Almaión.

E 52 = Tab. 1ª nº 14 =

¶ Moralia acutiſſimi & clariſſimi Doctoris theologi Magiſtri Jacobi almain: cū additionibus eiuſdem/ et Dauid cranſton ſcoti non antehac impreſſis/ neq; in aliis appoſitis

¶ Uenundantur Parrhiſiis ab Claudio cheuallō ad inſignē diui Chriſtofori: e regiōe collegij Camerācēñ. vbi oīa opa eiuſdē auct. piter veñ.

R.20.938

M.E.C.D. 2016

¶ Uincentius doeſmier Redonenſis artiū/⁊me-
dicine parrhiſienſis doctor candido lectori ſalutem.
Examuſſatim (queſo) perpēdas lector emūctiſ
ſime quantū ſtudioſi rei diuine ⁊ candidati et
ꝓfeſſores Uiro abſolutiſſimo Jacobo Alma-
no ſenonenſi debeant/ vt qui ne horulā quidā
vnā preterlabi ſineret qua non aliqͥd legeret/
interpretaret̄/diſſereret/ qđ ad ꝯmunē iuuētu
tiſ frugē ſpectare putaret. Nulla illi dies (bonꝰ
certe apelles) ſine linea poterat abire: vſqꝫ adeo feruēs litte
rarū amator: literatos deperibat/ quē niſi parce ille inexora
biles nobis ſe inuidere precori fato teſtate fuiſſent/ iā ſenoni-
bus Romabis capta q̄ ſe rerum oīm caput iactat ſine contro
uerſia victam ſe fateret̄. herbamqꝫ porrigeret. Ceterū non
protenus ereptam nobis palmam quiſquā ſuſpicet̄/ hec ſunt
arma viri ⁊ noti monumenta laboris. Adeo; bonus aſpira-
uit nobis Juppiter ⁊ dulcis clementia celi vt mel illud tā ſua
ue cadens non omnino perderetur. Nam vt de me verū [illegible]
teri liceat (vbi eñi veritatis amor arrogantie abeſt ſuſpic[illegible]
tanto anhelitu virum/ vel potius non penitendā eius doc[illegible]
nam in primis annis quos theologice ſtudio ſacraueramus
proſequebar vt ab eius latere (que ſua erat hūanitas) auo-
cari non poſſē/ qñ literarū qcqꝫ (id aūt fiebat ſemper) a fonte
tā mellifluo exiliebat in alueū meū ſedulo deriuabā/ ita vt ia
ctare auſim nullā tāti viri lectionē ſeu publicā ſeu ꝑuatā pre
terfluxiſſe quā nō hiſce aurib9 hauſeri atqꝫ his digitis inara-
uerim ꝑfecto nō vſqueqꝫ torpētib9: vt q̄ loquētis lingue ſcri
bēdo rñderet̄. Porro qcqđ eruditiōis ꝓdibat oē id excipiebā
ita vt plane ipſe admiraret̄ eoqꝫ vehemētior liberior: cautior:
letiorqꝫ ſemꝑ i maiora aſſurgeret. hec ſūt oīa ei9 opuſcula q̄
ipſe nō negauit eē ſua: ſꝫ more aq̄le cū videret pullos hoſce ſu
os celſi lucē ꝯtuētes nō reijciebat velut adulterinos: ſꝫ ſuos
eē fatebat̄: agnoſcebat: aggratulabat̄: placebantqꝫ oino p̄ri
tā belli adoleſcentes. At vo poſtqꝫ deceſſit p̄r/ pupillis aqua
⁊ igni cauebā: vt q̄ fuiſſē nutricius p̄r ⁊ alūnus adſeruebā dili
gēter ꝓinde zelotipus. Sꝫ bona pars hoīm illos deꝑibat/ ⁊
pene q̄tidiano ꝯuitio a me efflagitabat vt in publicū eos pau
liſper ſinerē euagari. Nolebā neſcio an amore cecuciens/ an
ipſis timens/ ne qđ in vicis paterent̄ vt q̄ adhuc tenelli eſſēt/
⁊ publice vie incōmodis facile obnoxij. Uolebā igit̄ ſe domi
ꝯtinerēt. At vicini freq̄nter mihi ſuffurabāt̄ ſcitos ⁊ elegātes
pupillos meos/ ⁊ i publicū educebāt/ ſꝫ nudos inornatos/ lace
ros icōptos: vt q̄ nō hērent veſtes quas p̄r illis reliq̄rat. Nā
i archa mea ꝯdebant̄ nonūqꝫ ꝓmebant̄ i annū: vt patrē teſta
mēto ſciebā ſtatuiſſe. malui igit̄ tandē eos in publicū emitte
re patrijs inſignes ornamētis/ atqꝫ ideo illuſtriores ⁊ popu-
lo gratiores qꝫ ſordidos per vim abſtrahi in publicum.
Uale.

Tabula alphabetica.

¶De littera. A.

Actus exterior nichil bonitatis ex ſe habet. Folio primo columna ſecunda.
Actus odij poteſt habere duplicem malitiam. Folio ſecundo columna prima.
Actus elicitus et imperatus. fo.iiij.col.j.
Actus conformis ignorantie inuincibili non eſt bonus. Folio.xj.columna prima.
Actus cõtraueniens iudicio erroneo eſt pctm̃. Fo.xij.col'.ij.
Actus virtuoſus duplex. Folio.xv.columna ſecũda.
Actus itriſece bon⁹ hꝫ oẽs circũſtãtias ꝓ obiecto. f.xvi.col.j.
Actus dicitᵣ intrinſece bonus dupliciter. ibidem.
Actus voluntatis duplices. fo.xxv.col.ij.
Aliquid fieri propter alteꝝ tripliciter ꝯtingit. Fo.xxvi.co.j.
Actus idem eſt bonus ⁊ malus. Fo.xxvij.columna prima.
Actus idem ſatiſfactori⁹ et demeritorius pene. ibidem co.ij.
Actus conformitas quid. folio.xxxij.col.j.
Actus malus ex circunſtantia. fo.xxxiij.columna.j.
Aliquis ſine grã poteſt bñ moraliter agere. fo.xxxv.co.ij.
Aliquis extra gratiã poteſt mereri premiũ tẽporale. ibidẽ.
Auxilium ſpeciale an ſit ponendum. fo.xxxvi.co.ij.
Amor duplex. folio.lj.columna.j.
Agẽs naturale nõ põt effectũ ꝓducere i iſtãti. fo.cix.col.ij.

¶De littera. B.

Bonũ eſt ex integra cauſa. fo.xvj.co.j.
Beneficium collatũ an aggrauet pctm̃. fo.xix.columna prima. ⁊ ibidem ponuntur quattuor ꝓpoſitiones de bñficio.
Bñficium predeſtinationis eſt maximum. fo.xx.columna.j.
Bonitas actus quid. fo.xxxj.col'.j.
Bonitas actus penes quid attendatur. fo.xxxj. columna.ij.
Bonitas triplex. folio.xxxiij.columna pma
Bonitas ex circunſtantijs. ibidem.
Bonitas ⁊ malicia habituum. fo.xxxvij.col.ij.

¶De littera. C.

Cauſa pma eſt cauſa effect⁹ ⁊ ꝙ ſcða agit. fo.ij.colũna.ij
Cogi quid. folio.iiij.columna. ſecunda
Circunſtantia multiplex. fo.xv.columna prima.
Circunſtantie actus precipue ſunt due. fo.xi.col.ij.
Contraueniens conſcientie peccat. ibidem.
Conſcientia erronea neminẽ obligat. fo.xiiij.col.pma.
Concupiſcentia an impediat volũtariũ. ibidẽ col.ij.
Concupiſcentia non cauſat inuoluntarium. ibidem.
Circũſtantiarum numerus. fo.xv.colum.j.
Circũſtantie obiecti ⁊ finis ſunt pcipue. fo.xx.columna.ij.
Circũſtantia temporis. fo.xxj.col.ij.

M.E.C.D. 2016

Continuatio temporis. fo.xxiij.col.ij.
Circunſtantia loci. folio.xxv.columna.j.
Circunſtantia mali finis ſemper reddit electionem malam. Folio.xxvij.columna ſecunda.
Carentia boni ꝓueniens rõne peccati ẽ pena.fo.xxviij.co.j.
Circunſtantia boni finis an diminuat de malitia electionis. Folio.xxix.columna ſecunda.
Circunſtantia venialis an aggrauet tantum venialiter. folio.xxx.columna ſecunda.
Caritas eſt multiplex. fo.lxvi.coluna.pᷓma.
Caritas eſt cauſa naturalis. fo.lxxij.colũna pᷓma.
Caritas eſt agens naturale. fo.lxxiij.colũna pᷓma
Conatus quid. fo.lxxvij.col.ij.
Continentia capiť tripliciter. fo.xcvij.col.ij
Corpus agit in ſpiritum. fol.cix.colũna.ij.

De littera. D.

De metu. folio.v.columna ſecunda
De proiiciente merces in mare. fo.vj.colũna.j
De operatione facta per metũ an ſit excuſabilis.fo.vj.co.j.
De ebrio ex culpa ſua interficiente. fo.x.colũna.ij.
De dictamine inuincibili practico. fo.xj.columna.ij
Duplex modus operationis. fo.xv.co.ſcda
Dictamẽ prudentiale duplex. fo.xviij.columna prima.
Dictamini aliquis ſe conformat. ibidem.
Di circunſtantijs in particulari. fo.xviij.colũna.ij
De circũſtãtia pſõe an augeat bonitatẽ vł maliciã act9.ibid
Duplex continuatio. fo.xxij.col.prima.
De actibus indifferentibus. fo.xxxiij.co.ij.
Deus ſpecialiter dicitur coagere. fo.xxxvj.col.ij.
De corruptione habitus. fo.xxxix.col.ij.
De compatibilitate actuũ ⁊ habituũ. fo.xlj.colũna.j
De differentia inter noticiam intuitiuam ⁊ abſtractiuam.folio.xlv.columna prima.
De augmento habitus. fo.xlvj.col.ij.
Deus poteſt eſſe obiectũ alicui9 virtutis duplr. fo.xlix.co.j.
Deſperatio quid cõnotet.folio.lxv.col.j.⁊ ibidẽ qd requiritur ad ſperandum et ad deſperandum.
De augmento caritatis. fo.lxxv.colũna.ij.
De cõnexiõe virtutũ ꝗtũ ad habitus. folio.xcvj.col.ij.
De ꝯpatiõe graduũ tẽperãtie ⁊ ꝯtinẽtie ĩ bonitate.f.xcix.co.ij
De actibus intrinſece malis. fo.ciiij.col.ij.
De formali peccati. folio.cv.colũna.ij.
De actu exteriori ⁊ interiori. fo.cvj.⁊.cvij.per totuꝫ.
De peccato originali varie opiniones. fo.cix.col.ij.
Debitũ duplex. fo.cix.col.j.

M.E.C.D. 2016

¶ De littera E.

Eſſe ab alio dupliciter intelligit. fo.iij.col.j.
Effectũ corrũpi non ɔtingit niſi tripliciter. fo.xl.col.j.

¶ De littera. F.

Fidelis eodem genere peccati grauius peccat ꝙ̃ infidelis. fo.xix.columna.ij.
Fides duplex. fo.li.columna.ij.
Fides infuſa habet verum ꝑ obiecto. fo.lx.columna.j.

¶ De littera G.

Grauitas omiſſionis. fo.xiij.co.ij.
Gradus virtutum ſunt quinq̃ ſcđm Occhã. fo.l.xciiij. colum.j. ⁊ ſecunda ⁊ nota ibidem quomodo connectuntur virtutes per totum capitulum.
Gradus virtutũ tres poſiti ab ariſtotele. fo.xcvij.columna.j.
Gradus herocicus. fo.cx.colum.ij.
Genus actuum duplex. fo.cxix.colum.j.
Grauitas peccati omiſſionis. fo.cxx.co.j.

De littera H.

Homo eſt agens liberum ⁊ naturale. fo.v.colũ.ij.
Homo non peccat quãdo ꝑ tunc nõ poteſt libere agere folio.xj.columna prima.
Habitualiter referre quid. fo.xxvi.colum.ij.
Habitus in qua ſit potentia. fo.xxxvij.col.ij.
Habitibus vtimur cum volumus. fo.xliij.co.j.
Habitus concurrit ad actum dupliciter ibidem. columna.ij.
Habitus infuſus concurſum aliarum cauſarum requirit ad agendum. fo.liij.columna.j.
Habitus infuſus nõ ꝑditur per q̃lібet mortale. fo.lviij.co.ij.
Habitus infuſi ſunt tres. fo.cxi.col.ij.

¶ De littera J.

Inclinatio volũtat; duplex ſcʒ naturalis ⁊ libera. f.v.c.j.
Ignorantia quid. fo.viij.co.j.
Ignorantia multiplex vide per totum capitulũ quartum et quintum.
Jus naturale non poteſt ignorari. fo.ix.co.ij.
Jus diuinum plus obligat ꝙ̃ humanum. fo.x.col.j.
Juſtitia originalis. fo.cix.co.l.j.

De littera L.

Libertas voluntatis. fo.ij.colum.j.
Libertas complacentie ⁊ cõtingentie. ibidem.
Libere tranſgredi quid. fo.iij.co.ij.
Locus auget malitiam actus dupliciter. fo.xxv.col.j.
Libera omiſſio circũſtantie requiſite ad actum facit actum vitioſum. fo.xxxi.colum.j.

De littera M.

M.E.C.D. 2016

Metus quid. fo.vj.col.j.
Metus duplex eſt ibidem.
Metus quomodo excuſat a peccato. fo.vi.colu.ij
Meritum ſucceſſiue augetur. fo.xxiij.colum.j.
Malitia oppoſito modo ſe hȝ ad virtutē moralē.f.xxxi.co.ij.
Malitia actus non eſt difformitas ꝛc. fo.xxxi.colū.ij.
Malitia actus quid. fo.xxxij.colum.j.
Malum demeritorium. fo.xxxiij.colum.j.
Modus corruptiōis habitus. fo.xl.colum.j.
Meritum fidei eſt ex voluntate aſſentiendi. fo.lix.co.ij
Meritum quid. fo.lxx[illegible]colum.j.
Meritorum proportio penes quid attēdēda. fo.lxxiij. co.ij.
Motus quid: ꝛ de primis motibus. fo.cxv.colum.j.

De littera N.

Naturale dupliciter capitur. fo.v.col.j.
Nolitio preſupponit volitionem. fo.vij.colū.ij.
Notitia eſt cauſa partialis volitionis. fo.xvij.co.ij
Nulla operatio pure infidelium eſt virtus. fo.xxvi.co.j
Non quilibet actus ꝓducit habitum. fo.xxxviij.co.ij
Notitia intuitiua an poſſit cauſare iudicium.f.xxxviij.col.ij.
Notitia rerum ſenſibilium duplex. fo.xlv.col.ij.
Nulla operatio pūre naturalis eſt peccatum. fo.cvi.colū.j.

De littera O.

Operatio naturalis. fo.j.col.j.
Obligatur aliquis ad impoſſibile ex culpa ſua.f.iij co.j.
Operatio inuoluntaria ſcd̄m quid. fo.vi.columna.j.
Operatio per metū tripliciter poteſt fieri fo.vi.co.ij
Opus conſilij ex voto magis meritorium. fo.xviij.col.ij.
Omiſſio quid. fo.xxxij.col.ij.
Ocioſum verbum. fo.xxxiij.co.j.
Opinio durandi de concurſu habitus. fo.xlij.colum.ij.
Omiſſio quid. fo.cxviij.colum.ij.

De littera P.

Practicum cauſatur dupliciter. fo.viij.co.ij.
Peccatum eſt contra dictamē practicum. fo.ix.co.j.
Peccans tenetur ſcire ꝙ peccat vel dubitare.fo.xi. colum.j.
Preceptum affirmatiuum obligat ſemper ſed non pro ſem-
per. fo.xij.columna.j.
Peccata ſunt duplicia. fo.xxxv.colum.ij.
Preceptum debet adimpleri ad intentionem precipientis.
fo.lxvij.columna ſecunda.
Prudentie actus tres aſſignantur. fo.lxxiiij:colum.j.
Prudentia quattuor modis capitur. fo.lxxvij.co.i.
Peccati diffinitio ꝛ diuiſio. fo.cj.col.ij.
Peccatum quid. fo.cij.col.j.

M.E.C.D. 2016

Peccatum quadrupliciter dicitur veniale. fo.cx.co.ij.
Peccatum veniale an poſſit eſſe mortale. fo.cxi.co.ij.
Peccatū veniale an fuerit compoſſibile iuſticie originali. fo.cxij.columna.ij.
Peccatum veniale an aliqñ puniatur eternaliter.fol. cxiiij. columna prima.
Peccati diuiſio ī omiſſionem ꝛ commiſſionem.folio.cxviij.columna prima.
Peccatum ex ignorantia paſſione ꝛ certa malitia. fo.cxxij. columna prima.
Peccatum in ſpiritum ſanctum ꝛ eius ſpēs.fo.cxxiij.co.j.ꝛ.ij.
Peccatum in ſpiritū ſanctum capitur dupliciter. ibidem.
Penitentia duo requirit. fo.cxxiiij.col.j.
Punitio peccatorum. ibidem.columna.ij.
Pena eſt duplex. fo.cxxv.columna.j.
Pena inflicta pena contracta. ibidem co.ij.
Punitio citra condignum ibidem
Pena ſenſus fo.cxxvi.columna.j.
Pena reſpicit culpā ꝛ vtrum vnus plus puniatur pena dāni ꝙ alius. fo.cxxvi.colum.ij.

De littera Q.

Quomodo veniale efficitur mortale per conſuetudinē folio.xxi.columna ſecunda.
Quomodo peccatum conſuetudinis dicitur eſſe grauiſſimū folio.xxij.columna prima.
Quomodo in cauſis poteſt eſſe circulatio. fo.xliij.co.j.
Quomodo caritas actus aliarū virtutū imperat. fo.l.col.j.
Quomodo deſperauit caym. fo.lxv.co.ij
Quare virtutes dicuntur connexe. fo.xciij.colum.ij
Qua pena punitur originale. fo.cx.colū.j.

De littera R.

Requiſita ad actum ſtudioſum. fo.j.colū.j.
Requiſita ad peccatum omiſſionis. fo.xiij.columna.ij.
Relatio bona diminuit de malitia electionis. fo.xxx.co.j.
Requiſita ad malitiam moralem. fo.xxxij.colum.j.

De littera S.

Spes ab aliis theologicis diſtinguitur fo.lxi.co.ij.
Spei actus quomodo cauſatur fo.lxij.colū.j.
Spei actus duo ſunt ibidem columna ſecunda
Spei actus requirit tria. fo.lxiij.co.j.

De littera T.

Triſticia quid. fo.v.col.j.
Timor cadens in cōſtantem virum. fo.vij.col.j.
Timor duplex. ibidem
Timore pene dupliciter vitatur pctm̄. ibidem.col.ij

M.E.C.D. 2016

Triplex differentia inter virtutes theologas ꝛ morales. folio. xlviij.col.ij.
Temperentia gradus capit dupliciter. fo.xlviij.col.j.
Tranſgreſſio quid. fo.cxviij.col.j.

De littera.V.

Voluntarium duplex. folio primo.col.j.
Voluntarium quid. ibidem.
Voluntas efficax. ibidem.col.ij
Volũtas nõ agit qn deus velit illam agere. fo.ij.col.ij.
Voluntas eſt libera duplici libertate. fo.iij.col.j.
Voluntarium poteſt eſſe ſine actu poſitiuo. fo.iij.col.ij.
Volũtariũ eſt a volũtate ꝛ deficiẽte ꝛ efficiente. fo.iij.col.ij.
Voluntarium interpretatiuum. ibidem.
Voluntarium tria impediunt fo.iiij.col.j.
Violentia inferri poteſt voluntati q̃tum ad actum imperatum. folio.iiij.col.j.
Volũtas non pōt violentari ad actũ elicitum. ibidem.
Voluntas poteſt impediri a deo. ibidem.col.ij.
Violentia opponitur volũtario ꝛ naturali. ibidem.
Voluntarium duplex. fo.v.col.ij.
Voluntas coacta. fo.vj.col.ij.
Volitio dupliciter ꝯformat dictamini recto. fo.xxvij.col.ij.
Unũ verũ nõ eſt magis verũ q̃ aliud. fo.xxxj.col.ij.
Volũtas ſine grã an poſſit agere moraliter bñ. fo.xxxv.col.j.
Virtus quid. fo.xlvij.col.ij.
Virtus dupliciter dr̃ eſſe in medio. fo.xlviij.col.j.
Veniale remittit feruorem caritatis. fo.80.col.j.
Virtutis diuiſio in moralē ꝛ intellectualē. fo.lxxxiij.col.j.
Virtus eſt circa difficile. fo.xcix.col.j.
Virtus capitur dupliciter. fo.xcij.col.ij.
Virtutum moralium diſtinctio a donis. fo.cj.col.j.
Voluntas poteſt peccare nec omittendo nec committendo. folio.cxxij.columna ſecunda.

¶ Finis tabule.

¶ Eiuſdē auctoris oĩa opuſcula vno volumīe coimpreſſa: cũ alijs tũ grecis tum latinis apud Egidiũ de gourmōt ꝛ Claudium cheuallon huius alme parrhiſiue achademie bibliopolas diligentiſſimos venales reperies.

M.E.C.D. 2016

¶ Moralia acutiſſimi Theologie profeſſoris magiſtri Jacobi Almain Senonenſis/ omnibus ⁊ potiſſimum theologis apprime vtilia: cum additionibus magiſtri Dauid Cranſton Scoti doctoris theologi huiuſcemodi notis [ ] interceptis.

¶ De voluntario Caput .i.

PRo faciliori intelli
gētia moralis diſcipline aliqua ge
neralia cuilibet virtuti ⁊ vitio atti
nentia decreui pertractare. Impri
mis noto. vt aliquis actus ſit ſtu-
dioſus/ aut vitioſus/ de neceſſitate
requiritur ꝙ ſit liber ⁊ voluntari⁹.
Prima ēm conditio boni act⁹ eſt ꝙ — Requiſita ad
ſit ex electione id eſt ex libertate ꝓ — actū ſtudio
ductus. Igitur primum quod req- — ſum.
ritur ad bonitatem vel maliciā actus eſt libertas ſeu volū-
tariū: qꝛ propter illud qđ nobis ineſt a natura: nec lauda- — Quid volū-
mur nec vituperamur. Propterea videndum quid ſit volun — tarium.
tarium ⁊ libertas. Eſt enim volūtariū operatio vel omiſſiō
ita exiſtens in poteſtate agentis ꝙ omnibus preuijs poſitis
⁊ requiſitis ad illā eſt in ptāte agētis illam ponere vel non
ponere/ quēadmodum ſunt volitiones ⁊ nolitiones. Dicitur
notanter omnibus preuijs: qꝛ actio agentis principalis (vt
dicit Andreas de caſtro) non eſt vnum preuium: ſed eſt vnū
quod eſt ſimul cū actione/ vt bene ſequit̄ agere eſt/ ergo effe
ctus eſt: ꝓpterea agere non eſt vnū preuiū. ſed illa dicuntur
preuia que neceſſario ꝑſupponuntur anteꝗ̄ ipm̄ agēs agat.
¶ Preterea noto ſecundo duplex eſſe voluntarium: quodam — Duplex vo
immediatū ⁊ denominatione intrinſeca vt eſt actus volun — luntarium.
tatis elicitus: ſcilicet volitio aut nolitio. Aliud mediatum ⁊
denominatione extrinſeca vt ſunt omnes operationes alte
rius potentie ꝗ̄ voluntatis: ſuper quas tamē fertur ipſa ope
ratio voluntatis: vt datio illa elemoſyne: ſiue curſus impe-
ratus ab ipſa voluntate. ¶ Iſtis ſuppoſitis ponit De caſtro — Propoſitio.
talē propoſitionem. Quelibet talis operatio volūtaria me- — Quid ope-
diata ⁊ intrinſeca eſt ſimpliciter ⁊ abſolute et in ſe operatio — ratio natu-
naturalis. Probatur/ illa operatio dicitur in ſe ſimpliciter — ralis
naturalis ⁊ abſolute que ſic ſe habet/ ꝙ omnibus cauſis po
ſitis ad eā producendā neceſſario requiſitis ponit̄ de neceſſi
tate: nec eſt in poteſtate illarū cauſarū vel alterius illarum
quin ponatur. ſed poſita volitione efficaci ambulandi omni-

M.E.C.D. 2016

impedimento extrinſeco ſecluſo non ſtat quin ſequatur am
bulatio. Igit illa operatio exterior eſt operatio naturalis.
Dicitur notanter poſita volitione efficaci: qꝛ alias nō opor-
tet. ¶ Voluntas enim efficax dicitur illa ad quā de neceſſita
te ſequitur operatio ſi non ponatur impedimentū. Patet: qꝛ

Voluntas efficax.

da oppoſitum. tunc deus rationabiliter poſſet precipere ali-
cui actum interiorē ⁊ prohibere exteriorem: quo facto exteri
or eſſet malus: ⁊ tamē ille a quo procederet eſſet bonus. qd
eſt inconueniens. Ex dictis ſequitur alia propoſitio. Quan-

Regula notanda.

docunqꝫ ſunt aliqua duo ſic ſe habentia ꝙ ad primū neceſſa-
rio neceſſitate nature ſequitur aliud: illud ſecundū nichil ha
bet bonitatis vel malicie ſuꝑ primū. Probatur / qꝛ ſi neceſſa

Actus exterior nihil bonitatis ex ſe habet.

rio ſequitur ad primū neceſſitate naturali nichil habet liber
tatis aut voluntarij in ſe: ſed ſolū in primo. Hinc dicunt docto
res ꝙ actus exterior nichil bonitatis aut malicie addit ſuꝑ
interiorem propterea ꝙ nichil habet in ſe voluntariū ſed in
primo tantūmodo. [Inſtantia contra dicta in hac materia /

Additio

actus exterior non mere naturaliter cauſatur ab interiori:
ergo exterior debet habere propriā bonitatē vel maliciam.
Antecedens patet / ex dictis tuis in ſequētibus: qꝛ appetitus
ſenſitiuus poteſt mouere mēbra ad illicitū / ergo ſi ille appe-
titus ſenſitiuus cū actu voluntatis elicito ad actū malum ex-
teriorem cōcurrant ille actus voluntatis nō erit cauſa tota-
lis ⁊ naturalis reſpectu actus motiui / ſeu executionis. Videt
ꝙ duplex eſt malicia in tali exteriori ſcꝫ omiſſiōis ⁊ ꝯmiſſiōis]
¶ Sed inſurgit difficultas ⁊ capio tempus in quo teneor dili-
gere ſortem ⁊ in illo non ſolum non diligo: ſed ipſum odio ꝓ-
ſequor: tunc ad illud odiū neceſſario neceſſitate naturali ſe-
quitur omiſſio dilectionis vt notū eſt: nam bene ſequitur ſor
tem proſequor odio: ergo non diligo illum. nichilominus illa
omiſſio dilectionis addit malitiam ſuper odiū / qd ſic proba-
tur / Quādocunqꝫ ſunt aliqua duo ſic ſe habētia ꝙ vno ſeclu-

Regula.

ſo altero remanēte ⁊ nullo poſito loco primi ſi illud qd rema
net adhuc eſſet malum videtur habere malitiam diſtinctam
a malitia primi: ſed ſecluſo illo odio / ⁊ remanēte illa omiſſio-
ne talis omiſſio adhuc eſſet mala. Igitur addit malitiā ſuper
tale odium: ⁊ ſic illa maxima prius poſita eſt falſa. ¶ Ad hoc
reſpondet doctor prenominatus negando: ꝙ illa omiſſio
addat malitiam dicens ꝙ tale odium in caſu poſito in ſe eſt

Regula vl'is dionyſij.

malum duplici malitia ⁊ aſſignat talem regulam vniuerſa-
lē / quandocunqꝫ actus eſt in ſe ſeorſum malus ⁊ elicitur pro
aliquo tempore pro quo neceſſario neceſſitate nature ad illū
ſequitur actus qui habet maliciam ſeorſum. i. qui ſecluſo pri
mo eſſet malus: tunc vtraqꝫ malitia reperitur in actu primo.
⁊ per conſequens illud odium habet maliciā tranſgreſſionis
⁊ maliciam omiſſionis. Ex hoc ſequitur primo ꝙ odium ſor-

M.E.C.D. 2016

tis pro tempoꝛe quo teneoꝛ diligere illum eſt in ſe grauius ꝗ̄ eſſet tēpoꝛe quo nō teneoꝛ diligere illum. Quod patet: qꝛ vltra maliciā tranſgreſſiōis habet maliciam omiſſionis. Se cundo ſequitur ꝙ illud odiū tempoꝛe quo teneoꝛ diligere nō eſt duple malitie ad ſuam dimidietatem: hoc eſt non eſt in duplo peius ꝗ̄ eſſet ſua dimidietas ſeoꝛſum. non opoꝛtet em̄ ꝙ aliquis actus ſit in duplo peioꝛ vel melioꝛ ꝗ̄ ſua dimidie tas ſeoꝛſum ſumpta. Ex dictis ſequitur etiam ꝙ aliquis actꝰ eſt malus: ⁊ tamen ſi ad ſubduplum diminuatur in re non di minuitur ad ſubduplum malitia eius: quia malitia que ex illo reperitur prouenit etiam ex eo ꝙ ad illum ſequitur aliud cuius malitia non diminuitur: ſed ſemꝑ remanet equa lis. vt dato ꝙ odium in caſu predicto ſit quattuoꝛ graduum ſi diminuatur actus odij ad ſubduplum non diminuetur ma litia ad ſubduplum: quia aliqua malitia ſemper manet equa lis videlicet malitia omiſſionis. ſicut placet per amplius vi dere de hac materia: videat Adam prima diſtinctiōe primi.

In actu odij pōt eſſe tri plex mali tia.

¶ Tertio notandum cum dicimus actum moꝛalem eſſe ex electione ſiue libertate: nolumus in propoſito loqui de liber tate complacentie que nichil aliud eſt ꝗ̄ actum eſſe volitum ſiue talis volito cauſetur naturaliter ſiue contingenter: ſi cut deus libere libertate complacentie diligit ſe: ⁊ vult ſe di ligere nichilominus neceſſario diligit ſe ⁊ non contingenter ſed eſt queſtio de bonitate ⁊ malicia actuum qui ſunt liberi libertate contingentie: et actum libere produci libertate contingentie nichil aliud eſt ꝗ̄ actum illum ita produci a ſua cauſa ſiue eſſe in poteſtate ſue cauſe ꝙ omnibus alijs poſitis ⁊ preuijs que neceſſario requiruntur vt illa cau ſa producat adhuc eſt in poteſtate illius cauſe libere illum actum producere. ¶ Dices qd̄ eſt illud preuium de neceſſita te requiſitum ad hoc vt cauſa libera libere producat ſuum actum: verbi gratia. vt ſoꝛtes producat actum dilectionis platonis. ¶ Dico vt diligat platonem nichil preuium de ne ceſſitate requiritur niſi cognitio illius preſertim ſub aliqua ratione boni. nam illa cognitione poſita eſt in poteſtate vo luntatis non diligere immo odire. tunc illa dilectio quā eli cit ſoꝛtes p̄ſuppoſita cognitione platonis dicitur volūtaria ſiue libere ꝓducta. ¶ Ex quo ſequit᷑ ꝙ libertas eſt facultas quā ipſa potentia omnibus alijs poſitis preuijs neceſſario requiſitis habet in ſua poteſtate agere ⁊ non agere. ⁊ ſic li bertas non eſt aliud ꝗ̄ potentia ad agendum vel non agen dum quia libertas dicit potētiā ad vtrūqꝫ: ⁊ operatio a tali potentia producta dicitur libere ſiue voluntarie produci.

Libertas cō placentie.

Quid ſit li bertas vo luntatis.

¶ Quod autē ſit ponēda talis libertas contingētie hoc ex perimento cōpertū ſatis habetur. quilibet em̄ talem in ſeip ſum manifeſte experitur / cōprobari tamen poteſt ex ſacris

Libertas cō tingentie.

litteris euangelicis. nōne ſcis q2 habeo poteſtatem orandi patrē vt mittat ad me ꝛc. qđ tamen non fecit xp̄s: ergo prēm orare poterat: ꝛ ſimiliter non orare. ¶Sed contra iſtam libertatē arguitur fortiſſimo argumento / qđ fit in hac materia. Adhoc ꝙ voluntas ꝓducat actū de neceſſitate requirit̄ concurſus dei (cum cauſa ſecunda nō poſſit agere prima ꝗ nō cōcurrente) ſed ſic eſt ꝙ non eſt poſſibile ꝙ deus velit cōproducere cū voluntate. ꝛ voluntas non ꝓducat: q2 alias aliqđ fieret vel omitteretur cōtra voluntatē dei beneplaciti: ergo omnibus q̄ neceſſario requiruntur poſitis vt ꝓducat nō eſt in poteſtate voluntatis vt non ꝓducat. Pro argumento eſt

Cā p̄ma eſt cā effect9 et ꝙ ſcđa agit

aduertendū ꝙ cauſa prima nō ſolum eſt cauſa effectus ꝓducti a cauſa ſecunda ſed etiā eſt cauſa ꝙ cauſa ſecūda ꝓducat talē effectū / verbi gratia cum voluntas agit volitionē nō ſolum deus eſt cauſa volitionis: ſed eſt cauſa quare voluntas illam ꝓducit volitionem: ſed deum eſſe cauſam alicuius non eſt niſi deum velle illud eſſe: ergo vt voluntas agat de neceſſitate requirit̄ ꝙ deus velit illam agere: ꝛ per ꝯſequēs videt̄ ꝙ voluntas non libere agit. Hoc argumentū ſoluit Dionyſi9 in ſecūdo ſentētiarum dicēs ꝙ res dicitur libere fieri quādo omnibus preuijs neceſſario requiſitis vt ꝓducatur ab ipſa cauſa poſitis adhuc eſt in poteſtate ipſius non producere. Dicit inſ̄ ꝙ cōcurſus dei non eſt de preuijs ſed de cōcomitātibus. Nam vt voluntas producat actum volendi vel nolendi / preuia diſpoſitio neceſſario requiſita eſt cognitio illi9 obiecti voliti vel noliti q̄ vt dictū eſt: eſt prior ſaltē natura ꝓductionis voluntatis. cōcurſus autē dei ſiue deū velle nō eſt prior tēpore ꝓductionis actus voluntatis ſed cōcomitans ꝛ ſimul ſe habens / ꝛ per cōſequēs non ex preuijs neceſſario requiſitis ad actus voluntatis ꝓductionē: ſed ex ſimul ſe habētib9.

Volūtas nō agit q̄n de9 velit illam agere.

¶Replicatur ſic. volūtas nō poteſt agere quin de9 velit illā agere ſiue actū ꝓducere: ergo deus nō ſolū eſt cā actus ꝓducti a cauſa ſecunda: ſed etiā eſt cauſa ꝙ cā ſecunda ſit cauſa talis effectus: ꝛ vltra deus eſt cauſa ꝙ cauſa ſecunda ſit cauſa talis effect9: ergo prius natura agit cauſa prima ſaltē ad hoc ꝙ cauſa ſecunda agat ꝙ̄ ipſa ſecunda agat: ꝛ cū omnis cauſa ſit prior ſuo effectu videtur ꝙ cōcurſus dei ſit prior natura ꝙ̄ concurſus voluntatis. ¶Ad hoc aliqui dicunt ꝙ qui agit actū malū deus non vult illū agere etiam ꝙ̄tū ad ſubſtātiam actus ꝗuis agat. hoc tamē dato: dico ꝙ deum velle nō eſt preuiū ſed cōcomitans ꝛ ſimul ſe habens. vel dic ꝙ omnibus poſitis ꝑuijs neceſſario requiſitis ſupple que ſe tenēt ex parte illius agentis: eſt in poteſtate illius ꝓducere vel non ꝓducere actum. Sed alia inſurgit difficultas ſuppoſitis dictis. ſ. ꝙ voluntas ſic eſt libera ꝙ̄tū ad actū ꝙ vtrūꝙ poteſt ſcilicet ꝛ agere ꝛ non agere querunt docto. an quando homo

M.E.C.D. 2016

agit actum habeat in poteſtate pro illo tẽpore quo agit non
agere. ¶De hac difficultate varie ſunt opiniones. Okã.
xxviij. diſtinctiõe ſcdi qui hanc difficultatem tractat/ dicit ꝙ
quãdo voluntas ꝓducit actũ ſuum non eſt in poteſtate ſua
non ꝓducere pro tunc. iuxta dictũ Ariſto. in ſcdo periherm.
omne qđ eſt qñ eſt neceſſe eſt eſſe/ ⁊ ſic apud eum impoſſibile
eſt ꝙ res quando producitur non ſit. ⁊ iſtius ſententie videt
eſſe magiſter ſententiaꝝ in ſecũda. diſtin. xxv. vbi loquitur de
libertate contingentie. alius eſt modus dicendi Scoti ⁊ Gre
gorij. ſ. ꝙ voluntas pro illo inſtanti quo producit actũ habet
in ſua poteſtate ꝙ ille actus non ſit: immo ꝙ ſuum oppoſitū
ſit. ⁊ ſic pro eodem inſtanti habet libertatẽ contradictionis
⁊ contrarietatis vt ſit/ a/ inſtans in quo ſortes ꝓducit actum
in illo verũ eſt dicere ꝙ ſortes poteſt facere ꝙ ille actus non
ſit. ¶Contra. ſi poſſet facere ꝙ ille actus non ſit in illo inſtã-
ti: vel hoc eſſet per corruptionẽ illius actus vel quõ aliter: nõ
per corruptionẽ: quia bene ſequitur iſte actus corrũpit: ergo
prius fuit: ſi prius fuit: ergo non eſt poſſibile ꝙ in hoc inſtanti
non fuerit. ¶Dico ꝙ poteſt facere ꝙ non ſit: quia non ꝓdu-
cetur puta ſi ſubtraheret ſuã actiuitatẽ: ⁊ iſta ſecũda opinio
videtur michi rationabilior: pro qua Gre. facit multas ratio
nes volens ꝓbare ꝙ Ochã ſibi cõtradicat in quolibeto: vbi
loquitur de angelis ⁊ in iſto paſſu. ¶Ratio Gregorij apparẽ
tior eſt iſta. Si ita eſſet ꝙ voluntas producens actũ habeat
tunc in ſua poteſtate non ꝓducere: ſequitur ꝙ nõ poſſet pec-
care in primo inſtanti in quo datur ei ꝓceptũ. cõſequens eſt
falſum/ ⁊ ſequela patet. nã/ a/ ſit primũ inſtans in quo ſortes
primo obligatur ad aliqđ preceptum puta ad dicẽdũ horas
⁊ vult dicere. tũc bene ſequitur apud opinionẽ oppoſitã: iſte
actus nunc eſt: ergo actus iſte pro nunc non poteſt non eſſe:
⁊ vltra iſte actus pro nunc non poteſt non eſſe ergo deus nõ
poteſt noua obligatione obligare iſtum ꝙ iſte actus non ſit
nunc: cum deus nõ poſſit aliquẽ obligare ad impoſſibile. Nã
fatentur doct. ꝙ aliquis bene poteſt obligari ad impoſſibile
ꝓpter eius culpã: ⁊ hoc quando obligatio ꝓcedit illud impoſ
ſibile. ſed nullo modo poteſt quis obligari ad impoſſibilẽ: qñ
impoſſibilitas precedit obligationem vel ſit ſimul cũ obliga
tione: ergo ſi teneatur prima opinio: ſequitur ꝙ nullꝰ poteſt
obligari ad aliqđ preceptum cuius obligatio non precedit i-
poſſibilitatem. ¶Conſequẽter mouetur alia difficultas an
videlicet poſſit eſſe voluntarium ſine actu voluntatis poſiti
uo in homine. Et videtur ꝙ non: qꝛ nichil eſt voluntariũ niſi
ſit a voluntate: ſed quicqđ eſt a voluntate eſt operatio vo-
luntatis: ergo actus poſitiuus: ⁊ per conſequens nulla pura
omiſſio dicitur voluntaria. ¶Sed tamen oppoſitũ videtur
verum: qꝛ illud cuius ſumus domini eſt voluntariũ: ſed non

Dictũ ariſtotelis

Volũtas ẽ libera duplici libertate

Aliquis põt obligari ad ĩpoſſibile ex culpa ſua.

M.E.C.D. 2016

Põt eẽ volũtarium ſine actu poſitiuo.

ſolum ſumus domini actuum: ſed etiam omiſſionum illorum actuum: homo enim habet in poteſtate ſua operari ⁊ non operari: ergo eſt etiã dominus illius qđ eſt non operari: ⁊ per cõſequẽs ſine actu poſitiuo poteſt eſſe volũtariũ. ⁊ hinc pendet queſtio. vtrũ ſine actu poſſit eſſe peccatum. ¶ Pro ſolutione

Eſſe ab alio dupl'r intelligitur.

notat. ſ. t. prima ſcđe. q. vi. arti. iij. q aliquid poteſt eſſe ab aliquo dupliciter. vno modo proprie principaliter ⁊ effectiue. Aliomodo defectiue ſicut dicit Ariſt. ij. phi. q nauta abſens eſt cauſa periclitationis nauis: non effectiua ſed defectiua qꝛ per eius preſentiã liberatur nauis: hinc eiꝰ abſentia ſubmerſionis cauſa dicitur: ⁊ ſic dico q in homine poteſt reperiri voluntariũ ſecundo modo. qđ probatur. qꝛ cũ homo (vt dictum eſt) ſit dominꝰ ſuarum operationũ poteſt nõ producere ⁊ ſi non producat dicitur cauſa defectiua. cũ non ponat operationem quã tenetur pro tunc ponere: ⁊ ſic in illo eſt vtraqꝫ libertas. ſ. ⁊ cõtrarietatis ⁊ cõtradictionis/ cõtrarietatis qñ potentia eſt libera ad actus contrarios/ ⁊ cõtradictionis ad actus cõtradictorios. ⁊ iſta libertas eque bene reſpicit negationem actus ſicut actũ ipm. ⁊ per cõſequens ſine actu põt reperiri voluntarium: vt voluntariũ dicitur liberũ ſicut enim actus dicitur libere produci quando producitur ⁊ eſt in poteſtate producentis omnibus alijs neceſſario p̄requiſitis poſitis non producere: ita etiam actus dicit̄ libere omitti quãdo non producit̄ ⁊ pro tunc debet produci: ⁊ tunc voluntas dicitur libere nõ ꝓducere. Sicut dicitur de illo beatꝰ qui potuit

Quid ſit libere tranſgredi

tranſgredi ⁊ nõ eſt tranſgreſſus. libere enim trãſgredi eſt libertas nõ ad actum ſed ad non poſitionẽ actus. ⁊ homo non dicitur libere ponere actũ niſi habeat cognitionẽ obiecti: ⁊ ſic dormiens non dicitur libere non dicere horas: qꝛ omnibus alijs p̄requiſitis eodem modo ſtantibus nõ eſt in ſua poteſtate elicere actus illos: cum volũtas non feratur in incognitum. Et ſic patet ſolutio primi argumenti: qꝛ non ſolum

Volũtariũ eſt a voluntate ⁊ efficiẽte ⁊ deficiẽte.

illud dicitur voluntarium quod eſt a volũtate efficiente: ſed etiam deficiente. Patet etiam q ſine cognitione non poteſt eſſe voluntarium formaliter licet bene virtualiter ſiue interpretatiue vt ſi pro/ a/ teneor cognoſcere ⁊ velle: et omittam: vtrumqꝫ dicitur voluntarium formaliter: ſed voluntarium virtualiter ⁊ interpretatiue: nichil aliud eſt qꝫ non elicere

Volũtariũ interpretatiuum.

actum pro tempore quo tenemur elicere. vt q̃uis ſortes nõ eliciat actum illecebre: ⁊ tenetur reprimere: dicitur velle interpretatiue. nunqꝫ ergo reperitur voluntarium ſiue liberum formaliter ſine cognitione licet ſine operatione voluntatis aliquando reperiatur voluntariũ formaliter.

¶ De impedimentis voluntarij: et primo de violentia. Cap. ij.

M.E.C.D. 2016

COnſequenter declaranda ſunt que impediũt voluntariũ: ⁊ primo de violentia. pro cuius declaratione noto: vt habet Ariſto. primo. c. iij. ethico. tria ſunt impedientia voluntariũ/ videlicet violentia: metus: ⁊ ignorãtia. ⁊ hanc materiam tractat. s. Tho. prima ſcđe. q. vj. notat em̃ arti. iiij. illi⁹ queſtionis ꝙ duplex eſt actus voluntatis. Unus quidẽ elicitus: ali⁹ vero imperatus. Elicitus dicitur qui eſt immediate ab ipſa volũtate ꝓduct⁹: ⁊ ẽ ſubiectiue i ipa volũtate vt velle nolle: vñ ille act⁹ dr̃ eẽ imediate a volũtate q̃ exercet̃ ab ipa volũtate: ⁊ recipit̃ nõ mediãte altera potẽtia. Ali⁹ ṽo dr̃ iperat⁹ q̃ nõ ꝓducit̃ immediate ab ipa volũtate: ſʒ a quadã altera potẽtia inferiori p imperiũ volũtatis/ neqȝ recipit in voluntate cuiuſmodi ſunt act⁹ exteriores q̃ a volũtate imperant̃ mediãtib⁹ potẽtijs exteriorib⁹/ ⁊ etiã quedã cognitiones intellect⁹ ⁊ maxime credere. Alij ponunt tertiũ membrũ ꝙ eſt dabilis actus voluntatis qui copulatim ⁊ copulatiue eſt elicitus et imperat⁹. nam ſicut intellectus eſt potẽtia reflexiua: ita et voluntas. hoc eſt poteſt habere actũ qui reflectitur ſup alterum actũ ſuum: ſicut em̃ voluntas imperare poteſt potentie motiue ꝙ moueatur ita voluntas per vnũ actum poteſt imperare ſibiipſi alterũ actum. vt cũ voluntas vult diligere fortẽ: illa dilectio fortis erit actus elicitus: q: eſt immediate a voluntate ꝓductus: ⁊ erit imperatus q: mediante altero eſt productus/ qđ autẽ ſit dabilis talis actus poteſt probari per ſacras litteras. pſ. deſideraui deſiderare iuſtificationes tuas ⁊c. Iſta diſtinctione poſita reſpondet. s. Tho. ad q̃ſtionem (cũ queritur vtrũ violenta poſſit inferri volũtati) per aliquas ꝓpoſitiones.

Tria ſunt q̃ impediũt voluntarium.

Duplex eſt actus volũtatis.

Alius act⁹ ẽ elicit⁹ ⁊ iperatus

¶ Pria/ poteſt violentia inferri voluntati q̃ꝟtum ad actus imperatos. Probatur: poſſunt impediri mẽbra exteriora a fortiori agente ne imperium voluntatis exequentur: igitur. ¶ Secũdo/ poſſunt cõpelli ad exercendũ operationem quã nult exercere volũtas: igitur. ¶ Contra/ implicat ꝙ iſte actus ſit imperatus ⁊ voluntas violentet̃/ ad illum actũ. nam bene ſequitur: eſt imperatus: ergo volitus. ergo non eſt inuoluntarius. ¶ Dico ꝙ docto. intelligunt ꝙ ad actum iam imperatum voluntas poteſt violentari vel ad ſimilem.

Prima ꝓpõ Ad actũ imperatũ volũtatis põt violentari.

¶ Secunda propoſitio/ volũtas non poteſt violentari q̃ꝟtum ad ipſum propriũ actũ ſiue elicitum. Probatur: quia actus voluntatis (dicit. s. Tho.) nichil aliud eſt q̃ꝫ inclinatio quedã ꝓcedẽs ab interiori pñcipio cognoſcẽte ẽt ſingularia: ſicut appetit⁹ naturalis nõ eſt aliud q̃ꝫ inclinatio agentis non cognoſcẽtis hoc eſt ab interiori pꝛicipio. qđ aũt eſt coactũ vel violentũ eſt ab extrinſeco principio. Uñ ꝯtra rationẽ actus volũtatis eſt ꝙ ſit coact⁹ vel violent⁹: ſicut ⁊ iam eſt ꝯtra rationẽ naturalis inclinatiõis vel mot⁹ lapidis.

Scđa ꝓpõ. Ad actũ elicitũ voluntas non põt violentari.

M.E.C.D. 2016

ꝙ feratur ſurſum. poteſt enim lapis per violentiam ferri ſurſum: ſed ꝙ iſte motus violentus ſit ex eius naturali inclinatione eſſe non poteſt. Similiter etiam poteſt homo per vio-

Quid ſit cogi.

lentiam trahi: ſed ꝙ hoc ſit ex eius voluntate repugnat rationi violentie. Unde de ratione violentie vel coactionis eſt ꝙ operatio ſit ab extrinſeco paſſo non cōferente vim cōtrarie. id eſt paſſo renitente ad cōtrariū/ qđ dicit notanter: quia ſcđm aliquos eſt aliquis actus indifferens: vt ſcđm Scotum qui videtur melius dicere: tunc paſſum non confert vim contradictorie ad actum indifferentem: quia tunc eſſet naturalis: quilibet igitur actus elicitus eſt a principio intrinſeco. ergo nullus talis eſt violentus ſeu coactus. Aliqui docto: vt Bonauē. in ſecūdo: ⁊ alij moderni addunt aliā rationem videlicet ꝙ implicat ꝙ voluntas cogatur ad actus elicitos. Nā

Rō q̄re volūtas non pōt cogi ad actū elicitum

bene ſequitur: cogitur ad actū elicitū/ ergo vult/ ⁊ cogitur: ergo non vult immo nult alias non eſſet coactio: ſed implicat velle ⁊ nole idem. Igitur implicat cōtradictionem voluntatem cogi ad ꝓprium actum. Sed tota difficultas eſt de actu qui eſt ſimul ⁊ imperatus ⁊ elicitus: ⁊ arguitur ꝙ poſſit voluntas cogi ad illum. eadem ratione ſicut voluntas quādo vult currere pōt impediri per agens fortius extrinſecum ne moueatur. ⁊ quādo nult poteſt impelli ab extrinſeco ꝙ ambulet Eodēmodo arguā/ q̄uis voluntas vellet amare forte poteſt impediri ꝙ non amet. qđ patet ſic: quia q̄uis vellet efficaciter amare: poteſt deus non cōcurrere ad illum amorē ꝓducendū. Similiter ſi nolet amare forte deus ſe ſolo poſſet i ea ꝓducere actum qui eſt amor fortis: ergo videtur ꝙ ſicut pōt violentari ad actum imperatū: ita etiam videtur ꝙ ad actū elicitum. ¶ Dico ꝙ q̄tum ad primā partē argumenti nulla

Volūtas poteſt īpediri a deo ne amet obiectum.

eſt difficultas quin ipſa voluntas poſſit impediri a deo ꝙ nō amet: quia deus poteſt nō cōcurrere: ergo ſtat ꝙ vellet efficaciter amare ⁊ de facto nō amaret: ergo ſicut fortes ſi vellet ambulare ⁊ detineretur a fortiori agente: tunc cogi diceretur ad non ambulandum: pari ratione voluntas diceretur cogi ad non amandum ⁊ cogeretur ad omiſſionē ſiue ad priuationē actus interioris. ⁊ hoc dicit De palude in. iiij. ¶ Q̄tū ad ſecundā partem articuli videlicet ꝙ poſſit cogi non ſolū q̄tum ad priuationē actus interioris: ſed ad ipm interiorem videtur/ ſicut cum voluntas vult ambulare imperat membris exterioribus priuationem ambulationis: tamen ab extrinſeco poteſt neceſſitari ad ambulandum: ⁊ tunc cogi dicit ad ambulandū. eodēmodo ſi nollet amare/ tunc deus poſſet

Quid ſit aliquid cogi.

facere nō obſtāte tali nolitione ꝙ produceret amorem fortis ergo videtur ꝙ cogetur ad illum amorē. ¶ Pro ſolutione dico primo ꝙ aliquid cogi nichil aliud eſt q̄ ab extrinſeco ipm pati ipo retinente. i. contra eius naturalem inclinationē. Di

M.E.C.D. 2016

eo ſecundo ꝙ voluntas duplicē habet inclinationem. vnam
naturalem/ aliam vero liberam. Inclinatio naturalis volū
tatis nihil aliud eſt ꝙ̄ inclinatio ad ſuſcipiendum ſuas ope=
rationes tanꝙ̄ proprias perfectiones. ſicut vnaqueqꝫ res in
clinatur ad ſuam perfectionem ita voluntas naturaliter i=
clinatur ad ſuas perfectiones: tunc dico ꝙ volūtas ad nullū
actum elicitū pōt cogi: quia ipſa naturaliter inclinatur ad
quālibet ſuarum operationum/ ergo non pōt illas recipere
cōtra eius naturalē inclinationē. non pōt ergo violentia in=
ferri voluntati reſpectu ſuorū ꝓpriorum actuū. Sed inclina
tio voluntatis libera nichil aliud eſt ꝙ velle ⁊ nolle: ⁊ iſta in=
clinatio eſt accidentalis. prima vero eſſentialis differens ſpe
cie ab iſta. tunc dico ꝙ non poteſt inferri violentia ꝙ̄tum ad
actum elicitū oppoſita inclinationi naturali neqꝫ oppoſita li
inclinationi libere ita ꝙ coacte volūtas velit/ amet/ vel odi
at/ ſed bene poteſt inferri violentia ꝙ̄tum ad actum impe=
ratum ⁊ ad omiſſionē actus eliciti. ¶ Tertia ꝓpoſitio. vio=
lentia de directo opponitur volūtario ſicut ⁊ naturali. ꝯmu
ne eſt enim voluntario ⁊ naturali ꝙ vtrūqꝫ ſit a principio in
trinſeco. igitur violentia duplici agenti inferri poteſt ⁊ natu
rali ⁊ libero. naturali quādo videlicet ab extrinſeco patitur
cōtra ſuā propriam naturā ⁊ naturalē inclinationem. vt cū
proijcitur ſurſum graue vel cum deſcendit leue/ graue aſcen
dendo patitur ab extrinſeco agente ⁊ non ab intrinſeco: qꝛ
non a forma ſubſtantiali ipſius. Similiter infertur violentia
agenti voluntario quādo patitur ab extrinſeco contra ſuam
voluntatem. vtrūqꝫ iſtorū eſt violentū qꝛ vtrūqꝫ agēs eſt ex=
trinſecum ⁊ paſſum nō confert vim: ergo illud violentum cau
ſat inuoluntarium: ⁊ per cōſequēs omnis talis actus qui eſt
hoī violentus caret virtute ⁊ vitio: ſaltem ſi totaliter ſit con
tra volūtatē ⁊ ab extrinſeco: neqꝫ imputatur illi qui patitur
¶ Contra/ illud qđ eſt inuoluntarium ſi accidat cauſat triſti
ciam vt dicit Ariſt. triſticia em̄ eſt de his que nobis nolenti=
bus accidunt: ſed aliqñ patitur aliquis violentiam vbi tamē
non triſtatur: vt patet de paſſione martyrū. Ibant enim ad
ſupplicia ⁊ tormenta gaudentes. ergo non ſemper violētia
cauſat inuoluntarium cuꝫ inuoluntariū ſit nolitū: alias non
eſſet inuoluntarium. Rñdet. ſ. Tho. ad iſtud argumentū di=
cendo ꝙ ſicut naturale dicitꝰ qđ eſt ſcđm inclinationē nature
ita voluntariū dicitur qđ eſt ſcđm inclinationē voluntatis.
dicitꝰ autē aliquid naturale dupl'r. vnomodo: quia eſt a prin=
cipio actiuo ſiue efficiente intrinſeco vt deſcenſus grauis de
orſum ⁊ leuis ſurſum: tales motus ſunt naturales: qꝛ a prin=
cipijs intrinſecis: hoc eſt a formis eorū actiuis. Aliud eſt na
turale qđ eſt a principio extrinſeco: tamen ſcđm naturalem
inclinationē paſſi: qꝛ paſſum naturaliter inclinatur ad reci=

Duplex in=
clinatio vo
luntatis ſcꝫ
naturalis ⁊
libera.

Inclinatio
volūtatis li
bera.

Tertia ꝓpō
Violētia op
ponitꝰ volun
tario ⁊ natu
rali

Triſticia

Aliqđ dicitꝰ
naturale
dupliciter

M.E.C.D. 2016

piendum illud quod recipitur ab extrinſeco vt cū generatur ex ligno ignis: generatio forme ſubſtantialis ignis eſt naturalis ipſi materie q̄uis talis generatio non ſit a principio intrinſeco ipſius materie: ſed ab extrinſeco. ſ. igne ꝓducēte quod eſt extrinſecū materie ligni: nichilominus eſt ſcd̄m naturalem inclinationē materie: q꞉ naturaliter inclinatur ad recipiendā vnāquāq꞉ formā etiam accidentalem ordinatam ad ipſius forme ſubſtantialis introductionē puta ad qualitates primas ⁊ ſecūdas q̄ de per ſe ordinant̄ ad formas ſubſtantiales: talis motus in ipſa materia eſt naturalis cū paſſum cōferat vim ⁊c. ¶ Similiter duplex eſt voluntariū. qd̄dā eſt a voluntate effectiue ipſius agentis puta aliquis aliquid vult agere. Aliud eſt voluntariū ſcd̄m paſſionē. ſ. cum aliqs vult pati ab alio q̄uis illud qd̄ patitur ⁊ recipit ſit effectiue ab extrinſeco. verbi gratia cū martyres penas acerrimas patiebantur ab ipſis tortoribus inflictas: tales paſſiōes non erant effectiue ſiue nō procedebant ab ipſis martyrib9 nichilominus erant eis voluntarie: q꞉ volite non ſcd̄m actionem ſed ſecundū paſſionem: ⁊ ſic patet q̄ ſicut in naturalib9 aliqd̄ eſt naturale per actionem ⁊ aliquid per paſſionē: ita in agētibus liberis aliqd̄ eſt voluntariū per actionem: aliquid vero per paſſionem: ⁊ vt ſit meritoriū ſufficit q̄ ſit voluntarium vel per actionē vel per paſſionem. ⁊ ad argumentū q̄ omne inuoluntarium cauſat triſticiā. Dico q̄ verum eſt ſi ſit inuoluntarium per paſſionem: ⁊ ſic patet q̄ non omnis violentia cauſat triſticiā. ¶ Si dicas/ motus ſurſum hominis grauis ⁊ ponderoſi eſt illi violentus/ ⁊ tamen non eſt inuoluntarius cū ipſe homo libere velit aſcendere: ergo nō omne violentū cauſat inuolūtariū. ¶ Dicit ibidē. s. Tho. q̄ talis motus nō eſt violentus ſimpliciter: ſed ſcd̄m quid. homo em̄ eſt agens liberū ⁊ preter hoc eſt etiam agens naturale: nam ſi ponat̄ ſurſum pure naturaliter deſcendit: motus ergo oppoſit9 puta aſcenſus eſt illi violentus ſcd̄m actiuitatē naturalem hominis: hinc eſt q̄ homo maiorē patitur penā aſcendendo q̄ deſcendendo: q꞉ ille motus eſt violentus: ⁊ deſcenſus eſt naturalis. ⁊ ſic non eſt inconueniens q̄ illud qd̄ eſt violentū ſecundū naturalem inclinationē non cauſet inuoluntariū imo ſit voluntarium ſcd̄m inclinationem liberā. ⁊ iſta pauca de violento ſufficiant.

[margin:] Duplex eſt voluntariū. ſ. ſcd̄z actionē ⁊ ſcd̄z paſſionem.

[margin:] Hō eſt agēs liberū ⁊ naturale.

¶ De ſcd̄o impedimento volūtarij ſcz de metu. Cap. iij.

POſtea videndū eſt de ſecundo impedimento voluntarij. ſ. de metu: an cauſet inuoluntariū. hoc eſt an opera facta ꝓpter metū careant bonitate vel vitio. Dicit em̄ Ariſto. iij. ethi. q̄ aliqua fiunt per metū que non fierent ſecluſo metu: et eſt reſpectu mali futuri de quo habetur ꝓbabilis ⁊ coniectura

[margin:] Ariſtoteles iij. ethicorū de metu.

M.E.C.D. 2016

vehemẽs ꝙ tale eueniet ſicut triſticia ẽ reſpectu mali pñſen
tis. vñ metus nichil aliud eſt ꝙ̃ paſſio q̃ cauſatur ex nolitio
ne futuri mali imminẽtis: qḋ malũ futurũ nolitum per intel
lectũ preſentat̃ vt imminẽs ꝓpinquũ: ꝛ ꝓbabiliter venturũ:
vt nolo mortẽ: ꝛ intellectus iudicat eſſe periculũ mortis imi
nentis: ex illa nolitiõe cauſat̃ paſſio que vocatur metus ſeu
timor. Exemplũ Ariſto. de illo qui proijcit merces ingruen
te tempeſtate: talis nult mortẽ et habet probabilitatem ꝙ
mors eueniet: ꝛ etiam eſt illi ꝓbabile ꝙ euadet / ſaltem facili
us ſi proiciat merces tunc ꝓicit alias non proiecturus: con
ſtat ꝙ talis operatio fit per metũ que non eſſet alias fienda
niſi eſſet metus. ¶ Iſtis declaratis queritur vtrũ talis ope
ratio per metũ facta ſit dicenda ſimpliciter voluntaria vel
inuolũtaria. Rñdet. s. Tho. q. allegata arti. ſexto. ꝙ illa ope
ratio eſt ſimpliciter ꝛ abſolute volũtaria: ꝛ inuolũtaria ſcḋꝫ
quid ꝛ de ꝑ accidẽs. hoc etiã dicit Ariſto. in. iij. ethi. ꝛ idem
Greg. nicenus hmõi q̃ per metũ agunt̃ mixta ſunt ex volun=
tario ꝛ inuoluntario. Vñ habetur in iure ꝙ volũtas coacta
eſt voluntas ꝗ̃tũ ad actũ elicitũ loquẽdo de coactione. i. in=
ductiõe ꝑ metũ. nam operatio q̃ fit per metũ eſt ſimpliciter
a principio intrinſeco. ſ. a volitiõe interiori ĩperata ad quã
nõ neceſſitatur neq̧ violentat̃ vt dictũ eſt. vñ mercator qñ
proicit merces realiter habet volũtatẽ efficacẽ quã vult ꝓij
cere: ergo illa proiectio eſt ſimpliciter ꝛ abſolute a ꝓncipio
intrinſeco. ſi em̃ nolet proijcere nõ proijceret: ergo ſequitur
ꝙ talis nullo mõ eſt violẽta. Itẽ talis operatio eſt ſimplr̃ et
abſolute volita: q2 nũꝙ̃ ex volitiõe ſequit̃ opatio exterior niſi
ſit illa efficax: ſed oĩs talis ꝓcedẽs ab efficaci eſt ſimplr̃ vo
lita. igit̃. Sed dr̃ inuoluntaria ſcḋm quid ꝛ de ꝑ accidens: q2
eſt cõtra nolitionẽ nõ abſolutã ſed cõditionatã. ſ. contra no=
litionẽ q̃ ineſt cũ metu vel quẽ haberet ſecluſo metu. In illo
em̃ eſt vel eſſe põt duplex actus voluntatis. Eſt volitio qua
vult efficaciter ꝛ ſimplr̃ proijcere. ꝛ prout facit cõformiter
ad illã volitionẽ efficacẽ illa operatio eſt ſimplr̃ volũtaria.
Eſt ꝛ alia nolitio cõditiõata qua nolet ꝓijcere ſi poſſet eua
dere: ꝛ ꝓ̃ꝑto illa proiectio eſt cõtra iſtam nolitionẽ cõditio
natã ꝛ nõ abſolutã dici põt inuoluntaria ſcḋm quid: ideo bñ
reſoluit. s. Tho. cũ Ariſto. ꝙ hmõi q̃ per metũ aguntur ſunt
magis volũtaria ꝙ̃ inuolũtaria. Sed q̃rit̃ vltra. vtrũ opatio
ꝑ metũ fctã ſi ſit mala ſit excuſabilis. Videt̃ ꝙ nõ / vt patet in
cap. ſacris de his q̃ cã met⁹ fiũt: vbi dicit̃ ꝙ met⁹ diminuit cul
pã: ſꝫ nõ aufert totalit̃: ergo opatio fctã ꝑ metũ remanet cul
pabilis. In oppoſitũ tñ arguit̃. q2 ꝓijciẽs merces ſecluſo ta
li metu mortꝫ peccaret: cũ ꝑderet bona ſine vtilitate: ꝛ tñ po
ſito tali metu nõ peccat: cũ ſalus vite ſit bonis tꝑalib⁹ prefe
renda ¶ Pro ſolutione notãdũ ꝙ duplex eſt met⁹ / quidam

Quid met⁹

De ꝓijciẽte merces in mare.

voluntas coacta.

Quare operatio dr̃ inuoluntaria ſecundũ quid

An opatio mala ꝑ metũ facta ſit excuſabilis

Duplex eſt metus.

M.E.C.D. 2016

eſt cadens in cõſtantẽ virum: ⁊ metus magni mali/ quando ſcilicet eſt probabilitas moralis de imminẽtia illius mali: vt metus mortis carceris perpetui: metus mutilationis mẽbri principalis: ⁊ perditionis omniũ bonoꝝ tẽporaliũ. ⁊ dicunt iuriſte talem metũ eſſe de malo graui cum ꝓbabilitate forti ⁊ vehementi de illiꝰ mali imminentia: per oppoſitũ dicitur metus non cadere in cõſtantem virũ.

Triplex genꝰ operationũ que fiunt ex metu.

Preterea ſuppono ꝙ operationũ q̃ fiunt ex metu triplex eſt genus: quedam enim ſunt lege nature ꝓhibite ⁊ in ſe ſecundũ ſe male: q̃ non dicũtur male: qꝛ prohibite: ſed ꝓhibite: qꝛ male: vt adulterari mentiri: ⁊ ſic de ceteris que ſunt contra p̃cepta legis nature Alie vero ſunt male qꝛ prohibite iure diuino pure poſitiuo ⁊ non naturali ſimul: vt erat comeſtio carnũ porcinarũ in antiqua lege: ⁊ comeſtio panum ꝓpoſitionis in laicis: conſimiliter eſus pomi veti: i. Quedã vero ſunt male: qꝛ prohibite lege humana ⁊ nõ diuina: vt frangere ieiuniũ in vigilia ſancti Petri. hoc preciſe eſt ꝓhibitum lege humana canonica.

Duplex metus cadens in cõſtantẽ virum.

Supponitur iterum ꝙ duplex eſt metus etiam cadens in cõſtantem virum. quidem eſt alicuius mali futuri quod neceſſario neceſſitate nature imminet ⁊ ſequitur: verbi gratia cũ quis maxime famet/ notũ eſt niſi comedat neceſſario neceſſitate naturali ſequitur mors. Alius eſt metus futuri mali qđ libere ⁊ ab extrinſeco infertur et non neceſſario neceſſitate nature vt cum tyrãnus minatur mortẽ alicui: talis mors infertur libere a tyranno/ quia propoſitio non inferri.

Prima ꝓpõ. Metꝰ nõ excuſat a pctõ agens contra ꝓhibitionẽ legis nature.

¶ Iſtis ſuppoſitis ſit prima propoſitio. Nullus metus ꝙtũcunqȝ cadat in conſtantem virum excuſat operationem ꝓhibitã lege nature/ hoc eſt. illa que fiunt per metũ ſi ſint lege nature ꝓhibita ſunt mala ⁊ non excuſantur a peccato. hoc probat per Ariſt. in. iij. ethi. dicentem. ꝓpter q̃cunqȝ duriſſima etiã non eſt turpe quid agendũ: ergo nullus metus excuſat aliquẽ vt peccet: quia metus non excuſat niſi vt euitetur maiꝰ malum: ſed non eſt dabile maius malũ ꝙ peccatum. igitur. Secũdo bene ſequitur. hoc eſt in ſe ⁊ ſcđm ſe malum. ⁊ non põt libere fieri quin ſit malũ: ergo metus etiam mortis cadens in conſtatem virũ non põt illam operationẽ excuſare a peccato.

Scđa ꝓpõ. Quõ metus excuſat a peccato et quomõ non

¶ Secunda ꝓpoſitio. In his q̃ ſunt mala qꝛ prohibita iure diuino pure poſitiuo metus cadens in cõſtantem virum ⁊ precipue mortis ab extrinſeco non inferende: ſed q̃ neceſſario neceſſitate nature ſequitᷣ excuſat a peccato. vt iudeus non habens cibum preter carnes ſuilas: vel laicus iudeus non habens aliũ cibum preter panes propoſitionis comedendo non peccaſſet. Patet de Dauid qui in neceſſitate poſitus illos panes comedit: ⁊ tamen excuſatur a peccato: ⁊ non poteſt excuſari niſi propter metũ mortis imminẽtis niſi comediſſet. hoc etiam patet de diſcipulis euellentibus ſpi-

M.E.C.D. 2016

tas in die feſto: ergo ille metus excuſat a peccato in his que
ſunt mala: qꝛ prohibita lege diuina pure poſitiua. Et cũ ar=
guitur de capitulo ſacris: metus diminuit culpã quã proꝛſus
non excuſat: ergo nullus metus excuſat a peccato: qđ eſt cõ
tra ſecundã propoſitionem. Dicitur ꝙ capitulũ loquitur de
illis que ſunt cõtra legem nature: vel qꝛ prohibita lege diui=
na ꝛ non de omnibus indifferenter. ¶ Tertia ꝓpoſitio. Me= Tertia ꝓpõ
tus mortis etiam cadẽs in cõſtantẽ virum q̃ non ſequitur ne
ceſſario neceſſitate naturali: ſed ab extrinſeco infertur non
excuſat a peccato in his que ſunt mala qꝛ prohibita lege diui
na pure poſitiua. verbi gratia. ſi tyrãnus dixiſſet iudeo te in
terficiã niſi comedas carnes porcinas ꝯ̃uis fuiſſet ei ꝓbabi
le ꝙ illum interficeret niſi comederet nullo pacto debebat
comedere alias peccaſſet comedendo. Machabei enim pro
pter quẽcunqꝫ timorem noluerũt veſci carnibus ſuilibus. ſe=
cundi Machabe. vj. Si enim propter metũ tyrãnorum come
diſſent peccaſſent: ergo ille metus mortis ab extrinſeco om=
nino illate non excuſat omnino a peccato in his que ſunt ꝓ=
hibita lege diuina pure poſitiua. [Videtur oppoſitũ proba= Additio
bilius ſcꝫ ꝙ ſi a tyranno deberet occidi iudeus niſi comederet
carnes dũmodo nõ fieret in deteſtationẽ legis ꝙ deberet co=
medere pro vita ſeruanda / alias Carthurienſes in extrema
neceſſitate ꝛc.] Dicit tamẽ Johãnes de Gerſono ꝙ nulla ne
ceſſitas excuſat in his q̃ ſunt prohibita lege diuina: ꝛ dicit da
uid habuiſſe ex reuelatione ꝙ comederet illos panes. Simi quarta ꝓpõ
li modo de ſampſone cõtrahente cũ alienigena. ¶ Quarta Timor ca=
ꝓpoſitio. Timor cadens in cõſtantẽ virum totaliter excuſat dẽs i ꝯſtãtẽ
peccatũ in his q̃ ſunt mala qꝛ lege humana prohibita: vnde virum ex=
dicit Ochã in dialago ꝙ cõmunicans cũ excõmunicato i acti cuſat.
bus ciuilibus propter metũ cadentẽ in cõſtantẽ virũ nõ pec=
cat. Simile argumentũ de illo cui tyrãnus minatur mortẽ et
eſt veriſimile ꝙ illam inferet niſi frangat ieiuniũ tunc frãgẽ
do non peccat: cum eccleſia nõ poteſt ad illud arctare. eccle
ſia em̃ non poteſt obligare hominẽ ad illa q̃ ſunt ſuperroga=
tionis ꝛ q̃ cõmunem hominũ facultatem excedunt. ſed ieiu=
nare non obſtante morte ꝓbabiliter imminente eſt opus ſu
pererogationis ꝛ excedens cõmunem hominũ facultatem.
igitur. ¶ Conſequẽter queritur vtrũ operatio facta timore
pene ſit bona ꝛ ſtudioſa. verbi gratia. ſortes vitat peccatum
ꝛ adimplet p̃ceptũ timore dãnationis ꝛ non virtutis amore.
¶ Pro declaratione huius ſupponitur prout propoſito con Duplex eſt
ducit: ꝙ duplex eſt timor. vnus quidem quo refugimus aliqđ timor.
malũ futurum ſolũ propter hanc cauſam quia nobis nociuũ
ꝛ incõmodũ (timor em̃ eſt fuga mali futuri: ſicut triſticia mali
preſentis) alis vocatur ſeruilis ſeu mundanus. Alius eſt ti
mor quo refugimus aliquod malũ non ſolum qꝛ nociuum: ſꝫ

M.E.C.D. 2016

q̄r prohibitum per aliquē ſuperiorem quē nolumus offende

Dupliciter vitat̃ pctm̄ timore pene

re.talis vocat̃ filialis ſeu caſtus.¶Notandū ꝑterea vt di-
cit Diony.in fine tertij.dupliciter cōtingit ꝙ vitemus pecca
tum timore pene.Uno mō q̄r timemus penā q̄ ſequitur ad
illud velle executorium ꝗuis cōplaceamus in tali velle ſiue
in tali actu.exempli cā:timeo fornicari ꝓpter dānationem.
virtute huius timoris non exequor illū actum:nichilominꝰ
habeo cōplacentiā in illo actu.Scḋo modo vitamus pecca
tum timore pene ꝗtū ad vtrūq3 velle videlicet qn̄ non ha-
bemus velle executoriū:nec velle cōplacentie.¶Iſtis nota

ꝑ'ma ꝓpō.

tis ſit prima ꝓpoſitio.Qui timore pene vitat peccatū primo
modo vitādi nō bene agit immo peccat/patet.omnis talis
peccat qui vellet rē lege diuina ꝓhibitam fieri ſublato illo
qḋ timet ſed ſic eſt ꝙ iſte ſublata dānatiōe quā timet vellet
fornicationē ſeu furtum cōmittere:ergo iſte realiter peccat
ꝛ ſic ſecundū Diony.qui vitat peccatū timore pene ꝗtū ad
velle executoriū preciſe:ꝛ non ꝗtum ad velle complacentie
peccat mortaliter.¶Secunda ꝓpoſitio.qui vitat peccatū

Scḋa ꝓpō.

timore pene ſecundo modo vitationis nō agit bene morali
ter.patet.iſte plus odit penā vt pena eſt ꝙ̄ odiat culpā:er-
go inordinate odit:ꝛ per cōſequēs non bene agit mortaliter
Si ſortes plus diligit ſe ꝙ̄ deum/inordinate diligit.Simili-

Qui plꝰ odit penā ꝙ̄ culpā inordinate odit.

ter in odibilibus talis plus odit penā ꝙ̄ culpam:ergo illud
odium eſt inordinatū:q̄r propter vnūquodq3 tale ꝛ illud ma-
gis.nam illud odium pecandi cauſatur ex odio dānationis
ſi enim nult peccare metu damnationis:ergo magis odit
damnationem:ſed iſtud odium eſſet ordinatum iſto modo:
q̄r ſortes amat deum ſuper omnia nult peccare:ꝛ nult pec-
care ne dānetur:talis nolitio eſſet bona/q̄r non preciſe cau
ſata a damnatione:ſed etiam ab amore dei.vitare igit̃ pec-

Tertia ꝓpō

catum preciſe propter penam ſemper eſt malum.¶Tertia
ꝓpoſitio.qui vult ſubuenire neceſſitati proximi ſui ſolum ti
more pene non bene agit moraliter.patet.ad omnem bo-

Ad oēz bonū actū req̄rit̃ relatio i vltimū finē

num actum requiritur relatio in vltimum finem:ſed talis
actus ſolum ꝛ vltimate fit ꝓpter ipſum refugiētem penam
propterea ꝙ amat ſe amore commodi:ergo talis actus non
refertur vltimate in vltimum finem:ꝛ ſic non eſt ſtudioſus.
Sed vtrū talis actus ſit malus:videtur ꝙ nō per auctorita-
tem Chriſoſtomi dicētis qui timendo non facit mala ꝗuis
iuſtitie mercedē non acquirat verūtamen malū euitat.Di-
cit Diony.ꝙ adminus ille actus eſt malus venialiter.quia
omnis talis actus vltimate ordinatur ad inordinatā affe-

Ois nolitio preſupponit aliquē volitionem.

ctionem ſui ipſius.Nam vt dicit Grego.omnis nolitio ꝑſup
ponit aliquā volitionem/ꝙ ergo ſortes nolit penam hoc eſt
ex aliquo amore ſcilicet ſui/ꝛ non ſui propter deum:q̄r non
refugeret peccare ſolum propter ſe:ꝛ ſic concludit Diony.

M.E.C.D. 2016

q illud refugere peccare eſt veniale. Et ad chriſoſtomū dicentē q talis penam euitat/ verū eſt penam eternā: ſed non temporalem cū culpam admittat venialē. ⁊ hec de ſecundo impedimento voluntarij dicta ſufficiant.

¶ De tertio īpedimēto volūtarij: ſcʒ de ignorantia. Ca.iiij.

Reſtat tractare de tertio qđ inuolūtarium cauſat ⁊ eſt ignorātia. ⁊ in iſto tertio eſt tota difficultas. Queritur igitur vtrū ignorantia cauſet inuoluntarium. Videt q nō/ nam inuoluntariū veniam meretur. vt dicit Damaſcenus ſed qđ fit per ignorantiā nō meretur excuſationē ſcđm illud prime ad corinth.xiiij. Si quis ignorat ignorabitur. ergo ignorātia non cauſat inuoluntariū. ¶ In oppoſitum tamē eſt Ariſto. tertio ethi. cap.j. q inuoluntariū quoddā eſt per ignorantiam. ¶ Pro ſolutione primo videndum eſt qualiter ignorātia impediat voluntariū. ¶ Secundo an ignorantia ſit peccatū. ¶ Tertio an quelibet ignorātia excuſet a peccato. ¶ Pro primi expeditione notandum q ignorantia capitur dupliciter: vt etiam dicit Ariſto. ſcđo priorum. Uno modo pro ignorantia pure negationis: ⁊ talis eſt pura carentia ſeu priuatio ſcientie ſiue neſcientia nō ponens aſſenſum nec diſſenſum: ſed negat ſolū ſcientiā. Alia eſt ignorātia praue diſpoſitiōis q̄ nichil aliud eſt q̄ aſſenſus erroneꝰ ſiue aſſēſus falſi vel diſſenſus veri quo intellectus iudicat al'r eē in re q̄ ſit vt diſſētio q eſt bñfaciēdū. Iudico q eſt mētiēdū p ſaluāda vita primi/ talis aſſēſus ē erroneꝰ ⁊ ꝯtrarius ſciētie/ ⁊ hic capitur ſciētia large p quolibet aſſenſu vero. Aduerte etiā q in ignorantia duo conſiderant: vnū ex parte intellectus ⁊ eſt carentia veri iudicij vel aſſenſus erroneus. Aliud ex parte voluntatis ⁊ eſt volitio qua quis vult ignorare. vel negligentia. cum enī voluntas ſit regina in regno anime ⁊ imperatrix imperās alijs potētijs cōtingit aliquādo ignorare ⁊ hoc voluntate imperāte ignorātiā ita q vult ignorare. aliquādo etiā cōtingit ignorare voluntate nō habente illam volitionē imperatiuam ſed habente omiſſionem volitionis q̄ deberet imperare alijs potentijs inferiorib' vt addiſceret. Et vtraqȝ iſtarū. ſ. pure negatiōis ⁊ praue diſpoſitionis eſt duplex. Quedaȝ ſpeculatiua que ſi ſit praue diſpoſitionis nihil aliud eſt q̄ diſſenſus alicuius veri ſpeculatiui/ vel aſſenſus ſui contrarij. vt aſſenſus q triangulꝰ nō habet tres angulos equales duobꝰ rectis: ſed ignorātia pure negationis ſpeculatiua eſt neſciētia alicuiꝰ veri ſpeculatiui vt ruſticus neſciens multas ꝓpoſitiones ſpeculatiuas hēt ignorātiā pure negatiōis ſpeculatiuā: ſȝ de iſtis nihil ad ꝓpoſitū: q2 nihil facit iſte ad mores niſi ī materia fidei. Alia eſt ignorātia praue diſpōis ⁊ ēt pure negationis

De ignorātia.

Ignorātia capit duplr

Ignorantia pure negationis.

Ignorantia praue diſpoſitionis.

Ignorantia ſpeculatiua

M.E.C.D. 2016

Ignorãtia practica.

practica/ ⁊ eſt diſſenſus ꝓpoſitiõis practice vel priuatio aſſẽ
ſus ꝓpoſitionis practice vereut ſortes non aſſentit ſed rema
net dubius an ſit furandum/ talis dicitur habere ignoranti=
am pure negationis practicã. Et quomodo noſtra querit de
vtraq̄ an videlicet tam ignorantia praue diſpoſitionis q̄ȝ pu
re negationis propoſitionis practice cauſet inuoluntarium
Notandum eſt preterea q̄ practicũ capitur dupliciter. vno=
modo formaliter ⁊ nichil aliud eſt q̄ȝ oratio dictans vel ſigni

Practicum cauſat̃ dupliciter.

ficans de operatione. vt iſta ꝓpoſitio non eſt furandum ſi=
gnificat formaliter ⁊ abſolute de operatione. Secundo mõ
dicitur practicũ virtualiter q̄ꝛ q̄uis illa propoſitio ſit forma
liter ⁊ abſolute ſpeculatiua ex ea tamẽ in conſequẽtia ſequit̄
aliqua practica: vt iſta ꝓpoſitio: iſte eſt benefactor meꝰ/ eſt
pure ſpeculatiua formaliter: ex ea tamen ſequitur iſta practi
ca/ iſti benefactori benefaciendũ eſt. Similiter iſta eſt ſpecu=
latiua/ iſte non eſt hoſtis: ex ea tamen ſequitur iſta practica

Ignorãtia excuſans ẽ alicuiꝰ ſpeculatiui qđ virtualiter eſt practicũ

iſte non eſt occidẽdus. Regulariter ignorãtia excuſans a pec
cato eſt alicuius ſpeculatiui qđ ſpeculatiuum eſt virtualiter
practicũ antecedẽs in conſequentia id eſt certa cognita ad
aliqđ practicũ inferendum vt ignorãtia qua ſortes credit hãc
eſſe ſuam eſt pure ſpeculatiua formaliter: ſed virtualiter pra
ctica: q̄ꝛ ex illa infertur q̄ non eſt a ſorte cognoſcẽda. ⁊ q̄ſtio
eſt de illa ignorãtia que eſt pure vel virtualiter practica: et
non de illa intelligitur q̄ nec eſt practica formaliter nec vir=
tualiter. Aduerte q̄ ignorãtia: vt dicit. s. Tho. q. vj cauſat
inuoluntariũ ꝓpterea q̄ priuat cognitionẽ q̄ p̄exigitur ad vo
luntarium. Non tamen quelibet ignorantia huiuſmodi co=

Ignorãtia tripliciter ſe habet ad actum volũtatis.

gnitionẽ priuat: ⁊ ideo ſciendũ q̄ ignorantia tripliciter ſe ha
bet ad actũ voluntatis. Vno mõ cõcomitanter. Alio modo cõ
ſequenter. Tertio mõ antecedenter/ Cõcomitanter quidem
quando ignorãtia eſt de eo qđ agitur tñ etiã ſi ſciretur nichi
lominus ageretur: talis ignorãtia non inducit ad volendũ vt
hoc fiat ſed accidit ſimul eſſe aliquid factũ ⁊ ignoratũ: vt cũ
aliquis vellet occidere hoſtẽ: ſed ignorans occidit eũ putans
occidere ferã. Et dicit. s. Tho. q̄ talis nõ cauſat inuoluntari

Ariſtoteles

um ⁊ hoc expreſſe habet Ariſto. in tertio ethico/ q̄ꝛ nõ cauſat
aliquid q̄ ſit repugnãs voluntati: ſed bene cauſat non volun
tarium q̄ꝛ non p̄ot eſſe actu volitũ qđ ignoratũ eſt: ⁊ ſcđm eũ
talis ignorantia non excuſat a peccato ⁊ ſic occidens hoīem
cum tali ignorantia putans occidere ferã peccat mortaliter
Sed hoc videtur michi multũ difficile. ⁊ arguitur ſic. Si eſſet
alius homo ab inimico puta amicus interficiendo illum non
peccaret. igitur. Patet añs. ſi eſſet alius homo puta amicus
⁊ ſciret illũ eſſe: nõ occideret ⁊ ignorat inuincibiliter eſſe ho=
minem ⁊ habet omnẽ actũ ⁊ omnem omiſſionẽ quã tunc tene
tur habere. qđ aũt ille ſit ſortes vel plato non eſt in ſua pote

M.E.C.D. 2016

ſtate tūc ſcire: ergo inuincibiliter ignorat eē hominē / ergo
excuſatur a toto cuꝫ nūc nō habeat interiorē actū malum.
⁊ videtur michi ꝙ in tali caſu volendo occidere hanc rem
quā credit inuincibiliter eſſe ferā dato ꝙ ſit homo non pec=
cat. Et dato ꝙ haberet volitionē formalem qua vellet occi=
dere inimicum: talis volitio nō imperaret illam exteriorem
operationē: ergo imperatur ab iſta: volo occidere hanc fe=
ram: ⁊ illa volitio impetrans non eſt peccatum. Quod pa=
tet ſic. qm̄ ſi eſſet peccatuꝫ. ergo cōtra aliqđ dictamē pra=
cticum prudentiale qđ actu ineſt vel ſaltē deberet ineſſe:
non habet tunc iſtud dictamē practicū hoc non eſt occiden
dum neqꝫ tenetur habere cū ſit ei impoſſibile. qꝛ credit in=
uincibiliter hoc non eſſe hominem: ergo non tenetur iudica
re hoc non eē occidēdū: ergo non facit cōtra aliqđ dictamen
practicū qđ inſit vel debeat ineſſe: ⁊ nō habet aliquē actū in=
teriorē malū: ⁊ ſic videtur michi ꝙ ſi ſit ſimpliciter ignoran=
tia inuincibilis excuſatur a peccato. qꝛ nulli dictamini quod
debet in eſſe illa operatio eſt difformis. Conſequenter au=
tem ſe habet ignorātia ad voluntatē inq̄ntum ipſa ignoran=
tia eſt voluntaria. ⁊ hoc dupliciter. vno modo qꝛ actus vo=
lūtatis fertur in ignorātiā ſicut cum quis ignorare vult: vel
vt excuſationē in peccatis habeat / vel vt non retardetur a
peccando / ſecundū illud Jo. xxij. ſcientiā viarū tuarum no=
lumus. ⁊ hec dicit ignorantia affectata q̄ formaliter eſt libe
ra cū ſit formaliter volita. Alio modo dicit ignorātia virtua
liter voluntaria eius qđ quis pōt ſcire ⁊ debet neqꝫ conſide
rat actu qđ cōſiderare poteſt ⁊ debet: q̄ eſt ignorantia male
electionis vel ex paſſione vel ex habitu ꝓueniens: vt cū ali=
quis noticiam quā debet habere non curat acquirere: qꝛ
adiſcere eſt ei penoſum: talis dicitur virtualiter libera ⁊ vo
luntaria: ⁊ ſic aliquādo ſine operatione eſt voluntariū non
formaliter ſed virtualiter: ⁊ iſte due ignorantie q̄uis ſe ha=
beant antecedēter ad aliquā operationē puta ad eā que fit
ex ignorantia: ſe habent tamē cōſequenter ad aliā operatio
nem ſcꝫ ad operationem volūtatis vel ſaltem ad omiſſionē
alicuius operationis. Alia eſt ignorantia q̄ ſe habet antece
denter ad omnem operationem voluntatis non ſolum ad
eam q̄ fit ex ea ſed ad quācunqꝫ aliam. ⁊ eſt illa q̄ non eſt vo=
lita nec potuiſſet habere oppoſitam ſcientiā faciendo illud
qđ tenetur ⁊ obligatur facere: ⁊ tamen eſt cauſa volendi qđ
non vellet alias: ⁊ talis dicitur inuincibilis precedens quē=
cunqꝫ actum volūtatis: qꝛ nullꝰ actus voluntatis nec poſiti
uus nec negatiuus eſt cauſa huius ignorantie: ſicut cū ali=
quis ignorat aliquā circūſtantiam actus quā nō tenebatur
ſcire. ¶ Iterum aduerte ꝙ poteſt diſtingui ignorantia quo=
libet predictorum modorū accepta in ordine ad obiectum /

Pctm̄ eſt cō tra dictamē practicū qđ ineſt vel dꝫ ineſſe.

Ignorantia cōſequēs actū volūtatꝫ.

Ignorantia virtualiter.

Ignorantia antecedent ſe habens

M.E.C.D. 2016

id eſt ad id quod ignoratur. ⁊ tunc diſtinguitur in ignoran=
tiam iuris ⁊ facti. Ignorantia iuris eſt multiplex. quedā iu=
ris pure naturalis. vt ignorantia mandatorum decalogi: vt
ſi quis ignoraret non eſſe mechandū vel crederet. ꝙ eſt me
chandum: tale iuditium eſt ignorantia iuris naturalis: ⁊ ra=
ro reperitur talis niſi in omnino vitioſis et peruerſis.

Ignorantia iuris multiplex.

¶ Alia eſt iuris poſitiui diuini vt ſi quis crederet ꝙ nō eſſet
obligatus ad ſacramenta eccleſiaſtica. Ius eñi poſitiuum
diuinum dicitur quod eſt inſtitutum ex tempore a chriſto le
giſlatore ⁊c. Alia eſt ignorantia iuris poſitiui humani vt ſi
quis ignoraret conſtitutiones ⁊ decreta ſummorum pontifi
cum ⁊ imperatorum leges. Sed ignorantia facti eſt quādo
habita ſcientia iuris ignoratur quedam circūſtantia ratio=
ne cuius ignoratur tale obiectum eſſe iure ꝓhibitum vt ia=
cob cognoſcendo lyam habuit ignorantiam facti: nam bene
ſciebat iſtud ius quod non eſt adulterandum: ſed circa illã
mulierem habuit ignorantiam alicuius circunſtantie ratio
ne cuiꝰ ignorabat tale obiectum eſſe prohibitum. Et vtraqꝫ
iſtarum ignorantiarum ſiue iuris ſiue facti eſt duplex.
Quedam vincibilis altera inuincibilis.

Ignorantia iuris diuini. Ius poſitiuũ diuinū.

Ignorantia facti.

¶ Pro cuius decla=
ratione nota / ꝙ non dicitur inuincibilis ꝙ taliter ignorans
non poſſit illam vincere ⁊ oppoſitam ſcientiam acquirere.
Nec propter hoc preciſe dicitur inuincibilis / quia ignorans
facit omne illud quod tenetur facere vt vincat. quod ſic ꝓ=
batur. nam ſi aliquis iudeus exiſtens in alia ciuitate vouiſ=
ſet adire hieruſalem in die penthecoſtes et omiſiſſet ire / ta=
lis ignorabat inuincibiliter ꝙ erat baptiſandus ⁊ non tene
batur pro illa die baptiſari / nec omittendo baptiſari pec=
caſſet ⁊ tamen ſi feciſſet omne illud ad quod tenebatur pu=
ta ſi adiiſſet hieruſalem in tali die ſciuiſſet ſe eſſe baptiſan=
dum et viciſſet illam ignorantiam ſed dicitur inuincibilis
quia adhibendo omnem diligentiam quam preciſe tenetur
ad illum effectum non poteſt vincere. In caſu autem poſito
non tenebatur ſortes iudeus in die penthecoſtes adire hie
ruſalem vt cognoſceret ſe eē baptiſandum. per oppoſitū di=
citur vincibilis ⁊c.

Quare ignorãtia dr̃ inuincibilis.

Pria ꝓpō de ignorãtia inuincibilis.

¶ Ultra videndum eſt in quibus poteſt
reperiri ignorantia inuincibilis ⁊ in quibus non. et quantū
ad hoc ſit prima propoſitio. Non poteſt reperiri ignoran=
tia inuincibilis in his que ſunt iuris pure naturalis vniuer=
ſalis in aliquo vtente ratione. patet per pſal. Domine oſten
de nobis bonum. Signatum eſt lumen vultus tui. hoc eſt
habemus lumen naturale inditum a natiuitate per quod
ſufficienter ab intrinſeco poſſumus cognoſcere que ſunt iu=
ris naturalis: ergo faciendo quod in nobis eſt nō poſſumus
ignorare ea que ſunt legis nature / quia faciendo quod in

Ius naturale nō poteſt ignorari.

M.E.C.D. 2016

nobis eſt vincimus talem ignorantiam. ergo non eſt inuincibilis/ nunq̄ poteſt eſſe inuincibilis q̄ aliena non ſit cognoſcenda/ q̄ non eſt furtum faciendum: quia illa ſunt per ſe nota vel facile ſequuntur ex per ſe notis. ¶Secunda propoſitio. ſtat ignorantiā eſſe inuincibilem reſpectu eorum que ſunt iuris diuini pure poſitiui. ¶Probatur. non immediate poſt preceptum de baptiſmate quibus non erat promulgatum tenebantur baptiſari: ⁊ tamen ante ſufficientem promulgationem erat lex diuina cuius multi ignorantiam habebant inuincibilem. igitur. ¶Tertia ꝑpoſitio. ignorantia inuincibilis cadit in his que ſunt de iure humano poſitiuo. patet. cadit in his que ſunt de iure diuino pure poſitiuo: ergo a fortiori cadere poteſt in his que ſunt de iure poſitiuo humano: cum minus obligemur ad ius poſitiuum humanum q̄ ad diuinum poſitiuum. ¶Quarta propoſitio. cadit ignorātia inuincibilis in his que ſunt facti. patet/ nam ignorantia inuincibilis eſt reſpectu alicuius particularis facti vel reſpectu alicuius circunſtantie circa particulare factū contingentis. nam vt dicunt doctores talis ignorantia non eſt iuris vniuerſalis ſaltem naturalis. ſortes vtens ratione non ignorat inuincibiliter q̄ aliena non eſt cognoſcenda: ſed bene poteſt ignorare inuincibiliter q̄ hec eſt aliena cum non ſit iuris vniuerſalis. Sed hec: non eſt aliena cognoſcenda eſt iuris vniuerſalis circa quod regulariter ſaltem naturale non cadit ignorantia inuincibilis in habente vſum rationis: ſed circa circunſtantias contingentes circa obiectum in quo exercetur operatio. Iſtis poſitis videndum eſt quomodo ignorantia inuincibilis cauſat inuoluntarium. et dico primo q̄ non dicitur cauſare inuoluntarium eo q̄ talis actus non ſit liber: nam inuoluntarium per ignorantiaꝫ aut per metum eſt ſimpliciter ⁊ in ſe volitum/ hoc clarum eſt. ſed dicitur cauſare inuoluntarium: q꞉ operatio que exercetur eſt contra volitionem/ ſeu nolitionem que haberetur ſine tali ignorantia vel metu. et ſic non eſt voluntaria ſub illa ratione ⁊ circunſtantia qua habetur ignorantia aut metus: ⁊ per conſequens talis operatio dicitur habere bonitatem aut malitiā. Et ex hoc ſequit̄ ſolutio alterius queſiti: an videlicet ignorātia inuincibilis excuſet a peccato. vnde ſuppoſita illa diſtinctione de ignorantia antecedente concomitante ⁊ conſequente/ dicit durandus q̄ ignorantia que ſe habet antecedenter nec aggrauat nec alleuiat peccatum. q꞉ vt dicit circunſtantia que eſt conditio operantis ſeu agentis ⁊ nō operis nec aggrauat nec diminuit. Iſta tñ ꝑpoſitio videt̄ dubia ꝑpter gratiā que eſt ꝯditio agētis ⁊ nō operis. ¶Quinta propoſitio. ignorātia inuincibilis ſiue iuris ſiue

Scda ꝑpō. Tertia ꝑpō. Plus obligat ius diuinum q̄ humanum. quarta ꝑpō. Ignorantia inuincibilis non eſt iuris vniuerſalis. Quomodo ignorātia inuincibil' cauſat inuoluntarium. An ignorātia inuincibilis excuſet a peccato. Quīta ꝑpō.

M.E.C.D. 2016

facti excuſat omnino a peccato qn̄ ratione illius prouenit tota malitia in actu. hoc eſt/ actus qui fit totaliter ex ignorantia inuincibili omnium circūſtantiarū cauſantiū malitiam eſt totaliter inuoluntarius ⁊ per conſequens non peccatum. Sed ſi talis ignorantia ſit aliquarum circunſtantiarum ⁊ aliquarū non: bene excuſat a tota malitia ꝑueniente ratione illius circūſtantie cuius habetur ignorantia inuincibilis: ſed nō excuſat a toto cum act⁹ ille partim ſit cōtra conſcientiā. cum habetur certa ſcientia de aliqua circūſtantia q̄ facit ad malitiā: ⁊ hoc etiam dicit Altiſſiodorēſis.

Ignorantia inuincibilis excuſat.

Bona difficultas.

¶ Difficultas. ſit ſortes habens ignorantiā vincibilem que requirit tempus vnius hore vt vincat. ⁊ ad faciendū ea per que vincet ſcʒ acquirendo ſcientiā oppoſitā. an ſortes agēdo cōformiter ad illam in prima dimidiata parte illi⁹ hore peccet vel an teneat expectare finē temporis ad operādū. videtur q̄ non peccat. cum illa ignorantia in prima dimidiata parte hore ſit inuincibilis ex caſu poſito. q: faciendo q̄ tenetur ad vincendum non poteſt illam vincere in minori tempore q̄ in hora integra. ergo agendo ex ea non peccat: cum agat ex ignorantia inuincibili. ¶ Pro ſolutione. dico q̄ duplex eſt ignorantia vincibilis: quedā eſt vincibilis pro futuro vel p̄ſenti q̄ nō eſt inducta ex ꝓpria ⁊ actuali culpa ipſi⁹ hominis illā habentis: vt cū homo peruenit primo ad vſum rationis ſtat q̄ habeat ignorantiā quā tunc poteſt vincere non tamē ſubito: que dicitur pure negationis. neqȝ inducta ex peccato/ cū non peccauerit vnqȝ: agēdo in dimidiata parte hore ex tali ignorantia nullomodo peccat/ q: ignorātia inculpabil. i. cui nulla ē annexa culpa p̄cedēs: excuſat a toto operationē p̄ciſe factā in illa dimidiata parte hore ⁊ illa dicit inuincibilis quouſqȝ tranſierit tēpus totū requiſitum ad vincendū illam. Alia eſt ignorantia q̄ vinci poteſt in quā tamen homo incidit ex culpa ſua ⁊ inducta eſt ex culpa ꝓpria illius/ priori caſu retento videlicet q̄ requiratur totū tēpus vnius hore ad vincendū: queſtio eſt an talis in prima dimidiata parte agēs ſcđm illā peccet. ⁊ eſt ſimilis difficultas cum illa qua querit. Si aliquis ex culpa inciderit i ignorantiā que eſt vincibilis ꝓ tempore quo incidit in illā ſʒ trāſacto aliquo tēpore nō poterit amplius vincere: q: forte diſceſſit qui illū edocere poterat: an agens cōformiter ad illā excuſetur a peccato. ⁊ eſt etiā meo iuditio eadem difficultas cum illa quā mouent doctores de illo qui incurrit ebrietatē ex culpa ſua ⁊ ex ebrietate interficit ⁊c. Videtur michi q̄tū ad primū dubium q̄ non peccat ſic agens ex tali ignorātia ſed q̄tū ad alias difficultates videtur mihi q̄ ſortes in tali caſu non peccat nouo peccato ſed incurrit ignorātiam ⁊ tēpore illo poterat non incurrere ⁊ debebat ⁊ pro nūc nō pōt

Ignorantia vicibilis duplex.

Ignorantia inculpabilis excuſat.

De ebrio ex culpa ſua interficiente

M.E.C.D. 2016

vincere: eſt probabilius dicere q non peccat nouo peccato
q̃admodum de ebrio qui totaliter caret vſu rationis: eſt p=
babilior eorũ opinio dicentium q nunq̃ homo peccat quin
p eodem tẽpore quo peccat ſit in eius poteſtate nõ peccare
Similiter dicendum eſt in caſu pdicto. qz vel illa ignorãtia
pro illa dimidiata parte hore eſt culpabilis noua culpa:
vel non. Si ſcdm: ergo actus qui fit ex ea nõ eſt difformis di
ctamini qd ineſt vel debet ineſſe. Nam regula eſt q omnis
actus malus p tempore quo fit eſt difformis dictamini re=
cto qd ineſt vel debet ineſſe: vel dictamini dubio. Unde dicit
Altiſſiodoreñ. q quilibet qui peccat tenetur ſcire q peccat
vel dubitare. Si ergo pro tali tempore non poteſt depone=
re illam ignorantiam/ nec teneť dubitare an ſit peccatũ q
talis operatio non eſt difformis dictamini recto: ergo nõ eſt
mala. ergo ſicut ebrius incurrens ebrietatem ex culpa ſua
apud pbabiliorẽ opinionem nõ peccat nouo peccato tem=
pore ebrietatis: nec peccata tempore ebrietatis cõmiſſa ſũt
noue pene demeritoria: ita habens ignorantiã quã poterat
vincere qñ illam incurrebat ſed iam nõ põt: tunc agendo ex
illa nõ incurrit nouã culpã nec nouũ demeritũ. Sed vtrum
ille actus ſit dicẽdus culpabilis culpa pterita difficultas eſt
ad nomẽ. Dicunt aliqui q ſi emendauerit culpã non eſt cul
pabilis ꝛc. ¶ Alia difficultas. an ignorãtia inuincibilis im
pediat bonitatẽ actus qui fit p eam. videtur q ſic: qz ignorã
tia inuincibilis impedit malitiã actus qui fit cõformiter ad
illam: ergo etiã debet impedire bonitatẽ in actu. pſequẽtia
patet/ cũ plus requiratur ꝛ maior libertas ſaltẽ equalis ad
bene agendũ q̃ ad male agendũ. ergo ſi inuincibilis impe=
dit malitiã in actu a fortiori impediet bonitatẽ: ꝛ p cõſequẽs
actus cõformiter elicitus illi non erit moraliter bonus. exẽ=
plum eſt de illo qui credit inuincibiliter bertã eſſe ſuã red=
dendo petenti debitũ: an bene agat moraliter. De iſta dif=
ficultate duo ſunt modi dicendi. Unus eſt magiſtri Marti=
ni qſtione pma de ebrietate in ſolutione noni argumenti. q
nunq̃ actus voluntatis conformis ignorantie q̃tũcunq̃ in=
uincibili eſt moraliter bonus: immo dicit q eſt moraliter ma
lus q̃uis non ſit imputabilis ad penã: ita q ignorantia nõ
excuſat a malitia morali: ſed ſolũ ab imputabilitate. Talis
ignorans habet duo iudicia/ vnũ vniuerſale ſcilicet iſtud/
cognoſcenda eſt a me mea: ꝛ iſtud iudiciũ eſt practicum et
verũ: ꝛ volitio illi conformis eſt bona ꝛ meritoria. Aliud eſt
particulare ꝛ ſpeculatiuũ puta iſtud/ hec eſt mea ꝛ tale fal
ſum eſt/ ꝛ volitio illi conformis non eſt bona. ſ. iſta: cogno=
ſcenda eſt a me hec mulier. neq̃ per illã mereor dicit Marti
nus/ ꝛ tota apparentia ſumitur: qz non cadit ſupra debitam
materiã q̃uis materia ſit eſtimata debita: ꝛ ad actum bo=

Homo non peccat qñ p tũc nõ põt libere agere.

Regula.

Peccãs teneť ſcire q peccat vł dubitare.

Reſolutio difficultatis

Alia difficultas.

Actus pformis ignorãtie inuincibili non eſt bonus.

M.E.C.D. 2016

num precipua circūſtantie eſt obiectum. nam dicit ſanctus Tho. ꝙ due circunſtantie ſunt precipue. ſcꝫ circūſtantia finis ⁊ obiecti. ⁊ ab eis regulariter ſumitur omnis bonitas et malitia. cum ergo talis actus non cadat ſuper obiectū debitum immo ſit cōformis dictamini erroneo videtur ꝙ ſit malus.

Due ſūt ꝓcipue circūſtātie actus.

Oppoſitū tamen michi videtur. ⁊ ꝙ ſit bonus moraliter patet. illa volitio qua volo reddere huic petenti debitū ſequitur neceſſario ex duabus cauſis in quibus nulla eſt malitia moralis: ergo in illo effectu nulla erit malitia moralis. patet conſequentia. quandocūqꝫ eſt aliquis effectus hominis qui neceſſario neceſſitate naturali ſequitur ad priorem ſi in effectu priori nulla ſit malitia moralis/ nec etiam erit in ſequenti/ qꝛ tunc per actus nō malos aliquis neceſſitaretur ad male agendum: quod nemo concederet. ſed in volitione qua volo reddere debitum vxori petēti nulla eſt malitia moralis: nec in iſto iuditio/ iſta eſt vxor petēs/ ꝙuis ſit malitia intellectualis: quia eſt error. ⁊ illa volitio qua volo reddere huic: neceſſario neceſſitate naturali ſequitur ex illis duobus igitur in ea nulla erit malitia moralis: qđ autem ſit bona. patet tali ratione Durādi in ſecūdo.

Regula.

Durandus

Iſtud iudicium eſt inuincibile huic petenti reddendum eſt debitū/ ergo ſaltē poteſt eſſe taliter inuincibile qđ nō poteſt auferri. Sit ita. tūc arguitur ſic. nō poteſt auferri tale iudiciū: ergo tenetur ſortes reddere debitum. cōſequētia patet. ſortes tenetur vitare quodlibet peccatum: ſꝫ non reddere ſtāte illo iudicio eſt peccatum: qꝛ contrauenit tali iudicio ⁊ conſcientie/ igitur. vltra/ ſortes tenetur vitare illud peccatum qđ eſt non reddere ⁊ non poteſt vitare niſi reddendo: quia nō poteſt vitari priuatio niſi ponēdo habitum/ ergo tenetur reddere.

Cōtrauenīens ꝯſciētie peccat.

Dices illud dictamē/ reddendum eſt huic debitum/ eſt falſum: quia eſt erroneum. alias talis actus nō fieret ex ignorātia/ ſed ex certa ſcientia. Dico ꝙ dictamē cui conformatur ē rectum ⁊ verum ⁊ eſt iſtud: hec ē a me cognoſcenda. ¶ Cōtra. actus ille fit ex ignorantia. ergo dictamen non eſt verum. Dico ꝙ fit ex ignorantia ſpeculatiua: ⁊ non practica. ⁊ concedo ꝙ ille aſſenſus ſpeculatiuus ē falſus. ſ. iſte: hec eſt vxor mea: ſꝫ ꝓſuppoſito totali aſſenſu illud iudicium pure practicum ē verum: cum omne dictamen pure practicum ſequēs ex ignorantia pure inuincibili eſt verum/ ⁊ nullum dictamē inuincibile pure practicum eſt erroneum. vt dicit Durād⁹.

Nullū dictamē inuincibile practicū eſt erroneum.

Et vt actus ſit bonus ſufficit ꝙ ſit conformis iudicio practico/ ſiue ſpeculatiuum ſit verum ſiue non. Alij vt Occham ⁊ de Gerſonno in lectione de vita ſpirituali dicunt aliter/ ꝙ talis actus eſt conformis iudicio vero ſcilicet iſti/ reddendum eſt debitum illi quā credo inuicibiliter eſſe meā. ⁊ Occham dicit. ꝙ ſufficit conformitas ad iudicium vniuerſale: ⁊ non re

M.E.C.D. 2016

quiritur ad particulare. ſed Durãdi opinio eſt ꝓbabilioꝛ.

De ignorantia an ſit peccatum. Cap.vj.

Conſequenter videndum eſt an ignorantia tam
pure negationis ꝙ praue diſpoſitionis in ſe ſit
peccatum. Reſpondetur per propoſitiones.
Prima. vtraqꝫ ignorantia vincibilis eorum
que quis ſcire tenetur eſt peccatum. Patet ſic.
bene ſequitur obligoꝛ ad hoc ſciendum/ergo ſi habeo erro=
rem oppoſitum illius ſcientie vincibilem libere tranſgredi
oꝛ preceptum:qꝛ ſi ſit vincibilis eſt aliquomodo libera. con
ſequentia tenet:quia precepo affirmatiuo quo precipit ali=
quid:prohibetur illius oppoſitum:ergo ſi hoc precipitur ſci
ri prohibetur etiam ignorari. Nam ſi obligoꝛ ad ſciendum
hoc preceptum/obligoꝛ non ignorare illud ſiue prohibeoꝛ il
lud ignorare. Secũda propoſitio. Ignorantia praue diſpo
ſitionis vincibilis id eſt aſſenſus erroneus eoꝝ que teneoꝛ
ſcire pro quolibet tempore quo eſt vincibilis ſemper eſt pec
catum. patet. omnis actus contra preceptum negatiuum ꝓ
omni tempore quo libere elicitur eſt peccatum. ⁊ hoc ẽ ma=
nifeſtũ. ſed talis ignorantia vincibilis eſt actus contra pre=
ceptum negatiuum. quod ſic patet. nam bene ſequitur. ha=
beo preceptum affirmatiuum de credendo hoc/ergo habeo
negatiuum de oppoſito/quia omne affirmatiuum includit
negatiuum vt dictum eſt. Tertia propoſitio. Ignorantia
pure negationis eorum que teneoꝛ ſcire non ẽ pro omni tẽ=
pore pro quo habetur peccatum. patet. preceptum affirma
tiuum obligat ſemper ſed nõ ꝓ ſemper ſed ꝓ aliquando. ſed
ꝑceptũ de credẽdo vel ſciendo hoc eſt affirmatiuũ. ergo nõ
obligat ꝓ ſemper tunc ſic. nõ obligat ꝓ ſemper/ergo ẽ dabi
le aliqđ nunc in quo nõ obligoꝛ ad illud ſciendum vel credẽ=
dum. ergo ꝑuatio pura actus tũc nõ ẽ peccatum/⁊ ẽ ignorã
tia pure negationis. vt dicit Bonauẽtura ſecũdo ſententia=
rum diſtinctione. xxiij. vt ſit ſortes qui tenetur credere deũ
eſſe trinũ ⁊ vnum/ſed nunꝙ̃ credit nõ peccat ꝓ quolibet in=
ſtanti nouo peccato, ſed ſolum ꝓ tempore quo tenetur cre=
dere actualiter deum eſſe trinum ⁊ vnum. Ideo ignorantia
pure negationis non eſt peccatuꝫ ꝓ omni tempore quo eſt.
Quarta propoſitio. nulla ignorantia inuincibilis nec pra
ue diſpoſitionis nec pure negationis eſt peccatum. bene ſe=
quitur. iſta eſt inuincibilis:ergo ſi ſit praue diſpoſitionis nõ
teneoꝛ illam vincere auferendo illam:⁊ ſi ſit pure negatio=
nis non teneoꝛ ad actum oppoſituꝫ:ergo omiſſio illa nõ erit
peccatum. Quinta propoſitio. nulla ignorantia nec pure
negationis nec praue diſpoſitionis eſt intrinſece pecca=
tum: ſed ſolum extrinſeca denominatione. Patet. nulla
talis ignorantia eſt immediate libera ſed ſolum media=

Prima ꝓpõ. Ignorantia vĩcibilis eorũ q̃ quis tenet̃ ſcire eſt peccatum.

Scđa ꝓpõ. Oĩs act⁹ cõtra ꝑceptuꝫ negatiuũ ꝓ oĩ tp̃e quo elicit̃ ẽ peccatum.

Tertia ꝓpõ. Preceptum affirmatiuũ obligat ſemper ſed non ꝓ ſemper.

Quarta ꝓpoſitio.

Quĩta ꝓpõ. Nulla ignorantia ẽ intrĩſece peccatum.

M.E.C.D. 2016

Propoſitiones de ignorātie vincibili. Prima. Secunda.

te. ergo nulla talis eſt mala malitia ꝓpria ſed ſolum malitia actus voluntatis imperātis vel omittētis. Sed de ignorantia vincibili ꝛ craſſa ponūtur alique ꝓpoſitiones ¶ Prima. ignorātia vincibilis affectata nō excuſat nec diminuit ſed aggrauat. patet. eſt ſimpliciter volūtaria ꝛ volita: ergo. ¶ Secūda ꝓpoſitio. ignorantia vincibilis craſſa ꝛ ſupina nō effectata excuſat a tāto non a toto. Contra. ſi hoc eſſet verum: ſequeretur ꝙ aliquis tantū peccaret ex ignorantia ſicut alius ex certa ſciētia. ꝛ ꝙ de ſuo peccato peccator reportaret cōmodum. Primū patet capio ſortē ꝛ platonē/ ſortes credit ſimplicem fornicationē nō eſſe peccatū ꝛ plato oppoſitum credit ꝛ fornicantur ambo: plato nō in infinitū magis peccat ꝙ̄ ſortes ſed forte in duplo plus. tunc poſſibile eſt ꝙ ſit vnus tertius puta Cicero qui peccet in duplo minus ꝙ̄ plato ꝓpter appoſitionē minoris conatus: ꝛ ſic equaliter cū ſorte. ergo aliquis peccaret ex ignorantia tantū ſicut alius ex ſciētia. Dico ꝙ nō eſt inconueniens ꝙ aliquis ex ignorātia peccans ꝛ aliquis ex ſcientia equaliter peccent vbi cetera non ſunt paria vt puta quando non eſt idē conatus voluntatis. ſed vbi cetera paria eſſent hoc eſſet incōueniens. Ad aliud dicunt aliqui ꝙ nō reportat cōmodum de peccato. qꝛ dicunt ꝙ aggregatū ex ignorantia ꝛ ſuo actu malo eſt eque graue ſicut actus factus in eadem materia cum ſcientia: ſiue illud ſit vincibile ſiue inuincibile.

Argumēta ꝙ ignorātia excuſet a toto.

Arguitur ꝙ ignorantia craſſa ꝛ ſupina excuſent a toto. patet ſic: volo ꝙ ſortes in die dominica nolit ire ad eccleſiam vt ignoret q̄ curatus precipere debet quo poſito volo ꝙ curatus non ꝑdicet ꝛ ex conſequēti ſimplices ignorent/ certum eſt ꝙ tales non peccant qui ignorāt: tunc ſic: ſi iſte ignorās affuiſſet nō ſciuiſſet/ ergo non peccat qꝛ non poteſt aliter euitare ꝙ̄ audiēdo curatum ꝑdicantē. michi videtur in caſu ꝙ talis peccat duplici peccato volendo ignorare ꝛ peccat tantū ac ſi curatus ꝑdicaret/ primo qꝛ vult ignorare/ ſecūdo qꝛ omittit facere illud ad qđ tenetur ad ſciendū illud.

Tertia ꝓpō Act⁹ cōtraueniēs iudicio erroneo ꝛ ſil'r omiſſio eſt peccatū.

¶ Tertia ꝓpoſitio. quilibet actus ꝛ quelibet omiſſio libera cōtraueniens iudicio erroneo ſiue illud ſit vincibile ſiue inuincibile eſt malus ſiue mala moraliter immo peccatū. Patet ſic. omne qđ non eſt ex fide eſt peccatum/ qđ ſic glo. docto. omne qđ eſt cōtra conſcientiā. cōſcientia em̄ nichil aliud eſt ꝙ̄ iudicium practicum. ad hoc etiam ſunt multi textus iuris de ſentē. excōmu. ca. inquiſitioni.

Bona difficultas.

¶ Circa hanc propoſitionem occurrit difficultas. aliquis format ſibi hanc conſcientiam mentiendum eſt iocoſe ꝓ ſalute hominis ſeruanda ꝛ credit ꝙ teneat mētiri tamen nult mentiri ꝛ omittit: queritur modo. vtrū tale aggregatum ex illa omiſſione ꝛ tali conſcientia ſit grauius peccatum ꝙ̄ talis conſcientia ſolum. videtur ꝙ non/ qꝛ illud/

M.E.C.D. 2016

volle mentiri eſt bonum de per ſe/ ꝛ ſi ſit malum/ nō eſt niſi
ratione circūſtantie puta ratione cōſcientie erronee. Rur=
ſus. talis nolitio mentiendi non eſt mala ex obiecto immo
habet obiectum ſibi conueniens. Item non obligor ad non
habendū illam nolitionē ſed ſolum obligor ad nō habendū
contra dictamē recte rationis: ergo nō obligor auferre illā
nolitionē: ſed ſolū ad illud dictamē erroneum deponenduꝫ:
ergo ſolum pecco per illud iudicium qꝛ auferendo tale iu=
dicium remanente nolitione non amplius eſt peccatū. Si=
mile argumentum. habeo iudicium ꝙ teneor mentiri offi=
cioſe: omitto ſimpliciter. videtur ꝙ illa omiſſio non habe=
at malitiam diſtinctam a malitia illius iudicij. Similiter ſi
habeā volitionē eundi ad eccleſiam ꝓpter vanam gloriam
venialē/ ita ꝙ volitio eundi cauſetur ex volitione vane glo=
rie: talis volitio nō eſt mala ex obiecto ſed ſolum ex circūſtā=
tia vane glorie: ꝛ per conſequens in caſu p̄dicto videtur ꝙ
aggregatum ex illa conſcientia ꝛ ex illa nolitione non erit
peius neqꝫ grauius ꝙ̄ illud iudicium erroneum ſeorſum. et
poteſt talis ratio ſic formari. Quādocunqꝫ eſt aliquis act⁹ Deductio.
malus habens obiectum conueniens ꝛ ratione circunſtātie
dicitur malus/ ille actus non habet malitiam diſtinctam a
malitia illius circunſtantie: ſed ſic eſt in propoſito. igitur. Solutio dif
¶ Ad hoc reſpondet ſanctus Thomas prima ſecunde qſtio ficultatis.
ne. xix. articulo quinto dicens. ꝙ obiectum voluntatis eſt Regula no
obiectum tale quale preſentatur voluntati per intellectuꝫ. tanda.
hoc eſt quāuis obiectum volūtatis ſecundū ſui naturam nō
ſit diſconueniens/ ſi tamen p̄ſentetur voluntati/ vt diſcon=
ueniens ꝛ malum/ tunc erit diſconueniens ꝛ malū/ ꝛ ſi tūc vo=
luntas libere feratur in tale obiectum qđ eſt ſecundū p̄ſen=
tationem intellectus malum peccabit: ꝛ illa volitio malitiā
accipiet ab illo obiecto ſic preſentato. Ex quo ſequit̄ ꝙ illa
nolitio mentiēdi vel volitio eundi ad eccleſiā propter vanā
gloriam venialem non ſolū eſt mala ex circūſtantia: ſed ta=
les ſunt male ex obiecto: ꝛ ſic patet ſolutio difficultatis/ vi=
delicet ꝙ aggregatum ex nolitione ꝛ conſcientia illa erro=
nea eſt peius ꝛ grauius ꝙ̄ iudicium illud ſeorſum. Et hoc de
neceſſitate habent concedere qui nō ponunt actus ſingula
res indifferentes. ꝛ ad maiorē rationis cum ſic arguebatur
quandocunqꝫ actus cadit ſuper obiectum debitū ꝛ conueni
ens/ non eſt malus ex obiecto/ ſed ſolū ex circūſtātia mala:
negatur: immo dico ꝙ capit etiam maliciā ex obiecto ſcđm Additio.
ꝙ preſentatur voluntati. [Subtilis videtur ſolutio. ſ. Tho.
Sed contra videtur ſequi ꝙ intellectu iudicante ꝙ furandū
eſt talis volitio eſſet bona volo furari. Itē adminus ponē
do actum ſingularem indifferentē dicēdum eſſet ꝙ tota ma
litia eſt in circunſtantia. ꝛ ſic omiſſio pura mentiendi ꝛ voli=

M.E.C.D. 2016

tio mentiendi eſſent equaliter male quod non videtur: ſʒ di-
cendum eſt ꝙ diuerſa obligatione abligatur ad non cōtra-
Difficultas — ueniendum poſitiue ꝯſcientie q̄ ꝑuatiue.] ¶ Sed maior dif-
ficultas eſt de omiſſione. iam iudico ꝙ mentiendum eſt: pu-
re omitto an talis omiſſio ſit peccatum; diſtinctum ab illa
conſcientia erronea. Et primo arguitur ꝙ non ſit peccatuʒ
omiſſionis/ quia omiſſio eſt priuatio alicuius actus ad quē
pro tunc obligor: ſed ad volitionem mentiendi non obligor
immo ad non habendum volitionem mentiendi: ergo non
obligor pro tūc ad habendum/ quia obligarer ad ſupremuʒ
impoſſibile: ſcilicet ad duo contradictoria. Quod autē obli-
ger ad non habendum volitionem mentiendi pro illo tem-
pore. patet/ quia eſt p̄ceptum negatiuum: ideo obligat ad
ſemper et ꝓ ſemper: ergo ꝓ tunc obligor non habere illam
volitionem. Dico ꝙ talis pura omiſſio eſt peccatum/ quia
eſt omiſſio pura difformis iudicio erroneo. igitur. Et cū ar-
guitur. bene ſequitur talis omiſſio eſt peccatum: ergo ē pri-
uatio actus debiti ineſſe. Diſtinguo cōſequens. vel ꝙ ſit pri-
Quid requirat et ſufficiat ad peccatū omiſſionis. — uatio actus debiti ineſſe ſecunduʒ veritatem ⁊ ſic nego. vel
ſecundum eſtimationem meam/ et ſic conceditur. ⁊ dico ꝙ
ad peccatum omiſſionis ſufficit: ꝙ ſit priuatio ſiue omiſſio ac-
tus debiti ineſſe vel ſecundum veritatem vel ſecundum
eſtimationem omittentis. [Uel poteſt dici ꝙ eſt omiſſio iu-
Additio. — dicij recti debiti ineſſe ſecundum veritatem ꝓ tūc.] Dices
penes quid attenditur grauitas illius omiſſionis. Non po-
De grauitate omiſſionis. — teſt in primis attendi penes bonitatem actus omiſſi/ quia
actus omiſſus ſi poneretur eſſet malus: neq; penes obliga-
tionem veram vel eſtimatam/ quia ſi eſtimarem me infini-
te obligatum/ ſequeretur ꝙ ego infinite omitterem/ qđ eſt
falſum. Dico ꝙ non attendit̄ grauitas illius omiſſionis pe-
nes bonitatem actus omiſſi: nec penes obligationem veraʒ
ad illum actū: nec penes obligationem eſtimatam ad actū
omiſſum: ſed penes obligationem p̄cepti ꝓhibentis cōtra-
uenire conſcientie: quia omittendo me conformare cōtra-
Additio. — uenio negatiue. [Uidetur hic inſtantia/ dictet conſcientia
ꝙ diligendus eſt deus loco ⁊ tempore debitis. ⁊ ſit ita ꝙ nō
tenear nunc deū diligere: tunc non diligendo eum nunc cō-
trauenio conſcientie vel ſaltem nolendo eum diligere pro
nunc et tamen actus talis non eſt malus quia opponit̄ con-
ſilio tantum. Hic poteſt dici ꝙ non contrauenitur cōſciētie/
quia contrauenire eſt facere vel omittere cōtra illud quod
dictat conſcientia pro tempore vel loco pro quo dictat: ſed
querit — queſtio eſt bona vtrum ſtante tali conſcientia eliciens hāc
volitionem pro tempore pro quo non tenetur volo deuʒ eſ-
ſe ſummum bonum loco et tempore debitis ſit adimpleti-

M.E.C.D. 2016

ius precepti. videtur ꝙ non: quia nullus adimplet niſi pro tempore precepti: ſed nunc non eſt. In oppoſitum / quia ille actus eſt omnino conformis dictamini regule: ũo precepti Reſpondetur ꝙ aliquis adimplet preceptum pro tempore pro quo non tenetur / cum hoc tamen ſtat ꝙ per actum conſilij adimpleat] ¶ Aduerte vltra ꝙ vt dicit Durandus in ſecundo ſententiarum diſtin. xxxix. q. quinta. Conſcientia erronea neminem obligat: quia nulla obligatio poteſt eſſe reſpectu illiciti aut liciti / non tamen debiti tamen ligat / dictat enim faciendum ꝙ illicitum eſt fieri aut non debitum ſicut eſt in indifferentibus et in his que ſunt ſupererogationis: ergo non obligat. Qꝺ autem liget diſtinguendum eſt de errore conſcientie: quia vel ille error non eſt imputabilis / ſicut error vel ignorantia circunſtantie particularis adhibita debita diligentia qualis fuit in Jacob reſpectu lye. Si non ſit imputabilis / non ligat quin homo poſſit procedere ſecũdum conſcientiam ſic errantem / quia talis error excuſat: nec actus voluntatis ſic factus eſt conformis iudicio erroneo ſed vero vt viſuꝫ eſt. Si autem error eſt imputabilis cuius ipſe errans eſt cauſa vel occaſio tunc vel conſcientia errat dictando illud eſſe illicitum quod eſt licitum / ſicut conſcientia heretici dictans ꝙ ſemper eſt illicitum iurare / tũc in illo caſu faciens contra illam conſcientiam erroneã peccat: quia facit contra illud quod credit eſſe iure diuino prohibitum. et ſic eſt contemptor diuini precepti: non quidem in iuramento ſecundum ſe: ſed quia apprehenſum tanꝗ cõtrarium diuino precepto. ideo peccat mortaliter. faciens autem ſecundum talem conſcientiam erroneam. i. nolendo iurare non peccat ſemper / quia licitum eſt non iurare. Sed ſi ſuperueniat preceptum ſuperioris precipientis heretico ꝙ iuret et ipſe nolit iurare peccat mortaliter tanꝗ inobediens illi cui obedire tenetur. et in tali caſu conſcientia erronea ſimpliciter ligat / quia nec ſecundum eam nec contra eam poteſt talis licite facere. vel conſcientia errat dicendo illud eſſe licitum quod eſt illicitum / vt ſi quis crederet ꝙ licitum eſt furari malis diuitibus vt detur bonis pauperibus / in tali caſu ſemper peccat faciens ſecundum conſcientiam erroneam: ex quo illud quod dictat faciendum eſt illicitum ſecundum ſe: ſed faciens contra eam non peccat / ſi ipſa ſolum dictat illud quod eſt illicitum eſſe licitum: quia a licitis poteſt abſqꝫ peccato abſtinere / ſed ſi ipſa dictat non ſolum eſſe licitum ſed debitum puta ꝙ debitum eſt furari a diuitibus vt detur pauperibus / vel ꝙ debitũ eſt mentiri pro ſaluãda vita alterius / tunc faciẽs contra eam peccat illo gñe pcti quo apprehendit illud eſſe de=

Cõſcientia erronea neminẽ obligat tamen ligat.

Nota de cõſciẽtia erronea.

M.E.C.D. 2016

Alia diffi= cultas.

bitum fieri vt viſum eſt. ¶ Querit vltra Durandus/ vtrum plus peccet homo ſe cõformando ꝯſcientie erronee vel difformando ⁊ faciendo cõtra eam. Dicit ꝙ aliquãdo plus aliquando minus. qꝛ conſiderandũ eſt qualiter eſt illicitũ illud qđ cõſcientia erronea dictat eſſe faciendũ: qꝛ qñq; eſt illicitũ vt peccatum veniale. vt cõſcientia dictans eſſe mentiendum ꝓpter vitã innocentis ſaluandã. Quandoq; vero vt mortale ſicut quãdo quis credit eſſe furandũ malis diuitibꝰ vt det bonis pauperibus. Et ex parte conſcientie erronee conſiderandũ eſt quid ipſa dictet/ qꝛ quandoq; dictat aliquid faciẽdum tanq̃ ex precepto: vt pote ꝙ non mentiens pro ſaluanda vita alterius reus eſt homicidij. Quandoq; dictat aliqđ eſſe faciendũ vt opus miſericordie ſolum: vt pote ꝙ qui furatur vt det pauperibus eſt miſericors: in primo caſu ſequens conſcientiam erroneam: peccat ſolũ venialiter. ſed faciens contra ipſum peccat mortaliter. in ſecundo autẽ e diuerſo.

¶ Si autem aliquid ex ꝑcepto ſit faciendũ vel dimittendũ cõſcientia autem dictet oppoſitũ tanq̃ cadens ſub ꝑcepto cõparandum eſt ꝑceptum ꝑcepto: ⁊ ſecundum hoc iudicandũ vt ſi mulier errante conſcientia credat ꝙ licitum ſit ei mechari vt ſaluet ſuã vel viri vitam alioquin rea eſt homicidij plus peccat exponendo ſe vel virũ morti q̃ mechando: qꝛ maius eſt ꝑceptum non occides q̃ non mechaberis. ⁊ ſic de alijs eſt iudicandum. Et ſic patet de tribus impedimẽtis voluntarij ſcilicet de violentia/ metu/ ⁊ ignorãtia.

An cõcupiſcẽtia impediat volũtarium.

Diceret aliquis/ eſt dabile quartum qđ impedit voluntariũ: ergo non ſunt ſolũmodo tria. Antecedẽs patet/ de cõcupiſcentia que eſt motus ſenſualis ad ꝓſequendũ delectabile. nã ſicut operatio que fit ex metu dicitur inuoluntaria: qꝛ fit contra volitionem que ineſſet ſecluſo metu: ⁊ illo ſecluſo eſſet nolita: ita etiam homo paſſionatus per concupiſcentiam ꝓpter paſſionem ꝯſentit operationi cui alias non cõſentiret niſi adeſſet talis paſſio aut cõcupiſcentia. ergo qđ fit per concupiſcenciam fit contra nolitionem que ineſſet ſecluſa concupiſcentia: et per conſequens videtur ꝙ cauſet inuoluntarium.

Cõcupiſcentia non cauſat inuoluntarium.

¶ Pro ſolutione huius dicit ſanctus Tho. prima ſcđe. q. vj. articulo. vij. ꝙ concupiſcentia non cauſat inuoluntariũ: ſed magis facit aliquid voluntariũ. Dicitur enim aliquid volũtarium ex eo ꝙ voluntas in illud fertur: ⁊ inuoluntariũ quia nolitũ cõcupiſcentia inclinat voluntatẽ ad volendũ concupitum: ergo potius cõcupiſcentia facit ꝙ operatio ſit voluntaria q̃ inuoluntaria. Et ad argumentũ dico ꝙ non eſt ſimile: qꝛ qui operatur per metũ/ aliquomõ inuoluntarie agit et cum triſtitia ⁊ penitudine/ vt qui proicit merces triſtatur. Alius vero cum delectatione ⁊ nullomodo triſtatur. ⁊ illa operatio que fit per metũ non propterea ꝑciſe dicitur inuo=

M.E.C.D. 2016

luntaria:qꝛ ſit contra nolitonem conditionatā neq₃ contra
nolitionem abſolutā que ineſſet ſecluſo metu:qꝛ eodēmodo
arguerem de illa que fit per concupiſcentiā:ſed qꝛ operans
per metū ex penitudine ꝛ triſticia operatur. qui vero per cō
cupiſcentiam ex delectatione. ꝛ non video aliam diffrentiā
quare vna dicitur aliquomodo inuoluntaria et alia non.

¶ De circunſtantijs actuum moralium. Cap.vj.

POſtea ꝗ determinatū eſt de impedimentis vo=
luntarij conſequenter agendum eſt de circun=
ſtantijs, requiſitis ad bonitatem actus mora=
lis. Et noto primo ꝙ ad actum eē ſtudioſum nō
ſufficit ipſum eſſe liberū ſeu voluntarium ꝗuis
etiam obiectum illiꝰ non ſit prohibitū:ſed vltra
requiritur ipſum eſſe debitis circūſtantijs ornatū. Pro voca
bulo circunſtantia aduerte ꝙ circūſtantia ꝓ ſignificatione
notiore ſignificat ea que ſunt ꝓxima alicui rei localiter vel
ſaltem multum vicina ꝛ illi rei extrinſeca. ꝛ tranſumptum
eſt hoc vocabulum ad ea que pertinent ad actus humanos
ꝛ omne extrinſecum reſpectu cuius eſt extrinſecum dicitur
accidentale in ordine ad illud. ꝛ ſic bene dicit̄ circūſtātia ab
Ariſtotele ꝛ alijs auctoribus humanorū actuum accidens
Dicit enim tertio ethi. Circūſtantias nomina particularia
id eſt particulares ſingulorū actuū conditiones:ꝛ ſic circun
ſtantia eſt accidens actus humani capiendo accidens pro
omni illo qđ eſt extrinſecum ꝛ nō de eſſentia actus. Notādū
ꝙ Ariſto. in. iij. ethi. Et tullius in ſua rethorice diuerſificant̄
in annumeratione circūſtantiarum. ſeptem enumerat Cice
ro/ que in hoc verſu continentur. quis. quid. vbi. quibus au
xilijs. cur. quomodo. quando. Sed Ariſtot. in iij. ethi. addit
aliam ſcȝ circa quid/ q̄ a Tullio comprehenditur ſub quid. ꝛ
ſic conueniunt in ſententia/ licet in verſu diſcrepent. Per cir
cunſtantiam quis intelligitur agens operationem que attē
ditur penes qualitates perſone agentis:ita ꝙ qualitas ꝑſo
ne agentis cōſtituit circūſtantiā quis. nam doctus vel in di
gnitate cōſtitutus peccans eodem genere peccati cū indo=
cto vel non in dignitate conſtituto grauius peccat ratione
circūſtantie quis/ ꝛ ſic circūſtantia quis aggrauat vel dimi
nuit. Secunda circūſtantia eſt quid. i. circunſtantia obiecti.
ꝛ circa illam attendenda eſt magnitudo vel paruitas rei q̄
agitur:qꝛ ſecundum hoc aggrauatur:vel minuitur actus. ꝛ
vltra circūſtantiā quid poſitā a Tulio ponit Ariſto. circun=
ſtantiam circa quid. ꝛ ꝑ illam circunſtantiam circa quid in
telligitur obiectum circa qđ verſatur operatio agētis/ vt ſor
tes ꝑcuti platonem ipſe Plato eſt circūſtātia circa quid et
percuſſio eſt circunſtātia quid. vbi eſt circūſtātia loci in quo
fit operatio. quibꝰ auxilijs eſt circūſtantia inſtrumenti me=

Circūſtan= tia mltiplex

De numero circūſtantiarum.

M.E.C.D. 2016

diãte quo fit opatio vt ꝑcutiẽs baculo vel enſe. cur eſt circũ
ſtãtia finis. ſꝫ circũſtantia quõ itelligitur ab Ariſt. ſcḋꝫ qua
litatem et habitudinẽ operantis ad operationẽ/ hoc eſt ã
actus ſit ex magno vel paruo conatu. ſunt ergo preciſe in
actibus humanis conſiderande iſte ſeptem circunſtantie /
quia multũ faciunt ad laudem vel vituperium. Unde vt di

Duplex eſt mod⁹ opa= tionis

cit. s. Tho. Condicio cauſe ex qua ſubſtantia actus depen=
det nõ dicitur circunſtantia/ ſed aliqua conditio adiuncta /
ſicut in obiecto non dicitur circunſtantia furti ꝙ ſit alienũ.
quia hoc eſt de ipſius furti eſſentia/ ſꝫ ꝙ ſit magnũ vel par=
uum / et agẽs etiam abſolute non eſt circunſtantia quis /
ſed agens ſecundum aliquam conditionem: aut proprieta=
tem que nõ eſt de neceſſitate et eſſentia talis operationis.
Similiter dicendũ eſt de aliis circunſtantiis q̄ accipiuntur
ex parte aliarum cauſarũ. Non enim finis qui dat ſpeciem
actus eſt circunſtãtia: ſed aliquis finis adiũctus ſicut ꝙ for
tis fortiter agat propter bonũ fortitudinis nõ eſt circũſtan=
tia: ſed ſi fortiter agat propter liberationẽ ciuitatis vel po=
puli captiui. Dices. oẽs circunſtantie includũtur ſub vna
que eſt modus agendi: cũ ex circunſtãtiis accipiatᷣ quid be=
ne vel male fiat. ſed hoc pertinet ad modum actus. igitur.
Dicit. s. Tho. ꝙ duplex eſt modus operatiõis. Unus eſt ſe=
cundum habitudinẽ ſecundum quã operatio ordinatur ad
hunc vel illũ finẽ: et ſic non ponitur circunſtantia ſpecialis:
quia debita ordinatio ad hunc vel illum finẽ conſurgit ex in
tegritate oĩm circunſtantiarũ. Alio modo capitur modus
pro qualitate operationis ſecundũ habitudinem ad ipſum
agens: et illa qualitas operationis eſt ꝙ ſit vehemens vel
lenta. iſto modo modus ponitur circunſtantia operatiõis:
et ſic nõ omnes circunſtantie reducuntur ad modum prout

Actus vir= tuoſus ẽ du plex.

eſt circunſtãtia ſpecialis. ¶ Difficultas vulgaris eſt in ſco=
la/ an iſte circunſtãtie ſint cuiuſlibet actus obiecta partia=
lia: et an requiratur actualis prudẽtia: et an ſit dabilis ali=
quis actus intrinſece bonus. ¶ Pro ſolutione dicit. Occhã
quolibeto iij. queſtione. xvi. Similiter in tertio ſententia=
rum: ꝙ actus virtuoſus eſt duplex. quidem eſt extrinſece bo
nus qui contingenter ⁊ indifferenter poteſt eſſe virtuoſus ⁊
vitioſus. Nam dicitur bonus ſolũ propter aſſiſtentiam alte
rius actus quo depoſito amplius non foret bonus. vt voli=
tio eundi ad eccleſiam cãta ex amore dei/ dicitur extrinſece
bona/ quia propter aſiſtentiam amoris dei dicitur bona/ et

De actu in trinſece bo no.

illa depoſita nõ ãpli⁹ eſſet bona. Ali⁹ ẽ itriſece bon⁹ q̄ ſic eſt
virtuoſ⁹ ꝙ nullo mõ põt eẽ vicioſ⁹. et ꝑmo nõ ḋr itrinſece bo
nus ꝙ neceſſario ſit virtuoſus/ quia nullus actus virtuoſus
neceſſario eſt/ nec ſecundo dicitur intrinſece bonus. quia nõ

M.E.C.D. 2016

poteſt eſſe quin ſit virtuoſus: cum poſſit eſſe a ſolo deo vo-
lũtate non ꝯcurrẽte: ſed dicitur intriſece bonus quia non
poteſt eſſe libere elicitus a voluntate quin ſit bonus ⁊ vir-
tuoſus. ⁊ iſta eſt propoſitio fundamentalis. Occhã: ꝙ dabi-

ꝓpoſitio fũdamẽtalis.

lis eſt aliquis actus intrinſece bonus quẽ volũtas non po-
teſt elicere quin agat virtuoſe ⁊ quin ſit bene circunſtantio
natus. Ratio eius eſt/ capio actum virtutis ſit a/ quero vel
a/ eſt virtuoſus intriſece vel extrinſece. ſi intrinſece habe-
tur propoſitũ. Si extrinſece: ergo eſt virtuoſus ab alio actu
propter illius aſſiſtẽtiam. Jam quero iterum de illo. vel eſt
virtuoſus intrinſece vel extrinſece. ſi intrinſece: ergo ꝓpo-
ſitum: ſi extriſece: ergo ab alio: ergo erit proceſſus in infini
tum in actibus virtuoſis: vel tandẽ deueniemus ad vnũ in
trinſece bonum quod erat probãdũ: ⁊ nullũ aliud motiuum
habet: quia certũ eſt ꝙ eſt aliquis actus virtuoſus: ſed eius
motiuũ nõ eſt multũ apparens neqꝫ forte. ⁊ ꝯñter ponit ta-
lem propoſitionẽ: ꝙ cuiuſlibet actus intrinſece boni omnes
circunſtantie ſunt partialia obiecta. quia alias ſequeretur
ꝙ nullus actus eſſet itriſece ⁊ neceſſario virtuoſus: ſed ſolũ

Propoſitio ſecũda.

contingenter. cuius oppoſitum prius ꝓbatum eſt. Antece-
dens patet/ quia ſi ſibi deficeret aliqua circunſtantia defi-
ceret obiectũ: et per conſequens deficeret actus. nã vt dicit
Diony. conformiter ad Ariſtotelẽ bonum eſt ex itegra cau
ſa: ergo requirit omnes circũſtantias pro obiecto. ⁊ ſi defi-
ceret vna variaretur obiectum. et per conſequẽs non eſſet
idẽ actus. ¶ Scdo ꝓbat ipſe Occha/ ꝙ actus intrinſece bo-

Bonũ ẽ ex itegra cã.

nus habeat oĩs circunſtantias pro obiecto. et maxime de
prudentia: quia ſi non: ſeqretur ꝙ aliquis actus de nõ bono
efficeretur bonus: ⁊ de non meritorio meritorius per poſi-
tionẽ alicuius actus mere naturalis qui nullo mõ eſſet i po
teſtate habẽtis actũ imo pure naturale reſpectu illius. qꝺ

Act⁹ itriſece bon⁹ habet oẽs circũſtantias ꝓ obiecto.

ſic patet: quia quecũqꝫ actũ reſpectu quorũcunqꝫ obiecto-
rũ aliorũ adiecta rõne voluntatis põt elicere põt ſine ea eli
cere cum ſola apprehenſione illorũ obiectorũ: vt ſortes ha-
bens volitionem dandi elemoſinã propter deum cauſatã ex
ſimplicibus apprehẽſionib⁹ ⁊ non ex dictamine prudentiali
tunc illa non eſt bona moraliter ꝓpter defectum prudentie
⁊ poteſt aduenire prudentia mere naturaliter cãta puta ꝑ
cauſas neceſſitantes intellectum: quia illa propoſitio pru-
dentialis poteſt deduci ex aliquibus euidentibus neceſſita
tibus intellectum. ⁊ ſi adueniat illud dictamen prudentiale
talis volitio erit moraliter bona que prius non erat bona
ante aduentũ illius dictaminis: ergo illa volitio de nõ bona
efficietᷓ bona ꝑ aliqꝺ qꝺ eſt mere naturale ſcꝫ per ſolã coexi
ſtẽtiam prudẽtie. Rurſus ſi circũſtãtie nõ eſſẽt obiecta par-

M.E.C.D. 2016

tialia actus: ergo eſſet poſſibile illas auferri ipſo actu remāte: et tunc talis actus non eſſet bonus quia deficerent circunſtantie. Difficultas apud Occhā quā tractat etiam Andreas in fine primi. habeo iſtud dictamē prudentiale ſolū ſubueniendū eſt pauperi propter deum et non habeo reflexionem ſuper illud dictamē videlicet quia dictatū a recta ratione et elicio ſolū volitionē cōformē illi dictamini quae volitio non eſt reflexa ſuper dictamē / ita quod nō habet illud pro obiecto / an tunc ſit bona. et probatur quod ſic: quia habet omnes circunſtantias requiſitas ad bonū actum: quia eſt ab operāte ſciēter elicita et propter hoc. igitur Diceret Occhā quod non eſt actus bonus: ſed hoc eſt valde durū. Ideo dico quod actus dicitur intrinſece bonus dupliciter. Uno modo: quia non eſt bonus bonitate alterius actus a quo imperetur ſed bonitate ſibi propria: et ſic ille actus eſt intrinſece bonus / ſicut ſortes diceret albus albedine ſibi intrinſeca .i. propria et non per albedinē alterius. ¶ Alio modo dicitur intrinſece bonus vt dicit Occhā: quia non poteſt elici a voluntate libere quin ſit bonus et bene circūſtantionatus / et tunc ſecundū eum talis nō eſſet intrinſece bonus: quia ſublato dictamine prudentiali amplius non eſſet bonus. Item ſi dictamē prudentiale non eſſet partiale obiectū actus intrinſece boni: oporteret cōcedere quod aliquis actus qui non eſt bonus efficeretur bonus propter aduētum alicuius quod non eſt in mea poteſtate ſed neceſſario et naturaliter aduenit: vt patet de dictamine prudentiali quod aduenit naturaliter et euidenter. Dico quod Occhā habet hoc cōcedere in actibus indifferentibus / immo etiam in actibus malis: vt patet de iſto actu quo nolo nunc ſubuenire platoni quē inuincibiliter credo non indigere. talis nolitio nō eſt mala: continuetur et tempore cōtinuationis cauſetur in me naturaliter neceſſario et euidenter iudiciū quo iudico quod ſubueniendū eſt platoni: quia cognoſco euidenter neceſſitatem platonis: tunc actus non malus per aduentum alicuius pure naturalis efficietur malus. et hoc habet cōcedere Occhā cōformiter ad dicta ſua. Similiter quod aliquis actus malus per aliquid pure naturale adueniens efficietur peior vel tranſibit in peiorem per aliquid quod non eſt in poteſtate habentis illum actum. verbi gratia. volo carnaliter cognoſcere bertā / nō eſt in poteſtate mea quin berta nubat viro: continuo volitionem per horā in cuius prima parte eſt berta ſoluta: in ſecunda vero parte nupſit / talis volitio efficitur peior per aliquid quod non eſt in mea poteſtate. quia trāſit de ſimplici fornicatione in adulterium. ¶ Argumenta non videntur cōcludere contra Occhā / quia nullū purū naturale eſt cauſa ſufficiens maioris malitie vel ad mutandū de nō bono in bonum ſed cauſa efficiens eſt libera cōtinuatio actus et aduentus

Actus dicitur intrinſece bonus dupliciter.

Aliquis actus malus per aduētū alicuius pure naturalis efficitur peior.

Additio.

M.E.C.D. 2016

aliciuius naturalis.] ¶ Dices/ vñ ergo aliquis venit laudan
dus vel vituperandus. Dico ꝙ in talibus nullus eſt laudan
dus vel vituperandus/ quia ſic dictat: ſed quia adueniente
illo dictamine libere continuat. Multi alij doctores vtſco. di
cunt ꝙ nõ requiritur ad actum itriſece bonũ ꝙ habeat omes
circunſtantias pro obiecto ſaltem de prudentia ꝙ non reqri
tur ꝙ ſit partiale obiectũ/ et durum videtur multum ꝙ non
poſſit bene moraliter agere niſi reflectat ſe ſupra tale dicta=
mẽ prudentiale/ certum eſt ꝙ ſimplices nec regulariter do=
cti reflectunt ſe: ſed ſolũ cõſiderãt hoc eſſe agendum vel non
agendum: vnde intellectu dictante ꝙ deus eſt ſuper oĩa dili=
gendus abſqꝫ quacunqꝫ reflexiõe/ abſurdũ eſt dicere ꝙ voli=
tio conformiter illi dictamini elicita nõ ſit bona. Item ſeque
retur ꝙ nullus poſſet bñ frui deo per actum bonuz quin ſimł
vtereť aliquo creato. Patet/ ſortes nõ põt habere actũ volũ
tatis quin habeat actum quo fertur ĩ prudẽtiã apud opinio
nẽ occhã vel ille actus quo ferť in prudẽtiã eſt vſus vel frui=
tio. Si pmum: ergo ꝓpoſitum. ſi ſecũdũ: ergo nõ ẽ actꝰ bonꝰ
ſed malꝰ: quia fruitio creature. ⁊ ſic oportet illos fateri ꝙ nul
la eſt fruitio bona qui ſimul ſit vſus: aut qñ illa fruitio ſit vſꝰ/
ſed hoc videtur abſurdum. cum multi merentur circa deum
qui nõ cogitãt de creatura. Item manẽte actu eodem habẽ
te omes circunſtantias pro obiecto poteſt illud dictamẽ pru
dẽtiale falſificari. verbi gratia. ꝯtinuata iſta volitione elici=
ta ꝯformiter huic dictamini vero: ſubueniendum eſt platoni
pauperi ꝓpter deum. ⁊ quia dictatum per rectam rõnẽ: poſ=
ſibile eſt ꝙ plato efficiatur diues me ignorante vincibiliter
tũc illud iudicium ꝯtinuatum erit erroneuz: quo facto illa vo
litio cõtinuata cõformiter illi dictamini trãſibit de bonitate
in malitiam. Dices ꝙ non erit eadem volitio. ¶ Contra/ ma
net eadez in genere entitatis. quod ſic patet. quãdocũqꝫ ma Regula.
nẽt cauſe que nate ſunt ꝓducere aliquem effectum poterũt
cõſeruare illũ eũdem effectũ: ſed manẽt eedem cauſe. igitur
manebit. idem effectus/ puta eadem volitio que tũc erit ma
la: ergo nõ erat intrinſece bona. Solutio cõmunior eſt: ꝙ nõ
poteſt manere eadẽ volitio: quia requiritur ſpecialis cõcur
ſus dei qui nõ adeſt qñ tale iudiciũ eſt erroneum: cum deꝰ nõ
amplius auxilietur ſpecialiter: neqꝫ ſpãliter ꝯcurrit ad iudi=
ciũ erroneum. Sed iſta ſolutio non valet apud Occham qui
nõ ponit auxilium ſpãle. Item dato ꝙ ille actus bonus corrũ
patur: tamẽ poſſum ego elicere nũc volitionem ꝯformem di
ctamini quãdo eſt erroneum: igitur nulla cauſa remouebiť
et erit eiuſdem ſpeciei cuz pmo. Preterea poteſt deus ꝓhibe
re illũ actum/ quo facto poſſuz adhuc cõtinuare illum ſtante
ꝓhibitione. ⁊ ſic eſſet iam malus. igitur non erat intrinſece
bonus et hoc eſt fortiſſimum argumentum contra Grego=

M.E.C.D. 2016

rium ponentem auxiliū ſpeciale requiri ad bene agendum. Ex dictis videtur vt actus ſit intrinſece bonus non requiritur de neceſſitate q̄ habeat prudentiā p̄ partiali obiecto. vel actu ȝ ſibi coexiſtentē qui habeat prudētiam pro obiecto ſicut videtur pretendere Occhā: ſed ſufficit q̄ ſit prudentia aſſiſtens. ⁊ non ſequitur / prudentia eſt cauſa partialis illius volitionis conformiter elicite: ergo eſt obiectum partiale. Nā

Notitia eſt cauſa p̄tialis volitionis.

noticia eſt cauſa partialis volitionis: ⁊ tamen non eſt obiectum partiale. Sed pro ampliori declaratione huius materie dico duo tenendo q̄ precepta ſunt indiſpēſabilia. primū eſt q̄ actus difformis dictamini recto dictante de oībus circūſtantijs vel fertur in materiā intrinſece ⁊ de ſe bonā: vel cōtingenter / hoc eſt in caſu bonam ⁊ in caſu malam. tunc dico q̄ ſi talis actus feratur in materiam ſimpliciter bonā elicitā cōformiter dictamini recto dictāti de oībus circunſtantiis: ⁊ habet illud dictamen pro obiecto / eſt intrinſece bonus: quia illud dictamen eſt neceſſarium ⁊ habet illud pro obiecto. ergo volitio illi conformis erit neceſſario et intrinſece bona: vt iſtud dictamen iuſte agendum eſt propter deum: eſt infalſificabile ⁊ neceſſarium: tunc actus ei ꝯformis ⁊ habēs illud pro obiecto eſt intrinſece bonus.

Additio.

[Videtur falſuȝ fundamentum q̄ aliqua materia ſit de ſe bona immo ipſe deuſmet eſt prohibitus pro aliquo tempore reſpectu noſtri / alias nunq̄ teneremur dormire. Sed quero vtrum iſta propoſitio ſit neceſſaria iuſte agendum eſt pro tēpore ⁊ loco. ⁊ videtur michi q̄ nullū dictamen affirmatiuum eſt neceſſarium niſi forte ſit conditionatū vt tale dictamen diligendus eſt deus ſi teneor diligere: ſed quicquid ſit de neceſſitate dictaminis quilibet actus conformis tali dictamini poteſt eſſe malus ſed nō oīno erit ꝯformis pro tunc.] ¶ Sed ſi ſit dictamen ꝯtingenter verū puta circa materiam ꝯtingenter bonā: actus ei cōformis ⁊ habēs ipſam pro obiecto non eſt intrinſece ſed contingenter bonus. vt ſubueniendū eſt huic homini: iſta materia non eſt intrinſece bona q̄uis illud dictamen ſit verum nunc / nihilominus eſt cōtingenter verū / ergo volitio conformis illi eſt contingenter bona. quēadmodum dictamen cōtingenter eſt verum / ita q̄ volitio illi conformis contingenter eſt bona. tūc

Prima ꝓpō.

pono tres propoſitiones. Prima / oīs actus ꝯformis dictamini neceſſario ⁊ recto ⁊ habēs illud pro obiecto eſt neceſſario et intrinſece bonus.

Sc̄da ꝓpō.

¶ Secūda: nullus actus conformis dictamini contingenti eſt intrinſece bonus vel malus.

Tertia ꝓpō.

¶ Tertia / oīs actus conformis dictamini neceſſario malo et erroneo eſt intrinſece ⁊ neceſſario malus.

Nullus eſt actus itrinſece bon⁹ ſecūdū andream de caſtro

De caſtro dicit q̄ nullus eſt act⁹ intrinſece bonus: q2 nullus eſt actus quin poſſit continuari contra dictamen erroneū / ⁊ illa opinio eſt multū probabilis. pōt tñ defenſari q̄ ſolum dilectio dei ſuper omnia

M.E.C.D. 2016

eſt actus intrinſece bonus tenendo ꝙ deus non poteſt ꝓhi-
bere ſuā dilectionem. ſed difficultas eſt / tenendo opinionem
de caſtro ꝙ nul!'us eſt actus intrinſece bonus propter ꝓhibi
tionē ſupuenientem de actu cōformi dictamini neceſſario.
Nam apud eum ſunt aliqua dictamina prudentialia contin
gentia: vt danda eſt elemoſyna pauperi ꝓpter deum / illud
eſt cōtingens: quia deus poteſt ꝓhibere ne detur elemoſyna
pauperi propter deū immo precipere ꝙ occidatur pauperi
ergo poteſt ꝓhibere ne detur ei elemoſyna. Alia ſūt dictami
na neceſſaria: ſcilicet negatiua: vt iſtud nō eſt dei ꝑcepto con
trauenienda: illud eſt neceſſariū: quia iſtud eſt impoſſibile /
eſt precepto dei contrauenienda. Similiter apud eū iſtud eſt
neceſſariū nō eſt occidendus innocēs auctoritate propria: quia
iſtud eſt impoſſibile. eſt occidendus innocēs auctoritate pro
pria / tunc ſic ſi hoc eſt neceſſariū: nō eſt dei precepto contra-
ueniendū: ergo nolitio illi ↄformis eſt neceſſario bona. quia
bene ſequitur: eſt dictamini vero ↄformis: ergo eſt bona. Si-
militer bene ſequitur. eſt dictamini neceſſario conformis: er
go intrinſece bona: vt iſta nolitio: nolo contrauenire prece-
pto dei / quia ratio dictat: ⁊ non poteſt eſſe illud dictamē non
eſt ↄueniendū ꝑcepto dei quia ratio dictat: quin ſit verum.
igitur. Quantū ad hoc nego ꝙ illa nolitio que eſt conformis
dictamini vero ⁊ neceſſario ſit neceſſaria ⁊ intrinſece bona.
et ꝓ iſto ſuppono ꝙ dupliciter intelligitur: ꝙ aliquis ſe con-
formet alicui dictamini. Primo q' ſe ↄformet dictamini imme-
diate ⁊ ꝓprie / ⁊ iſto modo ſe ↄformare nichil aliud eſt ꝗ̄ face
re ita eſſe ſicut ꝑ dictamen dictatur eſſe faciendū. vel facere
non ita eſſe ſicut ꝑ dictamen dictatur non eſſe faciēdum. vt ſe
conformare huic dictamini. dādā eſt elemoſyna: eſt facere ꝙ
elemoſyna detur. ſimiliter ſe ↄformare huic dictamini / nō eſt
deus odiendus non eſt amare deū: ſed non odire deum. Jam
dico ꝙ omiſſio illius actus nunꝗ̄ poteſt eſſe mala. quia ſi non
poteſt ꝑcipi odiū dei: nō pōt illa omiſſio eē mala. Alio modo
actus poteſt eſſe ↄformis dictamini: quia agēs vult vel nult
qđ dictatur non eſſe faciēdū. exēplū. ſortes dictat nō eſſe con
trauenienda ꝑcepto dei: tunc qñ nullū actū elicit ↄtra prece
ptū dei ſe ↄformat pͥmo mō: ſꝫ qñ nult taliter facere q̄liter rō
dictat nō eē faciēdū ſe ↄformat ſcđo mō. tūc dico ꝙ ille act⁹ cō
formis ſcđo mō nō eſt neceſſario bon⁹ / qꝛ pōt eē difformis ali
cui alteri iudicio recto. nā iſte due ſimul ſtāt in veritate / non
eſt ↄtraueniēdū ꝑcepto dei: ⁊ nō ē eliciēdū illđ nolle quo nolo
ↄuenire ꝑcepto dei. qꝛ pt deus ꝓhibere ꝙ nō eliciat illud nol
le. quo poſito illud nolle eſt aliquo modo ↄformis pͥmo dicta
mini. hoc tamē nō ſufficit ad bonitatē actus: qꝛ requirit cōfor-
mitas ad dictamē verū ⁊ ꝙ nō ſit difformitas alteri dictami
ni vero: ſꝫ nō obſtante ↄformitate actus quo nollō ↄtrauenire

Duplicia ſunt dicta-mina prudē-tialia.

Dupliciter aliquis poteſt ſe ↄformare alicui dicta-mini.

pceptis dei: ſtat difformitas cum alio dictamine puta non eſt nolēdum: ꝛ ſic ille actus eſt contingens: quia ē ꝯtigenter nō difformis alicui alteri dictamini rationis. valde facile defenſari poteſt vtraqꝫ opinio ꝙ eſt dabilis aliquis actus intrinſece bonꝰ/ ꝛ ꝙ nullus eſt actus dabilis intrinſece bonus.

¶ De particularibus circunſtantijs. Capitulum ſeptimum.

De circunſtātia i particulari.

Oſtqꝫ determinatum eſt in generali de circunſtantijs: nūc agēdum eſt particulariter. ¶ Prima circūſtātia particularis ē quis/ que eſt circūſtantia perſone. Et pmo queritur vtrū ſicut circūſtātia perſone auget malitiam actus /ita augeat bonitatem. vt ſortes et plato circa eādem materiam eliciant actus ſimiles ꝛ eodem conatu ita ꝙ ſit paritas aliarum circūſtātiarum excepto hoc ꝙ ſortes eſt melioꝛ platone: an actus ſoꝛtis ſit melioꝛ actu platonis. ¶ Hanc difficultatem pertractat monachus et reſpondet negatiue. ꝙ talis circunſtantia nō auget actus bonitatē. ¶ Pꝛobat tali rōne. quia ſequeretur ꝙ ille actus eſſet infinite bonus. Patet/ ſuppoſito ꝙ ſoꝛs ante elicitionem illius actus fuerit ſolū bonus: vt quattuoꝛ ꝛ plato vt duo. tūc ſic talis actus propter circūſtātiaꝫ ſoꝛtis: quia ſoꝛtes eſt bonus vt quattuoꝛ habet gradū bonitatis quā nō haberet ſi ſoꝛtes eſſet bonꝰ vt duo. ergo per illum gradum bonitatis efficitur melioꝛ: ergo iſte actus efficitur iterum melioꝛ per illam bonitatem. ꝛ ſic in infinitum. ¶ Dico ꝙ talis ratio nō eſt multum ponderoſa: ꝛ ſoluitur ſicut ratio de intentione actus et habitus. Alia ratio/ ſi circunſtantia perſone augeat bonitatem actus ſequitur ꝙ ſi ſoꝛtes bonus eliceret duos actus virtuoſos ſimul et ſemel ſcilicet actum liberalitatis et actum manſuetudinis ꝙ actꝰ liberalitatis eſſet melioꝛ ꝙ̄ ſi ſolus eliceretur. Patet/ qꝛ elicitur a meliore ꝙ̄ ſi ſolus eliceretur: ſed ꝯñs eſt falſum: qꝛ eodē modo ille actus manſuetudinis eſſet melioꝛ ꝙ̄ ſi ſolꝰ eliceretur: et inuicem illi actus eſſent cauſa melioꝛationis. Propter has rōnes tenet reſolutoꝛie ꝙ circūſtantia perſone nō auget bonitatem actus. ¶ Quātuꝫ ad hoc dico ꝙ eſt aliqua circūſtantia perſone rōne cuius perſona obligatur ad actū ad quem non obligaretur illa ſecluſa vt ſoꝛtes curatus obligatur ad adminiſtrāda ſacramēta ſuo populo parochiano. Similiter ſoꝛtes ſacerdos obligatur ad continētiā qui alias non obligaretur. Ultra dico ſi ſit circūſtātia in perſona rōne cuius actus cadit ſub pcepto: et vbi talis actus habet illam circunſtantiam pro obiecto: efficitur ſemper melioꝛ ꝙ̄ eſſet. illa circunſtantia ſecluſa. vt magis virtuoſum eſt curato predicare quia tenetur ꝙ̄ ſit theologo predicanti ſolū ex ꝯſilio. ¶ Nam dicunt doctoꝛes ꝙ opus cōſilij ex voto eſt magis me

An circunſtātia pſone augeat bonitatē vel malitiā actus.

Propoſitio reſpōſiua

Aliq̄ ē circūſtātia pſone rōne cuius actꝰ ē de pcepto.

Opꝰ cōſilij ex voto magis meritoꝛiū.

M.E.C.D. 2016

ritorium ꝙ̄ ſine voto: quia procedit ex maiori virtute: ſimili
ter dicendum eſt in ꝓpoſito. [Uidetur dicendum cōſequen=
ter ſiue habeat obligationem ꝓ obiecto ſiue nō actus fact⁹
conformiter eſt melior eo ꝙ a maiori virtute ꝓcedit. ſ. iuſti=
cia.] ❡Secundo dico ꝙ ſi ſit talis circūſtātia in perſona rō=
ne cuius nō oritur maior obligatio nec minor: illa non auget
bonitatem ceteris paribus. ❡Alia queſtio / vtrum bñficiuꝫ
collatum alicui aggrauet pctm̄ vt ſortes ſit melior ꝙ̄ plato.
habeat gratiam: diuitias / vel ſcientiam: vel ſit xpian⁹ ꝛ pla=
to infidelis que omnia ſupradicta ſe tenēt ex parte agentis.
vtrum actus malus elicitus a ſorte ſit grauius peccatum ꝙ̄
actus elicitus a platone non habente illa beneficia ceteris
omnibus paribus exceptis illis beneficijs a deo collatis. vi=
detur ꝙ peccatū ſortis non ſit grauius. qꝛ ſequeretur ꝙ actu
malo quocunꝙ̄ ſignato abſꝙ̄ variatione illius quācūꝙ̄ ma
litiam poſſet habere: ꝛ ꝙ in infinitum poſſet effici peior. pa=
tet / quocunꝙ̄ gradu malitie ſignato ex parte agentis poteſt
eſſe aliqua circunſtantia que nunc non eſt: quo poſito talis
actus eſſet peior ꝙ̄ prius. Hanc materiam tractat Altiſſiodo
renſis in ſecundo ꝛ monachus. xxij. ſecundi. tamen pro ſolu=
tione ſit prima propoſitio. Omne beneficium cognitū ex par
te agentis aggrauat peccatuꝫ. Patet / omne illud aggrauat
peccatum ratione cuius actor peccati grauius punietur.
Deutero. Secundum quantitatem culpe erit ꝛ plagarū mo
dus. ſed ratione beneficij pro tali actu malo actor mali gra=
uius punietur, igitur. Patet minor ex Gregorio in homelia.
Cum creſcunt dona creſcunt rationes donorum / et vnuſqſꝙ̄
magis humilis eſſe debet quanto ſe cognoſcit obligatiorem.
igitur ex hoc beneficio oritur maior obligatio ꝙ̄ eſſet benefi
cio ſecluſo. ſed quanto maior eſt obligatio tanto tranſgreſſio
eſt peior. igitur. ❡Secunda ꝓpoſitio. Illud beneficium qḋ
aliquis habet de quo habet ignorantiam inuincibilem nō au
get pctm̄. Patet ſic / dictum eſt ꝙ omnis ignorantia inuinci=
bilis excuſat a pctō: ſed talis ſit alicuius circunſtantie par
ticularis ꝛ non cuiuſlibet excuſat a grauitate peccati proue
niente ratiōe illius circunſtantie. ergo ꝙ̄uis beneficium ag=
grauet peccatum: ſi de illo habeatur ignorantia inuincibi=
lis non aggrauabit illud peccatum commiſſum non obſtan
te tali beneficio. Alia ratio monachi. beneficium collatum
ab homine de quo habetur ignorantia inuincibilis nō aggra=
uat peccatum commiſſum in illum qui contulit ergo benefi=
cium collatum a deo de quo habetur ignorantia inuincibi=
lis: etiam non aggrauat. antecedens patet: ſi aliquis laten=
ter poſuerit in arca mea aliquas pecunias ſicut fecit. ſ. nico
laus et poſtea pecco in illum: illud beneficium inuincibiliter
ignoratum non aggrauat peccatum. ❡Tertia propoſitio il

Additio.

An bñficiū collatū aggrauet peccatū

Quattuor ꝓpōnes de bñficio quō aggrauat prima.

Scđa rō.

Tertio propoſitio.

M.E.C.D. 2016

lud beneficium de quo habetur ignorantia vincibilis tamẽ/
aggrauat peccatum. Patet. ignorantia alicuius circunſtan=
tie augentis malitiã peccati ſi fuerit vincibilis non excuſat a
tota malitia ꝓueniente ex illa circũſtantia ꝗ̃uis ab vna par
te excuſet ſi fuerit craſſa vel ſupina. ergo ſi beneficiũ habeat
Quarta ꝓ= aggrauare et habeatur ignorãtia vincibilis: nõ aufert tota
poſitio. grauitas ꝓueniẽs rõne illius bñficij. ¶ Quarta ꝓpoſitio. Bñ
ficiũ non aggrauat pctm̃ ſcd̃m eãdem ꝓportionẽ ſcd̃m quaȝ
eſt maius altero: hoc eſt inter beneficia quorum vnum ẽ ma
ius alio nõ aggrauatur pctm̃ ſecũdum eãdẽ ꝓportionẽ ſecũ
dum quam eſt maius. patet/ quia ſequeretur ꝙ beneficium
gratie in infinitum plus aggrauaret peccatum ꝗ̃ beneficiũ
diuitiaruȝ: conſequẽs ẽ falſum. ergo et añcedẽs. patet tamẽ
conſequentia/ capio ſortem in gratia et platonem diuitẽ ſed
nõ in gratia: ambo fornicentur ſimplici fornicatione. benefi
ciũ collatum ſorti: ſcȝ gratia in infinitum excedit bñficiũ diui
tiaꝝ. immo cum gratia ſit diuiſibilis in infinitas partes mi=
nima pars gratie ſi eſſet dabilis in infinitũ excederet bñficiũ
diuitiaꝝ. Ideo illud bñficium gratie quod eſt maius non ag
grauat in eadem ꝓportione in qua eſt maius cũ ſit in infini=
tũ maius ꝗ̃ bñficiũ diuitiaruȝ immo quelibet pars eſt ſimpli
citer ⁊ in ſe maior ꝗ̃ ſit bñficiũ diuitiaꝝ. Habetur ergo reſo=
Reſolutio. lutorie. ꝙ bñficiũ ex parte agẽtis aggrauat pctm̃. Scd̃o/ ſi de
tali habeatur ignorantia inuincibilis nõ aggrauat. Tertio:
ſi vincibilis aggrauat. Quarto: non aggrauat in eadem pro
portione ſecũdum quam maius eſt. Querit̃ modo in qua ꝓ=
portione aggrauat. ¶ Reſpondet monachus ꝙ aggrauãtia
illius eſt attẽdẽda penes obligationem maiorem vel minorẽ
ꝗ̃ quidem obligatione vult illum eſſe magis vel minus obli
gatum. ⁊ hoc virtualiter dicit Altiſſidoreñ. vt quãdo deꝰ cõtu
lit ſorti aliquod beneficium magis peccat in ea proportione
in qua deus vult eum magis obligari ꝗ̃ prius/ ideo circũſtã
Bona diffi= tia perſone auget malitiam actus. ¶ An ceteris pari bꝰ ſimi
cultas. le peccatum commiſſum a ſorte fideli ⁊ a platone infideli ſit
ſimilis grauitatis in vno ſicut in altero: et pono cetera paria
Fidelis eo= excepto ꝙ vnus ẽ fidelis alius vero non. Dicit ꝙ fidelis gra
dẽ gñe pctĩ uius peccat: quia eſſe fidelem eſt vnum beneficiuȝ a deo col
grauiꝰ pec= latum. Contra/ ſequitur ꝙ infidelitas erit circunſtantia di=
cat ꝗ̃ iñfide= minuens/ et de infidelitate reportaret commodum. Reſpon
lis. det Altiſſiodoreñ. ꝙ iſta conſequentia nichil valet. iſte minꝰ
peccat ergo in iſto eſt aliqua circunſtantia diminuens. ſed
An theolo= oportet ſic arguere. infidelis minus peccat: ergo aliquid di=
gꝰ plus pec minuit in eo pctm̃/ vel aliquid in alio augmẽtat peccatum.
cet ꝗ̃ vetu= Querit altiſſiodoreñ. vtrũ aliquis theologus exiſtens ĩ mor
la ſimplex. tali magis peccet ꝗ̃ vetula que cadit a charitate aliĩs circũ
ſtantĳs paribus. videtur quod ſic per Gregorium/ vbi ẽ ma

M.E.C.D. 2016

ius donũ ſcientie: ibi tranſgreſſor maiori ſubiacet culpe. et in
euangelio/ ſeruus ſciens voluntatem domini. ¶ In oppoſi=
tum arguitur. hec vetula magis leditur cum amittat chari
tatem et ille non. et non leditur niſi quia peccat. igiẗ. ¶ Itez
fortiora habet arma ad ſe defendendum ſcꝫ charitatem. igi
tur magis eſt ei imputandum ſi ſuccumbat. ¶ Dicit. ꝙ reve
ra theologus magis peccat. quia ſcientia eſt per quam ma=
xime poſſumus nos iuuare: et vetula non habet talem habi
litatem vtendi illis armis ſcilicet gratia. licet autem nulla
circunſtantia ita aggrauet peccatuꝫ ſicut ſcientia: tñ epiſco
pus minus ſciens magis peccat q̄ſ ſimplex theologus. quia
ignorantia eius parũ aut nichil diminuit de peccato: qm̃ te=
netur ſcire nouum/ et vetus teſtamentum. dignitas aũt mul
tum aggrauat. ¶ Alia difficultas. ſi beneficiũ quod ſe tenet
ex parte circunſtantie perſone aggrauaret: ſequeretur ꝙ ꝑ̄=
deſtinatio aggrauaret peccatum. vt ſortes ꝑ̄deſtinatus eo=
dem genere peccati peccans: ſicut plato non predeſtinatus
ceteris omnibus aliis paribus grauius peccaret: Patet/ in
ter omnia beneficia/ que conferuntur a deo beneficium pre
deſtinationis eſt maximum. ſed ꝙ conſequẽs ſit falſum: pa=
tet. quia tunc iſta ꝯcluſio eſſet poſſibilis/ ſortes peccat a gra
du grauitatis peccati (gratia exempli ſimplici fornicatione
vt. viij.) et tamen nunc foret poſſibile/ ꝙ non peccauit tan=
ta grauitate peccati. patet. capio ſortem q̃ fornicetur ⁊ tale
pctm̃ ſit graue/ vt ſex ſed quia predeſtinatus. eſt graue vt oc
to. iſta ꝓpoſitio nunc eſt vera ſortes peccauit a/ gradu vt oc
to. et tamen nunc eſt poſſibile/ ꝙ. non peccauit/ a/ gradu vt
octo. Patet. eſt nunc poſſibile ꝙ non fuit predeſtinatus. er=
go illa grauitas. ⁊c. Nego ſequelam propter duo. Primum/
predeſtinatio nichil eſt in peccatore: ſed dicit beneficium ſo
lum futurum ſcilicet futuram gratiam et gloriam et volun=
tatem efficacem in deo illa duo conferendi/ ideo cum prede=
ſtinatio nichil dicat in peccato[illegible]co ꝙ ꝑ̄deſtinatio nunq̄ſ
aggrauat peccatum. ſecundo quia de predeſtinatione habe
tur ignorantia inuincibilis/ quia nullus poteſt eſſe certus ꝙ
ſit predeſtinatus niſi per reuelationem. et beneficiuꝫ de quo
habetur ignorantia inuincibilis/ non aggrauat peccatum; ⁊
vt dictum eſt. igitur. Sed pone ꝙ ſortes habeat ex reuela=
tione/ ꝙ eſt predeſtinatus. an tunc aggrauat ſuum pctm̃ ꝓ=
pter predeſtinationem. hoc eſt/ an grauius peccet eodeꝫ ge
nere peccati ceteris omnibus aliis paribus: q̄ſ ille qui nõ ha
bet ex reuelatione ꝙ ſit predeſtinatus. Dicitur ꝙ ſic in caſu
illo. ⁊ hec dicta ſufficiãt de pma circunſtãtia in particulari.

Inṫ oĩa bñ=
ficia a deo
collata bñ=
ficiũ ꝑ̄deſti
natiõis eſt
maximum.

¶ De circunſtantia obiecti.
Capitulum octauum.

c iiij

De circunſtantia obiecti.

Circūſtātie obiecti ⁊ finis ſunt pcipue.

Sequitur modo videre de circūſtantia materie ſiue obiecti. hoc eſt circa qđ actus voluntatis fertur. vnde vt dicit ſanctus Thomas pcipue circūſtātie attēdēde ſunt circunſtātia obiecti ⁊ circūſtantia finis. Ratio eſt qꝛ penes diuerſitatē ſpecificam obiecti variatur diſtinctio ſpecifica virtutis ⁊ vicij. Similiter penes diuerſitatē ſpecificam finiū variatur ſpecies actus: ſi nō nature ſaltem moris ⁊ nature quādo ille finis eſt partiale obiectū. ſed alie circūſtantie a circunſtantia obiecti ⁊ finis aliquādo variant ſpeciē moris: aliquādo non / ideo iſte due ſcꝫ obiecti ⁊ finis pcipue ſunt inter ceteras

Trita q̄ſtio

Occaſiōe huiꝰ difficultatis trita queſtio queritur. vtrū magnitudo ſeu pluralitas ſeu pfectio obiecti augeat malitiam actus mali. hoc eſt / ſi ſint duo actus quorū vnus fertur pciſe ſuper vnum obiectū: alter ſuper plura: vel vnus ſuper obiectū minus perfectū: alter ſuper perfectius an ſemp ſecūdus actus ſit grauior qua primus / ⁊ hoc ceteris omnibꝰ aliis paribus puta cū equali intentiōe ⁊ conatu ⁊c. vt ſortes vult occidere vnū hominem ⁊ plato duos eadē volitione an volitio platonis ſit peior. ſimiliter ſortes vult furari paruū quid / ⁊ plato magnuꝫ quid: an plato plus peccet. Arguitur ꝙ nō. Plato qui plus furatur habet maius incitatiuū ad furandū ꝙ̄ ſortes: ergo minus peccat. tenet cōſequētia. dicit Auguſt. ⁊ recitat magiſter i quarto / plus peccat q̄ fornicat̄ cū turpi ꝙ̄ q̄ cū pulchra: qꝛ habet minꝰ allectiuū. ¶ Scđo ſequit̄ ꝙ poſſet dari actꝰ infinite malitie vel grauitatꝭ. patet ſic. ſi velle occidere duos ſit grauiꝰ pctm̄ ꝙ̄ velle occidere vnū: ergo velle occidere īfinitos eſt infinite malitie. Idē argumētū cōmuniter fit ad pbandū ꝙ peccatū in deum eſt infinite malitie / cū tm̄ in ꝓximū eſt aliquētule malitie ⁊ in alterū meliorē cōmiſſum maioris malitie: ergo in deum qui eſt infinite bonitatis erit infinite malitie.

Scđa q̄ſtio.

Occaſione huius querit monachus / capiendo duos de quorū vno hab[illegible] probabilitatē moralem ꝙ eſt in peccato: de altero vero ꝙ eſt in gra[illegible]. ⁊ ſi quis habeat duas volitiones formaliter executiuas quā vult occidere ſortem in peccato ſcitū pbabilitate morali ⁊ platonē in gratia / que illarū eſt grauior: ⁊ arguit ꝙ ſit illa qua vult occidere ſortem ſcitum eſſe in peccato mortali: qꝛ eſt cauſa illius damnationis eterne. In oppoſitum arguitur. plato ē perſona dignior ꝙ̄ ſortes cum ſit in gratia: ergo iniuria eſt grauior. Secundo querit. ſit ita ꝙ vterqꝫ iſtorū ſit in extrema neceſſitate: ⁊ non poſſuꝫ ſuccurrere niſi alteri iſtorꝫ ſi ſuccurrā platoni ſum cā damnationis alterius / ſi ſorti poterit penitere: ⁊ alter moritur tantū corporaliter ⁊ non eternaliter. igitur.

Solutio q̄ſtionis pme

Quantū ad pmum cū querebatur an circūſtantia obiecti aggrauat: dico ꝙ ſic. vt qui vult plus furari / ceteris paribꝰ plus peccat ꝙ̄

M.E.C.D. 2016

ille qui vult furari minus. ad Argumentū. qui furatur plus
vel qui fornicatur cum pulchra/habet maius allectiuū. con
cedit. ergo ille qui vult fornicari cum turpi plus peccat. veꝝ ū
eſt. ergo ille qui vult furari plus minus peccat. nego conſe=
quentiam. ⁊ ratio eſt/ qꝛ ꝗ̄uis allici ſit circūſtantia diminuēs
eſt tamē altera magis aggrauās in obiecto. ſ. dānificatio: ſꝫ
qui fornicatur ceteris omnibus aliis paribꝰ ꝑter ꝗ̄ ꝙ vna eſt
pulchra alia turpis minus peccat qui fornicaṫ cū pulchra: qꝛ
non eſt niſi circūſtātia alliciēs. ſed in caſu de furto eſt vnum
aliud in obiecto qꝺ magis aggrauat ꝗ̄ illud alliciēs diminu
et. Ad aliud de volitione occidēdi/negatur cōſequētia/ ⁊ ad
ꝓbationem volitio occidēdi duos eſt peior volitione occidē
di vnum/cōcedo. ⁊ volitio occidēdi quattuor ꝗ̄ tres ⁊ ſi ī infi
nitū. nego cōſequētiam qꝛ nō oportet ꝙ ſi ſint infinita quoꝝ
ſcðm excedit primū in aliqua ꝓportione ⁊ tertium ſcðm: ⁊ ſic
in infinitū ꝙ volitio cadens ſuper mille excedat ⁊c. ſed ſi ſint
infinita quoꝝ ſcðm excedat primū in aliqua ꝓportione: ⁊ in
tanta ꝓportiōe quartū excedit ſcðꝫ ⁊c. ſi eſſet aliqꝺ excedēs
quodlibet illoꝝ eſſet infinitum: ſed in ꝓpoſito licet ſcðm ex=
cedit primū: tamen non excedit in infinitum: licet dupletur vna
circūſtantia cetere nō duplantur nō ſufficit ꝙ vna aggrauās
dupletur: ſed requiritur ꝙ ommes aggrauātes duplentur.
Ideo malitia ſcðe ſuper primā non ageret in duplū. quapro=
pter volitio occidēdi duos nō eſt in duplo peior ꝗ̄ volitio occi
dendi vnum: nec volitio occidendi quattuor nō eſt in duplo Hec replica
peior volitione occidēdi duos. Contra. adminus habetur ꝙ eſt apparēs
volitio occidēdi duos eſt per aliquā latitudinē malitie peior multum.
volitione occidendi vnum: ergo volitio occidendi quattuor
duplabitur in malitia reſpectu volitiōis occidēdi duos. ergo
ꝗ̄uis nō ſit peior in duplo volitione occidēdi duos: eſt tamē
dupla volitiōe occidēdi vnū. Si volitio occidēdi duos ē peior
ꝑ duplā latitudinē malite ſcꝫ ꝓpter duplex obiectum volitio
occidēdi quattuor erit peior per duplā latitudinē malitie. et
ita in infinitū. ergo non euadēs ꝓpoſitū. nego. qꝛ volitio occi
dendi duos diſtinctius fertur ī duos homines ꝗ̄ volicio occi
dendi mille. ⁊ penes hoc qꝺ eſt diſtinctius ferri attendiṫ etiā
grauitas peccati: ⁊ ideo ꝗ̄uis dupletur circunſtātia obiecti
non oporet ꝙ malitia dupletur. [Uidetur ꝙ iſta cōſequentia Additio.
ſit bona hic actus in infinitum augetur in malitia ex parte
vnius circūſtantie/ergo eſt infinite malus. patet/hec circun
ſtantia ſeorſum eſt in infinitum mala/igitur totus actus.]
¶ Quantū ad aliud de bono ⁊ malo/an tenear ſubuenire bo Solutio ſe=
no derelicto malo. dicit monachꝰ ꝙ occiſio mali eſt peior ꝗ̄ cunde que=
occiſio boni/qꝛ non ſolū eſt cauſa mortis corporalis: ſed etiā ſtionis.
damnationis/qui autem occidit bonū non eſt cauſa niſi mor
tis corporalis. Eodem modo dicit ad ſcðm/ꝙ potius teneor

M.E.C.D. 2016

ſubuenire malo ꝙ̄ bono: quia ſubueniendo malo ſū cā ſalu=tis ꝛ aïe ꝛ corporis et ꝙ̄uis non ſubueniēdo bono ſit vna cir cunſtantia que aggrauat ſcꝫ bonitas: eſt tamen alia circun=ſtantia in alio ſcꝫ damnatio que magis aggrauat ꝙ̄ circun=ſtantia boni. ſed vbi non haberem ꝓbabilitatem moralem

Additio.

ꝙ eſſet in peccato: deberem citius ſubuenire bono. ✱ ſic de cir cunſtantia obiecti ſufficiat [hec ſolutio monachi non placet quia alias nunꝙ̄ liceret repellere vim vi quando conſtat de iniuſto aggreſſu impetentis / et propterea ego non ſum cau=ſa niſi per accidens / quia eſt de per ſe in ſua poteſtate nō dā nari et non in mea.]

¶ De circunſtantia temporis. Capitulum nonum.

De circūſtā tia tēporis.

A Sendum eſt nunc de circunſtātia tēporis. Ideo queritur primo. an ratione illius augeatur bo=nitas / vel malitia actus. Dat exemplū Altiſſio dorenſis libro ſecundo tract. xxviij. q̄ſtiōe quar ta. de fornicatione. Utrum videlicet ſecunda for nicatio ſit maius peccatum ꝙ̄ prima. Uidetur ꝙ prima ſit peior. per primam perdit homo caſtitatem: ꝛ ſi vir=go virginitatem / et non per ſecundam. igitur. Secundo. eli=ciēs primum actum fornicationis habet plura adiuctoria ad reſiſtendum vel ſaltem minora incitatiua ad actum fornica tionis: ergo ſecunda erit minus mala ſemper intelligendo cetera alia paria. antecedens patet / ex prima perdit gra= tiam que adiuuabat illū ꝛc. In oppoſituꝫ arguitur. Commu niter dicunt doctores ꝙ peccatuꝫ conſuetudinis eſt grauiſſimū

Solutio q̄=ſtionis.

immo ꝙ veniale ex gñe p ꝯſuetudinē efficit̄ mortale. ergo actus ſcdo / ẗtio / q̄rto elicit⁹ ē peior ꝙ̄ pmo elicit⁹. Dicit Altiſſiodo. ꝙ ceteris aliis parib⁹ act⁹ pmo elicit⁹ eſt peior regularit̄ ꝙ̄ ac tus ſecūdo elicitus. patet per ſuas rationes an oppoſitū fa=ctas. Dr̄ notāter ſi cetera ſint paria: quia ſi maiori deſiderio vel alio modo ferret̄ in obiectū in ſcdā volitione ꝙ̄ in pma, ſcda eſſet peior. vt ſi decima ebrietate ſortes ꝑponeret amo rē vini amori dei: illa eſſet peior. ſed ſi eodē modo feratur in vinum ceteris paribus preter hoc ꝙ inebriatur decimo / deci ma eſt minus mala. Item ſi in decima haberet ſortes ſcien= tiā ꝙ tale vinum eſt inebriatiuum. et in prima haberet igno rantiam vincibilem tamen: vel ſi in decima / ignorantia eſſet magis vincibilis ꝙ̄ in prima: decima tunc eſſet maius pecca

Quomodo intelligitur ꝙ veniale ef ficitur mor tale p ꝯſue=tudinem.

tum. Ex quo ſequitur ꝙ nunꝙ̄ peccatum veniale ex genere per quancunꝙ̄ conſuetudinem efficitur mortale niſi varie= tur aliqua altera circunſtantia conſuetudinis: quia tūc erit ſemper minus. ſed quando dicunt doctores ꝙ efficitur ve= niale mortale per ꝯſuetudinē ſic intelligit̄ ꝙ p cōſuetudinem ita frequenter accidit: ꝙ augetur cōtemptus vel libido: vt p

M.E.C.D. 2016

conſuetudinem mentiendi iocoſe vel officioſe.ꝓpter ſalutem alterius:poteſt quis tāta libidine ferri in mendaciū iocoſum vel officioſum/ ꝙ ſi eſſet cōtra ꝑceptum/ nichilominus vellet mentiri/ſed hoc poſito ꝙ ſit pure iocoſuꝫ vel officioſum nūꝗ̄ efficitur mortale. Contra.pctm̄ cōſuetudinis eſt grauiſſimū. Dico ꝙ ſic intelligitur ꝙ peccator qui peccat ex conſuetudine eſt in peiori ſtatu ꝗ̄ ille qui nō peccat ex cōſuetudine:quia illud peccatum accumulatur ſupra ꝑcedentia peccata.ꝛ qm̄ ꝓpter maiorem infirmitatē ꝛ cecitatē citius cadit in peccatum deſperationis ꝛ preſumptionis.Secundo.peccatum cōſuetudinis poteſt dici grauiſſimū idem periculoſiſſimum/ qꝛ difficilius reſurgit ab illo peccato.

Quō pctm̄ conſuetudinis dr̄ grauiſſimum.

¶ Alia queſtio vtrū act⁹ qui per maius tempus continuatur ſit peius ꝗ̄ ſi continuaretur per minus ceteris alijs paribus. Similiter/ vtrum ex ſola continuatione temporis incrementum ſuſcipiat in bonitate.

Difficultas

Solutio.

Dicitur ꝙ duplex eſt ſenſus huius.vnus vtrū ita augeatur bonitatis actus ex continuatione temporis puta ꝙ ſit melior in ſecunda parte temporis ꝗ̄ in prima ꝛ in tertia ꝗ̄ in ſecunda ꝛc.Secundus ſenſus.vtrū ex tali continuatione ita augeatur bonitas non actus in ſe:ſed ipſius continuātis puta ꝙ efficiatur melior ꝛ maioris meriti in ſecunda parte temporis illius cōtinuationis ꝗ̄ in prima.Quantum ad pͥmū ſenſum/ſoluta eſt queſtio prius puta cum diceret ꝙ in ſcd̄a medietate hore illa volitio fornicandi non erat peior ꝗ̄ in prima dimidietate.patet/in ſecunda dimidietate non eſt peior ꝗ̄ eſſet ipſamet ſi tunc puta in illa ſecunda dimidietate eliceretur de nouo:ſed ſic eſt ꝙ ſi tunc eliceretur de nouo non eſſet peior ꝗ̄ illa q̄ elicitur in prima dimidietate immo min⁹ mala.immo Altiſſiodorēſis habet de neceſſitate dicere:ꝙ ſit minus mala:qꝛ habet maius incitatiuū:ꝛ maius inclinatiuū ad illam ꝗ̄ ad primā:qꝛ habet habitum genitum ex cōtinuatione prime dimidietatis. ergo in ſecunda dimidietate eſt potius minus mala ꝗ̄ peior. ¶ In ſecundo vero ſenſu vtrum ex tali cōtinuatione cōtinuans efficiatur melior vel maioris meriti ſi actus ſic bon⁹ vl' maioris demeriti ſi actus ſit mal⁹.

¶ Pro declaratiōe notandū eſt vnum vulgare qḋ ponit Gregori⁹ in ſecundo.diſtinctiōe tertia.duplex eſt cōtinuatio act⁹ Quedā pure naturalis.Alia mere libera. vnde ymaginat̄ Gregorius.ſuppoſito ꝙ nūc eliciatur actus libere ab ipſa volūtate poſt hoc inſtās elicitionis eſt vnū tēpus imperceptibile.qꝛ ſicut datur minimū viſibile vel maximū qḋ non/ ita datur minimū tempus vel maximū qḋ non eſt perceptibile.et cōmuniter aſſignat̄ maximum qḋ nō eſt. In toto iſto tēpore talis actus ita neceſſario continuat̄ ꝙ non eſt in poteſtate libera voluntatis ſcienter ꝛ libere ceſſare ab illo actu/ lꝫ forte caſualit̄ vel ſupnaturalr̄ ceſſare pōt:ſꝫ nō ſciēter ꝛ libere.

Duplex eſt continuatio actus.

M.E.C.D. 2016

Alia eſt continuatio libera quando voluntas ſic per tēpus
aliquod continuat/ ꝙ ceſſare poteſt ⁊ elicere actum contra=
riū/ vt cum continuauit per illud tempus imperceptibile ne
ceſſario poſt illud poteſt ceſſare. hoc ſuppoſito dicit Greg. ⁊
pleriqꝫ poſt ipſum: ꝙ actoꝛ actus mali ex illa continuatione
mere naturali in qua ſcienter et libere ab illo actu ceſſare
nō poteſt non efficitur deterioꝛ q̄ erat in primo inſtanti eli=
citionis talis actus. Patet. illa ꝯtinuatio naturalis/ eque na
turaliter ſequit̄ ad elicitionē/ ſicut ad volitionē efficacē impe
ratiuā act⁹ exterioꝛis naturalit̄ ſequit̄ act⁹ exterioꝛ: ⁊ ꝓpter
iſtā cāz act⁹ exterioꝛ nihil bonitatꝫ/ aut malitie addit actui i
terioꝛi. ergo ſimilit̄ ex libera elicitione/ ⁊ naturali ꝯtinuatiōe
q̄ naturalit̄ ſequit̄ illā liberā elicitionē nō efficit̄ hō deterioꝛ.
Dicit vltra. Grego. ꝙ illa continuatio libera in qua ceſſare
poteſt addit malitiā ſuper elicitionē: ⁊ homo efficitur deteri
oꝛ. Patet. tantū obligatur homo non continuare quādo po=
teſt nō continuare actum ꝓhibitum ſicut obligatur nō elice
re: qꝛ per p̄ceptum ꝓhibetur tam ꝯtinuatio ſicut elicitio act⁹
quando talis cōtinuatio eſt in poteſtate illius. ergo ſicut eli
citio addit demeritū: ita ⁊ illa libera ꝯtinuatio ſcienter ⁊ libe
re cōtinuata. Unde p̄ſupponit Grego. ꝙ actus dum elicitur/
ſic ſe habet: ꝙ datur vnū tempus poſt elicitionem in quo ne
ceſſario cōtinuat: ſed hoc videtur difficile apud ipm̄. Dicit
enim diſtinctione tertia ſcdi. ꝙ volitio ſicut eſt producibilis
libere in inſtanti: ita eſt ꝓducibilis libere ſucceſſiue: hoc ſup
poſito tunc pōt libere remitti ſucceſſiue: ⁊ ſit volitio/ a/ q̄ inci
piat libere remitti ſucceſſiue. tunc bene ſequitur/ a/ incipit li
bere ſucceſſiue remitti: ergo nunc adhuc eſt tota illa volitio
⁊ immediate poſt hoc nō erit tota: ⁊ nunqꝫ poſtea erit minoꝛ
⁊ ſic in infinitū. Si concedas ꝙ nunc ſit tota/ et nunqꝫ poſtea
erit tota. ergo falſum eſt ꝙ opoꝛtet de neceſſitate aſſignare
tēp⁹ certū p qḋ de neceſſitate erit tota. Si dicas ꝙ erit tota/
vel pars. Cōtra ſi eſt in mea poteſtate libere ⁊ ſucceſſiue cō=
tinuare ⁊ nō remitto/ ergo libere ꝯtinuo/ tunc ſic/ ponat̄ ꝙ li
bere continuo in tanto gradu quo elicita fuit ꝙ per qḋcūqꝫ
tēpus ꝯtinuatiōis aliqḋ mereoꝛ vel demereoꝛ de nouo. ⁊ hoc
tenet adam prima diſtinctiōe p̄mi. ⁊ hec opinio videtur ꝓba
bilioꝛ q̄ opinio Gregoꝛij ⁊ maioꝛ pars doctoꝝ defenſat iſtā.

Additio. [hoc argumentum nō cōcludit ꝯtra gregoriū quia diceret
ſcd̄m eum ꝙ actus elicitus in inſtanti de neceſſitate cōtinua
tur/ ſcd̄m qḋlibet ſui per tempus: ſed ſi ꝓducatur ſucceſſiue
poteſt etiam ſucceſſiue coꝛrumpi ⁊ non totus ſimul.] ¶ Sed
eſt queſtio loquendo conſequenter ad Gregoꝛium an in inſtā
ti continuationis aliquid mereatur de nouo. Utrum in inſtā
ti medio mereatur aliquē alium gradū q̄ mereatur in p̄ma
medietate hoꝛe/ puta an aliquis gradus meriti coꝛreſpōde=

M.E.C.D. 2016

at ꝓ illo inſtanti medio. vt ſortes ī inſtanti elicit volitionem
vt octo/continuet per horā non remittendo: ⁊ hora ſit totū
tēpus in quo nō pōt remittere vſq ad nō gradū: vtrū ſortes
ꝓ illā merenť aliquē gradū p̄mij in inſtāti medio illi⁹ hore di
ſtinctū a gradu p̄mij quē merebať ꝓ medietatē hore. Si ↄce
das: ergo in quolibet inſtanti intrinſeco tātum merebitur/
⁊ cum ſint infinita inſtantia merebitur infinitum p̄miū. Di-
cit Occhā ꝙ in nullo inſtanti elicitionis in quo meretur cer-
tum gradū p̄mij meretur aliquid diſtinctū a merito tempo-
ris precedentis. hoc eſt non meretur aliquē gradū totaliter
correſpondentē inſtanti illi intrinſeco. Patet/ non eſt in pote
ſtate voluntatis q̄ ꝓ aliquo inſtanti corrūpatur certa pars
illius volitionis: q2 non poteſt corrumpi niſi ſucceſſiue. q2 re
ſiſtit ſue corruptioni: talis enim volitio eſt entitas naturalis
appetens naturaliter permanere ⁊ reſiſtens ſue corruptiōi
ergo talis corruptio fieret cū reſiſtentia: ergo non poteſt fie
ri ſubito. ideo oportet ꝙ ſucceſſiue in aliquo certo tempore.
Tunc ſic/ non eſt in poteſtate voluntatis ꝙ vna certa pars
corrumpatur ꝓ inſtanti continuationis: ergo ꝓ inſtanti con
tinuationis nichil de nouo merebitur totaliter: ſed in quoli-
bet inſtanti erit ſibi maius p̄mium q̄ prius: quia quodlibet
inſtans ſequens eſt cōtinuatiuum temporis in quo tempore
poterat corrumpere vnam certā partem. ideo in illo tēpore
merebatur aliquē gradum qui quidem gradus debetur in
illo inſtanti terminante illud tempus. ⁊ in illo inſtanti ē ma-
ioris meriti q̄ prius: tamen in illo inſtanti nichil meretur de
nouo. Pari forma de demerito dicatur. Unde augetur meri
tum ſucceſſiue queadmodum ꝓducitur talis pars ſucceſſiue
ꝓducitur volitio libere/ continuatio in eodem gradu nō eſt
totaliter libera ſed partialiter: q2 in quocunq tēpore quātū
cunq paruo/ licet non ſit in poteſtate corrumpere ē tamen
in poteſtate remittere vſq ad certu[illegible] gradum ⁊ quia nō re
mittit: ſed continuat: ideo ali[illegible] meretur per illam
continuationem: vel de[illegible]tur per illā ſi illa volitio ſit ma
la. [Quandocunq voluntas libere cōcurrit ad aliquē actū
poteſt etiam libere non concurrere ad illum actum ſic ꝙ po
teſt ſuſpendere totum ſuum conatū ⁊ per conſequens ſi pro
aliquo inſtanti illius temporis velit non conari totus actus
corrumpetur ꝓ tunc.] ¶ Difficultas contra vtrāq opinio-
nem. dictū ē ꝙ volitio non poteſt aliquomodo corrumpi in
inſtanti vel ſubito. Contra. capio volitionem dandi elemoſi
nam elicitā in inſtanti ⁊ ex charitate: talis volitio ē intenſior
q̄ ſi ꝓduceretur a ſolo conatu voluntatis ſine charitate. tūc
capio gradum per quē eſt intenſior: ⁊ talis gradus ſit. b. tūc
b. non neceſſario continuatur/ neq ſecundum ſe/ neq ſecun
dum quālibet partem eius: hoc ē nec totaliter nec partia-

Meritū ſucceſſiue augetur.

Additio.

M.E.C.D. 2016

liter. Jam poſſibile eſt cum iſta volitione dandi elemoſinã
incipiã ſucceſſiue elicere volitionem fornicandi ſic ꝙ nũc ni=
chil habeo illius ⁊ immediate poſt hoc habeo aliquid/ hoc ẽ
per vltimũ non eſſe. tunc. b. gradus nunc eſt: ⁊ nunq̄ poſtea
aliquid eius erit. patet. charitas poſt hoc non erit. ergo aug
mentum quod ꝓuenit ratione charitatis vltra conatum vo
luntatis/ nunq̄ poſt hoc erit: qꝛ dependet a gratia non ſoluꝫ
quantum ad eſſe ⁊ ꝓduci/ ſed etiam quãtum ad conſeruari.
ideo talis exceſſus. b. ſuper volitione que ꝓducitur a conatu
voluntatis/ non ſolum dependet in fieri a concurſu charita
tis. ſed etiam in conſeruari. ergo ſublata charitate aufert
ille exceſſus. Dico ꝙ quando dictum eſt ꝙ ſi aliqua volitio
nunc eſt ꝙ immediate poſt hoc erit ſecundum ſe vel aliquid
eius nõ ẽ in poteſtate voluntatis ꝙ libere ⁊ ſcienter deſiſtat
ab illa: intelligitur ꝙ nõ eſt in poteſtate voluntatis ꝙ imme
diate poſt hoc deſiſtat ab illa tota volitione: ſed bene caſua=
liter vel ſupernaturaliter fieri poteſt. Ideo in caſu/ talis ex=
ceſſus. b. ſuper conatum voluntatis nunq̄ poſt hoc erit: ſed
hoc non ꝓuenit ex libera ceſſatione: ſed defectu charitatis.
ideo non ſequitur ꝓpterea ꝙ quando voluntas libere habet
actum/ ꝙ immediate poſt hoc ceſſet ab illo actu. ſed ꝙ ceſſet
quãtum ad. b. eſt ex defectu charitatis: ſed nõ eſt immediate
ex libera continuatione voluntatis. ¶ Cõtinuãdo materiã
dictũ eſt ex opinione Occham ⁊ Richardi clymento contra
Greg. ꝙ continuans actum in quocunq̄ tẽpore quãtocunq̄
paruo continuet/ ſiue illa continuatio ſit naturalis vel libe=
ra meretur aliquid de nouo ſi ſit actus bonus/ vel demeret
de nouo ſi ſit actus malus. ⁊ ratio fuit: qꝛ quãuis non poſſit
in illo paruo tẽpore totaliter deſiſtere/ poteſt tamen libere
remittere. ergo ſi continuet in tempore in gradu ita intenſo:
imputatur vel ad penam vel ad p̄miũ. vt elicio actum libere
pro inſtanti illius elicitionis actus imputatur. tunc ſi conti=
nuo actum in eodem [illegible] per vnam horã quacunq̄ parte
hore continuã in gradu ita in[illegible]ſo eſt in mea poteſtate ali
q̃tulũ remittere ſicut eſt in mea poteſtate libere cõtinuare:
tunc in illa parte aliquãtulũ mereor: qꝛ eſt in poteſtate volũ
tatis ꝓ illo tẽpore ab aliqua parte actus deſiſtere. ideo ſi ſit
actus malus ⁊ non deſiſtã eſt imputandus pro illa parte qua

An cõtinua tio tẽporis tm̄ aggra= uet in actu minus malo ſicut ĩ peiori

deſiſtere poſſum. Jam queritur vtrum continuatio tẽporis
tantum aggrauet in actu minus malo ſicut in peiori: vt duo
ſunt ſortes ⁊ plato: ſortes elicit volitionẽ fornicandi/ plato ve
ro adulterandi/ ⁊ in eodem inſtanti ceteris alijs paribꝰ plus
peccat plato vt notum eſt. queritur tunc: vtrum ratione con
tinuationis illius volitionis per horam per eundẽ exceſſum
malitie augetur volitio fornicãdi ſicut augetur volitio adul
terandi: vt puta qui elicit volitionem adulterandi/ vltra pe

M.E.C.D. 2016

nam debitam pro tali elicitione demeretur vnū gradū vltra
ꝓpter continuationem vnius hore/ an etiam ille qui elicit vo
litionem fornicandi continuatam per tantū temporis vltra
penam debitā elicitioni debeatur vnus gradus pene ꝓpter
illam continuationem. Et arguitur ꝙ ſic. q̄ eſt eadem circū
ſtantia. ergo equaliter aggrauat quātum eſt ex ſe niſi ſuper
ueniat aggrauatio ex alio: ergo tantum demeretur continu
ans actum minus malum ſicut continuans grauius malum
Dicitur ꝙ apud Occhā conſequenter dicendum ꝙ hoc con=
tingere poteſt dupliciter. Unomodo. ꝙ iſte eliciat peiorem
ſolum. q̄ ex maiori conatu/ vel q̄ intenſiorem/ vt vterqꝫ pre=
ciſe elicit volitionem fornicandi: ſed vnus vt quattuor alius
vero vt duo intenſam quecūqꝫ pars ſignetur illius que eſt
vt quattuor intenſa: ſi reperiatur in altera vt duo eque intē
ſa ille erunt eque male. Aliomodo contingit ꝙ eliciant: vnꝰ
peiorem/ alter minus malā ⁊ cum hoc vna pars vnius eſt pe
ior ꝙ̄ pars alterius/ vt vnus elicit volitionem fornicandi/ al
ter adulterandi/ certum eſt ꝙ vna volitio adulterandi ē pe=
ior ꝙ̄ fornicandi eque intenſa: ⁊ ex equali conatu ratione ob=
iecti: q̄ in obiectum peius fertur. Tunc dico ꝙ ſi volitio vna
ſit peior alia in primo modo peioritatis: ſunt eque male/ ⁊ cō
tinuatio tantum aggrauat vnam ſicut alteram. Patet. per
continuationem tantum demeretur preciſe in tempore quā=
tum demeretur eliciendo tātam volitionem: quātam poſſet
corrumpere ſucceſſiue: ſed iſti duo equali tempore poſſunt
equaliter corrumpere de illis volitionibus preciſe: ergo con
tinuatio temporis in iſto caſu equaliter aggrauat. Secūdo
dico ꝙ ſi iſte volitiones ſic ſe habeant ꝙ vna ſit peior in ſecū
do modo peioritatis ita ꝙ equalis portio ſui eſt peior equali
portione alterius/ tunc continuatio vnius eſt peior ꝙ̄ alteri
us. exemplum/ ſortes habet volitionem adulterandi vt duo
plato fornicandi vt duo: vterqꝫ continuat in dimidia hora:
ſortes continuans volitionē adulterandi plus peccat ꝙ̄ pla
to continuans in equali tempore volitionem fornicandi. nam
vbi vnus actus eſt peior alio ratione obiecti ⁊ non ratione
conatus: continuatio vnius plus aggrauat ꝙ̄ continuatio al
terius. ¶Contra primā partem arguitur/ actus vt quattuor
plus reſiſtit ſue corruptioni ꝙ̄ actus vt duo ꝙ̄tulocunqꝫ par Additio.
uo tempore dato cōtinuatiōis taliū actuum plus demeretur
continuando actum vt duo ꝙ̄ actum vt quattor. ſequela pa
tet/ ⁊ capio actiuitatem voluntatis vt octo ⁊ reſiſtentia actꝰ
vt quattuor ſit vt quattuor ⁊ reſiſtentia actus vt duo ſit vt
duo/ tunc ſic proportio agentis ad primam reſiſtentiam eſt
dupla et in ordine ad ſecundam eſt quadrupla/ ergo poteſt
plus remouere de ſecunda reſiſtentia in equali tempore

M.E.C.D. 2016

q̄ de prima. et hoc argumentum eſt apparentiſſimum ratio-
ne cuius michi videtur ꝯcedendum ꝙ plus peccat cōtinuans
actū vt duo tm̄ q̄ continuans actum vt quattuor/ niſi dica-
tur ꝙ qualiacunq; fuerint agētia ꝓpter naturam rei nō poſ-
ſunt inequali tempore plus de vno q̄ de alio corrumpere et
ſi hoc ſit verum ſequetur ꝙ ſi voluntas eſſet infinite actiui-
tatis non citiꝰ poſſet corrūpere actū vt duo q̄ nunc/ ſed hoc ē
Alia qſtio. falſum.] ¶ Alia qō. Si ſortes eliceret volitionem fornicandi
in inſtanti vt quattuor quam de neceſſitate continuat per
Nota caſuȝ tempus: ſequitur ꝙ eſſet necaſſario extra ſtatum ſalutis pro
tempore illius continuandus. Patet. ⁊ pono ꝙ non poteſt vi-
uere niſi per dimidiam horam: ⁊ ꝙ habeat hanc volitionem
volo peccaſſe/ quam de neceſſitate continuet per illam dimi-
diam horam. tunc ſine ſpeciali miraculo non poteſt ſaluari:
quia per illam non poteſt habere diſplicentiam: ſcilicet noli-
tionem que neceſſario requiritur ad penitendum. Dices. po-
teſt habere diſplicentiam ꝙ elicuerit q̄uis non poteſt habe-
re diſplicentiam: ꝙ continuet: quia tunc inuitus vellet. Con-
tra/ habendo iſtam volitionem in caſu. volo peccaſſe non po-
teſt habere nolitionem contrariam ſcilicet nolo peccaſſe: q̄
non poſſunt eſſe ſimul et ſemel et pro eodem tempore in eo-
dem ſubiecto: ergo eſt impoſſibile ei pro illo tempore penite-
re. Dices ꝙ illa volitio qua vult ſe peccaſſe quam continuat
naturaliter eſt compoſſibilis nolitioni qua nult ſe peccaſſe:
vt patet de Chriſto. qui habebat nolitionem naturaleȝ mor-
tis ferende: ⁊ volitionem liberam mortis ferende. ergo noli-
tio alicuius naturalis: et volitio libera de eodem ſunt cōpoſ-
ſibiles ſimul et ſemel in aliquo. Patet etiam in nobis: preſen-
tato obiecto delectabili voluntas naturaliter proſequitur il-
lud: et tamen aliquando nult illud quia difforme recte rōni.
Contra q̄uis nolitio que eſt pure naturalis nō repugnet vo-
litioni libere eiuſdem obiecti q̄tum ad elicitionem nichilo-
minus illa que elicitur [illegible] natura ꝓpria repugnat no-
litioni de eodeȝ obiecto que eli[illegible] libere. ergo ſiue poſt ea
continuetur neceſſario ſiue libere ſemp repugnat alteri cui
prius repugnabat. ergo non ſtant ſimul. et de facto nō video
ꝙ ille ſtent ſimul videlicet ꝙ quando vna neceſſario cōtinua-
Aliꝗs ī vita tur ꝙ altera poſſit libere elici. Ideo conceditur ꝙ aliquis po-
talr̄ diſponi teſtſita in vita diſponi ⁊ ſecundum legem communem ſecluſo
pōt ꝙ erit miraculo ꝙ pro aliquo paruo tempore neceſſario erit extra
extra ſtatū ſtatum ſalutis. nam ſecundum dicentes ꝙ deliberatio nō po-
ſalutis. teſt fieri in inſtanti datur certum tempus in quo non poteſt
penitere ex deliberatione ſecundum communem curſum le-
gis. Item apud illos eſſet concedendum hoc qui dicūt ꝙ ad
penitentiam requiritur certus gradus. ⁊ ꝙ volitio nō poteſt
produci in inſtanti ſed in tempore: vt ſortes incipit penitere

M.E.C.D. 2016

datur certum tempus poſt hoc in quo non poteſt producere volitionem vſq3 ad ſufficientem gradum contritionis. ergo non eſt inconueniens: ꝙ aliq̃s poteſt ita diſponi in vita ꝙ poſt hoc ſit ſignabile certum tempus in quo neceſſario remanebit extra ſtatum ſalutis quando ex culpa incidit in illum: et op3 de neceſſitate hoc ꝯcedere de ebrio exiſtēte ĩ mortali.

¶ De circunſtantia loci.
Capitulum decimum.

Sequitur de circunſtantia loci. vtrum talis augeat bonitatem actus ſimiliter ꝛ malitiam. et q̄tū ad hoc non eſt magna difficultas. Unde dupliciter poteſt intelligi ꝙ circūſtātia loci augeat malitiam actus. Uno modo. ꝙ actus elicitus in vno loco ſit peior q̄ idē vel ſimilis elicitus in alio loco. vt ſortes exiſtens in eccleſia et plato in domo prophana: vterq3 iſtorum elicit volitionem furandi ceteris oībus alijs paribus / excepto ꝙ ſortes eſt in eccleſia: plato vero non: et intelligitur ꝙ ſortes licet ſit in eccleſia non tamen elicit volitionem furandi rem in eccleſia: ita ꝙ volitio furandi non habet eccleſiam pro obiecto ſed pro circunſtantia puta ille exiſtens in eccleſia elicit volitionem furādi aliquid in domo Ciceronis. vtrum tunc ſortes grauius peccet q̄ plato. Quantum ad hoc apparet michi dicendum / ꝙ non niſi ratione loci in quo ſortes eſt obligetur tunc ad actum contrarium vel ſaltem repugnantem illi volitioni furandi: et plato non: vt puta orare vel aliquid ſimile quod repugnet volitioni furandi tunc peccaret pluſq̄ plato: ſed pro tunc ratione loci ĩ quo ad nichil aliud obligatur q̄ plato / ſed ipſe tranſiens per eccleſiā elicit volitionem furandi non plus peccat q̄ plato. ¶ Alio modo intelligitur ꝙ locus aggrauet: quādo ſc3 locus eſt obiectum partiale vt volitio furandi in eccleſia que fertur ſup res alienas in eccleſia exiſtentes / tunc locus aggrauat malitiam actus. Probatur / quia ali[redacted]o mutat ſpeciem act⁹ quando eſt circa obiectu[redacted]tiale: ergo aggrauat actū in malitia. Patet anteced[redacted]s: quia facit de furto ſimplici ꝙ ſit ſacrilegium quod eſt ſpecies diſtincta contra furtu3 ſimplex Eodem modo dicendum eſt de circunſtantia temporis. vtrū volitio elicita in vno tempore puta die dominico ſit peior elicita altero die non feſto. Dicitur ꝙ non: niſi habeat tempus ꝓ partiali obiecto / ita ꝙ tempus eſt circunſtantia menſurās et non cadens in ratione3 obiecti niſi per accidens / puta ſi talis tali tempore obligaretur ad actū oppoſitu3 tali actui. S3 ſi tempus ſit partiale obiectum / vt ſi quis eliciat volitionem adulterandi ꝓ die dominica: ſiue eliciat illa dñica die vel altero die: tūc tempus aggrauat / quia tali tempore plus obligatur deſiſtere ab illa opatione q̄ ꝓ alio tpe / ideo non eſt neceſ

De circunſtātia loci.

Dupl'r loc⁹ auget malitiā actus.

ſe ꝙ loc⁹ aggrauet quando nõ ingreditur rationem obiecti
nec etiam tempus. et cetera.

❧ De circunſtantia finis. Cap. xi.

DE circunſtantia finis que inter ceteras circũ
ſtãtias eſt principaliſſima. Notãdum ex Ari
ſtotele ⁊ ex doctoribus. xxxviij. diſtictiõe ſecũ
Dupliães ſunt act⁹ vo lũtatis liberi. — di. duplices ſunt actus volũtatis liberi Dũta
xat. Un⁹ vocatur intentio. Alter electio. Un=
de intẽtio nichil aliud eſt ꝙ volitio finis q̃ vo
luntas fertur in obiectum propter ſe vt dicit
Quid ĩtẽtio q̃d electio. — Greg. Sed electio eſt volitio vel nolitio qua volũtas fertur
in obiectũ ꝑpter aliud: vt ſortes diligit deũ ſuper omnia. ex
illa dilectione vult ſubuenire pauperi vel dicere matutinas:
primus actus vocatur intentio. ſecũdus vocatur electio / tõ
intentio eſt actus quo volũtas fertur in obiectum ꝑpter ſe.
et electio qua fertur ꝑpter aliquid. ſanctus Tho. prima ſecũ
de multa querit de electiõe vide ſi vis. Eſt ĩ hac materia diſ=
ficultas. Utrũ ex bonitate intentionis ſemper mẽſuret boni
tas electionis hoc eſt querere. Utrũ ſi intẽtio ſit bona opor
teat de neceſſitate ꝙ electio ſit bona. Similiter e diuerſo / ſi
intẽtio ſit mala vel magis mala an oporteat de neceſſitate
electionẽ eſſe malam vel magis malam. Pro ſolutione Gre=
go. in ſecundo diſtin. xxxviij. ponit aliquas concluſiones. Pri
Pria ppõ. — ma. Non oportet ꝙ ſi intẽtio ſit bona / electionẽ ſemꝑ eſſe bo
nam. Scda. Si intẽtio ſit mala ſemꝑ electio eſt mala. Prima
probatur. ſtat ꝙ aliqua volitio ſit bona reſpectu finis: ⁊ aliqd
Scda ppõ. — elicere ſiue aliquam eſſe electionem contra dictamen rectũ
igitur. Patet añs. ſi quis diligat deum ſuper omnia ex iſta di
lectiõe vult ſubuenire pauperi. et vt ſubueniat pauperi vult
furari ⁊ furatur. Illa dilectio dei ſuper omnia eſt intentio ⁊ il
la volitio ſubueniẽdi eſt electio que etiaꝫ quodãmodo põt vo
cari intẽtio in ordine ad tertium actũ / tertius vero actus eſt
velle furari qui eſt d[illegible] electio mala vt notum eſt / ⁊ ta=
men intẽtio eſt bona / q[illegible] recte rationi. ergo nõ opor
tet ſi intentio ſit bona electionem [illegible]e bonaꝫ ❧ Cõtra / hãc
inducit Grego. Auguſtinum dicenteꝫ / Sunt ita voluntates
hominum adinuicem ligate ſeu cõnexe ꝙ ſi illa volitio ꝑ quã
cetere referunt bona ſit: cetere bone ſunt. ſi mala ſit cetere
male ſunt. ergo. Dico ꝙ Auguſtinus ĩtelligit de illis volitio
nibus q̃ ferunt in obiecta q̃ non ſunt per ſe mala. Secũda cõ
cluſio ꝓbatur. puta ſi intentio ſit mala oportet de neceſſitate
electionem fore malam. Patet / bene ſequitur, intẽtio eſt ma
la: ergo ſit electio ꝑpter id ꝑpter qð debet nõ fieri ſiue ſit cõ
tra dictamẽ rectũ qð ineſt vel qð debet ineſſe vel qð eſſet re
ctũ ſi ineſſet. Ultra / ergo illa electio eſt mala: ideo q̃ñcũq; in
tẽtio eſt mala electio ſiue ferat ſuꝑ obiectũ bonũ ſiue ĩdiffe=

M.E.C.D. 2016

res ſemper eſt mala. Unde Ariſt. in politicis dicit ꝙ ſũt duo
ex quibus omne bonũ fit in oibus ſcȝ ex itẽtiõe recta et ele
ctione. ergo ſi intentio eſt mala electio erit mala. ¶ Prete=
rea Gregorius in primo prima diſtin. tria infert correlaria.
Primũ. Nunꝙ aliquã electio ſiue aliquis act⁹ eſt bon⁹ niſi ſit
ex dilectione dei actuali vel habituali acq̃ſita vel infuſa. Pa
tet/ nunꝙ electio eſt bona niſi ſit ex aliq̃ intẽtiõe recta. ſȝ nul
la intentio eſt recta niſi ſit dilectio dei: quia nichil vltimate
recte poteſt intendere niſi ſit deus: ergo nulla electio eſt bo
na niſi ſit ex dilectione dei actuali vel habituali acquiſita vel
infuſa. hoc ꝓbat ex Auguſtino/ nichil ē bonũ niſi ex radice. ⁊
dicit Gregorius in ſecundo. iiij. diſtin. ꝙ nulla eſt operatio in
differẽs/ ⁊ nõ oportet quelibet ꝑ tpe quo non tenetur cogita
re de deo actualiter: ſed ſufficit habitualiter. ⁊ eſt ꝓcedere
ex habitu charitatis acquiſito vel infuſo. ¶ Secundum cor=
relariuȝ. Nulla operatio pure infideliũ eſt virt⁹. per infidelẽ
purum illum intelligit qui de diuinitate vera nullam habet
cognitionem vt eſt idolatra qui credit aliquid eſſe deũ quod
non eſt deus. Patet/ ſequitur bene/ iſte eſt infidelis purus. er
go nõ habet intentionem rectã nec actualẽ nec habitualeȝ/
et ad electionem bonã hoc requiritur: ergo nullã habet ele=
ctionẽ bonam: ergo quãcunꝙ libere habeat ſemp eſt mala.
[Hãc opinionẽ credo veram ⁊ rõ/ quia ſicut dicit Adam ſuf=
ficit relatio habitualis. i. ſi interrogaret̃ pluries diceret fide
lis ꝓpter deum/ ſic ſi infidelis interrogaretur pluries dice=
ret ꝓpter ſuũ idolum.] ¶ Circa primũ correlariũ eius dicit
ꝙ anꝙ electio ſit bona: oportet ꝙ ſit ab actuali vel habitua=
li amore dei. Ergo ipſe Grego. debet concedere ꝙ habitus
acquiſitus diligendi deum ſuper omnia concurrit immedia=
te ad dilectionem creature: ergo concurrit ad actus diffe=
rentes ſpecie ab illis ex quibus genitus eſt. Patet/ talis di=
ligit creaturam ex habitu acquiſito diligendi deum: et nõ ex
habitu acquiſito diligendi cre[illegible]. ergo imediate ⁊ elici
tiue ex habitu diligẽdi de[illegible]igit creaturã: ergo talis habi
tus effectiue ꝯcurrit a[illegible]ectionẽ creature: qđ ē falſũ. Nuꝙ
habit⁹ imediate ꝯcurrit ad ꝓducẽdũ actus niſi tales act⁹ ſint
eiuſdẽ ſpēi cũ actib⁹ ex quib⁹ genit⁹ eſt: vel niſi ferat̃ ſuper ob
iectũ ꝑtiale illius. et ideo iſta opinio Gregorij nõ videt̃ multũ
apparẽter. ꝓpterea dicit Sco. xli. diſtin. ij. ꝙ aliquid fieri pro=
pter alterũ tripliciť cõtigit. Uno mõ actualiť. Scđo mõ vtua
liter. Tertio mõ habitualiter. Uñ aliq̃d eē volitũ vel amatũ
actualiter ꝓpť alterũ eſt qñ ex actuali amore alteri⁹ volũtas
elicit amorẽ iſti⁹. vt ſortes actu vult ſanitatẽ: ⁊ ex illa volitiõe
vult potionẽ amaram. tunc ſortes actu refert potionẽ ama
rã in ſanitatem: ſed vtualiter referre eſt quãdo in principio
actionis illa elicitur actualiter ꝓpter aliquod aliud obiectũ

Primũ correlarium.

Scđȝ correlariũ. Nulla operatio pure infideliũ ē vt⁹.

Additio.

Aliq̃d fieri ꝓpter alterũ tripľr contingit.

M.E.C.D. 2016

et in virtute talis elicitionis adhuc continuatur: quis nõ ſit
actualis conſideratio illius alterius obiecti. vt ſortes vult ſa
nitatem ex illa volitione elicit volitionem ambulandi/ conti
nuat talem volitionem et ambulat non amplius cogitando
de ſanitate in principio actionis actualiter elicite: talis voli=
Additio.
tio ambulandi ex volitione ſanitatis continuatur/ in virtute
illius dicitur virtualiter volita ſiue relata. [Quero quomo
do virtute volitionis ſanitatis ɔtinuatur ambulatio poſtq̃ il
la volitio deſinit eſſe. Poteſt dici ꝙ per volitionem ambulan
di cauſatur impetus in membris qui in abſentia volitiõis ma
Quid ſit habitualiter referre.
net. Hoc videtur dicere Scotus in quarto.] Sed habitualit̃
referre vnum obiectum in aliud: eſt habere actum volẽdi cir
ca tale obiectum ex natura referibile cum habitu referendi
in aliud obiectum: vt ſortes volens dare elemoſinam nõ vult
dare ꝓpter deum nec actualiter nec virtualiter: q2 talis vo=
litio a principio non fuit cauſata ex dilectione dei. ſed vult da
re habitualiter quia habet habitũ referendi ſcilicet dilectio
nem dei: tũc refert habitualiter. Dicit vltra Scotus/ ad hoc
ꝙ actus ſit bonus moraliter non ſufficit habitualis relatio:
et non requiritur actualis: ſed adminus requiritur virtua=
lis dum modo a tpe relationis actualis non ſuperuenerit op
poſita relatio. et conſequẽter Sco. ponit actum medium pu
ta quando actus eſt referibilis habitualiter ſolum. ¶ Recol
ligẽdo ſupradicta eſt primo dictũ. ꝙ ad bonitatẽ intentionis
non ſequitur bonitas electiõis: ſed ad malitiam intentionis
ſemper ſequitur malitia electionis/ quia omnis volitio elici
ta ꝓpter malũ finem ſemper eſt mala. Dictum eſt etiam ex
Gregorio ꝙ oĩs actus nõ ꝓcedẽs ex amore dei actuali vel ha
bituali eſt malus. et actum referri habitualiter nichil aliud
eſt niſi actũ cauſari ex habitu circa finem/ et non eſt/ ſi quis
interrogetur cur hoc facit ꝙ dicat ſe facere ꝓpter talem fi=
nẽ: ſed ẽ ex habitu cauſari. ⁊ hoc ĩpugnatum ẽ et poſita ẽ tri
plex relatio ex mente S[illegible] electi cõmuniter imitant doctoꝝ.
quam triplicem relationem ce[illegible]ẽco. a ſancto Bonauentu
ra. ¶ His ſuppoſitis/ quia dictum eſt [illegible] d bonitatem electio
nis non ſufficit bonitas intentionis tenendo cũ Occhã Tho.
et aliis ꝙ idem actus eſt circa finem et circa medium ad finẽ
Queritur vtrum ille actus qui eſt ſimul intentio boni finis ⁊
electio mali medij ſit bonus ⁊ malus ſimul. vt volo ſubuenire
pauperi propter deum: et volo furari vt ſubueniam paupe=
ri ꝓpter deũ. actus tertius ſecundum Tho. et Occham ẽ vo
litio furandi/ et dilectio dei et idem actus in numero eſt inte
tio bona et electio mala. Queritur nunc an intentio ſit bona
cuius electio ſit mala. Videtur ꝙ ſic: ſicut apparet ex dictis
ſancti Tho. ſi quis habeat vnicam volitionẽ qua vult furari/
vt adulteretur: talis volitio eſt duplex vitium. quia equiua

M.E.C.D. 2016

let duabus volitionibus quarum vna eſt furtum: et altera a-
dulterium. ergo ſimiliter volitio q̄ quis vult furari vt ſubue-
niat pauperi ꝓpter deum erit furtum. ⁊ actus charitatis re-
ſpectu proximi. ⁊ per ꝯñs erit actus bonus: et actus malus.

¶De electione/ an aliqua ſimul ſit bona ⁊ mala. Capitulum duodecimum.

Videndū eſt an aliqua electio poſſit ſimul eſſe bo-
na et mala. vt ſi ſortes habeat duas intentiões An aliquis
vnam bonã alteram malam: ⁊ habeat electio actus ſimul
nem circa aliquod medium ad vtrū𝔮 iſtorum fi- poſſit eē bo
nium: an talis electio ſit ſimul bona et mala: vt nus ⁊ malꝰ.
ſortes habet intentionem vel intendit deū: ha-
bet alteram intentionem reſpectu vane glorie venialem ta-
men: vltra dictat ꝙ ad cõſequutionem iſtorum finium neceſ-
ſaria eſt datio elemoſyne. iam ex vtra𝔮 iſtarū intentionū eli-
cit volitionem dandi elemoſinam. Queritur an talis volitio
que fertur ſuper obiectū debitum ꝓpter bonum finē et etiã
propter malum/ ſit bona p̄ciſe/ vel mala p̄ciſe/ vel bona ⁊ ma-
la ſimul. Qđ ſit bona patet/ quia elicitur cõformiter adverſū
dictamen prudentiale ſcʒ ad iſtud danda eſt elemoſyna pau-
peri ꝓpter deū: et talis volitio dãdi eſt illi totaliter ꝯformis.
ergo illa volitio eſt bona moraliter. Qđ ſit mala patet/ ex ſe-
cunda concluſione poſita: quia cum intentio eſt mala: ſemꝑ
electio eſt mala. An pro malo actu det deus bona tempora-
lia. videtur Auguſtinus dicere de Romanis ꝙ habebant im-
perium ex iuſtis actibus quos fecerūt ob inanē gloriã. v. de
trini. cap. xij. ⁊ xv. Quãtum ad hoc monachus in ſecundo te- Idē actꝰ et
net ꝙ idem actus eſt bonus et malus. Item tenet Adam in bonꝰ ⁊ malꝰ
fine ſecundi. ⁊ capit de volitione obſtetricū que erat volitio
mentiendi et ſaluandi hebreas. et illa volitio erat equiualē-
ter due ſicut actꝰ ſiue volitio q̄ ē equalenter vſus et fruitio.
Gregorius in ſecundo diſtinctione [illegible]viij. hoc ĩpugnat. ¶Sʒ
quãtum ad ſolutionem p̄di[illegible]queſtionum/ ponã duas
ꝓpoſitiones ſecūdū q[illegible] videtur. Prima propoſitio. Nul-
lus actus interior i[illegible]ediate liber ſimul eſt bonus et malus Pria ꝓpō.
ꝓbatur argumento Gregorij. bene ſequitur. iſte actus eſt
malus: ergo fit qualiter fieri nõ debet ⁊ vltra fit qualiter fie-
ri non debet: ergo nullo modo eſt cõformis dictamini recto:
quia fieret taliter qualiter fieri debet. Ultra/ nullo mõ con-
formis dictamini recto: ergo non eſt bonus. ecce p̄cipuū ar-
gumentū Gre. ¶Scđa ꝓpō. Probabile eſt dicere: ꝙ idē actꝰ Scđa ꝓpō.
imperatus exterior ſimul eſt bonus et malus. Patet/ poſſibi-
le eſt ꝙ idem actus exterior imperetur/ a duabus volitionibꝰ
quarū vna ſit bona/ altera mala. igit. Patet p̄mū. habeã du-
as intētiões: vnã in ordine ad deū quē cõſtituo ꝓ fine vltimo/
habeã alterã reſpectu vane glorie non tanꝗ̄ finis vltimi: ſed

M.E.C.D. 2016

vane glorie venialis tantũ/ illa duo ſimul ſtant: quia veniale ſtat cum gratia. Tũc arguitur ſic. vt prius quia poſſum indicare ꝙ ad cõſequẽdũ vtrũqꝫ iſtorũ finiũ cõueniẽs ẽ datio elemoſyne: et tunc poſſum elicere volitionem dãdi elemoſynã propter deũ ſumme dilectũ. Similiter elitio volitionẽ dandi ꝓpter vanam gloriam. quelibet iſtarũ volitionum imperat illum actũ exteriorẽ ſcilicet dationem elemoſyne imo quelibet ſeorſum poſita imperaret illam: ideo eſt bona ⁊ mala/ cũ imperetur a bona et mala volitione: quod erat probanduꝫ.

Idẽ actꝰ eſt ſatiſfactoriꝰ ⁊ demeritoriꝰ pene.

// ¶ Contra. ergo idẽ actꝰ erit ſatiſfactorius et demeritoriꝰ pene. dicitur ꝙ verum eſt denominatione extrinſeca. ergo pro eodẽ actu beatificabitur ⁊ punietꝛ. non eſt inconueniens: quãdo beatificabitur pro illo actu non immediate: ſed mediãte altero actu. Similiter punietur nõ mediate: ſed immediate pro altero actu ſcilicet qui talem imperabat. Ideo cum querebatur a pꝛincipio. vtrum ille actus qui ſimul eſt intenſio boni finis ⁊ intenſio mali mediĳ ſit ſimul bonus ⁊ malus. Dicitꝛ ꝙ eſt ſolũ malus. ⁊ ratio eſt. nullo modo eſt cõformis rationi recte. igitꝛ. Patet de volitione furandi vt ſubueniatur pauperi ꝓpter deũ/ talis eſt cõformis dictamini falſo ſiue erroneo: ſcꝫ iſti furandum eſt vt ſubueniatur pauperi. ¶ Ad ſcd̃m de duplici intẽtione/ vna mala: ⁊ altera bona: ⁊ vnica electione/ Dico ꝙ talis electio ẽ ſimpliciter mala: ⁊ nullomodoꝰ bona/ vt eſt volitio dãdi elemoſynã ꝓper deũ ⁊ ꝓpter vanam gloriam venialẽ. Contra/ talis eſt cõformis dictamini recto. Dico ꝙ dupliciter intelligitur: ꝙ volitio ſit cõformis dictamini recto.

Dupliciter volitio ꝯformatꝛ dictamini recto.

Uno mõ ꝙ per illã velim taliter qualiter et omnimode dictatũ eſt per illud dictamen verum. Alio modo ꝙ ꝑ illã velim taliter qualiter ⁊ omnimode. ⁊ ſolum dictatuꝫ eſt. tũc ad volitionem eſſe bonam non ſufficit primus modus: quia in ꝓpoſito non ſolũ taliter qualiter ⁊ omnimode eſt dictatũ elicitur. Ex quo ſequitur ꝙ ad bonitatem volitionis nõ ſolũ ſufficit poſitio omnium [illegible]ſtantiarum requiſitarum ad bonitatem actus: ſed requiritur [illegible] non ponatur aliqua volitio deturpans/ modo in predicto [illegible] ponitur alia circunſtantia deturpans actum ſcilicet: quia datur etiam propter vanam gloriam.

Reſolutio.

¶ Reſolutio igitur eſt ꝙ circunſtantia finis requiritur ad bonitatẽ operationis ⁊ ꝙ ſemper ⁊ vniuerſaliter ĩ omnibus circũſtantia mali finis reddit electionem ad illum finem malã. ⁊ ꝙ electio conformiter elicita ad duos fines quorum vnus eſt bonus/ ⁊ alter malus. eſt preciſe mala: q̃uis ſit conformis dictamini recto ſed non ſolum ⁊ hoc requiritur ad bonitatem actus.

Circũſtãtia mali finis ſemꝑ reddit electionem malam.

¶ Conſequenter videnda ſunt duo in hac materia. Primum/ vtrum circunſtantia male volitionis diminuat bonitatem alterius bone volitionis que quidem bona volitio nõ reſpicit primã tanq̃ referentẽ. Exẽ

M.E.C.D. 2016

exēpli. Sortes habet vnā malā volitionē puta appetitum
vane glorie: ⁊ ſimul cū illa mala elicit vnā virtuoſam: q̄ non
refert per illā malā: q: tunc nō eſſet virtuoſa: puta elicit voli
tionē dandi elemoſinā ꝓpter deū q̄ nullomō refertur in obie
ctū male volitionis. ſ. vane glorie. vtrū talis mala volitio (q̄ꝫ-
uis nō deprauet ſcdam) adminus diminuat bonitatē ei⁹. hoc
eſt: vtrū ratione talis male volitionis iſta bona volitio nō ſit
tam bona q̄ꝫ bona foret ſecluſa tali volitione mala. ¶ Alia
difficultas: dictum eſt ꝙ bonitas intētionis non infert bonita
tē electionis. Querit̄ q̄ꝫuis electio ſit mala: vtrū ad min⁹ bo-
nitas intentionis diminuat de malitia ei⁹: ita ꝙ bonus finis
ſit circūſtantia diminuēs malitiā electionis: vt q̄ vult furari
vt det pauperi ꝓpter deum min⁹ peccet q̄ꝫ q̄ vult furari ſine
tali relatione. ¶ Q̄ꝫtū ad primū ponitur talis cōcluſio. Mali-

Propoſitio.

tia volitionis ſiue intenſionis alicuius nullomō diminuit de
bonitate electionis q̄ impertinēter ſe habet ad illam intenti
onem: cuius obiectū nō refertur ad obiectū illius intētionis.
vt illa volitio dādi elemoſinā q̄ ponitur ſimul cū appetitu va
ne glorie: illa datio nō refertur ad vanā gloriā. talis ē eque ⁊
tam bona q̄ꝫ bona foret ſecluſa vana gloria. Et ad hoc ꝓban
dum poſſunt multe rationes adduci: quarū vna apparenti-
or eſt hec. q: oppoſito dato puta ꝙ illa volitio dandi elemoſy
nam ꝓpter deum eſſet minus mala ꝓpter aſſiſtentiam vane
glorie ſequeret̄ ꝙ ratione peccati venialis quis haberet pe-
nam perpetuā: ⁊ incōmodū ꝑpetuū. qđ eſt falſum. Patet ante
cedens / ſortes in gratia exiſtēs vult dare elemoſynā paupe
ri ꝓpter deū. cum iſta volitione habet appetitū vane glorie
q̄ eſt ſolū veniale peccatū / ſi talis volitio dandi elemoſynā ſit
min⁹ bona q̄ꝫ foret ſecluſo tali appetitu vane glorie. ergo eſt
minus meritoria q̄ꝫ foret ſecluſo tali appetitu. Tunc arguit̄
ſic: iſte actus eſt minus de meritorius q̄ꝫ foret ſecluſo illo ve-
niali: ergo minus de premio per aliquā latitudinem ſibi de-
betur q̄ꝫ deberetur ſecluſo tali ve[illegible]li. hec conſequentia eſt
nota. tunc capio latitudin[illegible] minus de premio debet̄:
⁊ ſit vnius gradus. t[illegible] ꝓpter illud veniale ſortes iſto gra-
du premiū perpetu[illegible] priuabitur. ergo ꝓpter veniale habebit
perpetuū incōmodum ⁊ ꝑpetuā penam. Conſequētia eſt cer
ta / ⁊ añs patet. ſecluſo veniali ⁊ nullo altero poſito ⁊ quocūq̄ꝫ
altero eodem manente adequate ⁊ inuariato ſortes habe-
ret iſtum gradum premiū. ⁊ ꝓpter poſitionem ſolam iſti⁹ ve-
nialis talem gradum nunq̄ꝫ habebit. Igitur ratione venia-
lis perpetuo priuabitur illo gradu et tali commodo. Et ex
hoc ſequeretur tale correlarium ꝙ aliquis beatus haberet
penam. Patet / omnis carentia alicuius boni proueniens ra
tione peccati quod alias ineſſet ſi tale peccatum non fuiſſet
eſt pena. ſed carentia illius gradus eſt huiuſmodi: igitur.

Carētia ali cui⁹ boni ꝓ ueniēs rōne pcti ē pena

M.E.C.D. 2016

Dicitur notanter carentia ꝓueniens ratione peccati: nam
ſi aliquis careat aliquo gradu beatitudinis nō ratione pec=
cati p̄cedentis non eſt illi pena. habetur ergo hec concluſio
ꝓbata/ ꝙ nunꝙ̄ aſſiſtentia peccati venialis diminuit volitio
nem alicuius boni poſiti ſimul cum tali peccato aſſiſtente: qꝛ
tunc ratione peccati venialis aliquis perpetuo puniretur.
¶Contra hoc arguitur ſic. ſi ſupradicta nunc eſſent vera eodē
modo ꝓbarē ꝙ relatio qua refertur actus bonus qui alias
eſſet bonus in finē venialē non impediret bonitatē illi⁹ act⁹.
hoc eſt ſequeretur eodē modo ꝙ volitio qua volo dare ele=
moſinā pauperi ꝓpter deum ⁊ vanā gloriam venialē non i=
pediretur a bonitate ꝓpter hoc ꝙ refertur in vanam gloriā:
qꝛ ex op poſito ratione peccati venialis habeo incōmodum
⁊ penam ꝑpetuam. Patet/ ſi non referrem in vanā gloriam
talis actus eſſet meritorius: ⁊ qꝛ refero non eſt meritorius:
ergo propter hoc perpetuo priuabor illo gradu glorie quod
amitto ratione illius peccati venialis. Ad hoc argumentum
negatur ꝯſequētia. Et ad ꝓbationem cum dicitur talis act⁹
non eſt meritorius ꝓpter relationem venialem ⁊ ſecluſa fo=
ret meritorius: ergo. Dico ꝙ non eſt ſimile. qꝛ talis actus ha
bet etiam illū finem ſcȝ vanā gloriam pro partiali obiecto: ⁊
ſi non referretur in illum finē non eſſet idem actus qꝛ variat
Additio. obiectum Sed in alio caſu ꝙ̄uis nō ponatur vanaigloria re=
manet eadem volitio. ideo non eſt ſimile. [Contra ſolutionē
replicatur/ actus medij non habet neceſſario finem ꝓ obie=
cto. ſuppono ergo opinionem Gregorij ꝙ non contingat ali
quo actu velle aliquid ꝓpter aliud niſi ad iſtum ſenſum ꝙ vo
litio finis que eſt intentio eſt cauſa volitionis medij que vo=
catur electio tunc argumentum ꝓcedit/ nam voltio dandi
elemoſynam que refertur ad dilectionem dei ⁊ appetitu va
ne glorie priuabitur aliquo certo gradu beatitudinis eter=
ne ſolum ꝓpter peccatum veniale. hoc argumentum videt̄
difficile. propterea vid[illegible] concedendum ꝙ idē actus poſſit
ſimul eſſe bonus ⁊ malus. [illegible]dum eſt ꝙ nulla talis ele
ctio eſt meritoria de nouo: vel de[illegible]ria. ⁊ hoc non poteſt
dici/ qꝛ ſequeretur bene/ electio cauſat[illegible] virtualiter a dilecti
one dei eſt meritoria magni premij: ergo eodē modo electio
cauſata formaliter a dilectione dei. ⁊ hoc argumentū eſt mi=
chi difficillimum.] ¶Quantū ad ſcd͂az difficultatē qua que=
rebatur. vtrum qui vult furari vt det pauperi/ minus pec=
Propoſitio. cet ꝙ̄ qui furatur non habito reſpectu ad finem bonū. Dicūt
cōmuniter doct. ponendo concluſionem negatiuā: videli=
cet ꝙ non diminuit[illegible]r malitia ratione illius relationis. Unde
Aug in Omelia. ⁊ recitatur. xiiij. q. v. ca. forte in fine dicitur
Si totū tribuat pauperib⁹ qd̄ abſtulerat addit potius pctm̄
ꝙ̄ minuat. Hāc cōcluſionem tenet monachus. Ratio ē (dicit)

M.E.C.D. 2016

operatio que eſt mala que refertur in bonum finem ſi ꝓpter hoc eſſet minus mala ꝙ̄ ſi nō referretur dūmodo cetera maneant paria ꝑter relationem/ ⁊ non relationem: ſequeretur ex oppoſito ꝙ aliqua relatio in bonum finem totaliter dimi nueret malitiam actus. vt ſi volitio qua volo furari ad ſubueniendum pauperi eſſet minus malla ꝓpter talem relatio nem: ſequeretur ꝙ ſi referatur in finem meliorem in duplo/ quadruplo/ ⁊ ſic in infinitū meliorem ꝙ totaliter abſorberet malitia illius actus. cōſequēs eſt falſum/ qꝛ furari nullo modo poteſt bene fieri. Diceretur tamen ad hoc/ nō oportet ꝙ finis i duplo melior/ in duplo de malitia tollat. ¶ Alia ratio ſi talis volitio eſſet minus mala ꝓpter illam relationem: ſit vnus gradus malitie/ ⁊ ꝙ talis relatio abſorbeat vnum gradum: tunc illa non eſſet amplius mala: ergo talis relatio totaliter abſorberet malitiam illius actus. Secundum argumentum ſiue ratio ad probandum ꝙ nō diminuitur malitia ratione illius relatiōis: capio duos/ ſortē ⁊ platonem: ſortes vult furari ꝓpter auariciam preciſe/ plato ꝓpter auariciam ⁊ ꝓpter ſubuentionem ꝓximi: ita ꝙ tantum fertur in auariciam/ ſicut ſortes/ qꝛ tm̄ vult furari ſicut ſortes: tunc plato tā tum peccat ſicut ſortes. Patet/ nam ſecluſa tali relatione tā tum peccaret ſicut ſortes: ſed ipſa poſita nō impedit quin tā tum peccet. qđ patet. Omnis circunſtantia faciens ad malitiam actus ſortis reperitur in actu platonis: nam ad malitiā act⁹ ſortis iſta duo reperiūtur ſcꝫ ꝙ capit vel vult capere alie num ⁊ ꝓpter auariciā. ⁊ talia duo reperiuntur in actu platonis equaliter ⁊ eque intenſa ſicut in ſorte. ergo illi duo actus ſunt eque mali/ ⁊ vltra: ergo relatio in bonum finem non diminuit de malitia actus mali. ¶ Contra hoc arguitur apparenter/ Sortes vxoratus ſi velit cognoſcere vxorem vt expellat libidinem: peccat venialiter (ſecundū multos doctores vt ſcđm Tho. ⁊ s. Bonauē. licet Martinus ⁊ moderniores teneant oppoſitum) tamē ſi illam vo[illegible]ionem referret in bonū finem: ſcꝫ in ꝓcreationem [illegible] nullomodo peccaret: ergo relatio in bonum fin[illegible] quādo abſorbet totam malitiā act⁹ ergo aliquādo dim[illegible]uit. ¶ Cum ſic arguitur ſi ſortes velit cognoſcere vxorem ⁊c. hoc dato: ⁊ tamē ſi velit illam cognoſcere ꝓpter prolem nō peccat. Diſtinguo. vel ſi cetera maneant paria: vel ſi non maneāt paria verum eſt. Unde ſi darentur duo apud iſtos doc. dicentes ꝙ cognoſcens vxorem cauſa libidinis explende peccat venialiter: quorū vnus ꝑci ſe vellet cognoſcere ſuam cauſa delectationis explēde: ⁊ ali us ꝓpter ꝓlē ⁊ cauſa libidinis explende ſi tm̄ inordinate ferretur in delectationem ſicut alter/ equaliter peccarēt: ergo nō eſt ſolum differentia in hoc: ꝙ vna volitio refertur in bonum finem ⁊ alia in malum. ¶ Alia difficultas contra hanc

M.E.C.D. 2016

ꝓpoſitionem. capio ſortē ⁊ platonem/ ⁊ ꝙ vterq; pro hoc tē-
pore teneatur dare elemoſynam pauperi ꝓpter deum: ⁊ ſor-
tes velit dare ꝓpter deum ⁊ vanam gloriā. ⁊ plato ſolū ꝓ-
pter vanā gloriam venialē. illo caſu ſortes minus peccat ꝙ̄
plato: ⁊ non niſi q̄ꝛ refert in bonū finem ⁊ plato non/ ⁊ ī iſtis
nō eſt differentia niſi q̄ꝛ ſortes refert in bonum finem: ⁊ pla-
to non/ q̄uis vterq; in malum referat. patet ꝙ ſortes minus
peccet: ⁊ plato plus. Nam volitio platonis eſt mala mortali
ter: ⁊ volitio ſortis eſt ſolū venialiter. q̄ꝺ patet. volitioni pla
tonis deeſt vna circūſtantia. ſ. vltimi finis quā ꝓ tunc tenet
ſibi dare ſub pena peccati mortalis: ergo volitio platonis ē
peccatū mortale. Scḋa pars aītis patet. ſ. ꝙ volitio ſortis nō
ſit mortalis: q̄ꝛ non habet niſi vnā circūſtantiam malā q̄ eſt
ſolum venialis: ⁊ nō habet defectū circūſtantie bone ad quā
tenetur ꝓ tunc ſub pena peccati mortalis: ergo volitio ſor-
tis eſt dūtaxat venialis: ⁊ non mortalis. Diſtinguo ꝙ ſortes
minus peccet ꝙ̄ plato. vel trāſgreſſiue ⁊ ſic nego. nā in nullo
iſtoꝝ eſt tranſgreſſio: niſi q̄ꝛ vterq; equaliter appetit vanam
gloriam: ⁊ vterq; equaliter tranſgreditur. vel ꝙ vna illarū
ſit peior omiſſiue: ⁊ ſic tranſeat. Unde relatio in finem bonū
aliquādo facit ꝙ actus non ſit ita malus omiſſiue ꝙ̄ malus
foret ſine tali relatione/ puta quādo agens illum actū tenet
in illum finem referre. Secundo dico. nunꝙ̄ actus malus ex
obiecto ṗncipali ⁊ non ex obiecto finis eſt minus malus cū
relatione ꝙ̄ foret ſine tali relatione: q̄ꝛ malum obiectū nūꝙ̄
debet eſſe volitum. ideo non debet eſſe volitū ꝓpter quecūq;
finem. ſed quādo obiectum volitiōis nō eſt malū ex genere/
ſed ſolū ex circūſtantia finis: ⁊ teneor referre: talis relatio fa
cit ꝙ actus non ſit ita malus omiſſiue vt dictū eſt. ¶ Eſt alia

An circūſtā-
tia boni fi-
nis diminu
at de mali-
tia electiōis

opinio oppoſita quā tenent multi doctores. vt holcot. iij. di.
primi: ⁊ eliphat. q. de libertate ꝙ circūſtantia boni finis ali-
quātulū diminuit de malitia electionis. ⁊ iſta opinio fundat
in magiſtro ſententiar[redacted] xl. ſecundi dicente/ peior eīn eſt
qui cōcupiſcendo ꝙ̄ qui [redacted] furatur. erat volitio furā
di ex miſericordia. i. ex appetitu [redacted] niendi pauperi eſt mi
nus mala ꝙ̄ ſi non referretur in illū fin[redacted] in ſubuentionem
Et huius opinionis videtur eſſe Aug. ⁊ ponitur. xxij. q. ij. vbi
ponit octo genera mendaciorū. Dicit ꝙ peius eſt mentiri li
bidine mentiendi ꝙ̄ recreationis cauſa/ ⁊ peius recreatiōis
cauſa ꝙ̄ ad ſaluandum bona temporalia ꝓximi. ⁊ adhuc pe-
ius ad ſaluandum temporalia ꝓximi ꝙ̄ mentiri ad ſaluan-
dum vitam corporalem ipſius. ⁊ per cōſequens relatio in bo
num finem diminuit: ⁊ in meliorem adhuc magis diminuit:
q̄ꝛ alias vltima tria mendacia eſſent equalis grauitatis/ niſi
ꝓpter hoc ṗciſe ꝙ vnum iſtoꝝ refertur in bonum finē aliud
in meliorem/ tertium adhuc in meliorem. ideo dicit Aug. ꝙ

M.E.C.D. 2016

tertium eſt minus malū: ergo relatio bona diminuit de ma-
litia electionis. Ideo eſt opinio Aug. ⁊ magiſtri q̄ relatio in
bonum finem diminuit: ⁊ relatio in meliorem plus diminuit.
¶ Et ad argumentum monachi / qui furatur vt det pauperi
minus peccat: per hoc q̄ refert in bonum finem: ergo circū-
ſtantia finis in infinitum melioris totaliter abſorbebit mali-
ciam illius electionis. Nego cōſequētiam: ⁊ ſicut dictum p̄us
etiam ex opinione monachi beneficium aggrauat peccatū:
ſed non oportet q̄ infinite maius beneficium infinite aggra-
uet. Eodem modo nego iſtā conſequētiam / circūſtantia bo-
ni finis aliquātulū diminuit: ergo circūſtantia finis in infini-
tum melioris infinite diminuet de malitia: cōſequētia nichil
penitus valet. Fortius argumentum eſt. velle mentiri libidi-
ne mentiendi eſt peius q̄ velle mentiri ad ſaluanda tempo-
ralia ꝓximi: ⁊ hoc aliis paribus ſumptis puta q̄ ſit idē gen⁹
mendacij: ergo eſt aliqua latitudo per quā eſt minus malū /
ponatur q̄ ſit vnius gradus. tunc arguitur ſic: eſt poſſibile q̄
aliqđ mendaciū ſine relatione ad finem ſit malitie vni⁹ gra-
dus ꝓpter paruū conatum voluntatis: ergo ſi iſtud menda-
cium qđ eſt p̄ciſe vnius gradus ſecluſa quacunq̄ relatione
boni finis referatur in bonū finem qui poteſt diminuere to-
taliter illum gradū abſorbetur a ſua malitia: ita q̄ nullo mo-
do erit malus. Cōceditur q̄ eſt poſſibile q̄ ſit malum vt vnū
ſed negatur cōſequentia: qꝛ relatio in bonum finē de pecca-
tis que ſic ſe habent q̄ vnum eſt peius altero: plus diminuet
de peiori q̄ de minus malo: hoc eſt maiorē latitudinem ma-
litie abſorbebit q̄ de minus malo: ſed ꝓportionabiliter tātū
diminuet de actu minus malo. ſicut de actu peiori. hoc eſt ſi
faciat q̄ actus peior ſit in duplo peius q̄ foret ſine relatione:
tātum faciet de minus malo. ſed nō oportet q̄ ſi auferat vnū
gradū malitie de peiori q̄ auferat vnum de minus malo: qꝛ
qđ diminuit de vno peccato aliquādo eſt in infinitū pei⁹ illo
qđ diminuit in altero: vt gradu[illegible] diminuitur de mortali
eſt in infinitū peior q̄ q[illegible]uitur de veniali vt relatio in
finē diminuit ſolū d[illegible]ali vnū gradum malitie venialis: ⁊
de mortali vnum gradū malitie venialis: ⁊ de mortali vnum
gradū malitie mortalis: ſed malitia vnius gradus mortalis
eſt in infinitū peior q̄ malitia vnius gradus malitie venialis.
Dico ergo q̄ relatio bona i eūdē finē / maiorē q̄titatē de ma-
iori pctō diminuit q̄ de min⁹ malo / verūtn̄ eque ꝓportionabi-
lit̄ de vtroq̄. hoc eſt ſi vni duplū alteri etiā duplū. ſi triplū al-
teri triplū ⁊ cetera. q̄uis duplū vni⁹ excedat duplū alteri⁹ in
infinitū ⁊c. Aliud argumētū monachi erat: ſortes volēs fura-
ri ꝓpter auariciā ſolū ⁊ plato ꝓpter auariciā ⁊ vt ſubueniat
paupi: plato tn̄ peccat ſicut ſortes. negat̄. ⁊ cū ꝓbat̄: qꝛ q̄cqđ
reperitur in ſorte faciens ad maliciam: ſcz cupiditas ⁊ latio

Relatio bona diminuit de malitia electionis.

M.E.C.D. 2016

actus ſuper obiectum de ſe malum· reperitur in platone.
Dico ꝙ verum eſt:ſed non quicquid reperitur in platone di
minuens reperitur in ſorte: qꝛ reperitur pietas diminuēs in
platone ꝛ nō in ſorte. Jdeo/opꝫtet argumētari. quicq̄d repe=
ritur in vno diminuens vel aggrauās repitur in alio: ergo
An circun= equaliter peccāt. ¶ Utrum electio moralis q̄ refertur in fi=
ſtātia venia nē malum veniale ex illa relatione moraliter vel venialiter
lis aggra= aggrauetur: vt ſortes vult occidere vel furari: illa electio eſt
uet tātū ve moralis. ſed vult occidere vel furari ſolū propter vanā glo=
nialiter riam venialem: cū talis electio ſit peior propter maliciā fi=
nis: an ſit peior mortaliter vel venialiter. Arguitur ꝙ ſolum
venialiter: quia circunſtantia venialis nō poteſt magis ag=
grauare ꝙ̄ ſit in ſe mala. ergo. Jn oppoſitū. ergo ſi ſit peior:
eſt ſolum peior mortaliter. ¶ Hanc difficultatē tractat Cli=
meton vltima queſtione ſui libri dicens q illud peccatum eſt
grauius mortaliter ꝙ̄ foret ſine tali relatione in illuz finem.
Patet/ oīs circūſtātia mala volita aggrauat: ꝛ iſtud pctm̄ nō
eſt grauiꝰ venialiter/ quia nō eſt peccatū veniale ſed ſolum
mortale: ergo iſtud peccatū eſt grauius ſolū mortaliter. Ra=
tionē adducit: aliq̄n bonū puta gratia aggrauat mortaliter.
ergo veniale poteſt aggrauare mortaliter. Similiter q̄ men
titur nocēdo vni: vt proſit alteri propter circunſtantiam mor
talem/ illud eſt mortale: qꝛ vnica circunſtantia mortalis ſuffi
cit facere mortale ꝙ̄uis ſint alie circūſtantie veniales. ¶ Re
Reſolutio. ſolutio ergo huius do. eſt ꝙ electio mali obiecti ī mortalis qđ
quidē obiectū malum refertur in finem venialem: ex tali re
latione aggrauatur illa electio mortaliter. ¶ Arguitur ſic.
ꝛ apparenter/ capio volitionē q̄ volo furari vt ꝯſequi poſſim
vanā gloriā. talis volitio equiualet duabus. ſ. velle furari et
velle ꝯſequi vanā gloriam. ꝛ non habet malitiā ꝑterꝙ̄ illas
q̄ reperiunt̄ in iſtis duabꝰ vt ille q̄ vult furari vt adulteret ta
lis volitio nō habet ī ſe malitiā: niſi illā quā due volitiōes qbꝰ
illa equalet ſeorſū habe[redacted] in iſtis duabꝰ volitionibꝰ ſeorſū
captis: ſcilicet velle furari ꝛ vo[redacted] vane glorie venialis/
reperit̄ ꝑcile vna mortalis/ ꝛ alia ven[redacted]: ergo volitio furan
di ꝑpter vanā gloriā venialē: ꝑter malitiā que ꝓuenit ex ob
iecto non habet niſi malitiā venialē. Jdeo ꝑpter hoc appa=
ret michi ſatis ꝓbabile ꝙ idē peccatū pōt eſſe ꝛ mortale/ et
veniale. nā rōne eiuſdez actus qui fertur ſuper duo obiecta/
Additio. poſſunt contrahi duo reatus vnus ad penam eternam alius
ad temporalē. [Contra/ perpetuo punietur ꝓ peccato veni
ali. añs patet: quia pena maxima in inferno eſt nolitio illius
quod fecit: ergo perpetuo nult ſe furatū fuiſſe ꝑpter vanam
gloriā. Hoc argumētū mouebat in ꝯtrariū. mitiꝰ eſt tū dicere
ꝙ ſolū temporaliter punietur pro illo actu in ꝙ̄tū venialis.]

¶ De bonitate ꝛ malitia actuū moraliū. Cap. xiij.

M.E.C.D. 2016

Conſequēter videndum eſt quid ſit bonitas actus
et quid malitia. Et primo ſit prima propoſitio.
Bonitas actus nihil aliud eſt ꝙ ꝯformitas actus Prima ppō
libere eliciti ad dictamen rectum ſeu verū: cum
debitis circunſtantijs. ⁊ hoc habet Scotus. xl. di Quid ſit bo
ſtinctione ſecundi. Durandus .xxxviij. Vñ breuiter bonitas nitas act⁹.
actus nichil aliud eſt ꝙ actus bonus. ¶ Cōtra/ Jacob bene
moraliter agebat volendo cognoſcere Lyam quem crede=
bat eſſe ſuam. talis volitio erat bona moraliter: ⁊ tamē non
erat ꝯformis dictamini recto: ſed errori inuincibili quo cre=
debat illā eſſe ſuā: ergo ad bonitatem actus non requiritur
ꝙ ſit ꝯformis dictamini prudentiali vero. Simile argumen=
tum ſit de datione elemoſine illi quē credo eſſe pauperem: iu
dico ꝙ eſt ei ſubueniendum: ⁊ non eſt ignorantia culpabilis/
volo huic ſubuenire/ talis volitio non eſt ꝯformis vero dicta
mini immo errori. ¶ Pro ſolutiōe notandū ꝙ triplex eſt mo=
dus dicendi. Dicit Durandus ꝙ talis volitio erat bona: ⁊ co
formis dictamini vero. ſ. iſti/ iſta eſt a me cognoſcenda ⁊ non
eſt error: quia ſi eſt inuincibilis nō eſt error. Aliter dicit okā
ꝙ quāuis iudicium particulare ſit falſum: tamen habebat iu
dicium vniuerſale quod eſt verum ſcilicet iſtud omnis vxor
mea eſt a me cognoſcenda. ⁊ ad bonitatem moralē ſufficit ſe
cundum eum conformitas ad dictamen vniuerſale: ꝗuis di
ctamen particulare ſit falſum. Aliter dicit magiſter Marti=
nus ꝙ talis habebat duo iuditia/ vnum ſcilicet/ omnis vxor
mea eſt a me cognoſcēda. ⁊ ſcðm eſt/ iſta eſt a me cognoſcen
da: ⁊ cōſequenter duas volitiones ad illa duo iudicia confor
mes. Primū iudicium erat verum ⁊ volitio illi cōformis erat
bona: ⁊ ſecundū iudicium erat falſum: ⁊ volitio illi conformis
erat mala: quia immediate executiua operationis/ mala in
ſe moraliter: ſed non imputabiliter: ꝓpterea ꝙ ignorantia in
uincibilis excuſabat nō a malitia morali: ſed ab imputabilita
te. Ideo reſpondendo ad argu[illegible] ſecundum opinionem
Durandi que videtur pl[illegible]ior. dicit ꝙ ſicut ex falſo ſequi=
tur verum ꝙ ſimilit[illegible]tur/ iudicium quo iudicio de Cice=
rone non indigenti ꝙ eſt ei danda elemoſina: quia credo eū
eſſe pauperem illud dictamen ꝗuis ſeqtur ex falſo eſt tamē
verum. Contra. ſit plato iudicans Ciceroni non eſſe dandā
elemoſinam. ⁊ ſi ſortes credens Ciceronē eſſe pauperē/ iudi
cat ꝙ eſt ei danda elemoſina. illa duo ſunt contraria: ergo
vnum eſt verū ſcilicet platonis. ⁊ aliud falſum. ergo. Dico ꝙ
ſi plato habeat tale iudiciū/ non eſt ab aliquo Ciceroni dan
da elemoſina tale eſt falſum: ſed ſi habeat tale iudicium/ nō
eſt a me danda elemoſina Ciceroni tale eſt verū: ⁊ tūc nō cō=
tradicit iudicio ſortis: ſed ſe habēt illa impertinenter: ⁊ nul=
lo modo contradictorie. ¶ Uiſum eſt ergo penes quid atten

M.E.C.D. 2016

Penes quid attēdit maior bonitas in actu.

Unū verū nō ē magis verū q̄ aliud

ditur bonitas act⁹ moralis. ſʒ querit penes q̄d attēdit maior bonitas in vno/q̄ī altero. Reſpōdet monach⁹ q̄ maior bonitas nō attendit penes hoc q̄ eſt eē magis ꝯforme dictamini recto. vel penes hoc q̄ eſt eſſe magis inteſuʒ: vel penes hoc q̄ eſt poſſe acceptari ad mai⁹ premiū eternū vel tēporale. patet primū. Nulla ratio eſt magis vera q̄ altera ſicut vnū verum non eſt magis verum q̄ aliud/ ſicut ꝓpoſitio contingēs non eſt magis vera q̄ neceſſaria. igitur. Neq̄ penes ſecundum. nam ſtat actum magis intenſum eſſe minus meritoriū q̄ minus intenſum. vt ſtat actum diligendi deum remiſſum eſſe magis meritorium actu intenſiori diligendi proximum. Neq̄ penes tertium. patet quocunq̄ premio dato poteſt acceptari ad maius. ſed (dicit monachus) attēditur penes hoc q̄ de facto ad maius premium eternum vel temporale acceptatur. Contra hoc arguitur. q̄uis adeo pro actu meritorio nullum eſſet ꝓmiſſum premiū: nichilominus vnus actus eſſet altero melior moraliter. ergo q̄uis actus morales non acceptentur ad premium vel temporale vel eternum adhuc aliq̄ eſſent ceteris meliores. ergo exceſſus bonitatis nō attēdit penes hoc q̄ acceptatur ad maius vel min⁹ premiū. Itē ſeq̄tur q̄ actus acceptatus ad p̄mium eternum eſſet in infinitū melior q̄ acceptatus ad temporale. ideo dicitur q̄ attendit penes hoc q̄ eſt eſſe conforme dictamini prudentiali ſecundum meliores circunſtantias. puta quia circa melius obiectum vel ad meliorem finem ordinatum: ⁊ ſic de circunſtantijs ſcilicet modi/ loci ⁊c. ſed circunſtantie obiecti ⁊ finis ſunt precipue.

Malitia oppoſito modo ſe hʒ ad ꝟtutem moralem.

Propoſitio

Malitia actus nō ē difformitas ad dictamē verū actu exiſtens.

Alia ꝓpoſitio. malitia actus nō eſt difformitas ad dictamen verū actu exiſtens. patet. Nam aliquis poteſt peccare ſe conformando dictamini vero ⁊ etiam erroneo. igitur illa malitia vniuerſaliter nō eſt illa difformitas ad dictamen verum actu exiſtens. Tertia propoſitio. vt actus ſit malus nec requiritur nec ſufficit q̄ ſit difformis dictamini quod ſi ineſſet: eſſet verum. Se[redacted]da pars patet. puta q̄ non ſufficit. nam volitio Jacob ſecun[redacted]randum ⁊ Occham non erat mala: ſed merebatur per ill[redacted]tamen illa erat difformis dictamini quod ſi infuiſſet: fuiſſet ve[redacted]am/ ergo non ſufficit ad malitiam moralē q̄ actus ſit difformis dictamini quod ſi ineſſet/ eſſet verum. prima pars patet. puta q̄ nec illud requiratur. Nam aliqua volitio que elicitur contra dictamen erroneum eſt mala moraliter. patet. ſortes dictat q̄ mentiēdum eſt/ ⁊ nichilominus nult mentiri. talis nolitio eſt mala: ⁊ tamen non eſt difformis alicui dictamini quod eſſet verum ſi ineſſet. ergo vt actus ſit malus non requiritur q̄ ſit difformis dictamini quod de facto eſſet verum ſi ineſſet. Ideo ad videndum quid requiritur ⁊ ſufficiat ad malitiam moralem

M.E.C.D. 2016

ponitur propoſitio trimembris que talis eſt. Ut aliquis actus ſit malus moraliter requiritur ⁊ ſufficit ꝙ ſit difformis dictamini actu exiſtenti. vel exiſtenti credito vero. vel ꝙ ſit difformis dictamini quod ſi ineſſet/ eſſet verum ⁊ non habetur ignorantia inuincibilis. ⁊ iſta vltima pars ponitur propter caſum de Jocob ⁊ de illo qui dat elemoſinam diuiti quē credit pauperem. Et omnes malitie morales reducūtur ad aliquod iſtorum trium membrorum. quia omnis malitia eſt difformitas actus libere eliciti ad rectam rationem/ vel ad illam q̄ putatur recta/ vel ad aliquā que eſſet recta ſi ineſſet cuius non habetur ignorantia inuincibilis oppoſita.

Propoſitio trimēbris

Quid requirat ⁊ ſufficiat ad malitiā moralē.

Additio.

[Mihi videtur ꝙ ſufficit ad malitiam moralem ꝙ ſit contra dictamen actu inexiſtens vel ꝙ ſi ineſſet eſſet verum ſi non eſſet ignorantia inuincibilis.] Querit Occhā. iij. quolibeto. q. xv. vtrum illa cōformitas ⁊ difformitas ſit aliquid diſtinctum ab actibus conformibus vel difformibus/ vel an ſit ipſemet actus conformis vel difformis. Quantum ad illam conformitatem apud Scotū ⁊ reales illa conformitas eſt reſpectus ſed ꝓ nunc dico ꝙ conformitas nichil aliud eſt q̄ʒ actus conformis quia oppoſito dato ille actus poſſet libere elici: et non eſſe bonus. patet. deus non neceſſitatur ad coagēdum productioni illius reſpectus. difficultas eſt de difformitate. vnde ſco. in. ij. d. xxxvj ponit. iiij. per ordinē. Primum ꝙ malitia non eſt priuatio boni nature. vnde bonum nature non eſt aliud q̄ʒ habilitas naturalis ad bonum. Dixerunt aliqui ꝙ omne malum aliquid adimit de illa habilitate ad bonū. contra quos arguit Sco. ⁊ precipua eius ratio eſt iſta. ſecundum peccatum poteſt eſſe eque graue cum primo/ ergo aufert tantam quantitatem de bono nature ſicut primū. ⁊ tūc per applicationem finitorum peccatorum totaliter auferretur illud bonum nature. quod eſt falſum. ergo malitia actus non eſt priuatio boni nature. Secundo dicit ꝙ non eſt priuatio boni gratuiti: quia veniale hab[illegible] malitiam: et tamen gratuita nō priuat. Tertio [illegible] non eſt priuatio boni habitus oppoſiti producib[illegible] ex oppoſitis actibꝰ: quia cum actu peccati ſtat inteſi[illegible]mus habitꝰ actuū oppoſitoꝝ. Sʒ quarto dicitur ꝙ malitia actus eſt priuatio rectitudinis debite ineſſe tali actui. patet omnis creatura eſt debitrix deo ꝙ actus ſuos eliciat conformiter ad dictamen rectum. Et inſequendo Occham conformitas eſt ipſe actus conformis ideo ponitur p̄ma propoſitio.

Quid ſit cōformitas actus.

Bonauētura di. xxxv.

Quid malitia actus.

Prima ꝓpō

Non quelibet malitia cuiuſcunq̄ʒ actus eſt priuatio rectitudinis debite ineſſe illi actui / vt malitia odij dei/ vel volitio furandi non eſt priuatio rectitudinis debite ineſſe illi actui. patet illi actui nulla poteſt eſſe rectitudo. Tum primo / dicit Occham ꝙ rectitudo non eſt niſi actus rectus: ⁊ nulla rectitudo eſt apta nata ineſſe illi actui:

M.E.C.D. 2016

ergo malitia nõ eſt carentia rectitudinis debite ineſſe actui.
Tum ſecundo . et eſt apparentius argumentum occham.
Eſt impoſſibile ꝙ volitioni furandi vel odij dei inſit rectitu=
do : cum ſit actus intrinſece vitioſus . ergo nullus obliga=
tur ad dandam rectitudinem illi actui . conſequentia pa=
tet . cum nullus obligetur ad impoſſibile . igitur . ¶ Secū
Scđa ꝓpō. da propoſitio . malitia actus ſeu difformitas: non eſt pri=
uatio rectitudinis debite ineſſe voluntati vniuerſaliter. pa=
tet. poſſibile eſt ꝙ ſortes velit furari pro tempore pro quo nõ
obligatur ad nolitionem contrariam: certum eſt ꝙ non obli
goꝛ pro omni tempore diligere platonē. ſignetur tēpus quo
non obligoꝛ: ⁊ in illo illum odiam. quo facto malitia odij non
eſt ꝓuatio rectitudinis ꝓ tūc debite ineſſe voluntati: patet. ſi
malitia iſtius actꝰ ſit priuatio rectitudinis debite ineſſe volū
tati maxime eēt priuatio rectitudinis amoris platonis ſꝫ ta=
lis rectitudo non eſt pro nunc debita: qꝛ non teneoꝛ ꝓ nunc
ad amandū platonē: ergo. Secūdo. ſi malitia cuiuſcūqꝫ actꝰ
eſſet priuatio: ſeq̄retur qꝰ malitia illius peccati trāſgreſſiōis
eſſet preciſe omiſſio ⁊ ſic non foret peius trāſgredi ⁊ omitte=
re ſimul ꝗ̄ ſolum omittere. patet ſi malitia ſit ſolum illa pri=
uatio. ergo non foret peius ⁊c. quod eſt faſum. ergo non cu=
iuſlibet actus mali malitia eſt priuatio rectitudinis debite
ineſſe volūtati. Tertia ꝓpō aliquādo malitia eſt ꝓuatio recti
Tertia ꝓpō tudis ꝓ tūc debite. patet tū ꝓmo. cuiuſlibet omiſſiōis malitia
eſt ꝓuatio rectitudinis ꝓ tunc debite: qꝛ omiſſio eſt priuatio
actus recti. Tū ſcđo. ſtat aliquē actū eſſe malū nō ꝓpter po
Quid omiſ ſitionem male circunſtantie: ſed dūtaxat propter defectum
ſio. bone circunſtantie. vt ſortes pro aliquo tempore non ſolum
tenetur ſubuenire pauperi ſed etiaꝫ propter deum. Ideo ſi
ſubueniat etiam non propter malum finem ſolum omitten=
do circunſtantiam bonam . ſ. propter deum talis actus ē ma
lus ⁊ malitia illius eſt priuatio rectitudinis pro tunc debite
in eſſe actui vel voluntati. Ideo dicit Occham tria. primum
ꝙ non ſemper malitia actus eſt priuatio rectitudinis debite
ineſſe actui. ſecundum: non ſemper eſt priuatio rectitudinis
debite ineſſe voluntati. tertium . aliquādo eſt priuatio recti=
tudinis debite ineſſe actui vel voluntati. [Ingenioſiſſime i=
Additio. pugnat Occham Scotum in hac materia: ſed videtur ꝙ nō
ſufficiunt ponderationes poſite quia ſtante conſcientia di=
ctante ꝙ eſt mentiendum iocoſe ⁊ poſita nolitione qua nolo
mentiri iocoſe talis actus eſt malus ⁊ tamen ibi non eſt ca=
rentia rectitudinis debite ineſſe actui vel voluntati: ⁊ eodeꝫ
modo de odio platonis in caſu libri ꝓpterea aliquid eſt ad=
dendum ſcilicet vel poſitio malitie debite non ineſſe.]

¶ De multiplici bonitate ⁊ malitia actuum. Ca. xiiij.

M.E.C.D. 2016

C Onsequenter videndum est de multiplici boni=
tate ⁊ malitia actus. Unde communiter doc. in
secundo dicunt triplicem esse bonitatem actus.
pⁱma est ex genere siue ex obiecto. ⁊ nichil aliud
est nisi actus qui fertur super obiectum conue=
niens secundū rectam rōnem. per oppositū dicitur malus ex
genere: quando. s. fertur super obiectū disconueniēs secun=
dū rectam rōnem. Exemplum pⁱmi. vt velle dare elemosinā
indigenti: talis volitio que fertur precise super tale obiectum
est actus bonus ex genere. Exemplū secundi. vt velle detine
re rem alienam inuito domino talis volitio fertur sup obie=
ctum disconueniens recte rationi: vocatur mala ex genere.
Alia est bonitas ex circunstantijs ⁊ est actus circunstantio=
natus omnibus circunstantijs: secundum dictamen recte ra
tionis sibi conuenientibꝰ vel debitis. vt velle subuenire pau=
peri propter deū: et quia recta ratio dictat esse subueniendū
et talis est perfecta bonitas moralis. Sed malitia ex circun
stantia est duplex. quedā contraria: altera vero priuatiua/
Unde apud Sco. actus dicitur malus ex circunstātia contra
rie: quia. s. habet malam circunstātiam. vt velle dare elemo
sinā pauperi ꝑpter vanam gloriam. Sed actus dicitur ma=
lus ex circunstantia priuatiue: quādo habet defectum bone
circunstantie quam debet habere. vt habendo precise hanc
volitionem volo subuenire pauperi non referendo in deum
pro tempore quo teneor referre/ tali actui deficit vna circun
stantia. s. finis. Tertium bonum dicitur meritorium: ⁊ ē actꝰ
acceptatus a deo ad vitam eternam. Per oppositum maluz
demeritorium est actus de acceptatus vel ordinatus ad pe=
nam eternam vel temporalem. ¶ Circa hanc materiam q̄=
runtur due difficultates. pⁱma. An q̄libet bonitas pure mo
ralis hoc est que non est meritoria a qualibet meritoria spe
differat. Secunda/ an detur actus medius inter bonū mora
le: et malum morale/ non est diffic[...] quin detur actꝰ me=
dius inter bonū meritoriu[...] malum demeritoriū. vt actꝰ
bonus factus in mortal[...]atum ad primuz ponuntur due
opiniones probabiles. secunda tamen probabilior. pⁱma est
Dio. xvij. di. i. et clitheton in prima sua quest. q̄ quelibet bo=
nitas moralis a qualibet meritoria specie differt. patet. que=
libet bonitas meritoria est a principio differēte ab illo a quo
est pure moralis/ ergo. patet antecedens. Quelibet merito
ria a charitate procedit effectiue. nulla pure moralis a cha
ritate procedit effectiue: quia si procederet a charitate es=
set meritoria ⁊ non pure moralis. ergo. et habet Dionysius
pro inconueniēti q̄ meritorium ⁊ non meritorium sint eiusdē
speciei. Adam prima di. pⁱmi tenet oppositū propter quat
tuor rationes. pⁱma. actus castitatis ex charitate elicitꝰ est

Triplex est bonitas.

Bonitas ex circūstātijs.

Actꝰ malus ex circūstātia.

Malū demeritorium.

de bonitate morali et meritoria

M.E.C.D. 2016

eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſime cum actu caſtitatis qui eſt ſolū moralis. patet. actus procedens cum habitu et ſine habitu ē eiuſdem ſpeciei. ergo actus preueniens habitum et ſequens erunt eiuſdem ſpeciei. ergo actus procedens ex charitate ⁊ qui procedit ſine charitate ſunt eiuſdē ſpeciei ſpecialiſſime.

¶ Secunda ratio fortiſſima: ſit aliquis in charitate eliciēs actū caſtitatis bonum meritorie ⁊ moraliter. talis actus iteratus generat habitum. tunc habitu genito peccet/ perdit charitatem ⁊ talis habitus genitus manet/ ⁊ ex tali habitu emanente poteſt operari. ⁊ non poteſt operari ex habitu niſi eliciat actum eiuſdem ſpeciei tunc/ quibus produceretur. ergo extra gratiam poteſt elicere actus eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſime. ⁊ illi erunt ſolum morales. ergo bonitas moralis et meritoria erunt eiuſdē ſpeciei ſpecialiſſime. Tertia rō adhuc apparentior. Sortes extra gratiam elicit actus caſtitatis bonos morales habitum gignentes. tunc habitu acquiſitio ſortes acquirat gratiam. tunc poteſt elicere actus eiuſdem ſpeciei cum p̄cedentibus illis: et erunt meritorij. igitur. Antecedens patet. omnes cauſe que prius erant ad productionem actuum p̄cedentium adhuc nunc ſunt et quandocunq ſunt eedem cauſe p̄ciſe: ex eiſdem poteſt produci idem effect⁹ qui prius vel ſaltem conſimilis in ſpecie. ⁊ iſte due rationes ſunt fortiores inter ceteras. Sed iſte rationes poſſunt ſolui ab aduerſario. Ideo ad primam rationem cum arguitur/ act⁹ p̄cedens ex habitu ⁊ ſine habitu elicitus a potentia ē eiuſdem rationis. diſtinguo vel de habitu infuſo et ſic nego. vel de acquiſitis. ⁊ ſic eſt verum. Ad ſecundum. dico q remanet habitus gratia perdita ɋ̄tum adeſſe habitus: ſed non ɋ̄tum ad idem exercitium ſicut erat prius: quia eſt vna cauſa partialis que concurrebat ad effectum cum habitu puta charitas ⁊c. Ad tertium cum ſic arguitur: ſortes cum acquiſiuit grām omnes cauſe que prius erant adhuc ſunt: concedo. ergo poſſunt producere eund[illegible] effectum. nego conſequentiā: quia non ſole ſunt ſed eſt ali[illegible] ideo ſequitur diuerſitas effectus verūtamen opinio ade e[illegible]bilior: videlicet q vniuerſaliter non quelibet bonitas pure m[illegible]lis a qualibet meritoria ſemp differt.

De actib⁹ idifferētib⁹.

¶ Quantū ad aliud dubiū an inter bonitatē moralē ⁊ maliciā moralē ſit act⁹ idifferēs. i. q ſit act⁹ nō bonus/ nec malus moraliter. Pro ſolutione notandū q hoc dupliciter poteſt intelligi. vno modo q ſit aliquis actus deliberatus/ vel indeliberatus indifferens. alio modo q ſit aliquis actus deliberatus formaliter: puta qui ſequitur iudicium rationis vel deliberatus virtualiter. i. quando deberet eſſe iudicium rationis et non eſt. ¶ Iterum notandum ſecundum Tho. q. xviij. prime ſecunde dupliciter intelligitur q ſit act⁹ indifferens. Uno modo q ſit ſingularis in ſuo eſſe. Alio mo=

M.E.C.D. 2016

do ꝙ ſit indifferens ſecundum ſpeciem: id ex obiecto (quia
actus voluntatis ſecundum eum capiunt ſpeciem ab obie-
cto) et adhuc dupliciter intelligitur ꝙ ſit indifferens ſecun
dum ſpeciem: vno modo ꝙ a tota ſpecie debeatur ei ꝙ ſit in-
differens / et tunc iſta conſequentia eſſet bona / eſt indiffe-
rens ſecundum ſpeciem ergo quilibet actus in illa ſpecie eſt
indifferens. alio mō ꝙ ſit indifferens ſcđm ſpeciē: id eſt ꝙ ex
obiecto non debeatur ei ꝙ ſit bonus / vel malus: quia obie-
ctum in ſe conſideratum non habet conformitatem nec dif-
formitatem ad dictamen recte rationis. et iſto modo datur
actus indifferens. vt velle leuare feſtucam / fricare barbaꝫ.
ſed tota difficultas eſt an detur aliquis actus ſingularis in-
differens. i. qui nec ſit bonus / nec malus moraliter. et hoc de
actu deliberato. quia de indeliberato non eſt queſtio / cum
non ſit bonus neqꝫ malus: neqꝫ eſt difficultas de indifferenti
actu inter bonum meritorium / et malum demeritorium / cuꝫ
talis detur. queſtio eſt ergo / an ſit aliquis actus ſingularis
deliberatus indifferens inter bonum ⁊ malum morale. Po-
nuntur due opiniones. prima eſt Sancti Tho. quam imita-
tur. Grego. in. ij. ⁊ in pͥma diſtin. pͥma. Qđ nullus eſt actus i-
differens deliberatus inter bonum ⁊ malum morale: proba-
tur. quocunqꝫ actu capto deliberato: vel eſt conformis dicta
mini recte rationis vel non. ſi primum / ergo eſt actus bonus
ſi ſecūdum: ergo eſt actus malus. ergo non eſt dabilis actus
indifferens malus. Alia ratio Greg. quam facit in ſecundo.
Quocunqꝫ actu capto deliberato: vel habet omnes circun-
ſtantias requiſitas ad bonitatem vel aliqua deficit. Si pri-
mum eſt bonus. Si ſecundum: eſt malus. nam ſicut bonum
ex integra cauſa conſiſtit: ita malum ex defectu cuiuſcunqꝫ
circunſtantie. Tertia ratio. capto quocunqꝫ actu vel fertur
in materiam debitam. vel indebitam. ſi ſecundum: nō eſt in-
differens: ſed malus ex genere. ſi primum: vel ergo fertur in
illam materiam licitam propter f[illegible] vltimate. vel propter
aliud. ſi primum. i. propter [illegible] vltimate et iſta materia eſt
quid creatum ergo e[illegible]uitio creature: ergo eſt actus malꝰ.
ſi ſecundum: id eſt propter aliud: vel propter aliquid aliud
quod eſt bonum ſcilicet bonum finem vel non. ſi primum: er-
go erit bonus: quia habet obiectum bonum: et refertur in fi
nem bonum. Si ſecundum: id eſt in malum finem / ergo eſt
actus malus: ergo non eſt dabilis actus īdifferens inter bo-
num et malum moraliter. Et ad hoc corroborandum citat
Sanctus Thom̄. auctoritatem Grego. in quadam home-
lia. Ocioſum verbum eſt quod vtilitate rectitudinis aut Ocioſū ꝟbū
ratione iuſte neceſſitatis / aut pie vtilitatis caret: ſed ver-
bum ocioſum eſt malum / quia de eo ſunt homines ratio-

M.E.C.D. 2016

nem reddituri in die iudicij. vt dicitur. Mat. xxij. Si autē non caret ratione iuſte neceſſitatis. aut pie vtilitatis eſt bonum aut maluꝫ: pari ergo ratione ꝛ quilibet alius actus vel ē bonus: vel malus: nullus ergo īdiuidualis actus eſt indiferēs. Ideo ſi in verbis non datur verbum indiferens: nec in aliquo alio actu.

opinio. occhā

¶ Alia ē opinio Occhā prima diſtinctione primi: queſtione prima. ꝛ Bonauenture in ſecūdo. xli. diſtinctione. φ datur actus indifferens inter bonum ꝛ malum. et pro iſta opinione ſit talis ratio / ſupponendo φ homo non teneť ꝓ omni tempore diligere deum cū ſit preceptuꝫ affirmatiuū. ſit ergo tēpus in quo ſortes nō tenetur diligere deum: ꝛ pro tali velit elemoſinam dare pauperi: ꝛ habeat iudicium rectū φ danda eſt elemoſina indigenti hoc ſuppoſito arguitur ſic. hec volitio non eſt mala / nec bona: ergo datur actus ſingularis deliberatus: qui non eſt bonus neq3 malus. primo nō eſt mala tranſgreſſiue: quia non fertur in obiectum prohibituꝫ: nec hꝫ circunſtantiā malam prohibitam. Igitur nō eſt mala trāſgreſſiue. nec eſt mala omiſſiue. quod patet. quia nō eſt carentia alicuius debiti pro tunc ineſſe / quia per ſuppoſitionem non obligatur tūc ſortes ad amorem dei vel ad actum referibilem: ergo talis actus nō ē malus malitia omiſſionis.

Additio.

[Hic poteſt dici licet abſolute non obligetur ſortes pro tunc diligere deum tamen obligatur ex conditione ſi eliciat actū referibilem tenetur referre per illud apłi oīa in gloriā dei facite.] Forte dicis φ ſufficit relatio habitualis ꝛc. actus nať eſt referri. igitur eſt bonus. Contra. vel per referri habitualiter intelligis eſſe ex habitu referendi ſcilicet ex habitu dilectiōis dei. vt videtur dicere Grego. in ſecūdo diſt. xxviij. vel intelligis aptitudinaliter: id eſſe aptū natuꝫ referri. non primum: quia nunq3 habitus cauſat immediate actū differentē ſpecie ab illis ex quibus genitus eſt: ſed poſſibile φ nunq3 habuerit habitū dilectiōis dei. igitur: nō ſecundū: puta φ hitualiter referri. id eſt apti[illegible]naliter natus ſit φtum eſt ex ſe referri: q2 ille actus eſt eque na[illegible]ferri: quia in vanam gloriā ſicut in deum: ergo eadem ratio[illegible] qua dices bonū ꝓpter aptitudinalē referibilitatē eadē ratio dicā φ erit malus propter aptitudinalē referibilitatē in malum finē. Itē multum apparenter arguitur / φ ſit dabilis actus medius inter bonū ꝛ malum moraliter. dicit. S. Bonauentura. Si actus ordinatus in bonū finem cadat ſuper materiam debitam eſt bonus Si autem non ordinatur / ꝛ hoc prouenit ꝓpter inordinataꝫ conuerſionem ad creaturam: eſt malus tranſgreſſiue: vel eſt propter negligētiam operantis qui tunc tenetur referre ꝛ non refert: ꝛ ſic eſt malus omiſſiue. vel hoc eſt propter fragilitatem: et ſic eſt actus medius. Ideo dicit quandocunq3 actus cadit ſuper materiam debitam / ꝛ non elicitur pro=

M.E.C.D. 2016

pter aliquem finem eſt indifferens. in primis non eſt bonus quia ad bonitatē non ſufficit habitualis relatio. ſimiliter nō eſt malus: quia cadit ſuper materiam debitam: ⁊ non caret circunſtantia quam pro tunc debeat habere. igitur. [Hec ratio eſt apparens ⁊ mihi dicendum videtur conſequenter ad bonauenturā ꝙ iſta volitio volo leuare feſtucam ꝓpter deuȝē actus indiferens.] Et ad argumenta partis aduerſe: cum arguitur. vel eſt conformis dictamini ⁊c. Dico ꝙ eſt cō=formis dictamini recto. ergo eſt virtuoſus/ nego conſequen=tiā: quia non ſufficit ꝙ ſit conformis dictamini recto quando illud non dictat vniuerſaliter de omnibus circunſtantijs re=quiſitis ad bonitatem moralem: non enim tale dictamen di=ctat de fine q̄ requiritur. Ad ſecundum dico ꝙ aliqua circū=ſtantia deficit. nec cuiuſcūqȝ circunſtantie requiſite defectus ſufficit ad malitiam. Contra ergo actus factus per ignoran=tiam inuincibilem non eſſet bonus: ſed malus. patet/ circun=ſtantia aliqua deficit. Dico q᷑ ignorantia inuincibilis excu=ſat a toto: quia illa excluditvnam circunſtantiam requiſitā/ ad quam eliciens actum: pro tūc non tenetur. ideo ſi pro tūc non obligetur ad illam ꝗuis requiratur ad bonitatem tunc defectus illius non cauſat malitiam. Ad tertium cum infer=tur. ergo eſt fruitio/ nego conſequentiam. quia ad frui requi=ritur ꝙ feratur in obiectum tanqȝ in vltimum finem ⁊ ſum=mum bonum. Ad auctoritatem. Greg. in homelia. dicit Bo=nauentura. ꝙ caret rectitudine quando homo obligatur ſi=bi dare tunc: ſed non caret quando pro tunc non tenet᷑: alias auctoritates/ puta omnia in gloriam dei referte ⁊c. exponit Bonauentura loco preallegato. vide ſi vis. Ex dictis appa=ret ꝙ opinio ponens actum medium inter bonum ⁊ malum morale eſt probabilior.

Additio.

Ignorātis inuincibilis excuſat a to to.

¶ De volūtate an poſſit ſine gratia bene mo=raliter agere. Capi. xv.

Conſequenter requ[illegible]. vtrum voluntas ſine gratia poſſit b[illegible]e moraliter agere. Pro ſolutiōe reſpond[illegible] ꝙ hoc dupliciter poteſt itelligi Uno modo ꝙ poſſit bene agere: ſine illo habitu ſuper=naturaliter infuſo quo efficimur formaliter gra=ti deo. Alio modo ꝙ poſſumꝰ ſine gr̄a bn̄ moralit̄ agere hoc eſt ſine gratia gratis data. i. ſiue iuuamine dei gratuito ſiue ſit habitus infuſus vel aliqua cognitio adeo immiſſa vel ex=hortatio/ vel ſpecialis modus agendi. De primo ſenſu vide=licet vtrum ſine gratia gratum faciente poſſumus bene mo=raliter agere. Aliqui doct. dixerunt ꝙ non vt eliphat. prima diſt. de fruitione immo dicit ꝙ quelibet actio facta extragra=tiam eſt peccatū. Etiam fuit opinio brauardini. vt ait Dio=ny. in ſecundo. Alij tenent concluſionem oppoſitam ꝙ vide=

An volun=tas ſine gr̄a poſſit bn̄ mo ralit̄ agere

M.E.C.D. 2016

licet aliquis de lege ſine gratia gratū faciēte poteſt bene moraliter agere. Patet. ſupponendo primo ꝙ de lege anteꝗ̄ quis reſurgat a peccato requiritur diſpoſitio preuia in ipſo peccatore. iſta ſuppoſitio ab omnibus cōceditur vt habet Scotus diſt. xiiij. quarti ſententiarum. ꝛ fundatur etiā in ſacris ſcriptis: quia niſi hoc eſſet verū eſſet difficile ſaluare ꝙ deus non eſſet acceptator perſonarū: quia nō videtur ratio quare dat gratiam vni ꝛ non alteri: niſi quia vnus ſe diſponit ad illā alter vero non. Secūda ſuppoſitio eſt ꝙ illa diſpoſitio ſufficiēs ad gratiam non eſt ſolum non ponere peccatū ſiue pure negatiue ſe habere reſpectu peccati: quia alias dormiens ꝗ peccauit qui nullum actum habet eſſet diſpoſitus ad illam ſufficienter: quia non actu peccat/ ſed eſt actum poſitiuum habere.

Aliq̄s ſīn gr̄a pōt bn̄ moralit̄ agere.

¶ hoc ſuppoſito. patet ꝙ quis ſine gratia poteſt bene moraliter agere. quia quis poteſt reſurgere ad gratiā de lege. ergo poteſt habere quandam diſpoſitionem requiſitam ad gratiam. illa diſpoſitio vocetur a. Tunc quero vtrum a/ ſit actus bonus vel malus. ſi ſecundum: ergo non eſt diſpoſitio ad gratiam immo indiſpoſitio. quia peccatum indiſponit. ſi vero. a. ſit bonus actus: ergo ppoſitum puta ꝙ quis poteſt bene moraliter agere ſine gratia.

Aliq̄s extra gr̄az poteſt mereri premiū tp̄ale.

¶ Secundo probatur eadem concluſio. aliquis extra gratiam poteſt mereri p̄mium temporale/ ꝛ non p actum malum neq̄ indifferentē: ergo extra gratiā poteſt bene moraliter agere. patet añs/ exodi primo de obſtetricibus egyptiorum quibus dominus iuſſit edificari domos ppterea quia meruerūt aliquod temporale/ ſaluādo pueros iudeorum. Unde dicit Greg. eo ꝙ erant in pctō meruerunt ſolum tp̄ale/ ꝛ tamen meruiſſent eternum ſi non fuiſſent in pctō. Tunc arguitur ſic. meruerūt apud deum p̄mium temporale: ergo ſine gr̄a poteſt mereri apud deum premium temporale. ꝛ per ɔ̄ns bene moraliter agere extra gratiā ſed illud bene agere nō eſt meritorium vite eterne. patet ad Corin. xiij. ſi omnes fa[illegible]tates in cibos pauperum diſtribuero/ charitatem autē non habue[illegible] nichil michi pdeſt. hoc eſt ad vitam eternam. Utrum tale bon[illegible]opus extra charitatē factū/ poſſit eſſe ſatiſfactorium p pena peccatis debita. dicit s. tho. ꝙ non eſt meritoriū apud deum remiſſionis cuiuſcūq̄ pene. Aliter dicit Sco. ꝛ meo iudicio pbabilius ꝙ talia opera extra charitatē facta poſſunt eſſe ſatiſfactoria p pena tēporali peccato debita. patet. quia per talia opera poſſumus mereri aliquid tēporale/ vt pbatum eſt. ꝛ illa pena eſt ſolum aliquid temporale/ ergo. ¶ Alia queſtio. Utrum ſine gratia gratum faciēte poſſit homo quodlibet pctm̄ vitare. hāc q̄ſt.

¶ Duplicia ſunt pctā.

bene tractat Durandus in. ij. ꝛ dicit ꝙ quedam ſunt peccata: quia contraria legi nature naturaliter nobis inſite/ ꝛ de talibus dicit ꝙ ſic naʒ bene ſequitur/ aliquis actum virtutis ſi

M.E.C.D. 2016

ne grā poteſt elicere ſcđʒ oēm virtutē moralē/ ꝛ politicā: er=
go quodcūq3 vitium oppoſitum tali virtuti ſine gra: ia poteſt
vitare. vt ſortes exiſtens in peccato vitium intemperantie
ſine gratia ſubueniente poteſt vitare / ꝛ ſimiliter quodcun=
q3 peccatum oppoſitum actibus preceptorū que ſunt legis
pure nature. Alia ſunt peccata: que non ſunt oppoſita virtu
tibus moralibus: nec ſunt contraria p̄ceptis legis pure na=
turalis. ſed alicuiꝰ legis ſupernaturalis nobis a chriſto tra=
dite: vt non ſuſcipere euchariſtiam/ vel ſuſcipere indigne: nō
ſuſcipere baptiſmum/ vel ſuſcipere indigne ꝛc. hoc ſuppoſito
dicit Durandus contra ſanctum Bonauenturam: q̄ datur
aliquod peccatuʒ quod homo non poteſt vitare ſine gratia
gratum faciēte. vt patet de peccatis oppoſitis p̄ceptis legis
euangelice. vt gratia exempli ꝑ tempore quo ſortes tenet̃ ſu
ſcipere euchariſtiam. bene ſequitur ꝑ tempore a. ſortes tene
tur ſuſcipere euchariſtiam/ vel ſuſcipit/ vel non. ſi ſecundum
peccat. ſi primum. vel facit ſufficienteʒ diſpoſitionem de qua
eſt p̄ceptum: ꝓbet autem ſeipſum homo. vel non diſponit ſe
ſufficienter. Si primum: ergo eſt in gratia/ quia omnis ſuffi=
ciens diſpoſitio cum diſplicentia peccatorum/ ponit hominē
in grā. Si ſecundū: ergo peccat ſuſcipiendo/ qđ ꝓbat Duran
dus apparenter multum. Omnis libera omiſſio alicuius cir
cunſtantie requiſite actui facit actum vitioſum: ſed omiſſio
ſufficientis diſpoſitionis eſt libera ꝛ eſt circunſtantia requiſi
ta ad ſuſcipiendū digne illud ſacramentum. ergo talis facit
actum vitioſum: ergo illa ſuſceptio eſt vitioſa. Confirmatur
ſi excuſaret̃ talis inſufficienter diſpoſitus maxime eſſet per
credulitatem qua erronee credit ſe feciſſe indaginem ſufficiē
tem. ſed nullus error excuſat niſi ſit inuincibilis: ꝛ faciendo
id ad quod tenetur talis vinceret talem errorem. ſ. creduli=
tatem ſe feciſſe ſufficientem indaginem: ergo. Reſolutio igit̃
eſt q̄ iſta opinio videt̃ inter ceteras ꝓbabilior videlicet q̄ ho
mo ſine gratia gratum faciente poteſt bene moraliter age=
re: licet non meritorie. ꝛ [illegible] eſt q̄ poteſt ſatiſfacere ex=
tra illam ꝑ pena peccato debita. pena inq3 temporali. Item
poteſt quodlibet peccatuʒ vitare oppoſitum legi nature na
turaliter nobis inſite.

Libera o=
miſſio circū
ſtātie reqſi
te facit actū
vitioſum.

Reſolutio.

An ſine auxilio dei ſpeciali poſſumus bene moraliter agere. Cap. xvj.

VIdendnm eſt quantum ad ſecundum mem=
brum diſtinctionis ſuprapoſite. Utrū ſine gra
tia gratis data ſiue ſine auxilio gratuito/ ſiue
ſine auxilio ſpeciali poſſumꝰ bn̄ moraliter agere

M.E.C.D. 2016

Deꝰ dupl'r dr̄ coagere ſpecialiter.

Pro declaratione notandum q̄ deus dicitur dupliciter coa= gere ſpecialiter alicui creature. Primo modo quando deus concurrit cum creatura ad faciendum: ſeu ꝓducendum effe ctum inſolitum ꝓduci a tali creatura. Aliomodo qn̄ facit ip ſam creaturam eſſe cauſam alicuiꝰ effectus: cuius alias nō poſſet eſſe cauſa. Primo mō dupliciter adhuc intelligit. Uno modo. q2 coagit ad effectum maiorem ꝓducendum q̄ ſit illa cauſa nata ꝓducere/ vt ſi ſol eſſet ſolum aptus natus ꝓduce re lumen vt octo. ⁊ deus coageret illi ad ꝓducendū vt duo= decim. Aliomodo quia licet non coagat deus ad maiorem effectum ꝓducendum q̄ ſit illa cauſa nata ꝓducere: coagit tamen ad ipſum producendum in tempore breuiori q̄ poſ= ſet illa cauſa producere. vt ſit ignis potens producere ca= liditatem vt octo ſed non poteſt niſi in hora producere: ſi deus faciat q̄ producat in media hora/ tunc ſpecialiter coa git ad illam producendam. Secundo modo deus dicitur pn̄ cipaliter alicui cauſe coagere quādo illam cauſam facit eē cauſam alicuius effectus cuius nō eſt ſufficiens cauſa cū con curſu generali. Et de iſto membro eſt queſtio an volūtas ex ſua virtute naturali ſit impotens ad producendum actū bo num: q̄ producat hoc eſt q2 ſpecialiter deus coagens/ facit illam eſſe cauſam illius effectus. De iſta queſtione ſunt due opiniones communes. vna eſt. Greg. in ſecundo diſt. xxvi. q̄ voluntas ex ſe eſt impotens ad producendū actum bonū: ⁊ etiam ſi producat hoc eſt propter deum ſpecialiter concur= rentem facientem q̄ talis ſit cauſa. probat auctoritatibus ⁊ rationibus. primo ſupponēdo duo primū q̄ fideles nō abſq; cauſa rogāt deum: vt preſtet eis auxilium ad vitandū pecca ta: ⁊ ad actus bonos eliciendos. Secundo/ ſupponit q̄ aliter indigemus auxilio dei ad bene q̄ ad male operandū (nā no tum eſt cuilibet/ q̄ non poteſt ab ipſa voluntate quecūq; ope ratio produci quin deus partialiter cōcurrat/ ſiue bona/ ſiue mala fuerit) alias noſtra peccata eſſent ita equaliter attri= buenda deo: ſicut bona opera. ⁊ non eſſent agende deo gra= tie propter bonas operationes niſi aliter cōcurrat deus ad bonas q̄ ad malas. ⁊ fruſtra rogaremus deum vt preſtaret adiutoriū ad operationes bonas. Patet/ ſi ex mea natura ⁊ poteſtate ſum potēs ad ꝓducendum bonam operationem: ergo non indigeo iuuamine extrinſeco: ergo fruſtra rogarē deum ⁊c. Secundo patet q2 deus non aliter concurreret ad actiones bonas q̄ ad malas ſi ſolo concurſu generali con= currit ad bonā. hāc deducit Grego. contra Pelagianū vo= lens dicere q̄ oppoſitum fuit error Pelagiū.

//opinio gre//

Argumētū ad ꝓbādū q̄ nō ſit ponē= dū auxiliū ſpeciale.

¶ Contra hanc opinionem fit argumentū difficile: bene ſequitur eadē actio que nunc eſt bona poteſt eſſe mala: ergo actio bona poteſt produci a voluntate ſine auxilio ſpeciali dei ex ſola potentia

M.E.C.D. 2016

voluntatis cū cognitione. Patet antecedens. volitio quā ha
beo de re licita pōt fieri mala: puta ſi proueniat prohibitio.
tunc bene ſequitur / hec volitio aliquādo erit mala: ergo tūc
ad eam ꝓducendā non requiritur cōcurſus ſpecialis dei: ſed
ſolum generalis ſufficit: ⁊ non eſt difficilius nūc eam ꝓduce=
re ꝗ̄ tunc: ergo eedē cauſe ꝗ ſufficiebant nunc ſufficiūt ꝓ quo
cunq; tempore / eedē itaꝗ non augmentate: nec diminute: et
eodē modo applicate ſemper ꝗ̄diu remaneat ſunt ſufficien
tes: ergo ſi voluntas ex cōcurſu ſui cum concurſu generali
pro tempore quo volitio erit mala ſit ſufficiens ad producē=
dum illam volitionem: eedem cauſe eodē modo ſe haben=
tes erunt ſufficientes ad illā producendam. ⁊ ſi producant
erit bona. igitur. Dicitur cōmuniter ad hoc argumentum:
ꝙ illa volitio erit alterius ſpeciei: qꝛ aliter cōcurrit deus ad
ipſam quādo eſt bona: ⁊ quando eſt mala. ⁊ ex tali concurſu
infertur diſtinctio ſpecifica actus / Contra. bene ſequitur deꝰ
concurrit ſpecialiter: ⁊ eſt in ſua poteſtate non concurrere.
Ponatur ꝙ nō cōcurrat ſpecialiter. tunc ſic: pro tempore cra
ſtino potero cum cōcurſu generali elicere talem volitionē:
ergo nunc poſſum elicere volitionem eiuſdem ſpeciei ſuppo
ſito ꝙ nunc deus cōcurrat ſpecialiter. iſta volitio nunc eſt bo
na: qꝛ conformis dictamini recto cadēs ſuper obiectum con
ueniens ⁊ ꝓpter bonū finem. ergo nunc iſta eſt bona mora=
liter: ⁊ ad eam nō cōcurrit ſpecialiter: ſed generaliter. ergo
propoſitum. Alio modo arguitur ſic. Sortes qui iam habet
ignorantiam inuincibilē de berta ꝙ ſit ſua: habet iſtud dicta
mē hec eſt a me cognoſcenda: ⁊ illud eſt verum. ideo volitio
conformis illi erit bona moraliter. Tūc arguitur ſic. eſt poſ=
ſibile ſucceſſu temporis ꝙ illud dictamen erroneum inuinci
bile efficiatur vincibile: tunc illud erit falſum: hec eſt a me
cognoſcenda: ⁊ illa volitio continuata efficitur de bona ma=
la propter illud dictamē: tunc pro tempore quo efficitur ma
la ex ſolo concurſu voluntatis producitur: ergo pro iſto tem
pore quo tale iudiciū eſt verum propter errorē inuincibilem
ſuppoſito ꝙ non concurrat ſpecialiter ex concurſu volunta=
tis ⁊ dictamine elicio talem volitionem quando efficitur di
ctamen falſum: ergo ſine ſpeciali concurſu poteſt bene mo=
raliter agere. Ex doctrina Greg. poteſt facile reſpōderi ad
hoc argumentum nam apud eum ſunt aliqui actus neceſſa=
rio boni ſicut dilectio dei ſuper omnia / que eſt neceſſario bo
na operatio. ⁊ illud dictamē diligendus eſt deus a me ſuper
omnia / eſt neceſſario verum. Tunc diceret cōſequēter ꝙ ad
illud dictamē neceſſario bonū vt eliciatur neceſſariꝰ eſt ſpe=
cialis concurſus: Dicit iterū ꝙ ad hoc ꝙ alij actus contingē
ter boni ſint boni: requiritur ꝙ actualiter vel habitualiter
imperentur a dilectione dei que neceſſario eſt bona: ⁊ ad ta=

M.E.C.D. 2016

les actus contingenter bonos q̃uis non requiratur concurſus ſpecialis immediatus: requiritur tamẽ mediatus: quia requiritur dilectio dei ad quã concurrit immediate ſpecialiter. Alij vt Sco. tenent oppoſitum ꝙ ad bene agendum moraliter ſufficit cõcurſus dei generalis: ⁊ nõ requiritur ſpecialis. Et hoc nõ fuit error pelagij dicentis: ꝙ natura erat ſufficiens ad omnes actus bonos: ſed q꜡ nõ ponebat charitatem neceſſario requiſitam ad merendum.

De bonitate ⁊ malitia habituum.

¶ De bonitate ⁊ malitia habituũ in generali. Cap. xvij

Oſtq̃ʒ determinatum eſt de bonitate ⁊ malitia actuũ. Cõſequenter agendum eſt de bonitate ⁊ malitia habituum. Et primo in generali querit in qua potentia ſit ponendus habitus. an indifferenter in omni: vel in aliqua / ⁊ aliqua non. ꝙ non ſit ponendus habitus in qualibet potentia notum eſt. q꜡ in lapide ex frequenti deſcenſu deorſum nõ cauſatur habitus. Similiter dicendum de alijs agentibus pure naturalibus. Reſtat ergo cõcedere / ꝙ in aliqua ſit ponẽdus ⁊ in aliqua non. ſed quare potius in vna q̃ʒ in alia. Dicũt aliqui docto. quãdo aliqua potentia eſt ita determinata ꝙ non poteſt in cõtrarium: illa potentia nõ eſt ponendus habitus. Sed quãdo potẽtia eſt indifferens ad duo oppoſita / q꜡ poteſt in vnum / ⁊ in aliud: in illa eſt ponendus habitus. Exemplum primi. Lapis eſt potẽtia determinata ex ſe ſolũ ad motum deorſum. ⁊ ſi moueatur ſurſum: hoc eſt ab alia potẽtia. ideo in lapide ex freqũẽti motu deorſum nõ cauſatur habitꝰ. Exemplum ſecũdi. vt volũtas poteſt velle ⁊ nolle: ⁊ ꝓpterea ex freqũẽti elicitione volitionum cauſatur habitus in ipſa iclinans illam ad cõſimilia velle eliciẽda illis ex quibꝰ genitꝰ eſt. ¶ Similiter dicendum de nolle. s. Tho. dicit ꝙ nõ eſt ponẽdus habitus dilectionis dei acquiſitus: q꜡ voluntas eſt ita determinata ad dilectionẽ dei: ꝙ nõ poteſt i oppoſitum ſecũdum eum. ideo nõ cauſatur habitus inclinans ad dilectionẽ dei: ⁊ de deo clare viſo eſt ſermo. ¶ Contra / ſequitur ꝙ intellectus ex freqũẽtibus aſſenſibus ꝑmorũ principiorum non cauſaret habitus illorum: ſed hoc eſt falſum. cõſequẽtia patet. intellectus eſt ita determinatus ad aſſentiendum primis principijs per ſe notis: ꝙ nõ poteſt illis diſſentire / nec aſſentire cõtradictorijs eorum: ergo nõ ponẽtur habitus i intellectu reſpectu ꝑmorum principiorum: ſed hoc eſt falſum. qḋ patet. Ariſtoteles inter habitus ponit habitum, qui vocatur intellectus inclinans ad aſſenſum primorum principiorum. Item poſt frequẽtationem aſſenſuũ circa ꝑma ꝑncipia homo percipit ſe magis ꝓmptum ad aſſentiendum illis ⁊ fortius aſſentit q̃ʒ prius.

In qua potẽtia ſit ponẽdꝰ habitꝰ

¶ Propter hoc argumẽtum qḋ habet apparentiam: videtur

M.E.C.D. 2016

ꝙ reſpectu primoꝝ principioꝝ per ſe notorum non ponatur
habitus in intellectu. Unde dicit Sco. in ſcdo. ſicut non poni
tur habitus cauſatus ex noticijs intuitiuis: ſimiliter noticijs
apprehenſius primoꝝ principiorum per ſe notorum poſitis
non eſt in poteſtate intellectus quin aſſentiat illis. ergo non
eſt ponendus habitus in intellectu inclinans ad aſſentiēdū
primis ꝑncipijs. Et ad Ariſtotelē dicit ꝙ intellectꝰ habitꝰ in=
clinat ad aſſenſum principiorum nō ꝑmoꝝ q̄ non ſunt per ſe
nota: ſed nota per experientiam: vel aliunde/ ꝛ non ex termi
nis. Ideo reſpondetur cōcluſiue: ꝛ probabiliter. ¶ Quando
potētia eſt ita determinata ꝙ poteſt in iſtud ꝛ non poteſt in
oppoſitum: ꝛ poſitis omnibus neceſſario requiſitis neceſſa=
rio coagit: tunc in tali potētia non eſt ponendus habitꝰ. Sed
quando potentia eſt indifferens ad duo oppoſita: vel q̄uis
non ſit indifferens ad duo oppoſita eſt tamen ita indifferens
ꝙ omnibus neceſſario requiſitis ad ꝓductionem illius non
neceſſario coagit: tunc in tali potentia eſt ponendus habitꝰ.
Exemplū primi/ vt reſpectu temperantie ponetur habitus.
Exemplum ſecūdi/ vt reſpectu felicitatis. nam nullus poteſt
nolle felicitatem: nec velle ſummā miſeriam. Secūdum com
muniorem opinionem voluntas eſt ita determinata ad vnū
ꝙ non poteſt in contrarium: ſed tamen omnibus neceſſario
requiſitis ad productionem felicitatis: voluntas nō neceſſa=
rio coagit immo poteſt ſuſpendere actum ſuum. Ideo in or=
dine ad felicitatē debet poni habitus inclinās ꝛc. ſed intelle=
ctus eſt ita determinatus ad aſſentiendum primis ꝑncipijs:
ꝙ omnibus neceſſario requiſitis poſitis/ puta ſimplici appre
henſione ꝛc. non poteſt quin aſſentiat. igitur reſpectu illoꝝ
nō ponitur habitus. [Melius eſt dicere vtrobiq̄ quando ali **Additio**
qua potentia ſic ſe habet ꝙ ꝑ aſſuefactionem facilius exit in
oppoſitū q̄ ſine aſſuefactione vtrobiq̄ in illa potētia ponē=
dus eſt habitus quare reſpectu ꝑmoꝝ ꝑncipioꝝ ponendus
eſt habitus. In bruto ꝛ i appetitu ſenſitiuo patet illud. nā nō
ꝓbamꝰ habitum niſi ꝑ hoc q facilius potētia exit in actum/
ergo vbicūq̄ hoc reperitur debemus ponere habitum ꝛ in
nullo alio] ¶ Notandū ꝙ nō reperiūtur potentie in quibꝰ po
nantur habitus immediate: niſi intellectus ꝛ voluntas. quia
iſte potentie ad aliqua nō ſic determinantur: quin poſſint in
oppoſita. nam dato ꝙ volūtas ad aliquid ſic determinetur:
tamen in libertate ſua eſt ponere vel non ponere illud. Si=
militer in aſſenſu concluſionis: ꝛ reſpectu fidei nō ſic eſt. quo
niam intellectus non neceſſario determinatur aſſentire con
cluſioni quin poſſit per argumentum ſophiſticum ei diſſenti=
re/ nec determinatur ad habendam fidem: quin poſſit per
rationem probabilem habere opinionem: ꝛ ideo non poni=
tur habitus immediate niſi in intellectu et voluntate.

M.E.C.D. 2016

¶ Conſequenter videndū eſt quomodo cauſatur iſta boni=
tas habitualis/ an a quolibet actu cauſettur. Rñdetur ꝑ ꝓ=
Prima ꝓpō — poſitiones. Prima non quilibet actus cū elicitur ſeu conſer=
Nō qlibet — uatur cauſat aliquid de habitu. Probatur. capio vnum intē=
actꝰ ꝓducit — peratū qui elicit actuꝫ temperantie. Jam iſte actus non cau
habitū. — ſat habitū temperantie. Probatur. quia non pōt eſſe habitꝰ
temperantie ſimul cum habitu oppoſito: ſcꝫ intemperantie.
immo oportet ꝙ primo alius habitus corrūpatur: ſed ille| nō
Scđa ꝓpō. — illico corrumpitur. igitur. ¶ Secunda ꝓpoſitio. Omnis actꝰ
reperiens ſubiectū neutrū. i. non magis inclinatū ad hoc ꝗ̄
ad illud in qđ poteſt ꝓduci talis habitus: et non habituatuꝫ
ad hoc nec ad oppoſituꝫ cauſat aliquid habitus. Probatur.
qñcunqꝫ aliquod agens eſt ſuff.ciens ad producendū aliquē
effectum medietas illius agentis ſufficiet producere medie
tatem illius effectus. Igitur ſi actus multū intenſus ſufficit
cauſare habitū ſequitur ꝙ medietas illius actus. i. actus ī du
plo minus intenſus ſufficit cauſare habitū in duplo remiſſio
rem. et adhuc per maximā predictam actus adhuc in duplo
minor ſufficit: et adhuc in duplo minor: et ſic ī infinitū. ¶ Pro
batur ſecundo. Quandocunqꝫ ſunt duo eiuſdē ſpeciei ſpecia
liſſime agentia pure naturalia ſolum differentia penes ma=
gis et minus/ ſi intenſum poteſt in aliquem effectum: minus
intēſum poteſt in ſimilem effectū: licet etiam minꝰ intēſum.
vt calor potens producece calorem in manū: in duplo remiſ=
ſior calor poteſt ꝓducere remiſſiorem calorē in manū. ⁊ ad=
huc remiſſior calor hoc poterit: et breuiter non eſt dabilis ca
lor quin poſſit aliquid caloris in manū ꝓducere. et hoc vt ſup
pono ſecluſa reſiſtentia. ¶ Et ſic concludit ꝙ oīs actus po=
Maxima. — teſt producere aliquid habitus. ſed illud non vocatur habi=
tus cū deficiat conotatio: ſcꝫ ꝙ ſit de difficili mobilis a ſubie=
cto. ſed vocatur diſpoſitio: ſcꝫ quando actus eſt ita remiſſus
ꝙ non valet habitum permanentem ꝓducere: ſed ſolum ali
quid remiſſius eiuſdem tamē rōnis cū habitu. ¶ Contra iſtā
maximā inſtatur ad Occha quarto quolibeto de noticia itui
tiua ꝗ̄ cauſata a ꝓpinquo ⁊ nō a remoto ſufficit cāre iudiciū
ꝙ ſortes ſit hō: ⁊ tñ ipſa cauſata a ꝓpiquo nō differt a ſe cauſa
ta a remoto niſi penes intenſum et remiſſum. igitur. Reſpon
De noticia — detur apud Occham in ꝓlogo ſententiarum queſtione pri=
intuitiua an — ma. ꝙ noticia intuitiua ſortis cū ſola ſpecie viſibili non eſt ſuf
poſſit cauſa — ficiens cauſare iudiciū affirmatiuum immo potius iudicium
re iudiciū. — negatiuum quo ſcilicet iudicatur/ ꝙ ſortes non eſt. vt ſi a ſo=
lo deo conſeruaretur ſorte non preſente: quia adhoc ꝙ poſ=
ſit cum ſpecie viſibili cauſare iudicium affirmatiuum requi
ritur obiectum preſens quod concurrit cum eis ad cauſan=
dum illud iudicium affirmatiuum. Secundo ſupponitur ⁊ eſt
notum in philoſophia ꝙ agens naturale aliquando eſt po=

M.E.C.D. 2016

tens ſolum a propinquo producere vnum effectum: ⁊ nõ a remotis: et tamen a remotis eſt natum et potens cauſare aliũ effectum vt lumen ſolum a propinquis poteſt producere calorem: et tamen a remotis põt ꝓducere lucem. ſic de obiecto dicitur ꝙ/a/ ꝓpinquis ſolũ poteſt producere/ et concurrere ad iudiciũ affirmatiuuꝫ puta ꝙ ſi ſortes: et a remotis poteſt producere noticiam intuitiuam ſui. Dico igitur ꝙ nõ prouenit ratione noticie intuitiue ꝙ a ꝓpinquis cauſetur illud iudicium affirmatiuum et non a remotis: ſed hoc ſolum ꝓuenit ab obiecto. et hoc ideo: quia obiectum eſt talis nature. ſeu quia obiectũ eſt obiectũ. nam illa noticia ītuitiua ꝗtũ eſt de ſe eſt nata cõcurrere cum obiecto ad illud iudiciũ cauſandum ſiue a remotis ſiue a propinquis ſiue intenſa ſiue remiſſa. Unde dico ꝙ ſi illa noticia intuitiua remiſſa q̃ cauſatur ab obiecto remoto maneret omnino eque remiſſa obiecto tamen appropinquato cauſaret cũ obiecto iudicium affirmatiuum ꝙ ſortes eſt/ licet illud iudicium etiam eſſet minus intenſum/ et valde remiſſum. Aliud argumentum contra illã maximã ſcꝫ ꝙ omnis actus quantũcunqꝫ remiſſus cauſat aliquid habitus in ſubiectuꝫ indifferens. ſequeretur ꝙ ab aliquo habitu cauſaretur aliquid actus: et idẽ habitus cauſaretur ab eodem actu cauſante habitũ: ⁊ ſic idem eſſet prius et poſterius ſeipſo/ et cauſaret ſuam cauſam/ quo nichil eſt impoſſibiliꝰ. igitur. Patet antecedens. capio ſortem qui nulluꝫ habitum habet temperantie: nec intemperantie: ⁊ incipiat actum elicere temperantie partibiliter qui in fine hore erit intenſus vt octo. tunc ſic in fine hore habitus ꝓductus ab illo actu: et ſit/b/ ⁊ ille actus ſit/a/ tunc/a/ producit/b/ et/a/ ꝓducitur ab ipſo/b/ patet. et diuido vtrũqꝫ per partes proportionales maiorıbꝰ terminatis verſus inſtãs preſens initiatiuum. tunc prima pars. a/ producit primam partem/b/ et prima pars b/ producit ſecundam partem/a. Patet: quia precedit eã/ ⁊ eſt nata ꝓducere conſimilẽ actum a quo producta eſt. igitur. et vltra. ſecunda pars/a/ producit ſecundam partem/b/ ⁊ ſcd̃a/b/ tertiam/a/ ⁊ ſic in infinitum. igitur. ¶ Reſpõdetur negando ſequelam. et concedo ꝙ/a/ producet totum/ b/ et negatur ꝙ/a/ ꝓducatur a/b/. Et ad probationem: aliqua pars/ a/ ꝓducetur a/b/ concedo. ⁊ aliqua pars/b/ producetur ab/a/ concedo: et iterum alia pars/a producеretur/a/b et ſic conſequenter. igitur/a/ producetur a/b/ negatur conſequentia. Et ſit prima propoſitio. Cuiuſlibet partis actus/a/ aliqua producitur ab habitu/b/ ſiue ab aliqua parte habitus/b/ et tamen eſt aliqua pars actus/a/ que non producitur ab habitu/b/ ſcilitet prima medietas que non producitur/a/b/ Prima pars probatur. quia quacunqꝫ parte data illa habet duas medietates quarum ſecundam precedit

Prima ꝓpõ

M.E.C.D. 2016

aliqua pars habitus/b/ que concurrebat ad producendum illam ſecundam partem et ſecunda pars probatur: quia prima medietas ſecundum cuiuſlibet ſiu aliquid preceſſit quãlibet partem b/ ꝛ totũ b/ igitur. Secunda propoſitio. Quelibet pars/a/ producit aliquid/b/ et tamen multe producunt a/b/ et hoc non inconuenire reſpectu diuerſarũ partium. nã nunꝗ eadem pars producitur ab illa parte quam producit: ſed ſecundum diuerſas partes actus/a/ producit/b. ꝛ ecõtra

Scđa ꝓpõ.

¶ Sed eſt impoſſibile et implicat ꝙ vna pars adequata act⁹ a/ ꝓducat vnam partem adequatam habitus/b/ ꝛ ꝙ illa ꝓducat illã partem actus/a/ a qua eſt producta illa pars habitus/b/ nam ſicut implicat ꝙ aliquid ſit prius et poſterius tempore ſeipſo ita et natura.

¶ De corruptione habitus. Capitulum. xviij.

Dictum eſt ꝙ non ſemper quilibet actus ꝓducit aliquid de habitu: quando eſt in ſubiecto reſiſtẽtia habitus contrarij. Secundo dictũ eſt: quãdo in ſubiecto non eſt habitus contrarius: quilibet actus eſt ſufficiens ad ꝓducendũ aliquid eiuſdẽ ſpeciei cum habitu. Unde ſi magnus actus ſufficiat ꝓducere actum intenſum quilibet eiuſdem ſpeciei differens ſolũ penes intenſum ꝛ remiſſum ab illo/ ꝓpter remiſſionem erit ſufficiens ꝓducere habitum licet remiſſum. Nunc vero agendum eſt de corruptione habitus. Utrũ videlicet corrumpatur habitus ſolum per actus cõtrarios actibus ad quos inclinat. Arguitur ꝙ nõ/ quia ſi ſic. apud ponentes habitum circa prima principia per ſe nota/ ille habitus eſſet incorruptibilis: quia non poteſt haberi actus contrarius: hoc eſt diſſenſus circa prima principia vel aſſenſus contradictori⁹. ¶ Similiter habitus genitus ex actibus quibus appetimus beatitudinem/ non eſt corruptibilis. quia non poteſt haberi actus cõtrarius: cũ nemo põt nolle btitudinẽ vel velle miſeriã. ergo ille hitus eſſet incorruptibilis. ¶ Preterea aliqui habitus corrũpunt̃ ꝑ ſolam ceſſationẽ ſine poſitione actuũ ꝯrioꝝ. Patet experientia docet ſi aliqs alicu⁹ ꝯcluſionis habitũ ex multis actibus acqſiuerit/ ſi lõgo tp̃e perſeueret ſine actu ad quẽ iclinat talis hit⁹ illi⁹ obliuiſcet̃. ergo erit corrupt⁹: ꝛ nõ ꝑ ꝯtrarios act⁹ ergo corrũpit̃ hit⁹ ꝑ ceſſationẽ ab actu/ ꝛ nõ ſolũ ꝑ actus ꝯtrarios. ¶ In oppoſitũ arguit̃: habitus remanet ſine actu ad quẽ inclinat etiã in eſſe intenſo ꝑ aliquod tẽpus ergo ſi nõ ſuꝑueniat alia cauſa ꝙ̃ ceſſatio ab actu: talis hit⁹ manebit i ꝑpetuũ. Patet. iſte hit⁹ i iſto tp̃e nõ diminuit̃. ergo iſte hitus i iſto tp̃e hꝫ oẽs cauſas ꝯſeruãtes/ ꝛ nõ deficit aliq̃ reqſita ad ꝯſeruationẽ: ſꝫ in q̃cũꝗ magno tp̃e ceſſet̃ dũmõ non ponat̃ actus ꝯtrari⁹ remanent eedẽ cauſe ꝯſeruãtes. ergo ſi habitus corrumpatur ſolum corrumpatur ꝑ contrarios actus.

De corruptione habitus

M.E.C.D. 2016

¶ Pro ſolutione notandum in communi philoſophia ꝙ aliquē effectum corrumpi nō contingit niſi tripliciter. ⁊ adhuc duo illorum modorum corruptibilitatis ſunt per accidens: ⁊ alius eſt per ſe. Primo corrumpit aliquis effectus per corruptionem ſubiecti: ⁊ iſto modo corrumpuntur ſenſationes exiſtētes in brutis que ſunt immediate in anima ſenſitiua q̄ poſt mortem bruti nullomodo remanent: immo omnino corrumpuntur: talis corruptio ſenſationū eſt per corruptionē ſubiecti: ⁊ per accidēs. Secūdo modo corrumpitur accidens per accidēs nō per cauſam contrariā: ſed ſolum per defectū cauſe cōſeruantis. vt per abſentiam corporis luminoſi corrumpitur lumen. Similiter noticia intuitiua corrumpitur ꝑ accidēs ſcꝫ per abſentiam obiecti. Alio modo corrumpitur effectus per ſe: ſcilicet ad poſitionē cauſe contrarie ⁊ hoc virtualiter vel formaliter. Uirtualiter videlicet quādo poteſt ꝓducere effectum contrarium. Unde actus temperantie non eſt contrarius formaliter habitui intemperātie: q̄ ſe compatiuntur in eodem ſubiecto / ſed ſolum virtualiter: ſicut aqua contrariatur virtualiter caliditati: q̄ poteſt ꝓducere frigiditatem q̄ cōtrariatur caliditati.

Effectū corrūpi nō contigit niſi tripliciter.

¶ Hoc ſuppoſito videndū eſt de corruptione habitus. ⁊ hoc loquendo de habitibus in anima intellectiua: q̄ nō eſt difficultas de habitibꝰ in anima ſenſitiua cum corrumpuntur ad corruptionem eius cum ſit corruptibilis: ſed ſolū loquimur de habitibus in ſubiecto incorruptibili per naturaꝫ vt eſt anima intellectiua: ⁊ ſimiliter loquimur de habitibus acquiſitis ⁊ non infuſis qui corrumpuntur per ceſſationem conſeruantis ſcꝫ dei ꝓpter noſtrum demeritum. Si ergo habitus acquiſitus naturaliter nō corrumpitur per corruptionem ſubiecti / q̄ eſt in ſubiecto incorruptibili: quomodo ergo corrūpitur. oportet ergo ꝙ vel per ceſſationem ab actu: vel per poſitionem actuū contrariorū actibus ex quibus genitus eſt. Sanctꝰ Tho. p̄ma ſcđe. q. liij. dicit ꝙ habitus nō poſſunt corrumpi per ſe: ſed ſolū ꝑ accidēs puta per ceſſationē inquantū ex illa ceſſatione ponit actus cōtrariꝰ ceſſatio permittit ad actum cōtrariū quā nō ꝑmitteret non ceſſatio. nec [illegible]rūpuntur ad deſitionem conſeruantis: q̄ non dependēt a cōſeruante niſi in ꝓduci ⁊ non in conſeruari. Dicit. s. Tho. ibidem / ⁊ cōſequenter Occhā in quarto queſtione. xij. ꝙ habitus quicunq̄ exiſtēs in intellectu nō poteſt corrumpi niſi per poſitionem actuum contrariorū: vel per deciſionem alicuius neceſſario requiſiti ad conſeruandum illum. Et ad argumēta: ſequitur ꝙ ille habitus circa prima principia eſſet incorruptibilis. concedo: et hoc ſuſtinendo ꝙ intellectus nō poteſt diſſentire p̄mis principijs. Similiter habitus qui cauſatur ex volitione qua deſidero beatitudinem quia non poſſum nolle q̄uis poſſim ceſſare.

Modꝰ corruptiōis habitꝰ i ſubiectiōe incorruptibili.

M.E.C.D. 2016

Occham tamen tenet oppoſitum in fine tertij: ſed ſcdm opi
nionem cõmunẽ ille habitus eſt incorruptibilis per naturam
qui cauſatur ex actibus volendi beatitudinez: ⁊ ex actibus
nolendi miſeriaz. ſed de habitu ſcientie: aliquis ẽ diu habitu
tus circa aliquam cõcluſionẽ/ ſi diu ceſſet ab actu non poterit
elicere actum: ⁊ non eſt corruptibilis per actus contrarios.
oportet ergo per ſolam ceſſationem ab actu. ¶ Reſpondet
Occhã in quarto queſtione predicta in ſolutione primi dubij
dicens. vel corrumpitur habit⁹: quia deus ꝓ ceſſationem diu
turnam actuum deſinit cõſeruare. vel corrumpitur quia in
corpore ſunt alique qualitates producte ab actibus illis que
per alterationem corrumpuntur que neceſſario requirunt
ad conſeruationem habitus pro quanto ille qualitates intẽ=
ſe redrunt ad hoc ꝙ ſenſus cõis deffectũ hẽat ſuos act⁹: ⁊ ad
deſitionẽ ſpecierꝝ ſẽſitiuarũ in pte interiori ꝓpt alterationẽ il
larꝝ. ¶ Dico tertio ꝙ ille idẽ hitus manet. Cõtra. poſt diutur
naz ceſſationẽ nõ põt recordari illius concluſionis. Uerũ eſt
et non niſi ꝓpter defectum illius habitus. nego: immo pro=
pter alicuius cauſe que neceſſario requiritur cum intellectu
et habitu ad exeundum in actum. ⁊ illa cauſa eſt aliqua qua
litas corporalis extenſa in phantaſmate que corrumpitur:
et ad decisionem ſpecierũ ſenſitiuarum in parte interiori ꝓ=
pter alterationem. Ideo non eſt ex ceſſatione ab actu: ſed ex
corruptione alicuius corporalis vt dictum eſt. [Qualitates
corporee non ſunt requiſite ad conſeruationem habituum
Additio. in anima. Patet de anima ſeparata que poteſt acquirere ha
bitus: ſed habitus ꝓ hoc ſtatu non poteſt exire in ſuũ actum
niſi mediante corpore quod alteratur crebriter ad cuius al
terationem impeditur actiuitas habitus/ ſicut anima in
hoc corpore non poteſt videre indiuiſibilia ſecus eſt de ani=
ma ſeparata. Hieronymus in ꝓlogo biblie ait. Diſcamus in
terris quorum ſcientia remanet in celo. Nota ꝙ ſi caro ma=
neat in alterata homo exibit ita facille in actum in ſenectu=
te ſicut in iuuentute. ſicut dicit Ariſto. primo de anima/ ſi ſe
nex haberet oculum iuuenis ⁊c. in patria non erit alteratio
ergo ſemper poteſt homo exire in actum/ põt tamen homo
ſupplere hanc corporis alterationẽ ꝑ actuũ frequentationẽ
ſicut ſenex inſtrumentũ ſupplet. ſ. viſum ocularib⁹/ licet ani=
ma ⁊ habitus maneant ⁊ ſint cauſe naturales/ non poteſt ta
men exire in actum defectu inſtrumenti. Patet/ quando cul
ter fit obtuſus ⁊ manet eadem manus ⁊ cultellus.] ¶ Et iſta
eſt reſolutio cõmunior ⁊ ꝓbabilior: videlicet ꝙ nunꝙ corrum
pitur habitus acquiſit⁹ naturaliter niſi per corruptionẽ ſub
iecti vel per corruptionẽ conſeruantis. vel per actus contra
rios actibus ad quos inclinat ille habitus: quia ſunt ꝓducti
ui habitus contrarij. Ex quo ſequitur ꝙ diuiditur habit⁹ per

M.E.C.D. 2016

actus contrarios. vnde ſicut ignis applicatus frigido primo
corrumpit vnam partem: et ſic conſequenter. et quācito
eſt corruptum illud totum frigus/ incipit producere calorē
partialiter: eodem modo ſortes habituatus in habitu tem=
perantie elicit actum intemperantie: ſi ſit intenſus corrūpit
aliquid de illo habitu et poſtea illo corrupto totaliter produ
cere incipiet partialiter aliquid de habitu intemperantie. et
hoc tenendo ꝙ qualitates contrarie nullo modo ſe ꝯpatiun
tur in quibuſcunq; gradibus: et ſic dicendum eſt de quibuſ=
cunq; agentibus naturalibus. vbi ergo non poſſunt elici a=
ctus contrarij: tunc talis habitus nō eſt corruptibilis per na
turam. Et dicit ſanctus Thomas quando actus non habēt
actus controrios vt actus primorum principiorum habitus
illorum non poſſunt corrumpi a contrarijs. [Non videt mi= Additio.
chi hec opinio ꝓbabilior immo melius eſt dicere ꝙ per ſolā
ceſſationē ab actu habitus poteſt corrūpi. Et tripliciter ef=
fectus poteſt ſe habere ad cauſam. Uno modo ꝙ ſimpliciter
depēdeat in eſſe a ꝯſeruatiōe cauſe poſt. Alio mō ꝙ nullo mō
depēdeat a ꝯſeruatōe cauſe poſt ꝓductionē. Tertio mō ꝙ me
dio mō ſe habeat: ſcz ꝙ ſit p notabile tēpꝰ nō ꝯſeruetur natura
liter corrumpit. Exēplū primi vt lumen. exemplū ſecundi vt
albedo. exēplū tertij vt habitus. et tunc patet ꝙ habitus nō
habentes actꝰ contrarios poſſunt corrumpi. facile tamē po
teſt ſuſtineri ꝙ ex actu primi principij non gn̄atur habitus.]

De cōtrarietate habituū. Cap. xix.

Conſequenter dicendum eſt de cōtrarietate ha=
bituum. Unde apud modernos vt Occham i ter
tio queſtione octaua cōmuniter ponitur iſta ꝓ= Propoſitio.
poſitio. Quandocunq; ſunt duo habitus ꝛ actus
ad quos inclinant ſunt incompatibiles ſeu con=
trarij tales hītꝰ erūt ꝯtrarij. ꝛ breuiter nō pōt cognoſci ꝯtrarie
tas habituū ſeu icōpatibilitas niſi penes incōpatibilitatē vel
ꝯtrarietatē actuum ad quos inclinant. Exemplum/ actus tē
perātie: ꝛ itēperātie ſunt icōpatibiles et ꝯtrarij adinuicē. Simi
liter et habitus inclinantes ad illos actus. Siliter aſſenſus fi
dei et aſſenſus euidens circa eandem ꝯcluſionem ſunt incō=
patibiles: ita et illi habitus ad iſtos actus inclinantes. ideo
incompatibilitas et contrarietas habituū eſt attendēda ex
incompatibilitate ꝛ contrarietate actuū ad quos inclināt.
Patet/ aliqui habitus ſunt ꝯtrarij: alias ſtaret aliquē eſſe ſi
mul temperatum ꝛ intemperatum. ꝛ non poteſt attendi illa
incōpatibilitas habituū niſi penes incōpatibilitatem actuū De ꝯpatibi
temperātie. ꝛ actus intemperātie. igit. Cōſequenter dicen= litate actuū
duz eſt ꝙ aliqn̄ vnꝰ actꝰ ē incōpatibilis duobꝰ actibꝰ ſimul cu ꝛ habituum
ius habitus eſt compatibilis duobus habitibus illorū duorū
actuum. Ideo ꝙuis non ſit concedendum ꝙ aliqui duo ha=

M.E.C.D. 2016

bitus ſint adinuicem compatibiles quorum actus ſunt incō=
poſſibiles:nichilominus eſt concedendum ꝙ aliquis actus ē
incompatibilis duobus ſimul actibus iunctis:et tamen ha=
bitus illius actus eſt compatibilis duobus illis habitibus ſi=
mul iunctis illorum duoꝝ actuū quibus actus illius habit⁹
erat incompatibilis. vt diſſenſus concluſionis eſt incompa=
tibilis aſſenſibus duorum/ quorum primo aſſenſio antecedē
ti/ ⁊ ſecundo aſſenſio bonitati conſequentie/ illa duo nō ſtant
cum dſſenſu cōcluſionis:quia qui aſſentit maiori minori ⁊ bo
nitati conquentie de neceſſitate aſſentit ꝯcluſioni niſi obex
fuerit. ⁊ tamen hītus qui cauſatur ex diſſenſu ꝯcluſionis cō=
patitur illos duos hītus. Patet minor/ ſit ſortes qui diſſētiat
frequenter alicui ꝯcluſioni:tunc acquirit hītum. volo ꝙ fre=
quenter aduertat circa bonitatem ꝯſequentie:et non circa
antecedens. iam cauſatur habitus circa bonitatem ꝯſequen
tie/ poſtea aduertat frequenter circa antecedens ⁊ non cir
ca bonitatē ꝯſeq̄ntie/ tūc aſſentit añcedēti ⁊ ex illo aſſenſu fre
quēti añtis cauſabit̄ habit⁹: tūc talis habebit tres hīt⁹ ſeꝑa
biles quorum actus vnius puta diſſenſus eſt incompatibilis
cum duobus actibus alterorum duorum habituum. ergo ꝓ=
Additio. poſitum [Poteſt quis negare ꝙ aſſentiet antecedenti ⁊ dice=
re ꝙ tanta eſt hītuum vtrobiq; repugnantia ſicut actuum ⁊
difficile eſt oppoſitum oſtendere.] ¶ Contra predicta argui
tur ꝓbando ꝙ ſint dabiles duo habitus ſe compatientes ꝓ=
ducti a duob⁹ actibus incompatibilib⁹ inter ſe . Capiā hītū
opinatiuum/ a/ propoſitionis:⁊ ſortes eliciat circa/ a/ propo=
ſitionem aſſenſum fidei vel aſſenſum ſcientificum . tunc ſic.
poſtꝙ elicuit actum primum non eſt adhuc corruptus hītus
opinatus et eſt ꝓductum aliquid de habitu ſcientifico vel fi=
dei ſi ſit aſſenſus fidei. ergo in ipſo eſt habitus incompatibi=
lis cum habitu opinatiuo. minor patet:quia deinceps repe=
riet ſe magis habilitatum ad aſſentiendum ꝙ̄ prius. Diſtin=
guo vt dicit Occham in tertio queſtione octaua. vel ꝙ repe
riet ſe magis habilitatum priuatiue:hoc eſt minus habilita
tū ad ꝯtrarium ⁊ ſic ꝯceditur:quia eſt [illegible] miſſū aliquid de ha
bitu habilitante ad ꝯtrarium. vel ꝙ reperiet ſe magis habili
tatum poſitiue:⁊ ſic negatur. Dicit eñ ſicut eſt in formis ma
terialibus ita in iſtis. nam ſi ignis debeat producere calorē
in aquam:oportet ꝙ primo corrumpat totum frigus. deinde
incipit producere calorem. Similiter iſte aſſenſus primo cor
rumpit habitum contrarium/ deinde incipit producere ha=
bitum contrarium poſitiue. Aliud argumentum apparen=
tius. ſum habituatus circa/ a/ propoſitionem habitu opi=
natiuo. habeam notitiam intuitiuam que ſufficit imme=
diate cauſare aſſenſum certum et euidentem de/ a/ propo=
ſitione. tunc cum erit obiectum abſens ad quam terminatur

M.E.C.D. 2016

illa notitia intuitiua. ⁊ formando /a/ propoſitionem aſſentiaꝫ
firmiter /illa apprehenſio abſtractiua cum potentia non ſuf
ficit cauſare aſſenſum firmū: quia eſſet per ſe nota. ergo pre
ter illam apprehenſionem et potentiam eſt aliquid in intel=
lectu concurrens ⁊ non videtur niſi ꝙ ſit habitus: ⁊ ſic ille ha
bitus erit compatibilis habitui opinatiuo. ¶ Reſpondet. cuꝫ
ſic arguitur capiendo ſortem multum habituatum circa /a/ ꝓ
propoſitioneꝫ aſſenſu opinatiuo obijciatur obiectum cum no
titia intuitiua. ſufficeret cauſare aſſenſum euidentem illiꝰ ꝓ=
poſitionis. tunc ſic. ſi poſt iſtum pꝛimum aſſenſum remouea
tur obiectum ⁊ preſentetur talis ꝓpoſitio: aſſentiet firmiter.
Dico ꝙ poſt talem pꝛimum aſſenſum ſi ſolum pͥſentetur ta=
lis ꝓpoſitio cum notitia apprehenſiua ſine notitia intuitiua
et ſine motiuo nō poterit aſſentire neqꝫ euident̄ neqꝫ firmit̄.

¶ De coefficientia habitus Cap.xx.

Am videnduꝫ eſt de coefficiētia
habitus. Utrum videlicet habi=
tus coefficientiam habeat cū po
tentia ad actum ꝓducendum: ita
ꝙ partialiter attingant ipſum a=
ctuꝫ. et pro nunc loquimur de ha
bitibus acquiſitis/ quia poſtea de i=
fuſis erit ſermo. Et ſit pꝛima pro
poſitio. Quilibet habitus exiſtēs
ī aliqua potētia ptialit̄ ꝯcurrit cū Pꝛima ꝓpō.
illa potētia ad ꝯſimilē effectū ꝓdu
cēdū in ſpē ex ꝗ eſt genitꝰ. Patet
vnica rōne. aliqͥs hītus ꝯcurrit ptialiter. ꝗ ⁊ quilibet: qꝛ nō vi
detur maioꝛ ratio de vno ꝙ̄ de alio. Patet añs. illud quo re=
moto ⁊ omnibus alijs poſitis non poſſet effectus poni ꝯcur=
rit partialiter ad illum effectum ſi ſit extrinſecū: quia ſi eſſet Maxima.
intrinſecum ꝯcurreret in genere cauſe vel materialis vel foꝛ
malis. vnde eſt maxima et per nichil aliud poteſt oſtendi ꝙ
aliquid ꝯcurrat ad aliquid ponendum ſiue producenduꝫ: niſi
quia poſita illo de nec[...]itate ponitur aliud et remoto illo re
mouetur aliud: ſed habitus eſt huiuſmodi in oꝛdine ad actū
ſuum ſaltem ſuſtinendo ꝙ illud quod manet in abſentia obie
cti eſt habitus. ſi talis qualitas que manet obiecto alias in=
tuito nō eſſet: ⁊ oīa cetera manerēt nō eſt poſſibile / ꝙ ꝓduca
tur diſtincta notitia abſtractiua illiꝰ obiecti: qꝛ alias potuiſ=
ſet ꝓduci abſtractiua anteqꝫ obiectū fuiſſet intuitū: ergo ha=
bitu remoto alijs remanētibꝰ nō pōt actꝰ ꝓduci. Et iſta rō eſt
euidens ꝙ habitus ꝯcurrat ī genere cauſe efficiētis. vt dicit
Occham. iij. quolibeto. xx. ⁊. xxi. q. Dicit preterea ꝙ aliquā=
do requiritur hītus vt effectus ꝓducat̄. aliquando nō vt ꝓ=
ducatur ſimpliciter talis effectus: ſed vt producatur inten=
tioꝛ: vt in actibus voluntatis: et in notitijs abſtractiuis.

M.E.C.D. 2016

Opinio Durandi de cōcurſu habit⁹

¶ Contrarium huius opinionis tenet Durandus in tertio
diſtīc.xxiij.queſt.ij.ꝙ habitus non cōcurrit effectiue ad act⁹
ꝓducendos. Et prima eius ratio talis eſt: illud quod ꝑ ſeipm
facit ad intentionem alicuius actus poteſt etiam per ſe ꝓdu
cere talem actum q̄uis remiſſum ſi non ponatur obſtaculū.
ſed ſic eſt ꝙ habitus non eſt per ſe ſufficiens ad producendū
actū quia requiritur ꝙ potentia concurrat: ergo non eſt per
ſe ſufficiens ad intendendū actum. Maior patet/ cum inten=
tio actus non fit niſi per additionem partis eiuſdem ſpeciei
cum toto actu. ergo ſi non poneretur obex maioris reſiſten
tie q̄ paſſum ſit actiuitatis: ⁊ non poneretur obex / habit⁹ ſo
lus produceret actum: quod eſt inconueniens. ¶ Ad iſtam
rōnem dī ꝙ dupliciter intelligitur ꝙ omne illud quod eſt per
ſe ſufficiēs ad intendendum actum ſit per ſe ſufficiens ad ꝓ=
ducendum actum. Uno modo ꝙ ad intendendum effectum
illud per ſe ſoluʒ concurrat actiue. ⁊ iſto modo/ quod eſt per
ſe ſufficiens ad intendendum eſt per ſe ſufficiens ad produ=
cendum ſimilem in ſpecie. Alio modo ꝙ ſit per ſe ſufficiēs ip
ſo ſolo ſuperaddito cauſe p̄cedenti fit intenſior etiam cauſa
p̄cedente concurrente. et ſic nego ꝙ omne illud quod ē ꝑ ſe
ſufficiēs ad intendenduʒ iſto modo ſit per ſe ſufficiens ad ꝓ=
ducendum. Unde non eſt imaginandum ꝙ vna pars actus
producatur a ſola potentia: ⁊ alia pars a ſolo habitu/ immo
totus actus producitur a potentia. ſed non totaliter: et tot⁹
actus producitur ab habitu: ſed non taliter/ et ip̄a potētia ſe
cluſo adiutorio non ꝓduceret ita intenſum. ¶ Altera ratio
Durandi eſt. Capio ſortem qui aſſentiat alicui propoſitioni
ex ſola rōne topica/ ex illo generatur habitus/ ſi poſtea aſſē=
tiat illi propoſitioni ex illa ſola rōne non aſſentiet clarius q̄=
uis ſit habituatus: et antea non erat. ergo habitus nō coa=
git effectiue ad producendum actum. ¶ Cum arguitur. non
aſſentiet clarius. dico ſi intelligis clarius. i. euidentius. con=
cedo. vel clarius. i. firmius vel ſaltem minus formidoloſe: et
ſic nego. immo dico ꝙ ex illa ratione topica et habitu produ
citur opinio minus formidoloſa. ſimi[l]r aſſenſus demōſtra
tionis etiam cauſatus ex habitu erit intenſior: ⁊ ſic euiden=
tior. Contra. ſi habitus producat actum: ergo ſequitur ꝙ ef
fectus concurrit partialiter ad producendum ſuam cauſam
patet/ actus cauſat habitum et econtra. Dicit occham vbi
ſupra q̄ prim⁹ actus non cauſatur ab habitu ſed ab aliis cau
ſis. quod patet. quia primus actus eſt cauſa efficiens: habi=
tus: ergo non cauſatur ab eo: quia ideʒ numero non poteſt
eſſe cauſa et effectus reſpectu eiuſdem. Sed primus act⁹ qui
cauſatur in potentiis apprehenſiuis in abſentia obiecti cau
ſatur ab habitu. ideo non omnis actus cauſatur ab habitu
Cōtra. i cauſis efficiētib⁹ eſſentialib⁹ nō eſt circulus: ſed act⁹

// de cauſatione actuum ~~circa~~ primorum qui nō cauſant ab abitibus ſed ab alis cauſis. ſm. venerabilem inceptorem:—

M.E.C.D. 2016

eſt cauſa efficiens habitus. ergo habitus non eſt cauſa act⁹.
Reſpondetur ꝙ in cauſis eſſentialibus poteſt eſſe circul⁹ ꝗ̄=
tum ad ſpeciem: ſed non ꝗ̄tum ad idem numero. nunc autē
vnus actus eſt cauſa habitus: ſcʒ primus: qui ſine eo non po
teſt eſſe habitus naturaliter et poſtea habitus eſt cauſa nō
illius actus ſed alterius et ille actus bene augmentabit illū
habitum. ¶ Sed ꝯtra probatur ꝙ habitus ille ſit cauſa eiuſ=
dem actus numero. quia actus primus generans habitum
poteſt continuari cum habitu: ⁊ tunc habitus ille generat⁹
conſeruabit illum actum. ¶ Reſpondetur ꝙ non eſt incon=
ueniens ꝙ effectus ſit conſeruatiuus ſue cauſe efficientis in
eodem ſubiecto: et ita eſt in ꝓpoſito ꝙ habitus generat⁹ ex
actu primo melius conſeruat illum actum ꝗ̄ poſſet conſerua
ri ſine illo habitu. Difficultas. dictum eſt ꝙ habitus concur=
rit ad actum ꝓducendum. Utrum habitus cum potentia ſe=
cluſo altero ſint cauſe ſufficientes ad ꝓductionem act⁹. hoc
eſt anteꝗ̄ ſim habituatus ad ꝓducendum actum ſcientificū
aliquid requiritur vltra potentiam/ ſcʒ demonſtratio. vtruʒ
habitu in me generato iſte habitus cū potentia ſine demon=
ſtratione. i. ſine illa cauſa ſint ſufficientes ad ꝓducendū act⁹
ſcientificos. Et appet ꝙ non. habitus cauſatus ex aſſenſib⁹
cauſatis per notitiam intuitiuam ſine notitia intuitiua cum
potentia non ſufficiunt ad cauſandum ſimiles actus / vt ex
aſſenſibus frequentatis ꝙ ſortes eſt/ generatis ex notitia in
tuitiua cauſatur hitus/ ex illo hitu ⁊ potētia non poſſuʒ exire
in iſtum actum ꝙ ſortes eſt ſine notitia intuitiua: quia ſi poſ=
ſum ex ſola abſtractiua cum potentia: ſequitur ꝙ iſta ſortes
eſt eſſet per ſe nota: quia ad ꝓpoſitionis per ſe note aſſenſuʒ
ſufficiunt notitie intuitiue vel abſtractiue terminorum. ergo
habitus cum potentia ſecluſa alia cauſa non ſunt cauſe ſuf=
ficientes ad producendum actum. ¶ In oppoſitum arguit.
dicit Ariſt. ꝙ habitibus vtimur cuʒ volumus. ergo habitus
cauſatus ex aſſenſibus demonſtrationis cum potentia ſuffi=
ciet ad cauſandum habitum ſcientificum ſine demonſtratio=
ne. Pro ſolutione ponitur ꝓpoſitio. nunꝗ̄ habitus intellect⁹
concurrit ad actum illum ꝓducendum niſi voluntate partia
liter concurrente vel aliquibus cauſis naturalibus partiali
ter concurrentibus que intellectum neceſſitarent ad illum
actum etiam ſecluſo habitu. patet iſta propoſitio. Si habit⁹
ſine concurſu voluntatis et ſine concurſu cauſarum neceſſi=
tantium poſſet concurrere ad actuʒ intellectus: ergo ille ha
bitus cum intellectu eſſent cauſe ſufficientes ad producen=
dum actum / et ſunt pure naturales: ergo quando ſimul iū=
gūtur ille actus producitur. Patet cauſis pure naturalibus
poſitis ſufficientibus: de neceſſitate ſequit̄ effectus. et ſic ha=
bituat⁹ neceſſario ſemꝑ eſſet in actu intelligigēdi: quod ē fal=

Quō in cauſis eſſentialib⁹ pōt eſſe circulus.

Habitib⁹ vtimur cū volumus.

M.E.C.D. 2016

ſum. vnde habituatus in notitijs abſtractiuis / nō poteſt exi-
re in notitiam abſtractiuam: niſi per coucurſum voluntatis
neceſſitetur intellectus ad exeundum in illam abſtractiuaꝫ.
Eodeꝫ modo oportet de neceſſitate confiteri ꝙ ad actū ſcien
tificum non poteſt potentia cum habitu exire: niſi per impe-
rium voluntatis / vel per demonſtrationem neceſſitantem
intellectum. Ideo habituatus cum intellectu habēs habitū
ſcientificum alicuius concluſionis poteſt ſine demonſtratio
ne per imperium voluntatis exire in actum habitus: et hoc
apparet verum. Nam habens habitum fidei ſine motiuo
per imperium voluntatis poteſt exire in actum habitus illi-
us. Cōtra. non poteſt habituatus per notitiam intuitiuam
exire in actum ꝙ ſortes ſit ſine noticia intuitiua. ergo non
poteſt habituatus in demōſtratione exire in actuꝫ per impe
rium voluntatis ſine demonſtratione. Dico ꝙ non eſt ſimi-
le. nam aliud eſt loqui de neceſſarijs: ⁊ de contigentibus. nō
poſſum habere notitiā ꝯtingentis eiuſdem niſi obiectum ſit
preſens: ſed non requiritur in neceſſarijs notitia intuitiua: ⁊
ad notitiam eiuſdem ſufficiunt tria.

¶ De concurſu habituum ad actus. Cap. xxſ.

Dupliciter hītus cōcur rit ad actū.

Eſtat nunc videre ad quos actus concurrit ha
bitus. vtrum habitus ſolum concurrat ad act⁹
eiuſdem ſpeciei: cum illis ex quibus genitus eſt
vel vtrum aliquando concurrat ad actus diffe
rentes ſpecie ab illis quibus eſt genitus. ¶ Pri
mo notandum. vt dicit Occham in tertio. ꝙ du
pliciter habitus concurrit ad actum. Uno mo
do immediate / hoc eſt dictu concurrit ad actum taliter ꝙ nō
concurrit per prius ad alterum effectum ꝙ̄ ad illū. Alio mo-
do mediate. hoc eſt immediate concurrit ad alterum actum
⁊ iſte alter concurrit ad iſtum ſecundum. ideo habitus con-
currit mediate ad illum / vt habitus principiorum concurrit
ad habitum concluſionis: ⁊ immediate ad actum ſiue aſſen-
ſum principiorum: et aſſenſus principiorum immediate ad
aſſenſum concluſionis: ſic mediate habitus p̄miſſarum con-
currit ad habitum concluſionis vbi tam actus p̄miſſarum ꝙ̄
actus concluſionis mediat. pari forma habitus finis cōcur-
rit ad actū mediū mediate: ⁊ immediate ad actū finis. ¶ Hoc
ſuppoſito ponit talis ꝓpoſitio cōmunis apud docto. ꝙ habit⁹
nūꝙ̄ concurrit immediate niſi ad actus eiuſdem ſpeciei cum
illis ex quibus genitus eſt: ſed mediate bene cōcurrit ad act⁹
differētes ſpecie: ſicut dictū eſt de habitu principioꝝ ⁊ cōclu-
Propoſitio. ſionis qui differunt ſpecie. Probatur ꝓpoſitio aſſumpta. nūꝙ̄
habitus cōcurrit ad act⁹ niſi ſint intenſiui ſaltē intēſius red-

M.E.C.D. 2016

dāt habitū intenſiorē:ſed actus differentes ſpecie a p̄ceden=
tibus actibus non poſſunt ꝑducere partem eiuſdem ſpeciei
in habitu cum parte quā p̄cedentes produxerunt. nā ſi ſint
actus differentes ſpecie habebūt effectus differentes ſpecie
ideo effectus adequatus productus ab iſtis erit alteriꝰ ſpe=
ciei ab effectu adequato producto ab alijs ſpecie differen=
tibus:quia nulla cauſa pure naturalis habet effectus ade=
quatos differentes ſpecie. ergo ꝓpoſitum verum. [¶Pro= Additio.
batur aliter hec propoſitio ad oppoſitum : vnus habitus
inclinat in actus alterius ſpeciei ab actu a quo emerſit/ſeq̄=
tur ꝙ inclinabit in omnem actū. patet non eſt maior ratio ꝙ
in vnum q̄ȝ in alium/ergo ſi in vnum poteſt etiā in alium po=
terit.] Contra hoc arguitur ex communi reſolutione docto
rum/Amor alicuiꝰ obiecti cauſatus ex noticia intuitiua dif=
fert ſpē ab amore cauſato ex notitia abſtractiua. vnde dicit
/Sco.in quarto diſtinctiōe.xlix.ꝙ fruitio beatifica differt ſpe Scoꝰ
cie a fruitione vie:q: vna cauſatur mediante noticia intuiti=
ua/alia vero mediante noticia obſcura/Similiter.ſortes ex
notitia intuitiua platonis dilexit eum.iam habet habitū acq̄
ſitum diligendi eum.ſit plato abſens:ꝛ habeat noticiam ab=
ſtractiuā.ipſe ſortes feruētius diligit q̄ȝ ſi nūq̄ȝ dilexiſſet.ergo
habitus concurrit ad actum diligendi: ꝛ talis actus differt
ſpecie ab actibus diligēdi ex quibus talis habitus genitꝰ eſt:
ergo habitus concurrit ad actū differentem ſpecie illis a qbꝰ
emerſit. Poſſet dici ꝙ ille habitus nunq̄ȝ inclinat ad dilectio=
nem alterius ſpeciei:vt ad ſuum actum niſi noticia intuitiua
p̄ſens fuerit ſed cū noticia intuitiua ꝑducit noticia abſtracti
ua ſimul ſcd̄ȝ Occhā in ꝓlogo ꝑduci pōt actus voluntatis q̄ Occam.
habitum ꝑducit in abſentia.¶Preterea.ſit ſortes qui prius
vidit platonem frequēter:ꝛ iudicabat platonem eſſe per illā
noticiam intuitiuam. iam platone abſente/per illam abſtra
ctiuam iudicabit euidenter platonem fuiſſe et ad iſtud iudi=
cium non ſufficiunt noticie abſtractiue cum intellectu:ergo
concurrit aliquid aliud:et non videtur quit ſit illud preter
habitum:ergo habitus concurrit ad illud iudicium quo iu=
dicat platonem [illegible] : et tale differt ſpecie ab illo iudicio
ex quo habitus eſt genitus:nam iſta duo iudicia quibus iu=
dico platonem eſſe et platonem fuiſſe ſpecie differunt/ergo
habitus ꝛc.Et iſtud argumentum eſt multum apparens: et
videtur concludere.Si dicas ꝙ ad iſtud iudicium cauſan=
dum plato fuit/ſufficit noticia abſtractiua: tunc inferam ꝙ
talis eſſet per ſe nota.quod eſt falſum:quia ad per ſe notam
ſufficiunt intuitiue vel abſtractiue terminorum. certum eſt
ꝙ ſi ſortes prius iudicauerat platonem eſſe quando videbat
eum/ꝛ iam aduertat:iudicat ꝙ plato fuit immo iuramento
affirmaret:ꝛ eſt ei euidenter notum/ad iſtud iudiciū cauſan=

M.E.C.D. 2016

dum non ſufficiunt noticie abſtractiue: qꝛ tunc eſſent per ſe
nota vt dictum eſt. ergo aliquid aliud concurrit: ꝛ non videt
niſi habitus. ergo habitus concurrit ad actus differētes ſpe
cie ab illis ex quibus genitus eſt. Item dicit magiſter Mar=
tinus in prima queſtione de fortitudine concluſione ſeptima
ꝙ habitus fortitudinis aggreſſiue vt habitus generatus ex
frequentibus volitionibus volo fortiter aggredi inimicos
immediate concurrit ad actum fortitudinis confuſum puta
ad iſtum actū/ agendum eſt fortiter. qui tamē differt ſpecie
a primo actu: qm̄ ſecundus actus fertur ſuper aliud obiectū
ꝙ̄ primus actus/ ergo habitus aliquando concurrit ad act⁹
differentes ſpecie ab illis ex quibus genitus eſt. ¶ Unde ap
parentia eſt: ꝙ vbi habitus habet ꝓ partiali obiecto obiectū
alterius actus ab illo a quo genitus eſt: ꝙ concurrit imme=
diate ad illos actus: qui quidē diuerſe ſunt ſpeciei/ cuꝫ diuer
ſoꝝ ſint obiectoꝝ. Similiter habitus medioꝝ ꝛ finis qui eſt
vnicus: vt tenet Martinus cōformiter ad Gregorium: con=
currit immediate ad actus mediorum: ꝛ ad actus finis: ꝛ ad
actus vtriuſqꝫ ſimul: qui tamē omnes differunt ſpecie adin
uicem. ¶ Reſpondetur ad illud argumentum de ſorte ꝙ̄ iudi
cat euidēter platonem fuiſſe quē frequenter intuitiue vidit.
concedo totum ꝙ ipſe ſic euidenter iudicat. ꝛ nego ꝙ hoc ſit
ab habitu ibi derelicto: ſed dico ꝙ niſi recordetur ſe alias ſor
tē eſſe: ꝛ ſe iudicaſſe ſortē eſſe nunꝙ̄ aſſentiet illi ꝓpoſitioni/ ſꝫ
iſta ratio quā poteſt habere ſufficit ad hoc ſcꝫ recordatio ꝙ
alias vidit eum. Unde bene ſequitur alias euidenter iudica
ui ſortē eſſe. ergo ſortes tunc fuit. ſi iam recordoꝛ me alias
iudicaſſe/ per iſtam rationem poſſum habere iudicium eui=
dens conſequētis/ puta ꝙ ſortes fuit. ¶ Replicatur ſic, quero
a quo cauſatur iſte aſſenſus quo iudico me alias ſortē vidiſſe
vel ex ſolis notitiis apprehēſiuis abſtractiuis de iudicio p̄te
rito. vel cauſat ab aliquo alio ſi primū: ergo illa erit michi ꝑ
ſe nota, qꝛ ſufficiunt apprehenſiue abſtractiue per te. ꝛ non
habeo niſi noticias abſtractiuas: qꝛ tale iudicium non eſt: i=
mo non habeo niſi abſtractiuam illius iudicij preteriti. ergo
oportet dicere ꝙ iudiciuꝫ cauſatur pa[illegible]aliter ex habitu de=
relicto ꝛ cauſato ex illis aſſenſibus quibus iudicabam ſortē
eſſe euidenter: ꝛ iſti actus differunt ſpecie ab actibus p̄cedē=
tibus. Uel ſic. ꝛ clarius. ergo oportet dicere ꝙ illud iudicium
quo nunc iudico ſortem fuiſſe vel vidiſſe cauſatur ex habitu
derelicto. ſed ille eſt cauſatus ex actu alterius ſpeciei: ſcꝫ ex
aſſenſu cauſato a noticia intuitiua extremoꝝ ꝙ̄ ſit actus ad
quē nunc concurrit. igitur habitus concurrit ad actus diffe
rentes ſpecie ab illis ex quibus genitus eſt. Dico breuiter, ꝙ
argumentum non concludit contra modernos dicentes ꝙ ꝓ
poſitio de preſenti ꝛ de preterito differunt ſpecie: ꝛ ſimiliter

grego. ariminenſis:·

aſſenſus earum differunt ſpecie. Ubi tamen argumenta iſta nullius eſſent difficultatis apud antiquos tenentes ꝙ eſt idē iudicium ꝓpoſitionis de p̄ſenti/ ꝛ de p̄terito/ ꝛ ꝙ ille ꝓpoſitiones non differunt ſpecie/ Tunc diceretur ꝙ cauſatur illud iudicium ab habitu derelicto. ꝛ ꝙ illi duo aſſenſus ſunt eiuſdē ſpeciei/ Unde tamen pro opininione modernorum concedēdum eſt ꝙ aliquis habitus immediate concurrit ad act⁹ diuerſarum ſpecierū. ꝛ hoc non eſt inconueniens: quando illi duo actus habent idem obiectū totale: vt eſt in propoſito. nam ille ꝓpoſitiones de p̄ſenti ꝛ de preterito ſunt quodāmodo eedem. ꝛ ſunt idem obiectū: licet aſſenſus ſint diuerſi ſpecie/ Et ſimiliter ſoluitur p̄mū argumentum. quando ſortes amatur ex noticia intuitiua que poſtea eſt abſtractiua ꝛ idem obiectum totale ſecundū eandem rationem. q2 ille due noticie ſcʒ abſtractiua ꝛ intuitiua ſunt ſynonime/ licet differant ſpecie/ Conceditur illatum: quando eſt penitus idē obiectum ſub eadem ratione: vt ibi ſortes viſus intuitiue: ꝛ abſtractiue ſemper eſt idem: ꝛ iidem amores illi qui de eo habētur ſunt eiuſdem obiecti. licet ſint īter ſe diuerſi ſpecie. ꝛ ideo non incōuenit ꝙ idem habitus concurrat ad illos actus. Similiter nō inconuenit habitum cōcurrere ad actus differentes ſpecie: quando illi actus ſunt obiectoꝝ que ſunt partialia obiecta habitus: vt viſum eſt. Si autem non eſſet totale obiectum: vel vnum non includeretur in alio ſecundum eandem rationem: vel eſt totale obiectum: ſecundū diuerſas rationes. vt in amore ꝛ odio alicuius vnus habitus nunq̄ concurrit partialiter ad act⁹ differētes ſpecie. ¶ Eſt igit regula ḡnalis. Nūq̄ habit⁹ cōcurrit imediate ad act⁹ differētes ſpē niſi illi act⁹ ſint de eodē obiecto: vel vni⁹ obiectū ſit p̄tiale obiectū obiecti habit⁹: vł obiecta vtriuſq̄ ſint p̄tialia obiecta habitus quoniā tunc non inconuenit. [Quid faciat bon⁹ habitus vide mantuanū in libro de paciētia ꝛ alludit ad lingur gum vide digitos agricolaꝝ incuruatos. Itē aſcenſores domoꝝ ītrepidos. Itē aſſuetos mane ſurgeř ꝛ ſic ꝺ ſimilib⁹. In ſolutione argumentoꝝ p̄ſupponitur noticiā intuitiuā ꝛ abſtractiuā differre d[illegible]o grandis altercatio inter doctores quo modo differant. Imprimis Occhā dicit ꝙ notitia intuitiua dr̄ q2 per eā iudicamus de re cognita ꝙ ſit q̄n eſt: ꝛ ꝙ nō ſit q̄n non eſt. Similiter illa inquit eſt notitia intuitiua q̄ ſi cognoſcat ſubſtātia ꝛ accidēs immediate ſcit ſi illꝺ inheret, vel nō ſi illꝺ diſtet vel nō: ꝛ a tali notitia ſemper inchoat experimētū/ Apparētia iſti⁹ opinionis eſt q2 de⁹ per eandē notitiā intuitiuā iudicat rē eſſe q̄n eſt ꝛ non eē q̄n nō eſt/ Abſtractiua vero eſt per quā nō poſſū iudicare de re cognita ꝙ ſit q̄n eſt/ ꝛ ꝙ nō ſit q̄n nō eſt. ſimiliter nec de aliqua veritate contingēti ꝛ li per in iſtis nō dicit circūſtantiaȝ cauſe formalis: ſed effi

Addditio.

Intuitiua et abſtractiua noticia iudicatur ab ipſo deo quando eſt et quando no[n]

M.E.C.D. 2016

cientis. Contra qđ arguitur argumento qđ videt̄ ſatis diffi
cile. Si forte corrupto deus cōſeruaret noticiam intuitiuam
eius: apud hanc opinionē cauſaret in me iudiciū quo iudica=
rē ſortē nō eſſe etiā naturaliter ergo ſorte p̄ñte cauſabit idē
iudiciū ꝯña tenet: q2 cā naturalis eodē paſſo applicato ſemp
eundē effectū vel ſimilē in ſpē cauſat. Forte dices q̄ſadmodū
dicit doctor in ſolutiōe ad ſextū di. p̄me. q. prolo. qđ noticia
intuitiua cum intellectu ſunt cā ſufficiēs ad cauſandū iudiciū
negatiuū nō aūt affirmatiuū ⁊ ſic illis duobus ſic iunctis cau
ſant iudiciū affirmatiuū q2 ſunt maioris actiuitatis ⁊ impe=
dit cauſalitas illaꝝ duaꝝ cauſaꝝ ad iudiciū negatiuum. Ex
quo infertur qđ obiecto p̄ñte cauſat̄ iudiciū intenſius affir=
matiuū q̄ negatiuum obiecto abſente. Sed contra iſtud ar
guit̄ ſic. obiectū eſt ſolū finite actiuitatis ergo non pōt agere
ex quātacūq̄ magna diſtātia: ꝯña eſt ſatis nota. Sit ita er=
go qđ nō poſſit ex diſtantia centū leucaꝝ ⁊ ponat̄ in tāta di=
ſtantia ⁊ ꝯſeruet deus noticiā intuitiuā ei⁹ in intellectu: ſeq̄t
qđ tunc intellect⁹ iudicabit illud obiectū nō eſſe ⁊ tñ eſt. ergo
falſum eſt qđ ſꝑ obiecto exñte iudicet per illā illud obiectū ꝫ
eſſe. Probat̄ qđ noticia intuitiua illa cū intellectu ſufficiunt
cauſare illud iudiciū negatiuū ⁊ obiectū: tūc nō pōt agere cū
illis ad iudiciū affirmatiuū. igitur ꝓducet̄ iudiciū negatiuū.
Preterea ſit obiectū p̄ñs de⁹ pōt ſuſpēdere actiuitatē illi⁹ agētꝭ
nō ſuſpēdēdo actiuitatē noticie ītuitiue ⁊ ītellect⁹ faciat ita
tūc ſeq̄t qđ cābit̄ iudiciū negatiuū q̄ intellect⁹ iudicabit de illa
re ītuitiua ⁊ p̄ñte qđ nō ſit. Preterea noticia ītuitiua cāt iudiciū
quo intellectus rē aliter ſe habere q̄ ſe hꝫ: vt puta quo iudi
cat baculū eē bipedalem qui nō eſt: ergo nō obſtat noticiā
intuitiuā cauſare iudiciū quo intellectus iudicet rē eſſe q̄uis
non ſit. Propterea dicit andreas de caſtro nouo qđ duplicē
poſſumus habere noticiā de rebus ſenſibilib⁹. vna eſt p quā
apparet formaliter nobis vel virtualiter vel taliter ſe habe
re ⁊ ratiōe claritatis talis noticie etiā ſi ꝯſeruet̄ obiecto cor
rupto natural'r ꝓducitur iudiciū cōforme niſi impediatur ex
imperio volūtatis aut ratiōe corrigēte talē apparentiā ſiue
iudicāte ꝯtrariū aſſenſum: vt de noticia baculi ꝑ mediā p̄te
in aqua. ⁊ p mediā p̄te in aere. Alia eſt noticia quā experi=
mur in nobis p quā nec formal'r nec virtual'r nec ex imperio
volūtatis apparet nobis eſſe nec nō eſſe nec tal'r ſe habere.
Prima iam exigit p̄ñtiā obiecti ⁊ dr̄ intuitiua. Scđa vero nō exi
git p̄ñtiam obiecti ⁊ dr̄ abſtractiua. primā nō pōt intellectus
cauſare ī abſentia obiecti: ſcđa3 vero pōt ſub primo gñe cōtinet̄
oīs ſenſitiua exterior ⁊ nō ſola cū in intellectu ſit ponēda no=
ticia intuitiua reꝝ ſenſibiliū ⁊ ēt inſēſibiliū puta nr̄a opatio=
nū. Ex hac opiniōe ſequit̄ correlariū qđ ſi de⁹ ꝯſeruaret noti
ciā intuitiuā obiecto corrupto illa cauſaret idē iudiciū quod
nūc cauſat: puta iudiciū quo iudicaret rē illā eē. Sed q̄reret

Andreas de castro no

M.E.C.D. 2016

aliq̄s an ne poſſit eē aliqua noticia intuitiua q̄ natural'r cau=
ſaret iudiciū quo iudicaret̄ rē illā nō eē talē q̄admodū eſt ali
qua qua iudicat̄ rē illā eē talē vł talē natural'r. et breuit̄ pōt
dici qđ ſic ⁊ talē pōt deꝰ cauſare: ſʒ obiectū ad illā nō pōt acti
ue ꝯcurrere. Uerūtñ ſolui poſſunt his nō obſtātibꝰ ratiōes q̄
adducte ſūt ꝯtra guillermū Occhā. Ad primā dr̄ qđ cauſat̄ iu
diciū q̄ iudicatur rē nō eſſe. Et qñ dicit Occhā qđ illa re exñte
cauſat̄ iudiciū affirmatiuū hoc ē intelligēdū re exñte ĩdebita
approximatiōe. eodē mō dr̄ ad aliud qđ tūc cauſat̄ iudiciū ne
gatiuū et. ĩtelligēdū qđ ĩtelligit̄ actiuitate obiecti nō ĩpedita
cauſat̄ iudiciū affirmatiuū ſiue nō ſuſpēſa. Ad aliud eſt dicē=
dū qđ hoc eſt ꝑꝑ indiſpōnē organi vel mediȷ vel aliq̄d aliud
in aqua. Queritur an ſit eadem noticia in ſpē qua intuemur
rem a remotis et qua intuemur a propinquis. Dicit doctor
Occhā. p. quo. q̄. xiiȷ. ꝙ ſic. ⁊ differunt ſolum ſcđm magis intē
ſum et magis remiſſum. Sed cōtra arguitur noticia qua ſor=
tes intuetur a ꝓpinq̄s ſufficit cauſare iudiciū quod ſit homo
noticia qua vr̄ a remotis nō ſufficit: ergo differūt ſpē. ꝯña ꝑʒ
q᷑ iſtđ eſt rō apparētiſſima ad ꝓbādū aliq̄ differre ſpē q᷑ vnū
pōt in aliquē effectū ⁊ in ſimilē in ſpē nō pōt aliud. Sʒ ad iſtđ
rñdet Occhā loco pallegato negādo ꝯñām. et ad ꝓbationē
dr̄ verū eſt qñ illa ſūt eq̄ intēſa verūtñ ſi vnū ſit remiſſū ⁊ aliđ
intēſū nō opʒ: ⁊ pōt dari exēplū tenēdo qđ forma accidētal' pu
ta calor poſſit effectiue ꝓducer̄ formā ſubſtātialē puta formā
ignis ⁊ formā ſubſtātialē corrūpere aliq̄s calor pōt in mate=
ria ligni corrūpere formā ligni ⁊ formā ſubſtātialē ignis ꝓdu
cere ⁊ aliq̄s nō pōt ꝑꝑ ſui remiſſionē nō tñ ſequit̄ ꝙ differant
ſpē. Sʒ dicet aliq̄s ⁊ difficult̄ ſi aliq̄ q̄litas intēſa aliā q̄litatē ꝓ
ducere poſſit. alia remiſſa q̄litas q̄cūq̄ eiuſdē ſpēi q̄litatē re=
miſſē ꝓducere poterit ĩ ſubō ĩ quo nō eſt ĩpedimētū iſtud pʒ ĩ
oībꝰ: ſʒ noticia intuitiua q̄ vr̄ ſortes a ꝓpinq̄s cāt iudiciū intē
ſū qđ ſortes ſit hō: ḡ illa q̄ ſortes a remotꝪ vr̄ ſit eiuſdē ſpēi. Cū
in ſubiecto nulla ſit reſiſtētia cāt iudiciū remiſſū qđ ſortes ſit
hō. Ad iſtud mihi vr̄ dicēdū apud doc. occhā. Pro quo ponit̄
iſtud documētū. Q̄ſ aliqđ agēs ē ꝓductiuū duoꝝ effectuū in Regula
ſpē ſtat qđ vnū ꝓducit ꝑ maiorē diſtātiā q̄ʒ poſſit reliquū ꝓdu
cere: iſtud pʒ exēplarit̄ de cādela q̄ ad maiorē diſtātiā ꝓducit
lumē q̄ʒ calefacit. mō apud Occhā obm actiue cōcurrit ime=
diate ad iſta iudicia affirmatiua ⁊ ꝯñter dicēdū ē qđ ex ma=
iori diſtātia pōt actiue ꝯcurrere ad iudiciū quo iudicat̄ rē illā
eē q̄ʒ quo iudicatur rē illā eē aial ⁊ ex maiori diſtātia ad iſtđ
ſcđm iudiciū q̄ʒ ad illud quo iudicat̄ rē illā eē hoiē. et adhuc
ad iſtđ tertiū ex maiori diſtātia pōt actiue ꝯcurrere q̄ʒ ad illđ
quo iudicat̄ rē illā eē ſortē. Et ꝑ hoc facile ſoluit̄ argumētū q᷑
qđ nō poſſit tūc illā rē viſā a remotis iudicare eē hoiē ʒ hoc nō
eſt ex deffectu noticie intuitiue ſʒ q᷑ obm ex tāta diſtātia acti

M.E.C.D. 2016

ue nō pōt ꝯcurrere. Ex iſta ſolutiōe ſequit̄ correlarie qḋ ſi de⁹ ipediat ſortē a ꝓpinqͦs poſitū ne ꝓducat inteſioꝛ noticiā intuitiuā tn̄ a remotis nihilomin⁹ ꝓducet̄ iudiciū affirmatiuū quo iudicabit̄ illā rē eſſe hoīez. Sequit̄ ſcḋo qḋ ſi ſorte poſito a remotis ꝓduceret de⁹ noticiā intuitiuā ſortis eq̄ inteſā cū illa quā ꝓduceret ſortes a ꝓpinqͦs adūc nō cauſabit̄r iudiciū quo iudicabit̄ illā rē eē hoīem: ſꝫ tūc ē mihi difficile ſaluare occhā totalr̄ q2 ſeq̄t ex iſto cū ꝑhabitis qḋ noticia intuitiua q̄ƺ ſortes a remotis cū intellectu cauſant de neceſſitate iſtud iudiciū quo iudicat̄ rē illā nō eē hoīez qḋ ē cōtra experientiam. ¶ Probatur ſic ſufficiunt ad cauſandū ⁊ ſunt cauſe naturales ⁊ nō impediunt̄ q2 obiectum non poteſt impedire in ordine ad illum aſſenſum quia ex tanta diſtantia non poteſt in cōtrarium. ¶ Forte dicet̄ quod notitia intuitiua ſeruata obiecto abſente nō poteſt in quodcūq; iudicium negatiuū contingens ſed ſolum in illud quo iudicatur rem non eſſe ⁊ obiectum ex quacunq; diſtantia ex qua poteſt agere noticiā intuitiuam poteſt coagere ad illū aſſenſum. Et ita replica non currit. ¶ Poteſt dici ſecundo ꝙ illa noticia intuitiua remiſſa licet poſſit in remiſſum iudiciū quo iudicetur hanc reꝫ eſſe hoīem non tamen in hoc paſſo. Et hoc pro ſtatu iſto ſaltem: ſed bene in paſſo maioris perſpicacitatis. Sed videtur michi difficille ſi diceretur de anima ſeparata ſiue de angelo cū illa ſit ſuſceptiua iſtius iudicij ⁊ in ipſa nulla ſit reſiſtentia. Sed potius opponitur cū naturaliter inclinēt intellectus ad omnem aſſenſum vex. ¶ De noticia intuitiua alia eſt opinio Gregorij ariminēſis dicentis noticiam intuitiuā eſſe illā que immediate terminatur ad rem abſtractiuā vero que mediate terminatur ad rem ⁊ imediate] ad ſimilitudinē rei. vide ipſum. dicit ſcotus. ꝙ ad cauſandum noticiam abſtractiuā requiritur ſpecies veruntamen nō terminatur ad illam ſpeciē ſed ad rem abſtractiue cognitam. Dicit doctoꝛ Occham ꝙ non eſt ponenda ſpecies/ ſed habitus a quo effectiue cum intellectu cauſatur noticia abſtractiua. dicit Gregorius ꝙ noticia intuitiua conſeruata obiecto abſente: nullum iudicium cauſat. dicit occhā: quod cauſat iudiciū negatiuū. Dicit de Caſtro. quod idem iudiciū cauſat quod cauſaret in pn̄tia rei. Uide hec oīa.]

¶ De augmento habitus Cap. xxij.

Onſequenter videndum eſt de augmēto habit⁹ ¶ Utruꝫ videlicet detur ſummus habitus qui poteſt in anima cauſari. puta in intellectu: vel voluntate. notum eſt ꝙ aliquid poteſt in potentia cauſari: ⁊ non cuiuſcunq; intentionis. ergo opoꝛtet dare ſummam intentionem: vel ad minus minimam ſub qua non poteſt ⁊ ſub q̄libet minori poteſt. Et hoc dupliciter

M.E.C.D. 2016

intelligitur/ ꝙ detur ſummus habitus/ Uno modo ex natura
rei. et in iſto ſenſu eſt altercatio inter doctores/ Nam Sco=
tus in tertio diſtinctione. xiij. ponit maximum ex natura rei:
ita q̇ deus non poteſt ꝓducere maiorem qualitatem ſue in=
tẽtiorẽ. Occhã ⁊ Gregorius hoc ĩpugnant videlꝫ. ꝙ nõ datur
maximus habitus ſeu qualitas ex natura rei maxima/ Alio
modo poteſt intelligi ꝙ detur maximus habitus qui poteſt
ꝓduci in potentia non ex natura habitus: ſed natura poten=
tie: ita ꝙ potentia non ſit capax maioris habitus. notum eſt
ꝙ datur maxima aqua que poteſt poni in vaſe non ex natu=
ra aque: ſed ex natura vaſis qđ nõ eſt capax maioris aque.
Et tunc queritur vtrum detur maximus habitus cauſatus
in potentia q̃uis nõ proueniat ex natura habitus quin poſ=
ſit augeri: ſed ex natura potentie: que non eſt capax maioris
habitus. Et adhuc dupliciter intelligit̃. Uno modo ꝙ detur
maximus cauſabilis in potentia per naturam/ ita q̇ natura
liter nõ poteſt cauſari maior. Alio modo per potentiam ſu=
pernaturalẽ. Solum facio difficultatẽ/ an detur maximus q̇
poſſit cauſari in potentia ex natura potentie: vel potẽtia nõ
poteſt ꝓducere actus plures q̃ illos qui requirũtur ad pro=
ductionẽ illius habitus. De Alyaco poſt Occham ⁊ Grego
rium dicitꝙ datur maximus habitus qui poteſt poni in po=
tentia in eſſe habitus: ſed non dat̃ maximus qui poteſt eſſe in
hac potentia in eſſe qualitatis: quia capiendo pure paſſiue
eſt infinite capax. Unde habitus eſt in potentia ſecundum
ꝙ eſt actiua ⁊ non ſecudum ꝙ eſt paſſiua. Sed datur maxi=
mus cuius ipſa eſt capax ex natura propria in eſſe habitus:
vt q̃uis augeat̃ volitio in eſſe qualitatis tamen non augebi
tur in eſſe volitionis. vtrum pure naturaliter loquendo de=
tur aliquis habit⁹ qui poteſt cauſari a potẽtia per actus na
turaliter elicitos ab illa potentia: ⁊ non poteſt maior cauſa=
ri: ⁊ videtur ꝙ non. patet. ille poteſt cauſari in iſta potentia:
⁊ potentia poteſt elicere vnum actum: qui intendet priorem
habitum. ergo ille habitus non erat maximus qui poterat
cauſari in iſta poten[illegible]a per actus naturaliter producibiles.
Dices: datur minimus qui non poteſt: ⁊ quilibet minor po=
teſt. Contra. ſi quilibet minor poteſt: capio ꝙ in potentia per
actus ſit productus habitus diſtans ab illo minimo per dimi
dietatem vnius gradus. tunc potentia poteſt elicere actum
naturaliter continuatum per horam ⁊ tunc producet vnam
dimidietatem gradus ſecluſo etiam tali habitu/ ergo ⁊ nunc
producet: quia ſubiectum eſt magis diſpoſitum q̃ eſſet ſine
habitu: ergo in fine hore erit iam habitus v ſeꝗ ad illam com
pletionem ꝓductionis illius dimidiũ gradus/ Aliqui doc. di=
cunt ꝙ datur certa intentio in habitu ad quam nõ poteſt ho
mo pertingere per replicationem actuum/ veruntamen ad

discrepantia aliorum doctorum

M.E.C.D. 2016

quamcunqꝫ intẽtionem infra illam poteſt homo pertingere
per replicationem actuum/Contra. volo ꝙ pertingat ad il=
lam infra illam ſolum per dimidium gradum. tunc ſic. bene
ſequitur. iſte poteſt elicere actum cauſantem dimidietatem
gradus: ergo. dices nego conſequentiam: quia erit capaci=
tas potentie repleta/Contra. nunqꝫ erit repleta: quia quã=
do erit vna dimidietas dimidie partis adhuc capacitas non
erit repleta. ergo talis actus nõ ceſſabit a productiõe quouſ
qꝫ illa dimidietas ſit ꝓducta. Hoc argumentũ mihi facit fidẽ
q' non põt defenſari ꝙ detur minima intẽſio cuius potentia
non ſit capax ex natura rei: quia habeam intentionem infra
illam per dimidietatẽ gradus: ⁊ in potentia ponaт actus qui
ſufficiat ꝓducere illam dimidietatem. tunc illam producet/
cuꝫ eſt cauſa naturaliter actiua: ⁊ paſſiuꝫ ſuſceptiuũ qḋ nõdũ
ſuſcepit. ergo ſuſcipiet: ⁊ ſic non erit minima immo maxima
q̃ſic. Pro iſto argumento dico ꝙ quocunqꝫ tpe ſignato finito
oportet de neceſſitate concedere ꝙ datur maximus habitus
quẽ homo poteſt producere vel qui poteſt ꝓduci in homine
in illo tempore finito vel minima quã non. Secundo. non da
tur maximus gradus habitus qui poteſt produci ſimpliciter
nec minimus qui non: vt in tẽpore infinitos actus poteſt pro
ducere: ſecũdus erit intẽſior primo q̃rũ ⁊ quartꝰ tertio: ⁊ ſic in
infinitum: nec datur maximus q̇ ſic nec minus qui nõ. Et hoc
tenendo ꝙ potentia ſit infinite capax ex natura rei. [Michi
Additio. videtur q' oportet ponere ſummũ habitum ex natura rei et
ſic actus producẽs illum habitũ a nulla cauſa maiore poteſt
intendi/ quia non poteſt eſſe maior cauſa in illa ſpecie. Sed
videtur concedendum ꝙ quelibet capacitas q̃tũcunqꝫ pua
poſſit habere illud ſummũ quia in infinitũ poteſt augeri alia
cauſa ptialis/ ſed non ponendo maximuꝫ ex natura rei bene
dicit liber.] Et hec dicta ſufficiant de ꝓductione ⁊ cauſalita=
te habituũ. Dictũ eſt generaliter de actu ꝟtuoſo: ⁊ vitioſo: et
conſequenter de generatione habituum in qua potentia ⁊ in
qua non: ⁊ de coꝛruptione illoꝝ. ⁊ per quid coꝛrumpuntur. ⁊ de
contrarietate illorum: ⁊ de coeſſicentia [illegible] actus: ⁊ finaliter
de augmento habituum: ⁊ de actibus humanis/ ⁊ circunſtan
tijs eorumdem.

❡ De diffinitione virtutis ⁊ multiplici eius diſtinctione Cap. xxiij.

TAn conſequenter de virtute que eſt habitus
quid ſit: ⁊ de multiplici virtutis diſtinctione: ⁊
de proprietatibus eius tã in generali q̃ in ſpe
ciali videndum eſt. vnde primo notandum ꝙ
aſſignãт due diffinitiones virtutis. vna Ariſt.
Quid ꝟtus. in ſecundo ethi. alia beati Auguſtini in libro
de libero arbitrio. vnde virtus ſic diffinitur ab

M.E.C.D. 2016

Ariſtotele loco predicto. Uirtus eſt habitꝰ electiuus in me=
diocritate exñs determinata ratione prout vir prudens de=
terminabit. Alia diffinitio Auguſtini. Uirtus eſt bona qua=
litas mentis qua recte viuitur/ qua nullus male vtitur/ quaꝫ
deus in nobis ſine nobis operat. Prima diffinitio virtutis ab
Ari. data apud Martinum ſic põt exponi. virtus eſt habitus
electiuus. hoc eſt virtus eſt hitus inclinans ad actum medi
um inter actus vitioſos: ad actum inꝗ medium recte ratio=
ni conformem. vnde dupliciter intelligitur ꝙ virtus conſiſtit
in medio/ Uno modo tanꝗ in medio circa proprium actum:
⁊ſic exponitur diffinitio virtutis. Uirtus eſt habitus inclinãs
ad actum mediũ inter actus vitioſos / puta inter defectum
⁊ſuperabundantiam. conſequenter declarat quid ſit actus
medius: ⁊ eſt actus conformis recte rationi: ſiue determina=
tus ratione prout vir prudens determinauit/ Alio modo ca=
pitur medium ꝓ obiecto. tunc ſic exponitur diffinitio. virtus
eſt habitus in mediocritate conſiſtens. i. circa obiectum de=
terminatum ratione habens pro obiecto certam materiam
que ponitur talis vel tanta per rationem que vocatur medi
tas ſiue mediocritas. Sed diffinitio Auguſtini eſt intelligen
da de virtutibus infuſis: propter vltimam partem. Difficul=
tas vtrum ad habitum eſſe virtutẽ de neceſſitate requiratur
ꝙ cum illo habitu inſit in intellectu prudentia habitualis: di
ctum eſt ꝙ nunꝗ actus eſt virtus: niſi inſit cũ illo prudentia
actualis intellectu/ Queritur vtrum etiam requirat ad ha=
bitum effectiuum eſſe virtutem: ꝙ de neceſſitate inſit prudẽ=
tia habitualis/ quia virtus eſt habitus electiuus determina
ta ratione. ideo videtur ꝙ ad eſſe virtutis habitualis requi
ratur ſemꝑ ratio. i. prudentia habitualis. Reſpondet occhã
in quarto queſtio. tertia probabiliter ꝙ non: ꝗuis ad actum
eſſe virtutem neceſſario requiratur prudentia actualis intel
lectu. verum ad habitum eſſe virtutem nõ neceſſario requi
ritur habitus prudentialis intellectu. qđ ſic ſuadet. capio ſor
tem non habituatũ habeat dictamen verũ prudentiale/ ⁊ ele
ctionẽ conformẽ illi dictamini in voluntate. tunc deus pote=
rit ſuſpendere actione primi actus ſcilicet dictaminis prudẽ=
tialis non ſuſpendendo electionem conformem illi dictamini
quo facto ab illo dictamine nõ generabitur habitus prouidẽ
tialis : et generabitur habitus per actiuitatem electionis.
ergo non requiritur habitus prudentialis : ꝙ ab illo dicta=
mine non generabitur habitus prudentialis : notum eſt. ne=
ꝗ ab illo generabitur habitus electiuus : quia actus prun
dentialis non agit immediate ad habitum electiuum: ſed
ſolum mediate. ¶ Secundo arguitur multum apparenter.
ſit ſortes habituatus in habitu prudentie dirigente electio=
nem temperantie et habeat habitum electiuum temperan=

Uirtꝰ dupli cit dr ꝯſiſte re in medio

Quid ſit virtus ſecundum aug. et ariſtotelem

M.E.C.D. 2016

tie conformem. tunc ſortes poteſt elicere dictamina contra-
ria non eliciendo electiones contrarias illis actibus a qui-
bus generabatur habitus temperantie electionis. quo fa-
cto per frequentationem illorum dictaminum corrumpe-
tur habitus prudentialis: et non corrumpetur habitus ele-
ctiuꝰ qꝛ nõ põt corrũpi niſi ꝑ actꝰ ꝯrios: vt dictũ ē de corruptio-
ne hitus: ꝫ talis habitus electiuꝰ tēperātie nõ corrũpit: ideo
naturaliter põt manere hitus virtuoſus abſqꝫ habitu prudē-
tiali. Forte dices. nõ eſt difficultas q̄n poſſit manere actus ele-
ctiuꝰ ſine actu prudētiali: qꝛ diſtingunt realiter ꝛ ꝑ ꝯſequens
deus poteſt vnum corrumpere altero conſeruato. ſed tunc
iſte actus non eſſet amplius virtus. Eodem modo dcam ꝙ
ille habitus electiuus non erit amplius virtus abſqꝫ habitu
prudentiali. Contra. illo habitu electiuo manente ſine habi-
tu prudentiali ꝛ habita recta ratione: talis habitus cõcurret
ad ꝯſimiles actus illis ex quibus genitus eſt. ergo ille habi-
tus eſt virtuoſus. patet. quia propter nichil aliud dicitur ha-
bitus virtuoſus: niſi quia inclinat vel coefficit conſimiles ac-
tus virtuoſos: ꝛ ſecluſo habitu prudentiali inclinat ad actus
virtuoſos ꝛ coeffecit. ergo ſecluſo habitu prudētiali talis ha-
bitus poteſt dici virtus. Ideo apparet mihi probabile ꝛ idu-
bitāter verum / vt dicit Okam: ꝙ non eſt de ratione habitus
electiui ꝙ habeat habitum prudentialē ꝗuis ſit de ratione
actus ꝙ habeat actum prudentialem.

Replica ad argumentum:

Tractatus Secundus. De differentia inter theologales ꝛ morales virtutes. Cap. I.

Sequitur de differentia inter virtutes theologa-
les ꝛ humanas. Et ꝓ declaratione notandum ꝙ
virtus prima ſui diuiſione diuiditur in virtutem
humanam ꝛ in theologicam ſiue ſupernaturalē.
Notandum p̄terea ꝙ multe differentie ſolent po-
ni a doctoribus inter virtutes theologas: ꝛ humanas. Un-
de ſanctus Tho. prima ſecunde queſtione. lxij. ponit tres dif-
ferētias inter illas. Prima. virtus humna eſt de obiecto crea-
to / theologica de obiecto increato ſc[illegible] et de deo. Secunda.
Uirtutes humane generantur in nobis ex actibus ꝓpriis:
ſed theologice a deo producunt ꝛ infunduntur. Tertia diffe-
rentia. ꝙ ſint ponende virtutes humane hoc habetur per ra-
tionem naturalem: ſed ꝙ ſint ponende virtutes theologice
ſolum habemus ex reuelatione ſacre ſcripture. ꝛ per nullam
rationem ſiue experientiam poteſt ꝓbari ꝙ ſint ponendi ha-
bitus infuſi: ſed ſolum ex auctoritate ſcripture ꝛ reuelantis.
Unde q̄ntum ad ſecundam differentiam dicit Occham in ter-
tio ꝙ ꝟtus theologica dupliciter capitur. Uno modo ſpecia-
liſſime ꝓ virtute habente deum pro obiecto ꝛ ab ipſo ſolo deo
nobis infuſa. Et ſic ſecundum ponentes ſpem acquiſitam nõ

Triplex eſt dfa int̄ virtutes morales ꝛ theologas.

M.E.C.D. 2016

eſſet virtus theologica. Alio modo ꝓ virtute habente deum pro obiecto ſiue ſit infuſa a ſolo deo ſiue a nobis genita per actus noſtros. ⁊ ſic ſpes/ fides/ ⁊ charitas acquiſite ſunt virtutes theologice. Alie autem virtutes que habent obiectuꝫ creatum vocantur humane. ¶ Circa hanc differentiam eſt difficultas. ⁊ arguitur ſic. ſapientia poniť inter virtutes humanas: puta inter habitus intellectuales: ⁊ tamē habet deū pro obiecto/ quia cōſiderat pmam cauſam: ⁊ res altiſſimas. ergo illa differentia poſita inter illas (quia theologica habꝫ deum/ humana vero virtus habet obiectū creatum) non eſt bene poſita. ¶ Item ſpes habet quid creatum pro obiecto. ergo illa ratio diſtinctionis non eſt ſufficiēs ex parte obiecti creati et increati. Antecedens patet. ſpes habet beatitudinem et gratiam pro obiecto: et talia ſunt creata. igitur. Quātum ad pmum dicit Thomas. ꝙ deus dupliciter poteſt eſſe obiectum alicuius virtutis. Uno modo ſecundum aliquā rationem que noſtrā naturalem cognitionē tranſcendit. Alio modo deus poteſt eſſe obiectum alicuius virtutis ſecunduꝫ aliquam rationem que non tranſcendit intellectionem noſtram naturalem. Unde notum eſt ꝙ ex vi noſtri intellectus per rationes naturales poſſumus deuenire in aliqualeꝫ cognitionem dei ꝙ ſit ſuprema cauſa et pma ceteras cauſas mouens. tunc dicit Tho. ꝙ ille habitus habens deum ꝓ obiecto qui non tranſcendit noſtram cognitionem non eſt virtus theologica ſed humana. ⁊ ſic ſapiētia que ponitur a philo. intellectualis virtus conſiderat diuina ſecundum ꝙ ſunt inueſtigalia ratione humana. ſed theologica virtus eſt circa ea ſecundum ꝙ rationem humanam excedunt. vt quando deus conſideratur ſub ratione beatificatoris ita ꝙ intellectus non poteſt pertingere ex ratione naturali: tunc talis habitus eſt theologica virtus. Sed per oppoſitum dr humana quia eſt de obiecto creato vel increato quod ſecundū rationem naturalem non excedit intelligentiam noſtram. ⁊ ſic ſapientia eſt virtus humana. et loquimur de ſapientia virtute: et non de ſapientia dono. ¶ Item cum arguitur. ſpes eſt de obiecto. creato ſctūs Tho. ⁊ ſctūs Bonauē. in tertio diſtigunt illaꝫ. vel de obiecto creato. i. obiecto materiali: ⁊ ſic cōcedo/ quia eſt de beatitudine et gratia. vel de obiecto creato tanꝗ de obiecto pncipali. i. taꝗ de illo qđ eſt ratio mouens voluntatem ad volenduꝫ/ et ſic nego. Unde ſpes partialiter terminatur ad beatitudinem formalem/ ſed ad illam ſub tali ratione nobis conferendaꝫ propter merita. Illud eſt obiectum formale quare deſideramus beatitudineꝫ. vnde thomas ſic dicit/ tamē ſub aliis verbis puta ꝙ ſub aliis conſiderationibus ſpes eſt de beatitudine in ordine ad deuꝫ tanꝗ vltimum finem/ et tanꝗ conferentem beatitudinem: ⁊

Dupl'r deꝰ pōt eē obiectū alicuiꝰ virtutis.

Doctor. S.

M.E.C.D. 2016

ſic habet deum pro obiecto: et hoc ſufficit ad virtutem theo-
logicam. ¶ Contra. latria habet deum pro obiecto. nā actꝰ
latrie eſt honor exhibitus deo: et cū hoc habet aliquid crea-
tum ſcilicet cultū exteriorem: ⁊ propterea vocaẗ virtus hu-
mana. vnde actus latrie exteriores ſunt genuflectiones/ et
ſigna ſimilia exteriora in recognitionē ſupremi dominij. Si-
militer obedientia habet deū precipiētē ⁊ cū hoc illud quod
precipitur qđ eſt aliquid creatū. igitur ſi ſpes habeat deū ꝓ
obiecto ⁊ aliquid creatū: nihilominꝰ debebit eſſe virtus mo-
ralis humana ⁊ nō theologica. ¶ Ad hoc dicit. ſ. Bonauētu-
ra dans talem differentiā: ꝙ nunq̄ virtus theologica habet
actum exteriorē pro obiecto ſicut moralis virtus. Alia dif-
ferētia. virtus theologica habet deū ꝓ obiecto ſecundū ra-
tionē trāſcēdentē noſtrā cognitionē naturalē/ ſed humana
habet quid creatū vel increatū ſecundū rationē nō trāſcen-
dentē noſtrā intelligentiā. Itē virtus humana aliquādo ha-
bet operationē exteriorē ꝓ obiecto/ theologica habet deū
ſiue aliquid nō operabile a nobis. Tertia differentia. virtus
humana eſt inter extremitates duas/ ſcilicet inter ſupabun-
dantiā ⁊ defectū/ ſed theologica nunq̄ eſt inter ſupabundan-
tiā ⁊ defectū. ¶ Dices. ſpes habet duas extremitates. ſ. pre-
ſumptionē: puta ſperare beatitudinē ſine meritis. ⁊ deſpera-
tionē. ſ. deſperare de dei mīa: ideo habet ſuperabundantiā ⁊
defectū/ ergo tertia differētia eſt minus bene poſita. ¶ Re-
ſpondeẗ ꝙ dupliciter intelligitur aliquā virtutē eſſe iter duo
extrema. vno modo ex parte obiecti principalis. vt tēperan-
tia puta velle comedere et bibere ſecundū ꝙ recta ratio di-
ctat: eſt inter duo obiecta. ſ. velle comedere pluſq̄ dictat ra-
tio: tale eſt extremū vnū ratione obiecti ꝑ ſuperabūdantiā/
ſimiliter velle minꝰ comedere ⁊ bibere q̄ recta ratio dictat
eſt aliud extremū rōne obiecti in deficiēdo: et ſic virtus mo-
ralis habet extrema ſiue eſt iter extrema ex parte obiecti.
Alio modo cōtingit aliquā virtutem eſſe inter duo extrema
nō ratione obiecti/ ſed ꝓpter defectum alicuius circūſtantie
quam illa virtus ſiue potentia debe[t a]ſſumere in eliciendo
ſuos actus. vt ſortes ꝑ actus ſpei ſperat beatitudinē ſine me-
ritis/ talis actus eſt vitioſus nō per hoc ꝙ nimis innitiẗ deo/
vel quia eſt nimis intenſus/ cum homo non poſſit nimis in-
tenſe ſperare. ſed ideo eſt vitioſus: quia omittit circūſtantiā
quā aſſumere debet in ſperādo. ideo hoc non eſt ꝓpter obie-
ctum vel propter defectum vel propter ſuperabundantiā/
ſed propterea quia omittit circunſtantiam quam debet aſſu-
mere: et ſic reſolutorie ponuntur tres differentie inter theo-
logicam ⁊ moralem virtutem. Prima: ratione obiecti. Secū-
da. ratione operationis exterioris. Tertia/ vna eſt inter ex-
trema ratione obiecti. ſ. ſuperabundantiam ⁊ defectum/ al-

Dupliciter virtꝰ eſt inter duo extrema.

M.E.C.D. 2016

tera vero non. ¶ Contra. ergo eadem virtus erit moralis et theologica ſaltem tenendo ꝙ idem actus eſt medij et finis. vt volitio dandi elemoſinam propter deum/ habet pro obiecto aliquid creatum et increatum. Dicit occham/ nō eſſe inconueniens ꝙ eadem virtus ſecundū diuerſa obiecta ſit moralis et theologica. immo ipſe occham habet concedere ꝙ omnis actus intrinſece bonus eſt virtus moralis et theologica. [Uirtutes theologice non diſtinguntur ab humanis penes obiecta / quia aſſenſus fidei creaturam ſolum habet pro obiecto puta propoſitionem cuius nulla pars deum repreſentat/ vt hec/ antichriſtus erit: forte diceretur ꝙ aſſenſus eius non eſt fides: ſed ſolum aſſenſus huius antichriſtus erit eſt adeo reuelata. dato ꝙ hoc eſſet verum actus ille nō haberet deum magis ꝓ obiecto ꝙ̄ actus iſte/ volo dare elemoſinam pauperi propter deum. quicquid ſit de hac materia videtur ꝙ non ſit alicuius modus dicendi niſi ꝙ diſtinguntur ſic actus theologi ab actibus humanis: quia regulariter habent deum pro obiecto materiali ſaltem precipui actus habent deū pro obiecto non ſub ratione humana ſed ſuper naturali: ſecus eſt de actibus humanis.]

Additio.

¶ De ordine virtutum theologalium. Cap. xi.

Queritur conſequenter de ordine earundem virtutum theologalium: et imprimis non loquimur de ordine perfectionis: quia notum eſt in illo ordine ꝙ charitas eſt peior. i. perfectior: et precedit fidem et ſpem eo ꝙ ille per charitatem formātur. vt dicit. S. Tho. prima ſecunde. q. lxvj. arti. vj. Sed eſt queſtio de ordine generationis. vnde dupliciter intelligitur ꝙ ſit ordo inter virtutes. Uno modo ꝗ̄tum ad habitꝰ infuſos. Alio modo ꝗ̄tū ad actus earum: ita ꝙ actus vnius neceſſario precedat actum alterius. ꝗ̄tum ad primū/ puta de ordine inter habitus ſit talis propoſitio. Nullus eſt ordo generationis ſiue productionis inter habitus infuſos. Patet/ iſti infuſi habitus ſimul infunduntur in baptiſmate. Unde ꝗ̄cito eſt perfectum baptiſma in inſtanti terminante prolationem verborum cū ablutione infunduntur ſimul iſti tres habitus: ſcilicet fides/ ſpes/ et charitas: nec vnus coagit ad productionem alterius: quia creantur a ſolo deo. Ideo ꝗ̄tum ad generationem habituum nullus eſt ordo inter eos. ꝙ ſimul infundantur habetur ex fide prime ad corin. xiij. tria hec maior horum eſt charitas: ſed non habetur auctoritas expreſſa ꝙ infūdantur in baptiſmate: ſed ex multis auctoritatibus ſcripture hoc deduci poteſt: quarum vna eſt. impoſſibile eſt ſine fide placere deo. Alia charitas diuidit filios regni et perditionis.

Propoſitio.

Quō charitas actꝰ aliarū virtutū imperat.

M.E.C.D. 2016

¶ Difficultas: an maneāt fides/ et ſpes quando non manet charitas. Videtur ꝙ ſic. vt dicit probabilior opinio ſecunda ſecunde. queſt. xliiii. arti. iiii. ad primum/ Aliquando manet charitas: quādo nō manent fides ⁊ ſpes: vt in beatitudine. ſ; difficultas eſt modo. vtrum aliquando infundantur fides et ſpes quū non infunditur charitas. ⁊ vtrum aliquando infundatur charitas: quū non infundunt̄ fides ⁊ ſpes. ¶ Quantum ad primum/ videtur ꝙ ſic. Nam baptiſatus ponens obicē p mortale/ vt per luxuriam vel auariciam: in illo non infundit̄ charitas: ⁊ tamē infunduntur fides ⁊ ſpes. quod probatur: quia eſt fidelis: et non ponit obicem per infidelitatem: ⁊ eſt baptiſatus. Ideo eſt fidelis: ⁊ per conſequens habuit fidem infuſam. inſuper auaricia/ vel luxuria non eſt demeritoriu; fidei vel ſpei. igit̄ non eſt obex. ergo infunditur fides ⁊ ſpes nō infuſa charitate. ¶ De ſecundo ꝙ poſſit infundi charitas de lege clarum eſt. quod ſic probatur. paruulus baptiſatus in inſtanti terminā te plationem verbo⁊ ſacramēti baptiſmi moriat̄ tunc huic anime infundit̄ charitas: q2 eſt ſaluata ⁊ nō infundunt̄ fides vel ſpes: q2 in hoc inſtanti primo eſt in charitate: ⁊ non rea alicuꝰ pene ſoluende in purgatorio. q2 nō peccauit: ergo eſt ſaluata. vnde fides ⁊ ſpes euacuantur in patria: ⁊ per cōſequens infunditur charitas ſine fide ⁊ ſpe. ¶ Quantum ad primum/ aliqui dicunt in tali infunditur fides ⁊ ſpes: quia talis eſt fidelis. ergo habet fidem. Opinio tamen oppoſita videtur pbabilior quam inſequitur Sanctus Thomas/ ꝙ nunꝙ infunduntur fides/ ⁊ ſpes/ de nouo quin infundatur charitas. bene tamen conſeruantur ſine charitate. Probat̄. deus non dat homini ſibi ingrato dona tam excellentiſſima ſicut ſunt fides/ ⁊ ſpes infuſe. Contra/ talis eſt fidelis. diſtinguo vel ab habitu fidei infuſe: ⁊ ſic nego. vel fidelis. i. habēs caracterem fideliū. vel poteſt eſſe fidelis ab habitu fidei acquiſite: ⁊ ſic conceditur. Ad aliud/ fides et ſpes non perdunt̄ per mortale. ergo non ponit obicem infuſioni: nego conſeq̄ntiam. Nā vnūquodq; mortale eſt ſufficiens ponere obice; infuſioni/ ſed vt perdantur fides ⁊ ſpes [illegible]a infidelitas et deſperatio ſufficit. Quantum ad ſecundum in caſu infunditur paruulo charitas quando non infunduntur fides et ſpes. dico quia iam in illo inſtanti eſt extra ſtatum vie/ oportet confiteri ꝙ infunditur charitas ſine fide ⁊ ſpe ⁊ nunꝙ in alio caſu. Reſolutio ergo eſt ꝙ non eſt ordo neceſſario requiſitus ꝙtum ad habitus infuſos de communi lege: quia ſimul īfunduntur. ¶ Sed queritur/ an ſit aliquis ordo quantū ad exercitium actuum: ita ꝙ neceſſario actus vnius preſupponat actum alterius vt vtrum actus ſpei preſupponat actu; fidei ⁊ actus charitatis actum fidei ⁊ ſpei. Et apparet ꝙ ſic: quia oportet primo credere ꝙ ſperare ⁊ amare. ¶ Quantum ad

Reſolutio.

M.E.C.D. 2016

hoc dico primo/ ad actus ſpei ⁊ charitatis requiritur actus
fidei natura preuius vel tempore vt eliciatur actus de com=
muni lege. Patet/ nō poteſt haberi actus ſpei ⁊ charitatis qn̄
habeatur in intellectu aliquod iudicium paracticū certum ⁊
ineuidens: ergo preſupponitur actus fidei in intellectu. ꝯñ
eſt certa: quia om̄e iudiciū certum ineuidens eſt actus fidei.
antecedens patet/ ad omnē actum virtutis requiritur iudi=
ciū practicum preuium: ⁊ de communi lege non poteſt habe
ri iudiciū euidēs de deo ſperando vel amando: ſed ſolū ineui
dens. ideo vt habeatur actus ſpei requiritur hoc iudicium. ꝙ
beatitudo eſt nobis poſſibilis a deo ex meritis. preter hoc re
quiritur iudicium practicum ꝙ ſperandum eſt in deū ⁊ iſtud
iudicium eſt actus fidei. ergo ad actuꝫ ſpei requiritur actus
fidei. Similiter ad actum charitatis quo diligo deum ſuper
omnia requiritur actus fidei. oportet enim credere deū eſſe
ſumme bonum ⁊c. ¶ Utrum preuius ſit natura actus ſpei ad
actum charitatis. auctoritas glo. ſuper math. ꝙ ſic. ¶ Con=
tra/ fides ſine charitate non placet deo/ neqꝫ ſpes ergo cha=
ritas ꝗ̄tum ad actū eſt magis preuia. ¶ Pro iſto eſt notandū
ꝙ in nobis eſt duplex amor. Quidā concupiſcentie: qui eſt im
perfectus: ⁊ nichil aliud eſt ꝗ̄ amor quo amorem non vt ve= Duplex a=
lim in ea aliquod eſſe bonum: ſed volo bonum quod ipſa ha mor.
bet in eſſe michi vel alteri/ vt ſortes vult vinum: nō quia vult
dulcedinem in eſſe vino ſed in eſſe ſibi ⁊ eam percipere/ talis
amor vocatur concupiſcentie. Alius eſt amor amicitie quo
volo bonitatem in eſſe rei ſiue inde aliquid accidat michi ſi=
ue non. ⁊ iſte amor amicitie proprie eſt charitatiuus: ⁊ amor
concupiſcentie ſi ſit adequate concupiſcentie preſupponit a=
morem amicitie. Exempluꝫ de amore amicitie/ vt ſortes vult
platonē eſſe virtuoſum vel habere diuitias: eſt amor amici=
tie platonis. Unde conſequenter dicit ſanctus Thomas/ ex
hoc ꝙ deus promiſit nobis bona: et ſperamꝰ habere illa me=
diante ſuo auxilio diligimꝰ illum ita pari forma ex hoc ꝙ ſpe
ramus nos conſequi beatitudinē nobis a deo promiſſam in=
citamur [illegible] diligen[illegible]m deum: ergo actus ſpei: puta deſide=
rium eſt prius: ⁊ introducit actum charitatis ſicut timor in=
troducit charitatem. ¶ Contra/ actus ſpei eſt deſideriū quo
deſideramus deuꝫ nobis/ vel paſſio cauſata ex illo deſiderio.
vel tale deſiderium quo deſidero cauſatur ex amore dei: vel
ex amore mei. Si primum: ergo actus charitatis eſt preuius
ad actū ſpei. Si ſcd̄m: ergo iſte actus videt̄ eſſe malus: quia
amo deum ꝓpter me: ergo implicat cōtradictionē actū ſpei
infuſe eſſe p̄uiū natura vel tp̄e ad actū charitatis. ⁊ hoc ē for
tiſſimū argumentū cōtra hāc opinionē. Dico ad argumētū:
ꝙ actus ſpei eſt prior ad minus natura ad actū charitatis. ⁊
cū arguit̄: vel talis actus ſperandi ſiue ſpes cauſat̄ ex amore

mei:et talis actus eſt malus:quia nō eſt reatus in finē.Dicit
Gabriel i tertio ꝙ oportet fateri ꝙ prim⁹actus ſpei nō eſt vir
tuoſus:ſꝫ actus idifferēs tenēdo ꝙ primū actū ſpei nō ꝑcedit
actus charitatꝭ/oportet cōcedere ꝙ talis actus eſt idifferēs:
qꝛ deeſt ei circūſtātia reqſita ſcōꝫ eos ad bonū actū moralē/
puta relatio i finē vltimū.¶ Cōtra/ē vſus dei:ḡ eſt mal⁹/ꝛ nō
idifferēs.negat ātecedēs.ad ꝓbationē aſſumo deū ꝑpt me.
Diſtiguo:vel ꝑpt me tāꝗ amatū vt ſūmū bonū.ꝛ ſic negat.ꝛ
hoc reqrit ad vſū dei.ideo ꝗuis ego amē deū michi ſiue ꝑpt
me:nō tāꝗ ꝑpt finē vltimū nō eſt vſus dei.Uidet michi ꝙ nō
eſt neceſſariū ꝙ pmū actuꝫ charitatis ꝑcedat actus ſpei.Nā
poſſum elicere primā volitionē qua volo deum eſſe ſumū bo
num:et conſequenter ex illo actu poſſum diligere me:ꝛ con-
ſequenter optare beatitudinem a deo:ſtat ergo ꝙ primus
actus charitatis precedat/ideo nō eſt neceſſarium ꝙ actus
ſpei de neceſſitate precedat actum charitatis.

¶ De prima virtute theolo.ſcilicet de fide. Capi.iij.

ADiſum eſt de diſtinctione theologicarū virtutū
a moralibus:ꝛ de ordine earundem adinuicē.
Conſequēter videndū eſt de prima/puta de fi
de que ſecundum opinionem antiquorum ꝗ-
tum ad actum ſuum precedit ſpem ꝛ charita-
Duplex eſt fides. tem.Et primo ꝗtum ad generalia que ꝯcernunt illam.Que
ritur vtrum ſit tm̄ vnica fides in vno intellectu.Pro hoc no-
tandum ꝙ duplex eſt fides.qdā infuſa:alia acquiſita.Infuſa
eſt ille habitus qui a ſolo deo ꝓducitur in potētia nr̄a in ba-
ptiſmate/ſaltē in non ponente obicē.Acquiſita vero eſt ha-
bitus cauſat⁹ ex multis actibus fidei.Tunc ponit prima pro
poſitio cōis ꝛ clara apud modernos.Nō eſt vnica fides acq
Prima ppō ſita in nūero nec in ſpecie:ſꝫ tot diuerſe qꝫ ſūt diuerſi articuli.
Exemplum.capio ſortē habituatū in credendo duos articu-
los per frequētationem actuū circa illos/incipiat errare cir
ca vnū ꝛ non circa alterum:tunc per frequētationem illius
erroris corrūpetur fides illi⁹ articuli acquiſita ꝛ nō corrūpet
fides acquiſita alterius articuli qꝫ p[illegible] experientia:qꝛ ipſe
ſortes erit prompt⁹ad aſſentiendū alteri articulo ſicut prius:
ꝛ non eſt adeo promptus ad aſſentiendū alteri ſicut prius qꝛ
habet errorem inclinantē ad oppoſitum.ergo vn⁹habit⁹ma
net altero nō manente.ergo diſtinguūtur illi duo per regu-
lam cōmunē.igit propoſitū:videlicet ꝙ nō eſt in vno intelle-
ctu vnus habitus acquiſit⁹ in numero.ꝙ aūt differāt ſpecie.
Patet.Occhā in tertio quoli.q.vij.ꝛ in tertio ſententiarum
Occam dicit q error vnius articuli ſtat cum fide acquiſita alterius questione.viij.ait:error vni⁹articuli ſtat cū fide acquiſita al
teri⁹:ꝛ non ſtat cū fide acquiſita reſpectu eiuſdē articuli:nec
cum aliqua eiuſdē rōnis.ero nō ſolū illi habitus fidei differūt
numero ſed etiam ſpecie.Preterea habitus qui primo con-

trariantur ꝯtrarijs diſtinctis ſpecie differūt ſpecie. ſed due fi=
des acquiſite duorū articuloꝝ fidei cōtrariant̄ primo duob⁹
erroribus diſtinctis ſpecie. vide Occhā ibidem ſi vis. iſta ra=
tio non eſt efficax: quia per idem probarem ꝙ amor ſortis et
amor platonis differunt ſpecie. Unde in iſtis intētionib⁹ non
infertur cōtradictio ſpecifica aliquoꝝ per hoc ꝙ vnum repu
gnat alteri ⁊c. Dices ꝯformiter ad opinionē antiquoꝝ ⁊ p̄ci=
pue Thome nō ponētis niſi vnū habitum logicalē reſpectu
omniū cōcluſionū logicalium. Arguitur ſic. q̄uis actus cre=
dendi ſint reſpectu diuerſoꝝ articuloꝝ materialium tamen
ſunt reſpectu vnius ⁊ eiuſdē obiecti formalis: puta reſpectu
iſtius. omne reuelatum a deo eſt verū q̄ꝛ reuelatum. Nam ſi
crederē alicui articulo per aliquā rationē topicā et non ſub
iſta ratione / q̄ꝛ reuelatum a deo: talis aſſenſus nō eſſet fides
ſed aſſenſus topicus p̄ciſe. Tunc ad rem / omnes habitus fi=
dei acquiſiti licet habeant diuerſa obiecta materialia. i. di=
uerſos articulos: habent tamen vnum formale ⁊ idem puta
omne reuelatū a deo eſt verū ⁊ penes obiectū formale attē
ditur diuerſitas ſpecifica habituū ⁊ non penes obiecta ma=
terialia. Nego illā ꝓpoſitionem: immo dico ꝙ diuerſoꝝ arti
culorum diuerſi ſunt aſſenſus ſpecifici q̄uis illis aſſentiatur
per idem motiuum / puta q̄ꝛ reuelata a prima veritate. Se=
cunda propoſitio de fide infuſa. In eodem homine eſt vnica Scd̄a ppō.
fides infuſa. iſta propoſitio non poteſt probari nec per expe
rientiam nec per rationem: ſed ſolum per auctoritatē. vn̄ ad
Epheſios. iiij. vnus deus / vnica fides / vnum baptiſma. vnde
dupliciter intelligitur ꝙ ſit vnica fides infuſa reſpectu omni
um articuloꝝ. Uno modo ꝙ ſit vnius articuli immediate et
mediate ſit ceterorum articulorum inquātū articulus p̄mus
eſt quoddā principiū partialiter illatiuū ceterorum ſinguloꝝ
articulorū. hoc eſt ꝙ fides infuſa inclinat immediate ad aſſen=
ſum huius omne reuelatū a deo eſt verū ſcd̄ꝫ qd̄ eſt reuela
tū. ita ꝙ hit⁹ fidei ifuſus eſt imediate productiu⁹ aſſenſ⁹ illi⁹. ⁊
mediāte illo inferunt̄ oēs alij articuli vt antixp̄m fore eſt re=
uelatū / diē iudicij fore ē reuelatū. g̊ antixp̄s erit / dies iudicij
erit. ⁊ ſic aſſenſus illi⁹ vniuerſalis articuli cāt aſſenſū ceteroꝝ
articuloꝝ ſaltē partialr̄: ⁊ ſic habit⁹ fidei ifuſus iclinat imedi
ate ad aſſenſū illi⁹ vniuerſalis articuli ⁊ mediate ad aſſenſum
ceteroꝝ: ⁊ ſic hit⁹ fidei ifuſ⁹ ē ſolū imediate vni⁹ articuli ⁊ me=
diate eſt ceteroꝝ / vt dcm̄ eſt: ſicut hit⁹ p̄ncipioꝝ imediate in=
clinat ad aſſenſū p̄ncipioꝝ ⁊ mediate ad aſſenſū ꝯcluſiōis / ita
ꝙ nunꝗ̄ cābit imediate aſſenſum circa cōcluſionē. Huic con=
format ſe. s. Tho. ſcd̄a ſcd̄e. q. vi. Cōtra p̄dicta arguitur ſic. ſi
habitus fidei infuſus ſolum immediate cōcurreret ad illum
articulum vniuerſalem et mediate ad alios: ſequeretur ꝙ
inclinaret ad aſſentiendum falſo, qd̄ patet: credat aliquis / a

M.E.C.D. 2016

ꝓpoſitionē eſſet reuelatā que tñ nō eſt reuelata/ aſſenſus/ a/
partialiter cauſat̄ mediate ab habitu huius. oē reuelatum a
deo eſt verū. Nā talis aſſenſus i forte cauſatur ex aſſenſibus
iſtarū duarū ꝓpoſitionū omne reuelatū a deo eſt verū/ a/ eſt
reuelatum . igitur/ ꝛ per ꝯñs videtur ꝙ habitus infuſus fidei
eque inclinat ad aſſentiendum falſo ſicut vero. Dico ꝙ opoꝛ
tet de neceſſitate fateri ſcd̄m illam opinionē ꝙ habitus fidei
iclinat mediate ad aſſētiēdū falſa. nā iclinat imediate ad aſſē
tiēdū Ꝟo: ꝛ ille aſſēſus ē imediate cā ſaltē ꝑtialis alicuꝰ falſi/
ſicut de intētiōe dictū ē: ꝙ ē cā ꝑ tialis electiōis vitioſe iclinat
mediate ad electionē vitioſā. Similiter opoꝛtet ꝯcedere ꝙ ha
bitus veridicus infuſus mediate ꝛ partialiter inclinabit ad
aſſentiendum falſo. [Ad hoc argumentū tenendo opinionē
Occham/ aliqui reſpondent ꝙ illo caſu admiſſo adhuc nō ſe=
queretur ꝙ fides infuſa inclinaret ad falſuꝫ/ quia ſpiritusſan
Additio. ctus qui eſt pꝛincipale agens non coageret quod neceſſario
requiritur ſed hec ſolutio eſt parui momēti.] ¶ Alius eſt mo
dus dicendi ꝙ̄tū ad hoc ꝙ fides infuſa eſt eq̄ imediate oīꝫ cre
dibilium: ita ꝙ nō inclinat ſolum immediate ad aſſenſum hu
ius vniuerſalis articuli. omne reuelatū a deo eſt veruꝫ: quia
reuelatū eſt. ꝛ mediate ad aſſenſum alioꝛum credibiliū par=
ticulariū ſed eq̄ immediate ad aſſenſum oīm/ quēadmodum
in agentibus ponitur vna vniuerſalis cauſa q̄ cōcurrit ad di=
uerſos effectus in ſuē cum cauſis partialibus vt ſol cū calo=
re caloꝛē/ cū frigoꝛe frigus ꝓducit. Similiter habitus vnicus
iſuſus reſpectu credibilium particulariū omniū ſe habet per
modum cauſe vniuerſalis: ꝛ habitus acquiſiti reſpectu illoꝝ
ꝑticulariū ſe habēt ꝑ modū cāꝝ ꝑticulariū ita ꝙ habitus in
fuſus cū altero hītu alteriꝰ articuli ꝑticularis cauſat imedia
te aſſenſū illius articuli ꝑticularis. Et iſta eſt opinio ꝓbabi=
lioꝛ ꝙ habitus ille vnicus infuſus ſe habet per modum cauſe
vniuerſalis ꝛ immediate concurrit cū diuerſis cauſis partia
libus ad ꝓducendum aſſenſum circa diuerſos articulos par
ticulares. Difficultas apud Occā: an iſte habitus concurre=
re poſſit ſine fide acquiſita: vel de neceſſitate exigat ad ſui cō
curſum habitū acquiſitū. Dicit okam ꝙ non poteſt concur=
rere ad aſſenſum particularis articuli ſine habitu acquiſito.
Patet de paruulo baptiſato: ꝛ nutrito inter infideles vel ſo
litarie. nullo modo aſſentiret iſti articulo/ deus eſt trinus et
vnus ſine particulari habitu acquiſito. ergo talis habitus i=
fuſus non ſufficit ſine acquiſito ad exundum in actus parti=
culariū articuloꝛum. Sed iſta opinio non videtur vera. Naꝫ
anteq̄ ſit habitus acquiſitus opoꝛtet quod pꝛecedant actꝰ
etiam fidei ꝛ certi/ quia ille hītus cauſatur ex actibus ſimili
bus. ꝛ anteq̄ habitus ſint acquiſiti pꝛecedunt actus: ꝛ ad il=
los concurrit habitus fidei infuſus anteq̄ pꝛoducatur habi=

M.E.C.D. 2016

tus fidei acquiſitus. Dicitur quod requiritur aliquid aliud concauſans. vnde nunq̄ concurrit habitus infuſus quin concurrant ſecū cauſe particulares / vbi nō eſt in poteſtate ex infuſo habitu exire in aliquē actū quin habeamus cauſas mediantibus q̄bus poſſumꝰ ſine habitu infuſo exire in ſimilem actum.

Hitus infuſus ꝯcurſū aliaꝝ cāruꝫ reqrit ad agendum.

Cum producitur primus actus fidei oportet de neceſſitate habere motiuum cum imperio voluntatis: que duo ſecluſo habitu infuſo producerent actum fidei: tali enim motiuo cum imperio voluntatis cauſatur actus fidei: ⁊ poſtq̄ ex talibus actibus ſic productis / frequenter / genitus eſt habitus / poſſumus vti illis habitibus cum imperio voluntatis ad eliciendum actus ſimiles: ⁊ cum illis tunc concurrit habitus infuſus. Nam quandocunq̄ eſt cauſa particularis ſufficiens vt exeamus in actū credendi: ſi cauſa vniuerſalis iungatur concurrit partialiter cum illa cauſa particulari. Ideo cum ille habitus infuſus ſecundum ſecundam opinionem concurrat immediate ad omnes articulos particulares poterit cū cauſa particulari ꝯcurrere ad aſſentiendū illis. Cōtra / ſuceſſiue duo contradictoria poſſunt eſſe articuli fidei: vt Xp̄s nō morietur: eſt articulus fidei: ⁊ ſuū contradictoriū / puta Chriſtus morietur: fuit articulus fidei. ergo habitus fidei infuſus non poteſt immediate cōcurrere ad articulos particulares. Patet / quia vna ⁊ eadem cauſa naturalis non poteſt immediate agere effectus contrarios. diſtinguo / vel eadem cauſa naturalis particularis / ⁊ ſic verū eſt. vel cauſa vniuerſalis naturalis cum diuerſis cauſis particularibus. ⁊ ſic negatur. Nam celum naturaliter concauſat calorem ⁊ frigus cū diuerſis cauſis particularibus. ita ſimiliter hic dicendū eſt. Contra / habitus naturaliter concurrēs ad vnum actū ſemper natus eſt concurrere ad eundem: ſed iſte aſſenſus q̄ iam eſt fidei tamen contingentis hoc eſt reſpectu obiecti contingentis: vt antixp̄s erit / poteſt eſſe falſus: ⁊ tunc habitus fidei concurret ad illum: vel negandum eſt ꝙ habitus fidei immediate concurrat ad articulos particulares. hoc eſt ad aſſenſus articulorum ꝯtingentiū. Et ad argumentum cum arguitur / vna cauſa que ſufficit ꝯcurrere ad vnū effectū ſemp nata eſt concurrere imediate ad illū vel ſimilē. negat hoc vniuerſaliter. Nā p̄ hoc pbares ꝙ charitas ꝯcurreret ad pctm̄. vñ qñ illa cauſa eſt inſtrumentū motionis ſpūſſancti nō oportet ſi cōcurrat imediate ad vnū effectū ꝙ ſemp ꝯcurrat. Reſolutorie hētur ꝙ hitus infuſus imediate concurrit ad oēs aſſēſus pticulariū articulorꝝ.

Reſolutio.

Scđo nūq̄ ꝯcurrit ad illos aſſēſus niſi cū cā pticulari vel cauſis pticularibꝰ ſufficiētibꝰ p ſe ⁊ ſine tali hitu infuſo pducere illū aſſenſū. aliq̄n illa cauſa pticularis non eſt fides acq̄ſita: ſꝫ aliq̄n eſt aliq̄d motiuum. ⁊ non eſt icōueniēs ꝙ ſucceſſiue ꝯcurrat ad diuerſos effectꝰ ſiue aſſēſꝰ.

M.E.C.D. 2016

Additio. [Per hoc ſoluitur multa in hac materia/ ſic poteſt dici ꝙ caritas non ꝯcurrit ſecundum extremū ſue potentie ad producendum actum bonum: ſecundū motionem ſpiritusſancti vel motionem conatus voluntatis: ſed non poteſt ſic dici de habitu acquiſito vt videtur: ⁊ per conſequens non poteſt aliquis euadere quin res permanens habeat vltimum inſtans non eſſe: licet hoc non poſſit efficaciter ꝓbari de vltimo inſtāti eſſe rei ratione habitus acquiſiti.]

¶ De cauſa actus fidei. Cap. iiij.

Viſum eſt in vltima opiniōe ꝙ ꝗ̄uis ſint multi articuli et diuerſi: tñ vnica eſt fides infuſa/ reſtant ergo nūc aliqua alia cōmunia de fide tractare: puta de cauſatione actus fidei ꝗ̄tum ad ei⁹ ſubſtantiā: ⁊ de tali actu ſecundū veritatem vel falſitatē. ⁊ vltimo de corruptione illius habitus infuſi. Quantū ad cauſationē actus fidei ſupponitur primo ꝙ actus fidei eſt aſſenſus certus alicuius reuelati ineuidens. Ex eo ergo ꝙ certus ab aſſenſu opinatiuo q̄ eſt incertus ⁊ formidoloſus differt ex eo aūt ꝙ ineuidens ab aſſenſu ſcientifico qui eſt euidens. Eſt ergo difficultas inter doctores quomodo talis aſſenſus fidei cauſetur: an ſolū per ratione: an ſolum per imperiū volūtatis cū habitu fidei infuſe / an requiratur vtrūq₃ tam ſcꝫ ratio q̄₃ imperiū. Circa quā difficultatē/ tres ſunt opiniones: due extreme vna media. Quidā enī vt okam. xxv. ſecundi ſententiarū. Dicūt voluntatē poſſe ſe ſola oēm actū fidei. Alij vt holcot prima que. ꝓmi ſententiaꝝ. putāt fidem ſolū poſſe ꝓduci a medio captiuante intellectū: hoc ꝙ oīs aſſenſus fidei cauſat ex ratione neceſſitante et naturaliter ꝓducente illū aſſenſum. Alia eſt opinio media quā puto verā ⁊ eam tenet de aliaco et de hoyta in ꝓlogo ponens tria ⁊ loquor ſemꝑ de primo aſſenſu fidei. Primū. primus aſſenſus fidei nō cauſatur ex ſola ratione. Ita ꝙ ſola ratio non ſufficit ad illū producendū. Secūdum imperiū voluntatis cū apprehenſione obiecti credibilis non ſufficit illū fidei aſſenſum cauſare. Tertiū ratio vel apparentia probabilis ⁊ tale imperiū ſimul iuncta ſufficiūt cauſare illū aſſenſum. Pro declaratione notandū ſecundū Okam: loco preallegato. Non pōt imaginari ꝙ aliquis aſſenſus naturaliter cauſet hoc eſt per potētiā nature ꝗ̄cunq₃ ſit ille niſi altero iſtorū quattuor modoꝝ. Primo ex qualicūq₃ noticia terminoꝝ incōplexa ſiue intuitiua ſiue abſtractiua: ⁊ ſic gn̄atur aſſenſus ꝓpōnū ꝑ ſe notaꝝ: ſcd̄o ex ſola t̄minoꝝ icōplexa noticia ſꝫ ītuitiua ⁊ ſic generat̄ aſſenſus euidens ꝓpoſitionū ꝯtingētiū. Tertio ex aſſenſu prioꝝ ꝓpōnū applicataꝝ in bona ꝯn̄a ad aſſenſū alterius cauſandū: ⁊ iſto mō cauſant̄ aſſenſus propoſitionū ſcibiliū et probabiliū. Quarto per imperiū voluntatis ſi ponatur aliq̄d

M.E.C.D. 2016

tale. hoc ſuppoſito ꝓbaꝛ ꝙ nihil pure naturale eſt ſufficiens
ad cauſandã fidẽ. patet ſi illud ſufficit vel illð pure naturale
eſt noticia cuiuſcũqꝫ termioꝝ vel intuitiua tm̃ vel aſſẽſus ali
cuiꝰ applicati ad ꝓpõnẽ creditã nõ em̃ põt imaginari ꝙ aſſen
ſus aliq̃s naturaliter cauſeꝛ niſi altero iſtoꝝ trium modoꝛuꝫ.
Naturaliter dico vt diſtinguiꝛ ꝯtra libere. Nã ſi aſſenſus cau
ſeꝛ pure naturaliter p̃mo mõ tũc erit ꝓpõ ꝑ ſe nota ⁊ ſic aſſẽſꝰ
euidẽs erit: vel ſcðo mõ puta ex ſola intuitiua ⁊ ſic iterũ erit
euidẽs q꞉ natus cauſari mediate vel imediate ex ſola termi-
noꝝ incõplexa noticia vt dicit okam in ꝓlogo. Si dicas tertiũ
puta ꝙ ex aſſenſibus p̃oꝛibꝰ naturaliter. tũc vel illi aſſenſus
ſũt euidẽtes vel aſſenſus opinatiui vel aſſenſus fidei. Si p̃mũ
ergo cauſabũt euidentẽ aſſenſũ: ſi opinatiui ḡ cãbunt opinio
nẽ ⁊ ſic aſſẽſũ icertũ ſi ſint aſſẽſꝰ fidei iã q̃ro vt p̃us. vel iſti p̃o
res cãnꝛ ex ſola noticia ⁊ cetera vt p̃us. Et ſic neceſſario opꝫ
deuenire ad aſſenſũ fidei q̃ nõ cauſaꝛ ex pure naturalibꝰ: non
poteſt ergo defẽſari ꝙ aſſenſus fidei ex cauſis neceſſitãtibus
intellectũ naturalr̃. ⁊ ita patet primũ. [hoc nõ oportet q̃cq̃d
dicat ⁊ ratio ẽ / q꞉ p̃oꝛ aſſenſus opinatiuꝰ ex ſola apphẽſione
termioꝝ cauſeꝛ vel ꝓcedendũ eſſet in infinitũ i cauſatiuis ta
liũ ergo eodẽ mõ põt dici de p̃mo aſſenſu fidei: ⁊ ita videꝛ dicẽ
dũ ꝯſeq̃nter ad gregoriũ alias opꝫ ꝯcedere p̃mũ aſſenſũ fidei
eſſe malũ / ꝙ nõ ẽ dicendũ. Sed forte dices oporteret ꝙ dicat
primũ actũ ſpei malũ ergo eodeꝫ mõ incõuenit de alio. hoc
nego q꞉ nõ oportet ꝙ actꝰ ſpei p̃cedat actũ caritatis vel ha-
bitũ. ſecus ẽ de p̃mo actu fidei ⁊ ita mihi vr̃ ꝓ nũc dicendũ.]
Secundũ quod videꝛ oppoſitũ dictis okam. Patet p̃mo au-
ctoritate cõmẽtato. ij. de aĩa dicẽtis ꝙ opinari nõ poſſumꝰ cũ
volumꝰ lꝫ imaginari q̃dẽ ſic ex q̃ ſequiꝛ ꝙ nec nos poſſumus
credere cũ volumꝰ. patꝫ: volũtas nõ p̃t ipare itellectiui vt opi
neꝛ ad nutũ / ſine motiuo ḡ nõ põt impare ei ꝙ credat ſine mo
tiuo. Et ꝯfirmaꝛ q꞉ ad oppm̃. iſtius dicti ſeq̃tur ꝙ volũtas po
teſt facẽ aſſentire intellectũ cuicũqꝫ ꝓpõi ſine motiuo. ⁊ ſic ꝓ
põi neutre puta huic aſtra ſũt paria ꝯñs eſt falſũ ⁊ ꝯ experiẽ
nã aliᵃ volũtas [illegible] et facẽ de q̃libꝫ ꝓpõne ꝙ ñ eẽt dubia ḡ nõ
ẽ i ptãte volũtatꝭ ꝑ ſolũ iperiũ cã apphẽſiõe ſimplici ꝙ cauſeꝛ
fidei aſſẽſus. patꝫ ſecluſo iperio talis ꝓpõ eſſet neutra. ḡ ſi vo
luntas ꝑ ſolũ impiũ nõ põt cauſare opinionẽ ḡ neqꝫ fidẽ: q꞉ q̃
nõ p̃t in minus nõ p̃t i maius. Alij de oppõita opione dicerẽt
ꝙ nõ ſeq̃t nõ p̃t i minꝰ ḡ nõ p̃t in maiꝰ ⁊ ita nõ ſeq̃ꝛ ipiũ volũta
tꝭ nõ p̃t cauſare opinionẽ ḡ nec fidẽ. Tertiũ vꝫ ꝙ rõ ꝓbabilis
q̃ ſe ſola cãret opinionẽ ſupueniẽte impio volũtatꝭ cũ tũi ipe
rio ẽ ſufficiẽs ad cãndũ aſſẽſũ fidei. ptꝫ aſſẽſꝰ fidei ẽ q̃dãmõ cã
bilis ⁊ nõ p̃t naturalr̃ ex ſola rõne nec ex ſolo impio volũtatꝭ
cãri: ⁊ non apparet ex q̃bus aliis cauſeꝛ ḡ req̃runꝛ illa duo ſi
mul iũcta puta ratio ꝓbabilis ſiue thopica cũ impio volũtatꝭ

Additio.

M.E.C.D. 2016

Nam cum adducitur apparentia que ſe ſola cauſaret opini
onem ⁊ ſuperueniat imperio voluntatis affectio ab illis duo
bus quoꝝ neuter ſeorſuꝫ ſufficeret cauſatur talis aſſenſus fi-
dei. Sequitur ex dictis falſitas illiꝰ opinionis que dicit ꝙ cum
habitu fidei infuſo ⁊ cum ſolo volũtatis imperio poteſt quis
exire in actũ fidei: qđ pꝫ de paruulo baptiſato. Semꝑ ergo
ad p̄mũ fidei aſſenſum requiritur ſuaſio aliqua ſiue motiuũ:
⁊ ſic ad primũ aſſenſum fidei nõ ſufficit ratio thopica ſiue ra-
tione ſola nec ſufficit ſolũ volũtatis imperiũ: ſed ambo ſimul
requirũtur. ¶ Dico primũ fidei aſſenſum. Nã non volo nega
re quin aliquis aſſenſus fidei ĩ habituato ꝯcurrente imperio
voluntatis (habitibus enĩ vtimur cũ volumus) gñret. Simi
liter nõ nego quin aliquis aſſenſus fidei naturaliter gñret pu
ta qui cauſatur ex aliis aſſenſibus fidei. ſemꝑ tñ mediate vel
immediate libere cauſatur. Inferũtur aliqua correlaria. pri
mũ qđ adducta ratione apparẽtiore ⁊ ſuppoſito imperio vo
luntatis eſt maior aſſenſus fidei nõ tamẽ magis meritorius
nec magis bonus. Patet prima pars vna cauſa partialis illiꝰ
effectus augeť ⁊ altera nõ diminuitur: ergo totũ aggregatũ
ex oĩbus illis cauſis augetur: ergo eſt maior aſſenſus. Scđa
vo pars ſic pꝫ / ille aſſẽſus nõ eſt bonꝰ nec meritoriꝰ niſi extrin
ſece ſcilicet a volitiõe intrĩſeca iperãte: ſꝫ illa volitio manet ea
deꝫ. igitur. [Videtur eodẽ mõ dicendũ ꝙ ſi eſſent duo quoꝝ
vnus eſſet in caritate vt octo: ⁊ alter in caritate vt. iiij. ⁊ co-
narentur equaliter ad actum ꝑducendũ equaliter mereren
tur: qr gratia agit vt cauſa naturalis ſicut ratio topica: ergo
non erit actus eius magis meritorius. ⁊ ſic eſt dicendũ ſecun
dum Dionyſium licet teneas poſtea oppoſitũ contra Diony
ſium. tamen ratio eſt apparens.] Scđm correlariuꝫ. Si duo
ſint equaliter aſſentientes vni ꝓpoſitioni de fide et vnus ha-
beat rationẽ minus apparentem ꝙ̃ alter: aſſenſus eius de ne
ceſſitate eſt melior ꝙ̃ aſſenſus alterius. patet bene ſequitur
iſte equaliter aſſentit ⁊ habet rationem minus apparenteꝫ /
ergo habet maius imperium ⁊ ex maiori conatu imperat /
ergo illud imperium eſt melius ⁊ per c[illegible]ope-
ratus erit melior. Tertiũ correlariũ ꝙ̃uis ſimpliciter ⁊ abſo
lute ratio thopica poſſit cõcurrere ad aſſẽſuꝫ fidei ſine impe
rio voluntatis ⁊ econuerſo imperium volũtatis ſine ratione
thopica hoc tamen non põt fieri naturaľr. Secũda pars eſt
ſupra ꝓbata et prima pꝫ ſic. Quãdocũꝗ ſunt due cauſe diſtin
cte deus poteſt ſupplere cauſalitatem vnius ⁊ nõ alterius (et
hoc in cauſis efficientibus) cum ergo iſta ratio ⁊ imperium
cõcurrant effectiue ad aſſenſum fidei ꝑducendum deus pote
rit ſuplere cauſalitatem ipſius rationis ⁊ nõ cauſalitatẽ im-
perij ⁊ econuerſo cauſalitatẽ imperij non ſupplendo cauſali-
tatem ipſius rationis: et tunc cũ illo auxilio ſpeciali ⁊ cũ vel

Additio.

M.E.C.D. 2016

ſolo imperio cauſabitur aſſenſus fidei. Difficultas comunis ratio probabilis non pōt cōcurrere ad actū fidei/ ergo fundamentum falſum. Probatur antecedens/ ratio ꝓbabilis naturaliter ⁊ ex ꝓpria natura cauſat aſſenſum opinatiuū quidē aſſenſui fidei cōtrariatur: ergo nō poteſt cauſare aſſenſum fidei tenet ꝯſequētia qꝛ agēs naturale cum ſit determinatū ad vnū nō poteſt in effectus cōtrarios: nam teſte Ariſtotele ſcđo perihermenias. potentie irrationales nō valent ad oppoſita. forte ad iſtud dicetur conceſſo añte negādo ꝯſequētiā et ad ꝓbationem cōcedendo: bene verum eſſe qđ agens naturale nō poteſt effectus cōtrarios ꝓducere tanq̃ cauſa totalis lꝫ hoc negaret burleus/ qꝛ calor ſcđm eum calorem ꝓducit tanq̃ terminū ad quē ⁊ frigus in remiſſione ſed tanq̃ cauſa totalis vnū ꝓducit ⁊ tanq̃ partialis contrariū. Utrūq; nō eſt inconueniens ſicut aſſenſus euidens p̄miſſarum cū aſſenſu euidenti bonitatis ꝯñe cauſat aſſenſum euidentē concluſionis. Et idē aſſenſus euidens premiſſarum cū opinione bonitatis ꝯñe cauſat opinionem cōcluſionis: et qđ ille aſſenſus euidens premiſſarū cōcurrat ad aſſenſum opinionis. arguit ſic. qꝛ illo aſſenſu remoto ⁊ poſita ſola opinione bonitatis ꝯñe nō cauſaretur opinio concluſionis: ergo ille aſſenſus premiſſarum cōcurrit ⁊c non in gñe cauſe finalis ⁊ non formalis nec materialis: ergo in gñe cauſe efficiētis. Sed forte replicatur ſic/ Quādo aliqua cauſa naturalis naturaliter ꝓducit aliquē effectū ſe ſola quocunq; adiutorio dato non poteſt in cōtrariū q̃uis vna cauſa cum vno adiutorio poſſet vnū effectū ꝓducere ⁊ cum altero adiutorio alterum ꝓducere: ſed ratio thopica ſe ſola ꝓducit opinionem tanq̃ cauſa totalis: ergo cū nullo adiutorio poſſet cauſare fidem cōtrariā. Et antecedens ſuadeo/ qꝛ cum ignis naturaliter tanq̃ cauſa totalis ſecunda ꝓducat calorem nō pōt producere frigus cū quocūq; adiutorio. Ad iſtud breuiter dicēdum eſt negango aſſumptū et datur inſtantia apud doctrinā guillermi Occhā. i. q. ꝓlo. In ſolutione ad primū dubium/ noticia intuitiua conſeruata a ſolo deo (obiecto corrupto) cū intellectu naturaliter ꝓducit tanq̃ cauſa totalis ſecūda aſſenſum quo iudicem rē intuitiue cognitam nō eſſe ſed cū obiecto p̄ſente naturaliter ꝓducit aſſenſum cōtrariū quo ſcilꝫ iudicem illā rez eſſe. habet ergo ipſe Occhā negat hanc ꝓpoſitionē vniuerſalē. Quādocunq; eſt aliqua cauſa pure naturalis ⁊ totalis potens in aliquē affectum nō poteſt cum adiutorio in cōtrarium/ q̃uis ergo ratio thopica ſit cauſa naturalis ⁊ totalis aſſenſus opinatiui cum adiutorio tamen ꝓducit cōtrarium aſſenſum. dices/ ergo naturaliter ⁊ de per ſe concurrit ad deſtructionem ſui effectus naturalis. Patet/ nam cauſa producens aliquid de per ſe etiam de per ſe concurrit ad deſtructionē contrarij

maxima

effectus ꝑexiſtentis:dico qꝺ concedendum eſt qꝺ ſicut eſt
cauſa de per ſe partialis ꝓductionis alicuius ita eſt cauſa de
per ſe partialis corruptionis ſui contrarij.ideo ſi talis ratio
ſe ſola naturaliter ꝓducat opinionem concluſionis ⁊ poſtea
debeat cum imperio de per ſe tanꝙ cauſa partialis aſſenſum
fidei producere corrūpet ſuum effectum quē prius produxit:
eritqꝫ partialiter de per ſe ſui effectus corruptiua.forte dices
ſequitur ex iſto eodē mō qꝺ habitꝰ opinatiuus alicuiꝰ ꝓpoſi=
tionis cum demonſtratione ad illam ꝓpoſitionem actiue cō
currit ad ſcientiā illius ꝓpoſitionis.Quod ſi cōcedas: ergo
aſſenſus ſcientificus illius ꝓpoſitionis nō corrumpet illū ha
bitum opinatiuū cum effectus non ſit per ſe corruptiuus ſue
cauſe ⁊ per ꝯñs ſciētia habitualis ⁊ opinio habitualis ſe com
patientur/Et iſtud argumentum eſt quod in hac parte ma=
gis ponderandū videtur/Ex his omnibus ꝓbabiliter teneo
qꝺ ratio thopica iuncta demonſtrationi actiue concurrit
ad ſcientiam cōcluſionis:et demonſtratio cum ratione tho=
pica maiorem ſcientiam intēſiue producit/ꝙ ſe ſola ꝓduce=
ret demonſtratio/et apparentia magna eſt:qꝛ poſt demon=
ſtrationē frequenter adducunt doctores rationē thopicam
qꝺ inane foret/niſi cum demonſtratione augeret ſcientiam
ratio thopica:⁊ iſtud tanꝙ ꝓbabiliter aſſero.Contra qꝺ ar=
gueret,aliquis/ qñcunqꝫ ſunt duo agentia naturaliter ⁊ ſuf
ficienter productiua ꝯtrarioꝝ effectuū eidem paſſo applica
ta vnum impediet aliud ne tātum effectum ꝓducat quātum
alias ſine eo ꝓduceret vel ſaltem qꝺ non eque cito vel quod
non ꝓducat ſi ſint equalis actiuitatis:⁊ hinc eſt qꝺ habitua
tus habitu intemperantie cum equali conatu non ꝓducat
tm̄ actum temperantie quātum produceret ſi non haberet
habitum intemperantie:ergo ratio thopica adiuncta demō
ſtrationi ad eandē cōcluſionem nō ſolū nō adiuuat primā de=
monſtrationē:ſed impedit ne tantā ſcientiā producat quātā
ſe ſola ꝓduceret.inſuper eſt apparentia qꝺ quando effectus
vnius cauſe diſponit ad effectū alterius qꝺ prima iuncta al
teri iuuet eam ꝙꝙ effectus eoꝝ propri[illegible] incōpoſſibiles.vt
pꝫ apud eos qui ponunt in gñatione ſub[illegible] reſolutionē
fieri vſqꝫ ad materiam primā.Item in generatiōe hominis
apud eos qui ponunt vnam tm̄ eſſe aīam rationalem nō pōt
autem ita eſſe in ꝓpoſito:ergo irrationabiliter hoc aſſeritur
Ad argumentum dicit̄ qꝺ aſſumptū eſt vniuerſaliter verū in
cauſis naturalibus quaꝝ nulla eſt nata iuuare reliquā ꝙ ad
modū non eſt in propoſito/Sed quereret aliquis: vnde ꝓue
niat qꝺ ſunt alique cauſe naturales effectuū cōtrariorum ꝓ
ductiue in quibus ſimul iunctis vna reliquā iuuat in alijs ꝓ
nō ſolū nō iuuant ſe ſꝫ impediūt.Breuiter dicēdū eſt qꝺ nulla
altera ratio aſſignari poteſt niſi qꝛ hoc ē hoc ⁊ illud eſt illud

M.E.C.D. 2016

Quēadmodum apud ſcotum ⁊ Occham pleriſq; reſponderi ſo-
let ⁊ de vnis habemus ꝓbabilitatem per experientiam aut
rationem de alijs nequaq;. Alia difficultas ſit ſortes cui ad-
ducantur rationes eque ſibi ꝓbabiles ⁊ apparentes ad/a/
ꝓpoſitionem ⁊ ad/b/ſuum cōtradictorium: ſequeretur quod
eſſet in libera poteſtate ſortis cui vellet partiū aſſenſu firmo
aſſentire. ɔ̄ñs eſt falſum: ergo ⁊ antecedēs. Probo ſequelam:
⁊ ſit.c.imperium voluntatis quo imperet aſſenſum/a/propo
ſitionis. tunc ſic arguo. c.imperium ⁊ ratio adducta ad.a.ꝓ
poſitionem ſunt maioris actiuitatis in cauſando aſſenſuȝ.a.
ꝓpoſitionis q̄ ſit ratio thopica ſola que adducit ad.b. ad īpe
diendum ne cauſetur: ergo cauſant aliquē aſſenſum ſed non
apparet quē niſi aſſenſum fidei. igitur. ſed falſi ɔ̄ſequētis ꝓ-
batur. qm̄ adducuntur ad aliquā propoſitionem ⁊ ſuum con-
tradictoriū rationes eque fortes illa remanet equiualenter
neutra: ſed propoſitioni neutre non pōt intellectus ex impe-
rio voluntatis aſſentire aſſenſu fidei: vt ſupradictuȝ eſt: ergo
nec illi propoſitioni. Probatur maior q2 quātum nata eſt ra
tio adducta ad.a.agere ad aliquē aſſenſum ipſius.a.produ-
cendum tātum ratio adducta ad.b nata eſt impedire: ergo
tunc ratio adducta ad.a.nichil aget ⁊ per cōſequens ſi ſuper
ueniente.c.imperio voluntatis producatur aliquis aſſenſus
ipſius.a.erit totaliter ab imperio. Et confirmatur. Seque-
retur quod adductis rationibus ad.a.⁊.b.ɔ̄tradictoria ⁊ ra-
tio ad.a.eſſet minus apparens michi q̄ ratio adducta ad.b.
eſſet in mea poteſtate aſſentire ⁊ diſſentire.b.etiam firmiter
per imperium voluntatis qđ tamen ſatis videtur abſurdum
qđ ſcȝ poſſim ɔ̄tra rationē michi magis apparentē diſſētire
Probatur tamen ſequela: ⁊ ſit ita qđ ad.a.adducatur ratio
c.alicuius apparentie ad.b.vero in duplo magis apparens
ratio adducatur. Tunc ſic arguo poterit tantum augeri
imperium voluntatis ad aſſentiendum ipſi.a.quod ipſum et
ratio.c.erunt maioris actiuitatis in ꝓducendo aſſenſum.a.
propoſitionis q̄.d.ratio ad producendum aſſenſum.b.pro-
poſitionis ⁊ per ɔ̄ñs ad impediendum aſſenſum.a.ergo tunc
agent. Et confirmatur ſecūdo. Sequeretur qđ imperium vo
lūtatis ſe ſolo poſſet producere aſſenſū fidei. ɔ̄ñs eſt ɔ̄tra ꝓdi
cta: probat̄ tm̄ ſequela: ad.a.propoſitionem adducat̄.b.ratio
thopica ſuꝑueniat.c.imperiū volūtatȝ ad cauſādū actū fidei
reſpectu ipſi⁹.a. Tūc ſic arguo: ⁊ pono qđ diminuat̄ apparē
tia.b.rationis vſq; ad ſubduplū ⁊ augeat̄.c.imperiū volūta-
tis in tm̄ qđ totū ſit ſemꝑ equal' ɔ̄tutis remanebit ſꝑ equalis
act⁹ fidei: ḡ poterit tm̄ augeri illđ iperiū qđ q̄uis diminueret̄
apparētia.b.ratiōis vſq; ad nō gradū nichilomin⁹ aſſentirē.
Confirmat̄ tertio. Pono quod ſint duo p̄dicatores p̄dican-
tes duo cōtradictoria eidē ꝑplo de qb⁹ illo loco eſt equalis

fama quí adducāt rationes eque apparētes tunc q̄ritur quid
vetula faciet:videtur quod ſi ſe determinet ad vnaꝫ ꝑtem qđ
peccabit. Confirmatur.iiij. ſi voluntas Impet actū creden
di vel ꝟtuoſe vel non. Si dicas qđ virtuoſe ꝗ illud imperiū cō
formaꝛ dictamini recte ratiōis.ergo intellectꝰ iudicat ſic eſſe
credēdū/et illud dictamen ſiue iudiciū eſt fidei: alias intelle=
ctus non eſſet ſciens/ergo cauſatū mediāte altero imperio de
quo iterū queritur ſicut de altero/Et ſic apparet vel proceſ=
ſus in infinitū quod eſt abſurdū/vel quod voluntas imperet
actum credendi non virtuoſe cuius oppoſitū videntur dice=
cere oēs ſancti. ¶Ad hanc difficultatem dicitur ꝓmo qđ po=
terit ex imperio aſſentire/a/ ꝛ ſimiliter/b/ quinimo aliq̄n pro
pter imperiū multuꝫ intēſum alicui propōni ad quam minus
apparentes ſunt rationes:aſſentimus quod ſane videꝛ pre=
ſertim in affectatis doctrine alicuius doctoris:ꝛ ſic conceditꝛ
cōcluſio quod adueniēte imperio volūtatis poſſem aſſentire
alicui propōni que eſſet mihi totaliter neutra ſecluſo volūta
tis imperio. Et ad argumētū qđ michi videꝛ difficille. Cū ſic
arguis:ratio adducta ad/b/ tm̄ nata eſt impedire rationem
adductam ad/a/ne producaꝛ aſſenſus/a/ quātum ratio ad/
a/nata eſt agere ergo nihil aget. dicitur negādo ꝯſequētiā ſꝫ
ſolū ſequiꝛ qđ illa ratio ſine adiutorio nō ageret:ſed cū adiu=
torio nō oportet quod ſequaꝛ. ſicut ſi traherē aliquid ex vna
parte ꝛ plato ex alia eque fortiter trahat ꝛ ſuperueniat cicero
qui me adiuuet q̄ꝛq̄ꝫ plato poſſit tantū impedire quod non
traham ſicut poſſum trahere non tm̄ ſequiꝛ quim trahā cum
adiutorio. Poſſet ſcđo aliq̄s tenere ꝛ non poſſet difficulter im
pugnari quod per quodcūq̄ꝫ imperiū voluntatis non poſſet
credere ꝛ ꝯſequēter diceret quod ratio thopica nō eſt nata cū
imperio voluntatis actiue cōcurrere ad actum fidei niſi pro
tunc poſſet ſine eo opinionē concluſionis producere. Prima
tamen rñſio michi probabilior videtur. ¶Ad primā confir
mationem concedenda eſt ſequella ꝯſequenter loquendo ad
primā ſolutionem ſuperius datam/cōcedendo quod poſſum
diſſentire concluſioni rationis magis p[illegible]babilis q̄ ad oppo=
ſitam propoſitionē eſt aliqualis ratio alias non poſſem. Te=
nendo vero ſecūdā ſolutionem:diceretur quod nunq̄ꝫ aſſenti
rē/a/ propoſitioni quantuncūq̄ꝫ adueniret imperiū. Ad ſecū
dam confirmationē Negatur ſequella : ad probationē dato
añcedēte:dico qđ in inſtanti terminā te diminutionē illius ra
tionis probabilis totaliter corrūpetur aſſenſus fidei ſuppoſi
to quod dependeat in conſeruando a cauſis a quibus produ
ctus eſt propter deſitionem vnius cauſe cōſeruātis:q̄ꝛadmo
dum poſſet dari exemplum. Sit lumen vt duo in aliquo ae=
re per quem/a/ albedo producat ſuā ſpeciem poterit tātum
augeri/a/ albedo quod tantam ſpeciem producet q̄ꝛq̄ꝫ lumē

.M.E.C.D. 2016

ad ſubduplū remittat: poterit ḡ tm̄ augeri albedo qȯ lumie ad nō gradū remiſſo producet tantā ſpeciē/ claruꝫ eſt eni qȯ nō valeat ꝯñā quippe lumen eſt cauſa neceſſario requiſita vt coloꝛ poſſit ſuam ſpeciē in dyaphano producere: vt patet ſecūdo de aīa. ¶ Ad tertiam Confirmationē conformiter ad okam reſpōdendo dicendū eſt qȯ ſi illi vetule non pateat locus interrogandi ꝑitos alios debet ſe ad deum conuertere qui non denegabit adiutoriū ad neceſſaria ad ſalutē et ante tenet nulli parti aſſentire. ¶ Ad quartā confirmationē reſpondendū eſt conformiter ad okam qȯ pꝛimū imperiū volūtatis nūꝗ̄ eſt meritorium: nec moraliter bonū. Et hoc videt manifeſte probare argumētū/ quia alias eſſet in infinitū proceſſus in actibus credendi quia iudicū quo iudicat intellectꝰ quod deus eſt: eſt actus fidei. ergo mediante imperio voluntatis cauſitas: ꝛ iterum ſi illud imperiū ſit virtuoſuꝫ oportet intellectum iudicare qȯ ita ſit iudicandū/ puta qȯ credendū ſit qȯ deus eſt: ꝛ ſic in infinitū. veruntamen apȯ illos qui dicunt qȯ ad actum bonū ꝛ meritorium nō requiritur actualis prudentia: ſed ſoluꝫ ſufficit aptitudinalis prudentia puta qȯ talis actus ſit conformis rationi recte ſi adeſſet ꝛ nō ſit ratio cōtraria in intellectu: aut qȯ ad actum moraliter bonū ſufficiat dictamen opinatiuum de quo inferiꝰ tractatu tertio: capite tertio differet ſtare illud pꝛimū imperiū eſſe meritoriū et virtuoſum. ¶ Alia difficultas Si imperiū voluntatis cum ratione probabili ſufficiat producere aliquem aſſenſum concluſionis cōtrariūꝛ in ſpecie aliuꝫ ab illo quē per ſe produceret illa ratio thopica. Pari ratione imperiū volūtatis ꝛ demōſtratio ſufficient producere aliquē aſſenſum aliū ab eo queꝫ ſe ſola ꝓduceret demonſtratio. Et tunc queritur qualis erit aſſenſus ille vel intellectus vel ſapientia vel ſcientia vel prudentia vel ars. Si forte dicatur qȯ producent aliquē aſſenſū qui erit ſcientia erit tamen perfectioꝛ aſſenſu quem ſe ſola produceret demonſtratio. Contra. aſſenſus ille non erit euidentia/ ergo non erit perfectioꝛ ꝛc. Probatur antecedēs: nō erit natus cauſari mediate vel immediate/ ex ſola terminorum noticia immo ad ipſum cauſandū erit neceſſaria voluntas. Et confirmatur ſi ad pꝛimuꝫ actum fidei ſit neceſſaria ratio thopica poterit ergo quis cogi ad non credenduꝫ. Probatur ſequella quia poterit illi oſtendi aliquo argumento quod non ſciet ille ſoluere quod ſua ratio thopica nullam habet apparentiam quo facto non poterit credere/ ergo inuitus ad non credendum trahetur. ¶ Confirmatur ſecūdo. Capio pꝛimū actum fidei quem habet aliquis: tu dicis quod ad iſtum cauſandum concurrit ratio thopica. Jam queritur vel antecedenti illius poterit tunc ex imperio voluntatis aſſentire aſſenſu fidei vel non. Si non/ ergo poterit firmius aſ-

hic difficultas argumenti

M.E.C.D. 2016

ſentire concluſioni alicuius rationis probabilis ꝙ poſſit an=
tecedenti. Si ſic cum ad illud antecedens nõ eſt ratio thopi=
ca: vt ſupponitur abſqȝ ratione thopica poterit quis aſſen=
tire alicui propoſitioni. ¶Ad hanc difficultatem Poteſt dici
primo quod nõ poteſt imperium voluntatis cum demonſtra
tione in aſſenſum maiorem alterius ſpeciei ab illo quẽ ratio
demonſtratiua ſe ſola cauſaret. ⁊ ratio: quia reſpectũ conclu
ſionis nõ poteſt eſſe aſſenſus perfectior poſſum tamẽ in intẽ=
ſiorem: ſed cum ratione thopica poteſt imperium in alterius
ſpeciei aſſenſum/ quia opinatiuus non eſt perfectiſſimus qui
poſſit reſpectu illius concluſionis eſſe: vnde autẽ hoc proue=
niat non poteſt dici niſi ex rerum natura: dico ſecundo quod
poſſunt in effectum perfectiorem etiam eſſentialiter. Et tunc
ad improbationem nego quod non eſſet euidentia: ⁊ ad pro=
bationem concedo antecedens ſcilicet quod nõ eſt cauſatus
nec natus cauſari mediate vel immediate ex ſola terminorũ
incomplexa noticia/ nec hoc requiritur: ſȝ ſufficit quod emi=
nenter contineat aliquem aſſenſum ſic cauſabilem : ⁊ ita eſt
de primo aſſenſu/ et non ſic eſt de fide: quia aſſenſus iſte con=
tinet eminenter aſſenſuȝ quẽ demonſtratio cauſaret ſe ſola.
¶Ad primam confirmationem concedo illatum quod ali=
quis poteſt cogi ad non credendũ aliquam ꝓpoſitionẽ quã
credit. Si euidenter oſtendatur ei non eſſe aliquam apparẽ
tiã in ratione thopica propter quaȝ credet: et quod ſimiliter
ſit ratio ſophiſtica. Et iſtud certum eſt ſicut poteſt quis cogi
ad non opinanduȝ propoſitionem quam opinatur. Sed inde
non poteſt inferri quod quis cogetur eſſe infidelis cum non
poſſit euidenter ei oſtẽdi quod ratio quã habet reſpectu eo=
rum que ſunt fidei catholice ſit nullius apparentie. ¶Ad ſe
cundam confirmationẽ dico breuiter quod antecedenti pri=
mo rationis thopice nõ poteſt aſſentire firmiter niſi ad illud
antecedens habeat aliam rationem: ⁊ tunc non erit prima/
quia oppoſito dato ſequitur quod actus cauſatur per ſolum
imperium voluntatis quod probatur: quia opinio qua aſſen
tit antecedenti illius rationis nõ poteſt [illegible]tiue cõcurrere ad
fidem illiuſmet antecedentis cum nõ poſſit eſſe [illegible]
ſi cauſatur fides ille aſſenſus non eſt: et concedo correlariuȝ
quod firmius poſſum aſſentire concluſioni alicuius ratio=
nis propoſitione que prima adducitur per imperium volun=
tatis quem antecedenti illius poſſim. ¶Alia difficultas
precipua in hac materia. Sequeretur ex iſta opinione quod
quicūqȝ haberet aſſenſum opinatiuũ antecedentis alicuius
conſequentie quam ſcit eſſe bonam haberet in ſua poteſtate
aſſentire firmiter et certitudinaliter cõſequenti: ſed hoc eſt
falſum. ſequella patet: et falſitas conſequentis probatur
Capio duas propoſitiones/ a/ et/ b/ que mutuo ſequntur ad

M.E.C.D. 2016

ſe inuicem in bona conſequentia: vt iſte luna eſt eclypſabilis et inter ſolem et lunam poteſt poni corpus opacum quarum quelibet in bona conſequentia infert reliquam: vt notum eſt cum inter ſe conuertantur. Et volo quod vtraqꝫ nunc ſit michi neutra/ et quod immediate poſt hoc aſſentiā opinatiue/ a/ quo facto eſſet in mea poteſtate aſſentire firmiter/ b/ et nō aſſentire quoniam formata illa conſequentia conſtat michi quod ſit bona. Et antecedens eſt ratio probabilis. igitur poſito imperio voluntatis: ſequitur aſſenſus firmus. Sit igitur/ ita quod ego aſſentio firmiter/ b/ tunc ſic: ego ſcio quod a/ eſt conſequens/ ad/ b/ ⁊/ b/ eſt certum: ergo/ a/ eſt certū igitur vel ille due certitudines mutuo ſe cauſant: vel a ſolo imperio voluntatis cauſantur quorum vtrumqꝫ eſt incōueniens. Primum quidē quia ſic effectus cauſaret ſuam cauſaꝫ. Secundum vero quia ſolum imperium voluntatis ſine motiuo ſufficeret cauſare aſſenſum firmū. Prima conſequentia eſt nota quoniam certitudo non poteſt cauſare: niſi certitudinem: ſi igitur a eſt certum: et eſt antecedens inferens/ b/ igitur/ b/ eſt certum. Et ſecunda conſequentia probatur quo ad primū illatum. Quia quero a quo cauſatur certitudo/ a/ Si dicas quod a certitudine/ b/ et certitudo/ b/ cauſata eſt ꝑ caſum a/ certitudine/ a/ et ſic ſequitur illatum quod effectus cauſaret ſuam cauſam. Si dicas quod ab opinione/ b/ cauſatur certitudo/ a/. Contra in omni philoſophia. Quandocunqꝫ aliquid agit effectiue oportet quod illud ſit: ſed opinio/ b/ tunc non eſt igitur non cauſat certitudineꝫ/ a/ et quod opinio b/ tunc nō ſit. Patet quia in primo inſtāti in quo/ a/ eſt certum b/ eſt certum oportet igit̄ quod dicatur ſecūda pars illati ſcilicet quod certitudo a cauſatur a ſolo imperio volūtatis. Reſpondetur qͫ oportet de neceſſitate fateri illatum ſcilicet quod in eius poteſtate eſt certitudinaliter aſſentire concluſioni vel non aſſentire. Et ad argumentuꝫ in illo caſu negatur quod a ſit certū: niſi habeatur imperiū voluntatis ad/ a/ cū aliqua alia ratione motiua ad/ a/ Et ad probationem b/ eſt certum [illegible] certun eſt quod ex/ b/ ſequitur/ a/ igitur/ a/ eſt certum. Negatur conſequentia: ſed bene oportet concedere quod incipit corrumpi opinio ipſius illo tunc hoc eſt quod/ b/ incipit corrumpere aſſenſum opinatiuum de/ a/ quia certitudo/ b/ cum certitudine conſequentie naturaliter ſunt productiue aſſenſus certi de/ a/ et inueniunt contrarium. Ideo nūqꝫ introduceretur aſſenſus firmus de/ a/ quouſqꝫ ſcit aſſenſus opinatiuus totaliter corriptus. Et oportet concedere quod effectus incipit corrumpere ſuam cauſam partialem/ et tandem producit oppoſitum ſue cauſe efficientis. Et quod illa conſequentia non valet/ b/ eſt certum: et certum eſt quod ad/ b/ ſequitur/ a/ igitur/ a/ eſt certum.

M.E.C.D. 2016

Ratio eſt q: in intellectu eſt aliquid repugnans certitudini/a/ideo nõ cauſatur certitudo/a/ ⁊ oportet addere ⁊ itellectui nichil eſt incompoſibile certitudini/a/igit a eſt certũ. Sed dices igit aliquid produceret per ſe ⁊ naturaliter corruptiuum ſui ⁊ icõpoſibile ſibi: ⁊ ſic idẽ corrũperet ſeipm. Patet de ſẽſu opinatiuo/a/ cauſante certitudinẽ de/b/ incompoſibilẽ ſibi ⁊ corruptiuã ipſius opinionis/a/ vt patet in caſu concedenda ſunt illata. Ecce forte ⁊ bonũ argumẽtũ i hac materia videt tamẽ fortificari ſi ponat q: aſſenſus debeant ſucceſſiue pduci et corrũpi ſcdm opinionẽ q̃ cõiter ſubſtantatur q: nullũ agẽs naturale poteſt aliquid pducere aut corrũpere in inſtanti.

Additio [Reuera hoc argumentũ eſt ſubtile ⁊ ex cõſequenti videtur concedendũ q: nullus effectus poteſt corrũpi totus ſimul ab aliqua cauſa naturali/ ⁊ ſic ſtat aſſentire premiſſis ⁊ bonitati conſequentie et non concluſioni: et hoc ideo quia quelibet res diligit ſe permanere in eſſe.]

[De perditione habitus ſidei. Cap. v.

Conſequenter videndum eſt quomodo habitus fidei perditur: ⁊ poſſumus loqui de habitu acquiſito ⁊ talis vt ſatis dictũ eſt in materia habituum corrũpitur per actus cõtrarios illis ex quibus genitus eſt. ſed loquemur hic preciſe de infuſo. et ſit propoſitio prima.

Prima ppõ. — habit⁹ ifuſus nõ pdit p quodlibet mortale.

Habitus infuſus non perditur p quodlibet mortale. patet. oppoſito dato ſequeretur quelibet exiſtentẽ in mortali eſſe infidelẽ. cõſequentia probat: homo nõ dicit infidelis a carentia habituũ fidei acquiſitoꝝ vt dicunt doc. alias paruulus baptizatus eſſet infidelis: quia nõ habet niſi habitũ infuſum. Similiter ille qui eſt multũ habituat⁹ circa oẽs articulos fidei per primũ peccatũ hereſis efficeretur infidelis: ⁊ tamẽ habet adhuc omnes habitus acquiſitos: quia nõ perduntur p vnicũ actum. ergo. Preterea nõ dicitur infidelis a carentia actus fidei: q: alias exiſtens in gratia dũm dormit eſſet ifidelis. ergo oportet de neceſſitate dicere q: preciſe dicitur infidelis: q: caret habitu fidei infuſe. igitur oĩs in peccato exiſtens eſſet infidelis ſi pdere[redacted]ſt cũ ſit chriſtian⁹.

Scda ppõ. [Secunda ppoſitio. Fides infuſa nõ pditur p quolibet actũ cõtrariũ actui ad quẽ inclinat. et hoc ſupponendo q: inclinet imediate ad omnes articulos. patet. non pdit p euidentiã. alias paulus in raptu habens euidentiam multoꝝ credibiliũ (quia vidit arcana que non licet homini loqui) pdidiſſet fidem infuſam. nam euidentia circa articulũ opponitur actui fidei circa illum articulum. Similiter patet de multis qui intuitiue viderunt humanitatem chriſti/ habuerunt euidentiam aliquorum articulorum: et tamen erãt fideles: ſed euidentia eſt actus oppoſitus actui fidei eiuſdẽ: igitur. Preterea eſt aliquis error oppoſit⁹ fidei inuincibilis.

M.E.C.D. 2016

talis error nō eſt peccatum. Igitur per ipſum non perditur
fides. et tamen opponitur aſſenſui ad quē inclinat imediate
fides infuſa. ergo ſecūda propoſitio ſatis probata relinquit.
¶ Tertia ꝓpoſitio. Fides infuſa non perditur ſolum ꝑ pec- Tertia ꝓpō
catum hereſis. patet. ille qui eſt infidelis ſine pertinacia eſt
infidelis ſicut dictuꝫ eſt: quia per illud mortale infidelitatis
perdit infuſam: ⁊ tamē non eſt hereticus: quia in peccato he
reſis requiritur pertinacia. ⁊ ꝙ perdat fidem: patet ꝗr alias
ipſa ſtaret cum diſſenſu cuiuſlibet articuli non pertinaci.
¶ Quarta propoſitio. poteſt perdi fides infuſa ſine quocūqꝫ Quarta ꝓ-
aſſenſu infidelitatis. patet. qui dubitat in fide infidelis eſt ꝑ poſitio.
beatum Auguſtinum. igitur dubitatio in fide ſufficit ad per
ducēduꝫ fidem infuſaꝫ: ſiue eſt demeritoria perditionis fidei
infuſe: et ſtat dubium in fide ſine quocumqꝫ aſſenſu. nam qui
apprehendit aliquem articulum / nec aſſentit / nec diſſentit:
dubitat. immo qui nec vult aſſentire: nec diſſentire ꝗuis illō
ei oſtendatur per ſacras litteras: talis eſt infidelis: ⁊ tamen
non habet aſſenſum oppoſitum / ſed ſolum dubium / quia nec
vult aſſentire nec diſſentire: pure negatiue ſe habet / talis di
citur dubiꝰ in fide: ⁊ perdit fidem infuſam: ⁊ dicitur infidelis.
Ideo Occham diffiniens hereticum addit diffinitioni: vel ꝑ-
tinaciter dubitans vide in dialogo ſuo. Ita ꝙ ille eſt infide-
lis qui diſſentit ſcienter articulo fidei vel dubitat ꝑtinaciter.
ergo ſine quocūqꝫ aſſenſu / vel diſſenſu poteſt perdi fides in-
fuſa. ¶ Quinta ꝓpoſitio. poteſt perdi fides infuſa ſine diſſen- Quita ꝓpō
ſu articuli fidei ſine dubitatione eiuſdem: ⁊ ſine aſſenſu cōtra
rie vel contradictorie ꝓpoſitionis. patet. dicit Tho. ſecunda
ſecunde queſti. ſecunda in vltimo articulo: cū querit vtrū ra
tio adducta ad ea que ſunt fidei diminuat meritum. dicit ꝙ
ſi adducatur ratio demonſtratiua alicuius articuli: ⁊ in tali
ſit equalis ratio animi ſiue voluntas ad credenduꝫ ſine tali
ratione / hoc eſt ꝙ habeat propoſitum firmū: ꝗ dato ꝙ nulla
talis ratio adeſſet nō minus aſſentiret illi articulo / eſt equa
le meritū fidei. Tunc arguitur ſic. ergo per oppoſitum ſi ha
[illegible] enda eſt [illegible]di niſi haberem rationem demonſtrati-
uam eſſet demeritum infidelitatis: ſicut alter habet meritū
fidelitatis: ⁊ vltra habet demerituꝫ infidelitatis. igitur ꝑdit
fidem infuſam: quia tale ſufficit ad amiſſionem fidei infuſe.
nam ſi ratio demonſtratiua non eſſet talis ſic volens nullo
modo aſſentiret illi articulo. Igitur tunc eſſet infidelis. ſed
per hoc ꝙ ex euidentia aſſentit non magis dicitur fidelis. igi
tur tale propoſitum non aſſentiendi articulo fidei: niſi adſit
ratio demonſtratiua ſufficit ad perdendum habitū fidei in-
fuſe. igitur quinta propoſitio vera. ¶ Sit ſexta propoſitio.
Meritum fidei non eſt ex aſſenſu / ſed ex voluntate aſſentiē-
di ⁊c. pari forma meritum infidelitatis eſt nolle aſſentire re Sexta ꝓpō.

M.E.C.D. 2016

Meritū fi= dei ē ex vo= luntate aſ= ſentiendi.

uelatis. hoc vult dicere ꝙ fides infuſa perditur ꝑ omne pec=
catum formale infidelitatis. Unde peccatum formale infide
litatis nō eſt actus intellectus / quia nullus talis formaliter
eſt peccatum: ſed eſt actus voluntatis: ſcilicet nolle aſſenti=
re ſcienter articulo fidei: vel nolle aſſentire articulo fidei niſi
adſit ratio demonſtratiua. Nam ſicut meritum formale fi=
dei non eſt ex aſſenſu: ita demeritum fidei non eſt ex diſſen=
ſu: ſed eſt ex voluntate. Nam meritū fidei eſt ex velle aſſen=
tire articulo fidei: vel ex velle non minus aſſentire articulo
fidei vbi nulla ratio demōſtratiua eſſet: ita demeritū infideli
tatis eſt ex nolle aſſentire ꝛc. Si igit̄ cū aſſēſu euidēti alicuiꝰ
articuli fidei eſt ſimul nole aſſentire: niſi eſſet ratio euidens:
eſt demeritū īfidelitatꝫ: ſed t̄ vltra ꝙ eſt amiſſio fidei īfuſe. Ex
quo ſequit̄ ꝙ ſi aliquis diſſentit articulo fidei vel dubitat vl̄
nult aſſentire niſi adſit ratio demōſtratiua illiꝰ articuli ꝑdit
fidē infuſam: ꝛ eſt īfidelis. ſed nō eſt hereticus niſi alteri iſto=
rum trium inſit pertinacia. Ubicunq; ergo eſt illud ex parte
voluntatis a quo prouenit demeritum infidelitatis / puta no
litio aſſentiendi perditur fides infuſa: ſic in quocunq; eſt il=
la volitio in voluntate a qua depēdet meritum fidei habet
talis meritum fidei q̄uis non habet actum fidei. [Contingit
etiam dubitare in fide ꝛ opinari non male agendo patet: ha
bere ignorantiam inuincibilē. Igitur dubitās tunc vel aſſen
tiens cum formidine non male aget. Sed vbi conſtat vel cō
ſtare debet: dubitans vel opinans male agit immo etiam de
meritum infidelitatis poteſt haberi ſine omni nole vt indu=
bitante: ſecus eſt de merito.] ¶ Querit̄ conſequenter vtrū
ex aſſenſu īfidelitatis perdatur habitus infuſus fidei. i. fides
infuſa ex vi formalis contrarietatis ꝛ repugnantie vel ſolum
demeritorie. Ad hanc dubitationem ponit occham in tertio
quolibeto. q. vij. duos modos dicēdi quos reputāt ꝓbabiles.
Primus modus dicendi eſt ꝙ omnis diſſenſus articuli fidei
repugnat duobus modis fidei infuſe ſcꝫ demeritorie ꝛ forma=
li contrarietate. ꝛ ſi ſic corrumpit fidem infuſam tanq̄ con=
trarium formaliter repugnans. Secun[illegible] dicendi
eſt ꝙ ſolum demeritorie ei opponitur: ꝛ ꝙ fides infuſa tātum
corrumpitur demeritorie: ꝛ iſte modus videtur probabilior ꝛ
verior. ꝛ ratio eſt. Nam poſſibile eſt ꝙ in aliquo ſit aliquis aſ
ſenſus oppoſiti articuli: vel diſſenſus articuli inuincibilis quo
facto erit ille diſſenſus articuli cum habitu infuſo fidei: ergo
non eſt formalis repugnantia inter illos. ꝛ non eſt dicendum
ꝙ deus facit illi miraculum miraculoſe conſeruando fidem
infuſam cū illo diſſenſu ſed mere naturaliter ſunt ſimul. Igit̄
non repugnant formaliter: ꝛ vltra: ſi ille idem aſſenſus ſucceſ
ſiue incipiat fieri vincibilis / perdetur fides ꝛ tamen non erit
tunc maior repugnantia q̄ nunc. Igitur ſolum corrumpitur

Additio.

M.E.C.D. 2016

demeritorie per diſſenſum articuli ⁊ non ex formali repugnantia.

De obiecto fidei. Cap.vj.

Viſum eſt quomodo perditur fides infuſa: ⁊ hoc loquendo in viatore ⁊ concluſum eſt ꝙ quando in aliquo eſt formalis infidelitas ſiue talis habeat diſſenſum articulorum/ vel aſſenſum oppoſitorum/ ſiue dubium ſiue nolitionem aſſentiēdi niſi adſit euidentia vel demonſtratio talis ꝑdit fidem infuſam. ¶ Nunc conſequenter videndum eſt de obiecto ipſius fidei. vtrum videlicet obiectum fidei ſit dūtaxat verum. ⁊ non eſt hic difficultas de obiecto an ſit complexum vel incomplexū / puta propoſitio vel res ſignificata per illā: ſed queritur de obiecto q̄ꝫtum ad eſſe verum: vel falſum vtrū fides infuſa habeat pro obiecto verum. ¶ Pro ſolutione notandum ꝙ omnes concordant ꝙ fides infuſa habet ꝓ obiecto duntaxat verum: ⁊ ſolum inclinat ad aſſentiendum vero ⁊ nunq̃ falſo. Nam iſta duo non ſunt compoſſibilia/ hic aſſenſus eſt ex fide infuſa: ⁊ hic aſſenſus eſt falſus. Ratio eſt/ quia nunq̃ aliquid eſt obiectum fidei infuſe niſi reuelatum a prima veritate ſed a prima veritate nūq̃ poteſt reuelari falſum ergo implicat ꝙ aliquid ſit falſum/ ⁊ ſit obiectum fidei infuſe ſecundum ꝙ falſum eſt. ¶ hic ſunt difficultates. Prima/ capio ſortem qui ex fide infuſa heri aſſentiebat antichriſtum eē futurum: ita ꝙ fides infuſa partialiter concurrebat ad illum aſſenſum ꝓducendū tunc ſic modo iſta ꝓpoſitio eſt neceſſaria ille aſſenſus cauſabitur ex fide infuſa. patet: cum ſit vna de p̄terito que nullo modo depēdet ex vna de futuro. iſta nūc eſt neceſſaria/ iſte totus aſſenſus fuit/ ⁊ non eſt poſſibile totum illum aſſenſum fuiſſe: quin fuerit cauſatus ex fide infuſa cum alijs cauſis concurrentibus partialibus. ꝙ fides infuſa concurrebat ad illam. patet: eſt nunc neceſſarium illū aſſenſum fuiſſe ita intenſum ⁊ ſecluſa fide infuſa: ſed ſolū alijs cauſis ſtantibus ſcilicet intellectu ⁊ quibuſcunq̃ rationibus tales non poterat eſſe ita intenſum aſſenſum ſicut iſte eſt: nō poteſt alia cauſa concurriſſe: niſi fides infuſa. igitur oportet de neceſſitate fidem infuſam concurriſſe ad illum aſſenſum. igitur iſta eſt vera/ iſte aſſenſus cauſabatur a fide infuſa. Sꝫ iſta eſt poſſibilis nunc antichriſtus non erit. igitur poteſt eſſe ita: quo facto ille aſſenſus fuit falſus: quia ſignificabat antichriſtum fore: ⁊ per caſuꝫ antichriſtus non erit: ⁊ tamē in rei veritate ille aſſenſus cauſat⁹ a fide infuſa et nō pōt nō fuiſſe cauſat⁹ ab ea. ⁊ certū ē ꝙ illa ꝓpoſitio: antichriſt⁹ nō erit nō repugnat iſti: iſte aſſenſus fuit cauſat⁹ a fide infuſa. ptꝫ. nam omne poſſibile cuilibet neceſſario eſt cōpoſſibile: q: nunq̃ neceſſariū ⁊ poſſibile repugnant. Igit̄ fides inclinat ad falſum.

Fides infuſa habet veruꝫ ꝓ obiecto.

Forte dices ſicut dicit Altiſſiodorenſis/ cõcedo iſtam eſſe neceſſariam iſte aſſenſus fuit: ⁊ nunc eſt neceſſarium ꝙ fuit ita intenſus: producitur a fide infua. vel ſic. concedo ꝙ ſit neceſſarium illum aſſenſum fuiſſe cauſatum a fide infua: ⁊ conceditur cum hoc ꝙ iſta eſt poſſibilis antichriſtus non erit ⁊ cõceditur ꝙ eſt alteri compoſſibilis/ ⁊ tũc admittitur caſus ꝙ antichriſtus nõ erit. ſed tunc dico ꝙ ille aſſenſus non eſt falſus/ ſed eſt aſſenſus verus ſignificãs ꝙ antichriſtus non erit/ ita ꝙ eſt aſſenſus ſui contradictorij. ¶ Sed contra. illi duo aſſenſus quibus iudico antichriſtum fore/ ⁊ antichriſtum non fore ſunt contrarij differentes ſpecie. ergo vnus nunq̃ poteſt fieri alter. igitur aſſenſusqui ponebatur ſignificare antichriſtũ fore non poteſt eſſe aſſenſus ſignificans antichriſtum nõ fore. Item ſequitur ꝙ iſta eſſet poſſibilis ⁊ vera/ peccaui mortaliter/ ⁊ tamen nunc eſt poſſibile me nunq̃ peccaſſe mortalir. patet. volo ꝙ heri ego aſſeruiſſem ꝯtra ꝯſcientiam meam et ex certo propoſito antichriſtum non eſſe futurum: illud peccatũ eſt mortale/ qꝛ mendacium in fide eſt grauiſſimuz/ nam iudicaſſem antichriſtum eſſe futurum ⁊ oppoſitum aſſerẽdo mentitus fuiſſem. igitur peccaſſem. Sed poſſibile nunc per te eſt ꝙ illud fuiſſet verũ/ ſcilicet ꝙ antichriſtus non erat futurus. ergo nunc eſt poſſibile ꝙ non fuerim mentitus/ ⁊ per cõſequens nõ peccaſſe mortaliter/ immo meruiſſe. ergo nũc eſt poſſibile ꝙ non peccauerim mortaliter. ⁊ hoc eſt vnũ de precipuis argumentis. ¶ Secundum argumentum principale eſt. capio iudeũ circa tp̃s natiuitatis chriſti qui ante natiuitatez chriſti per horã eliciuiſſet ex fide infuſa iudiciũ ꝙ chriſtꝰ naſceretur/ tunc arguitur ſic. Eliciat per vnam partem hore anteq̃ naſceretur ⁊ continuet per dimidiam hore poſt natiuitatem in illa quarta parte ante natiuitatem talis aſſenſus elicitur a fide infuſa ⁊ cauſabatur in tãto gradu ⁊ conſeruabatur a fide infuſa. igitur nunc continuatur ab ea/ quia alias non eſſet in tanto gradu ⁊ tamen nunc poſt natiuitatẽ eſt falſum. vnde fides infuſa eſt agens pure naturale. igitur quemcunq̃ effectum conſeruat in vno tempore poteſt in alio ꝯſeruare. igitur poteſt illum aſſenſum poſt chriſti natiuitatẽ conſeruare ⁊ talis erit falſus. igitur. Preterea volo ꝙ chriſtus natus fuiſſet tempore naturalis continuationis. tũc arguitur ſic. ille aſſenſus per aliquod tempus poſt natiuitatẽ chriſti naturaliter ꝯtinuabatur/ ⁊ nõ poteſt ille cõtinuari/ niſi conſeruante habitu infuſo. ergo infuſus ꝯcurrit quando eſt falſus. patet minor: ſcꝫ ꝙ non poſſet conſeruari niſi cõcurrente habitu infuſo. Nam alie cauſe concurrẽtes cũ fide nõ ſunt ſufficientes ad ꝓducendũ talem effectum ⁊ tantũ. ergo minꝰ ꝯſeruare ſiue neq̃ conſeruare. ergo ſi naturaliter continuetur ꝑ illud paruũ tẽpus oportet de neceſſitate fidẽ infu

optimuz argu
mentuz in hac
materia &c

M.E.C.D. 2016

ſam concurrere ad illud conſeruandum. ¶Quātū ad primū
ſortes qui heri iudicabat antichriſtum futurum ⁊c. Dico ꝙ
oportet neceſſario incidere in vnam iſtarum ſolutionum / pu
ta ꝙ ad p̄teritum ſit potentia / ⁊ deus non poteſt facere ꝙ an
tichriſtus non eueniet quin faciat ꝙ ille aſſenſus non fuerit
vel ſaltē ꝙ non fuerit a fide infuſa / ſed ab alia cauſa. Secun
da ſolutio. ſuppoſito ꝙ ad preteritum non ſit potentia opor=
tet dicere ꝙ ille aſſenſus ſi antichriſtus non eueniret nunq̄
fuiſſet aſſenſus: vel fuiſſet aſſenſus contradictorius vel non
aſſenſus. vn̄ iſta non dependet ex vna de futuro / iſte aſſenſus
fuit / ſed iſta ꝓpoſitio: iſte aſſenſus fuit aſſenſus huiꝰ antichri
ſtus erit dependet ex vna de futuro: oportet concedere ꝙ ta
lis qualitas fuit ⁊ fuit aſſenſus. Contra. aſſenſus huius anti=
chriſtꝰ erit eſt ꝯtingens. ponamus in eſſe an fuiſſet aſſenſus.
Dicitur ꝙ ſic: ſed queritur cuius fuiſſet aſſenſus. Dico ꝙ huiꝰ
antichriſtus non erit. Contra. differunt ſpecie. patet. qꝛ ſunt
qualitates formaliter repugnantes: puta duo iudicia. Dicit̄
ꝙ verum eſt ꝙ ille qualitates que ꝓducuntur ab habitibus
naturalibus: vel a cauſis pure naturalibꝰ tales aſſenſus dif=
ferunt ſpecie ⁊ formaliter repugnant. ſed ſtat duos tales eſſe
non differentes ſpecie: puta quando producuntur ſuperna=
turaliter vel a cauſis a deo ſupernaturaliter productis. Ad
ſecundam rationem / cum arguitur ex hoc ſequit̄ ꝙ iſta eſſet
vera peccaui ⁊ tunc eſt poſſibile me nunq̄ peccaſſe: ⁊ ex con
ſequenti iſta eſſet vera / ſortes eſt dānatus: ⁊ poſſibile eſt ꝙ
nunq̄ peccauit illo peccato quo eſt dānatus: patet aſſerēdo
ꝙ antichriſtus non erit ponendo in eſſe ꝙ non erit / iam non
fuiſſet mētitus: immo dixiſſet verum: credebat ex fide ꝙ non
erit. ergo imperare illam aſſertionem non eſſet peccatum: ſꝫ
potius meritum. Dico ꝙ oportet neceſſario cōcedere ꝙ illa
volitio qua volebat aſſerere non eſſe futurum eſſet volitio
aſſerendi ipſum eſſe futurum: vel ꝙ eſt poſſibile ꝙ nunq̄ pec
cauerit mortaliter illo peccato. vel tertio dicendum ⁊ appa
ret ꝓbabilius quando dicitur ꝙ habitus infuſus non poteſt
concurrere ad [illegible] eſſum: verum eſt de lege: qꝛ eſt ſolum inſtru
mentum motionis ſpiritusſancti. ſed ſupra legem non eſt in=
conueniens dicere ꝙ ille habitus ex natura propria concur=
rat ad falſum. Unde aliqui tenuerunt ꝙ deus poteſt decipe=
re ⁊ reuelare falſum. ideo ſecundum illam opinionem talis
habitus fidei concurreret immediate ad iſtud omne reuela
tum a deo eſt verum / qꝛ habet illud ꝓ obiecto adequato ⁊ ſi
reuelaret falſum / oporteret de neceſſitate concedere ꝙ illi
habitui ſupra legē non repugnat concurrere ad falſum / ſed
non eſt poſſibile de lege ꝙ deus decipiat ⁊ reuelet falſum / ⁊
ꝙ ille habitus concurrat ad falſum ſed ſupra legem non eſt
incōueniēs. ¶Unde ꝙ antichriſtus nunq̄ eueniat eſt ſimul

M.E.C.D. 2016

poſſibile/ſed non eſt de lege.ideo ſublata lege non eſt incon
ueniens ꝙ talis habitus fidei infuſe concurrat tam in p̄ſenti
p̄terito ꝗ̄ futuro ad falſum. Unde Altiſſiodoreñ. ⁊ Gregoriꝰ
bene impediuntur in ſolutione huius:⁊ dat Greg.duas ſolu
tiones. Ad ſecundum cum infertur/ille aſſenſus naturaliter
cauſabitur ⁊ hoc a fide infuſa.negatur hoc:immo ꝗ̄cito fuit
natus chriſtus nunꝗ̄ poſtea fides infuſa concurrebat ad illū
aſſenſum. Contra.ille aſſenſus conſeruabatur naturaliter ⁊
alie cauſe non erant ſufficientes. Igitur nego ꝙ conſeruaba
tur naturaliter immo neceſſario remittebatur.⁊ quāuis uo=
luntas non poſſet libere deſiſtere:tamen in illo paruo tem=
pore defficiebat una cauſa conſeruans/ ſcꝫ habitus infuſus.
Dicit p̄terea Altiſſiodo.ꝙ illi qui ante incarnationem cre=
debat filium dei eſſe incarnandum debebant conſiderare tē
pus aduentus Chriſti ⁊ diſcernere ſicut erant edocti a ꝓphe
tis per quos illuminabantur a vera luce/ ⁊ debebant ſequi
illam illuminationem. quod q͛ non fecerunt dominus cōque
ritur de ipſis per hieremiam dicentem. miluus ⁊ irundo ⁊ ci=
conia cognouerunt tempus aduentus ſui ⁊c. cum ergo adue
nit tempus incarnationis determinatum a ꝓphetis non de=
buerunt credere chriſtum eſſe incarnandum determinate.
ſed chriſtum eſſe incarnatum vel incarnari vel incarnandū.
Unde patet/ ꝙ ſi aliquis in inſtanti incarnationis crediderit
chriſtum eſſe incarnandum/ nō credebat hoc motu virtutis
ſed tantū motu liberi arbitrij relinquens illuminationem ve
re lucis/ quoniā non obſeruauit tempus a prophetis deter=
minatum ⁊ prenunciatū aliquomodo/ hec Altiſſi. Dices ille
aſſenſus continuatus erat meritorius:ergo ex fide. nam no
tum eſt ꝙ nō tenebantur iudei ſcire punctaliter quādo erat
naſciturus:immo ruſtici ⁊ indocti ſatis magno tempore poſt
non tenebantur.ergo talis aſſenſus continuatus poterat eē
meritorius. Concedo ꝙ aliquis poteſt mereri per aſſenſum
falſum immo aliquando per aſſenſum ꝯtrariū aſſenſui fidei:
vt de vetula aſſentiēte p̄lato predicanti oppoſitum fidei/ qd
non tenetur credere explicite/ et tamen [redacted] ille
aſſenſus eſt ex fide:ſed imperatur ab vna volitione ⁊c. no eī
oportet omnem aſſenſum meritoriū eſſe ex fide. Ergo reſolu
torie cōcludēdo dicendum ꝙ de lege fides infuſa non cōcurrit
ad falſum:ſed ſupra legem non eſt inconueniens: ⁊ aſſenſus
falſus bñ eſt meritoriꝰ de lege:ſed nūꝗ̄ eſt aſſenſꝰ fidei. Et ſic
dicta de fide nunc ſufficiant.

¶ De ſpe. Cap. vij.

De diſtinctione ſpei ab alijs theologicis.

Sequūtur aliqua generalia de ſpe. ¶ Uñ eſt vna
difficultas iter doctores ſatis magna/ quomodo
ſpes diſtinguitur a ceteris virtutibus theologi=
cis ſcꝫ a fide ⁊ charitate/ ⁊ apparet ꝙ non poſſit
poni diſtincta ab illis duabus. Patet ſic. non po=

M.E.C.D. 2016

nuntur habitus diſtincti etiam ſupernaturales niſi ꝓpter di
ſtinctionem actuū ad quos inclinant. ſed nō poteſt eſſe act⁹
ſpei diſtinctus ab actu fidei ꝛ charitatis. ergo non eſt ponen
dus habitus ſpei diſtinctus ab habitibus fidei ꝛ charitatis.
Maioꝛ eſt ſatis nota. Minoꝛ pꝛobatur. non poſſunt reſpectu
dei reperiri niſi duo actus ſcꝫ actus voluntatis ꝛ actus intel=
lectus. nam actus intellectus circa deum pertinet ad fidem
ꝛ actus voluntatis circa deum pertinet ad charitatem. ergo
non eſt ponendus actus ſpei diſtinctus ab actibus illoꝛum.
¶ In oppoſitum eſt auctoꝛitas apoſtoli/ pꝛime ad coꝛithios
xiij. manent fides/ ſpes ꝛ charitas tria hec. ſequitur ergo ꝙ
poſtq̄ꝫ apoſtolus dicit tria hec/ ꝙ eſt diſtinctio inter actus illo
rū. Unde tota difficultas ꝓuenit ex eo/ qꝛ difficile eſt cogno
ſcere quid ſit actus ſpei ꝛ circa hoc diuerſificantur doctoꝛes
Occhā in tertio quolibeto queſtione pꝛima dicit/ ꝙ act⁹ ſpei
differt ab actu fidei/ ꝛ ab actu charitatis/ ſed illos duos ne=
ceſſario p̄ſupponit ꝛ ab illis naturaliter cauſatur/ nam dicit
ꝙ actus ſpei eſt actus voluntatis p̄ſupponens tam actū cre
dendi q̄ꝫ actum deſiderandi/ ꝛ diſtinguitur ab vtroqꝫ ꝙ diſtin
guatur ab actu deſiderandi. patet/ nam ſtat actus deſiderā
di in aliquo qui tamen non credit aſſequi deſideratum. talis
tunc non ſperat: ſed ſtante deſiderio ſi credat aſſequi deſide
ratum ſtatim ſperat Similiter diſtinguitur ab actu credēdi:
qꝛ ſi quis credat aliquod bonum ꝛ nō deſideret illud nō erit
ſpes ſed ſi ſtante actu credendi ſequatur deſiderium ſtatim
ſequitur ſpes/ ſed ꝙ actus ſpei diſtinguatur ab vtroqꝫ con=
iunctim non poteſt euidenter ſciri niſi per experientiam. et
ſic patet ꝙ diſtinguitur tam ab actu credendi q̄ꝫ deſiderādi.
ſed poſitis illis duobus ſcilicet deſiderio beatitudinis cum
credulitate habēdi neceſſario neceſſitate naturali cauſatur
ſpes ideo dicit Occham ꝙ eſt tertius actus diſtinct⁹ ab illis
duobus: nec eſt actus volendi nec credendi. ſed eſt vn⁹ actus
naturaliter cauſatus ab actu credendi ꝛ ab actu deſiderādi
coniunctim ꝛ poteſt ab illis ſeparari per potētiam diuinam
non naturaliter [illegible]alogia eſt/ quādo aliquis nult malum fu
turum ſi non habeat pꝛobabilitatem ꝙ eueniet nō timet/ ſed
poſitis nolitione mali futuri cum ꝓbabilitate vel apparētia
ꝙ eueniet neceſſario cauſatur timoꝛ ꝛ naturaliter qui habet
malum futurum pꝛo obiecto/ ita quando creditur aliquod
bonum eſſe futurum quod deſideratur cauſatur naturali=
ter actus ſpei/ hoc eſt poſito deſiderio alicui⁹ boni futuri cuꝫ
credulitate qđ eueniet neceſſario cauſatur actus ſperandi
illud bonū futurū. ꝛ ſi tale deſideriū ſit reſpectu dei vel beati
tudinis ꝯferēde ab ipo deo/ talis actus cāt⁹ ab illis duob⁹ erit
act⁹ v̄tutis theologice. Vn̄ Occhā habet ꝯſequēter conce=

De cauſati=
one act⁹ ſpei
ſcđm Occhā

M.E.C.D. 2016

dere q̇ ſpes nō eſt actus voluntatis nec intellectus: ſed eſt
paſſio / ⁊ ꝙ actus ſpei non eſt ex ſe bonus. i. propria bonitate
ſed ſi ſit bonus eſt bonitate illorum actuum a quibus natura
liter ⁊ neceſſario eſt cauſatus. Sed iſta opinio non videt̃ ve=
ra. Nam cū ſpes ſit virtus oportet q̇ actus eius ſit in ſe bo=
nus. vnde actus intellectus ſuo mō ſunt in ſe boni / vt aſſen=
ſus verus dicitur bonitas intellectus. ¶ Difficultus eſt ſecū
dū hanc opinionē quia ſequitur ꝙ nulli vel ſaltem pauci ſpe=
rarent. Unde licet quilibet viator catholicus credat ꝙ beati
tudo eſt ſibi poſſibilis / ⁊ credat illam habere ſi perſeueraue
rit in gratia ⁊ meritis / habet fidem de iſta catholica / beati=
tudo eſt michi poſſibilis / nullus tamē eſt q̇ habeat firmā cre
dulitatē iſtiꝰ / ego ſaluabor / q̃ quilibet eſt incertꝰ an odio vel
amore dignus ſit ⁊ an perſeuerauerit in gratia. Tunc arguit̃
ſic. Si ad illum actum ſpei cauſandum requiritur talis certi
tudo pauci viatores ſperarēt. Dices / ſufficit illa certitudo cō
ditionalis qua credit ſe habiturum beatitudinem ſi perſeue
rauerit. ¶ Contra. cum illa certificatione ⁊ deſiderio beati=
tudinis adhuc ſtat ꝙ non ſit ſpes puta nult pſeuerare in gra
tia ⁊ meritis. ergo non ſufficit illa certitudo cū illo actu deſi=
derandi. ⁊ hoc habet de neceſſitate concedere Occhā. San=
ctus Bonauentura. xxvi. queſtione tertij. Dicit ꝙ duo ſunt

Duo ſūt ac tus ſpei.

actus ſpei. Primus eſt confidere in deo puta ꝙ deus non po
teſt hominē deſerere nec vult / ideo habetur confidētia ⁊ ad
iſtum actū ſequitur alius actus ſcilicet expectare. Et primus
actus eſt principalior actus ſpei. Sed nō video quid ſit cōfi
dentia niſi iudiciū intellectus. ⁊ expectare nō videt̃ niſi voli
tio / ⁊ ſic poneret actum ſpei non eſſe vnicum actum: ſed vnū
intellectus / alterū voluntatis. Unde confidere eſt habere iu
diciū vel certitudinem de aliquo ꝙ poteſt ſibi bene facere / ſi

Quid ꝯfidē.

ſint ergo duo actus ſpei oportet dicere ſicut antiqui ꝙ ſpera
re importat duo ſcilicet actum intellectus ⁊ voluntatis. ⁊ ſpe
rare eſt aggregatum ex illis duobus / ⁊ vnus ſpectat ad fidē
alius ad charitatē: ⁊ niſi eſſet auctoritas apoſtoli iſta opinio
eſſet multum probabilis. Alia eſt opini[illegible] q[illegible]

Opinio cōis

net Scotus in tertio / q̇ ſpes eſt virtus thelogica diſtincta
a fide ⁊ caritate / ⁊ eſt actus voluntatis puta deſiderium quo
deſidero michi bonum infinitum. i. deum / ⁊ hoc a deo ſeip=
ſum nobis liberaliter conferente / non quidē primo: ſed pro=
pter aliquid aliud acceptuȝ ſibi ordinatū ad illud. hoc eſt / eſt
actus voluntatis quo volo bonum infinitum eſſe michi bo=
num ex liberalitate ſua mediantibus meritis / ⁊ gratia. tunc
illud velle vocatur ſpes / ita ꝙ obiectū ſpei eſt bonū infinituȝ
communicatiuū nobis ex liberalitate ſua ex gratia ⁊ meri=
tis precedētibus. Unde ad actū ſpei tria requirūtur. Primo

M.E.C.D. 2016

requiritur ex parte obiecti ꝙ illud ſit abſens. ¶ Contra/ deꝰ ad actū ſpei
nunq̃ eſt nobis abſens. ergo actus circa deum non erit deſi tria reqrūt.
derium. Reſpondetur/ ꝙ quo ad entitatē exiſtentiam ⁊ inti=
mam preſentiam nunq̃ eſt nobis abſens: ſed vbiq̃ pñs reali
ter/ ſed dicitur abſens in ratiōe obiecti beatifici/ quia non cō
tangitur per claram viſionem ⁊ fruitionem. ⁊ quia eſt nobis
abſens in ratione obiecti: ergo poteſt deſiderari vt ſit nobis
preſens in ratione obiecti. Secūdo ꝙ illud obiectū deſidere=
tur ꝓ futuro eſſe preſens ab alio. ſ. a deo. Tertio ꝙ per aliqd
aliud ſcilicet per merita ⁊ gratiā/ iſta requirunt ad actū ſpei
qui eſt actus voluntatis. Jdeo clarum eſt ꝙ diſtinguitur ab
actu fidei: quia ſunt diuerſarum potentiarū. ꝫ videndum eſt
quomodo actus ſpei diſtinguitur ab actu charitatis. Unde
actus charitatis eſt actus quo volūtas complacet bonitati
diuine ſeu quo voluntas amat deum in ſe tanq̃ bonum in ſe
ita ꝙ actus charitatis reſpicit deum vt bonū in ſe/ actus aūt
ſpei reſpicit deū vt bonum alteri/ hoc eſt actus ſpei eſt ex af=
fectione commodi / ⁊ actus charitatis ex affectione iuſticie
quoniam ille actus quo opto illam bonitatē mihi tanq̃ com=
modā ⁊ vtilē eſt actus ſpei. ideo tota differentia eſt inter ac=
tum charitatis ⁊ ſpei/ quia actus charitatis reſpicit deum ex
affectione iuſticie. i. tanq̃ bonum in ſe/ ſed ſpei tanq̃ bonum
alteri. ¶ Dices. ergo ſpes erit actꝰ cōcupiſcētie. Dico ꝙ ſic.
Contra. ergo non poſſet habere deum pro obiecto. probatur
quia deus non poteſt licite amari a nobis amore concupiſcē
tie ſed ſolū amore amicitie ⁊ ꝓpter ſe. Reſpondetur ꝙ cū deꝰ
ſit bonū in ſe/ ⁊ propter ſe tale bonuꝫ poteſt eſſe nobis bonū.
poteſt ergo amari ⁊ amore amicitie ⁊ amore cōcupiſcentie:
amore amicitie/ quia eſt in ſe bonum ⁊ amatur propter ſe. ⁊
non ſolum eſt bonum in ſe/ ſed etiam nobis. ideo poteſt ama
ri amore concupiſcentie. Cōtra. ergo actus ſpei eſt vſus dei.
patet quia aſſumitur deus in facultatem voluntatis propter
aliud/ ſcilicet ꝓpter ſperantem. nego ꝙ omnis talis actꝰ ſit
vſus/ licet omnis actus voluntatis quo aſſumitur obiectum
in facultatem vol[illegible]tatis tanq̃ minus amandum ⁊ propter
aliud vltimate ſit vſus vnde licet actu ſpei aſſumatur deus
tanq̃ ſummū bonum. vtile mihi ⁊ cōmodum: hoc non eſt ꝓ
pter me vltimate/ ſed vltimate me refero in deum. ideo actꝰ
ſpei non eſt vſus dei. [Adam concedit ꝙ actus ſpei eſt vſus Additio.
⁊ Duradus dicit ꝙ obiectum ſpei eſt creatura/ beatitudo ſci
licet formalis.] Habetur ergo reſolutorie ex iſta opinione q̄
eſt ꝯmunis ꝙ actus ſpei eſt velle ſibi beatitudinē a deo libe=
raliter conferente nō primo ſed ex gratia ⁊ meritis preuijs.
¶ Nunc difficultas eſt circa iſtam opinionem / quia videtur
ꝙ deſiderare proximo meo beatitudinem ſiue deum beatifi
ce ab ipſo deo ex gratia ⁊ meritis ipſius proximi ꝙ ille actus

M.E.C.D. 2016

eſſet ſpes:conſequens eſt falſum/ quia non ſperamus alteri/
ſed nobiſmetipſis.patet ſequela.ille actꝰ quo deſidero pro=
ximo beatitudinem ex meritis ꝛ gratia proximi eſt eiuſdem
ſpeciei ſpecialiſſime cum actu quo deſidero mihi beatitudi=
nem a deo ex gratia preuia ꝛ meritis/ quia obiectũ totale vni
us actus eſt eiuſdẽ ſpeciei cũ obiecto totali alterius ꝛ ſecun=
dum eandẽ rationem eſt obiectũ vtriuſqꝫ.ergo illi actus ſũt
eiuſdem ſpeciei. Preterea/ ſi iſte actus quo deſidero proxi=
mo beatitudinẽ ex meritis ſuis poneretur in ꝓximo eſſet ac=
tus ſpei/ ꝛ ſpes proximi ↄcurreret ad illũ eliciendũ.ergo eo=
dem modo ſi ponatur in me ſpes mea actiue concurret ad il=
lũ producendũ/ qꝛ eſt eadẽ ſpes mea ꝛ ſpes ꝓximi ſaltẽ in ſpe=
cie. ¶ Hanc difficultatem tangit Scotus:ſed dicit ſolutionez
quare ꝛ non ſoluit. Ideo difficultas eſt:an talis actus quo de
ſidero proximo beatitudinem ex meritis ſuis adeo ſit actus
ſpei. Primo non eſt difficultas quin ſint eiuſdem ſpeciei vt ꝓ=
bat argumentũ primum. ꝛ ſi ponatur in proximo eſſet actus
ſpei/ ſed an ſit actus ſpei in me eſt difficultas. Pro cuius ſolu
tione ſanctus Tho. ſecunda ſecunde queſtione decima ſepti
ma articulo tertio querit. Utrum ego poſſim alteri ſperare.
reſoluit in fine ꝙ ſic/ quis non ita proprie ſicut mihi. nichilo=
minus actus quo ſpero alteri eſt ab habitu ſpei/ ꝛ dicit ꝙ ſi=
cut ab eodẽ habitu charitatis ꝓcedit amor quo quis diligit
deũ/ ſeipſum proximũ/ ꝛ ita etiam eſt eadem virtus qua quis
ſperat ſibiipſi ꝛ alii ꝛ ꝙ ita ſit ſcðm argumentũ eſt multũ ap=
parẽs/ ꝙ habitus ſpei mee ꝛ proximi ſint eiuſdem ſpeciei ſpe=
cialiſſime omnino ꝛ ſi tale deſiderium eſſet in proximo ↄcur=
reret habitus proximi . ergo ſi tale deſiderium ponat̃ in me
ad illud producendũ concurrit habitus ſpei mee. Ideo ab eo
dem habitu producitur deſiderium quo deſidero michi bea
titudinem ꝛ deſiderium quo deſidero proximo beatitudinez
ꝛ oportet ita dicere/ niſi velimus dicere ꝙ ſpes habet illuz in
quo eſt ſiue qui ſperat pro partiali obiecto. ꝛ iſta conſequen=
tia nichil valet/ Iſti habitus ſunt eiuſdẽ ſpeciei ſpecialiſſime:
ergo habitus vnius concurrens ad vnum actum/ etiã ad illũ
concurrit alius habitus. Ideo conſequenter dicendo/ ſpes
quam habeo habet hoc totum ꝓ obiecto totali ſcilicet beati
tudinem michi a deo ex meritis ꝛ gratia. Ideo non cõcurrit
ad deſiderium quo deſidero platoni beatitudinẽ ꝛc. quia nõ
habet idem obiectum totale. Nam in vno obiecto totali po
nit ly mihi/ ꝛ in alio li platoni. Sꝫ hoc dicendo cõſeq̃nter opor
tet dicere ꝙ ſpes infuſa platonis ſi poneret̃ in ſorte non intẽ
deret ſpem ſortis/ quia non haberet ſortem pro partiali ob=
iecto ſed platonem. Ideo oportet in alterum iſtorum incide
re / vel ꝙ ſpes infuſa in quocunqꝫ in quo eſt habet illum pro
partiali obiecto/ ꝛ obiectum totale ſpei ſortis eſt beatitudo

M.E.C.D. 2016

quã ſortes ſperat ſibi a deo liberaliter cõferente ex meritis ⁊
gr̃a. ⁊ obiectũ totale ſpei platonis ẽ btitudo quã plato ſperat
ſibi a deo liberaliter ꝯferẽte ex meritis ⁊ gr̃a. mõ manifeſtũ
ẽ ꝙ iſta obiecta totalia differũt. Jdeo ab illis cauſant̃ diuerſi
actus ⁊ hitus. et ſic habit⁹ vnius nõ ꝯcurrit ad actũ alterius.
ſequit̃. igit̃ ꝙ act⁹ ſiue deſideriũ quo deſidero platoni btitu=
dinem non eſt ſpes. Sed ſi habeat ſolum hoc pro obiecto/ ſci
licet beatitudinem futuram a deo ex meritis/ ita ꝙ non po=
natur in obiecto/ cui/ tunc tale deſiderium quo deſidero al=
teri beatitudinem ⁊c. eſſet ſpes. ⁊ hoc ſane intellige ꝙ ly cui
non ſit de ratione obiecti ſpei/ ⁊ hoc probat ſecundum argu
mentum. ¶ Alia difficultas. ſpes eſt actus voluntatis. ergo
ſi eliciatur ab habẽte charitatem erit meritorius: vltra erit
meritorius/ ergo eſt immediate a charitate/ ⁊ vltra/ imme=
diate procedit a charitate/ ergo eſt actus charitatis eliciti=
ue. ergo charitas ⁊ ſpes non diſtinguntur. quod patet. nam
quandocunq; ſunt alique virtutes diſtincte nunq̃ idem act⁹
eſt immediate cauſatus ab illis duabus. Unde actus ſpei eſt
bonus non bonitate extrinſeca. ergo ſi eliciatur ab habente
charitatem eſt immediate meritorius. ergo erit actus cha=
ritatis. ¶ Pro iſto argumẽto dicit gabriel in tertio in hac ma
teria quam cepit a Scoto/ ꝙ oportet fateri ꝙ actus q̄ eſt pre=
ciſe actus ſpei non eſt meritorius imediate / ſed ſolus actus
charitatis. ¶ Unde habitus ſpei regulat affectionẽ ꝯmodi /
⁊ hitus charitatis affectionẽ iuſticie. ⁊ actus ꝓcedens ex af=
fectione commodi nunq̃ eſt bonus niſi ſit imperatus ab actu
procedente ex affectione iuſticie / ideo nunq̃ eſt meritorius
niſi imperatus ab actu charitatis. vnde proprius actus cha
ritatis eſt habere complacentiam in bonitate dei vt eſt in ſe
bona ſi habito iſto actu quo volo deum eſſe in ſe bonum quo
amo/ vt in ſe bonũ q̄ talis eſt amor amicitie ⁊ proprius actus
charitatis ꝓcedens ex affectione iuſticie iperetur vnum de
ſideriũ quo deſidero mihi bonũ illud/ talis act⁹ eſt meritori⁹
nõ ꝓprio merito/ ſ; merito illius a q̄ impat̃. ſit ĝ ſortes q̄ ab ſcꝫ
illo actu q̄ diligit deũ in ſe velit eũ ſibi ex meritis ⁊ gr̃a/ ille ac
tus nõ eſt meritori⁹ neq; bon⁹ moraliter/ ſaltẽ ꝑfecte bon⁹ q2
deficit relatio in vltimũ finẽ. Uñ dictũ eſt ꝑius ꝙ ad bonitatẽ
ꝑfectã moralẽ reqrit̃ relatio actualis vel ꝟtualis in finẽ. ideo
ſortes hñs talẽ actũ quo vult deũ ſibi ex meritis ⁊ gr̃a ibi ſiſtẽ
do/ id eſt nõ referẽdo vlteri⁹/ talis actus ꝓprie nõ eſt bon⁹/ q2
ſolũ ꝓcedit ab affectõe ꝯmodi/ ꝓpterea q2 talis actus nõ ẽ ex
actu quo fertur i deũ ꝓpter ſe. Utrũ talis actus ſit malus. Di
cit Gabriel ꝙ eſt indifferẽs/ ſ; ſupueniẽte dilectione deſup oĩa
illud deſiderium erit bonum extrĩſece puta merito illius dile
ctionis ſuperuenientis. Jdeo dicit Scotus/ ꝙ actus ſpei non
eſt meritorius niſi propter actum charitatis ſuper exiſtẽtis.

M.E.C.D. 2016

Alia difficultas/ an idem actus poſſit eſſe ſimul ſpei ⁊ chari=
tatis. Dico ꝙ ſic/ ſicut vnico actu poſſū diligere ſortem pro=
pter deum/ ita vnico actu poſſum velle deū michi propter ip
ſum deum ſumme amatū/ talis actus eſt charitatis/ quia di=
lectio dei: ⁊ actus ſpei/ quia deſiderium dei vt bonum mihi.
ergo idem actus immediate ⁊ elicitiue ꝓcedit a duabus vir=
tutibus diſtinctis. Cōceditur ꝙ non eſt inconueniēs ꝙ idem
actus a duobus habitibus vno infuſo altero acquiſito ſpecie
diſtinctis ꝓcedat. ſimiliter a duobus habitibus infuſis ſpe=
cie diſtinctis ꝓcedit idem actus numero īmediate ⁊ elicitiue
vt patet in ꝓpoſito/ ſed ꝙ idem actus numero procedat im=
mediate a duobus acquiſitis ſpecie diſtinctis viſum eſt prius
ꝙ non. ¶ Ad tertiā difficultatē/ ſcʒ ꝙ nullus poſſet deſperare
cum non poſſet nolle beatitudinem. Reſpondetur per duas
ꝓpoſitiōes. Prima. ſi deus ſe ſolo cauſaret illud iudiciū/ ego
non ſaluabor: talis non deſperaret. Patet: quia omnis deſpe
ratio eſt libera in deſperante. ¶ Secūda propoſitio/ omē ta
le iudiciū libere cauſatum eſt deſperatio. Hoc probatur quia
caym per hoc ſolū ꝙ credidit ſe eſſe dannandum deſperauit
dicens/ maior eſt iniquitas mea ꝙ̄ vt veniam merear. Corre
larie ſequitur ꝙ quacūqȝ reuelatione mihi facta exteriori de
futura damnatione teneor illi nō credere/ quia ſi quacunqȝ
tali mihi reuelatiōe facta ego libere crederem/ ergo deſpe=
rarē. Añdēs patet/ q̄r in mea ptāte eſt credere vel nō credē
ſcʒ aſſentiēdo vel nō aſſentiēdo dictis reuelētꝫ. igiť. Cōſeq̄ñia
patʒ q̄m vt certū eſt Caym Geneſis capitulo q̄rto. ſolū credi
dit ꝙ ſua iniquitas eſſet maior ꝙ̄ poſſet veniam mereri: ⁊ ſic
credidit firmiter ſe eſſe damnandū ⁊ non eſſe ſaluādum ⁊ nul
lum voluntatis actum habuit/ ⁊ tamen deſpeauit ergo qui=
cunqȝ libere iudicat ſe non eſſe ſaluandum vel non poſſe ſal=
uari/ vel non ꝯſequitur remiſſionē pctōꝝ peccat peccato
deſperationis: ⁊ iſta eſt prima ꝓpoſitio Dionyſii. Ex quo ſe=
quitur ꝙ ad peccandum peccato deſperationis non requi
ritur aliquid poſitiuū in voluntate/ ſʒ ſufficit ſolum iudiciuꝫ
in intellectu. Dicitur vlterius ꝙ poteſt quis iudicare ſe non
eſſe ſaluādum: ⁊ ſe eſſe damnandum abſqȝ peccato deſpera=
tionis. Probatur/ quia poteſt deus ſe ſolo tale iudicium cau
ſare in intellectu/ quo facto non peccat: quia non libere iudi
cat: ſed mere naturalirer. modo nullus peccat in hoc q̄d eſt
mere naturale. igitur cū talis non aſſentiret libere non pec
caret. Sequitur correlarie ꝙ̄ tuncunqȝ fuerit facta alicui re
uelatio de ſua damnatione exterior: ꝙ ſi aſſentiat illi peccat
⁊ deſperat mere libere. Probatur: ſi talis fuerit reuelatio ex
terior nunꝙ̄ aſſentiret illi propoſitiōi niſi libere: quia non eſt
per ſe nota nec euidens neqȝ ex talis deducibilis. igiť nō pōt
illi mere naturaliter ⁊ neceſſario aſſentire: ſed cū ſit ꝯtingēs

Quō deſpa
uit caym.

M.E.C.D. 2016

et ineuidens mere libere aſſentit. igitur. ſed quando aliquis
libere iudicat ſe nō eſſe ſaluandū/ peccat peccato deſperatio
nis: ſed ſi ſit alicui facta talis reuelatio libere iudicat ſe eſſe
damnandū/ cū illa propoſitio/non ſit euidens ſed ineuidens.
igitur peccat peccato deſperationis. ¶ Sed dices/ ergo pec
catum deſperationis nichil importat vltra peccatum infide
litatis. Patet/ in iſto nō reperitur actus malus: niſi illud iudi
cium/ ego damnabor: ſed illud ſpectat ad infidelitatē. Reſpō
detur ꝙ illud iudicium primo non ſpectat ad infidelitatem:
nec eſt infidelitas. patet: quia ſua oppoſita puta iſta/ ego nō
dānabor/ vel iſta/ ego cōſequar remiſſionem peccatoꝝ meo
rū non ſunt de fide. Patet quia non continentur in ſacra ſcri
ptura/ nec in ſacris litteris/ nec ſunt deducibiles ex cōtētis
in illis: quia alias quilibet teneretur aſſentire illis ideo iudi=
cia oppoſita puta iſta quibꝰ iudico ꝙ ego damnabor: vel non
conſequar remiſſionem peccatorū: non ſunt infidelitas. Pa
tet: quia non opponitur alicui articulo: nec alicui quod de fi=
de ſit credēdū. ſʒ iudiciū q̄ iudicarē: ego nō ſaluabor/ etiā ſi fa
ciā ꝙ i me ē: vel ego dānabor q̄cūꝗ̄ faciā q̄cq̄d ē i mea ptāte fa
cere: hī ſūt iudicia ꝛ pctā īfidelitatꝭ q2 eorū oppoſita ꝓtinēt i
ſacris litteris et deducunt ex illis: ideo ſunt de fide. ꝛ per cō=
ſequens ſua oppoſita pertinent ad infidelitatem. Unde ad
hoc ꝙ aliqđ iudiciū ſit infidelitas: oportet ꝙ ſuum oppoſitū
contineatur in ſacris litteris vel deducatur ex illis. ¶ Dicen
dum eſt igitur ꝙ deſperatio non importat peccatum infideli
tatis vt viſum eſt: cum talia iudicia: ego dānabor: vel nō ſal=
uabor: nō ſint aſſenſus infidelitatis immo ſtat ꝙ ſint vera iu=
dicia. ¶ Dices ad minus deſperatio nichil importat vltra actū
intellectus poſitiuū. Concedo breuiter ꝙ ad deſperandū in
homine non eſt neceſſarium aliquid eſſe poſitiuū vltra actū
intellectus: ꝛ non eſt neceſſarium aliquid eſſe poſitiuū in vo=
luntate: ſed ſolum ſufficit actus intellectus. imo qđ plus eſt
concedenda eſt iſta: ad deſperandum in aliquo non requirit
aliquid aliud a iudicio vero poſitiuo: ita ꝙ nō requiritur niſi
aliquod iudiciū verū. Patet de Caym qui habebat iſtud iu=
dicium verū ego non ſaluabor: qđ erat verum: ꝛ dato ꝙ nūq̄ʒ
iudicaſſet ꝙ iniquitas ſua eſſet maior q̄ʒ poſſet veniā mereri:
non minus deſperaſſet. non dubito quin habuerit alia iudi=
cia: ſed iſtud ſufficiebat: ego damnabor: ꝛ tale iudicium erat
verum. imo ſtat ꝙ aſſentiendo alicui vero plus pecco q̄ʒ aſ=
ſentiendo falſo et heretico: vt non tantum peccarem aſſen=
tiendo huic falſo ꝛ heretico. Thobias non habuit canē quā=
tum peccarem libere aſſentiendo huic: ego non ſaluabor.
¶ Conceditur ergo hoc correlarium/ ad deſperandum n[...]
requiritur aliquid poſitiuum vltra actum intellectus/ [...]
non requiritur aliquid poſitiuum vltra iudicium [...]

Quid ꝯno=
tet deſpatio

M.E.C.D. 2016

¶ Dices ergo ad ſperandum non requiritur aliquid poſſi-
uum vltra actum intellectus poſtq̄ ad deſperandum ſufficit
ſolus act⁹ itellectus/ cū ſpes ⁊ deſperatio ſint oppoſita. Ne
gatur conſequentia/ quia quantumcunq̄ aliquis iudicaret
ſe eſſe ſaluandum ſine actu voluntatis non dicitur ſperare
licet bene diceretur confidere. ſed ad ſperandum requiritur
et actus intellectus ⁊ actus voluntatis ſcilicet confidere et
expectare: ſaltem ſpes actum intellectus preſupponit. Jdeo
ſpes importat actum intellectus et voluntatis/ ⁊ altero iſto-
rum deficiente contrario eorum ſtante fit deſperatio licet al
ter ſit ſimul cum oppoſito alterius. Exemplum/ ſufficit vt di
catur deſperare vel quod nolit beatitudinem licet iudicet ꝙ
eam habebit/ vel ꝙ iudicet ꝙ eam nunq̄ habebit: licet velit
eam habere ſi poſſet. Jdeo iſta conſequētia nichil valet: ad
deſperandum ſufficit actus intellectus: ergo ad ſperandum
ſufficit actus intellectus. ¶ Sed contra hoc arguitur et ap-
parenter/ cum iſto iudicio ꝙ non ſaluabor ſtat velle efficax
beatitudinis: puta deſideri n efficax quod vocas ſpem: et
ſtat ꝙ faciam omnia poſſibilia ad beatitudiſtem habendā.
Patet: ſicut cum iſto iudicio: ego non curram ſtat volitio effi-
cax currendi: vt patet de illo qui tenetur ligatus ab inimicis
facit quod in ſe eſt: ⁊ efficaciter vult currere: ⁊ tamē ſcit certi
tudinaliter ⁊ iudicat ꝙ non curret: ergo a ſimili cum iudicio
ꝙ nunq̄ ſaluabor ſtat volitio efficax ſaluandi. cōſequentia te-
net a ſimili. Unde bene verū eſt ꝙ cum iſto iudicio: ego non
poſſum ſaluari: nō ſtat volitio efficax ſaluandi ſicut cum iudi
cio ꝙ ego non poſſum currere non ſtat volitio efficax currē-
di: quia volitio efficax non eſt impoſſibilium vel creditorum
taliū. ſed bene ſtat cum iudicio contingenti de oppoſito: et
per cōſequens ſtat ꝙ deſperans peniteat. ergo q̄uis cū iſto
iudicio non poſſum ſaluari non ſte volitio efficax ſaluandi:
videtur tamen cū iſto iudicio: ego non ſaluabor ꝙ ſtet voli-
tio efficax ſaluādi. verbi gratia. ſit ita ꝙ ſortes credat: a me-
dium eſſe neceſſarium ad ſaluandum. ſtat ꝙ velit efficaciter
adimplere illud mediū. Reſpondetur ꝙ cū o iudicio ego
non ſaluabor non ſtat volitio efficax ſaluandi: nec volitio ef-
ficax faciendi media requiſita ad beatitudinem conſequen
dam. et ideo tale iudicium eſt peccatū. et dico duo. Primum.
Cum iudicio certo: ego non faciam hoc quando factio eius:
vel medij ad faciendum illud non totaliter ſubeſt mee pote-
ſtati quin poſſit poni obſtaculum ab extrinſeco impediens
me facere hoc ſimul ſtat volitio efficax faciendi hoc/ et ſtat
ꝙ nitar pro poſſe facere hoc: vt patet i exēplo predicto de ha
nte iſtud iudicium certum. ego non curram/ ſtat volitio ef
velle currendi ⁊c. Secundo dico quando eſt iudiciū cer
o non faciam hoc ad quod faciendū non poteſt eſ

Quid requiratur ad deſperandum

ſe obſtaculum ab extrinſeco/ et eſt in poteſtate mea illud facere vel non facere: non poteſt ſimul cum illo ſtare volitio efficax faciendi illud nec volitio efficax ponendi media ad faciendum illud. Tunc dico ad argumentum ꝙ cum iudicio ꝙ ego non ſaluabor non ſtat volitio efficax ſaluandi: quia media ad ſalutem ita ſunt in poteſtate noſtra ꝙ non poſſunt ab extrinſeco impediri. Igitur per ſecundam propoſitionem non ſtat ꝙ ego iudicem ꝙ nunq̄ ſaluabor et ꝙ velim efficaciter ponere media ſalutis: quia ſcio ꝙ ſi ponam ea conſequar ſalutem. et per conſequens non iudicabo ꝙ nō ſaluabor. Uerum eſt tamen ꝙ ſi iudicarem ꝙ non poſſum conſequi beatitudinem niſi tranſeundo per illud oſtium: et impediar ab extrinſeco ne tranſeam ꝙ cum iudico tunc ꝙ ego non ſaluabor ſtat volitio efficax ſaluandi. et illud iudicium eſſet peccatum infidelitatis/ vnde media beatitudinis ita ſunt in poteſtate voluntatis ꝙ nullus poteſt ab extrinſeco ponere obſtaculuꝫ ideo cum iudicio certo ꝙ ego non ſaluabor vel ꝙ damnabor: non ſtat volitio efficax ſaluandi et iſta eſt ſententia Dionyſij probabilior inter ceteras.

De charitate. Cap. viij

Viſa ſunt ex predictis generalia q̄ concernūt duas virtutes theologicas: ſcꝫ fidem. et ſpeꝫ. Nūc videnda ſunt generalia concernentia tertiā virtutem theologicam: ſcꝫ charitatem: et prima difficultas generalis circa charitatem occurens eſt iſta. Utruꝫ charitas ſit homini neceſſaria ad ſalutem. Pro cuius intellectione notanduꝫ ꝙ charitas eſt multiplex. quedaꝫ acquiſita: que eſt duplex: ſcilicet actualis. hitualis. Un̄ acq̄ſita actualis nichil aliud ē niſi actꝰ illeq̄ diligimꝰ deū ſup oīa: ꝛ proximū. ꝛ nosipos ꝓpṫ deū. Sꝫ hitualis acquiſita eſt quidam habitus qui effectiue cauſatur ab illis actibus frequenter iteratis remanens in anima tranſeuntibus actibus inclinans ad conſimiles actus producendos illis ex quibus genitus eſt. Altera eſt charitas que nullo modo producitur a nobis nec ab actibus noſtris ꝛ eſt duplex. Quedam increata: vt deus charitas eſt. ꝛ conuenit toti trinitati/ licet attribuatur ſpirituſſancto. ꝛ magiſter ſententiarum decimaſeptima diſtinctione. primi ſolum ponit iſtam charitatē: ſcilicet charitatem increatam eſſe requiſitam ad ſalutem: et preter illam nichil ponit in anima quod ſit neceſſario requiſitum ad ſalutem/ ſed in illo non tenetur. Alia eſt charitas non acquiſita: ꝛ talis eſt creata: et eſt habitus a deo nobis ſupernaturaliter infuſus vel in baptiſmate: vel in penitentia qui talis habitus reddit nos formaliter acceptos et gratos deo/ inclinās ad actuales dilectiones dei et proximi et ſui ipſius propter deum. et duos habet effectus quorum primus eſt nos deo gratos efficere ad vitam eternam.

Charitas ē multiplex.

Alter effectus eſt diligendi deū ſuper omnia et proximum ꝛ
nos propter deum. Quod autem talis ſit ponenda nō poteſt
aliqua demonſtratione aut aliqua ratione probari: ſed ſolū
auctoritate ſacre ſcripture: et non habetur paſſus expreſſus
ad illam probandam ſicut nec ad alias infuſas niſi auctori
Prima ppō tas beati Pauli prime ad Corin. xiij. vt in ſupra poſitis viſum
eſt. ¶ Iſtis ſuppoſitis ponunt alique propoſitiones de mente
Dionyſij pro reſponſione ad propoſitam difficultatem. ¶ Pri
ma eſt: prius natura non tempore datur homini charitas in
creata ꝙ detur charitas creata: ſicut habet magiſter in pri
mo diſtinctionibus. xxv. ꝛ. xvj. Non ſolum datur nobis cha
ritas que eſt habitus infuſus: ſed datur nobis ipſemet deus:
quia filius datus eſt nobis ꝛ ſpiritusſanctus datus ē nobis. Et
hanc propoſitionem ponit Dionyſius prima queſtione. xvij.
diſtinctionis. et ratio Dionyſij talis eſt. Non ideo acceptat
nos deus ad vitam eternam: quia dat charitatem: ſed edi
uerſo quia acceptat nos dat charitatem. Probatur ſic. vnus
effectus predeſtinationis eſt ipſa charitas infuſa: et alius ef
fectus ſcilicet vltimus eſt ipſa beatitudo. Nam predeſtina
tio conſiſtit in acceptatione diuina ad vitam eternam. Unde
iſta rationalis eſt vera: quia deus acceptat aliquem ad vitā
eternam dat illi charitatē. nam antecedens īportat cauſam
conſequētis: hoc eſt res ſignificata ꝑ antecedens eſt cauſa
rei ſignificate per ꝯñs. Tunc ſic arguitur. iſta rationalis eſt
vera: quia deus acceptat nos ad vitam eternā dat charita
tem: ꝛ nō ediuerſo. nam iſta eſt falſa: quia dat charitatem ac
ceptat ad vitā eťnā ꝗ pri⁹ natura acceptat ad vitā eťnā ꝙ det
charitatē infuſā: ſꝫ deū acceptare vel hoīez acceptari ad vitā
nichil aliud ē ꝙ habere charitatē increatā. ideo ꝑ illā ſpālez
aſſiſtentiam dei acceptatur hō ad vitam eternaꝫ. ideo prius
natura habet charitatem increatam ꝙ habeat creatā: imo
quia datur increata datur creata et nō ediuerſo. nam datio
Scđa ppō. create charitatis eſt effectus increate. ¶ Secunda ꝓpoſitio
que correlarie ſequitur ex prima. homo pōt eſſe accept⁹ ad
vitam eternam ſine charitate creata. Patet bene ſequitur:
prius natura datur charitas increata ꝙ creata: ergo poteſt
dari increata non data creata. Patet conſequentia ex Ari
ſtotele in poſtpredicamentis: quando ſecundum non poteſt
eſſe ſine primo: ſed econtra. Tunc ſic. poteſt homini dari in
creata non data creata: ergo tunc poteſt acceptari ad vitā
ſine creata. conſequentia tenet: quia habere deum ſecundū
illum modum habendi: nichil aliud eſt ꝙ acceptari ad vitā.
ergo poteſt homo acceptari ad vitaꝫ ſine charitate creata.
¶ Eſt difficultas circa hoc. Si hoc eſſet verum ſequeretur ꝙ
exiſtens in mortali haberet gratiam increatam: ſed hoc eſt
falſum: igitur. Patet conſequentia: ſortes predeſtinatus in

mortali exiſtens eſt acceptus ad vitam eternã: ⁊ nichil aliud eſt acceptari ad vitam eternam ꝙ̃ habere charitatẽ increatam. vel nichil aliud eſt habere charitatem increatam ꝙ̃ acceptari ad vitam eternã: ergo in mortali exiſtens habet charitatem increatam. conſequens eſt falſum. ergo ⁊ añs. ¶ Ad argumentum cum ſic arguitur ſequitur ꝙ i mortali exiſtens haberet charitatẽ increatã. negatur conſequentia / ⁊ cum ꝓbatur / ſortes predeſtinatus exiſtens in mortali vocatur predeſtinatus: quia ab eterno a deo eſt ordinatus ad vitam eternam. Dico ꝙ aliquem eſſe acceptatum dupliciter intelligigitur. Uno modo ſecundum eternam dei predeſtinationẽ. Alio modo ſecundum preſentem dei iuſticiam. Unde aliquẽ eſſe acceptatum ad vitam eternam ſecundum dei predeſtinationem: nichil aliud eſt ꝙ̃ deum ab eterno habuiſſe volitionem ſeu firmum propoſitum iſti finaliter cõferendi vitã eternam. Unde certum eſt ꝙ quilibet ſiue ſit ſiue non ſit: ſiue in peccato ſiue in gratia: ſiue preſens: ſiue futurus: eſt iſto modo predeſtinatus vel preſcitus. Sed eſſe acceptatum ad vitã eternam ſecundum preſentem dei iuſticiam: nichil aliud ẽ ꝙ̃ hominem ſe habere nunc ꝙ ſi decederet in tali ſtatu in quo eſt conferretur vita eterna ſecundũ leges a deo cõſtitutas. Et iſto modo exiſtẽs in mortali non eſt acceptatus ad vitam eternã.

¶ Tunc ſit prima ꝓpoſitio. Acceptari ſecũdo modo eſt poſterius natura ⁊ tempore acceptari primo modo. et acceptari ſecundo modo / ꝑcedit natura et non tempore charitatem creatam. Patet: quia ab eterno eſt acceptatio primo modo: ſed acceptatio ſecũdo modo ẽ qñ acceptatus eſt realiter in ſtatu ſalutis. Secũda pars patet: quia poteſt quis eſſe in huiuſmodi ſtatu ſine chariate infuſa. igitur eſt prior natura ſed non tempore: quia de lege nullus ẽ in illo ſtatu niſi ſit in gratia. [Prima ꝓpõ] [Scd̃a ꝓpõ.]

¶ Secunda propoſitio. Acceptari primo modo ꝑcedit natura et tempore charitatem infuſam: vt ſatis patet.

¶ Tertia propoſitio. De lege neceſſaria eſt charitas infuſa ad ſalutem: ⁊ ad merendũ. Iſta ꝓpoſitio non poteſt euidenter probari: ſed [illegible]tur ex auctoritate Pauli prime ad Corinth. xiij. Si linguis hominũ loquar. [Tertia ꝓpõ]

¶ Quarta propoſitio. Adulto ad ſalutem conſequendã multa ſunt neceſſaria. Primo charitas increata. ¶ Secundo preter illã eſt neceſſaria charitas ⁊ hoc tã puulis ꝙ̃ adultis requiritur. Tertio adulto requiritur charitas acqſita ⁊ iſta habent ordinẽ inter ſe: qꝛ primũ ẽ prius ſcd̃o ⁊ quodã modo cã ſcd̃i. Secundũ vero puta habitus infuſus ẽ etiam cauſa tertij: qꝛ effectiue concurrit ad actũ diligendi deum ſuper oĩa: ⁊ primũ et ſecundũ ſunt prius tertio. Nam prius viator ẽ ordinatus ad ſalutẽ conſequendam ꝙ̃ habeat charitatẽ infuſam ⁊ priꝰ hꝫ charitatem infuſam ꝙ̃ acquiſitam. ⁊ tertium non poteſt eſſe ſine ſecũdo: [Quarta ꝓpoſitio]

M.E.C.D. 2016

Additio.

nec ſecundum poteſt eſſe ſine primo ſed econuerſo. [Non videtur verum vniuerſaliter q̄ prius habeat infuſam q̄ acquiſitam/ actus primus meritorius in adulto qui ſemp prius fuit in pctō precedit natura charitatem infuſam]. ¶Item paruulis non eſt neceſſaria charitas acquiſita: nec etiā fatuis ꝛ ratione orbatis/ ſed ceteris ratiōe vtentibus. Et ſic patet de diſtinctione charitatis ꝛ qualiter ſit homini neceſſaria. Et aduerte pro argumento facto q̄ exiſtens in peccato licet ſit ordinatus ad ſalutem/ non dicitur tamen habere charitatem increatam: nec deū: quia ſolum ille dicitur habere charitatē increatam/ ꝛ deum qui eſt in ſtatu i quo ſi decederet ſaluaretur. modo nullus exiſtēs in pctō mortali eſt in iſto ſtatu. ideo nullus talis dicitur iſto modo habere deū ꝛ charitatē increatam

Quilibet neceſſaria eſt charitas acq̄ſiti.

¶Circa charitatem in generali queritur aliud dubium. Utrum charitas ſit neceſſaria ad preceptorum impletionē. Et circa hoc loquitur de charitate creata infuſa preciſe/ ꝛ nō loquimur amplius de acq̄ſita: nec de increata ſiue ſit ſpecialis modus aſſiſtendi dei ad operandū quod vocatur auxiliū dei ſpeciale/ ſiue ſit ſpecialis modus dei in acceptando. ꝛ proprie ſecundum hoc ſcilicet ſpecialiter aſſiſtere in acceptando vocatur charitas. Circa hanc materiam ponuntur due opiniones. Prima eſt Dionyſij. xvij. diſtinctione primi. queſt. j. ponens aliquas propoſitiones et aliqua correlaria. ¶Prima propoſitio/ nullus pōt adimplere ſingula precepta: id eſt omnia collectiue ſine charitate. et hec propoſitio dicit ipſe Dionyſius. habetur de ſumma trinitate et fide catholica/ et oppoſitum illius ē damnatum/ poteſt tamē probari. ſic Nullus pōt ſaluari de lege ſine charitate: ergo nullus pōt adimplere omnia precepta ſine charitate. Conſequentia tenet: quia ſequitur bene adimplebit omnia: ergo ſaluabitur: iuxta illud/ Si vis ad vitam ingredi ſerua mandata. Ex oppoſito bene ſequitur. non poteſt aliquis ſaluari ſine charitate: ergo non poteſt adimplere omnia ſine charitate.

ponit hic duas opiniones:-

Prima ppō

¶Secunda propoſitio. vt adimpleatur preceptum oportet q̄ fiat opꝰ precepti ad intentionem precipientis: ꝛ non ſufficit facere opus p̄cepti. Patet ſic. Si p̄cipiatur/ a/ opus cum/ b/ circūſtātia ꝛ fiat a/ ſine/ b/ non adimpletur preceptum: hoc certum eſt/ ergo ꝛ vt adimpleatur preceptum non ſufficit q̄ fiat illud opus qđ p̄cipitur: ſed oportet q̄ fiat taliter qualiter p̄cipitur: hoc eſt cum omnibus circunſtantijs intentis a precipiente. igitur.

Scđa ppō. Preceptum debet adimpleri ad intē tionem precipientis.

¶Tertia propoſitio in qua iacet lepus eſt. Quicquid deus p̄cipit illud precipit in charitate fieri. Patet duplici auctoritate Bernardi ꝛ Petri. dicit Bernardus. omne qđ p̄cipitur in ſola charitate ſolidatur. Item dicit Petrus. omnia opera veſtra in charitate fiant. he auctoritates videntur ſonare qđ tertia propoſitio ſonat. Probatur vlterius ab eodē Dionyſio.

Tertia ppō

M.E.C.D. 2016

Quicquid precipitur illud p̄cipitur vt per huiuſmodi p̄ceptorum adimpletionē curramus ad beatitudinē. pſalmiſta. viā mandatoꝝ ⁊c. Sed per nullum opus pergimus ad beatitudinem niſi charitate fiat. igitur. ¶ Quarta ꝓpoſitio reſponſiua q̄ ſequitur correlarie ex tertia. Non poteſt aliquod p̄ceptum adimpleri ſine gratia. Patet per Auguſtinum dicentem. d: dixiſti ex lege non mechari/ non furari ⁊c. que ſingula ſine fide/ ſpe/ ⁊ charitate non poſſunt adimpleri. Ideo videt̄ dicere Aug. ꝙ nullum preceptum poteſt adimpleri ſine gratia. ideo Dionyſius duo dicit. Primum: ꝙ non poſſunt adimpleri ſingula ſine charitate. Secundum/ ꝙ nullū ſine charitate poteſt adimpleri. ¶ Primū correlariū. Omne opus quo adimpletur p̄ceptum interius/ hoc eſt omnis volitio vel nolitio adimpletiua p̄cepti differt ſpecie ab operatione qua nō adimpletur p̄ceptum: q: fit extra charitatem. Patet: q: talis operatio eſt effectiue a charitate aliqua: nec ab aliquo altero ſimili eſt altera operatio qua nō adimpletur p̄ceptum. Nam opera q̄ ꝓcedunt a charitate differunt ſpecie ab aliis non procedentibus a charitate. ¶ Secundum correlarium. Non ſequitur/ iſte facit id qđ tenetur facere. ergo nō peccat. Sꝫ opꝫ ſic īferre: facit ꝙ tenet̄ facere ⁊ qual'r tenet' facere: ergo nō peccat. Exēplū/ nō eſt ſortes in charitate: ⁊ illi occurrit tēpꝰ adimplendi aliquod preceptū/ puta dandi elemoſynam/ ipſe dat/ facit qđ tenetur facere: ſed non taliter qualiter debet facere: ⁊ iſta eſt tota ſententia Dionyſii. Concedit breuiter ꝙ pro omni tēpore quo quis tenetur dicere horas ex p̄cepto diuino tenetur adimplere ex charitae. ⁊ quāuis dicat horas: ⁊ non ſit in charitate peccat: quia tenetur non ſolum dare: ſed dare ex charitate propterea peccat: q: non facit qualitercunqꝫ tenetur facere. Dicitur notanter ex p̄cepto diuino: quia eccleſia non poteſt nos obligare ad faciendum ex charitate: cum eccleſia non habeat imperiū ſuper actus interiores niſi per accidens. Dicit ergo Diony. ꝙ q̄uis exerceat tales actus precepti ⁊ non ſit in charitate peccat: ſed tamen non tantum peccat q̄tum peccaret ſi nullo modo faceret. ¶ Sed arguitur contra hanc poſitionem que videtur multum dura et non multum rationabilis: ⁊ probatur ꝙ ipſe Diony. debeat concedere ꝙ tantum peccat ille qui facit actum precepti in mortali q̄tum ille qui omittit facere illum actum: ita ꝙ tantum peccat q̄tum peccaret ſimpliciter nō faciendo. Patet/ quandocunqꝫ ſunt due omiſſiones eiuſdem precepti equaliter obligantes ⁊ eque libere: ille omiſſiones ſunt equalia peccata: ſed ponatur ꝙ ſortes ⁊ plato obligētur dare elemoſynā: ſortes dat nō ex charitate. ⁊ plato nullomō dat. Iſti duo equal'r peccāt. Iſti duo equaliter obligantur et equaliter omittit actū ⁊ eq̄ libere: ergo equal'r peccāt. ꝙ equa-

Quarta ꝓpoſitio.

optimum correlarium

M.E.C.D. 2016

liter obligentur illud ſupponitur:ſed ꝙ eque libere ſecũdum eum omittant. Patet:nam ſortes eliciens actum non ex charitate eque libere omittit actum ad quẽ obligatur ſicut plato qui nullum elicit/ ⁊ ſolus iſte actus:ſcilicet ex charitate et non ille quẽ elicit extra charitatem cadit ſub ꝑcepto de dãda elemoſyna:ergo eque libere omittunt. ꝙ autem iſte act⁹ quẽ ſortes elicit extra charitatẽ nullo modo cadat ſub ꝑcepto. Patet:ſolus actus ex charitate procedens cadit ſub ꝑcepto:qꝛ ſicut dicit per ſuas ꝓpoſitiões prius poſitas:ſolus ille ꝑcipitur ex charitate fieri. ⁊ ſicut habet in ſuis correlarijs/ omnis actus ꝓcedens ex charitate differt non ſolum genere morum:ſed natura ſpecie ab omni actu qui non cadit ſub ꝑcepto. ⁊ hoc argumentum eſt de directo cõtra diony. Ideo haberet concedere cõſequẽter:ꝙ non grauius peccat omittens actum precepti ꝙ illum faciens ſine charitate: quia eq̃ libere obligantur ⁊ omittunt. ¶ Preterea ſequitur correlarium ex opinione Diony. ꝙ nullus poteſt habere remiſſionem peccatoꝝ per ſacramentum penitentie. Patet: quãdocunqꝫ tenetur confiteri niſi confiteatur ex charitate peccat ſecũdũ eum:qꝛ obligatur ad confitendum ex charitate:ideo peccat confitendo niſi ſit in gratia. ergo non acquirit remiſſionem/ qꝛ ponit obicẽ actualem/ Si vero confiteatur ex charitate: ergo nõ conſequitur primã charitatem per illud ſacramẽtuꝫ penitentie:ſed ante ſacramentum habebat charitatem ⁊ remiſſionem peccatoꝝ:ergo non confertur ei virtute ſacramẽti. Ideo habet concedere hoc correlarium: ꝙ nunqꝫ confert prima charitas per penitentiam nec remiſſio peccatoꝝ ſicut dictum eſt. igitur correlarium illatum verum. [¶ Hec ratio eodem modo ꝓcedit contra opinionem que dicit:ꝙ quãtuluſcunqꝫ dolor ſufficit ad deletionem peccatorũ.] ¶ Tertio ſequitur ꝓ quãdocunqꝫ occurrit tempus cuiuſcunqꝫ precepti adimplendi homo tãtum teneretur diſcutere ſuam cõſciẽtiã an eſſet in peccato vel nõ ſicut ad cõdignã ſuſceptionẽ euchariſtie. Unde ꝗuis aliqs ſit in charitate ⁊ accedat ad ſuſceptionem euchariſtie nõ prius diſcuſſa cõſciẽtia peccat. Similiter ſi teneatur dare elemoſynã ex charitate:ita ꝙ hoc totuꝫ cadat ſub ꝑcepto dare ex charitate nõ diſcuſſa ꝯſcientia peccaret:qꝛ exponeret ſe periculo peccandi:ergo nullus deberet accedere ad materiam cuiuſcunqꝫ precepti niſi diſcuſſa cõſcientia ⁊ habita certa ꝓbabilitate morali ꝙ eſt in gratia. Hoc cõſequẽs eſt falſum:ergo ⁊ illud ex quo ſequit̃. ⁊ iſta ſua opinio eſt dura videlicet ꝙ omne ꝑceptũ obliget nos nõ ſolũ ad op⁹:ſed ex charitate faciendũ. ¶ Alia eſt opinio cõtraria quã tenent Sanct⁹ Tho. ⁊ bona. ꝙ ꝑcepta legis nature non obligant nos ad modum:ſed ad opus precepti/ hoc eſt non obligant ꝙ opera que precipiuntur fiant ex charitate:⁊ hoc

[Margin, handwritten:] hic adducunt multa incõuenientia cõtra ipſũ dionyſiũ

[Margin:] Additio.

M.E.C.D. 2016

probatur argumentis prius factis ſufficienter. De aliis pce
ptis poſitiuis pure diuinis: vt ſumere euchariſtiam: confite=
ri: baptiſari ⁊c. eſt alia difficultas ſupra tacta: ⁊ dictum eſt ex
opinione Durandi ꝙ pceptum de ſumptione euchariſtie nõ
poteſt bene fieri neqꝫ adimpleri niſi ex charitate. Similiter
de penitentia: ⁊ ita de ſingulis ſacramentis. ſed ꝙtuꝫ ad pce
pta legis nature ſimpliciter opinio ꝓbabilior eſt ꝙ illa pce=
pta non obligant ad modum: ſed tantũmodo ad opus. ideo
non poſſunt ſingulã pcepta tam diuina ꝙ̃ legis nature adim
pleri ſine charitate. ⁊ opinio Durandi eſt multum ꝓbabilis.

¶ An charitas infuſa requiratur ad preceptum de dile=
ctione dei ſuper omnia. Cap. ix.

Iam ſunt abſolute ⁊ vtrũqꝫ terminate due dif
ficultates circa iſtam tertiam virtutem theo
logicã an ſcꝫ charitas ſit neceſſaria ad ſalutẽ
⁊ an ſit neceſſaria ad preceptorum impletio=
nem. Conſequenter videndũ eſt de tertia dif
ficultate / videlicet vtrum charitas infuſa ſit
neceſſaria ad impletionem precepti de dile=
ctione dei ſuper omnia: hoc eſt an charitas infuſa ſit neceſſa
ria ad hoc vt voluntas eliciat actum diligendi deum ſuper
omnia. ⁊ in primis ſupponitur ꝙ hic non loquimur de dilecti
one dei naturali. ſ. que ſequitur ad ſimplicem apprehenſionẽ
ſed de dilectione dei deliberata ⁊ libera. De naturali eñ di=
lectione difficultas eſt. Utrum poſſit eſſe dilectio dei natura
lis ſuper omnia. quidam dicunt ꝙ non. ſed omni dilectiõe na
turali diligit ſe homo ſuper omnia: qꝛ proprius finis natura
lis hominis eſt ſuipſius conſeruatio. loquimur ergo de dile=
ctione ſiue de charitate infuſa: ⁊ non naturali. ¶ Unde dupli
citer intelligitur ꝙ non poſſit diligi deꝰ ſuper omnia ſine cha
ritate etiam de lege. Unomodo ꝙ voluntas cum cognitiõe
non ſunt cauſe ſufficientes: etiam ſuppoſito influxu generali
dei ad illam dilectionem actualem ꝓducendam: ſed cũ hoc
requiritur concurſus charitatis infuſe tanqꝫ cauſa partia=
lis. ¶ Alio modo poteſt intelligi ꝙ non poteſt diligi deus ſu
per omnia quãuis voluntas ⁊ cognitio cum influxu generali
ſint cauſe ſufficientes ad ꝓducendum illã dilectionem: illa ta
mẽ diſpoſitio de lege eſt vltimata diſpoſitio ⁊ ſufficiẽs ad in=
troductionem charitatis: ⁊ ſic nunqꝫ diligitur deus ſine cha
ritate tanqꝫ effectus ſaltem meritorius illius dilictionis ſup
omnia. ¶ Iſtis ſuppoſitis ꝙtum ad vtrũqꝫ membrum eſt al=
tercatio inter docto. ꝙtum ad primum ſenſum: ſcilicet an vo
luntas cum cognitione ⁊c. Dicit Adam prima diſtinc. pri=
mi ꝙ non requiritur charitas tanqꝫ cauſa partialis ⁊ ne=
ceſſario requiſita ad diligendum deum ſuper omnia. Ratio=
nes eius fuerunt adducte ſupra / tamen precipua eius ratio

hic querit
Doctor

M.E.C.D. 2016

fuit/ ꝙ idem actus in ſpecie eſt ſufficiens produci a potentia
ſine habitu ⁊ cum habitu. ergo ſi actus diligendi deum ſup
omnia poſſet ſufficienter produci a voluntate cum habitu po
teſt produci ſine habitu/ ergo non requiritur charitas tanq̄
cauſa partialis neceſſario requiſita. Tenet oppoſitum Eli=
Eliphat. phat in eadem diſtinctione primi ſententiarum/ ꝙ voluntas
cum cognitione etiam cum influxu dei generali nō ſunt cau
ſe ſufficientes vt producatur illa dilectio dei ſuper omnia: ſʒ
ad eius productionē requiritur habitus ſupernaturalis in=
fuſus tanq̄ cauſa partialis neceſſario requiſita. Quantum ad ſe
cundum membrū diſtinctionis/ vtrum poſſet diligi deus ſine
charitate ſuper omnia/ vel an non poſſit diligi quin dilectio
ſit ſufficiens diſpoſitio de lege ad introducendum charitatē.
opp ¶ Dicit Gabriel in tertio. xxvij. diſtin. in ſecunda concluſione
ſecundi dubij/ ꝙ non poteſt deus diligi ſuper omnia ſine cha
ritate: quia dilectio dei ſuper omnia eſt ſufficiens et vltima
ta diſpoſitio charitatis infuſe vt introducatur charitas infu
ſa de lege. Probat ipſe per multas auctoritates. Prima/ con
uertimini ad me ⁊ ego conuertar ad vos/ querite ⁊ inuenie=
tis ⁊c. ſed ſic eſt ꝙ non eſt perfectior modus conuerſionis ad
deū nec pfectior modꝰ q̄redi deū q̄ diligere deū ſuper omnia
ſed quicunq̄ conuertitur ad deum deus conuertitur ad illū
per infuſionem gratie/ ⁊ deum a nobis inueniri eſt deum eſſe
nobis preſentem per charitatem/ ergo dilectio dei ſuper om
nia eſt ſufficiens diſpoſitio de lege vt introducatur charitas
⁊ vltra/ dilectio dei ſuper omnia ⁊c. ergo non poteſt diligi de
us ſine charitate. ¶ Hanc tenent multi doctores ⁊ Monachꝰ
xvij. diſtin. primi. ⁊ multas adducit rationes. Sed ꝓ iſto du=
bio ponam duas propoſitiones que magis videntur vere.
Prima/ poteſt elici dilectio dei ſuper omnia a voluntate cū
¶ Prima ppō. cognitiōe dei ⁊ influxu communi abſq̄ charitate infuſa tanq̄
abſq̄ cauſa prerequiſita. ita ꝙ non requiritur charitas tanq̄
vna cauſarum. Patet ex auctoritatibus allegatis. Conuer=
timini ad ⁊c. nos cōuerti ad deum eſt prius natura q̄ deum
conuerti ad nos. alias dixiſſet conuertar ad vos: et conuer=
timini ad me. ſed dicit conuertimi ad me ⁊ ego conuertar ad
vos. tunc bene ſequitur/ prius natura conuertimur ad deū
q̄ deus conuertatur ad nos: ergo prius natura eſt nos dili=
gere deum q̄ nos habere gratiam/ ⁊ vltra prius natura eſt
nos diligere deum q̄ nos habere gratiam: ergo illa dilectio
qua diligimus deum prius natura q̄ habeamus gratiam nō
eſt a gratia. Cōſequentia tenet/ q̄ ſemꝑ effectus eſt poſteri
or natura q̄ ſua cauſa. Et vltra/ hec dilectio qua prius natu
ra conuertimur ad deum non eſt a gratia. ⁊ eſt dilectio dei
ſuper omnia/ alias non eſſet conuerſio ad deum immo poti=
us auerſio. ergo voluntas cum cognitione dei ⁊ influxu cō=

M.E.C.D. 2016

mini potest dilectionem ꝑducere abſq; concurſu charitatis
infuſe. ⁊ iſta ꝓpoſitio eſt conformis doctrine Adam contra
opinionem eliphat. ſ. ꝙ charitas nō eſt neceſſaria ad diligē=
dum deum ſuper omnia tanꝗ̄ vna cauſa prerequiſita. ¶Se
cunda ꝓpoſitio contra Gabriel. poteſt haberi actus qui eſt
dilectio dei ſuper omnia dato ꝙ non habeatur charitas/ ita
ꝙ poteſt deus diligi illa dilectione dato ꝙ non ſequatur cha
ritas. Patet/ ſicut dictum eſt/ poteſt cauſari illa dilectio a vo
luntate cum concurſu generali non cōcurrente habitu infu
ſo/ pono ꝙ cauſetur ita ⁊ pro illo tempore occurrat tempus
quo teneor dilgere proximum vel ſubuenire ꝓximo. Quero
tunc vel producta iſta dilectione dei ſuper omnia/ an volun=
tas eſt adhuc libera ad ꝑducendum dilectionem ꝓximi vel
non. ⁊ videtur ꝙ ſic: ſed ad iſtam dilectionem dei ſuper om=
nia naturaliter ſequitur illa volitio ſubueniendi proximo.
Si dicas ꝙ ſtante dilectione dei ſuper omnia voluntas eſt
adhuc libera ad diligendum vel ſubueniendum proximo. er
go ſtante dilectione dei ſuper omnia poteſt nō elicere. ergo
cum iſta dilectiōe dei ſuper omnia ſtare poteſt peccatū mor
tale: q2 in caſu poſito tenetur tunc elicere dilectionem proxi
mi. ⁊ vltra. ergo poteſt quis iſta dilectione ſumme diligere
deum ⁊ non in charitate. igitur. Si dicatur ꝙ ſuppoſita illa
dilectione non eſt in poteſtate voluntatis quin eliciat dile=
ctionem ꝓximi ſicut ſuppoſita volitione efficaci finis non eſt
in poteſtate volūtatis quin eliciat actum circa media ad illū
finem. Contra. illa dilectio non neceſſitat voluntatem ꝓ tē=
pore quo non eſt preceptum de diligendo proximum. ergo
nec quando eſt preceptum. conſequentia tenet. Si vna cau=
ſa ꝓ vno tempore neceſſitat ad aliquid: ergo pro omni tem=
pore neceſſitabit: ⁊ ſic ꝓpoſitio relinquitur vera contra Ga
brielem ꝙ poteſt diligi deus ſuper omnia dato ꝙ non habea
tur charitas ita ꝙ illa dilectio nō eſt diſpoſitio ſufficiens ad
introducendum charitatem. ⁊ iſta etiā eſt opinio ſancti Tho
me prima ſecunde. habemus ergo reſolutorie has duas pro
poſitiones. Prima. poteſt diligi deus ſuper omnia non con=
currēte charitate. Secūda/ poteſt diligi deus ſuper omnia cha
ritate non habita: ita ꝙ illa dilectio non eſt ſufficiens diſpo=
ſitio ad hoc ꝙ introducatur charitas immo poteſt ſtare cum
mortali.

Scda ppo.

//maxima//

Reſolutio.

¶De charitate an ſit requiſita ad merendum. Cap. xiij.

Quarta difficultas cōmunis. Utrum charitas ſit
neceſſaria ad merēdū. Primo ſupponit quid ſit
meritū quo ſuppoſito videbit reſpōſio ad difficul
tatē. Unde meritū ſcdm Dio. in. ſcdo. viij. diſtin. ſic
diffinit. Eſt operatio charitatiue dilectiōis, i. deū

Quid meri=
tum.

M.E.C.D. 2016

mediate vel immediate in volũtate viatoris predeſtinata nõ neceſſitata in complacentia eius. ⁊ ſecundum hanc diffinitio

Prima ꝓpõ nem infert aliquas ꝓpoſitiones declaratiuas diffinitionis. Prima. Nullus meretur quieſcendo/ hoc eſt pure omittẽdo

Scda ꝓpõ. ⁊ propterea dicit in diffinitione ꝙ meritum eſt operatio. Secunda. omne meritum eſt formalis dilectio dei vel virtualis. ideo dicit in deum mediate vel immediate. hoc eſt anteꝗ aliquis actus voluntatis ſit meritorius vel meritũ de neceſſita

Tertia ꝓpõ te requiritur ꝙ actus ille ſit dilectio dei ⁊ ꝙ tendat immedia

Additio. te in deum vel ex dilectione dei: hoc eſt ꝙ ſit ex aliquo actu ꝗ tendat imediate in deũ. Tertia/ nullus actus beati eſt meritũ ꝓpterea ponit in diffinitione in volũtate viatoris. [Si actꝰ beati nõ eſſet meritorius nec actus dãnati eſſet demeritorius ſequeretur eadem ratione ꝙ actus beati non eſſet moraliter bonus ⁊ ex conſequenti actus damnati non eſſet moraliter malus/ ⁊ ſic odium dei in dãnatis non eſſet malum/ quod cõ

Quarta ꝓpoſitio. muniter negatur/ ⁊ videtur ꝙ non ſi bonitas ⁊ malitia vniuoce nobiſcũ.] Quarta. nullus actus pure naturalis voluntatis qui cauſatur ex ſimplici apprehenſione obiecti eſt meritũ

Quita ꝓpõ ideo ponitur in diffinitione non neceſſitata in complacentia eius. ſ. obiecti. Quita. nullus actus formaliter preſciti eſt meritum. propter ea ponitur in diffinitione in voluntate viatoris prediſtinati: probatur iſta propoſitio. actus nõ dicitur meritum niſi illius quem deus acceptat ad vitam eternam/ ſed deus nullum actum preſciti acceptat ad vitam eternã ergo. maior nota/ ⁊ minor probatur/ qm̄ deum acceptare aliquem actum ad vitã eternã eſt deũ velle ꝓ tali actu dare vitã eternam/ ſed ꝓ nullo actu preſciti vult dare vitam eternam. ergo pro nullo actu preſciti dabit vitam eternam. nam bene ſequitur deus nõ vult dare huic vitam eternam. ergo nõ dabit vitam eternã. Uñ infert ꝙ actus meritorius ⁊ nõ meritorius ſunt eiuſdẽ ſpeciei cuius oppoſitũ videtur dixiſſe. xvij. diſtin. Primi. patet. capio preſcitum ⁊ predeſtinatum. vterqꝫ diligat deum in gratia/ ille due dilectiones ſunt eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſime. nã ſunt ab eiſdem principũs ⁊ cauſis eiuſdẽ ſpeciei. ⁊ illa que eſt in preſcito non eſt meritum. niſi dicas ꝙ intelligebat in illa decima ſeptima diſtin. de merito large ⁊ nõ ſtricte capto. ¶ Quãtum ad illam particulam diffinitionis in qua dicitur in volũtate viatoris predeſtinata/ non videt̃ hoc multum ꝓbabile/ ſed totum ſtat ad nomen. ñichilominꝰ dicunt doctores ꝙ preſcitus agens ex charitate meretur vitã eternam vt tractat de alyaco: ⁊ ad argumentum diony. hũc actum deus non acceptat: quia pro hoc actu non vult dare vitam eternam/ quia non dabit. Nam bene ſequitur/ vult dare: ergo dabit. nego ꝙ hunc actum preſciti in gratia factũ nõ acceptet ad vitam eternam. ⁊ ad probationem/ non vult

M.E.C.D. 2016

dare pro hoc actu vitam eternam. cõcedo. ergo nõ acceptat
nego conſequentiã / quia deum acceptare actũ ad vitaz eter
nã non eſt deũ habere velle quo vult aliquando vitã eternã:
ſed eſt iudicare hunc eſſe dignum vita eterna ſecundum le=
ges poſitas / ideo dupliciter exponitur actum eſſe acceptum
ad vitã eternam. Primo modo vt dictum eſt. Secundo mo=
do ſecundum preſentem iuſticiam deus acceptat: hoc eſt ha
bet velle conditionatũ quo vult pro hoc actu dare vitã etnã
ſi decedat in eo ſtatu in quo nũc eſt: ⁊ quolibet iſtoꝝ modoꝝ
exponendo deus acceptat actum preſciti. Sed meritum ſe= quid ſit meritũ
cundum cõmuniter loquentes: eſt actus bonus libere elici
tus ad vitam eternam a deo acceptatus: ⁊ non facio hic dif=
ficultatem quã holcot facit in prima queſti. Utrum actus pu Meritum.
re naturales poſſint eſſe merita de potentia abſoluta dicitur
ꝙ ſic: neq̃ hic queritur an omne meritũ ſit actus moraliter
bonus: notum eſt ꝙ ſic: quia bonitas meritoria preſupponit
moralem. meritum ergo eſt operatio ſecundum preſentem
iuſticiam propter quo ſecundum leges poſitas deus vult da
re beatitudinẽ: hoc ſuppoſito cum queritur vtrum charitas
ſit neceſſaria ad merituz: iterum hoc dupliciter intelligitur.
vno modo ſic: vtruz charitas ſit neceſſaria tanq̃ aſſiſtẽs. i. ꝙ
neceſſario requiratur aſſiſtẽtia ipſius charitatis: alio modo
ꝙ ſit neceſſaria tanq̃ agens: ita ꝙ neceſſario requiratur ip=
ſam partialiter concurre ad actuz anteq̃ ſit meritorius. In
iſta queſtione duo ſunt certa. Primum ꝙ neceſſario neceſſita
te legis poſite querit̃ charitas ad merendũ vel aſſiſtens vel
coagẽs. Patet ex auctoritate pauli: ad cori. xiij. Secũdo. cer
tum eſt ꝙ non ſufficit coaſſiſtentia charitatis ad actum me=
ritoriũ: quia coaſſiſtit peccato veniali ⁊ actibus indifferẽ
tibus ſecũdũ ponentes illos. Sed inter docto. eſt dubia diffi
cultas. Utrum ſuppoſita bonitate actus ſufficiat aſſiſtentia
charitatis vt actꝰ ſit meritorius vel req̃rat̃ ꝯcurſus actiuus
charitatis ad illum actum ꝓducendũ: ⁊ preſupponitur dif
ficultas an habitus partialiter concurrat ad actus. dicit du
randus ꝙ non requiritur concurſus actiuus charitatis: ſed
ſuppoſita bonitate actus ſufficit aſſiſtentia illius cũ illo actu
Alij dicunt ꝙ habitus infuſus nunq̃ concurrit niſi mediãte
acquiſitio: ideo dicerẽt ꝙ charitas ſolum aſſiſtit: ſed iſtis di=
miſſis ponitur ꝓpoſitio cõmunis ⁊ multum probabilis. An= Propoſitio.
teq̃ actus ſit meritorius de lege requiritur ⁊ hoc ſufficit con
curſus charitatis actiuus actus. i. ꝙ charitas actiue cõcur=
rat partialiter ad productionem illius actus. Iſta ꝓpoſitio
non poteſt efficacibus argumentis probari: quia non eſt no
bis euidẽs ꝙ charitas ſit: ſed ſolũ per fidẽ. ⁊ ſuppoſito ꝙ cha
ritas ſit nõ ſunt auctoritates in ſacris litteris ꝙ charitas cõ=

M.E.C.D. 2016

currat/ſed apparẽtie ſunt/quia ponitur in anima/ideo opoꝛ
tet vt eã facilitet vel incliuet ad actus ⁊ inclinare nihil aliud
eſt ꝗ̄ partialiter ꝯcurrere.ergo videtur ꝙ ipſa charitas acti
ue concurrat ad illos actus. Unde aliquid animam vel potẽ
tiam inclinare ad actus eſt remouere pꝛohibens vel partiali
ter cum potentia actum pꝛoducere. ⁊ nõ opoꝛtet ꝙ charitas
omne pꝛohibens remoueat puta concupiſcentiam natura=
lem vel malos habitus ꝗ̄uis poſſit illos diminuere . ponitur
ergo charitas tanꝗ̄ pꝛoductiua noui actus/ita ꝙ eſt neceſſa
ria tanꝗ̄ cauſa partialis coagẽs. Circa iſtam poſitionem ſũt
multe difficultates. Pꝛima. videt̃ ſequi ꝙ volũtas nõ poſſet re
mittere actum ſuum meritoꝛium vſq̃ ad non gradum. Se=
cundo ſequitur ꝙ alicuius rei permanentis daretur vltimuꝫ
non eſſe completum. ⁊ tertio ꝙ alicuius rei permanentis da
tur vltimum eſſe completum. ⁊ iſta tria ſunt coꝛrelaria que
videntur ſequi ex iſta poſitione. Pꝛimum pꝛobatur ⁊ pono ꝙ
ſoꝛtes conetur elicere actum meritoꝛiũ vt duo/⁊ habeat cha
ritatem intenſam vt duo tunc intẽſioꝛ elicietur actus a volũ
tate conante vt duo ⁊ a charitate quaſi ſolũ eſſet ille conatus
ſine concurſu charitatis. tunc capio illam partem quã pro=
duceret ſolus ille conat⁹ ſine charitate ⁊ ſit. a. ⁊ capio exceſ=
ſum illius actus qui eſt a charitate excedẽs illam partẽ quã
ꝓduceret ſolus ille conatus ⁊ ſit. b. tunc arguit̃ ſic. ſi volun=
tas remittat ſuum cognatum ad ſubduplũ/puta ad vnũ/re=
mittetur. a. ad ſubduplum ⁊ remanebit. b. in ſua integritate
quia eius cauſa adhuc manet equalis ⁊ eadem. pariter ſi vo
luntas remitteret ſuũ conatum ad ſubtriplum. a. remittetur
ad ſubtriplum ⁊. b. remanebit equalis ⁊ ſic in infinitum pro=
cedendo ſemper. b. remanebit equalis. igitur [illegible] volũtas
poterit remittere totum actuꝫ ad non gradum quin ſemper
maneat. b. latitudo in ſua integritate. Secundũ ꝓbatur ⁊ po
no ꝙ ſoꝛtes iam non diligat platonẽ incipiat tamen diligere
ita ꝙ immediate poſt hoc diliget incipiendo dilectionem pla
tonis a non gradu augmentando ſucceſſiue illam ⁊ ſuppono
ꝙ charitas vltra conatum ſufficit ꝓducere vnum gradũ/tũc
ſic arguo. pars pꝛoueniens a charitate nunc non eſt ⁊ imme
diate poſt hoc erit / quia charitas eſt agens naturale ⁊ agit
ſcḋm extremũ ſue potentie agens ꝗ̄tũ poteſt ⁊ ꝗ̄cito poteſt.
ergo dabilis eſt certus gradus qui nunc non eſt/quia volun
tas nihil agit nunc/⁊ ille totus gradus immediate poſt hoc
erit/q2 ꝗ̄cito conabitur voluntas erit ⁊ immediate poſt hoc
erit conat⁹ volũtatis/q2 immediate poſt hoc aget. igit̃ ime
diate poſt hoc erit exceſſus charitatis ſuper actum volunta
tis per vnum gradum ⁊ per conſequens illius datur vltimũ
non eſſe quia nunc non eſt:⁊ imediate poſt hoc erit. Tertiuꝫ

M.E.C.D. 2016

probatur. ⁊pono caſum ꝙ ſortes nunc diligat deum in gratia
et meritorie ⁊ incipiat nunc odire proximum vel ſuceſſiue in=
cipiat elicere volitionem furandi/ ita ꝙ nũc non odit ⁊ imme
diate poſt hoc odiet illum/ ⁊ capio exceſſum dilectionis dei ꝓ
uenientem a charitate ⁊ ſit. a. Iſte totus gradus nunc eſt et
immediate poſt hoc nõ erit. patet: quia immediate poſt hoc
non erit charitas: cum immediate poſt hoc erit in peccato/
⁊ voluntas immediate poſt hoc non ſufficeret conſeruare. a.
gradum. patet quia pono ꝙ dilectio dei citra illum gradum
eſt maxima quam volũtas poteſt habere/ ita ꝙ maiorem nõ
poteſt conſeruare quo poſito ſequitur ꝙ. a. corrumpetur to=
taliter immediate poſt hoc cum illius cauſa conſeruans non
ſit. igitur intentum. ¶ Primum argumentum ſupponit hanc
difficultatem. Utrum charitas tantum agat cum paruo co=
natu ſicut non magno ⁊ non magis. exemplum vt ſortes ha=
bens charitatẽ vt duo conatur: vt tria: ⁊ plato pariter habẽs
charitatem vt duo conatur vt quinq₃/ an illa charitas equa
liter ꝯcurrat ⁊ agat in ſorte ⁊ ĩ platone/ hoc eſt dicere an cha
ritas cum maiori conatu concurrens faciat equalẽ exceſſum
vel maiorem in actu ꝙ̃ faceret concurrendo cum conatu mi
nori. Aliqui dicunt ꝙ non/ ſed ꝙ equaliter facit cum maiori
⁊ cum minori conatu/ cuius ratio/ quia charitas eſt cauſa ſi= Charitas ẽ
ne agens naturale ⁊ ideo ſemper tantũ agit cũ vno ſicut cũ cā naturalꝭ
reliquo hoc eſt cum paruo ſicut cum magno conatu. vt no=
tum eſt ꝙ ſortes trahens nauem cum duobus ⁊ poſtea cum
quattuor ſemper equalem velocitatẽ facit ex parte ſui ⁊ ſem
per equaliter agit. ¶ Similiter candela iuncta vni corpori
luminoſo et poſtea maiori ſemper facit equalem exceſſum
luminis. eodem modo dicendum eſt de charitate vt ipſi di=
cunt ⁊ tunc conceditur ꝙ charitas cum. a. conatu aliqua=
liter agit ⁊ cum ſubduplo conatu tantum agit ⁊ cum ſub=
triplo tantum agit ⁊ ſic in infinitum: ita ꝙ ſic ſuceſſiue vo=
luntas remittat conatum ſuum vſq₃ ad non gradum/ tunc
in inſtanti terminatiuo illius remiſſionis verum eſt dicere/
iſte exceſſus ſemper immediate ante hoc inſtans fuit totus/
⁊ eius nichil nũc eſt ⁊ ſic datur primum non eſſe totale ⁊ com
pletum rei permanentis/ quod oportet concedere ſecundũ
hanc opinionem: ⁊ vt clarius hoc capiatur ponatur tale ex
emplum/ ſit ſortes qui conatur vt duo ⁊ habet charitatem
vt octo/ actus eſt intenſior per aliquam latitudinem ꝙ̃
foret ſi non eſſet charitas puta per. a. latitudinem. tunc
remittat conatum ad ſubduplum ⁊ conetur vt vnum/ ⁊ tunc
quando conatur ſolum vt vnũ actus remittitur ⁊ remanet
idem exceſſus/ ⁊ ſi remittat iterum ſuum conatum ad me=
dium gradum remanebit iterum idem exceſſus ⁊ ita conſe=
quẽter remittat conatũ vſq₃ ad nõ gradũ/ tũc in inſtãti termi

M.E.C.D. 2016

nante remiſſionem iam verum eſt dicere: iſte exceſſus ſemꝑ
ante hoc fuit totus ⁊ nunc iſte nichil eſt: ideo deſinit eſſe ꝑ pri
mū inſtans non eſſe ꝯpletū/ ⁊ hoc eſt concedendū ſcdm hanc
opinionem. ⁊ ratio eſt: nam ꝙcito deſijt eſſe cauſa partialiter
concurrens ⁊ requiſita neceſſario tam cito corrumpitur ille
exceſſus ſeu effectus ī illo inſtāti: nā nō eſt imaginandum ꝙ
vna pars preciſe ꝓducatur a voluntate ⁊ a conatu volunta
tis. ⁊ alia pars preciſe a charitate ſed a quolibet iſtorum pro
ducitur totus actus ſed non a quolibet totaliter: ſed totus a
quolibet: ⁊ ideo voluntas neceſſario requiritur ad conſerua
tionem illius: qua non poſita ſequitur corruptio illius in illo
inſtanti ⁊ ideo quia ſemꝑ ante illud inſtans fuit ſufficiēs cau
ſa conſeruatiua illius gradus. ſ. charitas ⁊ quicūqꝫ conatus
ideo ſemper immediate ante illud inſtans fuit. habent ſecun
do concedere conſequenter ſecundum correlarium. ſ. ꝙ rei
permanētis datur vltimum non eſſe completum vt ꝓbat ar
gumentum vnde ſicut in deſitione quando remittebat cona
tum in inſtanti terminante non erat ⁊ immediate ante erat
ita contra ille totus exceſſus nunc non eſt ⁊ immediate poſt
hoc erit. ideo totus exceſſus incipit per vltimū non eſſe com
pletum. ¶Quantum ad tertiū correlarium dicitur ꝙ eſt con=
cedendum apud quācunqꝫ opinionem etiam apud opinionē
recitandam. ⁊ hoc non eſt inconueniens quando cauſa ne=
ceſſario requiſita ad conſeruationem ſupernaturaliter cor=
rumpitur ſubito tunc pariter illius cauſe effectus corrumpi
tur ſubito ⁊ vltimum eſſe non inconueniit. vt ſortes qui iam
conatur vt duo cum charitate vt octo eſt intenſior per. a. la
titudinem ratione charitatis ſi eliciat ſuceſſiue volitionem
furandi ⁊ incipiat peccare tunc. a. exceſſus nunc eſt ⁊ nunqꝫ
poſt hoc aliquid eius erit: quia poſt hoc erit ſolus conatus
qui non ſufficit conſeruare actum in tali exceſſu ideo ſuper=
naturaliter quando deſinit cauſa conſeruare per vltimum
non eſſe ceſſat talis effectus puta per ceſſationem dei nō cō
ſeruantis. ¶Alius eſt modus dicendi cōmunior ꝙ charitas
agit fortius cum maiori conatu ꝙꝫ cum minori: ita ꝙ ſi ſortes
cum charitate vt quattuor ⁊ cum conatu vt duo elicit actuꝫ
vt ſex cum eadem charitate ⁊ conatu vt quattuor elicit actū
vt duodecim ita ꝙ volitio ſortis eſt intenſior ratione gratie
quando ſortes conatur vt quattuor ꝙꝫ ſit intenſa ratiōe gra
tie qñ ſortes conatꝰ vt duo ita ꝙ charitas fortius agit. Ultra
dicit ꝙ ſi remittatur conatus volūtatis ſucceſſiue vſqꝫ ad nō
gradum ita concurſus charitatis remittitur vſqꝫ ad nō gra
dum ſucceſſiue ꝯformiter ad remiſſionem conatus volunta=
tis. Similiter ſi voluntas conetur a non gradu ſucceſſiue ita
charitas incipit concurrere a non gradu ſuceſſiue: ſic. ſ. ꝙ ſi
cut conatus ſucceſſiue intēdit ⁊ volūtas ſucceſſiue fortiꝰ agit

M.E.C.D. 2016

ita charitas ſucceſſiue fortius ⁊ fortius aget. ideo ſicut augetur conatus voluntatis a non gradu pariter augetur cōcurſus charitatis a non gradu actiuitatis. et ſic non admitteret iſta poſitio ꝙ incipiat eſſe per vltimum non eſſe. ideo charitas magis ꝯcurrit cum maiori conatu ⁊ ſi remittatur conatus vſqꝫ ad non gradum ita remittitur ꝯcurſus charitatis vſqꝫ ad non gradum/ ⁊ hanc opinionem tenet Diony. et ꝯmuniter fere omnes docto. ⁊ Monachus in ſecundo pariter hanc tenet. ❡ Sed contra hanc opinionem arguitᷣ charitas non eſt infinite actiuitatis: vt charitas vt duo non eſt infinite actiuitatis. ergo dabilis eſt certus gradus concurſus quo concurrere poteſt ad producendum actum ⁊ non pōt maiori ꝯcurſu: licet poſſit ꝯcurrere ad maiorem actum: ſed non maiori ꝯcurſu. tunc ſic arguitur ipſa charitas eſt ſolū finite actiuitatis gratia exempli vt duo. ergo datur certus gradꝰ ꝯcurſus quo concurrit et non magis ꝯcurrit ⁊ ſit a. tunc ſic, poteſt a concurſus ꝯcurrere cū conatu vt. iiij. et cum conatu vt. vj. non magis concurrit. patet: quia non poteſt magis cōcurrere. ergo ꝗuis adiungatur cauſa fortior non tamen magis cōcurrit charitas ex parte ſua. et ſic non magis cum maiori ꝗ̄ cum minori. igitur pariter cum minori conatu vt. iiij. non minus ꝯcurrit ꝗ̄ concurſu ſignato/ et ſic ſemper equaliter ꝯcurrit cum omnibus. ❡ Reſpondetur concedendo aſſumptum: et admitto caſum: et nego duas vltimas ꝯſequentias: et dico ꝙ quando dixi ꝙ cum maiori conatu magis ꝯcurrit hoc ē intelligendum quando non concurrit ſcd̄m extremū ſue potentie. Nam qn̄ charitas concurrit ſcd̄m extremū ſue potē tie cum maiori conatu non magis ꝯcurret: ſed ſemper cum minori conatu minus ꝯcurret: et ſic conſequenter. Unde pro materia argumenti dicitur ꝙ charitas in ſe eſt ſolum finite actiuitatis. ergo datur certus gradus concurſus quo cōcurrere poteſt: et non maiori. ⁊ hoc eſt ꝯcedendum: alias eſſet infinite actiuitatis. ❡ Contra ſolutionem argumenti replicatur: charitas eſt agens naturale: igitur ſemper agit ſecūdum extremum ſue potentie. ergo cum omni conatu: ꝗ̄tumcunqꝫ paruo ꝯcurret ſemper ſecūdū extremum ſue potentie: et ſic oportet redire in primam opinionem. Reſpondent iſti ꝙ verum eſt ꝙ eſt agens pure naturale (naturale inqꝫ vt diſtinguitᷣ contra liberum) ſed agit ſecundum motionem agentis liberi puta dei quia eſt inſtrumentum ſpiritusſancti: et ideo ſecundum motionē ſpūs ſancti magis vel minus agit. ⁊ non opꝫ ꝙ ſemper agat ſecundum extremū ſue potentie. ſed magis vel minus ſcd̄m qualitatem vel ꝗ̄titatem conatus ita ꝙ cum minori non tantum agit ſicut cum maiori. ❡ Uidetur michi ꝙ om̄e inconueniens illatum contra primam opinionem etiam pōt induci de habitu acꝗſito puta de charitate acꝗſita ⁊ fide ⁊ ſpe

Charitas ē agēs naturale

Additio.

M.E.C.D. 2016

et propterea prima opinio eſt ſatis probabilis. ⁊ ſimiliter iſta opinio eſt deffenſabilis ſatis. Sed querendum eſt cum quo conatu agit charitas vt quattuor ad extremum potentie. ſi cum conatu voluntatis vt quattuor. tunc volo ꝙ motione ſpiritusſancti amplius conetur voluntas ꝙ̃ vt quattuor quare non plus ꝙ̃ ad extremum potentie agit.] ¶ Alia difficultas ſecundum hanc poſitionem notum eſt ꝙ actꝰ ē meritorius a charitate ⁊ voluntate. vtrum attendatur intentio meritorum penes proportionem conatus ad conatum / vel penes comparationem charitatis ad charitatem. vel tertio penes aggregatum conatus charitatis vnius ad aggregatum conatus ⁊ charitatis alterius. Ideo poſſumus hic facere tres comparationes etiam eiuſdem ſpeciei / primo comparando conatum vnius ad conatum alterius: ⁊ charitatem vniꝰ ad charitatem alterius / ⁊ aggregatum vniꝰ ad aggregatum alterius. q̄rit igit̄ penes quid iſtorum trium ſit attēdenda ꝓportio meritorum. ¶ Pro ſolutione primo videndum eſt quid

Quid ſit conatus.

ſit conatus / primo non eſt actus voluntatis. ⁊ hoc ꝓbat Dionyſ. cum nos dicamus ꝙ actus eſt a conatu / ⁊ actus non ē ab actu. igit̄ conatus eſt quid prius natura ꝙ̃ actus / ⁊ ſic non ē actus. ¶ Nec eſt habitus. patet / primus actus voluntatis eſt a conatu volūtatis / ⁊ voluntas poteſt agere ſine habitu igitur. Dicit igitur Dio. ꝙ conatus voluntatis nichil aliud eſt ꝙ̃ voluntas libere applicans tantū vel tantum de ſua actiuitate ad actum producendum / ⁊ poteſt ipſa voluntas applicare totam vim ſuam. ideo tunc dicitur agere ſecundum extremum ſui poſſe. ¶ Similiter poteſt minus ⁊ minus applicare / ⁊ ſic conatus voluntatis ſupponit pro voluntate connotādo liberum exercitium ſui poſſe ſiue ſue potentie. Iſtis ſuppoſitis queritur penes quid attenditur proportio meriti in illis qui inequaliter conantur ad diligendum deum vel proximum ⁊c. ¶ Reſpondet Dio. ponens talem propoſitionem quam habet maxima. ¶ Quandocunqꝫ ſunt duo q̄ equaliter faciunt quod in ſe eſt / equaliter merentur. patet ſi equaliter faciunt quod in ſe eſt / equaliter eſt attribuendum de premio vni ſicut alteri / nam equaliter facere q̄d in ſe eſt / eſt equaliter conari ⁊ ſi equaliter conantur equaliter merentur. igit̄ equalitas vel inequalitas meritorum eſt attēdenda penes equalitatem conatuū. Et econtrario ſequitur / iſti inequaliter conantur: igitur inequaliter faciunt quod in ſe eſt. ⁊ e diuerſo inequaliter faciunt quod in ſe eſt / igitur inequaliter conantur. ⁊ vltra igitur inequaliter merentur / ⁊ ſic equalitas vel inequalitas meritorum eſt attendenda penes conatus maioritatem vel minoritatem preciſe. ⁊ hoc tenet Dio. ſcilicet ꝙ tantum penes proportionem conatuum attenditur proportio meritorum ceteris aliis paribus ſcꝫ ꝙ ſit eadem ma-

M.E.C.D. 2016

teria ⁊ idem obiectum / quoniam dilectio dei ex minori cona
tu eſt magis meritoria ꝗ̃ dilectio proximi ex ſummo conatu.
Breuiter recapitulando hanc materiam dicit̃ ꝙ totus actus
productus partialiter a charitate ⁊ a conatu eſt intenſior ꝗ̃
foret ſi non eſſet niſi a conatu. nichilominus totus actus eſt
a conatu ⁊ totus a gratia / totus a quolibet ſed partialit̃ :id ē
cum adiutorio alterius / quemadmodum eſt de duobus tra=
hentibus nauem vel portantibus aliquod pondus quilibet
illorum portat totum pondus: ſed non totaliter / ſicut etiam
eſt in effectu cauſe ſecunde. nam illa producit totum effectū
⁊ etiam cauſa prima. ſed non totaliter / quelibet iſtarum pro=
ducit partialiter partialitate cauſe. Recitata eſt etiam tan=
dem opinio ꝙ penes proportionem conatuum ſuppoſita gra
tia eſt attendenda proportio meritorum / ⁊ hoc ceteris alijs
paribus puta de eodem obiecto ⁊c. ⁊ fundamentum precipu
um illius opinionis eſt. quia quicunq; equaliter facit quod i
ſe eſt cum altero licet non tantum faciat ſicut alter: id eſt nō
tātā operationem: ſi tamen equaliter faciat quod in ſe eſt et
non producit tantum quia forte habet impedimentum / ni=
chilominus eſt equaliter laudandus / ſicut alter qui facit qđ
in ſe eſt ꝗ̃uis maiorem operationem. ¶ Conſequenter queri
tur circa hanc opinionem. Utrum iſta conſequentia ſit bona
iſte magis conatur ꝗ̃ ille in ordine ad iſtam operationem. er
go magis meretur ſuppoſito ꝙ vterq; ſit in gratia / tunc. Et
apparet ꝙ non ⁊ capio duos quorum vnus ſit preciſe actiui=
tatis libere vt. iiij. ſummus gradus poſſibilis quem poteſt ꝓ
ducere eſt vt. iiij. ⁊ poteſt infra totam latitudinem vt. iiij. et
alius ſit in duplo maioris actiuitatis puta vt. viij. ⁊ ꝙ primus
con[redacted]m extremum ſue potentie / ⁊ ſecundus ſolū
vt quinq; tunc ſecundus magis conatur ꝗ̃ primus ⁊ tamen
non plus meretur. patet: primus facit magis quod in ſe eſt q̄
totaliter facit quod in ſe eſt ⁊ non ſecundus / ſed ſolum par=
tialiter facit quod in ſe eſt. ergo primus venit plus laudan=
dus ꝗ̃ ſecundus. ¶ Dicit Diony. ꝙ primus plus meretur ꝗ̃
ſecundus licet no[n t]antum conetur / quia plus facit quod in
ſe eſt ꝗ̃ ſecundus: quia facit quicquid poteſt ⁊ non alter cum
ſecundus non agat ſecundum extremum ſue potentie / mo=
do ille magis meretur qui facit plus quod in ſe eſt ꝗ̃ non ita
faciens (vnde iſta conſequentia non valet. iſte plus cona=
tur ꝗ̃ alter. ergo plus meretur patet in propoſito) verum=
tamen hoc non videtur michi ſatis conuenienter dictum.
Nam ſecundum hoc fundamentum / omnes angeli equali=
ter meruiſſent. quod tamen videtur falſum. probatur ta=
men ſequela / quia veriſimile eſt ꝙ omnes illi qui conuer
ſi ſunt in deum: conuerſi ſunt omnes in deum ſecundum

M.E.C.D. 2016

extremum ſue potentie. et ſi ſic igitur omnes equaliter fece=
runt quod in ſe eſt/ ⁊ per conſequens equaliter meruerunt
quod tamen ab omnibus do negatur dicentibus ꝙ perfectio
res et ſuperiores angeli et qui preclariora habuerunt natu=
ralia magis meruerũt ⁊ beatiores ſunt. Et propterea iſta opi
nione omiſſa aliter dico ꝙ iſta ꝯſequentia non valet/ iſte co=
natur ſecundum extremuꝫ ſue potentie et ille non. ideo plus
facit quod in ſe eſt ad iſtum ſenſum .i. plus ponit de ſua acti=
uitate ꝙ̃ ali⁹. vñ ponere de ſuo ē conari: ⁊ magꝭ ponere de ſuo
magis ē conari: ita ꝙ equalit̃ facere qḋ in ſe eſt/ ē eqlit̃ ꝯcurre
re ⁊ equalit̃ agere. Exẽplum poteſt capi de artificib⁹/ quorũ
vnus agit ꝙ̃tum poteſt/ et alter non tantum ꝙ̃tum poteſt/ ⁊
tamen ſecundus magis lucratur/ ꝙ habet plus artis/ ⁊ ope=
ra ſua eſt maior vt eſt architector reſpectu operarij cui pẽſt.
ita in propoſito dicendum eſt/ ſortes qui poteſt agere vt. viij.
agens tamen vt. vj. plus ponit de ſua actiuitate ꝙ̃ alius qui
agit preciſe vt. viij. ⁊ tota actiuitas ſortis eſt maior ꝙ̃ tota a=
ctiuitas alterius agentis preciſe vt. iiij. ideo ſortes plus me=
retur. ¶ Alia eſt opinio/ ꝙ ſolum penes gratiam ⁊ nullo mo
do penes conatum nec penes actus eſt attendenda propor=
tio meritorum. et iſta eſt opinio multorum antiquorum quã
nullus nunc tenet. Tertia eſt opinio ꝙ penes aggregatũ ex
vtroqꝫ. ſ. ex conatu et gratia/ ad aggregatũ ex conatu ⁊ cha
ritate alterius attendenda eſt proportio meritorum. Ex qua
ſequuntur correlarie iſta tria eſſe concedenda/ primum vide
licet ꝙ equaliter aliquis ponando cum alio magis meretur.
vt ſint ſortes ⁊ plato/ ſortes eliciat dilectionem dei vt. iiij. et
plato tantum conetur preciſe ꝙ̃tum ſortes/ et eliciat dilectio
nem vt ſex: plus meretur ꝙ̃ ſortes quia ac[redacted]ten=
ſior. igitur primum illatum verum. ¶ Secundum quod ſequi=
tur eſt vbi minus conatur aliquis aliquando magis meret
aliqñ equalit̃. patet/ bñ ſequit̃. plato plus meret̃ ꝙ̃ ſortes qñ
equaliter conat̃. ergo p aliquẽ latitudineꝫ meriti magis me=
retur diuiſibiliter. ſꝫ poſſibile eſt ꝙ remittendo ſuum conatũ
remittat ita parum ꝙ remittetur per dimidium illius exceſ=
ſus et poteſt remittere de conatu preciſe: vt tollat ſolum illuꝫ
gradum meriti quo excedit meritum ſortis quo facto min⁹
conatur/ et ſic patet illatum ſecundum. ¶ Tertium quod ſequi
tur eſt. vbi minus conatur aliquando equaliter meretur. Et
ad argumentũ prime opinionis ꝙ ꝑducatur maior act⁹ hoc
ꝓuenit ex gratia ſiue cõcurſu charitatis ⁊ ille eſt naturalis.
igitur non eſt in poteſtate ſortis et per conſequẽs ratione il
lius non debet laudari nec vituperari. ergo equaliter merẽ
tur. Diſtinguo ꝙ non ſit in poteſtate ſortis vel antecedenter
et ſic nego. vel conſequenter et formaliter et ſic concedo. et
hoc explicatur ſic/ quia operatiões ſiue actus ex quibus ac=

Penes qd attẽdẽda ē ꝓportio meritorum.

M.E.C.D. 2016

quiſiuit ſortes gratiam erant in poteſtate ſortis que erāt an
tecedentia ad charitatem. ⁊ ſic añs ad charitatem erat i eiꝰ
ptāte. Ideo concurſus gratie nunc eſt in eius poteſtate quia
ſcꝫ libere eam acquiſiuit/ ideo concurſus illius ad actum libe
rum imputatur ei ad premium. Sed ex hoc correlarie ſequi
tur ꝙ ad minus concurſus gratie baptiſmalis non auget me
ritum. patet/ quia operatio per quaꝫ paruulus acquirit gra
tiam non eſt in poteſtate illius. ⁊ ſic penes maioritatē vel mi
noritatem gratie ſaltem que ſit acquiſita vi ſacramentoruꝫ
que ſuſcipiuntur ante vſum rationis/ vt baptiſmus et confir
matio non augmentabitur meritum. Propterea oportet ali
ter explicare illud verbum antecedenter. pro quo ſupponen
dum eſt ꝙ licet gratia ⁊ voluntas ad eundem effectum ſiue
actum ſimul concurrant tamen voluntas prius natura con
currit q̃ charitas/ quia voluntas poteſt cōcurrere ſine gr̄a ⁊
agere ea non concurrente/ ſed non econuerſo. ideo cōcurſus
charitatis eſt in poteſtate voluntatis antecedenter/ hoc eſt
aliquid eſt in poteſtate voluntatis. ſ. concurſus voluntatis
quod eſt añs ⁊ preſuppoſitum ad concurſuꝫ charitatis. nam
ad meritorium actum eliciendum preſupponitur voluntatē
concurrere quod eſt prius prioritate nature ad charitatem
concurrere ſimul cum voluntate quod eſt vnum conſequens
quod eſt antecedenter in poteſtate voluntatis. ꝙ voluntas
concurrat vel non eſt in poteſtate voluntatis. ideo eſt añs ⁊
eſt pure liberum/ ⁊ ſic actus procedens tam a concurſu vo=
luntatis q̃ a charitate eſt magis laudabilis/ quia concurſus
charitatis imputatur partialiter voluntati ad laudem licet
in ſeipſo non ſit in poteſtate voluntatis. ſed ſufficit ꝙ illud an
tecedens natura non tempore ſit in pura libera poteſtate
voluntatis hinc eſt ꝙ actus procedens ex habitu eſt magis
meritorius vel demeritorius q̃ ſi a ſolo conatu voluntatis ꝓ
duceret̃/ q̃uis ipſi habitus pure naturalit̃ concurrant tamē
eorum concurſus eſt in poteſtate voluntatis antecedent̃ ꝓ
q̃to in eius poteſtate eſt concurſus voluntatis qui eſt prior
natura concurſu illorum habituum/ et ſic eſt in eius poteſta
te ꝙ habitus concurrat vel non concurrat pro q̃to in eiꝰ po=
teſtate eſt agere ſiue ponere actuꝫ ad quem natus ē ille ha
bitus concurrere vel non ponere. Similit̃ eſt in eius poteſta
te pro quanto in eius poteſtate fuit ponere cauſam illius ha
bitus vel non ponere. [Ex dictis ſequeretur ꝙ actus mere Additio.
naturaliter ſequens ad alium eſſet meritorius noui pre=
mij patet/ conſequentia/ quia talis actus eſt antecedent̃ li=
ber. ⁊ hoc eſt argumentum fortius contra opinionem ſed po
teſt dici ꝙ actus ille antecedent̃ liber non habet libertatem
intrinſecam ſicut voluntas: ſed ſemper manet replica.]

M.E.C.D. 2016

¶ De augmento charitatis. Cap. x.

SEquitur alia difficultas generalis de augmento charitatis. videlicet quomodo augetur charitas an ſolo actu elicito ex charitate: ⁊ a quolibet tali augeatur. Unde non facio difficultatez quin poſſit augeri effectiue/ quia ſicut a ſolo deo producitur effectiue/ ita ab eo ſolo pōt augeri effectiue ſʒ ē hic ſolū q̄ſtio de augeri meritorie ⁊ diſpoſitiue. Quantū ad p̄mā p̄tē difficultatis ſit iſta p̄ia ꝓpō. Sicut charitas ſine q̄cunqꝫ actu recipientis acq̄ri pōt/ ita et augmentari. Prima patet/ de paruulis baptizatis qui ſolum ex vi ſacramenti acquirunt gratiam ſine actu bono ab eis elicito: ſʒ ſolum ex vi operis operati ſacramentalis. ¶ Secūda pars patet. ſ. ꝙ eodem modo poſſet augeri virtute ſacramenti et ſolum capio in principio naſcentis eccleſie iudeum paruulum circun ciſum ante xp̄i paſſionez ⁊ immediate poſt paſſionem ante perfectā etatē baptiſetur/ talis per baptiſmū ſine actu voluntatis recipit augmentū gratie quia augetur charitas ex vi ſacramenti baptiſmi ſine actu ipſius cum adhuc nō habeat perfectū vſum rationis requiſitū ad meritum perſonale vt ſupponit caſus. Similiter patet nūc de baptiſato ⁊ poſt ante vſum rationis ꝯfirmato. talis ex vi ſacramenti baptiſmi recipit gratiā. a. quam adhuc habet/ ⁊ virtute ſacramenti ꝯfirmationis recipit gratiam. b. quia cōfert gratiaʒ ex opere operato ⁊ illa auget charitatem acquiſitam in ipſo baptiſmo. igitur ſine quocūqꝫ actus operantis augetur charitas.

¶ Ex his ſequitur correlariū. de lege non repugnat vnū paruulum qui nunq̄ꝫ habuit meritum perſonale eſſe ita beatum et habere tantam beatitudinem ſicut adultus qui habuit meritum perſonale. Unde meritum perſonale eſt quod prouenit ex bono motu: hoc eſt ex bona volitiōe aut nolitiōe merentis ita ꝙ eſt illud qđ ꝓuenit rōne op̄is op̄antis. p oppoſitū meritū nō p̄ſonale eſt qđ ꝓuenit nō ex op̄e op̄antis. i. virtute boni mot⁹ volūtatis. ſ. bone volitiōis aut nolitiōis ſʒ virtute op̄is op̄ati. hoc ſuppoſito: ꝓbaꝛ correlariū: ⁊ capio p̄uulum baptiſatū ⁊ ꝯfirmatum q̄ diſcedit an̄ vſum ratiōis: ⁊ tūc ſigno gradū gr̄e illi collate ſolū v̄tute ſacramēti ꝯfirmatiōis et ſit a/ qui grad⁹ eſt vltra gratiā datā virtute baptiſmi. tūc capio aliū paruulū baptiſatū ſolū ⁊ nō ꝯfirmatū. talis cū p̄mū peruenerit ad annos diſcretiōis pōt elicere vnū bonū velle qđ p̄ciſe ſit meritoriū/ a/ grad⁹. ptʒ/ quocūqꝫ ei⁹ actu dato ſi dicas ꝙ ē meritori⁹ maioris gr̄e q̄ꝫ/ a/ grad⁹: volo ꝙ eliciat velle ita remiſſum q̄tū eſſet illud ſi ſibi p̄ciſe/ a/ grad⁹ correſponderet: et tūc volo ꝙ ſine vlteriori actu moriaꝛ ⁊ ſequiꝛ illatū. iō nō eſt inconueniēs ꝙ carēs merito p̄ſonali tm̄ beatificeꝛ ſicut h̄ns

M.E.C.D. 2016

meritũ pſonale. [Michi videt̃ ꝯcedendum correlarium. Sȝ Additio.
tunc eſt argumentũ minima gloria dat̃ pro gr̃a baptiſmali:
ergo nõ eſt poſſibile aliquẽ decedere in minori gratia alias
haberet gloriam minorẽ minima.] ¶Q̃tũ ad ſecundã partẽ
difficultatis in qua dicit̃ (ꝛ a quolibet tali) eſt apparentia ꝙ
ſic/ qꝛ quilibet talis eſt meritoriꝰ ꝛ cuilibet meritorio actui re
ſpondet gr̃a in certo gradu. igit̃ ratione cuiuſcũqꝫ actus me
ritorij auget̃ gr̃a per additionem illius gradus illi rñdetis.
¶Circa hãc difficultatẽ tres ſunt opiniones. Prima. s. Tho.
xvij. di. q. iij. ar. iij. in ſolutione ad vltimũ argumentum illius
articuli dicit. ꝙ non quolibet actꝰ ex charitate elicito auget̃
charitas/ nec ex quolibet tali auget̃ beatitudo. vñ ad hoc de
clarandũ dicit ꝙ ſicut aliquo bono actu diſponit̃ homo ſuffi-
cient̃ ad hñdam pmã gratiam ꝛ aliquo bono actu nõ diſponi
tur ſufficienter ad ſummã gratiam hñdã ita aliquo actu eli-
cito ex charitate non diſponit̃ homo ſufficient̃ ad augmentũ
maioris charitatis: ꝛ tali actui nõ reſpõdet charitas: ꝛ ex cõ-
ſequẽti nec gloria: ſeu beatitudo/ ꝛ inde dicit ꝙ proportio me
ritorꝫ non attenditur penes multitudinem ſeu pluralitatem
actuũ. Unde dicit ꝙ actu elicito ex gratia nõ ſufficiẽti diſpo
nere ad augmentũ charitatis non efficit homo ratione illiꝰ
dignior maiori pmio: ſed ſolum eodem pmio pcedenti. Ean-
dem opinionẽ tenet. s. Bona. in ſcdo. [Sic ego dico firmiter Additio.
ꝙ habitꝰ acquiſitus nõ augetur a quocũqꝫ actu. ſed requirit
actus ſufficiẽter intenſus.] ¶Scda opinio eſt Richar. diſt.
xvj. ſcdi ꝛ Sco. in quarto ꝙ non quolibet actu ex charitate p
ꝓcedente auget̃ charitas qꝛ qñ quis elicit vtrũ actum ita ꝙ nõ
põt maior illo ex illa charitate elici: vel multiplicat tot quot
equiualẽt illi ſimul ſumpti tali maximo ꝓ tunc pie credẽduꝫ
ꝛ dicendum ꝓbabil̃r ꝙ illi tunc correſpondet noua gr̃a ꝛ ex
cõſequẽti gl̃ia ſed ſi eliciat vnũ ſolum minus pfectũ nõ illi pfe
cto equiualẽti: ꝛ illum nõ reiteret vt fiat aggregatũ illi ſum-
mo actui pfecto equiualẽs: tũc nõ correſpõdet illi actui aliqs
gradꝰ gr̃e nec ꝓpter illũ actũ gr̃a auget̃: verũtñ illi actui ſic
paruo debet̃ determinatꝰ gradꝰ gl̃ie diſtinctus a priorībꝰ ita
ꝙ nunqꝫ fit actꝰ bonꝰ in gr̃a quin augeat̃ gl̃ia: qđ eſt ꝯtra
s. Tho. ꝛ dicit Sco. ꝙ correſpõdet vnũ pmiũ gr̃e ꝛ aliud ope
ribꝰ. ¶Ex quo ſequit̃ ꝙ eſſe de lege magis gratũ deo vel ma
gis acceptatũ non eſt habere maiorem gratiam. Patet/ ſtat
magis gratum habere minorem gratiam. patet: ſtat illum
qui habet minorem gratiam multiplicare tantum actus
meritorios ꝙ illi debebitur maior gloria qꝫ debeatur exceſ-
ſui gratie quã habet alter ſuper ipſum: quo facto eſt magis
gratus deo ꝛ tñ nõ habet maiorẽ gr̃iaꝫ immo minorẽ: ꝛ vt cla
rius capiat̃ declaretur hoc exemplo. aliqui in/ a/ habuerunt
equales gratias et equalia merita: tamen vnus immedia-

M.E.C.D. 2016

te poſt/a/elicuit actum remiſſum/alter vero nihil elicuit: ꝙ talis ſit magis gratus. Patet. q2 eſt acceptatus ad maiorem gloriam: ⁊ hoc eſt eſſe magis gratū: nam eſſe gratum deo eſt eſſe acceptum a deo. ideo ille eſt magis gratus qui eſt magis acceptus. ſed ſic ē ꝙ ille qui elicuit actū poſt/a: nō habet maiorem gratiam ſcd̄m illam opinionē: ⁊ tamē ei debet maius p̄miū. igitur. ¶ Tertia opinio ꝯmunis ⁊ modernoꝝ quā optime tractat Diony. in ſcd̄o ⁊ monach⁹ impugnando opinionem. s. Tho. eſt ꝙ cuilibet actui bono i gratia elicito correſpondet gratia ⁊ gloria: ⁊ facit Monachus egregias rationes ꝯtra opinionem. s. Tho. que inferius ponent. Sed pri⁹ declaret opinio Tho. dicit em̄/ꝙ non quolibet actu ex charitate elicito augetur charitas meritorie licet bene diſpoſitiue nec etiā augetur beatitudo. vn̄. s. Tho. ⁊ Durandus nituntur ꝓbare iſtam partem hoc modo. ⁊ primo adducitur ratio durandi. diſti. xij. primi. q. viij. q̄ talis eſt. Ille non eſt dignus accipiēdis qui nō bene vtitur acceptis. ſed ille q̄ nō elicit actū ſcd̄m totā inclinationem charitatis nō bene vtitur acceptis igitur nō eſt dignus accipiēdis. ſ. gratia ⁊ gloria. Vn̄ ſcd̄m. s. Tho. ad hoc ꝙ q̄s diſponat ſe ad grāz/oportet ꝙ diſponat ſe ſcd̄m ſuam totam virtutē naturalem vt habeat charitatem: ⁊ non ſufficit ꝙ diſponat ſe ſcd̄m partē ſue virtutis naturalis ideo in illo qui nō habet charitatem vt illam recipiat oportet ꝙ diſponat ſe ſcd̄m ſuā totam virtutem naturalem. ergo vt q̄s recipiat augmentū charitatis oportet ꝙ diſponat ſe ⁊ ſcd̄m totam virtutē naturalē ⁊ ſcd̄m totam inclinationē habitus: ⁊ non ſufficit ꝙ diſponat ſe ſcd̄ʒ partem ſue virtutis naturalis: qm̄ voluntas eſt libera potens agere ſcd̄m totam ſuam virtutem/vel ſcd̄m vnam partem qd̄ non ꝯtingit in cauſis naturalibus q̄ agunt ſcd̄m totam ſuam virtutē. ⁊ capitur hic virtus naturalis non vt diſtinguitur ꝯtra liberā: ſed ꝯtra infuſam. tunc ſi nō diſponat ſe ſcd̄m totā ſuam virtutem non facit qd̄ in ſe eſt: ⁊ ſolum facientibus qd̄ in ſe eſt deus dat gratiā: ſed nullus facit qd̄ in ſe eſt niſi ſcd̄m totam virtutē ſuam agat. igitur requiritur ꝙ diſponat ſe ſcd̄m totam virtutē naturalem ad recipiendū gratiam. ¶ Similiter tūc ſequitur ꝙ ad augmentū charitatis requiritur ꝙ diſponat ſe ſcd̄m totā virtutem naturalem ⁊ ſcd̄m totam inclinationē habitus ſcʒ gratie, ita ꝙ non ſufficit ad hoc ꝙ augeatur charitas ſecūdū etiam ꝙ agat ſcd̄m totam potentiam naturalē ſed requiritur etiā ꝙ ſcd̄m totum habitū. ¶ Sed iſte rationes nō ſunt multum fortes: ⁊ iſta opinio nō eſt heretica neqʒ ſapiens hereſim ⁊ pōt deffenſari: ſed rationes nō ſunt. efficaces. Ideo reſpondet ad primā. ille qui nō vtitur charitate ſcd̄m totam inclinationem charitatis nō bene vtit̄ acceptis ſcʒ charitate. Ideo nō eſt dignus accipiēdis. Dico ꝙ bene vtitur ſed non vtitur

M.E.C.D. 2016

optime:ꝛ vt ſit dignus accipiendis ſufficit ꝙ bene vtatur ac=
ceptis ꝛ nō requiritur ꝙ optime vtatur. et ſic ſoluitur ratio
Durandi: ſed q̄tum ad rationem ſancti Thome vt aliquis
habeat charitatem (dicit) neceſſe eſt ꝙ ſe diſponat ſcd̄m ſuā
totam virtutem. Dico ꝯmuniter: docto. hoc negant: ſcꝫ ꝙ ne
ceſſe ſit ꝙ adhibeat omnia que adhibere poteſt ad ſe diſpo=
nendum. Nam nō requiritur ꝙ homo ſcd̄m extremū ſui co=
natus diſponat ſe ad gratiam recuperādā: q꞉ hoc eēt nimis
durum. ¶ Secūda opinio eſt ꝓbabilioꝛ ꝛ videtur ꝯformius ſa
cre ſcripture: ſcꝫ Paulo dicenti. nos opoꝛtet p̄ſentari ante tri
bunal xp̄i ꝛc. ergo operibus debetur gradus gloꝛie vltra glo
riam que debetur gratie: ꝛ videtur ꝙ vult habere paulus ꝙ
per omnē actum bonum elicitū ex gratia meremur gloꝛiam
nō tamē gratiā. ꝛ ſcd̄m iſtam opinionem attenditur ꝓpoꝛtio
p̄mioꝝ ſcd̄m aggregatoꝝ ꝓpoꝛtionem ex meritis ꝛ gratia.
Et ſcd̄m iſtam opinionem opoꝛtet ꝯcedere coꝛrelarie ꝙ de le
ge iſta ſimul ſtant ꝙ ſtat habentes equales gratias inequa
liter p̄miari vt viſum fuit de illis qui ſunt equales in gratia
ꝛ meritis. ꝛ tamen vnus ſolus elicit actū remiſſuꝫ ex gratia.
ergo non attēditur equalitas p̄mioꝛum preciſe ex equalibꝰ
gratijs. Similiter ſtat duos habētes inequales gratias eq=
liter p̄miari / vt ſint duo equales in merito quoꝝ tn̄ vnus ſcꝫ
ſoꝛtes habet duas gratias ſacramentales: vnā baptiſmi: et
alteram ꝯfirmationis: ꝛ nullū habeat meritū p̄ſonale: ꝛ pla
to habeat vnum ſacramentale: ꝛ aliud p̄ſonale: habent ine=
quales gratias ꝛ equalia p̄mia: ideo ſcd̄m iſtam opinionem
p̄miū non coꝛreſpōdet ſoli gratie nec ſolis operibꝰ ſꝫ vtriſqꝫ.
Unde eſt difficultas apud iſtam opinionē quomodo augeṫ
charitas: ꝛ non loquimur hic de operibus ſacramētalibus:
nam ex opere operato ſemper ꝯfertur gratia ſi rite ſuſcipia
tur: ideo p̄habita gratia augetur: ſed ſecluſis operibus ſa=
cramentalibus difficultas eſt videre quomodo augetur cha
ritas in iſto qui operatur bona opera: an operi operātis de=
beatur tātum p̄mium q̄tum deberet ſecluſo augmento cha
ritatis / hoc eſt an gratie coꝛreſpondeat certus gradus glo
rie: ꝛ actui meritoꝛio alius gradus ab illo vt ſit ſoꝛtes qui fa
cit actum bonum intenſum ratione cuius datur / a / gratia /
an vnus gradus gloꝛie debeatur ſoꝛti ꝓ actu illo: ꝛ alius gra
dus gloꝛie debeatur ei ꝓ / a / gratia. ꝛ ſi ſic ſequiṫ ꝙ ſi plato eli
cit actum remiſſum nō agendo q̄tum poteſt ex charitate: ita
ꝙ non ꝓducit p̄fectum ꝛ ſummū actum ſequiṫ inquā ꝙ plato
ni ſolum coꝛreſpondet vnꝰ gradus gloꝛie ꝓ opere. vel ſic po
naṫ exemplū. ſint ſoꝛtes ꝛ plato: ꝛ ſoꝛtes hꝫ charitatē vt q̄t=
tuoꝛ ꝛ plato vt octo: ꝛ ſoꝛtes agit q̄tū poteſt ex charitate vt
quattuoꝛ in illo augeṫ charitas: ꝛ plato non agit tm̄ q̄tum
pōt in ſpo platone nō augeṫ charitas: ꝛ ſoꝛti coꝛreſpōdet p̄miū

M.E.C.D. 2016

ex bono opere ⁊ gradu gratie. ſed platoni ſolum correſpondet gradus glorie ex parte ſui operis ⁊ non ex parte ſue gratie ſuperaddite/ q2 nulla ſuperadditur: ergo nunc ſortes meret̃ de nouo maiorẽ gloriã ꝙ̃ plato ex ꝯſimili operatione facta in gratia. ergo de nouo efficit̃ ſortes dignior ꝙ̃ plato cōſimiliter operãdo. ꝯñs videt̃ abſurdũ. ⁊ ſic ſtaret equalr̃ merẽtes equalr̃ p̄miari. Et iõ ad difficultatẽ iudicio meo eſſet dicẽdũ ꝙ qñ acquirit̃ gratia ſoluʒ ex parte operis operantis ꝙ nõ coreſpõdet nouus gradꝰ glorie illi gratie diſtinctus a gradu glorie correſpondẽte illi operi per qḋ acquiritur illa gratia: ſed idẽ ambobus ſimul corrñdet: ita ꝙ vna gloria tota ſimul correſpõdet operi ⁊ gr̃e: ⁊ non diſtinctꝰ gradꝰ: ⁊ aliꝰ gr̃e. Sed qñ gratia acquirit̃ virtute ſacramenti/ dico ꝙ illi q̃ ſolũ ex vi ſacramenti acquiritur q̃ dicit̃ gratia ſacramẽtalis debet̃ certus ⁊ determinatꝰ gradus gloria a gloria debita cuicunqꝫ operi operato. ⁊ ſic patet ſolutio illius difficultatis.

¶Quomodo per quelibet actum meritorium augetur gratia preexiſtens. Cap. xij

Prima ꝓpõ. REſtat nunc declarare tertiã opinionẽ ꝑ qua ponunt̃ alique ꝓpoſitiones. Prima. omnis actus ꝓcedens a gr̃a eſt meritorius augmenti glorie. Hanc ponit monachus impugnãdo Tho. Probat̃/ omnis actus ꝓcedens a gratia baptiſmali eſt meritorius augmenti glorie: ergo eadẽ ratio actus ꝓcedens a quacũqꝫ altera gratia eſt meritorius augmenti glorie. Conſequẽtia patet: q2 nõ eſt potior ratio de vna ꝙ̃ de alia. añs patet: q2 oppoſito dato ſequeretur ꝙ aliqui duo equaliter p̄miarentur quorũ vnus habet ſolum baptiſmalẽ gratiam ſine perſonali merito/ ⁊ alter habet baptiſmalẽ cum merito perſonali: ſed hoc eſt ꝯtra omẽs doctores: ⁊ ꝓbat̃ aſſumptũ/ ſint ſortes ⁊ plato paruuli habẽtes preciſe gratiam baptiſmalẽ: moriatur ſortes anteqꝫ perueniat ad annos in quibꝰ pōt habere meritũ ꝑſonale ⁊ plato ꝑueniat ad etatẽ rõnis ⁊ eliciat ſolũ vnũ actum a gr̃a baptiſmali qui nõ eſt meritoriꝰ augmenti glorie apud Tho. cũ non ꝓcedat ſcḋm totam inclinationem illiꝰ charitatis: tũc plato nõ plus p̄miabitur ꝙ̃ ſortes. igitur. Secũdo arguitur ⁊ apparentiꝰ ꝯtra ſanctũ Tho. ſequit̃ in aliquo caſu ꝙ aliquis gradus gr̃e foret alicui detrimẽtũ. patet: ſcḋm eũ ſi ſortes habeat charitatẽ vt quattuor p̄ciſe ⁊ eliciat actũ ex illa charitate ſcḋm totã latitudinẽ actiuitatis illiꝰ charitatis: ille actꝰ eſt meritorius alicuiꝰ gradus gl'ie ⁊ gratie ſcḋm eum/ q2 ꝓcedit ab habitu gr̃e ſcḋm totã eius inclinationẽ. ⁊ ſit ille gradus gr̃e/ a/ quã mereret̃ de nouo ꝑ iſtum actũ. Arguit̃ ſic. ſi ſortes haberet dimidietatẽ/ a/ gradꝰ vltra illos q̃ttuor gradꝰ gr̃e ⁊

M.E.C.D. 2016

nō operaret niſi ſcdʒ illos q̄tuor nūc nō operaret ſcdʒ totā in
clinationē charitatis. ergo talis actꝰ non eſſet meritoriꝰ nec
gratie nec glie: ⁊ nūc cū caret dimidietate / a / gradꝰ / ille actꝰ
eſt meritoriꝰ. ergo dimidietatis gradꝰ foret in detrimentum
eiꝰ. ergo ꝓpoſitū ſcʒ ꝙ charitas eſſet alicui in dānū ⁊ detrimē
tum. hoc videt abſurdū. ergo ⁊ illud ex quo ſequit. ¶ Scda Scda ppō.
ꝓpoſitio ꝯtra ſcdaʒ opinionē Scoti ⁊ Richardi. Omnis actꝰ
ꝓcedens a quacunq̃ grā eſt meritorius noui gradꝰ gratie.
ꝓbat / qꝛ ſequit bene: correſpōdet nouus gradꝰ glie: ergo et
grā: qꝛ dr̄ ꝯmuniter ꝙ ſcdm ꝓportionē gratie dat glia. igit ſi
ꝓ omni tali dat gloria oportet ꝙ det grīa ꝓportionata illi gra
dui glie: ergo quilibet actus ex grā ꝓcedēs ſiue magna ſiue
parua: eſt meritoriꝰ noui gradꝰ grē. poſſet aliter ſuaderi / ali
q̄s actus ꝓcedēs ex grā ex parte operis operātis augmen=
tat graʒ (de opere opato nō eſt qō: qꝛ ſemp ex ope opato con
fert noua grā) ⁊ nō augmētat grīam niſi qꝛ dignificat illū de
nouo maiori glia: ſʒ quilibet q̄ ꝓcedit a grā dignificat agētē
de nouo maiori glia. ergo q̄libet talis augmentat gratiam.
¶ Tertia ꝓpoſitio. Non q̄libet actus ex maiori grā ꝓcedēs Tertia ppō
eſt ꝓpterea magis meritoriꝰ. ꝓbat de dilectiōe ꝓximi multū
remiſſa procedente tn̄ ex magna gratia reſpectu dilectionis
eiuſdē ꝓcedēs ex magno conatu ⁊ minori gratia / ſed hoc eſt
ꝯtra antiquos exponētes illā auctoritatē: nō eſt attendendū
q̄d facias: ſed ex q̄to. i. quāta gratia: ſʒ alii exponūt ex q̄ta in
tētione. ꝓpō ꝓbatur: qꝛ alias ſequit ꝙ aliquis habēs paruā
gratiam nunq̃ poſſet peruenire ad gratiā illiꝰ qui habet iam
magnā: ⁊ q̄ ſemp licet remiſſe operat. patet: qꝛ q̄tūcunq̃ iſte
conetur aliꝰ eo ꝙ habeat maiorē grām magis meret: ſʒ hoc
non eſt ꝯcedendū. igitur nō quilibet actus ex maiori charita
te ꝓcedens eſt magis meritoriꝰ: ⁊ iſta opinio videt ꝓbabilior ꝙ
ſemp ꝓ omni actu a gratia ꝓcedente datur nouus gradus
glorie ꝯtra ꝓmā opinionē: ⁊ datur nouus gradus gratie con
tra ſcdam. [Hanc ſcdaʒ opinionem inſequor: ſed q̄ſtio eſt de
actu contritionis qui non ꝓcedit a gratia: ſed in gratia tan= Additio.
tum videtur ꝙ tali actui non deberetur noua gloria poſtq̃
non ꝓcedit a gratia nec valet dicere ꝙ ſit vltima diſpoſitio
ad gratiam: quia ſequeretur ꝙ ſtante illo actu contritionis
occurrente materia alicuius precepti affirmatiui neceſſa=
rio voluntas ſe conformaret illi p̄cepto ⁊ per conſequens nō
meretur ſe conformando: vel poteſt omittere actum. Si ſe=
cundum. contritio ſtaret cum peccato. ſi ꝓmū: non merere=
tur. hoc argumentum eſt difficile contra illam partem in
qua tenetur ꝙ quilibet actus bonus poteſt fieri malus.
¶ Difficultas eſt: vtrum ſolus ille actus qui a charitate ꝓce
dit ſit meritorius gratie ⁊ glorie. et videtur ꝙ non: ſi ſortes
in mortali eliciat actum bonum quem continuet quo vſq̃

M.E.C.D. 2016

ſit i gratia. ⁊ ſecũdo capio diſpoſitionē qua quis ſe diſponit ad
remiſſionem peccati ⁊ infuſionem gratie. talis diſpoſitio pre
cedit natura gratiam / ergo non eſt a gratia/ ⁊ per conſe=
quens non eſt meritoria. Patet: quia oĩs actus moraliter bo
nus in gratia factus eſt meritorius vite eterne precipue ſi re
ratur in deum tanꝗ in vltimum finem. Pro iſta difficultate
qua queritur: vtrũ pro ſolo actu elicito ex charitate debetur
nouus gradus glorie aut gratie/ eſt duplex modus dicendi.
vt ſit ſortes qui prius caruit gratia iam elicit diſpõnem pre=
uiam ad gratiam ⁊ poteſt illam elicere in inſtanti verũtamē
iſta diſpoſitio nõ eſt a gratia/ ſed potius videtur ꝙ gratia ſit
ab illa diſpoſitione ſaltem preparatiue. Dicũt primi ꝙ talis di
ſpoſitio licet in eſſe nature p̄cedat gratiã/ in eſſe tamen gra=
tifico vel acceptationis a deo ſequitur ipſam gratiam ⁊ ſcðm
tale eſſe eſt a gratia. Sed hoc non intelligo/ q2 quero an ſub
ſtantia actus illius ſit gratia: ita ꝙ iſte actus realiter ſit intē
ſior gradualiter ꝗ̄ foret ſi non haberet gratiam/ ⁊ ideo reſpõ
det Gabriel in ſcðo ꝙ pro illo inſtanti ille actus nõ eſt merito
rius nec gratie nec glorie/ licet pro illo de ꝯgruo detur gra=
tia ⁊ gloria/ igitur tenendo vniuerſaliter ꝙ ad eſſe meritoriũ
requiritur ꝯcurſus gratie ille actus non eſt meritorius ꝓ ta=
li inſtanti pro quo elicitur / ſed poſtea ſi libere ꝯtinuetur erit
meritorius de nouo. Sed ꝯtra pro illo inſtanti eſt gratia / et
gratie non repugnat in illo inſtanti primo ſui eſſe agere/ ⁊ eſt
naturaliter ꝓductiua actus vt ſol in primo inſtanti quo pro=
ducebatur emittebat lumē. ꝯceditur ꝙ in hoc inſtanti gratia
agit ⁊ ꝙ non repugnat illi agere/ ⁊ ꝙ naturaliter eſt produ=
ctiua actus/ ſed nego ꝙ agat in hoc inſtanti ad talē actum /
quia repugnat ei agere actum ipſam natura precedentem :
⁊ ratio eſt. Nam bene ſequitur/ efficit iſtum actu. ergo ē na
tura prior. ideo implicat ꝯtradictionē ꝙ talis actus ſit natu=
ra prior ipſa gratia/ ⁊ ꝙ ipſa agat ad iſtum actum ꝓducendũ
ſed poſtea charitas conſeruabit talem a ſola voluntate pro=
Additio. ductum. [Videtur mihi ꝙ propter imperfectionem habitus
non eſt natus agere in primo inſtanti ſui eſſe. Sed cõtra hoc
eſt apparentia quia actus procedens ab habitu eſt imperfe
ctior charitate infuſa/ ergo ſi actus poteſt agere in primo in
ſtãti ⁊ charitas infuſa. Propterea Gabriel videtur bñ dicere
ꝙ charitas non poteſt agere niſi cũ conatu voluntatis quam
precedit prioritate nature.

¶ De diminutione charitatis. Cap. xiij.

Viſum eſt de augmento charitatis/ ⁊ terminata
eſt difficultas ſcꝫ duplicem opinionem: an cha
ritas a quolibet actu elicito augeatur. Nũc ꝯſe
quenter videndum eſt de diminutione charita
tis. vtrum videlicet charitas poſſit diminui. Re

M.E.C.D. 2016

linquo difficultatem communez vtrum detur ſummum ad quod charitas ſit augmentabilis vel augmentari poteſt quia iam ſatis hoc terminatum eſt cum ageretur de habitibus acquiſitis cum ſit idem iudicium vnde de lege datur ſūma charitas quā poſſum habere. vel minima quam nō/ quia de lege datur certum tempus vltra quod non viuā/ ꝛ in tali tēpore non poſſum infinitos actus habere. ideo datur certus numerus actuū vltra quem non poſſum elicere alios actus./ quo facto charitas ꝙ quis meretur per illos actus eſt finita de lege. Sed redeo ad difficultatem motam/ videlicet vtrum charitas poſſit diminui. Unde charitatem poſſe diminui dupliciter intelligitur. Uno modo demeritorie de lege. i. ꝙ poſſit dari aliquis actus qui de lege erit ſolum demeritorius preciſe perditionis vnius ptis charitatis. ꝛ illo actu habito ꝑdetur preciſe tanta pars charitatis ꝛ non tota queadmodū datur aliquis actus meritorius ꝑciſe certe partis. Unde certū eſt ꝙ infuſa non diminuitur actiue niſi demeritorie/ quia ſicut a ſolo deo ꝓducibilis eſt: ita a ſolo deo corrumpitur. Alio modo intelligitur ꝙ charitas ſimpliciter ꝛ abſolute ſit diminuibilis ſiue de lege ſiue preter legem ſiue ꝯtra legem. Hoc ſuppoſito dicitur ꝙ charitas i ſcđo ſenſu eſt diminuibilis. Patet/ bene ſequitur charitas eſt augmentabilis. ergo eſt diminuibilis ſimpliciter ꝛ abſolute. Patet ꝯſequentia. bene ſequitur/ eſt augmentabilis/ ergo poteſt illi addi vnus gradus de nouo ſeorſum/ ꝛ vltra. ergo deus poteſt ſeorſum corrumpere illum gradū/ quo facto diminuetur: ꝛ ſic eſt diminuibilis ſimpliciter ꝛ abſolute.

Caritas dupliciter diminuitur

¶ Secunda propoſitio. charitas non eſt diminuibilis primo modo. Contra hāc propoſitionez ſūt due o[redacted]bus viſis ꝛ impugnatis ꝓbabitur noſtra ſcđa propoſitio.

Scđa ppō.

¶ Prima quam videtur tenere. Altiſſi. eſt ꝙ charitas diminuitur per venialia. hoc modo. ſ. ꝙ primum veniale auffert vnam partem. ſecundum veniale ꝗuis eque graue ſicut primum non aufert tantum ſicut primum/ ſed ſolū ſubduplum: vt ſi primum veniale auferat vnum gradum: ſecundum veniale ꝗuis eque graue non auferet niſi medium gradum/ ꝛ tertiū veniale ſubduplum ad ſcđm/ ꝛ quartum ad tertium: ꝛ ſic conſequenter ꝛ iſto modo ſcđm hanc opinionē venialia non poſſunt diminuere charitatem ad non gradum vſꝙ ꝗtuncunqꝫ illa venialia multiplicent. ꝛ ſic venialia equalis grauitatis non auferunt equales partes eiuſdem charitatis ſcđz Altiſſ. ꝛ nunqꝫ remittit vſqꝫ ad nō gradū ꝑ venialia ſicut habitus ad bonū remittit ꝑ malū actū ꝛ ꝗtuncūqꝫ multiplicent mali actꝰ nūqꝫ abſorbet hō quin remaneat ſemꝑ aliquid habilitatis ad bonū. ¶ Alia ē opinio Richardi clymeto ꝙ charitas diminuitur per venialia ſecundū certam grauitatem illorum ꝛ per partes eiuſdem ꝗtitatis etiam. vt ſit ſortes ha

M.E.C.D. 2016

dens charitatem vt. viij. committit vnum veniale certe gra=
uitatis/ ſecundum eum tale veniale aufert vnam partem il
lius charitatis vt. viij. gratia exempli aufert vnum gradum
demeritoue elicit poſtea aliud veniale tante grauitatis cum
primo tale aufert vnum alium gradum charitatis ⁊ ſic per il
la duo venialia remanet charitas preciſe intenſa. vt. vj. et
ſic per. viij. venialia eiuſdem grauitatis cum primo aufertur
tota charitas. ¶ Et cum arguitur contra eũ. ergo charitas
poteſt perdi per ſola venialia. negat conſequentiã: quia quã
do elicit vltimum veniale qđ. ſ. eſt demeritorium perditionis
totius charitatis que reſtat/ dicit ꝙ tunc non peccat ſolũ ve=
nialiter ſed mortaliter: non ꝙ peccet mortaliter per venia=
le quod elicit: ſed peccat mortaliter omiſſiue quia tenetur
ſeruare charitatem quam non ſeruat. ideo peccat mortali=
ter: ⁊ iſte ſunt due opiniones oppoſite ſecunde poſitioni ſu=
perius poſite que licet non ſint multum ꝓbabiles neq̨ appa
rentes non tamen ſunt heretice. ideo arguitur contra am=
bas. Primo ſic. ſequitur ꝙ pro veniali quis puniretur eterna
liter ⁊ pena perpetua. Patet ſic/ ſit ſortes q̊ preciſe habet gra
tiam baptiſmalem: ⁊ nullam aliam: ⁊ primus actus quem eli
cit ſit venialis non ſufficiẽs tamen ad demerendum perditio
nem totius charitatis ſed ſolum vnius ptis/ ⁊ decedat imme
diate poſt illud veniale commiſſum ſine quocunq̨ bono mo
tu. i. merito perſonali. tũc ſolum p̃miabitur ratione charita=
tis ⁊ nõ ratione operũ. ergo ſcđm valorem charitatis in qua
decedit. ergo premiabitur minus perpetuo q̨̃ paruulus de=
cedens immediate poſt baptiſmũ: et pro veniali ſolũ ſine ra=
tione illius: ergo illo gradu certo glie quo paruulus p̃miabi
tur pluſq̨̃ ipſe ſortes/ eternaliter priuabitur ratione illius ve
nialis/ ⁊ vltra ergo pctm̃ veniale punietur eternaliter penã
dãni q̄ eſt maxima pena. Nam oĩs priuatio boni qđ alias in=
eſſet ⁊ nũc non ineſt ratione culpe dicitur pena damni alias
paruuli decedẽtes in originali non punirẽtur pena dãni. hoc
eſt manifeſte falſũ: ⁊ cõtra oẽs doc. ergo vtraq̨ iſtarũ duarũ
poſitionum eſt falſa. ⁊ hoc argumentũ equaliter currit ꝯtra
Additio ambas opiniones. [Hoc argumentũ eſt appreñs: ſed qui vel
lent ꝯteruire dicerent ꝙ nõ ſufficienter deſcribitur pena dã=
ni: ſed addendũ eſt ratione culpe mortalis in ſe vel in altero.
Sed fieret replica de obſtetricibus que meruerunt bonum
tẽporale a quo potuerunt impediri per ſolum pctm̃ veniale]
¶ Scđo arguitur ꝯtra ſecundam opinionẽ. ſequit̃ ꝙ quilibet
q̃ñcunq̨ peccat venialiter ꝙ teneret̃ confiteri de illis veniali
bus vel ſaltẽ de omiſſiõe. patet: incertũ eſt ſorti q̨̃tam chari=
tatem habeat. ergo incertũ eſt ei ſi habeat maiorẽ q̨̃ per ve
niale demereatur corrũpi/ ⁊ vltra/ ergo incertũ eſt ei an pec=
cet mortaliter. ergo tenetur ad minus ꝯfiteri ſub dubio de ve

M.E.C.D. 2016

nialibus/ ꝯſequens eſt abſurdū apud omnes doc. ꝙuis multiplicentur venialia ſine termino non tenemur illa cōfiteri ⁊ eſſet difficille multum multiplicare ſecundum illam opinionem quin charitatē corrumperēt. Relinquuntur ergo iſte opiniones tanꝙ minus probabiles. ⁊ ꝓbatur ſecunda propoſitio ꝙ non poſſit charitas diminui/ quia ſi ſic: hoc eſſet per veniale vel mortale/ non per veniale vt probatum eſt: nec ꝑ mortale quia mortale nō illā diminuit: imo totaliter aufert demeritorie. igitur reſolutorie habent iſte due propoſitiones vere. Prima ꝙ ſimpliciter ⁊ abſolute poteſt diminui charitas. Secūda ꝙ non poteſt diminui de lege. ¶ Contra hanc ſecundam propoſitionem. Gre. in. xvij. d. ⁊ de Aliaco poſt eum faciunt tale argumentum. Sit ſortes qui habeat charitatē vt iiij. eliciat actum meritoriū quo augeat preciſe ſuam charitatem per vnum gradū ita ꝙ talis actus ſit preciſe meritorius vt vnū: ⁊ talis gradus ſit a. tunc charitas ſortis habebit quinꝙ gradus. tunc ſic arguitur / poteſt dari vnus actus preciſe demeritorius vnius gradus ſicut actus erat meritorius vnius gradus. ergo illo gradu deperditur preciſe tantum de charitate quantum acquirebatur per actum meritorium vt vnum/ ⁊ per conſequens remittitur charitas/ ⁊ non totaliter aufertur. ꝙ poſſit dari actus eque demeritorius. Patet: poteſt dari actus minus meritorius puta veniale/ ⁊ poteſt dari magis demeritorius. ergo poteſt dari vnus equaliter demeritorius ſicut. a. actus meritorius. ¶ Ad argumentum admitto caſum/ ⁊ diſtinguo ꝙ poſſit dari actus eque demeritorius preciſe ſicut eſt actus/ a/ meritorius. vel in illa diſpoſitione in qua nūc eſt ſortes puta hn̄do gratiam vt. v. ⁊ ſic negat. vel ꝙ poſſit dari eque demeritoriꝰ ſimpliciter: ⁊ ſic ꝯceditur. Dico ſcd̄o ꝙ actus non ſunt ꝯparabiles adinuicē ſcd̄m meritum ⁊ demeritū. ⁊ tunc argumentū eſſet fruſtratū/ ſed hoc admiſſo/ dico ꝙ poſtꝙ habet charitatē vt quinꝙ non poteſt dari aliqͣs eq̄ demeritorius preciſe. nā ſortes meretur augmētum vnius gradus gr̄e ⁊ certū gradū btitudinis: ⁊ nō totā btitudinē ex illo gradu a. q̄ gr̄e ꝓcedēti correſpōdet aliquid btitudinis ⁊ ſortes non pōt elicere actū demeritoriū moraliter qn̄ demereat totā beatitudinem quia eſt dignus. ergo plus demeret de ꝑditione gr̄e ⁊ btitudinis ꝙ̄ prius merebat de acqͥſitione per actū meritoriū vnius ⁊ preter hoc demeret penā ſenſus: ergo non pōt dari aliqͣs actus demeritorius qn̄ ſit magis demeritorius ꝙ̄ meritorius erat ꝓciſe actꝰ vnius gradus/ ſ3 ſimpliciter ⁊ abſolute pōt dari eq̄liter meritorius ⁊ demeritoriꝰ ſed nō cū iſta circūſtantia in habēte charitatē vt qͣnꝙ vel in illo q̄ immediate habuit. ¶ Tertia ꝓpō/ pctm̄ veniale bn̄ remittit feruorē charitatis. vn̄ feruor charitatis infuſe eſt actus ex charitate īfuſa elicitꝰ/ vel ē hitꝰ acqͥſitꝰ ex illo actu vt dicit de

Veniale remittit feruorē caritatis

M.E.C.D. 2016

Aliaco. vt ſortes habens charitatem infuſam / ex tali chari tate infuſa elicit dilectionem dei ſup oĩa talis dilectio eſt fer= uor charitatis infuſe ex illo actu derelinquitur habitus aliquis q̃ vocatur etiam feruor charitatis infuſe. Probatur tertia pro poſitio. ſit aliquis diligendo deũ ſuper oĩa cũ hoc peccet ve= nialiter amando creaturam / tunc nõ tm̃ diligit deũ ſuper oĩa q̃ntum diligeret ſi non haberet illam dilectionẽ venialẽ crea ture / quia pluribus intentus minor eſt ad ſingula ſenſus. er= go occaſionaliter remittitur. i. redditur minus inteſus q̃ fo= ret ſine tali actu veniali. Preterea / certũ eſt q̃ ipſe actus ve= nialis remittit habitũ acquiſitũ ex actibus ꝯtrariis. ⁊ illi ac= tus ꝯtrariĩ erant a charitate: quia erãt meritorĩj: ergo pec= catũ veniale remittit feruorẽ charitatis. Sed queſtio ẽ vtrũ poſſit totaliter auferre charitatẽ ſiue feruorẽ charitatis. Di citur q̃ aliqđ veniale aliquẽ feruorẽ totaliter poteſt auferre ⁊ eſt ei incõpoſſibile. vt veniale quo volo mentiri iocoſe eſt incompoſſibile nolitioni qua nolo mentiri iocoſe: ſed nullum veniale eſt incõpoſſibile cuicunq̃ feruori ſimpliciter vt quo= cunq̃ dato erit dabilis aliquis feruor charitatis cui non re= pugnat: licet aliis feruoribus repugnet: ⁊ ſic aliqđ veniale põ aliquẽ feruorẽ totaliter diminuere ꝯtrarie / ſed non demeri= torie ❡ Dubitatur vtrũ ſit aliqđ pctm̃ veniale quod ſit incõ= poſſibile cuilibet merito: hoc eſt an iſta ſint incompoſſibilia / mereri ⁊ peccare venialiter. Et apparet q̃ nõ: q: veniale nul laꝫ aufert charitatem: ergo. ❡ In oppoſitũ arguitur: odium dei ſubrepticiũ non ſtat cũ merito. Patet: bene ſequitur ille me= retur: ergo habet actũ q̃ eſt dilectio dei ſuper omnia vel qui ex illa procedit. nã qui meretur oportet ipſum habere actum immediate circa deũ vel circa creaturã imperatũ a dilectione dei ſuper omnia: ſed implicat q̃ quis habeat odium dei ſubre pticium ⁊ q̃ amet deum ſuper omnia: cum nullus poſſit ſimul amare ⁊ odire idem obiectum cum ergo queritur vtrum ſit aliquod veniale q̃ cuilibet merito repugnet. dico q̃ non: quia odium dei ſubrepticiũ ſupponendo q̃ ſit tale (Nam occham in quolibeto dicit nullum tale eſſe ponendum. ⁊ odire deum illo) implicat mereri odio. modo implicat odire deum ⁊ ama re eum ſecundum eandem rationem ⁊ adequate. ſed nõ im= plicat odire deũ ⁊ eũ amore ſecundũ diuerſas rationes. vt nõ implicat odire ſubrepticie ⁊ amare deliberate / ſed hoc con= ceſſo q̃ iſta duo non ſtent vt mereatur oportet diligere deuꝫ ſuper omnia / ideo odium ſubrepticium ſtabit cum merito a= ctuali imperato a dilectione dei.

❡ De reſurgente a peccato an reſurgat ad maiorem gratiam ⁊ gloriam. Cap. xv.

M.E.C.D. 2016

COnſequenter querit̄. Utrū qui cecidit a gratia & poſtea reſurgit reſurgat ad maiorem gratiam et omitto modos quibus reſurgit quia notum ē ꝙ nullus reſurgit ad gratiā niſi per penitentiā. Quātum adhoc ſit prima propoſitio. Quicunqȝ reſurgit a peccato mortali ad minus ſemp reſurgit ad equalem gloriam ſiue ad dignitatem equalis glorie ſiue ad acceptationem ad equalē gloriam quod idem eſt. Unde exiſtēs in mortali ſecundum preſentē iuſticiam non eſt acceptatus ad gloriam: ſed quando reſurgit non ſolum reſurgit ad habitum infuſum. i. ad grām ſed de nouo ad acceptationē ad gloriam ſecundum preſentem iuſticiā: ꝓbatur propoſitio: quia oppoſito dato ſequit̄ ꝙ quis ꝑ peccato dimiſſo eternaliter puniret̄/ & iſta eſt vnica ratio efficax ad hoc ꝓbandum. Patet cōſequentia. bene ſequit̄: iſte reſurgit ad minorem acceptationem glorie ꝙ̄ prius fuit acceptatus: ergo ſi nunc decederet minus p̄miabit̄ ꝙ̄ ſi deceſſiſſet an̄ caſum. i. an̄ꝙ̄ cecidiſſet a gratia. hec ꝯña eſt euidens/ & vltra/ iſte minus p̄miabit̄ ſi nunc decedat ꝙ̄ ſi deceſſiſſet an̄ꝙ̄ caderet a grā: ergo per aliquem gradum minus p̄miabit̄: ergo illo gradu perpetuo priuabit̄ ꝓpter caſū. tunc ſic arguit̄ illo gradu perpetuo priuabit̄ ꝓpter illud peccatum: ergo ꝓpt̄ peccatum dimiſſum ꝑpetuo priuabit̄/ & illa priuatio eſt pena: ergo puniet̄ perpetuo ꝓ peccato dimiſſo. conſequens eſt falſum. patet per Ezechielē ſi conuertat̄ peccator/ omnium iniquitatū eius non recordabor. ſupple quantum ad punitionem et̄nam. igit̄ prima ꝓpō vera. Secunda ꝓpoſitio ꝓbabilis eſt etiam eius oppoſitum ꝓbabile eſt: quicunqȝ reſurgit/ ad minus reſurgit ad equalē grām. Iſta non poteſt ita efficacit̄ ꝓbari ſicut prima/ & ſupponit ꝙ p̄ciſe penes equalitatem vel inequalitatem grārum ſit equalitas vel inequalitas acceptionis ad gloriam ſecundū p̄ſentem iuſticiam. Etiam prius allegate ſunt opiniones cōtrarie ꝙ non ſolum valori grē correſpondet valor glorie/ ſed valori grē & valori operum. Unde dicit Sco. ꝙ non ſemper oportet hominem reſurgere ad equalem grām ſed opȝ ſemper ipſum reſurgere ad maiorem gloriā. tamen ſuadeo iſtā ſecundam ꝓpōnem quaſi eodem argumento ſicut primam. Arguit̄ ſic. ꝙ̄uis non ſolū reſpondeat valor glorie valori gratie: cuilibet tamen grē aliquid glorie correſpondet diſtinctū (ſcd̄m illam opinionem) a gloria correſpōdet operibus/ ergo ſi ſortes reſurgat ad minorem grām/ etiam reſurget ad acceptationem minoris glorie. conſequens eſt iprobatū in p̄ma ꝓpoſitione: ꝙ̄uis non reſurgat a debito totius glīe ſoli gratie debite nichilominus cuilibet gradui grē correſpondet aliquid glorie debitum a gloria correſpondente grē et a glīa correſpondente opibus. ergo ſi reſurgit ad minorē gra

tiam/ ſimiliter etiam ad minorem gloriam. nam bene ſequit̃
reſurgit ad minorem glĩam debitam gratie: ergo ſimplici=
ter reſurgit ad minorẽ glĩam. Patet: ſortes qui reſurgit quã
tum ad debitum operibus reſurgit ad equalem gloriam: ſed
ex parte gratie reſurgit ad minorem: ergo reſpiciendo ad to
talem gloriam ad quam reſurgit talis reſurgit ad minorem
Tertia ꝓpõ gloriam. Conſequens eſt improbatum in prima ꝓpoſitione.
ergo ꝓpoſitio ſecunda relinquit̃ vtcunq̃ probata. ¶ Tertia
propoſitio quam multi ponunt et in qua eſt quaſi tota diffi=
cultas. Quicunq̃ reſurgit/ reſurgit ad maiorem et gratiã
et gloriam. Patet: quicunq̃ reſurgit/ primo reſurgit ad oẽm
grãm quam prius habuit ꝛ ad omnem glĩam prius ſibi debi
tam/ ꝛ cum hoc reſurgit ad vnum gradum grẽ quem non ha
bebat ꝛ ad vnum gradum glorie qui prius illi non debebat̃.
igitur tertia ꝓpoſitio vera. Prima pars huius ꝓpoſitionis
patet ex ſecunda ꝓpõne: ꝛ ſecunda ex prima. Tertia pars pa
tet: ſcilicet ꝙ reſurgat ad gradum grẽ quem prius non habe
bat: ꝛ glorie qui prius non ei debebatur. nam quicunq̃ reſur
git hoc eſt per opus meritorium. ergo ratione illius operis
meretur gradum gratie quem nunq̃ habuit ꝛ vnum gradũ
glorie qui nunq̃ fuit ei prius debitus. igitur. Et iſta eſt ꝓpo=
ſitio guillermi pariſienſis in libro de ſacramẽtis tractatu de
ꝓudentia. Unde non eſt difficultas ꝙ quicunq̃ reſurgit per
ſacramentũ quin reſurgat ad vnum graduꝫ gratie ꝛ glĩe nõ
prius habite nec debite: quia ex vi operis operati cõfert̃. Sꝫ
eſt difficultas de illo qui reſurgit ſine ſacramentis: hoc eſt ex
vi operis operantis. i. ex diſpoſitione ꝛ bono motu volunta=
tis. ꝛ ꝙ ſit difficultas ſic ſuadeo/ ſit ſortes qui cecidit a gratia
ꝛ glĩa vt octo/ reſurgit a peccato per contritionem ſolum. in
ꝑmo inſtanti quo eſt in gratia non eſt dignus maiori gloria
q̃ prius: ergo non reſurgit ad maiorem gloriam. Patet an=
tecedens. in primo inſtanti in quo eſt in gratia poſt caſuꝫ nul
lum opus elicuit ex gratia. ergo poſt caſum nichil meruit de
gloria/ et non acquirit aliquid de glĩa ex vi operis opati. igi=
tur. vnde dictum eſt ꝙ nullum opus eſt meritorium niſi ſit ex
gratia. ideo cum diſpoſitio eſt prior natura q̃ gratia: non eſt
meritoria. Uñ ſortes reſurgens ex vi operis operantis ĩ hoc
inſtanti non meretur aliquid glĩe. Patet quia in hoc inſtanti
non operatur ex gratia. ꝛ poſt caſum nunq̃ operatus ex gra=
tia: ergo poſt caſum non eſt dignus maiori gloria q̃ erat an=
teq̃ caderet. ꝛ hoc apparet multum ꝓbabile. ꝛ hoc videtur
Eliphat'' ſentire Eliphat in prima diſtinctione ꝙ quicunq̃ reſurgit ex
vi operis operantis / reſurgit ad equalitatem gratie. Sꝫ cõ
tra hoc arguit̃. ſi iſte ſurgeret (non dico reſurgeret) ita ꝙ nũ
q̃ fuiſſet in gratia prius: ſurgeret per opus operans ad ali=
quem gradum gratie quẽ nunq̃ habuit: ergo ratione iſtius

M.E.C.D. 2016

boni motus q̃uis non ſit/ a/ charitate debet aliquis gradus
gratie. ergo cum reſurgit non ſolum reſurgit ad gratiã quã
habuit ante caſum/ ſed cum hoc ad gradum vltra qui debe=
tur illi diſpoſitioni per quam reſurgit. et ponitur talis analo
gia/ ſit ſortes adultus non baptizatus qui nunq̃ fuit in gra=
tia. eſt poſſibile ꝙ acquirat gratiam ex vi operis operantis:
id eſt per bonum motum voluntatis quo vult effici chriſtia=
nus et baptiſari ſed non habet oportunitatem: quia non in=
uenit ſacerdotem paratum. ꝛ ſi eum peniteat veteris vite ſi
bi confertur gratia anteq̃ recipiat ſacramentum baptiſmi/
et talis nunq̃ habuit gratiam ꝛ non confertur niſi per opus
operans. ergo iſti diſpoſitioni que eſt bonus motus ſortis de
bet aliquid gratie ꝛ non minus deberetur ei q̃ ſi fuiſſet prius
in gratia. ergo ille qui fuit prius in gratia. reſurgens per bo
num motum non ſolum reſurgit ad equalem/ ſed etiã ad ma
iorem grãm/ ꝛ ex conſequenti ad maiorem gloriam ei debi=
tam. ꝛ hoc videtur michi concedendum. [Hoc argumentū
eſt bonum ad probandum ꝙ in primo inſtanti quo gratia Additio.
infunditur concurrit ad actum alioquin aliquis habebit vi=
tam eternam qui nunq̃ elicuit meritorium ꝛ non habuit ſa=
cramentum vllum quod non concedo.] Et ad argumentū
in oppoſitum/ quando quis reſurgit in primo inſtanti verū
eſt dicere ꝙ non meretur per bonum motum/ quo reſurgit.
ergo nec meretur gratiam/. quia per quamcunq̃ meretur
gloriam meretur gratiam nec prius merebatur poſt caſum
a gratia/ quia non operatur ex gratia. ergo meretur/ nec an
te merebatur. dico admittendo caſum ꝙ ſortes in hoc primo
inſtanti reſurgat per bonum motū/ verum eſt ꝙ in illo non
meretur de condigno/ quia iſte bon⁹ motus eſt a ſola natu=
ra et non a charitate (etiam ſuppoſito auxilio diuino) ſed di
co ꝙ meretur de congruo quia ex diſpoſitione qua habet ta
lia ſecundum legem deus infundet gratiam. ſed vltra illam
infundetur aliquid gratie ratione illius diſpoſitionis/: ꝛ con
ſequenter meretur aliquid glorie. Difficultas circa ſecun=
dam et tertiam propoſitiones. ex illis ſequitur ꝙ aliquis re=
ſurgeret et non poſſet dari certus gradus gratie ad quam
reſurgeret: patet: capio ſortem qui per totam horam prece=
dentem terminatam ad hoc inſtans merebatur intenden=
do bonum motum ſucceſſiue/ in hoc inſtanti terminante ho
ram peccet mortaliter/ quia in illo inſtanti poteſt elicere vo
litionem prohibitam vel omittere aliquid quod precipitur
eliciendum pro illo inſtanti ſub pena peccati mortalis. illo ca
ſu poſito arguitur ſic. nõ datur certus gradus gratie a quo
cadit ergo quando reſurgit non datur certus gradus gra
tie ad quam reſurgit. patet antecedens p̃mo in hoc inſtanti

iſte non habet grãm / quia eſt in mortali per caſum poſitum /
ꝛ non poteſt dari maxima grã quam habuit prius. ergo non
daẽ maximus gradus grẽ a quo cadit. conſequentia eſt cer
ta .et minor ꝓbatur. quacunqꝫ gratia ſignata ante illud in=
ſtans adhuc aliquid merebatur quod addebatur illi gratie
precedenti. ergo illa non erat ſumma. Unde communiter di
cit apud Gregorium ſi ſit aliqua qualitas que ſucceſſiue in=
tendatur vſqꝫ ad aliquod inſtans ꝛ in illo annichileẽ tota a
deo ꝙ non datur certus gradus qualitatis qui fuerit / ergo
in ꝓpoſito ſi ſortes per totam horam mereatur vſqꝫ ad hoc
inſtans / ꝛ in hoc inſtanti peccet: non datur ſummus gradus
a quo cadit / ꝛ non reſurgit niſi ad illam a qua cecidit / ꝛ ad il
lam que debetur diſpoſitioni per quam reſurgit .ergo cum
non detur ſummum a quo cadit non dabitur ſumma grã ad
quem reſurget :ꝛ hoc eſt impoſſibile ꝙ ſit aliqua qualitas in
inſtanti quin detur ſummum eius . Dico ꝙ iſta ſunt conce=
dẽda. Primũ: nõ daẽ ſumma grã quã ſortes habuit. Scðm. nõ
daẽ ſumma grã qua ſortes fuit dignus. ꝛ ſic nõ datur nec ſum
ma gratia a qua cecidit / nec ſumma glĩa a cuius debito ca=
dit. nam quocunqꝫ gradu glorie ſortes fuit dignus in inſtan=
ti poſteriori maiori fuit dignus / quamcunqꝫ grãm in inſtan=
ti habuerit in inſtanti poſteriori maiorẽ potuit habere. Ter
tium concedendum ꝙ quando reſurgit non ſolum reſurgit
ad grãm quam habuerit nec ſolum ad debitum glĩe ꝑus de=
bite: ſed reſurgit ad totam grãm quam habuiſſet in illo inſtã
ti / et ad totum debitum glĩe que debita fuiſſet in illo inſtan=
ti. Datur analogia. aliquis adultus accedit ad baptiſmum /
baptiſatur / tamen ponit obicem ne recipiat grãm baptiſma
lem / ſi poſtea reſurgat talis reſurget ad illam quam habu[i]
ſet in baptiſmate ſi non poſuiſſet obicem. Similiter dico in ꝓ=
poſito .ſortes per totum tempus meretur augmentum grẽ
ſucceſſiue vſqꝫ ad illud inſtans terminans horam ꝛ in illo p[o]
nit obicem ꝛ ſi non poſuiſſet in illo inſtanti fuiſſet gratia int[ẽ]
ſior ꝛ maior gloria debita ꝙ̃ prius ꝙ̃uis non fuiſſet in illo in=
ſtanti primo merita capiendo ly merita nominaliter . Ideo
cum reſurgit / reſurget ad totum illud quod habuiſſet et de=
bitum fuiſſet ei in illo inſtanti . Et ſic dicta ſufficiant de virtu
tibus theologicis.

¶ Tractatus tertius de virtutibus moralibus et vitijs oppoſitis.

De diuiſione virtutis in moralẽ ꝛ intellectualẽ. ¶ Capitulum primum.

M.E.C.D. 2016

IMpoſito fine de virtutibus ſup
humanis.i.theologicis: conſeq̄n
ter agendum eſt de virtutibꝰ hu
manis. ꝛ p̄ſupponitur diſtinctio
poſita ſupꝛa quando quereba=
tur quomodo differunt theolo=
gice ꝛ humane. ¶ Dictum enim
eſt quia humane ſunt circa ali=
quod obiectuꝫ ſecundum aliquā
rōnem que non excedit humanā
rōnem. ¶ Iteꝫ ſunt acquiſite/ a=
lie vero infuſe. vnde .ſ. Tho. nul=
las ponit theologicas acq̄ſitas. his ſuppoſitis. queritur vtrū
virtus bene diuidat̄ in intellectualem ꝛ moꝛalem. Et appa=
ret ꝙ non virtus intellectualis non eſt virtus. ergo virtꝰ non
bene diuiditur in intellectualem ꝛ moꝛalē. patet antecedēs/
habitus ille non eſt virtus cuius actus eſt indifferens ad bo
nitatem vel malitiam. ſed actus virtutis intellectualis ē hu
iuſmodi. igitur. Relinquo maioꝛem ſatis notam ex auctoꝛita
te Auguſti. dicentis virtutibus nunq̄ꝫ contingit male vti: ſup
ple elicitiue. hoc eſt nunq̄ꝫ contingit actum habitus virtuo=
ſi eſſe malum. patet minoꝛ/ inter virtutes intellectuales vna
ponitur ſcientia/ ſed actus ſcientificus eſt indifferens ad bo
num ꝛ ad malum. nam ſtat aliquem ex habitu ſcientifico eli
cere actum/ ꝛ illum in bonum ꝛ in malum finem oꝛdinare.
ideo actus virtutis intellectualis eſt indifferens ꝛ ad bonū
et ad malum. Igitur virtus non bene diuiditur/ pꝛima ſui di
uiſione in moꝛalem ꝛ intellectualem. ¶ In oppoſitum tamē
eſt Ariſtoteles ſexto ethicoꝛum/ qui poſtq̄ꝫ tractauit de vir=
tutibus moꝛalibus in pꝛecedentibus libꝛis/ conſequenter in
ipſo ſexto tractat de intellectualibus. ¶ Pꝛo ſolutione huius
difficultatis notandum eſt ex doctrina ſancti Thome/ ꝙ ali=
quis habitꝰ dupliciter dicitur virtus. Uno modo/ quia facit
facultatem alicuius operationis bonaꝫ q̄ de facto eſt/ vel po
teſt eſſe bona. Secundo modo. quia facit vſum illius habitꝰ
eſſe de facto virtuoſum. Pꝛimo modo dicit virtutes intelle=
ctuales eſſe virtutes. Nam ſcientia facit facultatem ad actū
ſcientificum qui actus eſt bona operatio ipſi potentie intelle
ctiue. Similiter intellectus habitus facit facultatem ad aſ=
ſenſum pꝛemiſſarum ſiue pꝛincipioꝛum que ſunt operatio=
nes bone intellectui potentie: ſed habitus non facit ꝙ vſus
ſuimet ſit bonus ꝛ virtuoſus/ quia hoc dependet ex libero
arbitrio volūtatis: hoc ē talis h̄itus nō iclinat ad hoc vt vſus
eiꝰ ſit bonus. patet/ nunq̄ꝫ aliq̄s vſus eſt bonus aut virtuoſus
niſi per actum voluntatis. ſed habitus intellectuales non
inclinant ad actus voluntatis. ergo ſecundum ſe non incli=

M.E.C.D. 2016

nant ad hoc vt vſus ad illam operationem ſit bonus. habet ergo q̄ capiendo virtutē primo modo / virtutes intellectuales ſunt virtutes: ⁊ non ſecundo modo capiendo ſole virtutes morales ſunt virtutes. ⁊ in prima diuiſione capit virtus vt eſt quid commune ad illas duas acceptiones nunc poſitas. ideo reſpondetur ad argumentum prius factum / habitus ille non eſt virtus cuius actus eſt indifferens ⁊ ad bonū et ad malum. verum eſt q̄ habitus ille non eſt virtus ſecundo modo cuius actus eſt indifferens. ſed bene primo modo Dico q̄ aliquis habitus eſt virtus cuius actus eſt indifferēs ad bonitatem vel maliciam puta per bonam / vel malā relationem voluntatis in finem / Unde ſtat actum alicuius habitus artis eſſe malum ꝓpter malam relationem. De diſtinctione virtutum intellectualium adinuicem non intendo ꝑ nunc tractare. ſed accedo ad morales mouendo queſtionē de diſtinctione illarum adinuicem in communi. ¶ Utrū ſcilicet bene diſtinguantur in prudentiam fortitudinē iuſticiam ⁊ intēperantiam. ⁊ videt̄ q̄ non / q: prudentia eſt virtus intellectualis. ergo non debet poni inter morales. patet antecedens / quia actus prudentialis eſt iudicare de agendis / mō iudicare eſt act⁹ intellectus. ergo ⁊ eius habit⁹ q: h̄it⁹ ⁊ act⁹ ab eo elicitus ſemper ſunt in eadem potentia. Non eſt difficultas de aliīs tribus quin ſint morales ſed difficultas eſt de ipſa prudentia. ¶ Unde prudentia ſecundum eſſentiam eius eſt intellectus / quia eſt ſubiectiue in intellectu ⁊ eius actus eſt intellectualis. ſed ipſa prudentia eſt virtus moralis ſecūdum materiam / ſiue ſecundum obiectum / quia verſatur circa illud obiectum circa quod verſantur cetere morales virtutes. ⁊ ſic ſecundum ſuam naturam ⁊ eſſentiam dicitur intellectualis / ſecūdum vero materiam moralis. Item ipſa prudētia magis accedit ad eſſe virtutis moralis q̄ꝫ cetere quattuor alie intellectuales ſcientia / ſapientia / ars ⁊ intellectus: patet ſexti ethicoꝝ tertio. quia alie ſecundum ſe non faciunt vſus bonos. ſed ipſa prudentia non ſolum dicit facultatē ad operationem immo facit vſum ſingularum aliarum bonum notum eſt enim q̄ prudentia facit vſum iuſticie bonum: hoc eſt niſi adeſſet actus prudentie nunq̄ꝫ eſſet bonus ipſius iuſticie vſus ⁊ ſic de aliīs dicendum eſt puta q̄ ipſa prudentia facit vſus aliarum bonos. Patet igitur / q̄ tres ſunt virtutes morales ſecundum eſſentiam: altera vero puta prudētia eſt ſolum moralis ſecundū materiam. intellectuales vero ſunt ſecundum eſſentiam intellectualem. [Prudentia facit vſum

Additio. aliarum virtutum bonum / ⁊ quia circa eandem materiam verſatur dicitur moralis obiectiue ⁊ vſiue alię nec vſiue nec obiectiue ſunt morales.]

M.E.C.D. 2016

¶De actibus prudentie. Cap.ij.

Conſequenter videndum eſt de actibus pruden
tie qui cōmuniter a doctoribus tres aſſignātur
ſcʒ eubolia/ſyneſis/ꝛ nomin/ꝛ an diſtinguantur
inter ſe. Pro declaratione notandum ꝙ Eubo=
lia ſecūdum Thomam eſt actus quo bene con
ſiliamur. Syneſis eſt iudicatiua ſiue iudicium
de agendis ſecundum communem legem. nomin eſt preci=
pere ſecundum ipſam rationem naturalem in his in qui=
bus deficit lex communis. primus igitur actus eſt Eubolia .i.
conſiliari. Secundus ſyneſis .i. iudicare. Tertius eſt p̄cipere
ꝛ iſte vltimus actus .ſ. p̄cipere ſecundum Tho. vocatur pro=
prie prudentia. Unde dicit p̄ma ſecunde. queſtio .lvij. ꝙ iſti
tres actus diſtinguntur realiter abinuicem. ꝛ ſic ſe habent
ꝙ ſemper poſterior eſt principalior priore. Unde eubolia ſeu
recte conſiliari: ſeu recte inquirere eſt actus prudentie mi=
nus p̄ncipalis ꝙ̄ iudicare. ratio eſt quia ille actus nō eſt niſi
ꝓpter ſecundum .i. ꝓpter iudicare immo quando habetur
iudicium non eſt amplius opus inquiſitione. ideo p̄mus act⁹
eſt ꝓpter ſecundum .i. ꝓpter iudicare. dicit vltra .s. Tho. ꝙ
vltra actum ſecundum ponitur tertius actus perfectiſſimus
.ſ. p̄cipere. ꝛ ratio eſt (dicit) nam cum actu ſecundo ſcʒ iudica
re ſtat peruerſitas in affectione alias non poſſet quis agere
contra conſcientiam: ꝛ iſte p̄us eſt actus prudentie .ſ. p̄cipere
cum quo non ſtat peruerſitas: ꝛ de iſto dicitur omnis malus
ignorans. ꝛ habitus inclinans ad iſtum actum eſt habit⁹ p̄n=
cipalis prudentie qui connectitur cum virtutibus moralib⁹
quē non ſtat eſſe ſine morali virtute. Unde facile ex iſta di=
ſtinctione actuum prudentie poſſunt intelligi multi paſſus.
ſ. Tho. Actus prudentie vocat partes potentiales inclinā=
tes ad tertium actum. ꝛ ponit diſtinctionē realem inter illos
actus ꝛ quia non poſſum bene capere hanc opinionem: ar=
guitur ꝙ non ſit ponendus ille tertius actus ſcʒ p̄cipere. ꝛ nō
eſt difficultas quin duo p̄mi ſint ponendi. Dicit ſanct⁹ Tho.
ꝙ poſtꝙ̄ intellectus iudicat dandam eſſe elemoſinaʒ/habet
alteruʒ actum qui exprimitur per ly fac. vel des. quo habito
neceſſitatur voluntas ad volendum dare. Arguitur contra
hoc. nam ſecundū Ariſtotelem non ponuntur niſi tres ope=
rationes intellectus .ſ. ſimplex apprehenſio/diſcurſus/ com
poſitio vel diuiſio: ſed ille tertius actus quē ponit non eſt ſim
plex apprehenſio neqꝫ diſcurſus. ergo eſt compoſitio vel di=
uiſio: ꝛ nō eſt compoſitio vel diuiſio apprehēſiua. ergo eſt iu=
dicatiua/ꝛ ſi eſt iudicatiua: ergo non apparet ꝙ ſit ponēdus
actus p̄cipiēdi diſtinct⁹ ab actu iudicandi. ¶Secūdo arguit̄
ſic. habito actu iudicādi ſcd̄m eū non neceſſario ſequit̄ actus
p̄cipiendi: quia alias cuʒ actu iudicandi nunꝙ̄ ſtaret elicitio

M.E.C.D. 2016

oppoſiti/ vt habito actu iudicatiuo ꝙ dāda eſt elemoſina nō
neceſſario ſequitur actus p̄cipiendi.ſ.des vel fac. Tunc ar=
guitur ſic illo actu iudicandi habito ſine ꝓductiōe actus p̄ci
piendi: vel poſſum elicere volitionem conformē illi iudicio:
vel non. Si dicas ꝙ non poſſum. contra. poſſum ex ſimplici
apprehenſione ſecluſo actu p̄cipiendi. ergo poſſum etiam ex
iudicio ſecluſo etiam quocunq; alio actu ſequente. Si dicas
ꝙ poſſum. Arguitur ſic/ illa velitio eſt bona. ergo ſuperfluit
actus p̄cipiendi ad bonitatem illius actus. Antecedens pa
tet/ primo talis volitio eſt elicita libere et ſcienter quia ſcio
hoc eſt faciendum ⁊ ꝓpter hoc.i.finem debitum ⁊ circa ma=
teriam debitam. Et iſta ſufficiunt ad bonitatem actus mo=
ralis ſecūdum Ariſto. ergo ſuperfluit ille tertius actus quē
ponit thomas. ¶ Tertio ſic. ipſe ſcȝ Tho. videtur dicere ꝙ
iſte actus iudicandi non eſt perfectiſſimus actus prudentie
quia cum tali ſtat peruerſitas in affectione ſed actus ille ter
tius ſcȝ p̄cipere eſt perfectiſſimus: quia cum illo non ſtat per
uerſitas in affectione. ¶ Contra. vel cauſatur mere libere
vel pure naturaliter talis actus p̄cipiendi. Si dicas ſecun=
dum ergo cum mere naturaliter ad illum actum p̄cipiendi
ſequit̄ elicit iō: ergo nec hoc nec illud erit boum aut vitioſuȝ
patet conſequentia/ nichil eſt bonum aut malum moraliter
niſi libere eliciatur vel imperetur. ergo ſi tam p̄cipere q̄ȝ eli
cere cauſentur neceſſario neutrum erit bonum. Si dicatur/
ꝙ ille tertius actus ſcȝ p̄cipere cauſatur libere: ſed ad illum
neceſſario ſequitur elicitio in voluntate. tunc ſequitur/ ꝙ bo
nitas aut malitia moralis eſſet attribuenda actibus intelle
ctus et non voluntatis. Patet conſequentia: quandocunq;
ſunt duo actus ſic ſe habentes ꝙ vnus eſt liber in ſe ⁊ alter
neceſſario ſequitur ad primū: ille ſecundus non habet liber=
tatem ꝓprie dictam niſi in primo: quia tota bonitas aut ma
litia attribuitur primo/ ideo hac ratione actus exterior non
dicitur habere propriam malitiam diſtinctam ab interiori/
quia neceſſario ſequitur ad primum ſi non ponatur impedi=
mentum. ergo cum primus actus libere elicitus ſit p̄cipere/
⁊ ad illum in voluntate neceſſario ſequat̄ elicere: tota boni=
tas illius electionis eſt attribuenda actui qui eſt p̄cipere: et
ſic actus voluntatis eſſent ſolum boni vel mali denominatio
ne extrinſeca: quod nullus doctorum concedit. Ideo dico ꝙ
vltra conſiliari quod eſt vnum preuium ad actum pruden=
tie non eſt ponendum aliquid preter iudicare ſiue preter iu=
dicium practicum. Ut intellectus iudicat ꝙ danda eſt elemo
ſina/ non eſt opus amplius inquiſitione vltra tale iudicium/
⁊ non video quis alter actus eſſet ponendus pro actu pru=
dentie immo ille actus iudicandi ſufficit ad voluntatem vt
recte eliciat: ⁊ ſi non habeat tale iudicium non ſcienter eli=

M.E.C.D. 2016

cit.⁊ ſic tenent omnes docto. nam voluntas non eſt ancilla
intellectus:ſed ediuerſo intellectus eſt ſeruus ipſius volun=
tatis.ideo reſolutorie dicẽdum eſt ꝙ illud recte iudicare eſt
ꝓprius actus prudentie:⁊ non eſt ponendum tale precipere
diſtinctum ab ipſo iudicio. [Argumentum fortiſſimum con=
tra Tho.ꝙ non ſit ponendus actus ille qui vocatur ꝑcipere Additio.
ſed ſufficiunt conſiliare ⁊ iudicare:ſed non bene capio quis
eſt proprius actus conſiliationis que vocatur Eubolia. Si
dicas ꝙ ſit talis actus:volo inquirere de bonitate vel mali=
tia actus:tunc Eubolia eſſet actus vel habitus voluntatis ⁊
non intellectus.Si dicas/eſt tale iudicium inqurendum eſt
de bonitate vel malitia actus:tunc eſt idem cum iudicare ⁊
hoc apparet.]

¶De actuali prudentia an requiratur ad quãlibet
operationem ſtudioſam. Cap.iij.

Onſequenter videndum eſt.vtrum ad quãlibet
operationem virtutis neceſſario requiratur ac
tus prudentialis puta aliquod iudicium quo iu=
dicetur hoc eſſe faciendum vel non faciendum:
ꝓſequendum vel fugiendum. Et arguitur ꝙ ſic.
duplici auctoritate Ariſto. Dicit enim in ſecundo ethi.diffini
ens virtutem ꝙ eſt habitus electiuus in mediocritate conſi
ſtens determinata ratione.ergo videtur ex hoc ꝙ anteꝗ̃ ac
tus aliquis ſit virtuoſus requiritur ꝙ obiectum illius ſit me
dium ſecundum determinationem ratiõis:⁊ hoc nichil aliud
eſt ꝗ̃ eſſe dictatum a recta ratione.ergo ad operationẽ vir=
tutis neceſſario requiritur actus prudentialis. Inſuper dicit
Ariſto.ꝙ ad bene operandum tria requirũtur. Primo ꝙ ta=
lis operatio fiat ex electione.i.ſcienter: hoc eſt cum iudicio
prudentiali. Occham in tertio queſtione.xiij.ꝑ iſta queſtiõe
ponit aliquas propoſitiones. Prima. Ad actum virtutis non
ſufficit conformitas ad prudentiam aptitudinalem)⁊ capit Prima ppõ.
ſemper prudentia pro actu(hoc eſt nõ ſufficit ꝙ actus ſit ap=
tus natus eſſe conformis actuali prudentie.patet/ quia op=
poſito dato ſequitur ꝙ actus elicitus contra conſcientiam
erroneam eſſet actus virtutis conſequens eſt falſum immo
quilibet talis eſt vitioſus/ergo ⁊ antecedens.patet cõſequẽ
tia.ille actus elicitus contra dictamen erroneum eſt aptus
natus eſſe conformis dictamini recto.ſed talis nõ eſt virtuo
ſus.igitur ad actum virtutis non ſufficit illa aptitudo ad ac=
tualem prudentiam. Dices ꝙ ſufficit illa aptitudo ad dicta=
men actuale rectum ſecluſo errore oppoſito illi dictamini
recto quod eſt aptum natum actũ conformare. Contra/nõ
eſt eadem aptitudo quãdo eſt error ⁊ quando non eſt.⁊ iſtud
argumentũ non eſt multũ efficax ꝗ diceret aliquis ꝙ ſufficit
aptitudo ſecluſo errore:vt quandocunꝗ quis amat deum

M.E.C.D. 2016

Quis non dictet actualiter eſſe amandū deū dum tñ nō dictet
Scḋa ꝓpō. non eſſe amandum: eſſet diffici le impugnare. Secunda ꝓpo
ſitio. Non ſufficit conformitas ad prudentiam habitualem
patet/ nullus habitus inclinat ad actum alterius habitꝰ niſi
mediante actu ꝓprio. ergo habitualis prudentia nunq̄ in=
clinat aut nunq̄ dirigit actum alterius habitus: niſi median
te actu ꝓprio ſicut habitus principiorum: certum eſt enim ꝙ
nunq̄ inclinat ad actum concluſionis niſi mediantibus acti
bus principiorum circa principia ita nunq̄ habitualis pru=
dentia inclinat ad actum affectionis niſi mediante actu ſuo.
⁊ iſtud argumentum eſt contra Gregorium ꝙ non ſufficit re
latio habitualis in vltimum finem ad hoc ꝙ actus ſit bonus
Tertia ꝓpō eodem modo ꝙ non ſufficit habitualis prudentia. Tertia ꝓ
poſitio. anteq̄ actus virtutis ſit bonus requiritur in intelle=
ctu actualis prudentia. Unde nunq̄ actus voluntatis eſt bo
nus quin actu ſit iudicium actuale in intellectu dictans hoc
eſſe faciendum vel non faciendum/ fugiendum vel ꝓſequen
dum. ⁊ iſta propoſitio ſatis patet ex auctoritatibus p̄allega=
tis ex Ariſto. in principio huius queſtionis. Diceret aliquis
dicis ꝙ anteq̄ actus volūtatis ſit bonus requiritur dictamē
prudentiale actuale in intellectu. Queritur tunc vtrum ad
actum eſſe bonum requiratur tale iudicium certum vel ſuf=
ficiat iudicium opinatiuum. Et apparet ꝙ non ſufficiat opi=
natiuum. quia bene ſequitur/ eſt iudicium opinatiuum. ergo
eſt formido de oppoſito. Sed facere contra talem formidi=
nem videtur malum: quia eſſet ſe exponere periculo pec=
candi. ergo nunq̄ actus elicitus conformiter ad opinionem
erit bonus. Unde videtur michi dicēdum ꝙ poteſt eſſe aſſen
ſus opinatiuus qui nō eſt ſufficiens ad bonitatem actus ſibi
conformis. patet/ poteſt eſſe aſſenſus ita opinatiuus ꝙ plus
eſt de formidine: vel ad minus tantum ꝙ hoc ſit faciendum ⁊
bonum q̄tum eſt de aſſenſu ꝙ tale ſit bonum/ quo caſu appa
ret ꝙ talis actus non ſit bonus: verūtamen ſi eſſet multum
de aſſenſu ⁊ parum de formidine ſicut ſūt aliq (vt dicit Ariſt.)
qui plus aſſentiunt ſuis opinionibus q̄ alii ſuis concluſioni=
bus credo ꝙ tunc eſſet ſufficiens ad regulandum operatio=
Additio. nem moraliter bonam in voluntate. [Per illud bene ſoluit
de primo actu fidei ſecundū Gregorium q꞉ per talem actum
poteſt regulari imperium voluntatis imperantis primū ac=
tum fidei. Sed contra ſequitur ꝙ aliquis actus opinatiuus
eſſet de fide/ q꞉ eſſemus obligati ad talem actum opinatiuū
⁊ per cōſequens eſſemus obligati ad opinandum in fide/ di=
co ꝙ nō ſequit ad talē aſſenſum teneor: ergo eſt de fide: pꝫ:
instantia de hac ꝓpoſitione habebo beatitudinem cuiꝰ oppo
ſitum repugnat ſpei actui ad quē teneor.] ¶ Alia difficultas
dictum eſt ꝙ ſemper ad hoc ꝙ actus ſit bonus requiritur ali

quid requira
tur ad actū
bonum

M.E.C.D. 2016

quis aſſenſus in intellectu. ergo ex hoc infero/ ꝙ anteq̄ ha-
beatur aliquis actus bonus in voluntate neceſſario prece-
dunt aliqui actus in voluntate qui non ſunt boni. patet con-
ſequentia/ implicat ꝙ in intellectu ſit aliquod iudicium quin
ſit aliquis actus in voluntate preuius. vnde habitis notitijs
extremorum eſt adhuc liberum componere. Ideo dicit ſan-
ctus Thomas/ ꝙ q̄uis aſſenſus euidens non ſit bonus aut
malus: ipſa tamen conſideratio preuia requiſita eſt bona
vel mala. ergo non poteſt haberi iudicium quin ſit aliquis
actus voluntatis preuius: ſed non eſt poſſibile ꝙ talis ſecun
dum hanc opinionem ſit bonus: quia ſi eſt preuius ⁊ prece-
dens omne iudiciū non regulatur iudicio prudentiali actus
li. ideo oportet de neceſſitate ꝙ ante omnem actum bonum
precedat actus voluntatis non bonus et hoc conceditur. et
talis actus ſi ſit indeliberatus/ nec eſt bonus neq̄ malus. Et
ſi teneatur/ ꝙ ad puram deliberationem ſufficit ſimplex ap-
prehenſio vt tenet Scotus: talis eſt indifferens. quia nō ha
bet omnes circunſtantias requiſitas ad bonum actum. Cō
tra: ex hoc modo dicendi ſequitur ꝙ ruſticus raro bene age
ret. Patet/ quia raro format talia iudicia. Dico ꝙ immo fre-
quenter iudicat. nam viſo paupere iudicat ꝙ eſt ei dāda ele
moſyna. [Optima eſt hec difficultas ⁊ videtur ꝙ obligemur ad actum indifferentem: quia obligamur ad actum pruden-
tialem ſecundum Gregorium argumētum eſſet maioris pō-
deris niſi dicat ꝙ ſimplex apprehenſio ſufficit ad bene agen
dum.] ¶ Alia difficultas. dictum eſt ꝙ ſufficit cōformitas ad
iudicium practicum verum actuale ad hoc ꝙ actus ſit bo-
nus. ¶ Iam queritur. vtrum hoc ſufficiat ꝙ in intellectu ſit
tale iudicium ⁊ ꝙ in voluntate ſit actus conformis illi iudi-
cio ſiue ſecundum ꝙ illud iudicium dictat ita ꝙ ſufficiat aſſi-
ſtentia illius iudicij: vel requiratur ꝙ tale iudicium ſit par-
tiale obiectum illius actus concurrens ad illum actum par
tialiter producendum. Hoc iam determinatum eſt vbi queſti
tum fuit an ad actum bonum moraliter requiratur ꝙ talis
actus habeat dictamen prudentiale ꝓ obiecto. Dicit occhā
ꝙ requiritur ꝙ ſit efficientia: immo dicit ꝙ ſit obiectum par-
tiale actus: ita ꝙ ſicut non ſufficit facere ignoranter: ſed re-
quiritur ꝙ fiat ex ignorantia ad hoc ꝙ actus excuſetur pari
forma vt operatio ſit bona non ſufficit ꝙ fiat ſcienter ab ope
rante: ſed requiritur ꝙ ſcienter ⁊ ex ſcientia: ideo non ſufficit
aſſiſtentia circunſtantiarum. Scotus vero dicit ꝙ ſufficit aſſi
ſtentia illius prudentie actualis qđ credo probabilius.

Additio.

¶ De voluntate an poſſit fieri in oppo-
ſitum illius quod eſt dictatum a recta ra-
tione. Cap.iiij.

M.E.C.D. 2016

De poteſtate voluntatis.

Viſum eſt quo modo eſt neceſſaria prudentia ac
tualis ad bene moraliter agendum. querit nunc
vtrum ad verum dictamen prudentiale neceſſa
rio conſequatur ipſum bene operari moraliter/
hoc eſt vtrum poſſit eſſe vera prudentia in intel
lectu non poſita in voluntate actu / ⁊ loquimur
hic de prudētia actuali. Circa hoc ſunt varie opiniōes. Una
eſt ſancti Thome in prima ſecunde. q. lxxvij. ⁊ Buridani in
ſeptimo ethicorum. querit ipſe Buridanus. Utrum volūtas
poſſit ferri in oppoſitum illius quod eſt dictatum per rectam
rationem. ad quam queſtionem reſpondet per aliqua dicta.
Primum. voluntas non poteſt ferri in obiectum vt voluntas
niſi iudicet intellectus illud eſſe bonum ſecundum rationem
vniuerſalem boni vel ſecundum rationem particularem bo
nitatis/ puta delectabilis vel vtilis vel honeſti. Hanc ſentētiā
tenet adam in prima diſtinctione primi ꝙ ex ſimplici appre=
henſione voluntas vt voluntas non poteſt ferri in obiectum
⁊ quēcunqꝫ actum habet ex ſimplici apprehenſione talis eſt
naturalis. [Hoc eſt contra communem doctrinam Scoti di
centis ꝙ ex ſimplici apprehenſione intellectuali cōtingit pec
care mortaliter/ patet ſtat habere tempus ad deliberanduꝫ
⁊ non deliberare ⁊ ex tunc exire in actum quia malitia excu=
ſari non poteſt.] ¶Secundum dictum. ꝗuis ſit iudicatū bo
num in ſe ⁊ non ſit iudicatum bonum ſibi/ voluntas non ne=
ceſſario fertur in illud. dat duo exempla. Primum. latro iudi
cat iuſticiam bonam ⁊ iudicem bonum: ſed quia non iudicat
iuſticiam fieri eſſe ſibi bonum / ideo non amat iudicem neqꝫ
iuſticiam. Aliud exemplum eſt de demone. ¶Tertium dictū
ꝗuis intellectus iudicet obiectum eſſe ſibi bonum/ ſed iudi=
cat preciſe eſſe ſibi bonum ſecundum vnam rationem boni=
tatis ⁊ non ſecundum omnem/ vel ſolum iudicat ſibi vtile vel
delectabile non neceſſario. tunc voluntas fertur in illud ob
iectum. patet: quia tunc ad nichil deſeruiret libertas volun
tatis/ non potentia pure naturalis ſicut ſenſus. nam ſi ad oē
iudicium oſtendens aliquid eſſe bonum alicui voluntas ne=
ceſſitaretur ad illud ipſa non eſſet libera. ¶Quartum dictū
ſi obiectū iudicetur ſolum ſecundum rationem vniuerſalem
bonitatis: ⁊ non ſecūdum aliquem rationem particularem:
non neceſſario ſequitur operatio in voluntate/ ſeu voluntas
non neceſſario fert̄ in illud vt oſtenditur eſſe bonum/ non ta
men ratione boni honeſti/ vtilis/ vel delectabilis. Probat ip
ſe buridanus quia ratio particularis plus mouet ꝙ̄ vniuer=
ſalis: ſed particularis ratio boni non neceſſitat voluntatem
vt dicit dictum tertium/ igitur a fortiori nec ſola ratio vniuer
ſalis ipſius boni neceſſitat voluntatem vt feratur in illud.
¶Quintum dictum. quando intellectus iudicat obiectū eſſe

Additio.

M.E.C.D. 2016

bonum ſecūdum oīmodam rationem bonitatis etiam in ſpe
ciali non certitudinaliter ſed opinatiue/ adhuc voluntas non
neceſſario fertur in illud / ſed poteſt diſcutere vt efficiatꝛ cer
tus. hoc eſt ſi iudicat illud eſſe bonū ſecundum vniuerſalem
rationem bonitatis pariter ⁊ particularem/ ſcilicet ꝙ ſit ho=
neſtum vtile ⁊ delectabile. cum hoc tamen dubitat an ita ſit
non neceſſario fertur volūtas in obiectum ſic ſub dubio oſtē
ſum. ¶ Ultimum dictum in quo iacet tota difficultas. Quan= Maxima//
docūq; intellectus certitudinaliter ⁊ ſi ſine dubio aliquo iudi
cat aliquod obictum eſſe bonum ſecundum omnimodam ra
tionem bonitatis tā in vniuerſali q̄ in particulari ⁊ nullam in
uenit rationem mali/ ſed iudicat illud eſſe ſimpliciter bonum
⁊ ſimiliter ſecundum oēm rationem eſſe bonum ⁊ nullo mo=
do malū tunc non voluntas non poteſt non ferri in illud ob
iectum. ⁊ in iſto ſatis concordat ipſe buridanus cum ſancto
Thoma. ⁊ iſta eſt propoſitio buridani ꝙ ſi intellectus iudi=
cet de tali obiecto certitudinaliter ꝙ ſit bonum ſecundū om=
nimodam rationē bonitatis tam in particulari q̄ in vniuer=
ſali ⁊ nullā reperit rationem malitie ad tale dictamen neceſ
ſario ſequitur bene operari in ipſa voluntate. ⁊ hoc expreſſe
dicit ſanctus Thomas. tamen aliqui volunt eū gloſare: imo
ipſemet. i. ſecunde. q. x. articulo ſcdo ait ꝙ voluntas neceſſi=
tatur ad ſpecificationem actus non tamen ad exercitiu ac=
tus/ ſic ſcilicet ꝙ non neceſſario habet actum ſeu ꝙ nō neceſ=
ſario vult illud / ſed poteſt non velle illud ⁊ ſuſpendere actū
ſuum circa illud. tamē non poteſt nolle illud. ⁊ ideo neceſſita
tur ad non nolendum/ ⁊ hoc eſt neceſſitari ad ſpecificationē
actus. Buridanus enim ꝓbat ſuum dictum/ qꝛ dicit ꝙ vnuſ=
quiſq; experitur in ſe q̄ quando videt ⁊ iudicat aliquid eſſe
ſibi ſimpliciter ⁊ ſcdm omnem rationem bonum ſibi ⁊ nullo
modo eſſe malum nec ſibi nec alteri: non poteſt non velle il=
lud. Item vt in tertio probauit/ quando preſentantur per in
tellectū voluntati duo bona voluntas nō poteſt velle minus
relicto maiori bono. igitur illud quod oſtenditur ei ſimplici=
ter ⁊ maxime bonū ⁊ nullo modo malum neceſſitabit eam
ad illud volendum. ¶ Item voluntas neceſſario fertꝛ in finē non. n.
in particulari ſibi oſtenſum: igitur oſtenſio melioris finis ne
ceſſitat voluntatem ad omittendum minus bonum finem: ⁊
ſimpliciter et ſumme bonus finis neceſſitat ſimpliciter eam
⁊ hec eſt ſententia buridani quam cepit etiam a ſancto tho=
ma. ¶ Sed okam ipugnat hāc opinionē. ⁊ pmo notat ꝙ quat
tuor modis capitꝛ prudētia. Uno mō ꝓ noticia directiua opa ¶ Quattuor
tiōis ſiue tali noticia ſit vniuerſalis ſiue ꝑticularis ſiue acq= mōis capitꝛ
ſita ꝑ diſciplinā ſiue ꝑ experientiā. Exemplū/ hoc iudiciū be= prudentia.
nefactori benefaciendum eſt/ eſt prudentia/ omnis iracun=
dus eſt per dulcia verba mitigandus/ iſtud iudicium poteſt

M.E.C.D. 2016

haberi per experientiam. primum vero per doctrinam ⁊ ex-
perientiam. Alio modo capitur prudentia pro noticia parti-
culari alicuius particularis operatiōis directiua ſumpta ex
vniuerſali noticia ſeu propoſitione cum vna minore ſingula-
ri. exemplum/ vt iſtud iudicium huic benefactori benefaciē-
dum eſt/ eſt prudentia iſto modo: quia ex iſto vniuerſali omī
benefactori benefaciendū eſt cum iſta particulari iſte eſt be-
nefactor poteſt inferri illa. Tertio modo capitur pro noticia
particulari directiua alicuius operationis particularis ſiue
habeatur per experientiam ſiue per diſciplinam. vt iſta. hic
iracūdus leuibus verbis eſt mitigandus poteſt haberi vtro
ꝗ modo. Quarto modo capitur pro aggregato ex omnibus
notitijs tam vniuerſalibus ꝗ̄ particularibus directiuis ope
rationum humanarum. i. pertinentibus ad vitam humanā.
Tunc nititur probare contra ſanctum Thomam/ ꝙ non ſit
vnica prudentia omnium humanarum operationū/ quia cū
prudentia vnius ſtat error alterius/ vt cum prudentia caſti-
tatis ſtat error temperantie vel iuſticie: igitur non eſt eadē
Prima ꝓpō prudentia vtraꝗ virtutem dirigens. ¶ His ſuppoſitis ponit
aliquas propoſitiones. Prima pro impugnatione opinionis
precedentis. Ad prudentiam primo modo dictam nō neceſ-
ſario ſequitur operari virtuoſe ⁊ cōformiter ad illam. proba
Regula tur primo: quia quandocunꝗ eſt aliquis actus qui neceſſa-
rio neceſſitate naturali ſequitur ad illum cui conformat̄ non
ē prīo laudabilis/ ſ; ſolū ſecūdario ꝓpter laudationē actꝰ pri
mi: igit̄ actꝰ volūtatis nō erit prīo laudabilis ſi neceſſario ſe-
quat̄ ad actū intellectꝰ. Sed primo laudalis eſſet actus inte
lectus ⁊ hoc ē ꝯtra vltimū dictū Buridani. ⁊ eandē rōnem ſu
mebamus ad impugnandum ſanctum Thomam de ſuo pre-
cipere deducto ab actu iudicandi. vnde ſi actus voluntatis
qui conformatur dictamini prudētiali intellectus neceſſario
ſequitur ad illud dictamen/ hoc eſt ſi ad illud iudiciū quo iu-
dicatur hoc eſſe bonū neceſſario ſequatur electio in volunta
te: talis electio non eſt primo laudalis. i. laudabilitate ꝓpria
ſed hoc eſt falſum/ immo alias exterior adderet bonitatem
vel malitiam ſuper interiorē quod non eſt verum. Nam quā-
docunꝗ ſunt duo actus ⁊ ad primum neceſſario ſequitur ſe-
cundus/ ille ſecundus nō eſt immediate in poteſtate volūta-
tis neꝗ immediate liber/ ſed libertate prioris: propterea ac-
tus exterio eſt omnino pure naturalis in ſe. ſimiliter actus
ſenſitiui ſunt pure naturales in ſe ꝗ̄uis ſint liberi anteceden
ter/ ſeu in ſua cauſa. ſed ſi ad iſtud dictamen neceſſario ſequa
tur illa volitio: talis erit in ſe pure naturalis/ quod eſt falſum
quia oporteret ꝯcedere ꝙ operationes intellectus ſunt per
prius in poteſtate voluntatis ꝗ̄ operationes ipſius volunta
tis. Ideo ad prudentiam primo modo actualem nō neceſſa-

M.E.C.D. 2016

rio ſequitur recta electio in voluntate. ideo ſatis impugna=
tur in vltimum dictum Buridani ꝛ thome. ¶ Secunda pro= Scđa ppō.
poſitio. ad prudentiam aut ſecundo modo aut tertio modo
dictam non neceſſario ſequitur operari, virtuoſe in volunta=
te. hoc eſt/ ad noticiam ſingularem directiuam particularis
operationis ſiue habeatur per diſciplinam ſiue per experiē=
tiam non neceſſario ſequitur electio voluntatis cōformis illi
prudentie. Probatur vt prius ꝛ in ſola iſta propoſitione con=
tradicit ſancto Thome ꝛ non in prima / quia ſanctus Tho=
mas dicit ꝙ voluntas neceſſario ſe conformat dictamini pru
dentali in particulari. ꝛ dicit ꝙ non neceſſitatur ad cōformā=
dum ſe prudentie vniuerſali / ꝛ ideo conuenit cum Occham
in prima propoſitione ſed nō in ſcđa in qua dicit/ ꝙ nullo mo=
do neceſſitatur a particulari. Et ad auctoritatē Ariſto. omīs
malus ignorans. ꝛ formatur ſic argumētum. non poteſt eſſe
malum in voluntate quin ſit error in intellectu: igitur nec po
teſt eſſe bonum in voluntate quin ſit prudentia in intellectu.
igitur nullus poteſt ſe difformare prudentie: ergo ſi habeat
perfectam prudentiam erit perfecta electio. Nam dicit ſan=
ctus Thomas ꝙ prudentia nō ſolum importat noticiam vni
uerſalem ſed etiam particularē: ideo nō poteſt eſſe mala ele=
ctio quin ſit error in particulari Ideo dicit/ omīs malus igno
rans. Ad iſtud argumentum. quādo ꝯcederetur ſolū probat
ꝙ non neceſſitatur ad ſpecificationem actus non tamen ad
actum/ hoc eſt ſolum probat ꝙ ſtante prudentia neceſſitatur
voluntas ad non volendum ꝯtrarium vel ad non nolendū
cōtra illam/ ideo non ꝓbat quin poſſet ſe ſuſpendere ab actu
conformi/ ita ꝙ remaneret libertas ad minus contradictiōis
ꝛ nō ꝓbat quin ad minus ſtāte prudētia poſſet peccare pctō
omiſſionis. imo dico ꝙ etiā peccato tranſgreſſionis. Ideo ad
argumentū (dato ꝙ non probet oīno intentū) rn̄det negādo
aſſu/ immo ſtante prudentia ſiue prudētiali dictamine de ali=
quo obiecto/ ſtat mala electio de eodem ꝛ auctoritatē expo=
nit Occhā in quarto/ ꝙ oīs malus ignorans ſaltem diſpoſiti
ue: quia oīs talis habet diſpotionē quā ſi cōtinuet incidet in
multas ignorantias ꝛ errores/ qꝛ malitia hoīs excecat intel
lectum. non tn̄ oportet ꝙ ſemper ſit excecatio ſeu error tunc.
Sed eſt difficultas ſuppoſito ꝙ ſit tale iudiciū in intellectu ſi
cut ponit Buridanus in vltimo dicto an ſtet nolitio obiecti /
hoc eſt an volūtas poſſit hēre nole oppoſitū. videt̄ ꝙ non/ qꝛ
volūtas nō pōt ferri niſi i bonū. igit̄ cū hoc ſit iudicatū bonū/
ſequit̄ ꝙ non pōt nolle illud. Rn̄dent cōiter oēs antiqui ꝙ nō
quia voluntas nō poteſt nolle aliquid niſi ſub ratione mali /
hoc eſt/ nō pōt nolle obiectū in quo nulla apparet ratio mali
tie/ neqꝫ velle obiectū i quo nulla apparet ratio bonitatis/ ꝛ
iſta eſt communis opinio. tamen dicit Occham in fine tertij

M.E.C.D. 2016

ꝙ poteſt nolle iſto ſtante. ⁊ quando dicitur ꝙ nullus poteſt aliquid nolle niſi ſub ratione mali/ ⁊ non poteſt aliquid velle niſi ſub ratione boni/ exponit ꝙ intelligitur ꝙ nihil poteſt velle niſi ſub ratione volibilitatis/ ⁊ nihil poteſt nolle niſi ſub ratione nolibilitatis/ ⁊ dicit ꝙ ratio volibilitatis ⁊ nolibilitatis eſt ens: ideo poteſt illud nolle ſub ratione entis: licet de facto nulla ratio mali appareat in illo. ⁊ hec dicta de prudentia ⁊ actu eius ſufficiant.

Additio.

[Sed queſtio eſt bona an deus poſſit diligi a nobis ſecundum vnam rationem ⁊ ſecundū aliam odiri. Et hoc apparet verum/ ſicut eiuſdē obiecti habet ſciētia ⁊ opinio per diuerſa media.]

¶ De tribus virtutibus moralibus: iuſticia: fortitudine: ⁊ temperantia: ⁊ de obiectis earundem. Capi. v.

Iam videndum eſt de virtutibus moralibus. et prima difficultas de virtutibus moralibus ꝙ̄tum ad obiectum eſt. Utrū ſcilicet inter virtutes morales ſint alique que habeant preciſe paſſionem pro obiecto/ alique operationē preciſe pro obiecto. Pro cuius declaratiōe notandum ſecundum Tho. ꝙ virtus nichil aliud eſt ꝙ̄ habitus faciens vel inclinans hominem vt bene ſe habeat/ ⁊ aliquē bene ſe habere dupliciter intelligitur/ vno modo in ordine ad ſe. alio modo in ordine ad alterum: videlicet per operationes in ordine ad alterum: vt ſunt venditiones emptiones: ꝯmutationes ⁊c. Sed in ordine ad ſe homo bene ſe habet quando appetitus eius ſubiugatur ⁊ ſubiicitur rationi: ⁊ hoc non fit niſi per repreſſionem paſſionū. ideo dicit ꝙ iuſticia per quam homo bene ſe habet in ordine ad alterum eſt circa operationem/ ſed alie due virtutes ſcilicet fortitudo ⁊ temperātia per quas bene ſe habet homo ad ſeipſum ſunt circa paſſiones. ideo dicit ꝙ eſt vna virtus moralis: ſcilicet iuſticia que habet preciſe operationē pro obiecto. alie due ſcilicet fortitudo ⁊ temperantia habēt paſſiones pro obiecto hoc eſt pro materia: ⁊ hoc videtur ſatis ꝯſone dicti Ariſt. ⁊ philoſophorum dicentium temperantiam circa delectationes guſtus/ ⁊ tactus/ ⁊ fortitudinē circa timores ⁊ audacias que ſunt paſſiones. huic ſententie aduerſatur Martinus vt apparet in prima queſtione de fortitudine in qua nititur ꝓbare ꝙ fortitudo ⁊ temperantia ſunt eque bene circa operationes ſicut ipſa iuſticia. Rationes multas adducit quarum precipua eſt/ velle agendi/ pro defenſione reipublice ⁊ nichil aliud volendo eſt operatio ſpectans ad fortitudinē/ tale velle non habet timorem pro obiecto/ immo forte talis qui habet talem volitionem non cogitat de timore vel de audacia/ immo habet ſolum illud velle. tunc arguitur ſic/ hoc velle eſt

M.E.C.D. 2016

actus fortitudinis ergo habitus ex illo genitus eſt ipſa forti-
tudo / ſed talis habitus habet idem pro obiecto quod habet
actus: ergo verus habitus fortitudinis eſt eque circa opera-
tionem ſicut ipſa iuſticia. Similiter velle comedere ſcȝ q̄ re-
cta ratio dictat eſſe comedendum / eſt actus temperantie. ta-
le velle nec habet delectationem guſtus neq̄ triſtitiam pro
obiecto: ſed hȝ ſolū ip̄m comedere: ḡ hit⁹ genit⁹ ex ip̄o hēbit p̄
obiecto ip̄am operationem exteriorem ⁊ non ipſaȝ paſſionē.
¶ Preterea ſi in aliquo nulla inſurgat paſſio penitus non eſt
difficultas quin poſſit elicere volitioneȝ de aggrediendo vel
expectando vel comedendo ꝯformiter ad dictamen rectum:
ergo in iſto poterit generari vna virtus temperantie vel for-
titudinis non habente paſſionem pro obiecto. Ideo videt̄ mi-
chi dicendum q̄ aliqua temperantia habet paſſionem p̄ ob-
iecto / aliqua habet operationem ⁊ aliqua habet vtrūq̄: ſcȝ
tam paſſionem q̄ȝ operationē / Similiter aliqua fortitudo ha-
bet operationem dūtaxat pro obiecto / aliqua paſſionem ali-
qua vtrū q̄ȝ / Primum patet de fortitudine in illo qui non re-
flectit ſe ad timoreȝ vel audaciā: ſed ſolū vult aggredi aut ex-
pectare / Secundū patet de illo qui reflectit ſe ad ſuas paſſio-
nes: puta timorem vel audaciā / ⁊ vult reprimere ſenſualita-
tem vel paſſionem naturalem. i. naturaliter cauſatam / talis
volitio terminatur ſolum ad illam paſſionem. Sed ſi ſit talis
qui velit non obſtante timore aggredi vel expectare non eſt
difficultas quin talis volitio habet operationē / id eſt aggreſ-
ſum vel expectationem p̄ obiecto. Similiter habet paſſionē
pro obiecto: ergo aliqua fortitudo habet vtrūq̄ pro obiecto
ſaltem partiali. ¶ Quantum ad iuſticiam apparet q̄ aliquā-
do habere poteſt paſſionem pro obiecto. vt poteſt eſſe paſſio
inſurgens inclinās ad non reddendum alicui quod ſuum eſt /
vt ē amor pecunie. volitio conformiter elicita qua volo red-
dere iſti ſuam pecuniā non obſtante tali paſſione habet paſ-
ſionē p̄ obiecto / ⁊ iſta volitio ē act⁹ ſimpliciter ⁊ adequate p̄-
tinens ad iuſticiam: ergo aliquis actus iuſticie habet paſſio-
nem pro obiecto ſaltem partiali / ⁊ per conſequens non diſti-
guntur ab inuicem iuſticia ⁊ alie due morales penes hoc q̄
habeāt paſſionē p̄ciſe p̄ obiecto ⁊ ip̄a habeat p̄ciſe opationē.
¶ Aduertēdū q̄ dicim⁹ oēȝ virtutē eſſe circa difficile / ſed nō vi-
det̄ verum quia operationes circa quas verſantur iuſticia ⁊
temperantia: non ſunt difficiles. Dico q̄ virtutem eſſe circa
difficile dupliciter intelligitur / Uno modo circa difficile: id
eſt circa obiectum circa quod difficile eſt inuenire medium.
Unde iuſticia eſt circa difficile ſecundo modo / q̄uis non dif-
ficile mercari / eſt tamen difficile inuenire medium rationis
vendendo et emendo: ſed difficultas in obiectis aliarum vir-
tutum: ſcilicet fortitudinis et temperantie non conſiſtit ī hoc

Dupł'r vir-
tus eſt cir-
ca difficile

Solutio iſtiᵘˢ argumenti et ſequentium de operatione communi et non ſpeciali

M.E.C.D. 2016

ꝙ ſit difficile reperire mediū etiam rationis: ſed difficultas
illarum eſt quia eſt difficille exercere tales operationes. ſi=
militer poteſt accidere ꝙ timor mortis retrahat ab aggreſ=
ſu. Preterea dicit ſanctus Thomas: ꝙ iſte paſſiones retra=
hunt inquantum paſſiones ⁊ non ratione obiecti: ſed alique paſ
ſiones circa materiā iuſticie poſſunt retrahere ex parte ob=
iecti. Sortes dictat ꝙ non eſt comedendus iſte cibus / nō eſt
difficultas abſtinere ex parte operationis: ſed difficultas eſt
ꝓpter delectationem maiorem que reperitur in iſto cibo et
non in alio: quia communiter ꝓuenit difficultas ex parte paſ
ſionis ne ponatur rectitudo in obiecto temperantie. hinc di
cit ſanctus Tho. ꝙ temperantia eſt circa paſſiones / ⁊ non eſt
difficultas quin verum dicat: ſed vt in pluribus non attendit
difficultas in operibus iuſticie ex parte paſſionis / ſed difficul
tas ponendi rectitudinem eſt / quia difficile eſt reperire me=
dium rationis. ideo talis virtus non eſt circa paſſiones tanꝗ̃
circa illud quod retrahit ne ponatur rectitudo in obiecto ip
ſius iuſticie: ſed circa operationem ipſam. Et ſi hoc modo in

Additio.

telligat verum dicit. [Adhuc non videtur ſufficere talis di=
ſtinctio illarum virtutum / quia difficilius inuenitur medium
rōnis circa materiam temperātie regularis ꝗ̃ circa reſtitu=
tionem alieni: ſed bene ponitur illa particula vt in pluribus
quia circa paſſiones due prime ꝟtutes regulariter verſant.
vt ſaltē ab eis capiunt difficultatē. ſecus eſt iuſticia.] ¶ Alia

An ſint in ſtatu in-
ocentie virtutes//

difficultas circa ſupradicta videtur ꝙ in ſtatu innocentie nō
fuiſſent virtutes. Patet nulla inſurrexiſſet paſſio difficultans
hoīez circa materiā tēperātie puta ad comedēdū ꝙ nō erat
comedēdū. Siliter nullus fuiſſet timor aut audacia: ꝗ nulla
fuiſſent belli pericula neqꝫ timoris obiecta. Similit ꝓ tali ſta
tu nulla fuiſſet difficultas in inueniendo medium rationis ꝗ̃
tum ad iuſticiā: quia ita intellectus illuminatus fuiſſet ꝙ po=
tuiſſet facile iſta cognoſcere. Dico ꝙ ꝓ tali ſtatu non fuiſſet
paſſio retrahens a bono: ſed fuiſſent alie paſſiones / puta de
lectationes in cibo ⁊ potu ⁊ in generatione / ſed non niſi mo
derate ſecundum rationis iudicium. ideo negatur iſta cōſe=
quentia / ꝓ tali ſtatu nulla inſurrexiſſet paſſio retrahens ab
illo quod fuiſſet dictatū a recta rōne: ergo nulle fuiſſent virtu
tes morales: quia ꝙ non fuiſſent tales paſſiones retrahen=
tes hoc non ꝓueniſſet ex natura hominis que nata eſt cōde=
lectari ſuo conuenienti ⁊ ipſa voluntas vt ei coniuncta natu
raliter nata eſt condelectari. Nam vt ponatur opus virtutis
non oportet ꝙ actus ſit delectatio vel paſſio retrahens: ſed
ſufficit ꝙ poſſit eſſe aliqua paſſio in operante nata retrahere
ipſum ab operatione virtutis. vt ergo operatio ſit virtuoſa
non opꝫ ꝙ inſurgat actu difficultas paſſionis retrahentis:
ſed ſufficit ꝙ ſit circa obiectum circa quod quantum eſt ex na

M.E.C.D. 2016

tura agentis poſſunt inſurgere paſſiones retrahentes. et
ideo ſi in illo ſtatu non inſurgebant paſſiones non proue=
niebat ex hominis natura/ ſed ex dono dei gratuito. [Sꝫ cõ=
tra ſi deus ꝓduceret creaturã qui taliter ſe haberet ad paſ= Additio.
ſiones ſicut angelus poſſet tamen ſe exercere circa materiã
temperantie vel fortitudinis tunc queſtio eſt quomodo ſal=
uares actus circa talia obiecta eſſe circa paſſiões poſtꝗ̃ ex
natura rei non ſunt nate inſurgere. ⁊ videt̃ ꝙ oporteret tũc
alit̃ diſtiguere tales virtutes. hoc mõ etiaꝫ videt̃ ꝙ ſaluares
ꝙ in ſtatu innocẽtie fuit actꝰ ꝯtinentie gradꝰ qḋ ſolet negari.]

¶ De ſubiecto virtutum moralium.

Capitulum ſextum.

Viſum eſt de obiecto virtutis moralis: ⁊ ꝙ vniuſ
cuiuſꝗ virtutis moralis indifferenter obiectuꝫ
poteſt eſſe operatio vel paſſio. Jam conſequen
ter queritur de ſubiecto virtutuꝫ moraliũ. Utrũ
ſint in ratione vel in appetitu ſenſitiuo. Opinio
ſancti Thome prima ſecunde queſtione quinqua
geſima ſexta/ articulis quarto ⁊ ſexto. cõſiſtit in duobus pun
ctis. Primum. Alique virtutes ſunt ponende in appetitu ſen
ſitiuo. Secundum/ Om̃s virtutes morales que ſunt ad ſeip=
ſum que ſcilicet inclinant ad bonum ſibi: ſunt in appetitu ſen
ſitiuo/ vt ſunt fortitudo/ ⁊ temperantia/ ⁊ omnes que ſunt ad
deum ⁊ proximum vt iuſticia ſunt in voluntate. Dicit enim i
illo ſexto articulo preallegato ꝙ virtutes que ordinant affe
ctum hominis in deum vel in proximum ſunt in voluntate ſi
cut in ſubiecto vt charitas: iuſticia et huiuſmodi: ſed ille que
ordinant ad bonum ꝓprium ipſius volentis ſicut fortitudo ⁊
temperantia que ſunt circa paſſiones ſunt ſubiectiue in ap=
petitu ſenſitiuo. Patet primum dictum eius. Quandocunꝗ Maxima//
aliqua operatio procedit ab aliqua potentia ſecunduꝫ ꝙ mo
uetur ab altera potentia: vt operatio illa ſit perfecta: opor
tet vtramꝗ illarum protentiarum et mouentis et mote eſſe
perfectam. Unde in quarto articulo preallegato querit ſan
ctus Thomas vtrũ iraſcibilis et concupiſcibilis poſſint eſſe
ſubiectum virtutis. Reſpondet ꝙ iraſcibilis et concupiſcibi=
lis dupliciter poſſunt conſiderari. Uno modo ſecundum ſe
inquantum partes appetitus ſenſitiui: ⁊ hoc modo non com
petit eis ꝙ ſint ſubiectuꝫ virtutis/ quia huiuſmodi vires ſunt
communes nobis ⁊ brutis. Alio modo conſiderantur inꝗ̃=
tum participant rationem: et per hoc ꝙ ſunt nate rationi o=
bedire/ ⁊ ſic pñt eſſe ſubiectuꝫ virtutis humane. ꝙ enim ĩ ira
ſcibili et cõcupiſcibili ſint alique virtutes. Patet: actus enĩ
qui progreditur ab vna potentia ſecundum ꝙ eſt ab alia
mota non poteſt eſſe perfectus niſi vtraꝗ potentia ſit be=
ne diſpoſita ad actum/ ſicut actus artificis non poteſt eſ=

M.E.C.D. 2016

ſe congruus niſi etiam artifex ſit bene diſpoſitus ad agen
dum ⁊ etiam ipſum inſtrumentum / alias non operaretur
operationem perfectam / ſed vt iſte operationes ꝓcedentes
a potentia ſenſitiua ſecundum ꝗ mouetur a potentia ratio=
nali / vt operationes fortitudinis ⁊ temperantie ſint perfecte
requiritur ꝙ perficiatur ⁊ ratio ⁊ appetitus ſenſitiuus: ſed in
ordine ad iſtam operationem non perficitur appetitus ſenſi
tiuus nec ratio niſi per habitus virtuoſos: ergo oportet de
neceſſitate ponere in potentia ſenſitiua ſecundum ꝗ eſt a ra
tione mota habitus perficientes illam ad bene agendum: ⁊
non ſolum in ratione: ⁊ quia bona diſpoſitio potentie mouen
tis mote attenditur ſecundū conformitatem ad potentiam
mouentē: ideo virtus (dicit Thomas) que eſt ī iraſcibili et
concupiſcibili nichil aliud eſt ꝙ̄ quedam habitualis confor=
mitas iſtaꝝ potentiarum ad rationem. ¶ Quantū ad ſecun
dū dictum eius dicit in articulo vltimo quando aliqua potē=
tia eſt ex ſe / id eſt ex ꝓpria ratione potentie ſufficiens ad actū
non indiget habitu perficiente. ſed quando ex ſe inſufficiēs:
iam indiget habitu perficiente / Unde ꝙ̄tum ad bonum pro=
prium voluntas noſtra eſt ex ſua natura ſufficiens / quia qui
libet appetit bonum ꝓprium / ideo ꝙ̄tum ad virtutes que re
ſpiciunt bonum ꝓprium non oportet illas ponere in volun=
tate ſ3 in appetitu ſenſitiuo: ſed appetitus ſenſitiuꝰ non eſt ex
ſe ſufficiens ad bonum rationis. igitur. Nam ſi quod bonum
immineat homini volendum quod excedat ꝓportionem vo
lentis ſiue ꝙ̄tum ad totā ſpeciem humanā ſicut bonū diuinū
quod tranſcendit limites humane nature: ſiue ꝙ̄tum ad in=
diuiduum ſicut bonum proximi ibi volūtas indiget virtute /
et ideo huiuſmodi virtutes ꝗ ordinant affectū hominis ī deū
vel in ꝓximum ſunt in voluntate vt dictum eſt. ¶ Unde vo=
luntas non eſt ex ratione propria ſufficiens ad bonum ratio
nis circa deum vel ꝓximum / ideo oportet in illa ponere ha=
bitus perficientes illam in ordine ad bonum rationis prout
reſpicit deum ⁊ proximū / ⁊ ſola iuſticia eſt talis habitus. igi=
tur: ⁊ ſic ſanctus Thomas iuſticiam in voluntate: et ceteras
duas ponit in appetitu ſenſitiuo. Contra hoc arguit. ſeque=
retur ꝙ in potentia ſenſitiua ſiue in organo corporeo eſſet
ponenda virtus. Patet conſequentia. notū eſt ꝙ ab ipſa vir=
tute corporea / puta a potentia executiua ꝓcedit operatio ſe
cundum ꝙ mouetur ab ipſa ratione vt datio elemoſyne / vt
ambulatio ad eccleſiam: ſed in ratione ſancti Tho. aſſume=
batur / quandocunqꝫ aliqua operatio ꝓcedit ab aliqua potē
tia ſecūdū ꝙ mouet̄ ab altera opꝫ vtrāqꝫ illaꝝ eē ꝑfectaꝫ ad
hoc ꝙ opatio ſit ꝑfecta: ergo cū iſta ābulatio vel datio elemo
ſyne ꝓcedat a potētia executiua ſecūdū ꝙ mota a rōne: neceſ
ſe eſt vtrāqꝫ eſſe ꝑfectā vt opatio ſit ꝑfecta. Uel ſic format ar

M.E.C.D. 2016

gumentū.ſ.Tho.Dicit Auguſtinus in libro de moribus ec=
cleſie ꝙ virtus non eſt in corꝑe ſed in aīa eo ꝙ aīa corpus re=
git.Unde ꝙ aliqs corꝑe bn̄ vtat̄ totum refert ad aīam/ ſicut
ſi mihi auriga obtemperās equos quibus ꝑeeſt recte regit
hoc totū michi debet̄:ſꝫ ſicut aīa regit corpus:ita etiam rō re
git appetitum ſenſitiuum:ergo totū rōnali parti debet̄ ꝙ ira
ſcibilis ⁊ cōcupiſcibilis recte regant̄/ ſed virtus eſt qua recte
viuitur/igitur:virtus non eſt ī iraſcibili ⁊ cōcupiſcibili:ſed ſo
lum in parte rationali.❡Ad hoc respondet ipſe ꝙ alia ratiōe
regitur corpus ab aīa:⁊ iraſcibilis ⁊ concupiſcibilis a ratiōe.
corpus enim ad nutum obedit anime abſq; contradictione
in his in qb⁹ natū eſt ab aīa moueri.Ideo philoſophus primo [marginal note: phus//]
politicorum dicit ꝙ anima regit corpus principatu deſpoti=
co:ſicut dn̄s ſeruum.ideo totus motus corporis refertur ad
aīam/⁊ ꝓpter hoc in corꝑe non eſt virtus ſed ſolū in anima.
ſed iraſcibilis ⁊ concupiſcibilis non obediūt ad nutum ratio=
ni/ſed habent ꝓprios motus ſuos quibus interdū rationi re
pugnant.vnde in eodē libro philoſus dicit ꝙ ratio regit ira=
ſcibilē ⁊ concupiſcibilem ꝑncipatu politico/ quo ſcilicet regū
tur liberi qui habent in aliquibus ꝓpriam virtutem.⁊ ꝓpter
hoc etiam oportet in iraſcibili ⁊ concupiſcibili eſſe aliquas vir
tutes quibus bene diſponantur ad actum.hec Thom̄.Ideo
vbi vna potentia operatur ſecundū ꝙ mota ab altera: et po
teſt reſiſtere potentie mouenti oportet ponere virtutem in
vtraq;:ſed quando omnino obedit/⁊ non poteſt reſiſtere im
perio ſuperioris potētie mouentis non opꝫ ponere virtutem
in vtraq;/ſed ſolū in potentia mouēte ⁊ non in mota .Occhā [marginal note: hec opinio est ratio nabilior et in hac materia probabilior]
in tertio queſtione decima nititur hoc impugnare ⁊ ponit ali
qua dicta.Primum in quo concordat cum Tho.eſt/ in ſenſu
eſt ponendus habitus.Secundum/ille habitus non eſt pro=
prie virtus.Tertium/in voluntate eſt ponendus habitus re
ſpectu omnium reſpectu quoꝝ eſt ponendus in ſenſu:et iſtud
tertium dictum/⁊ ſecundum ſunt contra ſanctuꝫ Thomam.
Quartum/ſolus ille habitus eſt ꝓprie virtus.❡Primum di
ctum ꝓbatur.quando aliqua potētia ſic ſe habet ꝙ ante fre=
quentationem actuum difficulter exibat in illos/et facile in
contrarios/⁊ poſt frequentationem facile exit:in tali eſt po
nendus habitus determinans illam potentiam.ſed ipſe ſen=
ſus ante frequentationeꝫ actuū difficulter exibat in aliquos
actus ⁊ faciliter in cōtrarios/⁊ poſtea faciliter.Patet/quan=
do aliquis eſt ſolum continens anteq̄ ſit temperatus habet
actus voluntatis quibus reſpuit obiectum intemperantie ⁊
actus cōcupiſcentie/⁊ ꝑ frequentationem actuum per impe=
rium volūtatis ſuperatur illa concupiſcentia ī ſenſualitate ⁊
producitur tandem actus q̄ reſpuebat per imperiuꝫ volunta
tis obiectum intemperantie.Tunc arguit̄ ſic/poſt frequen=

M.E.C.D. 2016

tationem iſtorum actuum reſpuitiuoꝝ quos habet cõtinen. 7 cum difficultate: poſtea facile erit potentia ſenſualis in illos actus: quia preſentato obiecto intemperãtie reſpuet ſenſus ſine magna contrapugnatione. ergo poſt frequentationem actuum facile erit ſenſus: 7 difficulter ante exibat. 7 iſta ẽ tota 7 precipua ratio Occham ꝑpter quaꝫ ponit habitus ĩ ſenſualitate. Alia rõ/ caro concupiſcit aduerſus ſpirituum. i. cõcupiſcit aliquid quod rõ reſpuit. ergo opꝫ de neceſſitate ponere habitum in ſenſu. 7 alterum in appetitu rationali reſpuitiuo. Similiter econtrario ſtat voluntatẽ aliquid appetere: et ſenſum reſpuere illud: 7 voluntas poſt illam reſpuitionẽ ſenſualẽ facile 7 ante difficulter exibat. ergo ſignum eſt ꝙ ĩ ſenſu eſt habitus ſicut in ip̃a voluntate. Diceret aliquis: in potẽtia pure naturali non ponit̃ habitus: ſed ſenſus eſt potentia pure naturalis igitur. Dico ꝙ ſenſus in ſe eſt potentia pure naturalis/ 7 libera per participationẽ ſicut etiã intellectus dicitur potẽtia libera per participationẽ. ſed intellectus inquãtum intellectus eſt potentia pure naturalis. Unde in illa potentia pure naturali. i. que preciſe determinatur ad vnũ actũ ſiue ad vnã operationẽ nõ ponit̃ habitus: ſed in alijs pure naturalibus in ſe 7 libere ꝑ participationẽ que non determinãtur preciſe ad vnã operationẽ poteſt poni habitus. 7 de facto ponitur vt intellectu 7 ſenſu. [Non intelligo quõ imaginaris ꝙ in intellectu non ſit ponendus habitus in q̃tũ intellectus quia alias nõ eſſet aliquis habitus ſciẽtificus vel opinatiuus poſtq̃ eſt productiuus illoꝝ inq̃tũ intellectus ex quo non requirit concurſum voluntatis ad taliũ effectuũ productionẽ nec valet dicere ꝙ reqͥritur cõcurſus voluntatis antecedenter. vel ſaltem voluntas poſſet ĩpedire ne ꝑducãtur effectus diuertendo a cauſa: ſic eſſet dicendũ ꝙ oẽs effectus intellectus eſſent participatiue liberi: 7 ſic de actu appetitus ſenſitiui. 7 hoc apparet dicẽdum. forte diceres/ reſpectu ſciẽtie intellectus nõ eſt determinatus ad vnum: qꝛ poteſt in oppoſitum ſcꝫ in opinionem: ſed ſecus eſt de apprehenſione ſimplici que nõ habet cõtrarium: nec ſufficit ꝙ poteſt in oppoſitum priuatiue: qꝛ alias lapis poſſet in oppoſitum deſcenſus quicquid ſit/ michi videtur ꝙ ſatis eſt ꝙ ille potentie poſſunt in oppoſitũ priuatiue ex libertate alterius potentie cui ſubduntur naturaliter: ſecus eſt de lapide.] ¶ Secundũ dictum ꝓbatur ſcꝫ ꝙ habitus poſitus in ſenſu non eſt ꝓprie virtus. Patet ſic/ actus ſenſitiuus nõ eſt ꝓprie virtus. ergo nec habitus. Patet conſequentia/ habitus non dicitur virtus niſi ꝓpter actum ad quẽ inclinat/ immo tota ratio quare habitus dicitur virtus eſt: quia inclinat ad actuꝫ. antecedens patet. actus ſenſitiuus nõ eſt proprie liber: ſed ſecundum ꝙ imperatur a voluntate: ergo non eſt proprie actus virtutis: quia de

Additio.

M.E.C.D. 2016

ratione actus virtutis eſt ꝙ ſit libere elicitus: ⁊ ꝗ̃to magis libere tanto magis accedit ad virtutem. Preterea actus ſenſitiuus manens idem ſucceſſiue poteſt eſſe bonus ⁊ mal⁹ ſecundum ꝗ a diuerſis volitionibus imperatur: ⁊ ſemper eſt idem actus imperatus in ſenſu queadmodum eſt idem act⁹ eundi ad eccleſiam a quacunqꝫ volitione imperetur. Item eſt inuariatus. ergo nõ eſt ſecundum ſe bonus: ꝗ̃uis ergo in ſenſu ſit ponendus habitus: ille tamẽ non eſt proprie virtus ꝓpter habitum voluntatis. ⁊ iſta ratio ſufficienter probat ꝙ nõ eſt proprie habitus virtuoſus in ſenſu. Tertium dictum ꝓbatur ſic. reſpectu omnium reſpectu quorũ ponitur habitus in ſenſu volũtas eſt indeterminata ꝙ ſcilicet poteſt velle illa vel nolle: quia reſpectu omnium obiectorum ſenſitiuorum eſt indeterminata ad volendum illa vel nolendum: poteſt enim in iſtum actum ⁊ incontrarium. Tunc arguitur ſic. omnis potentia indeterminata ad aliquos actus ex frequenti elicitione acquirit habitum determinate inclinantem illam ad illos. ſed voluntas reſpectu omniũ reſpectu quoꝝ ponit habitus in ſenſu eſt indeterminata ꝗ̃tum ad exercitium et ſpecificationem actus: ergo cauſabitur in volũtate habitus inclinans illam ad alterum illorum obiectorũ. et non video magnam apparentiam in oppoſitum. vt preſentato obiecto fortitudinis vult aggredi: poteſt nolle aggredi. ergo voluntas eſt indeterminata ad alterum iſtorum: ⁊ ex frequenti volitione aggrediendi cauſatur habitus determinans ipſaꝫ ad aggreſſum. ⁊ iſta eſt tota quare ponitur habitus in potentia: quia eſt indeterminata ⁊ per frequentationem actuum determinatur. Quartum dictum probatur: ꝙ ſolus habitus voluntatis eſt ꝓprie virtus. Patet/ ſolus actus eſt ꝓprie virtuoſus qui eſt immediate liber: ergo ſolus ille habitus eſt ꝓprie virtus. fatetur ergo Occham cum ſancto Tho. ꝙ in ſenſu eſt ponendus habitus: ⁊ eſt magna apparentia ad hoc. ſed ꝙ talis habitus in ſenſu nõ habeat habitum ſibi reſpondentem in voluntate: falſum eſt: ⁊ ꝙ talis habitus in ſenſu exiſtens ſit proprie virtus: etiam hoc eſt falſum contra. s. Tho. [Placet optime ſententia Occham: ſed videtur ꝙ ſuperaddendum eſt ſcꝫ ꝙ ſit ponendus habitus in potentia executiua ſicut in potẽtia ſenſitiua: q⁊ experimur ex actu citharizandi generatur habilitas in digitis: quare ergo non ponetur habitus in illis.] Additio.

De connexione virtutum moralium. Cap. vij.

Viſum eſt de ſubiecto virtutum moralium ⁊ allegata eſt opinio. s. Tho. ꝗ̃ cõſiſtebat in duobus. Primũ ꝙ aliq̃ virtutes morales ſũt ĩ ſẽſualitate id ẽ in potẽtia ſẽſitiua. ſcd̃ꝫ ꝙ ꝟtutes morales q̃ ſũt in ſenſualitate nõ hñt ꝟtutẽ moralẽ rñdẽtem

M.E.C.D. 2016

ſū voluntate:ꝛ que ſunt in voluntate nō habēt moralē reſpō-
dēte ꝫ in parte ſenſitiua:ꝛ determinat ꝙ virtutes ad ſe.i.que
reſpiciunt bonum ſibi habēti vt fortitudo ꝛ temperantia ſūt
in parte ſenſitiua:ſed virtutes ad alterum vt iuſticia ſunt in
appetitu rationali. ¶Conſequenter videndum eſt de con-
nexione virtutū. vtrum neceſſario ſeſe ꝯcomitantur. hoc eſt
ſi vna ponatur de neceſſitate cetere ponātur. ¶Q̄ꝫtū ad hāc
queſtionē poteſt eſſe triplex difficultas: vt ꝯmuniter dicunt
docto. Primo de virtutibus theologicis/an ſint neceſſario ꝯne-
xe. Secundo de moralibus an omnes virtutes morales ſint
adinuicem ꝯnexe. Tertio/an ille virtutes morales neceſſa-
rio ꝯnectantur cū prudentia:ꝛ prudentia neceſſario ꝯnecta-
tur cum eis. q̄ꝫtum ad tertiū/dictum eſt prius quādo quere-
batur: vtrū ad bene agendum moraliter neceſſario requira-
tur dictamē prudentiale.ꝛ ꝓpterea nichil ad p̄ſens. q̄ꝫtū etiā
ad primū de theologicis: an neceſſario connectātur. Sco. di-
cit duo/Primū ꝙ neceſſario ꝯnectuntur quo ad infuſionem.
nam de lege non poteſt infundi vna ſine aliis/Secundū/de
lege non neceſſario ꝯnectuntur q̄ꝫtum ad ꝯſeruationē. Ra-
tio Scoti ꝓ primo dicto eius eſt. Quē deus ſanat perfecte ſa-
nat. ſed virtutibus theologicis ſanat animā. ergo nō infundit
vnā ſine reliquis. /Quātū ad ſecūdum: ille qui peccat morta-
liter perdit charitatē:ꝛ non perdit fidē. ergo poteſt vna ꝯſer-
uari ſine aliis. Uenio nunc ad ſcōꝫ/an morales ſint adinuicē
cōnexe/vt puta an poſſet eſſe vera prudentia ſine iuſticia: for-
titudine:ꝛ temperantia:ꝛ ecōtrario vera fortitudo: ſine pru-
dentia ꝛ ceteris. Quātū ad hoc eſt multiplex modus dicēdi.
s. Thom. in p̄ma.ij.q.lxv. dicit ꝙ ſunt neceſſario adinuicem
ꝯnexe.ꝛ dicit ꝙ virtus capitur dupliciter. Uno modo ꝓ omni
inclinatiuo ad aliquā operationem virtutis ſiue talis incli-
natio ſit in nobis a natura ſiue ex aſſuetudine. et hoc modo
accipiendo virtutes morales non ſunt ꝯnexe. Et etiam iſto
modo virtutes quas Ariſto. vocat ꝯgenitas ſunt virtutes:
tales non ſunt ꝯnexe. Uidemus eīn aliquē inclinatum ad tē-
perate viuendum: qui eſt inclinatus ad aliud vitium puta fu-
turum. Similiter videmus aliquē ex naturali cōplexione: vel
ex aliqua ꝯſuetudine eſſe ꝓmptū ad opera liberalitatis qui
tamē non eſt ꝓmptus ad opera caſtitatis. ¶Alio modo ca-
pitur virtus moralis ꝓ inclinatiuo ad perfecte bene agen-
dum ex aſſuetudine acquiſito. perfecta autem virtus mora-
lis (ait) eſt habitus inclinans ad bonum opus bene agendū
ꝛ ſic accipiendo virtutes morales dicendum eſt eas eſſe con-
nexas. vnde. s. Tho. capit duas rationes ad hoc ꝓbandum.
Prima/quandocunqꝫ eſt aliqd vnum tertiū qd cōnectitur cū
aliquibus aliis: tunc quilibet illoꝝ quibus ꝯnectitur: etiam
cum illo tertio connectitur:ꝛ illa alia neceſſario ꝯnectuntur

Duo dicta scoti.

Uirtus capitur duplicit̄

M.E.C.D. 2016

adinuicē:ſed ſic eſt ꝙ morales virtutes ꝯnectunᷓ cū prudētia
⁊ prudēti cū qualibet morali:ergo virtutes morales ꝯnectun
tur adinuicem/ꝙ autem virtutes ꝯnectantur cum prudentia
notum eſt.quia nō poſſunt eſſe ſine prudentia:⁊ prudētia cō
nectitur cum qualibet morali.patet per philoſophum in ſex
to ethicoꝝ:dicit ꝙ non poteſt eſſe prudentia quin ſint cetere
virtutes:ergo ille virtutes ꝯnectūtur cum aliquo/⁊ illud ali
quid ꝯnectitur cum qualibet ipſaꝝ virtutum moraliū:⁊ hec
eſt potiſſima ratio.s.Tho.ad hoc ſuadendum.¶Cōtra hoc
ſunt magne apparentie ad oppoſitum:⁊ primū fundamentū
qđ aſſumit videtur falſum.videlicet ꝙ ſit vna prudentia que
ſit directiua omniū virtutum moraliū:quia ſunt plures ⁊ di
uerſe prudentie que dirigunt virtutes morales/ vna forti=
tudinem:altera iuſticiam:altera temperātiam.igitur nō da
bis vnam prudentiam que ꝯnectitur cū illis.alias ſatis ꝓba
tum eſt ſcđm Occhā ꝙ ſtat errare circa materiam vniꝰ vir=
tutis ⁊ recte agere circa materiā alterius.Sed ſic eſt ꝙ ha=
bitus inclinans ad bene dictandum circa materiam iuſticie
non ſtat cum habitu inclināte ad male dictandū circa idem
⁊ tamē ſtat cum habitu ad male dictandū circa materiā tem
perantie.igitur ille habitus qui inclinat ad bene dictandum
circa temperātiam differt ab illo ⁊ ſpecie.nam ſunt obiecta
ſpecie differētia:ergo et habitus acquiſiti.ideo falſum eſt ꝙ
ſit vna prudētia directiua omnium virtutū moralium niſi ca
piatur prudentia collectiue.¶Q̄ſtum ad ſcđm q̄uis eſſet vna
prudentia adhuc nō neceſſario ꝯnecteretur cum virtutibus
naturalibus.Patet:ſtat plene iudicare intellectum:⁊ tamē
volūtas non neceſſario ſe cōformet illi pleno dictamini:imo
poteſt ſe difformare.⁊ ſtat hoc frequenter iterare.ergo ſtat
habitū prudentialem generari ⁊ nullum habitū moralē ge=
nerari.ideo ratio ſua non eſt apparens quādo dicit:quando
cunq̄ aliqua ꝯnectūtur cum aliquo tertio ⁊c.quia aſſumit
vnum multū dubium.¶Argumentum apparens ꝯtra hanc
opinionem qđ cōmuniter fit.Aliquis poteſt frequenter elice
re actum tēperantie q̄uis ei nunq̄ occurrat materia fortitu
dinis bellice exercende/puta religioſo in clauſtro degenti.
ergo in ipſo poteſt generari habitus temperātie non genito
habitu fortitudinis.Patet/poteſt ſe exercitare circa materi
am tēperātie/⁊ refrenare paſſiones inclinātes ad intēperā=
tiam:generabitur habitus:⁊ talis eſt perfecte virtus/quod
patet.talis habitus inclinat perfecte ad temperate viuendū
delectabiliᷓ/immobiliᷓ/⁊ ſcienᷓ:ergo ſequiᷓ ꝙ talis habitus
eſt perfecte virtus.¶Reſpondeᷓ cōmuniᷓ/ꝙ non faciliᷓ incli
nat ad temperate viuendū in omni euentu.ideo non eſt ꝑfe
cte virtus.Patet:antecedens:q2 ſi tali ꝑſentareᷓ mors niſi
cōſentiat intemperantie puta libidini:ratione talis habitus

M.E.C.D. 2016

non operabit̄ faciliter immo tunc difficulter tẽperate ageret/
q2 ſibi eſt tunc difficile refrenare paſſiones circa obiectum
mortis puta timorẽ. modo ad habitum eſſe virtutem requi=
ritur ꝙ inclinet ad faciliter agendum in omni euentu:⁊ non
ſufficit ꝙ inclinet ad faciliter agendum nunc. ſed ſi haberet
fortitudinem in tali caſu delectabiliter ⁊ faciliter operaret̄:⁊
exiret in actus temperantie. ideo ille habitus temperantie
ſi haberet fortitudinem annexam eſſet perfecte virtus. vnde
apud hanc opinionem non ꝓpterea virtutes morales dicun
tur connexe ꝙ requiratur certa intenſio habitus que nõ po=
teſt haberi ſine alijs virtutibus/ ita ꝙ minor intenſio non di
catur virtus: q2 talis intenſio etiam ſi ponat̄ requiri ſumma
poteſt haberi per frequẽtiſſimã operationem ⁊ exercitatio=
nem circa materiã vnius virtutis ſine alijs virtutib9. hoc eſt/
vt habitus temperãtie ſit virtus nõ neceſſario requirit̄ cer=
ta intenſio que nõ poteſt haberi ſine habitu fortitudinis vel
iuſticie: immo põt acquiri tanta intenſio in habitu temperã
tie ſine habitu fortitudinis ſicut cum habitu fortitudinis. vt
ſortes in habitu tẽperantie poteſt ꝑuenire ad ſummũ illius
habitus:⁊ tamẽ ꝓpter hoc talis habitus nõ diceretur virtus
ſed dicunt̄ connexe quia ad eſſe virtutis requirit̄ ꝙ talis ha=
bitus in omni euentu faciat faciliter operari:⁊ non ſtat ꝙ ha
bitus temperãtie in omni euẽtu faciat faciliter operari: niſi
ſibi ꝯnectatur habitus fortitudinis ⁊ iuſticie: ergo non ſtat ꝙ
talis habitus ſit virtus niſi connectatur cum altero habitu.

Quare vir= tutes dicun tur cõnexe.

¶ Contra hanc ſolutionẽ ſequitur ꝙ nullus habitus eſſet vir
tus niſi eſſet iam in gradu heroico/ ⁊ niſi haberet quẽcunqꝫ
habitum cuiuſcunqꝫ virtutis in gradu heroico ſecū. Patet/
nullus eſt habitus faciẽs faciliter operari in omni euẽtu niſi
ſit in gradu heroico: ergo. Patet antecedẽs/ quicunqꝫ habi=
tus qui non eſt in gradu heroico ſi eueniat caſus excedens
ꝯmunem hominum facultatẽ nõ faciet faciliter operari: q2 ſi
ſic iam eſſet in gradu heroico: ergo apud illã opinionẽ: ſi ad
eſſe virtutis requiritur qđ ſupradictum eſt ſequitur illatum:
videlicet ꝙ nullus habitus eſt virtus niſi ſit in gradu heroi=
co:⁊ habeat ſecum habitus aliarum virtutum etiam in gra
du heroico conſtitutos. ⁊ nulla videtur apparentia hoc con
cedere ſaltem de temperantia. Dico ꝙ iſti capiunt differen=
ter gradum heroicum a nobis. Unde dicunt ꝙ gradus he=
roicus non eſt inclinare ad actum qui ſuperat ꝯmunem ho=
minum facultatem ſed eſt ita ſe exercere circa paſſiones vel
aliquã materiam ꝙ nulle poſſunt omnino inſurgere paſſio=
nes vel ſaltem notabiliter ad oppoſitum trahẽtes. hoc eſt/
gradus heroicus ſcđm eos eſt gradus refrenatiuus paſſio=
num ſupra ꝯmunem hominum facultatem. Unde primo non
excedit communem hominum facultatem quãdo inſurgunt

M.E.C.D. 2016

paſſiones diſſentire ⁊ illis contradicere: quod pertinet ad gradum temperantie. nec ſecundo excedit communem facultatem hominum quando non inſurgunt vehemẽter. hoc eſt ita ſe exercitare circa aliquã virtutem ꝙ nõ inſurgãt paſſiones intellectum perturbantes vel quaſi turbantes / ſed ita ſe exercitare circa paſſiones ꝙ nulle inſurgant omnino / vel ſi inſurgant: ita parum aut nichil hoc excedit cõmunem facultatem hominum ſecundum eos: ideo dicitur gradus heroicus. Et reſolutorie gradus heroicus non eſt inſurgentibus paſſionibus quas vincere excedit comunem hominum facultatem illas excedere: licet hoc ſit heroice agere ⁊ excellenter. ſed eſt habitus cohibens omnes paſſiones / ita ꝙ nulle inſurgant vel ſaltem ꝙ non notabiliter inſurgant. ⁊ ſic nõ ſequitur ꝙ omnis virtus ſit heroica. ¶ Unde pro maiori declaratione: ſi preſentetur alicui mors niſi conſentiat in libidinem ſi inſurgant paſſiones ad conſentiendum non habet habitum qui vocatur heroicus / ꝗuis illud nolle cõſentire actuale ſit heroice operari. ſed talis habitus non eſſet heroicus quia nõ refrenat paſſionem inſurgentem notabiliter. Unde vt habitus dicatur virtus non requiritur ꝙ in omni euentu faciat ꝙ nulla inſurgat paſſio: ſed ꝙ omni euentu non inſurgat paſſio quã non ſit multum difficile ſuperare: ſed quod ſit facile. ¶ Contra / ergo ad minus temperantia et fortitudo non ſunt connexe cum iuſticia. licet bene fortitudo ⁊ temperantia illo modo ſint connexe. ſequela probatur: quia illis habitis non eſt dabilis caſus in quo habitus iam habiti ſine iuſticia non inclinent ad faciliter operari circa materiam tẽperantie ⁊ fortitudinis ſine iuſticia: ⁊ quin faciliter in quocunq; caſu operetur. Dicunt ipſi communiter ꝙ datur talis caſus: ſcilicet quãdo virgini offeruntur maxima munera vt cõſentiat libidini / ſimiliter quãdo forti offerentur grãdia munera ne ſubeat pericula belli: tũc ſine iuſticia eſſet iſtis valde difficile operari. ſed ꝓfecto ſi talis virgo ſit tẽperata: ⁊ alter ſit fortis facile erit eis non acceptare illa munera vt notum eſt. Scotus in tertio. xxxvj. diſtinctione hanc virtutum connexionem improbare nititur: ſed rationes eius nõ ſunt multum valide cõtra iſtum ſenſum quẽ dat ſanctus Thomas.

ex hoc infertur q omni euentu no insurgat passio ut habitus sit virtus

¶ De quinq; gradibus virtutis ſecundum Occham. Cap. viij.

Conſequenter videndum eſt de gradibus virtutis quos ponit Occham in tertio queſtione. xij. Primus gradus eſt quando voluntas acceptat obiectum alicuius virtutis exempli gratia in virtute temperãtie: vel refugit obiectum

M.E.C.D. 2016

intemperantie ꝯformiter ad rectam ratione͂/ quia honeſtum eſt/ non referendo in finem ſupernaturalem/ ſed ſolum quia honeſtū eſt / non referendo in alium fine͂ niſi quia honeſtum eſt. Dicitur notanter conformiter ad rectam rationem/ quia iſto primo modo non requirit reflexio dictaminis puta ꝙ ſit conformiter ad rectam ratione͂/ quia dictatum a ratione: ſed ſufficiat habere hoc dictamen/ hoc eſt faciendum vel reſpue͂dum/ ⁊ non requiritur quia dictatū a recta ratione. ¶ Secūdus gradus virtutis vt puta te͂perantie eſt actus quo acceptatur tale obiectum conformiter ad rectam ratione͂/ ꝙ cum hoc habere vnum nolle quo nolo ab illo deſiſtere ꝓ quacū꜄ re ꝙdiu ratio recta dictabit non eſſe deſiſtendū/ ⁊ in iſto ſecundo gradu non eſt alia relatio preterꝙ honeſtū ſicut in primo gradu. nam in iſtis duobus primis gradibus operatio͂es non habent prudentiā pro obiecto. ¶ Tertius gradus addit ſuper precedentes p̄ciſe quia dictatum a recta ratione. vnde ſecundus gradus ſuperaddit primo nolle deſiſtere: ⁊ tertius addit ſuper primū ⁊ ſcd͂m acceptatum obiectum: quia dictatum per dictam ratione͂: ita ꝙ habet ꝓ obiecto partiali quia dictatum a recta ratione. ¶ Quartus gradus includit iſtos tres/ ⁊ vltra addit ꝓpter deum ſumme dilectum. ⁊ iſte gradus eſt perfecte virtutis immo apud eum nullus p̄cede͂tium graduum eſt dicendus virtus ſaltem intrinſece: ſed ſi alij dicant virtutes hoc eſt ſolum denominatione extrinſeca propter aſſiſtentiam iſtius gradus. Quilibet iſtoꝝ quattuor graduum reperitur in gradu te͂perantie continentie/ ⁊ in gradu heroico. ⁊ ſic iſto modo non diſtingunt: vt diſtinguit. Ariſt. Sed de diſtinctione graduum virtutis ſecūdum eum poſtea videbitur. ¶ Quintus gradus eſt qui includit omnes iſtos: ⁊ ſuperaddit ꝙ ſit actus imperatiuus formaliter executionis operationis que excedit communem hominum facultatem ex natura rei vel ex circunſtantia: ⁊ iſte gradus eſt quem co͂-

Epilogus. muniter doct. vocant heroicum. Recapitulādo iſtos gradus primus non includit obiectū quia dictatum/ ſecundus addit/ propoſitū non deſiſtendi. tertius addit: quia dictatum a recta ratione. quartus addit: propter deum finaliter ⁊ vltimate dilectum. quintus addit: ꝙ talis volitio ſit formaliter imperatiua operis que ex natura vel ex circunſtantia excedat com-

Prima ꝓpo͂ munem hominū facultatem. ¶ Iſtis ſuppoſitis ponit Occhā aliquas ꝓpoſitiones quarū alique ſunt note ⁊ alique dubie. Prima. Omnes virtutes morales connectuntur in quibuſdā principijs vniuerſalibus. patet/ vt in iſto omne dictatum per rectam rationem eſt faciendum/ omne honeſtum eſt faciendum omne inhoneſtum fugiendum/ ille ſunt maiores vniuerſales ſiue principia oı̄bus virtutibus communia in quibus connectuntur ipſe virtutes: ⁊ ex quibus deducūtur particu-

M.E.C.D. 2016

lares que ſunt prudentie virtutū.igitur prima ꝓpoſitio cer=
ta ⁊ nota. ¶ Secunda ꝓpoſitio. Uirtutes non ſunt adinuicē Scḋa ꝓpō.
in quibuſcunqꝫ gradibus connexe . patet/ alicui poteſt occur
rere ⁊ frequenter materia vnius virtutis cꝰuis materia alte
rius nunqꝫ ei occurrat/ ⁊ talis poterit ſe exercere in tali ma=
teria non exercitando ſe in altera materia q̄ nunqꝫ ſibi occur
rit ⁊ frequenter/ quo facto per frequens exercitium circa illā
materiā generabitur habitus ⁊ non circa alteram/ ſicut ma
teria fortitudinis ꝓprie dicte religioſo quem ſtat temperatiſ
ſimum eſſe.igitur nulle virtutes ſunt adinuicem connexe in=
quibuſcunqꝫ gradibus.ideo cum vna virtute in primo vel ſe
cundo gradu ſtat vitium oppoſitum alteri virtuti. Unde iſta
tria ſimul ſtant. hoc eſt aggrediēdum/ volo aggredi : ⁊ volo
hoc comedere quod tamen eſt ꝓhibitū comedere.ideo ſtat
vitium intemperātie cum gradu fortitudinis ⁊ dictamine re
cto illius. ¶ Sequitur tertia ꝓpoſitio ⁊ quarta in quibus ia= Tertia ꝓpō
cet tota difficultas. Uirtus tertio modo dicta non ſtat cū vi=
tio oppoſito cuicunqꝫ alteri virtuti: ⁊ dictamini recto reſpe=
ctu illius alterius virtutis. ⁊ loquor de virtute actuali. hoc eſt
actus virtutis tēperantie tertio modo dicte non ſtat cū vitio
oppoſito iuſticie ſtante ſimul recto dictamine circa eandem
materiam iuſticie. Similiter talis actꝰ ꝑdictꝰ nō ſtat cum vi
tio oppoſito fortitudinis/ ⁊ dictamine recto circa fortitudinis
materiā . Probat.bñ ſequitur.iſte habet actū tēperantie ter
tio modo dicte/ igitur acceptat obiectum tēperantie confor
miter ad dictamen rationis ⁊ quia dictatum a ratione.⁊ vltra
acceptat quia dictatum a ratione . igitur vult omne dictatū
per rectam rationē. ⁊ vltra/ vult omne dictatum a ratione/ ⁊
dictat perfecte ⁊ recte de iuſticia: igitur recte vult circa iuſti
ciam/ ⁊ per conſequens cum tali actu tertio modo dicto non
ſtat vitium circa virtutem aliam cuius habet rectum dicta=
men . Et dicitur notanter rectum dictamen: quia ſi haberet
ignorantiam vel errorem circa aliam virtutem non oportet
nec ſequitur ꝙ habeat actum bonum circa illam virtutem. ⁊
vltra tunc non repugnatꝰ ꝙ habeat vitium circa eam. ¶ Mi= ſententia doctoris
hi videbatur ꝙ illa conſequentia non valebat. vult hoc quia
dictatum a recta ratione: igitur vult omne dictatum a recta
ratione. Jam primo ſi intelligeretur in antecedente / ꝙ hoc
eſt dictatū a ratione/ tunc certa eſt malitia conſequētie/ ſed
ipſe capit ibi vt ſit terminus communis. ⁊ tūc dicit ꝙ ſicut nō
ſtat ꝙ ſortes ſit homo in qꝫtum riſibilis quin omnis homo ſit
riſibilis: ſimiliter non ſtat ꝙ velim ſortem in quantum eſt ho
mo quin velin omnem hominem ⁊ ꝙ velim omnem hominē
⁊ ſciam iſtum eſſe hominem quin velim illum . ⁊ ꝙ velim ali=
quid propter deum quin velim deum vel eodem actu vel di=
uerſo. ita dicit hic ꝙ non ſtat velle hoc ꝙ dictatum a recta ra

M.E.C.D. 2016

Quarta ꝓpoſitio.

tione ſeu propter dictamen quin velim omne dictatum a ra
tione.quia illa ſic exponit volo hoc/ ⁊ volo omne dictatum a
ratione ⁊ cauſa quare volo hoc / eſt quia volo omne dictatũ
a ratione.ſed mihi videtur hoc nõ requiri ad actum eſſe bo=
num ⁊ per conſequens non debet aſſignari talis actus vel cõ
ditio ꝓ gradu virtutis. ¶Quarta propoſitio.cũ actu virtu=
tis quarto modo capte non ſtat quodcunqꝫ peccatũ.Proba=
tur quia ſi ſtaret peccatũ:vel eſſet ex ignorãtia/ paſſione/ vel
ex malitia . ſed nullũ iſtorum poteſt dici.igitur.non primũ qꝛ
vel talis ignorantia eſſet inuincibilis/ ⁊ ſic nõ peccat.vel vin
cibilis:⁊ ſic non diligit deum ſuper omnia/ quia ſi diligeret de
um ſumme:neceſſario vinceret illam.nec ex malitia/ aut paſ
ſione/ quia ſi peccet ſcienter iam aliquid ꝑponit deo.ergo nõ
diligit deum ſuper omnia.igitur nõ habet illum quartũ gra=
dum virtutis.¶Cõtra tertiam propoſitionem (quia alie due
ſunt certe) arguitur ſic ex ſuis principũs/ pono ꝙ habeã iſta
dictamina duo/ nunc eſt a me tẽperate agendum quia dicta
tum a ratione (nihil habendo aliud quia in tertia acceptio=
ne non requiritur relatio in finem vltimum) ⁊ nunc eſt a me
hoc opus iuſticie exercendum quia recta ratio dictat/ tũc no
tum eſt ꝙ ſcđm eum non neceſſario voluntas ſe illis confor=
mat:ſed poteſt ſe conformare ⁊ non ꝯformare/ ⁊ illis contra
uenire ⁊ peccare/ quia nullum dictamen neceſſitat volunta=
tem ad eliciendũ ſecundm quod dictat.tũc arguitur ſic.quã=
do ſe conformabit primo dictamini/ non neceſſario ſe cõfor=
mabit ſcđo.ergo cum actu virtutis tertio modo poterit pec
care circa materiam alterius virtutis cuius habet rectum
dictamen ſaltem omiſſiue. Probatur hoc quia detur oppoſi=
tum / puta ꝙ neceſſario ſequitur conformitas ad ſecundum
dictamen ſtante conformitate primi/ tunc talis actus confor
mis ſecundo dictamini non habebit ꝓpriam bonitatem quia
neceſſario ſequitur ad alterum/ nam per eũ/ actus qui neceſ
ſario ſequitur ad alterũ precedentem non habet propriam
bonitatem.ergo ſi ad ſe conformandum primo dictamini ne
ceſſario ſequatur conformitas ad ſecundum dictamẽ/ nichil
bonitatis habebit ſuper bonitatẽ actus primi. ¶Jtẽ argui=
tur ſic/ ſi ad actum conformen primo dictamini neceſſario ſe
quit̄ actus conformis ſcđo dictamini.iam talis actus ſecun=
dus cauſaretur a primo.igit̄ eadem ratione actus ſecundus
erit cauſa actus primi.nam quandocunqꝫ ſunt due cauſe re=
ſpectu alicuius effectus que non neceſſario producunt illum
effectum/ ⁊ superueniente tertio / neceſſario producitur ille
effectus:tale tertium eſt cauſa illius effectus.tunc ſic/ ſortes
eliciens illa duo dictamina non poteſt ſe conformare primo
⁊ difformare ſecundo ſimul ⁊ ſemel q̄uis poſſit ſimul ſe diffor
mare vtriqꝫ.ergo ſi ſimul ⁊ ſemel ꝯformare ambobus: equa

M.E.C.D. 2016

li ratione cuilibet/ cum quilibet eſt cauſa alterius/ ⁊ quilibet
neceſſario ſequit̃ ad alterũ.ergo actus erũt ſibi mutuo cau=
ſe in eodem genere cauſe efficientis/ qd̓ eſt impoſſibile. Quã
tum ad hoc argumentũ reſpondet Occham: quia habet ap=
parentiam ꝓ dicto ſuo/ concedendo ꝙ neceſſario ſequit̃ act⁹
ſecũd⁹ ad primũ/ ⁊ ꝙ vnus eſt cauſa alteri⁹: ⁊ negatur ꝙ eadẽ
ratione ſecũdus debeat dici cauſa primi: ⁊ ratio eſt/ quia ne=
ceſſe eſt licet ſimul eliciat̃ ꝙ vnus prius natura alio ꝓducat̃.
⁊ ille prior natura alio nullo modo ſequitur ad poſteriorem:
⁊ per conſequens non poteſt dici cauſari ab eo: ſed bene ecõ=
uerſo ille poſterior natura cauſat̃ a priore. ¶ Sed q̃ntum ad
quartam ꝓpoſitionem non videtur vera ſaltem de peccato
ignorantie quin poſſit ſtare cum veritate illius. Nã illa dile=
ctio dei ſuper omnia non neceſſitat me ad faciendum quic=
quid in me eſt de aliqua veritate inquirenda. Igitur ſtante
illa dilectione dei ſuper omnia poteſt aduenire tẽpus in quo
teneor dicere horas/ tunc illa dilectio non neceſſitat me ad
inquirendum an ꝓ tunc teneor vel non/ ⁊ ſic ſtabit ꝙ hoc vin
cibiliter ignorẽ: ergo talis actus ſtat cum inquirendi negligẽ
tia: ergo ſtat cum pctõ facto ex ignorantia. Sed ne obliuio=
ni tradas pono exempla illorum quinq́ʒ graduũ. Exemplum
primi/ vt volitio qua volo temperate viuere propter hone=
ſtatem conformiter ad rectam rationẽ hoc michi dictantem
eſt primus gradus/ Exemplũ ſecundi/ volitio qua volo tẽpe=
rate viuere propter honeſtatẽ ſeu quia honeſtum eſt cõfor=
miter ad rectam rationẽ ⁊ nolo deſiſtere ab iſta volitione q̃
diu recta ratio dictat non eſſe deſiſtendũ non obſtante quo=
cunq́ʒ impedimento: eſt ſecundus gradus/ ita ꝙ ſupra primũ
ſolum ponit ꝓpoſitum non deſiſtendi/ Exemplũ tertiũ/ vt voli
tio qua volo temperate viuere qr honeſtum eſt ⁊ quia ita di=
ctatum eſt a ratione/ ⁊ nolo deſiſtere ab huiuſcemodi actus
continuatione q̃diu recta ratio dictabit eſt tertius gradus/
qui preciſe addit ſuper reliquos dictamen reflexuʒ ſeu ponit
dictamen rectum ꝓ partiali obiecto/ Exemplũ quarti/ vt vo=
litio qua volo tẽperate viuere quia honeſtũ ⁊ quia ita dicta=
tũ eſt a recta ratione ⁊ nolo deſiſtere ab huiuſmodi actu q̃
diu recta ratio dictabit non eſſe deſiſtendum quocũq́ʒ impe=
dimẽto non obſtante/ ⁊ ꝓpter deum ſumme dilectum ⁊ fina=
liter in eum referendo: eſt quartus gradus/ Exemplũ quin=
ti/ vt volitio qua volo efficaciter ⁊ formaliter executiue refre
nare omnes paſſiones contra rationem inſurgentes tẽpera
te vel volitio qua volo imperatiue caſte viuere non obſtan=
te morte quia honeſtũ/ ⁊ quia dictatũ eſt recta ratione ⁊ pro=
pter deũ ſumme dilectũ ⁊ nolo deſiſtere ab hoc actu q̃diu re
cta ratio dictabit non eſſe deſiſtendum non obſtante quocũ=
q́ʒ impedimento eſt quintus gradus.

M.E.C.D. 2016

De connexione virtutum

¶ An virtutes morales ſint connexe ꝯtum ad habitus. Cap. ix.

Conſequenter proſequendum eſt de habitus ſecundũ hanc opinionem. Utrum habituales virtutes ſint connexe. Prima ꝓpoſitio. Nulla virtus pure moralis neceſſario requirit alterã pure moralem / hoc eſt nulla neceſſario cõnectitur alteri morali. patet: quacunqꝫ virtute morali ſignata ſtat aliquem frequenter ſe exercitare circa materiã illius virtutis non occurrente materia alterius virtutis / vel ſi occurrat ad minus ignorat inuincibiliter: ergo quecunqꝫ virtus moralis poteſt in aliquo generari non genita altera morari. Unde aduertendum eſt ꝙ cuꝫ dicitur ꝙ nulla virtus moralis neceſſario connectitur alteri / non includitur in hoc dicto prudentia que dicitur moralis obiectiue inquantũ eſt circa materiam virtutis moralis / ſtat habere virtutem moralem habitualem non habita prudentia / quia deus poteſt ſuſpendere actiuitatem actualis prudentie non ſuſpenſa actiuitate actus affectiui eſſentialiter virtuoſi / quo facto generabitur in affectu habitus non genito habitu prudẽtie in intellectu: ſed non ſtat actum moralem affectiuum non habito actu prudentiali. Uñ dicit Occham ꝙ non neceſſario cõnectitur habitus habitui ꝯſuis actus actui. ¶ Secunda propoſitio. nulla virtus moralis neceſſario cõnectitur virtuti theologice. patet ſic. quacunqꝫ virtute morali ꝯtuncunqꝫ intenſa acquiſita ſtat hominem peccare mortaliter:, quia ille nõ reddunt hominem impeccabilem. quo facto corrumpetur charitas ⁊ remanebunt morales. ꝙ corrumpatur charitas: notum eſt. ⁊ ꝙ remaneant alie patet: ſicut nec acquiruntur per vnicum actum ſic nec deperduntur per vnum actum: igitur etiam poſſunt remanere non manẽte fide: quia cum habitu virtutis ſtat peccare pctõ infidelitatis ⁊ etiam deſperationis ergo nulle morales cõnectuntur neceſſario cuicunqꝫ virtuti theologice ſaltem infuſe. ¶ Difficultas eſt an cõnectãtur neceſſario theologice acquiſite loquendo ꝓciſe de virtute quarti gradus. Bene ſequitur: iſte habet actum quo acceptat obiectũ ꝓpt deũ ergo diligit deũ ſup oia: imo magis amat deũ quia propter vnũ quodqꝫ tale ⁊ illud magis: ergo ſicut ex actu quo acceptat obiectum vel refugit: generatur virtus moralis: ex illa dilecione dei etiam generabitur virtus theologica. ergo quecũqꝫ virtus quarti gradus neceſſario cõnectitur virtuti theologice ſaltem acquiſite. Ideo concedo ꝙ generabitur ſimul virtus moralis ⁊ theologica: ⁊ ꝯcedo ſecundum Occham ꝙ non ſtat ꝙ ꝓducatur virtus quarti gradus quin ꝓducatur etiam virtus theologica vt ſe extendit tam ad theologicam infuſam ꝙ̃ acquiſitam. ¶ Tertia propoſitio

Prima ꝓpõ

Scđa ꝓpõ.

M.E.C.D. 2016

61ba

Nulla virtus theologica neceſſario connectitur virtuti pure morali. patet: quocunqꝫ homine q̄tūcunqꝫ vitioſo dato et in habitu ⁊ in actu ſtat talem conteri/ quo facto in ipſo ꝓducent̄ tur theologice virtutes/ tunc arguit̄ ſic. Iſte talis habet theologicas ⁊ non habet morales/ quia per vnicum actum contritionis non generant̄ omnes morales: ergo virtutes theologice nullis puris moralibus neceſſario connectunt̄. ¶Quarta ꝓpoſitio. nulle virtutes theologice neceſſario connectunt̄ adinuicem ſimpliciter/ aliqua tamen illarum neceſſario alteri connectit̄ ꝓ ſtatu vie. prima pars patet. primo/ charitas non neceſſario connectit̄ aliis duabus nec alteri earuꝫ/ quia ipſa manet in patria/ et nulla illaruꝫ manet. igit̄ prima pars vera. Inſuper nec fides nec ſpes connectunt̄ charitati neceſſario. patet: quelibet ipſarum manet cum mortali ⁊ non manet charitas cum illo. Similiter nec fides neceſſario connectitur ſpei. Nam cōtingit aliquem eſſe infidelem qui non deſperet: ergo fides ⁊ ſpes non neceſſario connectunt̄. Similit̄ contingit aliquem deſperare abſqꝫ infidelitate q̄uis regulariter peccet deſperans peccato infidelitatis/ ⁊ ſic nulla theologica neceſſario cōnectit̄ alteri theologice: igit̄ prima pars quarte ꝓpoſitionis vera. Secunda pars patet: puta ꝙ ꝓ ſtatu vie aliqua neceſſario cōnectit̄ alteri: ſcꝫ charitas fidei / qꝛ ſine fide impoſſibile eſt placere deo. Similiter neceſſario cōnectitur ſpei: ergo aliqua theologica ꝓ aliquo ſtatu de lege poſita neceſſario cōnectit̄ alteri. Ex ſupra habitis patet qualiter virtutes connectunt̄ ⁊ q̄tuꝫ ad actus ⁊ q̄tū ad habitus.

Tertia ꝓpo

quarta ꝓpoſitio.

¶De tribus gradibus virtutum poſitis ab Ariſtotele: ſcꝫ cōtinentia/ tēperantia/ ⁊ gradu heroico. Capitulum decimum.

Iam reſtat videre de gradibus virtutuꝫ quos ponit Ariſtoteles ⁊ prima difficultas occurrens eſt iſta. Utrum in vnaquaqꝫ virtute morali: ſcilicet temperātia/ fortitudine ⁊ iuſticia reperiant̄ iſti tres gradus/ continentie/ temperantie/ ⁊ heroicus/ ⁊ vtrum illi tres gradus differant ſpecie. q̄tum ad primū videt̄ ꝙ nō reperiatur in vnaquaqꝫ virtute morali: qꝛ non aſſignant̄ illi gradus niſi ꝓpter paſſiones/ ſed ſunt alique virtutes que nō ſūt circa paſſiones vt iuſticia: igit̄. Item ꝓbatur ꝙ non diſtinguūt ſpecie in virtutibus in quibus inueniuntur. ⁊ eſt argumentuꝫ commune ⁊ multum apparens/ nā capio ſortem continētem circa materiā temperantie virtutis/ tunc certum eſt ꝙ ſortes ꝑ frequentationem actuū cōtinētie tandem faciet ꝙ non amplius erit inſult⁹ vehemens/ ⁊ ſucceſſiue diminuet̄. cum p̄mū talis inſult⁹ nō eſt ampl⁹ vehemēs: ille eſt temperat⁹ et ipſe nondum habet habitum niſi illum quē acquiſiuit per act⁹ cō=

M.E.C.D. 2016

ꝯ̄tinentie:⁊ primus actus temperantie eſt primus actus q[ ]eꝫ
habet:ergo iſte idem habitus in numero qui pri⁹ erat con=
tinentia gradus iam efficit̄ temperantia gradus:⁊ ſic conti=
nentia ⁊ temperantia ſolum differunt ſecundum magis ⁊ mi
nus.¶ Pro ſolutione huius queſtiōis primo declarandi ſunt

De tribus gradib⁹ vir=
tutum.

iſti tres termini/ ſcꝫ continentia gradus/ temperantia gra=
dus/ ⁊ gradus heroicus.poſtea videndum erit de diſtictio=
ne ſpecifica habituum importatoꝝ per illos terminos.Un
de continentia ſecundum Tho.ſecunda ſecunde queſtione
cēteſimaquinquageſimaquinta:⁊ Buridanū in ſeptimo ethi

Cōtinētia
capit̄ tripl̄r.

corum capit̄ tripliciter.Uno modo pro omnimoda abſtinentia
a delectationibus venereis/ ⁊ tunc idem eſt ꝙ virginitas.Se
cundo modo vt tantum valet ſicut temperātia.⁊ de iſtis dua
bus acceptionibus non eſt hic ad ꝓpoſitum:ſed ſolum de ter
tia que talis eſt/ continentia vt importat gradum in vnaqua
ꝙ virtute eſt habitus inclinans ad agendū conformiter ſecū
dum rectam rōnem non obſtātibus vehementibus paſſioni
bus ab illo bono rōnis retrahentibus.Occham in tertio i vl
tima queſtione dicit ꝙ continētia tria cōnotat.Primum ꝙ in
intellectu ſit iudicium practicū de aliquo operabili vel fugibi
li/ puta hoc eſt faciendum vel fugiēdum.Secūdum/ ꝙ in ap=
petitu ſenſitiuo ſit vehemens paſſio retrahēs ipſam virtuteꝫ
cōtra dictamen recte rationis incitans ipſum homineꝫ ad fu
giēdum aliquid/ ⁊ ſi illud ſit fugiendū ꝙ in appetitu ſenſitiuo
ſit paſſio incitans ad illud ꝓſequendum.Tertium ꝙ in volū
tate ſit electio dictamini recto conformis/ hoc eſt ꝙ volūtas
eligat illud operari nō obſtantibus paſſionibus retrahenti=
bus.Exemplum/ ſit ſortes in quo inſurgit valde vehemens
motus illecebre:habet hoc iudicium non eſt a me mulier co
gnoſcenda ⁊ in appetitu ſenſitiuo eſt paſſio incitans illū mul
tum ad agendū contra iſtud dictamen/ non obſtante tali paſ
ſione habet actum quo nult cognoſcere mulierem.talis eſt
actus continentie gradus/ ⁊ habitus quem gignit eſt habit⁹
cōtinētie gradus/ notum eſt ꝙ in ſorte per replicationem a=
ctuum conformium non obſtantibus vehementibus paſſio=
nibus generatur habitus vel diſpoſitio que eſt eiuſdem ſpe=
ciei ſpecialiſſime cum tali habitu/ talis eſt continentia grad⁹.
Tho.dicit ꝙ talis gradus participat cum virtute ⁊ non dicit̄
completa virtus.⁊ ſic patet quid ſit continentia gradus ꝗ̄=
tum ad actum ⁊ ꝗ̄tum ad habitum.¶ Conſequenter viden=
dum eſt quid ſit temperantia gradus.Unde continentia ⁊ tē
perantia aliquando capiuntur vt ſonant ſpecialem virtutē.
aliquando vt ſonant gradum virtutis ⁊ non ſpecialem virtu
tem.⁊ de iſtis loquimur in ꝓpoſito.Unde omnis ꝯtinētia gra
dus vel temperantia gradus eſt virtus/ ſed non omnis con=
tinentia gradus eſt temperantia vt eſt ſpecialis virtus/ quia

M.E.C.D. 2016

i● fortitudine ⁊ iuſticia reperit cõtinentia ⁊ temperantia gra
dus ⁊ tamen fortitudo ⁊ iuſticia nõ ſunt temperantia. Item
temperantia gradus vt dicit Occham capit dupliciter. Uno
modo pro habitu firmante animum in bono rõnis non inſur Tẽperãtia
gentibus vehementibus paſſionibus in cõtrarium. notũ eſt gradꝰ capit
ꝙ poſtꝙ ſortes ſe exercuit per multos actus in materia tem duplicit.
perantie/ cõtinue debilitat paſſio. poſtꝙ ex iſta frequentiſſi-
me peruenit ad tantam intenſionẽ habitus ꝙ non amplius
inſurgit paſſio vel ſaltem debilis eſt/ talis habitus ĩpediẽs
vehementem inſultum eſt eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſime cum
habitu continentie/ immo ſolum illi duo habitus differunt ſe
cundum magis ⁊ minus. Nam prius talis habitus propt eiꝰ
remiſſionẽ nõ ĩpediebat vehementes paſſiones ⁊c. Aliqñ ca
pit tẽperãtia gradꝰ ꝓ habitu ĩclinatiuo ad agẽdũ/ nõ ſolũ cõ
formit ad rectã rõnẽ/ nõ inſurgẽtibꝰ vehemẽtibus paſſionibꝰ
ſed etiam ad fugiendum occaſiones ipſarum paſſionum/ ſci-
licet ad fugiendum pſentiam obiecti nati cauſare paſſiones.
ſimilit ad fugiẽdũ tactus natos cauſare paſſiones. ⁊ iſto mo
do temperantia gradus differt ſpecie a cõtinentia gradu: qꝛ
habet vnum obiectum partiale quod non habet cõtinentia
gradus: ſcꝫ fugam occaſionum ipſarum paſſionum vel cõcu-
piſcentie. Unde cõtinẽtia gradus eſt habitus cõnotãs inſultũ
vehementem paſſionum inclinans ad oppoſitum vt dictum
eſt: ſed temperãtia gradus eſt habitus inclinans ſecundũ di-
ctamẽ recte rõnis/ nõ inſurgẽtibus vehemẽtibus paſſionibꝰ.
¶ Difficultas: eſt vtrum temperantia gradus et continen-
tia gradus differant ſpecie. Aliqui dicunt ꝙ non eſt conti-
nentia gradus niſi habeat vehementes paſſiones pro ob-
iecto: vt nolo fornicari non obſtantibus vehementibus paſ-
ſionibus. ſimiliter volo aggredi nõ obſtante timore vehemẽ-
ti retrahente ab aggreſſu vel incitante ad fugam. habitꝰ ge-
nitus ex tali actu eſt habitus cõtinentie gradus. ⁊ dicũt ꝙ tẽ-
perantia gradus fert in paſſionem ſub ratione parui/ vt no-
lo hanc cognoſcere/ non obſtante parua, paſſione incitante
fert in paſſionen● ſub ratione parui. ⁊ tunc differunt ſpecie. ſꝫ
hec difficultas potius eſt ad nomen. ſi vero aliquis dicat (vt
multi dicunt) ꝙ de ratione continentie eſt ꝙ inſurgant ma-
gne paſſiones ſiue habeat illas pro obiecto ſiue nõ/ et de ra-
tione temperantie ꝙ non inſurgant magne paſſiones: tunc il
li habitus non differunt ſpecie ponendo illi habitus in volun
tate/ quia quicquid eſt obiectum vnius eſt obiectum alterīꝰ ⁊
ſecundum eandem rationem. ergo non differunt ſpecie.
¶ Alia difficultas quam tractat Buridanus. vtrum in illo
qui elicit actum ſecundum gradum continentie ſit in appet
tu ſenſitiuo actus conformis actui voluntatis virtuoſi. Simi
liter an ſit in voluntate actus conformis illi concupiſcentie

M.E.C.D. 2016

que eſt in appetitu ſenſitiuo. Unde quando ſortes habet ve hementem paſſionem: puta mouetur ad cognoſcendum mulierem: vtrum ex illa concupiſcentia cauſetur in appetitu rationali aliqua paſſio que trahat voluntatem ad conſentiendum appetitui ſenſitiuo. nõ obſtante iſta cõcupiſcentia volũtas habet nolle quo nult hoc obiectum / an ex iſta nolitione cauſetur in appetitu ſenſitiuo fuga obiecti / hoc eſt vtrũ appetitus ſenſitiuus habeat duos actus / vnum fugitiuũ cauſatum ab imperio voluntatis quo fugit obiectum ſub rõne turpis / ⁊ alterum quo ꝓſequitur illud obiectum ſub alia ratiõe / puta quia vult delectari in illo. ¶ Quantũ ad hanc difficultatem contrariãtur Buridanus ⁊ Occham. Unde Buridanus queſtione quinta ſeptimi ethicoꝝ dicit ꝙ incontinentie eſt duplex tractus tam in ſenſu ꝗ̃ in volũtate / vnus ad ꝓſequendum cauſatus ex apprehenſiõe obiecti ſub rõne delectabilis / alter ad fugam cauſatus ex apprehenſione obiecti ſub rõne turpis. ⁊ ideo dicit non eſſe incõueniens concupiſcentiã trahi ad fugã ⁊ ꝓſequi obiectũ ſcd̃m diuerſas rões obiecti vel apprehenſiones. Similiꝛ in voluntate eſt ꝓſecutio ⁊ fuga. et apparẽtia eſt / quia niſi ſic dicatur / videtur ꝙ nunꝗ̃ aliqs poſſet pertingere de gradu continentie ad gradum temperantie. patet: bene ſequiꝛ in iſto continente nullus eſt actus refugitiuus: ergo in appetitu ſenſitiuo non cauſaꝛ habitus q̃ reſiſtat inſultationi paſſionum. vnde paſſio in appetitu ſenſitiuo cauſaꝛ pure naturaliter ſicut calor ab igne non ex obiecto / ſicut dicit Scotus in ſecundo / ſed ex apprehenſiõe obiecti. Nã ſi non ponaꝛ obſtaculũ poſita apprehenſione obiecti cauſaꝛ naturaliter paſſio in appetitu ſenſitiuo / tunc bene ſequitur in hoc appetitu non eſt aliquis actus fugitiuus obiecti: ergo nõ cauſatur habitus inclinans ad refugiendũ / qui habitus ſi eſſet reſiſteret ꝑductioni paſſionum. ⁊ vltra non cauſaꝛ habitus ⁊c. ergo ꝗ̃tumcunq; continuẽ actum vel replicem cauſabitur equalis paſſio. patet conſequentia: erit eadẽ cauſa naturalis ⁊ eque fortis: quia nichil cauſatum eſt in appetitu ſenſitiuo: ergo ex iſta cauſa pure naturali cau●biꝛ equaliꝛ effectus. Si dicas ꝙ volũtas reſiſtit. Contra prius non poterat facere ꝙ non inſurgeret paſſio: ergo ſi nichil ſit derelictũ in appetitu ſenſitiuo qd̃ reſiſtat / voluntas nõ poterit facere ꝙ apprehenſo obiecto non cauſeꝛ paſſio. ⁊ ſic modus Buridani eſt ꝙ incontinente eſt duplex paſſio in ſenſu / vna qua proſequiꝛ obiectum ſub rõne conuenientis / altera cauſata ex imperio voluntatis qua ferꝛ in obiectum ſub ratione turpis. eodem modo in voluntate eſt duplex actus. vnus cauſaꝛ naturaliꝛ ꝑpter conuerſionem ad ſenſum. alter cauſaꝛ libere quo iudicat de tali obiecto ſub rõne turpis. ¶ Aliter dicit Occhã ꝙ incontinente non generaꝛ habitus in ſenſu conformis ha=

M.E.C.D. 2016

bi[illegible]i genito in voluntate.ratio eius eſt actus ſenſus eſt ꝓſe-
cutiuus:ergo non eſt actus refugitiuus. Ideo incontinente
in ſenſu eſt vnica concupiſcentia inclinans ad contrarium re
cte rationis/⁊ eſt vnicus actus in voluntate conformis.⁊ di-
cit̃ continentia ꝓpter aſſiſtentiam paſſionis que eſt in ſenſu /
et eſt magna apparentia ꝙ omnis actus refugitiuus diſtin-
cte ſecundum eandem potentiam contrariet̃ actui diſtincto
ꝓſecutiuo.vnde non poſſum odire⁊ amare diſtincte idez ob-
iectum. Similit̃ non eſt poſſibile ꝙ in ſenſu appetam aliquid
et refugiam illud.Ideo apparet contra Buridanum ꝙ ſit p̃-
ciſe vnus tractus/⁊ ad rõnem Buridani cum infert:ergo in
appetitu ſenſitiuo non cauſat̃ habit⁹ reſiſtens ꝓductioni paſ
ſionis que nunc eſt/immo potius cauſabit̃ habitus inclinãs
ad paſſionem iſtã ꝙ̃ reſiſtens paſſioni:ergo per replicationẽ
actuum continentie ⁊ preſentet̃ obiectum equalit̃ inſultabit
tanta paſſio ſicut prius/immo forte maior ⁊ per conſequens
nunꝙ̃ ꝑtinget ad gradũ temperantie.Dico ꝙ verum eſt ꝙ i
parte ſenſitiua nullo modo cauſabit̃ habitus qui reſiſtat/ q̃
non poteſt cauſari ſine actu illius appetitus ſenſitiui/⁊ cũ in-
fert:ergo iſurget poſtea tãta paſſio p̃ſentato obiecto illo eo
dem ſub eadem ratione ſicut prius inſurgebat.Dico ꝙ con-
ſequẽtia nõ valet/⁊ licet voluntas non poſſit facere quin in-
ſurgat paſſio inclinans ad vitium ſtante apprehenſione ob-
iecti tamẽ voluntas poteſt facere ꝙ obiectũ non ſit preſens:
quo facto nõ cõtinuat̃ paſſio/ſed ꝑcedente obiecto non põt/⁊
eſt illud quod dicit Augu.Impoſſibile eſt quin viſis tanga-
mur.Secundo voluntas poteſt facere ꝙ non inſurgat tanta
ꝙ̃ta inſurgeret ſi voluntas nullo modo niteret̃ ad oppoſitũ.
patet per experientiã/⁊ vltra poſt iſtum actum quo volun-
tas nitit̃ in oppoſitum derelinquit̃ habitus in voluntate/ tũc
ſi ſecundo p̃ſentet̃ obiectum magis renitit̃ ꝙ̃ prius/quia ha-
bet maius adiutorium ꝙ̃ prius.nam prius renitebat̃ ſecũdũ
ſolum cognatum ipſius voluntatis:⁊ nunc habet habitũ vel
diſpoſitionem eiuſdem ſpeciei cum habitu adiuuantez ad re
nitendum.ergo voluntas cum tali adiutorio facit ꝙ nõ tãta
inſurgat paſſio.⁊ ex tali actu intendit̃ habitus/⁊ ſic tertio vo
lũtas magis nitet̃/⁊ ſic cõſequẽter per replicationẽ põt fieri ꝙ
tandẽ volũtas poterit facere mediante tali habitu ꝙ nullo
modo vel ſaltẽ debilit̃ iſurgat paſſio/⁊ tñ primo qñ p̃ſentabat
obiectũ non poterat hoc facere.Scd̃o dico ꝙ nõ ſolũ habitus
ꝑtis ſenſitiue reſiſtit in oppoſitũ/ſed etiã habitus partis in-
tellectiue ꝓpt̃ cõnectionẽ appetit⁹ ſenſitiui ad volũtatẽ:ſi eli
ciã actũ ꝯformẽ appetitui ſenſitiuo elicio itẽſiorẽ⁊ illa cõcupi
ſcẽtia ſenſitiua iuuat volũtatem.Similiter pono coniunctio-
nem habitus in oppoſitum cõcupiſcentie exiſtentis in volun
tate reſiſtit ꝓductioni paſſionis in ſenſu.

M.E.C.D. 2016

¶ De comparatione graduum temperantie ⁊ continentie in bonitate. Cap.vj.

Querit conſequenter. Utrum gradus continentie ſit melioꝛ ꝗ gradus tēperantie. ⁊ hanc queſtionem tractat. ſ. Thom. ſecūda ſecūde. q. clv. ⁊ Buridanꝰ. q. v. ſeptimi ethicoꝝ: ⁊ apparet ꝙ ſic: quia qui habet gradum cōtinentie plus meret: ergo eſt melioꝛ gradu temperantie. conſequentia eſt nota. antecedens patet: qui habet gradum continentie agonizat cum certamine. i. cum reſiſtētia: quia eſt paſſio ſenſualis rationi reſiſtens: ſed tēperatus non agonizat ſiue non operat cum certamine/ quia iam ſunt ſe date paſſiones: ſed operari cum certamine virtuoſius eſt ꝗ operari ſine difficultate quia virtus ⁊ ars ſunt circa difficilia. Unde ꝗtum ad hoc melius eſt eſſe temperatum ī habitu ꝗ eſſe ɔtinentē in habitu/ ⁊ opoꝛtet concedere ꝙ melioꝛ eſt habitus in gradu temperantie ꝗ conſimilis habitus in gradu ɔtinentie. patet ſic. habitus intenſioꝛ ⁊ ex pluribus actibꝰ bonis genitus ſemper eſt melioꝛ quando vterq; habitus eſt circa eandē materiam: ſed circa eandem materiam acceptis duobus habitibus continentie ⁊ tēperantie/ ille qui eſt tēperantie eſt intenſioꝛ ⁊ pluribus actibus virtutis genitus: ergo ceteris aliis paribꝰ ē melioꝛ illo qui eſt in gradu ɔtinentie. Sed eſt difficultas. vtrū ille qui opatur ex gradu ɔtinētie ceteris aliis paribus plus per talē opationē mereat ⁊ magis virtuoſius agat ꝗ ille qui operatur ſecundū gradū temperātie. hoc eſt/ an operatio actualis ab habitu ɔtinētie gradus procedens ſit melioꝛ illa ꝓcedente ab habitu tēperantie gradus. Dicit Buridanus ꝙ nō. ⁊ ratio eius precipua eſt. omnis opatio quecūq; dicitur virtuoſa in ꝗtum ɔſiſtit circa bonum rationis ⁊ nunꝗ eſt operatio virtuoſa niſi ſit erga aliquid qd conſtituit per rectam rationem tanꝗ bonū. ſed maius bonū rationis eſt in tēperato ꝗ in ɔtinente: ergo ille q̄ temperate agit virtuoſius agit ꝗ qui ɔtinenter agit. Conſequentia eſt certa cum maioꝛe: ⁊ patet minoꝛ. In temperato ſubdit pars ſenſitiua rationi tanꝗ edomita a ratione: ſed in ɔtinente recalcitrat pars ſenſitiua rationi: ⁊ ratio reſiſtit: ſed maius bonum rationis ɔſiſtit in hoc qd eſt partem ſenſitiuā ſubdi rationi ꝗ ſolū in hoc qd eſt reſiſtere ipſi parti recalcitranti: ergo tēperate agens ſcd̄m gradū tēperantie virtuoſius agit ꝗ ɔtinenter agens. ⁊ ecce precipua ratio illius. ⁊ cum arguit/ qui ɔtinēter agit: agit cum agone ⁊ certamine/ dicunt ꝙ certamen qd ꝓuenit ex debilitate complexionis vel maioꝛi occaſione habita de cōcupiſcentia habenda vel debilitate rationis vel de parte ſenſitiua nō auget meritū: ſed difficultas ꝓueniens ex bono gratie vt ex tētatione auget meritū: ſed

M.E.C.D. 2016

hoc non ſatiſfacit argumento: ꝛ capio ſortem qui ſcit ꝛ iudicat ꝙ non lubrice agendum eſt: non obſtante tali iudicio allicitur ſortes ad opus illecebre vt lubrice agat. ꝛ inſurgũt paſſiones ꝛ motus ſenſuales ex pñtia obiecti lubrici inclinantes ad lubrice agendum: tũc difficile eſt nolle tale obiectum nichilominus nult lubrice agere ex tanto conatu ꝙ̃tũ plato qui non patitur illum motuz ſenſualitatis ex equali conatu: iam ſortes agit ſecũdum gradum ꝯtinentie ꝛ plato ſecũdum gradum temperantie: queſtio eſt vter iſtorum magis mereatur. nam dicere ꝙ talis concupiſcentia diminuat de merito: eſt abſurdum: q꜡ eſt contra voluntatem ipſius ſortis ꝙ inſurgit: ꝛ non eſt in eius poteſtate: ꝛ tamẽ ſi ꝓpter pñtiam illi⁹ concupiſcentie minus merereꝶ illa diminueret de merito. Dicit Altiſſiodorenſis ꝙ ille qui habet habitum vitioſum ꝗ poſt talem habitum genitum exercet operationes ꝯtrarias operationi ex qua genitus eſt talis habit⁹/ ex equali conatu cum alio qui non habet habitum vitioſum plus meretur: q꜡ magis difficulter agit. ergo cum ꝓpter talem difficultatem ꝓuenientem ex habitu vitioſo genito ex culpa ſua magis mereaꝶ: a fortiori ſequiꝶ vbi ſortes agit cõtra illum motum ſenſualitatis ceteris aliꝭs paribus ꝙ magis mereꝶ ꝙ̃ plato qui non patiꝶ tales inſultus ſenſuales. Ideo concedo ꝙ qui agit continenꝶ vbi cetera ſunt paria/ virtuoſius ꝛ magis meritorie agit. Sed diceret aliquis contra/ ſequereꝶ ꝙ per aliquid ꝙ nullo modo eſſet in mea poteſtate: immo contra voluntatem meam augereꝶ meritũ: ꝛ hoc eſt eque magnũ incõueniens ſicut ꝙ per illud diminuaꝶ meritum. Patet cõſequentia. iam nõ inſurgit in me cõcupiſcentia: q꜡ non eſt obiectum lubricum pñs conformiter ad rationem rectam elicio nolle intemperate agere: poſt illam elicitionem efficiꝶ obiectum preſens cauſans concupiſcentiam: ille actus qui continuaꝶ efficiꝶ magis virtuoſus ꝙ̃ prius ſecũdum hanc ſolutionẽ: q꜡ continuaꝶ cum maiori difficultate: ꝛ hoc ſolũ ꝓpter iſtam cõcupiſcentiam que non eſt in mea poteſtate. ergo per aliqd quod eſt contra meam voluntatem ꝛ non in poteſtate mea actus efficieꝶ magis meritorius ꝙ̃ prius. Ad argumẽtum cõcedo ꝙ non efficitur magis meritorius ꝓpter illam cõcupiſcẽtiam: ſed efficiꝶ magis meritorius propterea: q꜡ libere cõtinuo nõ obſtãte tali concupiſcentia ſiue paſſione difficultãte vnde non eſt inconueniens ꝙ actus qui nunc eſt malus penitus inuariatus: poſtea efficiatur peior propter circũſtantiam que non eſt in poteſtate habentis: ſed efficitur peior ꝓpter hoc: q꜡ nõ obſtante tali circunſtantia libere continuaꝶ. ideo etiam ratione libere continuationis cum maiori difficultate ꝓueniente ꝙ̃ prius actus eſt magis meritorius. ꝛ ſic patet de gradibus temperantie ꝛ continentie.

M.E.C.D. 2016

¶De gradu heroico. Cap.xij.

COnſequenter videndum eſt quid ſit gradus he=
roicus.⁊ differenter loquũtur antiqui docto.de
gradu heroico ⁊ moderni. Antiqui vt Tho.vo=
cant gradum heroicũ quando ratione virtutis/
ſunt ita ſedate paſſiones ꝙ ſupra cõmunẽ homi=
num facultatem non inſurgunt puta ꝓpter aſſuefactionem
in operibus virtutis:vel quando parũ inſurgunt.nam eſt ſu
pra cõmunem hominum facultatẽ ꝙ non inſurgãt vel quaſi
Quid gradꝰ heroicꝰ.
non inſurgant paſſiones. Sed Occham.xv.tertij dicit ꝙ gra
dus heroicus in vnaquaqꝫ virtute eſt habitus inclinans ad
operationem que excedit communem hominum faculta=
tem:vel ex natura obiecti vel ex aliqua circũſtantia:hoc eſt
quã cõmunis hominum facultas nolet ita operari. Exemplũ
primi/ vt velle ſuſtinere mortẽ pro defenſione reipublice. ex
natura obiecti.i.mortis hoc excedit cõmunem hominũ facul
tatem. Exemplum ſecundi.vt velle ſeruare caſtitatem non
obſtante morte que ꝓbabiliter exiſtimatur futura.vt ſortes
ꝓponit ſeruare caſtitatem.ꝓponitur ei mors niſi deſerat ca
ſtitatem:ſi continuat volitionem ſeruandi caſtitatẽ non ob=
ſtante tali circũſtantia/ heroice agit ratione circũſtantie ſu=
peradiuncte vel ſuperuenientis ad obiectum ſue volitionis:
⁊ nõ heroice agit ex natura obiecti. Pro iſto notandũ ꝙ ima
ginatur triplicem actum in iſto qui vult ſeruare caſtitatem
nõ obſtante morte ſibi propoſita niſi deſerat caſtitatẽ. vnꝰ eſt
quo fertur in caſtitatem ſolum tãꝗ in obiectũ. alius quo fer=
tur in mortẽ ſolum. alius quo fertur in vtrũqꝫ tam in mortẽ
ꝗ in caſtitatem. Primꝰ actus nõ eſt heroicus: ſed duo vltimi
ſunt heroici:qꝛ feruntur in ſufferentia mortis tanꝗ in obie=
ctum. ſed primus non eſt heroicus eſſentialiter.i.ex natura
obiecti. ſed dicitur heroicus extrinſece:ſcꝫ ratione talis cir=
cunſtantie:qꝛ excedit cõmunem hominum facultatem. ideo
ille idem actꝰ inuariatus qꝛ cum maiori difficultate cõtinua
tur efficit virtuoſior. Ultra diceret aliquis. ſortes habet actũ
volo ſeruare caſtitatẽ nõ obſtante morte/ ſit ita ꝙ ꝓponatur
ei mors niſi deſerat caſtitatem/ ſi cõtinuet in ipſo neceſſario
cauſabitur volitio ferende mortis.⁊ iſta volitio neceſſario ſe
quitur ad preambulas volitiões/ ſcꝫ ad volitionem qua vult
ſeruare caſtitatem nõ obſtante morte ⁊c. ergo de ſe nõ habet
bonitatem vel malitiam. dicit Occhã ꝙ nõ:ſed ꝑambula effi
citur melior:qꝛ difficilior:⁊ iſte volitiones que conſequuntur
naturaliter ad illam non addunt bonitatem vel malitiam.⁊
ſic patet de gradibus virtutum.

¶De diſtinctione virtutum moralium a donis. Cap.xiij.

M.E.C.D. 2016

U Iſum eſt de virtutibus moralibꝰ in genere: ⁊ de
diſtinctione ipſaꝝ tam ex parte obiecti q̃ ſubie
cti ⁊ de ↄnexione eaꝝ / ⁊ de gradibus. Cõſequẽ
ter vidẽdum eſt de diſtinctione ipſaꝝ a donis.
Unde ab eſaya cap. xi. enumerant ſeptẽ dona ſpi
ritusſancti: ſcȝ donũ intellectus / ſcientie / ſapientie / ⁊ cõſilij / q̄
quattuor pertinẽt ad intellectum. ſed donũ pietatis / timoris
⁊ fortitudinis ſpectant ad affectum. Querit ergo vtrũ ſit mu
tua diſtinctio inter quaſcũq̃ virtutes tam morales q̃ theolo
gicas ⁊ iſta ſeptẽ dona. ¶ Pro ſolutione in primis notãduȝ ꝙ
duplex eſt modus dicẽdi. Primus. s. Tho. prima. ij. q. lxviij.
ꝙ virtutes ⁊ dona ad inuicem diſtinguunt nõ ſolũ ratione ſȝ
re ipſa. ¶ Alij vero dicũt ꝙ tm̃ diſtinguunt ratiõe. ⁊ ſcðȝ eos
dicunt ꝟtutes inq̃tum habilitãt potẽtiã ad faciliter ꝓ̃pte: et
delectabiliter exeundũ in actum: ſed dicũtur dona in ordine
ad cauſam. Tho. vero dicit ꝙ nõ ſolũ ratione: ſed realiter di
ſtinguunt. ⁊ modum diſtinctionis aſſignat iſto modo. notum
eſt homo a duobꝰ mouet ad bene agẽdũ. ſ. a ratiõe ⁊ ab ipſo
deo. a ratione tãq̃ a motiuo intrinſeco: ⁊ a deo tãq̃ a motiuo
extrinſeco: ⁊ anteq̃ moueat a deo oportet illum eſſe diſpoſi-
tum. q2 actus actiuoꝝ ſunt in patiente diſpoſito. tũc dicit. s.
Tho. ꝙ illa diſpoſitio diſponẽs hoiem inquantũ eſt mobilis
per rationem dicit virtus: ſed illa diſpoſitio inq̃tũ eſt mobilis
a deo vocat donum. ⁊ ſicut ibidẽ dicit oportet hominẽ habe-
re ꝑfectiorẽ diſpoſitionem vt moueat ad perfectiores effectꝰ
⁊ q2 homo excellẽtiſſime a deo mouet propterea requiritur
diſpoſitio excellẽtior q̃ ſit virtus: ⁊ hoc fit per dona. ideo do-
num eſt habitus hominem diſponens vt ſuſcipiat motionẽ a
deo: ⁊ ſic diſtinguunt dona ⁊ virtutes: ſed hoc eſt multũ diffi-
cile ad intelligẽdum. Propterea arguitur ſic cõtra eum: non
ponit diſtinctio habituũ niſi ꝓpter diſtinctionem actuũ: ſed
nõ eſt diſtinctio inter actus virtutum ⁊ donoꝝ. ergo nec iter
illos habitus. nã nõ poteſt reperiri diſtinctio donoꝝ que po
nuntur in intellectu ab ipſis virtutibus intellectualibꝰ: ergo
nõ eſt reperibilis diſtinctio ab ipſis virtutibus quorũcunq̃
donoꝝ: nam apud Tho. nulla eſt diſtinctio eoꝝ que ponunt
in intellectu a virtutibus intellectualibus. ergo nec quorũ-
cunq̃ donoꝝ. Patet: q2 non eſt maior ratio de vnis q̃ alteris
Antecedẽs patet / nã. s. Tho. ponit quattuor dona in intelle
ctu: ſcȝ donũ intellectꝰ: ſapiẽtie: ſciẽtie: ⁊ cõſilij: ⁊ ponit differẽ
tiam inter actus donoꝝ. Dicit primo oportet intellectũ pe-
netrare. i. apprehẽdere rem: ⁊ hoc ꝑtinet ad donũ intellectꝰ
vltra poſtq̃ intellectus penetrauit ſeu cepit id eſt apprehẽdit
rem / oportet de ipa re rectũ habere iudiciũ. ⁊ hoc ſi talis res
ſit increata pertinet ad donũ ſapientie: ſi creata ad donum
ſcientie. ⁊ preter hoc id eſt apprehenſionem ⁊ preter rectum

dupliciter mo-
uetur h. ad be
ne agendum

quid pertineat ad
quattuor dona ſpiri
tusſancti. pertinẽ
tia ad intellectum

iudicium oportet applicare ad operationem. ⁊ hoc pertinet ad donum cõſilij. ideo dicit ponendo iſtam diſtinctionem ſecunda ſecũde ꝙ intellectus primo capit rem. ſecundo iudicat recte. tertio applicat ad operationem. tũc ſic arguo: illa recta eſtimatio quã ponit ſiue ſit de deo: ſiue de creaturis ẽ actus fidei: vel actus ſcientie capiẽdo ſciẽtiam ꝓut eſt virtus intellectualis: ergo actus illi nõ diſtinguntur ab actibus virtutum. conſequentia eſt certa: ⁊ antecedẽs patet. Iſta recta eſtimatio / vel eſt euidens vel ineuidens. ſi ineuidẽs eſt actꝰ fidei / nam recte eſtimare ꝙ deus ſit ſummũ bonum ſumme prudens: ineuidenter eſt actus fidei. eodem modo in rebus creatis ꝙ dies iudicij erit eſt actus fidei. ideo ſi tales recte eſtimationes ſeu iudicia ſint ineuidentia: tunc actus illorum donoꝝ non diſtinguũtur ab actibus fidei: ſed ſi talia iudicia ſint euidentia / pertinent ad intellectuales virtutes puta ad ſapientiam. ſi de rebus ſint altiſſimis: vel de agibilibꝰ ad prudentiam ⁊c. ergo illi actus quos ponit pertinere ad donũ ſapientie: ſcientie ⁊c. neceſſario pertinent ad virtutes intellectuales. ¶ Aliter dicit Sco. in tertio ⁊ melior ⁊ ꝓbabilior eſt ſua opinio / ꝙ dona non diſtinguunt̃ a virtutibus niſi ſaltẽ ratione ⁊ nõ realiter. Ratio Scoti eſt talis. tota neceſſitas ponẽdi habitus nõ eſt niſi ꝓpter actus. vnde duplex eſt habitꝰ infuſus. ſ. ⁊ acquiſitꝰ. infuſi ſunt tres / fides / ſpes / ⁊ charitas.

Tres ſunt habitus infuſi.

¶ Alij ſunt habitus acquiſiti quorum quidam ſunt intellectuales. alij morales. Intellectuales ſunt duplices / quidam ſpeculatiui: quidam vero practici. de ſpeculatiuis nihil ad propoſitum: ſed de practicis. alij ſunt morales / ⁊ ſunt cõmuniter tres in voluntate: ſcȝ iuſticia: temperantia: ⁊ fortitudo. prudentia in intellectu. tunc ponit talem ꝓpoſitionem. ad hoc ꝙ homo perfecte ſe habeat circa omne obiectum ſufficit habere iſtas virtutes puta theologicas ⁊ morales. nam ad diligẽdum deum ſufficit charitas. Similiter prudentia perficit intellectum ſufficienter ad hoc ꝙ recte ſe habeat circa quodcunqꝫ agibile / Similiter morales ſufficiẽter perficiunt voluntatem ad hoc ꝙ recte ſe habeat circa ſe ⁊ proximum. Ex hoc ſequit̃ ꝙ nõ ſunt ponẽda dona ꝙ ſint alij habitus diſtincti ab illis virtutibus. ita ꝙ omne donũ vel erit prudentia: vel iuſticia ⁊c. vnde ſunt aliqua dona in intellectu ⁊ volũtate. q̃ ſunt in intellectu non diſtingunt̃ a virtutibus intellectualibus: q̃ in voluntate nõ diſtingunt̃ a virtutibus voluntatis.

Propoſitio.

¶ De peccatis. de diffinitiõe ⁊ diuiſione ipoꝝ. Cap. xiiij.

In ſuperioribus viſum eſt de virtutibus in genere ⁊ in communi: ⁊ de operationibus virtuoſis: ⁊ de habitibus virtutum tam thelogicis ꝙ̃ humanis tam intellectiuis ꝙ̃ affectiuis: ⁊ de diſtinctionibus illarum inter ſe. conſequenter videndum

M.E.C.D. 2016

eſt de peccatis/pꝛimo quid peccatum/Secundo de multi=
plici peccatorum diuiſione/Tertio de differentia inter mē=
bra illarum diuiſionum/Quarto de grauitate ꝛ pena reſpō
dente illis peccatis. Quātum ad pꝛimū/ peccatum cōmuniter Quid pec=
diffinitur ab Auguſtino. Eſt dictum vel factum vel concupi catum.
tum cōtra legem dei. Pro cuius declaratione pꝛimo viden=
dum in qua operatione reperitur peccatum. Dicit ſanctus
Thomas ꝙ nullus actus vel operatio vel entitas eſt pecca
tum niſi ſit operatio humana. ita ꝙ de ratione peccati eſt ꝙ
ſit operatio humana/hoc eſt libera tanꝗ elicita: vel tanꝗ
imperata: cetere autem operationes non ſunt humane li=
cet ſint operationes hominis. ¶ Particule illius diffinitionis
ſic declararantur. per concupitum non ſolum intelligimus
actum voluntatis quo concupiſcimus: ſed etiam actum vo=
lūtatis quo aliquod obiectum refugimus ita ꝙ ſe extēdit ad
vtrūq3/ ꝛ illa particula. ſ. cōcupitum ſe extendit ꝓprie ad act⁹
elicitos volūtatis qui ſunt nolle ꝛ velle. ¶ Alie particule. ſ. di
ctum vel factum ſe extendunt ad operationes imperatas:
puta exteriores. alia particula contra legem dei/ tāgit for=
male peccati. nam in omni peccato duo ſunt: materiale ꝛ for
male. Materiale eſt operatio libera elicita: vel imperata.
formale vero eſt difformitas ad legem dei. ¶ Circa hāc diffi
nitionem multe occurrunt difficultates. Pꝛima/in quib⁹ ope
rationibus hominis poteſt reperiri illud materiale peccati.
Utrū ſolum in operationibus voluntatis interioribus ꝛ exte
rioribus imperatis: ꝛ nō in operationibus intellectus. Et ex
diffinitione peccati poſita. apparet ꝙ nō reperiat̃ peccatum
ꝓ materiali in operationibus intellectus: q2 in diffinitiōe nō
dicitur peccatum eſt intellectus. ¶ Secunda/ vtrum reperi=
atur peccatum ſine operatione: hoc eſt in pura omiſſione.
Tertia/ vtrū quodlibet peccatum ſit peccatū q2 ꝓhibitum/
vel ꝓhibitum q2 peccatum. nam in diffinitione peccati dicit̃
contra legem dei. ergo apparet ꝙ dicit̃ peccatum q2 ꝓhibi=
tum. Quarta difficultas: q̄d ſit formale in pctō: ꝛ vtrū ī omni
pctō formale diſtinguit̃ a materiali. ¶ Quātū ad pͥmā difficulta
tē ſit pͥma ꝓpoſitio. In cuiuſlibet potētie operatione in qua
reperit̃ libertas vel intriſeca vl' extrinſeca pōt reperiri pec Pꝛima ꝓpō
catum. Hec pꝛopoſitio ſatis nota eſt: quia in tali potentia po
teſt reperiri operatio libera contra legem dei. ergo. Secun
da ꝓpoſitio. operatio non dicitur libera quia volita vel noli Scda ꝓpō.
ta. hoc eſt quia feratur actus voluntatis ſuper talem ope=
rationem: ꝛ loquoꝛ de imperatis. ¶ Tertia pꝛopoſitio ope= Tertia ꝓpō
ratio extrinſeca dicitur libera: quia volita. Et ſecluſa vo=
litione qua eſt volita omnibus aliis poſitis non pꝛodu=
ceretur: ita ꝙ illa que remanent non pꝛoducerent talem

M.E.C.D. 2016

operationem. Uerbi cauſa quando ſortes ambulat: ſecluſa volitione qua vult ambulare quibuſcunꝗ alijs poſitis ſortes non ambularet. ergo illa ambulatio eſt libere poſita imperatiue. Similiter quando ſortes vult credere ⁊ habet motiuum/ ipſe credit: ⁊ ſecluſa volitione non crederet. Sed habita demõſtratione ſortes ſcit ꝯcluſionē/ ſecluſa volitione equaliter ſciret/ quia demonſtratio eſt cauſa ſufficiens actus ſciēdi abſꝗ actu volũtatis. ideo ille aſſenſus ſciētificus non eſt liber ſiue libere cauſatꝰ. Propterea dicit Sanctus Thomas ſecunda ſecunde queſtione prima. ꝙ ſciētia nõ poteſt eſſe demeritoria nec meritoria. qꝛ non poteſt eſſe libera ſed non eſt ſimile de actu credēdi: quia talis actus ſe habet in ordine ad actũ voluntatis/ ꝙ ſecluſa volitione imꝑante talis actus nõ produceret. ergo relinquit tertia ꝓpoſitio vera. ¶ Ex hoc ſequitur ꝙ in operationibus potentie motiue/ puta lingue auditus ⁊ intellectus reperitur pctm̄. Patet de intellectu. nam actus oppoſitus fidei puta infidelitas vel ipſe actus fidei / ſi referat in malum finē eſt pctm̄. ergo in operationibus intellectus reperitur pctm̄. quid ergo dicendũ eſt ad diffinitionē Auguſt. Dicitur ꝙ in concupito intelligit oēm operationem immanentē interiorem ſiue ſit intellectus ſiue volũtatis adhoc ꝙ ipſa diffinitio ſit ꝯpleta. ¶ Quereret aliquis de operationibus oculoꝝ ⁊ aliorum ſenſuũ. Dico ꝙ nulla viſio vel auditio eſt peccatũ. qꝛ nunꝗ cauſatur viſio quin cauſetur ſecluſo quocunꝗ actu voluntatis. ſimiliter ⁊ auditio: ſed appertio oculorum ad videndum põt eſſe pctm̄/ quia non cauſatur ſecluſo quocunꝗ actu voluntatis. ſed illa viſio que cauſaretur apertis oculis ſecluſo actu voluntatis nihil habet libertatis: ideo non vocat peccatum ſed effectus peccati. ſed illa apertio vel mora in preſentia obiecti eſt libera / ⁊ etiã poteſt eſſe pctm̄/ ⁊ talis includitur in illa particula diffinitionis vel factũ ⁊ breuiter omnia peccata potentie motiue exterioris includũtur in illo verbo factũ. ¶ Quantum ad ſecundam difficultatē duplex eſt modus dicendi. Primus/ quem reputo ꝓbabiliorē ꝙ poteſt reperiri pctm̄ ſecluſo quocunꝗ actu poſitiuo. Patet: ſic ſit ſortes habens preciſe iſtud iudiciũ nunc eſt a me diligendus deus ſuper omnia. ita ꝙ non apprehēdat deũ ſub aliqua ratione mali: ⁊ nõ odiat. tunc ſtante preciſe tali iudicio/ vel neceſſitatur ab illo iudicio ad diligendũ deum: vel non. ſi ſecundũ ergo ſtat cum tali iudicio non elicere illam dilectionem dei ſuꝑ omnia. tunc ponatur in eſſe: ſcilicet ꝙ non eliciat: iam peccat ſine actu: quod patet. tenet iam elicere: ⁊ non elicit: ⁊ poteſt. igitur ſine actu voluntatis peccat. neꝗ dicēdũ eſt primũ. qꝛ nunꝗ iudicium neceſſitat ad eliciēdũ actũ licet poſſit neceſſitare ad non eliciendum. ⁊ ratio predicta eſt precipua ipſius Occham in tertio ad probandum ꝙ ſit da-

M.E.C.D. 2016

bil peccatum pure omiſſionis. Dices: ergo erit aliquod pec
catũ quod non erit dictũ aut factũ ⁊c. Dico ꝙ in iſtis termi=
nis includũtur oppoſita priuatiue. puta eſt dictũ: vel omiſſio
dicendi: factum vel omiſſio faciendi: concupitum vel omiſſio
concupiẽdi. ergo eſt aliquod pctm̄ ſine actu penitus: ſcilicet
peccatum pure omiſſionis.

¶ An peccatum ſit peccatum quia prohibi=
tum. Capitulum. xv.

Quantum ad tertiam difficultatem qua querebatur vtrum quolibet peccatum ſit pctm̄ quia pro=
hibitũ/ vel ꝓhibitum quia pctm̄. apparet ꝙ non.
nam aliqua ſunt mala que habent intrinſecã ma
liciam. vt patet per Ariſto. tertio Ethicorum. di
cit ꝙ aliqua ſunt que habent inuolutã malitiam
vt mẽtiri/ adulterari. ergo aliqua ſunt opera que ſunt intrin
ſece mala/ ⁊ illa non ſolũ ſunt mala quia ꝓhibita. Patet: deus
contingenter ꝓhibet illa. nam p̄cipere ⁊ prohibere ſũt actus
dei reſpicientes exteriora. Unde in hac queſtione eſt vnũ cer
tum/ ⁊ aliud dubium. nam certum eſt apud oẽs ꝙ quocunq̄
pctõ dato deus contingenter acceptat vel deacceptat ad pe
nam quancunq̄ aliam ab ipſomet: nam nullũ datur peccatũ
quin ſit poſſibile illud cõmitti: ⁊ tamen a deo ad nullã penam
deacceptari. Patet/ eſt poſſibile deum nolle penã infligere/
quia eſt vnũ pure extrinſecum: ergo quocunq̄ peccato ſigna
to hec ſunt compoſſibilia/ hoc ꝯmittitur/ ⁊ tamẽ ad nullã pe
nã deacceptatur. propterea querunt aliqui doctores an poſ=
ſit eſſe aliquod pctm̄ actuale qđ non ſit mortale nec veniale/
mortale hoc eſt non deacceptatũ ad penam eternã: ⁊ veniale
id eſt non deacceptatum temporalẽ/ ſed erit pctm̄ pure mo=
rale quod ꝯcedit Martinus in materia de martyrio qm̄ non
impugnatur ad aliquã penam/ ⁊ aliqui etiam dicunt ꝙ ſic vt
Durandus ꝙ ſtando p̄ciſe in lege nature fuiſſent talia pecca
ta ſecluſa q̄cunq̄ reuelatione homo potuiſſet peccare ſed ſo
lum moraliter. ergo nullum eſt pctm̄ quin poſſibile ſit q̄ cõmit
tatur ⁊ tamen ad nullam penam imputabit. ¶ Alia difficul=
tas vtrum ſit aliqua operatio libera exterior q̄ poſſit ab ho=
mine fieri ⁊ non eſſe pctm̄. Dico ꝙ ſic. qm̄ nulla eſt operatio
exterior quin poſſit imperari a volitione q̄ non erit peccatũ.
Patet inductiue per ſingulas operationes vt operatio exte
rior que eſt adulterium ſtat ꝙ illa q̄ cognoſcitur carnaliter
efficiatur cognoſcẽtis ⁊ erit eadẽ operatio. Similiter de ope
ratione que eſt homicidium poſſibile eſt ꝙ talis non ſit pecca
tũ/ quia poteſt fieri auctoritate legis ⁊ dei precipientis: quo
facto nõ erit pctm̄. Similiter ꝓlatio propoſitionis falſe ſi nõ
fiat cum aſſertione nõ eſt pctm̄. ⁊c. ergo nulla eſt operatio ex
terior quin poſſit ab homine libere fieri ⁊ non eſſe peccatum

M.E.C.D. 2016

et in hoc concordant oēs. ¶ Sed difficultas eſt de operatio=
ne interiori: vt volitio cognoſcendi alienam inꝯſtum aliena.
Similiter volitio furti que cadit ſup alienū inꝯſtum alienum
inuito quocūqꝫ dn̄o an tales poſſint ab homine elici ⁊ nō ſint
male moraliter ⁊ pctā. Aliqui dicunt vt de Alya. ⁊ lerſon in
aliquibus locis ⁊ de Caſtro in fine primi ſententiarum. ꝙ nul
la eſt operatio interior quin poſſit libere ab homine non ma
le fieri ſicut de operatione exteriori dictum eſt. Patet: deus
contingenter ꝓhibet hanc operationē: ⁊ ſecluſa prohibitione
non erit pctm̄. ergo quicunqꝫ talis poteſt ſimpliciter de lege
abſoluta fieri ⁊ non erit peccatū ⁊ omne peccatū dicitur pec=
catum quia contra legem dei / ⁊ iſta eſt fortior apparentia.
¶ Adducunt auctoritates ad ꝓbandū ꝙ aliquando fuerunt
diſpenſati aliqui in talibus operationibus. ¶ Conſequenter
habent concedere ꝙ poteſt ab homine elici odium dei ⁊ non
erit malum / Similiter vollo qua vult detinere alienum inꝯſ=
tum alienum inuito domino non erit mala. Patet / quia ſtat
ꝙ deus nullū illoꝝ prohibeat / Iam eſt difficultas apud eos
vtrum quelibet talis operatio poſſit eſſe bona que ſolet com
muniter tractari in ſchola: nam ſi oīs talis poſſit eſſe licita /
⁊ referri in vltimum finē: ergo odium dei poterit eſſe bonum
⁊ acceptatum ad vitam eternā. Sed ſi dicamus ad operatio
nem eſſe bonam neceſſario requiri ꝙ fiat ex amore dei impe
rante illam: ita ꝙ ſit de intrinſeca ratione illius bonitas tunc
odium dei non poteſt eſſe bonum: quia nō ſtat habere amo=
rem dei: ⁊ odium cum non poſſim elicere odium dei ex amore
dei. ⁊ ſi hoc requirat ad bonitatē alicuius actus / ita ꝙ amor
dei partialiter concurrat / ſequitur manifeſte ꝙ odium dei nū
ꝙ̄ poteſt bn̄ fieri: quia ille due qualitates ſcilicet amor ⁊ odiū
repugnant: ⁊ propterea non eſt poſſibile ꝙ odium dei ab ali=
quo homine bene fiat: puta volo ex amore dei efficaciter odi
re deum quia ſi efficaciter volo odire / odio: ⁊ tunc non amo.
⁊ ſic nō eſt poſſibile ꝙ odiū dei in me ſit impatū ex amore dei.
¶ Sed in illo caſu diſpenſationis facte ſortes poteſt bene mo
raliter me velle odire deum ſed non eſt poſſibile ꝙ ſortes ex
amore dei odiat deum / Similiter poſſum velle ex amore dei
ꝙ alter odiat deum / ſed hoc non eſt poſſibile in me. ideo non
ſequitur / odium dei poteſt eſſe licitum: ergo bonum. ſi dica=
mus igit̄ ꝙ ad bonitatē moralem actus non requiritur ꝙ eli
ciatur ab amore dei / ſed ſufficit ꝙ non ſit contra voluntatem
dei ⁊ ꝙ ab eo acceptetur: ꝯceditur tunc ꝙ odiū dei poteſt eſſe
bonū ⁊ meritoriū ⁊c. ¶ Eſt tamen apparentia quā facit An=
dreas ꝯtra ſe in primo volens probare ꝙ ſit aliquis actus in
diſpēſabiliter malus. Patet: ſit ſortes qui habeat actum quo
velit facere contra p̄ceptum dei / talis actus nō poteſt nō eſſe
malus: igitur non oīs actus poteſt non eſſe malus ipſo exi=

M.E.C.D. 2016

ſtāe. Patet antecedens: bene ſequitur / vult contra precei-
ptum / ergo peccat / ex diffinitione peccati. ¶ Reſpondet ibi-
dem Andreas diſtinguendo / vel illa volitio terminatur ad
hoc totum aliquid ꝯtra p̄ceptū / ⁊ ſic non ſeq̄tur ꝙ ſit mala ſi
vult contra p̄ceptum nam non ſequit̄ / volitio terminatur ad
hoc ſub ratione alieni: ergo hoc eſt alienum. Similiter non
ſequitur ſortes vult hoc ſub hac ratione quia ꝯtra preceptū:
ergo habet preceptum de non volendo. ⁊ ſic non ſequitur: er
go illa volitio eſt contra legem dei ſiue contra preceptū vt ly
contra preceptū ſit ſolū determinatio ſpecificans obiectum
ſcilicet vt equiualet iſti / volo cōtrauenire precepto: talis vo-
litio ſtat ꝙ non ſit mala: puta ſi nullum ſit preceptū. Alio mo
do poteſt capi ly cōtra preceptū vt determinat hoc verbum
velle non in ratione obiecti: ſed in ratione determinationis:
ita ꝙ nō fertur in hoc obiectum contra preceptū ſed in aliq̄d
aliud: puta in odium ſortis: vel in furtum / vt puta ſortes vo-
lens odire platonē vult ꝯtra preceptum / ⁊ verū eſt dicere ꝙ
volitio eius eſt contra preceptū ⁊ volitio tamen nō termina
tur in hoc contra preceptum: ſed ſolum determinat conditio
nem volitionis / ſicut ſi diceremus intenſe vult: remiſſe vult:
non ſunt obiecta partialia nec cōditiones obiecti ſed deter-
minationes. eodē modo dicendū eſt ſortes odiendo platonē
vult contra p̄ceptum: ⁊ eſt ſenſus / elicit volitionē contra pre-
ceptū de non eliciendo hanc volitionē. ſed tunc conſequētia
eſt bona / vult contra preceptū: ergo peccat. ita ꝙ iſta ꝯſequē
tia eſt ineuitabilis ex diffinitione peccati quin ſit bona. Iſto
modo capiendo / ſortes vult cōtra preceptum ſortes nult con
tra preceptū: ergo peccat: ſed dico oīs volitio ⁊ nolitio con-
tingēter eſt ꝯtra p̄ceptū / ⁊ ſtat antecedēs eſſe falſum / puta
ſi nullū ſit p̄ceptū tn̄ quelibet volitio contingenter eſt mala /
⁊ pōt nō eſſe mala / licet neceſſario ſequat̄. iſta volitio eſt con
tra p̄ceptū dei. ergo eſt mala. Sed ꝯſequenter eſt difficultas
de iſta volitiōe volo occidere platonē ꝯtra p̄ceptū dei vt ly
ꝯtra p̄ceptū dei nō determīat ipꝫ velle ſeu actū volēdi. ſꝫ det̄
mīat ly occidere. apparet ꝙ illa ſit neceſſario mala. Patet: il
lud iudiciū practicū ē neceſſariū / nō ē occidēdus plato ꝯtra p̄
ceptū dei. nō eſt licitū occidē platonē ꝯtra p̄ceptū dei: ita ꝙ in
iſtis dictaminibus practicis includitur nō licet: ſeu non eſt li-
citū: ꝙ autē illud iudiciū practicum ſit neceſſariū. patet: ſuum
contradictoriū implicat ꝯtradictionē puta eſt occidēdus pla
to ꝯtra legē dei. licitū eſt occidere platonē cōtra legem dei.
Implicat em̄ ꝙ ſit contra preceptū ⁊ licitū. ergo hec volitio
que fertur ſuper hoc totū occidere platonē contra p̄ceptum
dei / nō pōt nō eſſe mala. cū ſit difformis iudicio practico neceſ
ſario. & talis eſt neceſſario mala. Iſta ꝯſequētia negat̄ ab eis
immo ꝯcedunt ꝙ agens ꝯtra cōſcientiam erroneam ſtat nō

M.E.C.D. 2016

male agere. ⁊ ſic ſtat agere contra dictamen verū ⁊ non ma=
le agere: quia ſtat ꝙ deus non obliget nos ad non contraue=
nire ꝯſcientie erronee. ita ꝙ licet ei tunc ꝯtrauenire. ita ſi de
us poteſt diſpenſare in oībus p̄ceptis eodē modo poterit in
iſtis. ⁊ ſic iſta conſequentia non valet. iſta voluntas eſt diffor
mis dictamini vero neceſſario pure practico: ergo eſt ne=
ceſſario mala. ¶ Contra. iſtud iudicium eſt verū: ergo ita eſt
in re ꝙ non eſt licitum taliter facere ſicut per ipſum ſignifi=
catur non eſſe faciendum. concedo: ſed habens illam voli=
tionem faciendi contra rectam rationē ſeu volendi occide=
re hominem contra legem dei facit taliter qualiter nō eſſe fa
ciendum ſignificatur per illud iudicium practicū ⁊ neceſſario
verū. ergo illa eſt neceſſario mala. Diſtinguo. vel ly contra
legem dei in illo dictamine importat ꝯditionē obiecti: ⁊ ſic eſt
contingens. ⁊ pōt eſſe falſum puta quando nullū eſt p̄ceptum
quia falſum eſt ꝙ occidere tūc ſit cōtra preceptū vel determi
nat ly velle ⁊ ſic eſt neceſſarium: quia ſenſus eſt/ nunq̄ poteſt
licite quis occidere hoīem quando illud occidere eſt ꝯtra p̄=
ceptū. tunc diſtinguitur ꝙ illa volitio ſit ꝯtra illud dictamen.
vel ſi eſſet cōtra preceptum determinet velle/ ⁊ ſic nego. vel
ſi determinet obiectum: ⁊ ſic diſtinguo ꝙ ſit contra dictamē/
vel vere ⁊ ſic nego/ vel falſe ⁊ credite ſeu apprehenſiue: ⁊ ſic
ꝯcedo. ſed hoc non ſufficit vt illa ſit mala: ſed oportet ꝙ vere
ei contraueniat.

¶ De actibus intrinſece malis. Ca. xvi.

ALia opinio ꝓbabilior eſt ꝙ aliqui ſunt actus qui
ſunt intrinſece mali: ita ꝙ nō eſt in poteſtate dei
facere ꝙ tales actus libere eliciantur ab homi
ne/ ⁊ non ſint mali vt furari/ mentiri. ⁊ hanc mul
ti tenent vt Greg. in ſecundo Occham. S. Tho.
⁊ Bonauentura. Dicit̄ notāter ab homine quia
ſi a ſolo deo ꝓducuntur iam non poſſunt eſſe mali. Et ad ar=
gumētū. oē peccatū eſt pctm̄ q: lege dei ꝓhibitū: ⁊ deus me
re contingenter prohibet. igitur poteſt non ꝓhibere. Diſtin
guit ibidem Grego. ꝙ duplex eſt ꝓhibitio ꝯ preceptū. quedā
indicatiua/ alia imperatiua. Indicatiua que explicatur per
verbū indicatiui modi: vt ꝓpoſitio qua ſignificat̄ aliquid eſſe
faciendū: vel antecedēs ad quod ſequitur ipſū non eſſe facie
dum: vt furtum eſt malū/ oēs adulteri raptores auari ⁊c. vi
tam eternam non habebunt/ per illam ꝓpoſitionem añcedē
ter ſignificatur ꝙ non licet fornicari/ adulterari ⁊c. nam be=
ne ſequitur/ fornicatio eſt mala: ergo nō eſt facienda ⁊ ſic di=
cit ꝙ dantur aliqui actus ⁊ non eſt poſſibile quin ſint ꝓhibiti
a deo iſta ꝓhibitione indicatiua ⁊ non poteſt nō ꝓhibere. nā
ſicut neceſſario deꝰ iudicat ſe eē ita neceſſario iudicat adulte
riū eſſe malū. Alia eſt imperatiua que explicat̄ ꝑ verbū im=

M.E.C.D. 2016

[Im]peratiui modi vt fac illud: vel illud fuge: ꝛ tales deus contin
genter prohibet aut p̄cipit: ſed neceſſario prohibet aut preci
pit prohibitione indicatiua: ꝛ ad actū eſſe malū ſufficit ꝙ ſit
prohibitio indicatiua: ꝛ non requirit̄ prohibitio imperatiua.
ꝛ eſt magna apparentia pro hoc. Unde in moralibus dant̄
alique propoſitiones per ſe note / ꝛ alique contingentes. Pa
tet / ſunt alique ꝓpoſitiones de lege nature: ꝛ ideo euidētes.
et deducunt̄ ex per ſe notis vel per experientiā. Nam ſi ſit ꝑ
ſe nota in moralibus: ergo neceſſaria. ſi neceſſaria: ergo indi
catiua. ſi indicatiua: ergo oſtendit aliquid eſſe malum vel fa
ciendum / igitur actus ei cōtrauenientes ſunt neceſſario ma
li: ergo oportet fateri ꝙ ſunt aliqui actus ſtādo preciſe in le=
ge nature qui neceſſario habent inuolutam maliciā: vt volo
capere hanc rem alienam iuito domino: ita ꝙ volitio fertur
ſuper hoc alienum domino iuito: talis eſt intriſece ꝛ neceſſa
rio mala. ꝛ deus nō poteſt facere quin ſit prohibita ꝓhibitio
ne indicatiua: licet poſſit facere ꝙ non erit prohibita ꝓhibi=
tione imperatiua. Similiter volo hāc cognoſcere: talis nō eſt
neceſſario mala: quia poteſt eſſe mea: ſed inꝗ̄tum eſt aliena:
talis nō poteſt eſſe quin ſit mala. Reſolutio eſt ꝙ p̄cepto im=
peratiuo mere contingenter deus prohibet vel precipit: q̄ꝛ
mere contingenter reuelat homini q̄ faciat hoc vel illud im=
perando: ſed hoc non ſequitur ꝙ ſi nullum tale preceptuꝫ ſit
ꝙ actus non erit malus: quia ad actum eſſe maluꝫ ſufficit ſo
lum preceptum indicatiuum. vnde non eſt peccatum: quia le
ge preceptiua prohibitum: ſed potius omne tale peccatum
eſt peccatum. quia lege indicatiua prohibitum: immo nō ꝓ=
hibet̄ lege idicatiua: quia peccatum ſed econtra peccatum:
quia lege indicatiua prohibitum. patet: om̄e tale peccatuꝫ ē
peccatum: quia cōtra dictamen rectum. ꝛ iſta eſt causa p̄ci=
pua peccati etiam apud Gregorium qui tenet actus intrinſe
ce malos. formale ī peccato eſt agere cōtra rectam rationē /
ꝛ omne tale peccatum eſt peccatum: quia contra rectam ra
tionem. oīs talis recta ratio eſt p̄ceptum vel prohibitio indi
catiua qua ſignificat̄ de aliquo ꝙ ſit faciendum añcedent̄ vel
cōſequenter. Añcedēter / q̄ꝛ ſignificat̄ eſſe malū vel punibile
que ſunt ancedēs ad hoc cōſequens: hoc nō eſt faciendū: vel
hoc eſt bonum fieri. Et licet iſta ſecunda opinio ſit ꝓbabilior
ꝙ̄ prima: apparentia tamen eſt in oppoſitum. Dictum eſt ꝙ
omne tale peccatum eſt peccatuꝫ quia cōtra dictamē rectū /
et om̄e tale dictamē eſt lex p̄ceptiua vel indicatiua: ergo om
ne peccatum eſt peccatum ad minus quia cōtra dictamē le=
gis indicatiue. Arguit̄ ſic ꝛ apparēter: illa lex indicatiua non
eſt vera niſi q̄ꝛ hoc ē pctm̄: igit̄ prius natura eſt pctm̄ ꝙ̄ illud
dictamē ſit veꝝ: q̄ꝛ ab eo ꝙ res eſt vel non eſt orō dꝛ vera vel
falſa: ergo hoc eſt pri⁹ pctm̄ natura ꝙ̄ illud dictamē ſit verū.

M.E.C.D. 2016

ergo hoc nõ eſt pctm̃ q꞉ cõtra dictamẽ verũ/ imo potius hoc
eſt verũ dictamẽ:q꞉ pctm̃ eſt peccatũ. Nã iſta lex indicatiua
ſeu hoc dictamẽ eſt rectum/ non eſt furandum/ actus quo vo
lo furari eſt malus:q꞉ difformis illi dictamini:tunc cuȝ argui
tur hoc iudicium ſolum eſt verum:q꞉ res ita ſe habet ſicut ꝑ
illud iudiciũ ſignificatᷣ:ergo hec res pri⁹ natura ſe habet ita
ꝗ͂ illud dictamẽ ſit veꝝ/ ideo hec res pri⁹ natura eſt mala ꝗ͂
illud dictamẽ ſit verum quia ipſam eſſe malam eſt cauſa ve=
ritatis illius iudicij ꝓ̃ciſa:ergo.negatᷣ ꝯña:puta ꝙ ſit prius na
tura mala ꝗ͂ iudicium ſit verum:quia iſta ſunt correlatiua rẽ
ſic ſe habere ⁊ iudiciũ eſſe verũ/ ideo ſunt ſimul natura. Datᷣ
ſimile / ſortes eſt ꝓ̃ciſe pater:quia habet filium/ non prius na
tura habet filium ꝗ͂ ſit pater/ immo ꝓ̃ciſe habet filium q꞉ pa=
ter.vnde in iſtis relatiuis ⁊ correlatiuis non opȝ hanc cõſe=
quentiam valere hoc eſt ꝓ̃ciſe tale ꝓpter illud:ergo illud eſt
prius natura ſic ſe habens ꝙ ſit tale.

¶De formali peccati. Cap.xvij.

Conſequenter circa vltimam difficultatem agen
dum eſt de formali peccati.nã ſecundũ Tho.ma
teriale tangitur in iſtis verbis poſitis in diffini=
tione peccati/ dictũ factum ⁊c. ⁊ formale in hoc
verbo/ cõtra legeȝ dei. Dico p̃mo ꝙ formale pec
cati non eſt priuatio alicuius actus vniuerſaliter:patet.ho=
mo põt peccare ꝓ tempore ꝓ quo nõ tenetᷣ aliquem actũ ha
bere vlᷣ ꝓ tpe ꝗ tenetᷣ nullũ actũ habere. vñ ſortes odiẽdo deũ
põt dupl'r ſe habere/ vno mõ ꝙ odiat ꝓ tpe ꝗ tenetᷣ diligere/ Se
cũdo/ ꝙ odiat ꝓ tpe:⁊ ꝓ illo nõ tenetᷣ diligere: tũc ſit tẽp⁹.a.i
quo non tenetur diligere ⁊ nichilominus odiat deum / illud
odium eſt peccatum:⁊ formale non eſt carentia actus debi=
ti in eſſe.i.actus amoris:ergo formale peccati non eſt caren
tia actus/ vt dicit Occham.q.x.tertij. Dico ſecundo ꝙ oẽ for
male peccati eſt carentia quedã non actus/ ⁊ hoc dicit Gre=
go.equiualenter etiã nõ ponẽdo cõplexe ſignificabilia: ſed il
la eſt carentia conformitatis ad legem dei vel ad rectam ra
tionem.de quo nota ꝙ iſta ſimul ſtant:ſortes cõformitᷣ ſe ha=
bet ad legem dei vel ad rectam rationeȝ:⁊ tamen nullũ actũ
elicit. Patet.ꝓ tempore quo non teneor diligere deuȝ iſta eſt
recta rõ:de⁹ nõ ẽ odiẽd⁹/ nõ ẽ furãdũ nullũ actũ eliciẽdo. vñ cõ
formitᷣ ſe habere ad legẽ dei vel ad rectã rõnẽ ẽ taliter ſe ha
bere ⁊ difformiter ſe hr̃e / eſt talitᷣ ſe habere q̃alitᷣ tenetᷣ ſe hr̃e
qualitᷣ tenetᷣ ſe nõ hr̃e:⁊ ſic cõformitas ad legem põt haberi ſi
ne actu. Igitᷣ carẽtia illius ꝯformitatis nõ eſt carentia act⁹ de
biti ineſſe in aliquo caſu. Patet in illo caſu in quo non teneor
diligere ſortem cõformo me tali legi ſine actu poſitiuo : ergo
carentia illius cõformitatis non eſt carẽtia actus debiti ineſ
ſe/ quia talis ꝯformitas non eſt poſitio actus quando cõfor=

M.E.C.D. 2016

ꝛmat ſe legi nullũ actũ eliciẽdo. Vñ breuit̃ dico ꝙ illa carẽtia ꝯformitatis ad legẽ dei ẽ vnũ aliqualit̃ ſe habere: puta eẽ difformẽ: ſed difficile eſt videre pro quo ſupponit illud aliqualiter ſe habere. diceret̃ ꝙ in peccato omiſſionis ſupponit ꝓ homine. vnde ſortes difformat ſe legi aliquãdo mediante actu aliquando mediante omiſſione. ſi cõformitas ad legem ſupponebat ꝓ omiſſione actus/ illa carentia conformitatis ſupponit ꝓ illo actu. [Formale peccati eſt carentia conformitatis ad legem dei ſiue ad rectã rõnez. ⁊ per hoc ſoluit̃ argumẽtũ contra Occham de odio dei ꝓ tempore ꝓ quo nõ tenetur diligere. Ex quo ſequit̃ hanc ꝯſequentiam non valere. iſte taliter ſe habet qualiter tenetur ſe habere: ergo bene agit: ſed ſequit̃ bene ſortes taliter ſe habet qualiter tenet̃ non ſe habere. ergo male agit.

Additio.

¶ De actu exteriori an habeat bonitatẽ aut maliciã diſtinctã ab actu interiori a quo iperat̃. Cap. viij.

Conſequẽter eſt quinta difficultas circa eandem diffinitionem peccati. Utrum in ipſo facto vel cõmiſſo ſit aliquid malicie vltra maliciam ipſi⁹ ꝯcupiti. hoc eſt querere/ vtrũ actus exterior habeat malitiam diſtinctam a malitia actus interioris. hoc eſt an actus exterior addat aliquid bonitatis vel malitie actui iteriori. Pro quo notandũ ꝙ eſt ꝯtrouerſia inter docto. vñ Sco. ⁊ poſt ipſum climetõ ⁊ bognkan tenent partẽ affirmatiuam ꝙ ſic. Sed ꝓ parte negatiua que communiter tenetur ponuntur propoſitiones. Prima. Ipſum factum vel ipſum dictum ſolum ita ꝙ non includitur actus interior eſt peccatum: patet. verum eſt dicere/ hoc opus eſt mendaciũ: igitur hoc opus eſt peccatum. Similiter hoc opus eſt dictum vel factũ ꝯtra legem dei: igitur eſt peccatum. patet: a diffinitione ad diffinitum. tamen Diony. dicit oppoſitum in fine ſecundi/ ꝙ nullum opus eſt peccatum/ niſi ſimul includatur actus interior voluntatis. ita ꝙ nitit̃ ꝓbare ꝙ null⁹ actus exterior per ſe ſumptus. i. ſine interiori nullo modo eſt bonus vel malus. Pro cuius ꝓbatione ſupponit/ ꝙ nulla operatio pure naturalis eſt pctm: quia ꝓpter naturalia nec laudamur nec vituperamur. ſecundo ſupponit ꝙ poſita volitione efficaciter imperante actum exteriorem ꝙ pure naturaliter ſequit̃ illa operatio ad illã volitionẽ efficacit̃ iperatiuã illi⁹ ſicut calor naturalit̃ ſeqt̃ ad ignẽ qꝛ ſi nõ de⁹ poſſet vnã ꝓhibere altera permiſſa. inducit̃ ad hoc auctoritas auguſtini: ſcꝫ ꝙ membra pñt dicere volũtati q̇ deus ea ſubiecit volũtati talit̃ ꝙ neceſſe hñt pere volũtati/ Ideo ipa mẽbra obediẽdo voluntati obſeruant legem eis a deo traditam ideo dicunt volũtati tu ſola mereberꝫ vel demereberꝫ. Hoc ſuppoſito ſic arguit dionyſi⁹/ hec eſt operatio pure naturalis vt ꝓbatum eſt: igitur

An act⁹ exterior habeat ꝓpuã malitiã.

Prima ꝓpõ.

Nulla opatio pure naturalis eſt pctm

M.E.C.D. 2016

non eſt pctm̃.ꝙ ſit opatio pure naturalis.patet:qꝛ poſita ſu[illegible]a
cauſa de neceſſitate ponit̃:ita ꝙ nõ eſt ĩ poteſtate cauſe quĩ
ponat̃:ergo eſt effectus pure naturalis / ideo nõ ẽ peccatũ
Reſpõdetur ſcd̃m eum ꝙ ille qui habet vtrũqꝫ actum tã in=
teriorem ꝙ̃ exteriorẽ nõ peccat pluribus peccatis ꝙ̃ ille qui
habet ſolum interiorem. hoc tamẽ eſt cõtra communem mo
dum dicendi.⁊ argumentũ eius nõ eſt difficile cũ arguit: hoc
eſt effectus pure naturalis. Dico ꝙ verum eſt in ſe/ſed eſt li
ber in ſua cauſa.Ideo argumentũ bene probat ꝙ non habet
ꝓpriam maliciam aut bonitatem : ſed eſt malus malicia ſue
cauſe/ſcilicet volitionis efficaciter imperatiue.relinquit̃ er=
go prima propoſitio vera.ſ.ꝙ opus exterius eſt peccatũ. Ex
qua ſequit̃ correlarie ꝙ qui peccat exteriori ⁊ interiori acti=
Scd̃a ꝓpõ. bus magis peccat extenſiue.¶ Secũda propoſitio in qua ia
cet difficultas.illud pctm̃ exterius non habet maliciam diſti
ctam a malicia actus interioris.ideo non eſt malus actꝰ niſi
extrinſece.vnde malicia actus poſitiui non eſt niſi actus po=
ſitiuus:ſed malicia actus exterioris eſt ipſe actus interior a
quo imperatur.patet ſic:albedo dicit̃ eſſe alicuius albi / qua
poſita dicit̃ albũ ⁊ qua remota non dicit̃ album. Ita actu in=
teriori poſito exterior eſt malus et ſecluſo non eſt malus: er
go eius malicia qua denominat̃ formaliter malus eſt actus
interior/ſed actus interior malus eſt malicia ſuimet ⁊ ẽ etiã
malicia actus exterioris ⁊ per conſequens eſt vnica malicia
illorum duorum actuum. Ratio Dionyſii eſt ſufficiens ad ꝓ=
bandum ꝙ actus exterior nõ habet libertatẽ niſi libertatem
actus interioris:⁊ fit ſolum libere añcedenter id eſt ĩ illo inte
riori qui libere elicit̃/⁊ neceſſario ad illũ ſequit̃ exterior:ergo
in ſe non habet laudem vel vituperium:ſed ſolum in ſuo ante
cedente ⁊ in ſua cauſa.¶ Contra hanc poſitionem ſunt mul=
Quarta ꝓ= ta argumenta/⁊ fortiora tangam:ſed prius ponit̃ tertia ꝓpo
poſitio. ſitio.Quãuis actus exterior non habeat bonitatẽ aut ma=
liciam ſuper interiorem tamen in aliquibus actibus puta ſa
tiſfactoriis magis ſatiſfacimus per vtrunqꝫ:ita ꝙ magis ſa=
tiſfacit qui ponit vtrunqꝫ actum tam interiorem ꝙ̃ exteriorẽ
ſimul/ita ꝙ quo ad meritum accidentale/⁊ ad rationem ſa=
tiſfactiui actus exterior addit ꝓpriam bonitatem cuꝫ magis
mereat̃ accidẽtalit̃ ⁊ magis ſatiſfaciat qui illos ſimul habet
ꝙ̃ qui ſolum interiorem/ſed nõ in ratione bonitatis proprie.
Arguit̃ ſic ſecluſo ĩteriori actu adhuc exterior ẽ malꝰ:ꝗ ꝯña ẽ
nota añs patet:ſit ſortes ꝗ de facto vult ire ad eccl̃iaꝫ ꝓpt va
nã gl̃iaꝫ/vel vt occidat ĩimicũ. tã ãbulatio ẽ mala:vt patet ex
ꝓma ꝓpõne / cõtinuet illã ãbulotionẽ intrũpẽdo illã volitionẽ
ãbulatio adhuc eſt mala:⁊ tamẽ ĩterior actus eſt depoſitus:
ergo ſecluſo ĩteriori actu ⁊ depoſito adhuc remanet exterior
malus.¶ Eodem modo probatur de bonitate.ſortes vult di

M.E.C.D. 2016

ere horas ꝓpter deum/ non cogitat de deo pro omni tempo re quod dicitꝛ dicendo bene agit: ergo illa operatio exterioꝛ eſt bona ſecluſa interiori imperante. ¶ Item aliquis ex paſſione ſecluſo quocunqꝫ actu voluntatis libere elicito occidit/ ſtat ꝙ ſolum ex motu ſenſitiuo moueanꝫ potentie executiue ꝗuis ſanctus Tho. dicat oppoſitum: hoc ſuppoſito illa occiſio eſt peccatum/ ꝛ tamē non eſt actus interioꝛ ſibi correſpōdens qui ſit peccatum: ergo ſecluſo quocūqꝫ interiori adhuc exterioꝛ eſt peccatum. immo martinus nitiꝫ probare in libro de temperantia ꝙ aliquando eſt actus interioꝛ bonus et exterioꝛ malus/ vt exiſtens in bello emittit ſagittam vt occidat inimicum fidei non tamen bene adhibet diligentiā an ſit aliquis infidelis. velle ſagittare ad occidendum inimicum fidei eſt actus bonus: ꝛ tamen illa ſagittatio eſt peccatum ꝛ ē imperata ab actu interiori bono: ergo ſtat ꝙ actus exterioꝛ ſit malus ſine malicia actus interioris. Ad hoc argumentuꝫ cū diciꝫ ꝙ opus exterius aliquando eſt maluꝫ ſine interiori/ primo concedo ꝙ aliquando eſt malum quando eſt ſolum omiſſio exterioꝛ. vnde tenendo ꝙ ipſe appetitus ſenſitiuus ſufficit mouere potentiam executiuam ad opus exterius/ talis operatio exterioꝛ manet ꝛ cauſaꝫ niſi reprimaꝫ/ ꝛ talis operatio eſt mala malicia omiſſionis/ quia omittit habere motum repreſſiuū actus appetitꝰ ſenſitiui: ꝛ non ē mala malicia actus interioris imperantis illam operationem exterioꝛem. Concedo vlterius ꝙ dato ꝙ remaneat ille motus ſenſitiuus: ꝛ cū hoc eliciat actum voluntatis liberum conformiter ad illū motum ſenſitiuum/ vt ex ſenſualitate mouetur ad occidendum ꝛ cum hoc habet velle liberū occidendi/ tunc illa operatio exterioꝛ eſt mala duabus maliciijs/ ſcꝫ malicia operationis interioris illam imperantis ꝛ malicia omiſſionis. ideo eſt peioꝛ ſaltem extenſiue. i. pluribus malitijs mala ꝗ̄ actus imperās interioꝛ. Ad ſecundum dico ꝙ ſi non cōtinuet interioꝛem nec habeat omiſſionem actus interioris quam teneꝫ habere: illa operatio non eſt amplius bona neqꝫ mala/ vt ait Occham in tertio. vt ſorte continuans horas non continuando actuꝫ interioꝛeꝫ nichil meretur de nouo/ ꝛ illa continuatio non eſt bona bonitate que ſit p̄ſens: quia omnis bonitas eſt in affectu ꝛ in caſu non eſt bonitas in ipſo affectu: ſi vero dicatur bonus vel malus malicia vel bonitate preterita que infuit hoc ſtat ad nomen ſed ſi non continuet actum interioꝛem cuꝫ exteriori: nichil merebitur de nouo. Secundo arguiꝫ ſic: ſequitur ꝙ volitio medij neceſſarij ad aliqueꝫ finem non haberet maliciā ſup maliciā volitiōis efficacis finis: ſꝫ hoc ē falſū. patet ſequela. ad volitionē efficacem finis cum iudicio certo de aliquo medio neceſſario requiſito ad illum finem quod tale ſit neceſſarium/ ita naturaliter ſequitur volitio medij ſicut ad

M.E.C.D. 2016

volitionem efficacem imperatiuam operationis exterioris
ſequitur illa operatio exterior ſi non ponatur impedimentum:
ergo illa volitio medij non eſt plus in ſe libera ꝗ̄ ſit operatio
exterior/ ſed ſolum antecedenter/ puta in ſua cauſa. vt ſi ve=
lim efficaciter ſanitatem ⁊ efficior certus ꝙ ad illam haben=
dam neceſſaria eſt potio amara naturaliter ad illa duo ſeq̄t
volitio potionis amare/ ⁊ non eſt in poteſtate mea continua
ta volitiōe efficaci finis quin velim mediū: ergo non habebit
bonitatem aut maliciā ſuper finem ipſum. ſed ꝙ hoc ſit fal=
ſum ꝓbatum eſt ſupra: cū volitio finis eſt bona ⁊ electio me
dij mala. ¶ Quātum ad hoc argumētū Occham in prima di
ſtinctione primi: ⁊ in tertio quindecima diſtinctione concede
ret ꝙ ſi eſſet aliqua volitio efficax alicuius finis ⁊c. ꝙ in caſu
ꝑdicto talis volitio mediū non habet maliciā diſtinctam aut
bonitatem a bonitate vel malicia finis et iudicij: quod iudi=
cium poteſt eſſe malū extrinſece. vnde dicit ꝙ ſi ſit aliqua vir
go que habeat volitionem efficacē non deſiſtendi a virgini=
tate ꝓ quocunqꝫ contra iudicium rationis. ⁊ in ipſa ſit certi
tudo ꝙ non poterit conſeruare niſi per mortē naturaliter ſe
quitur in illa virgine volitio mortis ſubeunde ⁊ nullam pe=
nitus habet bonitatem ꝓpriam. Et cū probatur oppoſitum/
q: aliquādo ſtat volitionē finis bonā ⁊ volitionē medij malā.
dico ꝙ nūqꝫ ſtat qñ illa electio neceſſario ſeq̄tur ad illā volitio
nem finis. ſed ſepe habemus multas electiones que non ne=
ceſſario ſequūtur ad intentionem ſeu volitionem finis: vt vo
lo efficaciter ſubuenire ꝓximo poſſum illi ſubuenire ⁊ de meo
⁊ de alieno/ tunc ſi velim ſubuenire de alieno ⁊ ad hoc nō ne
ceſſitor ad ſubueniendū de meo vel de alieno/ ideo eliciendo
volitionem ſubueniendi de alieno talis non neceſſario ſequi
tur ad volitionem efficacem finis/ ideo in tali caſu habet pro
priam malitiā ⁊ volitio finis eſt bona ⁊ medij mala. Dico etiā
ꝙ ſtat volitionem efficacem eſſe alicuius finis ⁊ ſtat habere
volitionem medij ad illum finem que quidē volitio medij me
re libere elicitur: quia ſtat elicere non habendo iudicium ꝙ ta=
le medium ſit neceſſariū ad illū finem: ſed ſtantibus iſtis duo
bꝰ puta ꝙ volitio finis ſit bona ⁊ ꝙ habeat iudicium rectum
de aliquo medio neceſſario ad illum finem/ non ſtat volitio
nem medij eſſe malam/ immo iſta tria repugnāt volitio finis
eſt bona/ ⁊ iudicium de medio neceſſario eſt rectum/ ⁊ voli=
tio circa tale medium eſt mala. ¶ Contra. ſit ſortes qui non
teneatur nunc ſubuenire ꝓximo: q: non eſt in extrema neceſ
ſitate nichilominus vult efficaciter ſubuenire/ querit mediū
vt ſubueniat: inquiſito medio reperit ꝙ nō poteſt ſubuenire
niſi capiendo alienum/ ecce iſta volitio finis eſt bona/ ⁊ iſtud
iudicium non eſt malum/ nō poſſum ꝓximum releuare niſi
capiam alienum/ immo tale iudicium eſt verum/ neqꝫ impe=

M.E.C.D. 2016

ratur a mala volitione:⁊ tamen illa volitio qua volo capere
primo vt ſubueniam eſt mala:qꝛ furtum.ergo adhuc ſtat ꝙ
volitio finis non ſit mala ⁊ iudicium nō ſit malum:immo ve=
rum:⁊ tamen volitio medij ſit mala.Dico ad hoc ꝙ ſupueni
ente iudicio certo nō poſſuȝ releuare primū niſi capiēdo a p
rimo.illa volitio efficax finis eſt mala:⁊ eodē p̄cepto quo te
neoꝛ nō capere/a/primo teneoꝛ deſiſterē ab illa volitiōe finis
⁊ ſi continuetē erit mala.patet.Omnis libera continuatio ali
cuius ad qđ neceſſario ſequitur aliquid cōtra p̄ceptū dei ⁊ ſci
enter illud eſt malū/ſed ad volitionem efficacem finis in p̄di
cto caſu ſequitē aliquid contra p̄ceptum diuinum: ſcȝ volitio
capiendi alienum:ergo illa cōtinuatio libera illius volitiōis
circa talem finem eſt mala:⁊ ſic volitio illius medij nō habet
malitiam niſi malitiam volitionis finis/ et eſt mala malitia
furti ⁊ ſtat eandē volitionē numero ꝯtinuatā ſupuenientibꝰ
diuerſis iudicijs habere diuerſas malitias ſcȝ malitiam furti
⁊ homicidij.Exemplū:ſoꝛtes vult efficacitē ſeruare vitā pla=
tonis/ſupuenit iudiciū qđ nō poteſt ſeruare niſi mētiendo/ta
lis volitio ꝯtinuata eſt mala malitia mendacij.⁊ apud iſtam
opinionē nunꝗ̄ efficitē volitio medij mala quin prius volitio
finis fuerit mala:⁊ tenetē ſuperſedere a volitione finis.¶Foꝛ
te replicaret aliquis/ſit ſoꝛtes qui habet volitionem efficacē
a.finis/ inquirit media ⁊ requirit duo ⁊ habet iudicium ꝙ ne
ceſſario opoꝛtet ꝑ alterū iſtoꝝ conſequi illū finē: ⁊ ꝙ quod=
libet illoꝝ eſt ſufficiens et nullum iſtoꝝ neceſſarium: ſed qđ
eſt neceſſe ꝑ alterū iſtoꝝ conſequi finē.⁊ illa duo media ſint
b.c.tunc arguitē ſic.cū volititione efficaci.a.finis nō neceſſa=
rio elicit volitionē.b.medij/nec.c.medij ⁊ volo ꝙ tam.b.ꝗ̄.c.
ſint media ꝓhibita/tunc neceſſitatē ad aliquā volitionē elici=
endam:ergo neceſſitabitē ſoꝛtes ad eliciendū ⁊ quācunꝗ̄ eli=
ciat peccabit nouo peccato libere in ſe.nego ꝙ neceſſitatē ad
aliquā volitionem eliciendam:qꝛ poteſt adhuc conſulere qđ
ipſoꝝ ſit vtilius ad illū finē cōſequēdum/ vt volo efficaciter
ire Romā/iudico ꝙ opoꝛtet tranſire per.a.vel.b.nō neceſſi=
toꝛ ad vnā volitionē circa aliquē iſtoꝝ locoꝛum: qꝛ poſſum cō
ſulere an teꝗ̄ eliciā volitionem circa quēcunꝗ̄ iſtoꝛū. ¶Ali
ter dicunt ꝙ volitio medij ſuperaddit ad malitiā finis: ⁊ non
eſt idē ſicut de opere exterioꝛi ꝗ̄uis naturalr ſequatē volitio
medij ad volitionē efficacē finis/tamē eſt aliquid diſſimile:qꝛ
ſecluſa volitione finis volitio medij poteſt conſeruari:ſed ſe=
cluſa volitione imperatiua efficaci operatiōis exterioꝛis:illa
operatio exterioꝛ nihil plus hȝ libertatis q̄ dependet ab inte
terioꝛi imperāte:ſȝ tota libertas volitiōis medij nō depēdet
omnino ⁊ totaliter a volitione ⁊ libertate finis.ideo illa vo=
litio medij habet aliquid libertatis in ſe/⁊ vterꝗ̄ modꝰ eſt ꝓ
babilis:ſed primus pꝛobabilioꝛ.

M.E.C.D. 2016

¶De prima diuiſione peccati in originale ⁊ actuale. Cap.xix.

Pria diuiſio peccati.

Uarie opiniones de peccato originali.

Nunc vidende ſunt diuiſiones peccatorum. Prima diuiſio. Peccatorū aliud eſt originale / aliud actuale. vnde in diffinitione peccati ſupra poſita ſolum diffinitur actuale ⁊ non originale. ideo nunc videndum eſt de ipſo originali / circa quod eſt controuerſia inter doctores. Aliqui dicunt ꝙ originale nichil aliud eſt q̃ carētia iuſticie originalis debite ineſſe. ⁊ dicit Occhā ꝙ aliud eſt loqui de peccato originali de facto / ⁊ aliud de pctō originali de poſſibili / Nam originale de facto ſecūdū anſelmum de conceptu virginali (⁊ adducit hoc Sco. in ſcdo) nichil aliud eſt q̃ carentia. ſi autē loq̄mur de poſſibili hoc eſt falſum / ita ꝙ ſit ꝯuertibilitas inter diffinitum ⁊ diffinitionem / quia ſtat in aliquo eſſe originale ſine carentia cuiuſcunq̄ debiti: ergo illa non eſt conuertibilis cum diffinito. patet antecedens: ſtat aliquem eſſe in puris naturalibus in quo nullum erit donū ſupernatale nec iuſticia / fides / nec ſpes ⁊ cetera. ⁊ erit acceptus ad vitam eternā / ⁊ illi poterit dari preceptū queadmodū fuit datū. Ade ſub illa conditione ꝙ ſi transgrederetur in illud / ipſe ⁊ tota poſteritas ſua erit deacceptatus ad vitam eternā. Tunc ſic arguitur. In aliquo deſcendente ab iſto eſt pctm̄ originale / tamen non eſt carentia cuiuſcunq̄ doni gratuiti ſcilicet nec iuſticie originalis nec gratie. ⁊ ꝙ ſit originale in ipſo patet: eſt peccatum in omni illo q̄ eſt indignus vita eterna. ⁊ non eſt actuale: ergo originale. dicit ergo reſolutorie Occhā in quolibeto tertio / queſtione. x. ꝙ peccatū originale de facto non eſt niſi carentia iuſticie originalis debite ineſſe / Sed de poſſibili eſt indignitas ad vitam eternā ex peccato alterius ꝓueniēs. ⁊ qui ita naſcitur ex illo mediate vel immediate: q̄cito natus eſt: in illo eſt indignitas ad vitam eternā ex peccato primi ſui parentis. vnde pctm̄ originale conuertibiliter eſt indignitas ex pctō alterius prouenies / ideo nec eſt fomes nec carentia iuſticie conuertibiliter. Diceret aliquis: ergo in Adam fuit originale / quia poſtq̄ peccauit / erat carentia iuſticie originalis debite ineſſe. Nam perdidit illam ⁊ tenebatur conſeruare. ¶Item ſi in paruulo nato ſit carentia iuſticie debite ineſſe: ergo talis paruulus obligatur ad iuſticiam originalē habendam. ⁊ vltra: eſt obligatus ad illam habendā ⁊ non habet eam: ergo tranſgreditur p̄ceptum vel legem obligantē. ⁊ ſi tranſgreditur: ergo peccat pctō actuali. Preterea iſte puulus nō eſt obligabilis: quia p̄ceptū nō eſt ei manifeſtabile: ergo iſta eſt falſa: originale ē carentia iuſticie debite ineſſe. ¶Quātum ad primum dico ꝙ originale ē carentia iuſticie originalis debite ineſſe ex peccato alterius ꝓueniens ⁊ non ex proprio / ⁊ ſic ē intelligēda diſ-

M.E.C.D. 2016

finitio. vnde in primo parente erat carentia iuſticie originalis debite ineſſe/ ſed non proueniebat ex peccato alterius ſed ꝓprio. ⁊ ſic erat peccatū actuale. Similiter dicendum eſt ꝙ in Eua fuit actuale pctm̄. ¶ Quantū ad ſecundū dico quod aliquid eſt debitum dupliciter. Uno modo debitū debito precepti. Alio modo debitum debito ſtatuti. vnde paruulus nō eſt debitor iuſticie originalis debito precepti: quia non ē capax precepti neqꝫ obligabilis. Nullus em̄ poteſt obligari niſi poſſit ei preceptū manifeſtari. Sed ē debitor iuſticie debito ſtatuti. hoc ē fuit tale ſtatutum a deo factū ꝙ quicunqꝫ regulariter deſcendēs ab Adā mediate vel immediate per ꝓpagationem non habens iuſticiā originalem in ſe vel in equiualenti damnabitur ſi in tali ſtatu decedat. ⁊ talis paruulus ſubijcitur tali ſtatuto: ſed non ē preceptum obligans ſub pena peccati mortalis. eodem modo paruulus non tenetur ad baptiſmum debito ꝑcepti cuius tranſgreſſio inducat mortale actuale: ſed tenetur debito illius ſtatuti/ niſi quis regnatus fuerit ⁊c.

Duplex debitum.

Regula.

Additio

[Debitū ſtatuti nihil prohibet/ ergo non eſt aliqua malitia in pctō originali. probatur conſequentia quia vel illa malitia ꝓuenit a prohibitione vel a ꝑcepto / vel illa malitia eſt intrinſeca/ non ſecundum quia ſi deus faceret ſtatutum ꝙ niſi quis fuerit natus in ſeptembri non habebit ſummā gratiam ⁊ gloriam/ ⁊ ſortes naſcitur in octobri ſortes non ꝓpterea eſſet peccator/ ergo eodem modo propter quodcunqꝫ ſtatutum liberale paruulus non dicitur pctōr / dicendum videtur ꝙ ſi non eſſet auctoritas ſanctorum vel ſcripture ad hoc mouens non eſſet concedendum ⁊ videtur concedendū conſequēter ꝙ tali ſtatuto poſito paruulus natus ī octobri haberet peccatum hoc modo/ ſed hoc non poteſt dici/ quia ſtat cū ſtatuto predicto ꝙ nato in octobri deus velit dare gloriam ⁊ gratiam citra ſummū.]

Alia opinio de pctō originali.

¶ Alia eſt opinio quam tenent multi doct. vt Gre. in ſecundo. ⁊ Bonauentura. ꝙ originale pctum ad ſubſtractum. i. materiale nihil aliud eſt ꝙ̄ fomes qui multis nominibus nominatur ſcilicet qualitas morbida. lex mēbroꝝ ⁊c. ita ꝙ peccatum originale eſt fomes exiſtens ſubiectiue in anima: ⁊ idem fomes qui nunc ē in me erat originale anteqꝫ eſſem baptizatus. ideo originale pctum ad ſubſtantiā remanet poſt baptiſmum. Sed non pro formali: quia connotat ꝙ ſit deacceptatio ad vitam eternam. ⁊ ratione huius originale opponitur iuſticie originali: quia iuſticia originalis nihil aliud eſt ꝙ̄ donum ſupernaturale gratuitum quo inferiores potentie redduntur ſubiecte ſuperiori parti rationis. ſed fomes facit oppoſitū: quia reddit vires inferiores rebellātes rationi. ideo iſte fomes ⁊ iuſticia originalis repugnāt omnino: cum habeant effectus omnino repugnantes ⁊ propterea/ quia iſte due qualitates habēt effect⁹ omnino repu=

Quid iuſticia originalꝭ

M.E.C.D. 2016

gnantes/ ⁊ vna dicitur iuſticia originalis: ex oppoſito: altera
debet dici peccatū originale. Ideo ſecundū iſtos nichil aliud
eſt peccatū originale ꝙ̄ fomes ⁊ iſta opinio videtur eſſe Au=
gu. vt allegat Grego. in ſecundo. ¶ His viſis queritur conſe
quenter/ in quo eſt ſubiective pctm̄ originale vel in carne vel
in anima. ⁊ videtur ꝙ in anima/ quia caro nō eſt ſubiectū pec
cati niſi illud ſit extrinſece pctm̄/ vt ſunt operatiōes exterio
res. igitur. ⁊ ſi ſic/ vel eſt effective ſolum ab ipſo deo. ⁊ hoc nō
quia eſſet cauſa peccati. vel ab aliqua qualitate exiſtente in
carne. ⁊ hoc non: quia qualitas corporalis non agit in ſpi=
ritum. Dico ꝙ ipſa qualitas morbida que eſt originale eſt in
ipſa aīa reddens ipſam pronā ad concupiſcendū ea que ap=
parent corpori bona vel delectabilia. ideo talis eſt effective
ab aliquo exiſtente in carne/ non a deo/ quia non pōt eſſe effe
ctive ſe ſolo cauſa peccati. nec ab aīa nec ab aliquo exñte in
aīa ſolū: quia deus creat illam nudū ſine habitibus. ergo ne
ceſſario oportet ꝙ ſit effective ab aliquo exiſtente in carne.
¶ Contra/ corpus non agit in ſpm̄. hoc negatur: immo actione
intentionali corpus agit in ſpm̄. obiectū enim cauſat partia=
liter noticiam ſui in animā vel in angelū preſentem: ⁊ ſic cor=
pus agit in ſpm̄. Eodem modo non eſt inconveniens aliquā
qualitatem eſſe in aīa que reddat animam concupiſcibilem
eorum que apparent corpori delectabilia/ que quidē quali=
tas erit ꝓducta a qualitate exiſtente in corpore. ¶ Contra/
illa qualitas eſt alicuius intenſionis. ergo non poteſt in pri=
mo inſtanti in quo aīa infunditur corpori/ ab aliquo agente
ꝓduci: quia purū agens naturale finitum nō poteſt produce
re effectū in inſtanti ꝙ̄tūcunq̄ ſit activū ſed ſolum in tempo
re/ Queritur ergo cū in corpore non ſit aliquod agens quod
poſſit illam qualitatē in inſtanti ꝓducere ⁊ certum eſt ꝙ con
trahitur originale in inſtanti infuſionis anime/ a quo ꝓduci=
tur. Difficille eſſet dicere a quo ꝓducitur talis qualitas tenen
do ꝙ agens naturale non agit in inſtanti niſi dicatur cum hol
cot ꝙ ꝓducit a ſolo deo. Dico tamen ꝙ oppoſitū eſt multum
ꝓbabile ⁊ ꝓbabilius videlicet ꝙ agens naturale poteſt pro=
ducere effectū ſuum in inſtanti/ nam agens naturale nō ha=
bēs reſiſtentiā in paſſū ꝓducit effectū ſuum in inſtāti. habe
tur ergo ꝙ illa qualitas ꝓducitur a qualitate exiſtēte in cor
pore. ⁊ eſt quid poſitivum ꝑ materiali: ſed ꝑ formali impor=
tat aliquid privativū. ¶ Sequitur eodē modo ꝙ ignis ex ſua
natura poſſet agere in ſpm̄/ hoc conſequens communiter ne
gatur/ ſequela patet poſtq̄ corpus poteſt agere in animam
nec valet dicere ꝙ corpus poteſt agere actione intentionali
ſed non reali quia qualitas illa morbida non eſſet intenſibi=
lis quia nec noticia nec volitio vel nolitio nec paſſio ſequens
ab aliqua illarū ergo non videtur que qualitas eſſet niſi dica

Corp⁹ agit in ſpm̄.

Agēs naturale nō pōt effectū ꝓducere ī inſtāti Additio.

M.E.C.D. 2016

tur qualitas realis ꝛ naturalis. dicendū eſt ꝙ eſt qualitas in-
tentionalis ſolū licet nō ſit paſſio ꝓprie dicta naturam tamē
paſſionis inſequitur. Difficultas. ſit ſortes adultus non ba
ptizatus habēs originale / volo ꝛ baptiſetur. ꝛ quādo bapti-
zatur peccet mortaliter / nō ſuſcipit gratiā an in ipſo remitta
tur originale vel non: nō poteſt dici primum. quia nūꝗ poteſt
remitti peccatum incompoſſibile gratie quin infundat grā
originale eſt incompoſſile gratie / queadmodū ꝛ mortale. er-
go non poteſt remitti / quin infundatur gratia ꝛ non remitti
tur tunc queritur ergo quando poſtea remittetur / videtur
ꝙ non poſtea remittatur: quia nō poteſt remitti originale ni
ſi per baptiſmū qui eſt inſtitutus cōtra originale. Dico ꝙ tūc
nō remittitur ſcilicet cum baptizatur: quia ponit obicē / ſed
poſtea remittetur nō virtute penitētie ſed baptiſmi ſuſcepti:
ꝛ de illo originali non oportet neꝗ atteri / neꝗ ꝯteri / neꝗ cō
fiteri. quia ſicut non libere ꝯtrahitur: ita nō requirit nolitio-
nem qua nolem fuiſſe in originali. ſed oportet ꝯteri de obice
poſito ꝙ peccabat eo tēpore quo ſuſcipiebat baptiſmū. ꝛ in il
la cōtritione de obice poſito virtute ſacramenti baptiſmi re-
mittuntur oīa que fuiſſent pro tunc remiſſa: ſi nō fuiſſet po-
ſitus obex / ꝛ non oportet agere penitētiam de peccatis prece
dētibus. ſed tantum de illo peccato quo poſuit obicē. ¶ Alia
difficultas. qua pena punitur originale. Gre. dicit ꝙ pena ſē
ſus: ꝛ adducit multas auctoritates Auguſtini. ſed eſt nimis
rigoroſus: ideo vocatur tortor paruulorum ꝛ ꝓbabilior opi-
nio eſt ꝙ puniūtur ſolum pena damni. hoc eſt ꝙ in anima eo
rum nūꝗ erit triſticia / nec in eorum corpore dolor poſt reſur
rectionem. ſed ſolum habebūt perpetuam carentiam viſio-
nis eterne. ¶ Contra. habēt nolitiones detineri: ꝛ tamē deti
nētur. vellent habere beatitudinem: ꝛ nō habent / ꝛ iſta ſunt
cauſe ſufficentes cauſare triſtitiam. Similiter poſt reſurre-
ctionem corpora eorum nō erūt impoſſibilia: quia nō reſur-
gēt cum dotibus. ergo applicato nociuo habebunt dolorem
ſenſuum: dico ꝙ nollent eſſe miſeri / ꝛ damni / ꝛ ſciunt ſe eſſe dā
natos: ſed deus impedit ꝙ ex illa apprehēſione cauſetur tri-
ſticia in eis: quia nō ꝯcurrit cū illa cauſa particulari ad cau
ſandam triſticiam. Similiter poſt reſurrectionem ꝗuis ha-
bebunt corpus paſſibile nūꝗ deus cum quocūꝗ nociuo cō-
curret ad cauſandum paſſionem in ipſis. ideo non erunt im
paſſibiles ſimpliciter: ſed ex dono dei nō concurrentis ad cau
ſandum qualitatem afflictiuā in ipſis. Ad auctoritates Au-
guſtini ꝙ patiātur ab igne / dico ꝙ in igne habebūt penam
damni non ꝙ ab igne patiantur penam ſenſus: ꝛ immutētur
ab eo ſed ibidem detinebuntur.

Qua pena puniuntur originale.

¶ Secūda diuiſio peccati. Cap. xx.

M.E.C.D. 2016

De diuiſione peccati.

Peccatum quadrupliciter dicitur veniale.

CONſequenter videndum eſt de ſecūda diuiſione
peccati ſcꝫ actualis in mortale ⁊ veniale. quid au
tem ſit veniale/ dicit Diony. in ſecundo ꝙ pecca
tum quadrupliciter dicitᷣ veniale. ſcilicet ex cau
ſa: ex effectu ſiue ex euentu: ex parte operis ope
rantis: ⁊ ex parte operis operati. Primū quādo cauſa eſt ta=
lis ꝙ peccato inde ſequenti debetur venia (vt quando pecca
tum mortale etiam ꝓcedit ex ignorantia) dicitur veniale ex
cauſa: qꝛ cauſa eſt ratio venie. ⁊ ideo beatus Paulus dicit.
veniam conſequuntus ſum: qꝛ ignorans feci. Secundum eſt:
qꝛ iam remiſſum eſt in effectu. ⁊ ſic peccatum mortale de quo
quis punitur dicitur veniale in effectu. Tertio eſt quando
quis mouetur ad peccatum mortale. ⁊ tamē reprimit illum
motum anteꝗ̄ deliberate exeat in effectum: vt motus ſecun
do primus eſt venialis iſto modo/ nam tali motu mouetᷣ ad
contrarium rationis/ ⁊ talis motus eſt ad mortale. tamen qꝛ
alliditur ad petram. i. per imperium rationis/ remittitur vel
totaliter corrumpitur/ ita ꝙ non exit contra rationem ſeu in
contrarium rationis deliberate/ eſt ſolum venialis: vt motꝰ
ad illecebram indeliberatus ⁊ imperfectus. Quarto modo
eſt ꝙ licet exeat in opus eſt tamen veniale: vt ꝗ̄uis cōſentiat
plene adhuc ē peccatū veniale: qꝛ illa materia circa quā eſt/
eſt ſolum venialis vt mendacium iocoſum. De peccato veni
ali duobus primis modis non eſt queſtio. qꝛ illud eſt morta=
le. queritur ergo vnde peccatum dicitur veniale tertio vel
quarto modis. Et difficultas eſt apud doctores vtrum pecca
tum deacceptatum ſolum ad penā temporalē ſit veniale in
ſe hoc eſt ꝙ ex natura actus ſolum ſit dignū pena temporali
ita ꝙ ex natura actus non poſſet imputari ad penam eternā
vel ſolum ex miſericordia dei deacceptatum ſolum ad penaꝫ
temporalem: vbi tamen poſſet ad eternam imputare. ¶ Re

Propoſitio.

ſpondet dominus de Herſono per talem propoſitionē. Om=
ne peccatum ex parte ipſius actus pro quanto eſt difformis
rationi: ⁊ contra legem dei eſt: mortale et offenſiuum dei ex
indignitate eius. ¶ Ex quo ſequitur. ꝙ nullum peccatū quā=
tum eſt ex parte actus eſt veniale: ſed mortale. ⁊ nititur ꝓba
re hoc Herſon aliquibus rationibus. Prima deus quodcūꝗ̄
peccatum etiam ex indignitate actus: quia offenſiuum dei/
⁊ contra legem eius poſſet punire pena eterna: ⁊ pena ani=
hilationis ⁊ breuiter omni pena poſſibili: ⁊ nō niſi peccatum
ex ſua indignitate hoc demeruiſſet. igitur omne peccatum
eſt mortale. Secunda ratio. illud peccatum veniale ſi nunꝗ̄
remitteretur quo ad culpam puniretur pena eterna. et iſta
eſt apparentia maxima pro opinione ſancti Tho. dicentis ꝙ
veniale adiunctum mortali punitur pena eterna. igitur ꝗ̄tū
eſt de ſe ⁊ ex natura actus eſt mortale. ꝙ autem culpa nō re=

M.E.C.D. 2016

mittatur in inferno. patet/ culpa nunq̃ remittitur niſi infun=
datur gratia: quia quicqnid deus ſanat perfecte ſanat: ſed
in inferno nunq̃ remittit̃ culpa. ideo puniretur eternaliter.
Tertia ratio. illud peccatū eſt in infinite malitie qđ ꝓ quo=
cunq̃ bono ſiue finito ſiue infinito non eſt faciendum nec
cōmittendum. ſed veniale eſt huiuſmodi. igitur eſt infinite
malicie. Ex quo infert correlarie ꝙ peccatū veniale eſt ſoluꝫ
veniale ex mīa dei ⁊ nō ex natura actus. hoc eſt dictu/ deus
ex miſericordia ſua ratione illius peccati nō aufert gratiam
que tamen ex natura actus eſſet auferēda/ ſed ex miſericor
dia ſua ſolum pugnit illum actum pena temporali qui tamē
ex ratione actus eſſet pena eterna puniendus. Et ſcđm iſtos
peccatum veniale eſt illud qđ ſolum ex miſericordia dei ad
penam ſolū temporalē imputat̃. dicitur ergo veniale eo ꝙ ra
tione ipſius nō perditur gratia que eſt vita anime: ⁊ morta=
le qꝛ ratione ipſius perditur gratia: vel perderetur ſi habe=
retur. ⁊ infert carētiam vite puta gratie: ⁊ ratiōe illius infli=
gitur pena eterna. habetur ergo ex iſta opinione ꝙ quodli=
bet peccatum eſt mortiferum. ſed aliquod dicit̃ veniale ſolū
ex miſericordia dei nō imputantis illud ad penam eternaꝫ.
Sed eſt apparentia cōtra hanc opinionem ⁊ maxime de ope
rationibus que nō ſunt peccata niſi ꝓhibita. vt capio actum
indifferentem ꝓhibitum ſolum ſub pena vnius diei in purga
torio/ talis actus nō eſt malus/ niſi ꝓhibitus: ⁊ eſt peccatum
veniale vt notum eſt. Igitur nō habet maiorem malitiam ex
parte actus q̃ habeat ex parte prohibitionis: ſed illa eſt ſo=
lum temporalis: igitur ex parte actus ſolum eſt demeritoriꝰ
pene temporalis: ergo ex parte non eſt mortalis immo non
eſſet malus niſi prohiberetur ſub illa pena. Reſpondetur di=
cendo primo ꝙ implicat contradictionem ꝙ deus prohibeat
aliquē actum ſub quacunq̃ pena etiam minima: ⁊ ille q̃tum
eſt ex parte ſui non ſit mortalis: ita ꝙ implicat ꝙ ſit ꝓhibitus
⁊ nō ſit mortalis. Probatur/ implicat contradictionem ꝙ ſit
aliquod peccatum ſolum finite malitie/ immo qꝛ cōtra legē
dei eſt infinite malitie: ⁊ quia dei offenſiuum eſt infinite ma=
litie. ſed omne peccatum eſt offenſiuum dei. igitur eo ipſo ꝙ
eſt contra legem dei eſt mortale. Secundo dico ꝙ poteſt ꝓhi
beri ſolum ſub pena temporali infligenda. Dico tertio/ ꝙ eiꝰ
malitia eſt maior q̃ ſit reatus ſeu obligatio ad penam: ita ꝙ
ſecundum iſtum reſpectum quia ille actus eſt contra legem
dei/ inſurgit in peccatore vna indignitas maior q̃ ſit quecūq̃
pena temporalis quā deus poſſet infligere. ⁊ ratio huius eſt
quia quacunq̃ pena poſita vel quocunq̃ poſito malo tempo
rali eſt minus fugiendum q̃ ſit ille actus contra legem dei.

An veniale poſſit eſſe mortale. Cap.xxi.

M.E.C.D. 2016

An veniale poſſit eſſe mortale.

Queritur conſequenter. vtrum peccatum ve-
niale poſſit effici mortale. ⁊ apparet ꝙ ſic: qꝛ
peccatum illecebre per ſucceſſionem tempo
ris efficit mortale qđ tamen prius erat venia
le. ergo. In oppoſitū arguitur: quia ſunt due
diuerſe ſpecies: ⁊ vna in aliam tranſire non
poteſt. ¶ Pro ſolutione notandum ꝙ queſtio
duplicem poteſt habere ſenſum. Primus/ vtrum id qđ modo
eſt veniale/ vt actus voluntatis ſtante lege iam poſita poſſit
effici mortale. Secūdus ſenſus/ an actus qui iam eſt peccatū
veniale ſimpliciter ⁊ abſolute ſuperueniente. lege noua vel
nouo p̄cepto vel nouo voto poſſit effici mortale ⁊ ſecundum
Tho. adhuc poteſt intelligi in alio ſenſu/ puta vtrum poſſint
multiplicari venialia in tantum ꝙ ipſa ſimul iuncta equiua-
lebunt vni mortali. i. obligabūt ad tantam penam ad q̄ꝫtam
obligat vnum mortale. Si loquamur in primo ſenſu adhuc
eſt queſtio de illo qđ eſt veniale extrinſece: id eſt de actu exte
riori/ vel de illo qđ eſt veniale immediate. i. de actu interiori.
¶ Q̄ꝫtum ad primū an ſcꝫ actus exterior qui de facto eſt veni
ale peccatum poſſit effici mortale. Dico ꝙ ſic/ nam poſſumus
ꝯtinuare eandem ambulationem ꝓpter finē mortalem que
prius continuabat̄ ꝓpter finem venialem. igitur nō eſt diffi-
cultas de exteriori actu quin p̄mo veniale poſſit eē mortale.
Reſtat ergo inquirere de interiori actu puta vtrū illa eadem
volitio que nunc eſt peccatum veniale poſſit effici mortale.
Q̄ꝫtum ad hoc Occham ⁊ doctores dicētes/ ꝙ illa volitio que
non habet finem ꝓ obiecto: ſed eſt cauſata a volitione finis
ſolum ⁊ ſuperueniente alio fine manet eadem: habent cōce-
dere ꝙ illa volitio mediū que nō habet finem pro obiecto par
tiali remanet eadem trāſeunte volitione finis immo ſuperue
niente volitione alterius finis: talis poteſt eſſe ſucceſſiue ⁊ ve
nialis ⁊ mortalis: vt hēo volitionē vane glīe venialis ex ea eli
cio volitionē eūdi ad eccleſiā ita ꝙ illa volitio eūdi ad ecclīaꝫ
nō hꝫ vanā glīaꝫ ꝓ fine/ neqꝫ ꝙ obiecto: talis eſt venialis ſup-
poſito ꝙ deſiſtā ab illa volitiōe vane glīe/ ⁊ nihilominꝰ volo ire
ad eccleſiā: ⁊ incipiā habere finē volitionis mortalis puta oc
cidendi aliquē in eccleſia: illa eadem apud Occhā efficit̄ ſuc-
ceſſiue venialis ⁊ mortalis. Sed queſtio eſt de illa que eſt ve-
nialis ⁊ mala ex obiecto. vt volo mentiri iocoſe: an talis q̄ eſt
mala ex obiecto ⁊ venialis ſolum poſſit fieri mortalis. Dico
ꝙ poteſt effici mortalis per nouū p̄ceptum: vel ꝓuotum ſup-
ueniens. Unde dicit Diony. circa finem ſecundi ꝙ veniale po
teſt effici pars mortalis: ſed nō poteſt effici mortale. Sed di-
co qđ malum ex obiecto ⁊ veniale ter ſolum pōt effici morta-
le: nā deus pōt p̄cipere ꝙ actus indifferens ſub pena peccati
mortalis nō continuet̄. tunc ſi continuet̄ etiā actus erit mor-

M.E.C.D. 2016

talis. Similiter a fortiori poteſt ꝓhibere illud qđ eſt veniale ſub pena mortalis. tunc ſi continuet̃ erit mortale. Similiter quis pōt vouere ꝙ non mētietur iocoſe ſi cōtinuet/ illud mēdacium poſt votum emiſſum erit mortale. ergo apparet ꝙ eadem volitio ſucceſſiue poteſt eſſe venialis ⁊ mortalis. dicit ad hoc Diony. ꝙ peccat mortaliter: qꝛ vult mentiri iocoſe contra p̄ceptum vel contra votum: ⁊ hoc qđ erat prius veniale efficit̃ pars mortalis: ⁊ illa eadem volitio que prius erat venialis efficit̃ mortalis ſuperueniente voto vel nouo p̄cepto. Difficultas. ponat̃ ꝙ ſolum emittat votū ꝙ non peccabit venialiter deliberate ꝑ totam hanc horam. Jam in iſta hora velit mentiri iocoſe deliberate: an talis volitio ſit mortalis vel venialis. Si mortalis: ergo per illā non tranſgredit̃ votū de non peccando venialit̃. Si venialis ergo tranſgredit̃ votum ergo eſt mortalis. forte dices: ꝙ non peccare venialiter non poteſt eſſe materia voti: qꝛ votum eſt de materia licita: ⁊ etiā cuius oppoſitum eſt licitum puta de cōſilijs. ſed ſuppoſito ꝙ poſſit votum fieri de p̄ceptis. dico ꝓ ſolutione argumenti ꝙ illud votū eſt intelligendum nō peccabo venialiter. i. nō exercendo actum qui alias ſecluſo voto eſſet peccatum veniale. ideo illa volitio eſt mortalis. Contra/ ergo ꝑ eam nō peccat venialiter. concedo/ ergo non tranſgredit̃ votum: nego conſequētiam: qꝛ intelligitur non peccabo venialiter id eſt non eliciam actum qui ſecluſo voto eſſet venialis. Primum igitur dictum verū puta ꝙ veniale poteſt effici mortale. Alia difficultas an veniale poſſet effici mortale ex cōſuetudine/ vel ſolum ex circūſtantia perſone. Dicunt cōmuniter doctores ꝙ veniale ex obiecto/ ſi non ſuperueniat p̄ceptum vel votum ex quātacunq; conſuetudine vel quātacunq; dignitate non poteſt effici mortale. ꝙ ex quātacunq; conſuetudine non fiat mortale dummmodo non ſuperueniat alia noua circunſtantia. patet/ quia ſecundus actus non aggrauat infinite/ ergo quātumcunq; frequentetur talis actus non efficit̃ mortalis. Similit̃ circūſtantia ꝑſone nō aggrauat infinite: ⁊ ſi mutaret in mortale aggrauaret infinite vt ſimplex fornicatio in p̄lato eſt ſemꝑ ſimplex fornicatio q̄uis ꝓpter dignitatē ſit grauior q̄ in altero. ergo ex q̄tacūq; circūſtātia ꝑſone nō mutata ſpē neq; etiā cōſuetudine nō poteſt veniale ex obiecto effici mortale. Sequit̃ iterum alia difficultas de peccato veniali.

¶ An veniale fuerit cōpoſſibile iuſticie originali. Cap. xxij.

Utrum veniale fuerit cōpoſſibile ſtatui innocētie/ hoc eſt/ an ſicut veniale habet cōpoſſibilitatē ad gratiā gratū facientē: qꝛ vocat̃ ideo veniale/ qꝛ nō aufert gratiam. Similr an habeat compoſſibilitatem ad iuſticiam originalem.

M.E.C.D. 2016

¶ Pro ſolutione notandũ ꝙ hec queſtio dupliciter poteſt in=
telligi. Uno modo ſic. vtrũ entitas que nunc eſt peccatum ve
niale potuiſſet elici ab eo qui habeat iuſticiã originalem: ſed
ratione ſtatus fuiſſet peccatũ mortale. ⁊ ita ex demerito eius
fuiſſet perdita iuſticia originalis. Secundus ſenſus. vtrũ ip=
ſa iuſticia originalis ita ſubdiderit ipſas vires inferiores par
ti ſuperiori rationis ꝙ ꝓ tunc fuerit homo impoſſibilitatus
ad eliciẽdum actũ: qui nunc eſt pctm̃ veniale. ita ꝙ non po=
tuiſſet elicere actum venialem anteꝙ̃ peccaſſet mortaliter.

Pri͂a ꝓpo͂. ¶ Pro ſolutione ſit prima ꝓpoſitio. Ueniale ex opere operã
tis hoc eſt propter imperfectionem ipſius deliberationis nõ
fuiſſet ꝯpoſſibile iuſticie originali queẽadmodũ ſunt primi mo
tus vt primus motus ad gulam/ ad luxuriam ⁊c. non primo
primi: ſecundo primi qui ponũtur a doct. venialia/ non fue=
runt compoſſibiles iuſticie originali. ⁊ omnes in hoc conue=
niunt: quia iuſticia originalis reddebat ſenſualitatẽ ſubiectã
portioni ſuperiori rationis. Ita ꝙ iuſticia originali ſtante nõ
potuiſſet inſurgere motus contra iudicium rationis: ergo re
pugnabat ꝙ in habente iuſticiã originalem fuiſſet talis mo=
tus venialis ratione indeliberatiõis. Sed difficultas eſt venia
li ex opere operato/ id eſt ex obiecto quod veniale eſt ꝑfecte
deliberatum: vt de mendatio iocoſo. an tale fuerit cõpoſſibi=
le iuſticie originali. ¶ Tenet ſanctus Thomas ⁊ multi ex
antiquis ꝙ non. ⁊ difficultas huiꝰ materie eſt circa diſtinctio
nem ſupradictã. Dicũt iſti doctores ꝙ veniale ex obiecto nõ
eſt cõpoſſibile iuſticie originali. queritur ergo ab ipſis/ vtruꝫ
talis incompoſſibilitas ꝓueniat ex eo ꝙ habens iuſticiã ori=
ginalẽ: ſi elicuiſſet velle mẽtiri iocoſe peccaſſet mortaliter rõ=
ne talis ſtatꝰ ⁊ ſic fuiſſet ꝑdita iuſticia originalis. Uel ſolũ ꝓ
pter hoc ꝙ habens iuſticiam originalẽ nõ potuiſſet tale venia
le elicere. Si dicas primum: tunc ponatur ꝙ Adam elicuiſſet
velle mentiri iocoſe. ſequitur ꝙ in primo inſtanti electionis
non habuiſſet iuſticiam originalem: ⁊ per conſequens fuiſſet
extra ſtratum innocentie ergo talis actus non fuiſſet morta
lis ratione illius ſtatus. ⁊ hoc argumuẽtum eſt multũ appa=
rens. ¶ Preterea ſi iſte ſtatus puta nature lapſe faciat ꝙ il=
le actus q̄ alias fuiſſet mortalis de facto ſit ſolũ venialis. er=
gᵒ ſtatus nature lapſe infinite diminuit de grauitate pecca
ti (quia veniale eſt infinitum minus ꝙ̃ mortale) ⁊ ſi in infini=
tum diminuit de vno: ergo ⁊ de quolibet. ⁊ vltra: ergo quodli
bet pctm̃ pro ſtatu nature lapſe erit ſolum veniale. Patet/
quia eadem ratione in infinitum diminuet de grauitate ho=
micidij/ ⁊ non poteſt in infinitũ diminuere de homicidio quin
ipſum faciat tranſire in aliam ſpeciem peccati: quia duo pec
cata eiuſdem ſpeciei: neutrum alterum excedit infinite: neꝙ̃

Additio. eſt in infinitum peius alio. [Dato ꝙ nullũ peccatũ eiuſdem

M.E.C.D. 2016

ſpeciei ſit peius altero infinite nō ſequit̄ ex hoc ꝙ omnia pec cata huius ſtatus eſſent venialia quare ī genere pc̄ti morta lis vnum peccatum mortale eſt infinite peius altero: ſed ex hoc videtur concedendum ꝙ nullum pc̄tm̄ commiſſum in ſta tu innocentie eſſet eiuſdem ſpeciei peccati in eſſe pc̄ti cū pec cato circa eandem materiam in iſto ſtatu]. ¶ Aliud argu- mentum etiam poteſt fieri de leuatione feſtuce. ⁊ ſic iſta opi nio non videtur multum ꝓbabilis. videlicet ꝙ tale peccatū veniale fuiſſet mortale ratione ſtatus. ⁊ nullus doctor illā te net ꝗ̄ꝗ̄ alias fuerit defenſata in ſcolis. Dicit ſanct⁹ Thomas ꝙ veniale eſt incompoſſibile iuſticie originali ad iſtum ſenſuꝫ ꝙ non fuit poſſibile habentem iuſtitiam originalem ꝓ primo peccato elicere illum actum qui ſolum eſſet venialis. Et for- te ratio ſua eſt / quia omne veniale ex obiecto eſt in inferiori parte rationis. Unde ratio diuiditur in duas portiones / in ſu periorem que reſpicit obiectum increatum ⁊ effectus ꝓpri⁹ ipſius iuſticie originalis erat non ſolum ſubdere ſenſualitatē rationi: ſed etiam portionem inferiorem rationis portioni ſu periori. ita ꝙ inferior pars rationis non potuiſſet moueri ad aliquid niſi ſecundum leges eternas quas ſuperior portio ra tionis conſiderat. ſed peccare venialiter repugnat legib⁹ ſu- pernis. ergo ſtante iuſticia originali non erat poſſibile elice- re actum venialem. ergo ſimiliter ſtante iuſticia originali nō fuiſſet poſſibile ſenſualitatem moueri ad illecebrem neqꝫ ad iram. Contra hoc eſt ſolum vnum fortiſſimum argumentum Si deus potuit: ⁊ de facto prohibuit Ade ne ederet de fructu ligni vetiti ſub pena peccati mortalis / etiam potuit ꝓhibere ſolum ſub pena peccati venialis / quia talis eſus non eſt mor talis de ſe / ⁊ ſi prohibuiſſet ſolum ſub pena peccati venialis Adam potuiſſet equaliter elicere illum actum / volo edere de tali fructu poſito etiam illo p̄cepto. ergo illud peccatum / ſcꝫ veniale qđ eſt venialiter malū / ꝙ ꝓhibitū nō repugnat iu ſticie originalis / ex natura ipſi⁹ iuſticie originalis ⁊ ē argumē tū fortiſſimū ī hoc ꝓpoſito. Aliud argumētū pōt fieri. Adā in ſtatu innocentie obligabatur non mentiri iocoſe. ergo pote rat illud tranſgredi / quia nō datur p̄ceptum niſi de illo quod poteſt adimpleri ⁊ tranſgredi. Aliqui dicunt verum eſſe ꝙ de potentia abſoluta iuſticia originalis non repugnat veniali ſi cut charitas de potentia abſoluta non reputat mortali: ſꝫ de lege ſtatuta repugnabat veniale iuſticie originali. ſed nō de potentia abſoluta. ⁊ ſic argumentum faciliter ſolueret / quē- admodum diceremus de mortali ⁊ gratia pro ſtatu iſto. ita dicerent de veniali ⁊ iuſticia originali ꝓ ſtatu innocētie. Ali- ter dicit Sco. in ſecundo ꝙ veniale ex obiecto: ⁊ non ex impe- fectione actus / eſt compoſſibile iuſticie originali. et rōnes ei⁹ poſſunt eſſe ille que communiter fiunt contra. s. Tho. Sed

p.i.

M.E.C.D. 2016

arguitur apparenter cōtra Sco. ſi aliquis voluiſſet in tali ſta
tu nature integre mētiri iocoſe: ex illa repetitione frequenti
illius actus potuiſſet generari vnus habitus multum inten=
ſus qui feciſſet difficultatem ad eliciendum actum contrari=
um: quia habitus habet hoc ex natura ſua. ergo aliquis pro
tali ſtatu habuiſſet repugnantiam et contrarietatem ⁊ re=
bellionem ad bene faciendum. ⁊ tamen hoc ponitur vnus ef
fectus iuſticie originalis puta nullam pati difficultatem / ⁊ re
bellionem ad bene agendum. Preterea ſi tunc peccaſſet ve=
nialiter quomodo fuiſſet peccatum remiſſum ⁊ pena ſoluta:
quia Adam in tali ſtatu erat impaſſibilis. ergo nō potuiſſet
pati penam in tali ſtatu ꝓ veniali / ⁊ ſic manſiſſet impunitū.
Ad p̄mum dico ꝙ Adam potuiſſet reiterare ſepe / ſed non fe
ciſſet / ⁊ negatur conſequentia puta ꝙ potuiſſet generari ha=
bitus. quia iuſticia originalis que ſe habebat per modum ha
bitus eſt incompatibilis habitui inclinanti ad veniale: ꝗuis
non ſit compatibilis actui. nam de ratione iuſticie originalis
erat difficultatem ꝓuenientem ex parte agentis excludere:
ergo in adam non fuiſſet genitus talis habitus. Quantum
ad ſecundum dicitur ꝙ fuiſſet illud veniale remiſſum per bo
num motum dilectionis: et fuiſſet ſatiſfactum non per penā /
ſed per feruentem actum amoris in deum. ⁊ ſic patet de iſtis
Additio duabus opinionibus: quarum quelibet eſt ꝓbabilis. [Faci=
lior eſt opinio Scoti: ſed argumentum de habitu mentiendi
eſt multum apparens. Nec ſufficit dicere ꝙ iuſticia origina=
lis ꝓhibuiſſet generationem habitus: quare ſequeretur hoc
modo ꝙ nullus habitus fuiſſet genitus in illo ſtatu vel ſaltē
ſolum habitus boni vel indifferentes: et cū actus bonus pōt
fieri malus ⁊ ſimiliter indifferens tunc volo ꝙ poſtq̄ habitus
eſt genitus ꝙ ſub pena veniali ꝓhibeat̄ talis actus. ⁊c.]

¶ An veniale q̄n puniat̄ eternaliter. Cap. xxiiij.

Conſequenter queritur de veniali quo ad punitio
nem. Utrū aliquando puniat̄ eternaliter vel ſem
per ſolum temporaliter. ⁊ iſta difficultas agita=
tur a Sco. ⁊ s. Tho. Nam dicit Sanctus Tho. ⁊
multi antiqui ꝙ veniale ſi fuerit iunctum morta
li punietur eternaliter. Nam vt notum eſt / aliquis poteſt de
cedere p̄ciſe cum vno mortali ⁊ vno veniali. talis ſic decedēs
punietur ꝓ veniali nō in purgatorio / ſed in inferno / quia erit
damnatus. ⁊ punietur eternaliter in inferno ꝓ veniali dicit
S. Tho. Ratio p̄ma eſt: quia in inferno nulla eſt redēptio: er
go non punietur in inferno aliquando plus aliquando minꝰ:
ſed aliquando in inferno punietur ꝓ veniali: alias remane=
ret impunitum: ergo ſemper in inferno punietur illa pena ve
niali. Secundum motiuum apparentius eſt / peccatum ve=

M.E.C.D. 2016

ni⸗le in quo decedit cum mortali nunq̃ remittetur quo ad
culpam: ergo etiam nunq̃ remanebit ſine pena. Patet ſecun
dum omnes doctores nunq̃ peccatum ſaltem actuale poſt⸗
q̃ commiſſum eſt poteſt remitti niſi per aliquem bonum mo
tum: etiam q̃uis applicetur ſacramentū requiritur aliquis
bonus motus. ſed in iſto nō poteſt eſſe bonus motus: quia dā
natus non poteſt bene moraliter agere: ergo non poteſt ve⸗
niam conſequi de illo. Item nunq̃ remittitur peccatum quo
ad culpam q̃diu placet: ſed veriſimile eſt ꝙ placet damnatis
commiſiſſe peccata. ergo. Ratio igitur quare veniale punie
tur eternaliter: eſt quia non poteſt remitti quo ad culpā di⸗
ſcrepantia eſt de pena que debetur adhuc ꝓ mortali remiſſo
et de veniali: quando enim mortale eſt remiſſum quo ad cul
pam adhuc eſt obligatio ad penam. Dicunt multi Thomi⸗
ſte ꝓbabile eſſe ꝙ in inferno ſolum temporaliter puniatur ꝓ
mortali remiſſo/ quia ſolum reſtat ſuſtinere talem penam: ſꝫ
veniale non eſt remiſſum quo ad culpā/ ideo omnes thomi
ſte concordāt ꝙ eternaliter ꝓ veniali punietur. ¶ Cōtra hoc
inſtatur apparenter primo: ſequeretur ꝙ veniale puniretur
ad cōdignū/ immo ſupra cōdignum. Patet veniale eſt ſolū cō
dignū temporali pena/ ⁊ punit̄ eternaliter: ergo ſupra condi
gnum. Item ſequit̄ ꝙ aliquis tm̄ vel plus puniret̄ ꝓ veniali
ſicut ꝓ mortali. conſequens eſt falſum: quia mortale quātū
cunq̃ paruum eſt in infinitum maius q̃ veniale quātūcunq̃
magnum: ergo non puniretur ſecundum equalitatem ꝓpor
tionis peccati ad peccatum: ergo deus eſſet iniuſtus: patet ſe
quela. ſortes punitur eternaliter gradu diſtincto pene ꝓ mor
tali/ ⁊ alio gradu diſticto pene pro veniali: quia punitur diui
ſibiliter pluſq̃ ſi decederet in ſolo mortali. tunc ſic. Iſte gra⸗
dus pene quo punitur eternaliter vltra penam que debetur
adequate mortali/ non eſt in infinitum minor illo qui reſpon
det mortali/ ponatur ꝙ ſit ī decuplo minor: ergo illud venia⸗
le tantum punitur in inferno q̃tum puniretur ſubdecuplum
mortale ad illud in quo decedit/ ſed hoc eſt falſum: igitur et
illud ex quo ſequitur. ⁊ hoc argumentum eſt apparens. ta⸗
men reſpondetur cum ſic arguitur ſequitur ꝙ aliquis pro ve
niali tantum puniretur ſicut pro aliquo certo mortali/ nego
conſequentiam. Dico tamen ꝙ punitur eternaliter de per ſe
pena damni: ſed ſolum ꝓ mortali. Dico ſecundo ꝙ illa pena
ſenſus debita veniali eſt in infinitum minor pena q̃ pena qua
punit̄ ꝓ mortali. Vn̄ illud qḋ punit̄ aliq̄ pena ⁊ nō punit̄ niſi rō
ne adiūcti non punit̄ illa pena ꝑ ſe/ et licet veniale puniat̄ e⸗
ternaliter pena ſenſus ⁊ pena damni: hoc tamen eſt ratione
adiuncti. ergo non punitur de per ſe. ſed de ꝑ accidens. Dico
tertio ꝙ in infinitū minus eternaliter punitur pro veniali q̃
mortali in ratione pene. et ratio eſt. In infinitum eſt peius

M.E.C.D. 2016

ei puniri pro aliquo de p ſe q̄ per de accidens. Ultra/ eſt ī in= finitum peius tali pena puniri pro mortali q̄ pro veniali ſi= cut communiter dicunt docto. ſi eadem pena ſenſus qui iam infligitur dānato pro culpa infligeretur alicui ſine culpa non eſſet ei pena ſicut illi cui punitur pro culpa: vt carentia viſio= nis diuine nobis exiſtentibus viatoribus nō eſt nobis pena / quia non infligitur pro culpa: ſed poſt mortem erit pena / q2 infligetur pro culpa. Dico vltra q eadem carentia in nume ro pro maiori peccato eſt pena/ ⁊ pro minori eſt minor: ꝓpte= rea quia pena dicit reſpectū ad culpam. Ex quo ſequitur q il lud quod infligitur pro mortali eſt in infinitū maior pena q̄ il lud quod infligit̄ pro veniali/ quia infligitur pro aliquo quod in infinitum excedit culpam venialem/ ideo in genere pene ē in infinitum maior q̄ illud quod infligitur ꝓ culpa que eſt in infinitum minor in ratione culpe. Dico ergo q dolor in īfer= no ꝓ veniali non eſt in infinitū minor gradualiter q̄ ille qui infligitur ꝓ mortali/ ſed eſt in infinitum minor in ratione pe= ne. Alius eſt modus dicendi Scoti q ſolum temporaliter pu nietur in inferno pro veniali iuncto mortali/ ⁊ hoc eſt multū probabile. Et ad rationes alioꝝ dicentium q in inferno non eſt redemptio. Dico q non eſt redemptio ereptiua: hoc eſt a toto/ ſed bene a parte pene puta ab illa que infligitur pro peccatis dimiſſis in hoc mundo vel pro veniali. Ad ſecun= dum cum dicitur/ veniale non poteſt remitti quo ad culpam ergo neq; quo ad penam et realiter manet culpa: ⁊ eſt preci pua ratio quare punitur eternaliter peccatum/ eodem mo= do de veniali non poteſt remitti in inferno cum non habeant bonum motum ratione cuius remittatur. Dico q poteſt re= mitti per ſatiſpaſſionem abſq; bono motu. Unde ſecundum Sco. duplex eſt modus remittendi veniale, Unus modus eſt ſatiſfactio .i. per actionem ⁊ operationem illi9 q̄ peccauit ve= nialiter. Alius modus eſt per ſatiſpaſſionē/ quando ille qui illud commiſit patitur penam ad quam obligat peccatum: ⁊ dicit Scotus de ratione venialis eſt q ſolum ad penam tem= poralem obliget: ideo per ſatiſpaſſionem in inferno remitti= tur. [Scotus tamen non manet fixus in ſoluendo. vt patet diſtinctione. xxj. quarti. ſed hec ſolutio eſt ab eo acceptanda. Contra iſtum modum dicendi eſt argumentum tale ſequere tur q inuite perderet culpam. patet ſequela/ extra gratiam peccauit mentiendo ioco ſe. et complacet ei illud in inferno⁾. tūc illud inuite remitteretur: ſed hoc non videtur conceden dum in via vbi requiritur bonus motus.

Additio.

De primis motibus.
Capitulum. xxiiij.

M.E.C.D. 2016

Nunc agendum eſt de pctō veniali ex parte ope
ris operantis: ꝛ primo de primis motibus: quid
ſit motus / et in quo ſit ſubiectiue ꝛ vtrum om=
nis motus primus ad obiectum illicitum ꝛ ꝓhi
bitum ſit peccatum veniale. Dicitur ꝙ motus
nichil aliud eſt ꝗ̄ quedam qualitas partis ſenſitiue conſe= Quid ſit motus.
quens apprehenſionem ſimplicem ſubiecti ipſum ſuppoſituꝫ
inclinans ad proſecutionem illiꝰ obiecti vel fugam. Unde ex
perientia docet ꝙ apprehenſis obiectis ſub ratione conue=
nientis cauſatur in nobis quedam qualitas que nos mouet
ad ꝓſequutionem illoꝝ obiectoꝝ. Similiter apprehenſis ob
iectis ſub ratione diſconuenientis cauſatur in nobis quedaꝫ
qualitas in parte ſenſitiua inclinans nos ad fugam illius ob
iecti vt notum eſt. Et voco motus primos qui non ſunt deli=
berati p̄cedentes omnem deliberationem. ¶ Difficultas eſt
vtrum ſint reperibiles in voluntate quemadmodum in ſen=
ſualitate. ꝛ dicit̃ ꝙ ſic. Patet: qꝛ experimur nos moueri iſtis
motibus apprehenſo obiecto ſolum apprehenſione intelle=
ctiua etiam vbi nulla p̄ceſſit ſenſatio: vt ĩ abſentia obiecti q̄s
poteſt illud apprehendere ꝛ hoc apprehenſione intellectiua
qua ſtante ſtatim mouetur ad ꝓſecutionem vel fugam illius
obiecti: ꝛ non niſi motu voluntatis. igitur. Secundo experi=
mur nos moueri iſtis motibus in obiecta non ſenſibilia vt in
beatitudinem que non eſt circa ſenſibilia / illis app̄henſis ſta
tim inſurgit appetitus illoꝝ ꝛ non niſi in voluntate. ¶ Que=
ritur igitur poſtꝗ̄ ꝓ certo habetur ꝛ omnes concedunt pri=
mos motus reperiri in voluntate: vtrum voluntas reſpectu
illoꝝ motuū ſe habeat pure paſſiue / vel ſe habeat aliquo mō Roſetus.
actiue. Reſpondet roſetꝰ ꝙ ſe habet pure paſſiue. ꝛ nullo mo
do actiue reſpectu primoꝝ motuum: ſeu reſpectu motuum
p̄cedentium omnem deliberationem quod idem eſt. et facit
tres rationes. Prima: omne agens liberuꝫ quandocūqꝫ agit
agit libere. ſed volūtas ſi libere ageret illos motus peccaret
mortaliter: ſed non peccat mortaliter ꝛ eſt agens liberū. igit̃
nullo modo agit. Secūda voluntas in ordine ad iſtos motus
non plus ſe habet actiue ꝗ̄ ſenſus ad ſenſationes: ſed ſenſus
reſpectu ſenſationuꝫ ſe habet pure paſſiue. igitur. Tertia rō
eſt quia nullum paſſum agit illum effectum a quo ipſum pa=
tit̃ / ꝛ ſi agat agit vt cauſa libera / ſed voluntas patit̃ ſeu reci=
pit p̄mum motū. igit̃ nō agit illū / vel ſi agit mere libere agit /
ſed hoc non / quia peccaret mortaliter: igit̃. Sed quodlibet
iſtoꝝ quod aſſumit eſt falſuꝫ ideo argumēta ſua parū valēt.
primū em̄ eſt falſum. ſilr̃ ꝛ ſcdm̄ / quia ſenſus actiue cōcurrit
ad ſenſationes ſimiliter p̄mū aſſumptū eſt falſum: quia aīa ē
agens liberū ꝛ tamē naturalit̃ ꝓducit intellectiones. Tertiū
dictum ſimiliter eſt falſum: quia intellectꝰ in ſe ꝓducit intel=

M.E.C.D. 2016

lectionem / ⁊ tamen mere naturaliter ꝓducit. ſed iſta ꝓpoſi=
tio eſt bene vera / nunq̄ aliquod agēs eſt cauſa totalis alicu=
ius effectus quem immediate in ſe ſuſcipit: niſi ſit cauſa libe=
ra. ⁊ ratio eſt quia alias ſemper illum effectum haberet in ſe
eſſet enim inconueniens ꝙ eſſet cauſa naturalis ⁊ totalis et
non ageret / cum neceſſario agat omnis cauſa naturalis. Di
co igitur ꝙ ipſa voluntas eſt cauſa partialis illius motus pri
mi et naturalis: ⁊ cum hoc ſtat ꝙ aliquando ſit libera / ſ; hoc
eſt reſpectu alterius effect⁹. Similiter ille motus cauſat par
tialiter a cognitione intellectiua. ⁊ dicitur motus intellecti=
uus: quia ꝑſupponit cognitionem intellectiuam. Jam reſpō=
detur ad queſtionem in qua eſt cōtrouerſia. ¶ Sanct⁹ Tho.
dicit vniuerſaliter / ꝙ omnis motus aialis. i. qui ꝑſupponit co
gnitionem contra ꝑcepta dei / eſt venialis vt patet viceſima
quarta diſtinctione ſecundi. ⁊ dicit ibi ꝙ diſtinctio doctorum
de motibus primo ꝑmis ⁊ ſecundo ꝑmis nichil valet. ſed quia
oppoſitum communiter tenetur: ideo defenſabimus ipſum ⁊
declarando illam diuiſionem. Unde ille motus vocatur pri
mo ꝑmus qui non eſt in poteſtate ipſius hominis aliquo mo
do nec in ſe nec in ſua cauſa ad minus quē homo non tene
tur vitare vllo pacto nec in ſe nec in ſua cauſa: vt ꝑſentata ali
cui pulchra muliere ipſo de illa nichil cogitante nec hoc ſpe=
rante: tunc illa viſa cauſatur in illo in ſenſualitate quedā qua
litas que inclinat eum ad ꝓſecutionem illius obiecti: ⁊ talis
qualitas dicitur motus primo primus quia ea viſa non eſt
poſſibile quin moueatur: cum impoſſibile ſit (ſecundum au
guſtinum) quin viſis tangamur. ⁊ non tenemur vitare illum
motum: quia licet potuiſſet vitare cauſam illius motus ſci
licet vitando preſentationem quia tamen ſibi non conſta=
bat non tenetur vitare eam: ⁊ non poteſt vitare motum illū
igitur talis motus eſt primo primus. Motus igitur vocatur
ꝑmo ꝑmus ꝓ illo tempore quo voluntas nō poteſt illum mo
tum amouere ⁊ reprimere. Sed ille vel alius dicitur ſecūdo
ꝑmus quando voluntas poteſt illum aliquo modo amouere
⁊ reprimere. Secundo ſupponitur ꝙ illo motu inſurgente et
intellectu reflectente ſe ſuper illum motum voluntas poteſt
multipliciter ſe habere: vt dicit Gerſon: vel ſe habet vt tota
liter abiiciens per nolle deteſtatiuum illius motus / vel obie
cti ad quod inclinat ille motus / vel vt conſentiens / vel vt titu
bans: id eſt nec conſentiens nec diſſentiens / ſed mere nega=
tiue ſe habens ad illum motum. Si ꝑmum / non peccat vt no
tum eſt: ſi ſecundum peccat: quia iam conſentit. ideo ei impu
tatur. ſi tertium: quia ſcilicet fert illum motum ⁊ tamen nec
conſentit nec diſſentit. dicit Bonauētura ꝙ ſecurius eſt dice=
re ipſum peccare mortaliter: quia exponit ſe periculo pecca
ti mortalis: ⁊ contēnit illud vitare. Sed quicquid ſit: hoc eſt

M.E.C.D. 2016

vrum certum/ ꝙ actus deliberatus circa materiam morta=
lem eſt peccatum mortale:ſed quando habetur actus inde=
liberatus circa materiam peccati mortalis:eſt peccatum ve
niale.Quid autem ſit ille actus indeliberatus:eſt difficultas
Et inquiritur ſic.vel talis motus eſt motus ſenſitiuus vel ra
tionis vel naturalis.ſi naturalis igitur nullo modo in ſe eſt
peccatum:quia nullum eſt in ſe peccatum niſi ſit in ſe liberũ
⁊ ideo talis motus ſenſualitatis ſi ſit peccatum eſt peccatum
ſecundario ⁊ extrinſece.⁊ per conſequens oportet ꝙ ſit ali=
quid aliud quod ſit in ſe peccatum:⁊ illud aliud peccatum nõ
poteſt eſſe niſi actus voluntatis liber vel negligentia qua te
nebatur vitare huiuſmodi motum que negligentia dicitur
conſenſus virtualis:ſeu interpretatiuus ſed ſi ſit conſenſus li
ber/verus/ vel virtualis/ eſt peccatum mortale:igitur ⁊ ille
motus naturalis qui ab eo denominatur dicetur mortalis.
¶ Reſpõdetur ꝙ verum eſt ꝙ omnis conſenſus verus vel in=
terpretatiuus liber contra ꝑcepta dei eſt peccatum mortale
⁊ nullus veniale: ſed negatur ꝙ omnis conſenſus ſit liber:
quia requiritur deliberatio ad hoc vt ſit liber. Unde delibe
ratio ſit quando inquiritur de aliquo an ſit faciendum vel
fugiendum:an ſit bonum vel malum ⁊c. ſed propriiſſime vlti=
mus aſſenſus qui habetur ex tali inquiſitione vocatur deli=
beratio/ita ꝙ deliberatio formalis nichil aliud eſt ꝗ̃ iudici=
um ꝙ hoc eſt malum vel fugiendũ ⁊c. [Videtur ſequi ex di= Additio.
ctis ꝙ nullus talis motus eſt veniale tãtum quia ſi talis mo
tus nullo modo ſit liber nullo modo eſt peccatum nec venia
le nec mortale ⁊ per dicta hic poſita ſi eſt liber eſt mortale/
ergo nullomodo reperiretur veniale. Reſpondẽdũ eſt ꝙ hic
loquitur de perfecta deliberatione ⁊ non de ſemiplena que
nichil aliud eſt ꝗ̃ iudicium formidoloſum ꝙ malitia vel non
iudicare de bonitate vel malitia pro tempore ꝓ quo tenetur
iudicare ſub pena peccati venialis puta tempus ꝓ quo mul
tum difficile ſe reflectit ſuper motum primum: et ſic videtur
ꝙ omnis motus ſecundo primus eſt omiſſio intrinſece/ ex=
trinſece eſt ille motus.] ¶ Queritur vtrum in ſorte in quo
eſt motus ſecundo primus ſit illud iudicium vel non:ſcilicet
iſte motus eſt reprimẽdus.et ſi ſic:igitur eſt vere liber. quia
ille motus eſt vere liber de quo habetur perfecta delibera=
tio:quoniam illa habita in poteſtate volũtatis eſt ꝙ ille mo
tus reprimatur vel continuetur. Si dicas ꝙ non habet: tũc
queritur:vel tenetur habere vel non. ſi ſic:igitur idem eſt ac
ſi haberet:quia ignorantia non excuſat a toto/ licet bene a
tanto:⁊ per ꝯſequẽs dicit liber interpretatiue:⁊ peccat mor
talit:ſi nõ tenet habere:igitur eſt ignorãtia inuincibilis.⁊ ꝑ
cõſequẽs nullo modo peccat.patet.ignorãtia dicit inuinci=

M.E.C.D. 2016

bilis non q2 non poſſit vinci:ſed quia non tenetur eam vince re/et talis excuſat omnino a peccato. Si igitur dicatur q2 in forte eſt perfecta deliberatio de illo motu reprimendo. et ſi omittit reprimere:illa omiſſio eſt perfecte libera/quia poterit tunc perfecte libere elicere nolitionem habēdi illum motum.⁊ illa omiſſio eſt tam perfecte libera q̄ perfecte liber eſt actus per quē poterat ille motus reprimi:⁊ ideo talis omiſſio eſt peccatum mortale. Dicunt aliqui docto. vt Occham in quolibeto q2 non ſunt ponendi actus ſubreptiuū cōtra p̄ceptum dei nec odium ſubrepticium:⁊ q2 in voluntate nullus eſt motus venialis circa materiam mortalē. Sed hoc eſt nimis durum. ideo reſpondetur ſecundum aliam opinionem que cōmunior ⁊ mitior eſt:quādo queritur an habeat illud iudiciū. Dico q2 non habet/vel ſi habet/ h3 multum formidoloſum/ qd̄ non ſufficit ad mortaliter peccandum. vel dico etiā q2 nullo modo habet. Et quando dicitur poſtea:/vel tenetur habere vel non. dico q2 tenetur habere:ſed non ſub pena peccati mortalis:ſed ſolum venialis. vnde quādo ſortes mouetur ad illecebram vel ad aliud illo motu primo eſt ſibi multum difficile ſe reflectere ſup illū motum:⁊ aduertere periculu3:licet poſſet ſe reflectere.⁊ quia eſt ita nimis difficile/deus nō obligat eum nec aliquē noſtrum ad illam reflexionem faciendā ſub pena peccati mortalis:quia neminem ita vult obligare ad nimis difficile. Correlarie ſequitur q2 talis motus ſecūdo primus non eſt immediate peccatum:ſed ſolū ratione omiſſionis qua omittit illum reprimere.⁊ quia non tenetur reprimere niſi ſub pena peccati venialis:ideo non eſt niſi peccatū veniale. Et ideo quando querūt docto. in ſecundo vtrum in ſenſualitate ſit peccatum:dico q2 non niſi denominatione extrinſeca. quia nullus actus eſt in ſe liber ipſius ſenſualitatis ideo nullus eſt in ſe peccatum. ſed ſolum denominatiue:⁊ ſic patet de peccato veniali ꝓpter imperfectionem deliberationis:q2 ſc3 eſt circa materiam mortalem:⁊ dicitur veniale:vel quia ſc3 deliberatio contra quā fit.i. iudicium eſt valde formidoloſum/ita q2 habeat plus de formidine q̄ de iudicio:vel quia non eſt aliquod iudicium verum ſeu aduertētia ad maliciam illius peccati:nec ꝓ tunc tenetur ad illud iudicium ⁊ diligentiam habēdam niſi ſub pena venialis. Et dicit de Sandauo in quolibetis q2 illi primi motus ſunt ſolum malitia omiſſionis ⁊ non tranſgreſſionis. Ratio eſt/quia tales motus ſolum ſunt mali ꝓpter negligentiam ipſius voluntatis in reprimendo. Nam negligentia importat omiſſionem ⁊ nō trāſgreſſionem ergo illi motus ſolum ſunt mali malitia omiſſionis ⁊ non tranſgreſſionis. et hoc videtur ſatis apparens ex prius dictis cum illi motus non ſunt in ſe liberi/immo pure naturaliter cauſati ex cognitione ⁊ apprehenſione haben=

M.E.C.D. 2016

tis:ſed ſolum ſunt liberi interpretatiue/hoc eſt: quia volun=
tas non reprimit:⁊ tamē tenetur reprimere: ergo illi motus
habent ſolum malitiam omiſſionis. Soluta eſt prius difficul
tas de illa ignorantia an eſſet inuincibilis vel non. ¶ Reſtat
alia difficultas. dicis ꝙ prim⁹ motus qui eſt ſecundo primus
q̄uis ſit ad rem illicitam mortaliter/nichilominus eſt venia
le ꝓpter imperfectionem deliberationis:ergo ex hoc infero
ꝙ motus primo primus ad peccatum veniale ꝓpter imper=
fectionem deliberationis nullo modo erit peccatum. Unde
ſicut contingit moueri ad materiam que prohibetur ſub pe=
na peccati mortalis:vt ad adulteriū/ad homicidium ⁊c. ita
contingit moueri ad materiam prohibitam ſolum ſub pena
peccati venialis:vt habere motum alicientē ad mentiendū
iocoſe:ergo ſequitur ꝙ talis motus nullo modo eſſet pecca=
tum. patet conſequentia:⁊ arguitur ſic. Iſta imperfectio de
liberationis infinite diminuit de motu qui eſt ad materiam
mortalem q: facit illum eſſe venialem qui tamen foret mor=
talis ſi eſſet perfecta deliberatio:ergo etiā infinite diminuet
de veniali:ſed non poteſt de veniali infinite diminuere: niſi
ipſum faciat penitus non peccatū:ergo illa imperfectio de=
liberationis taliter faciet ꝙ talis motus nullo modo erit pec
catum. ¶ Alia difficultas de iſtis motibus/ moueat aliquis
ſimul duobus motibus ſecundo primis ad diuerſa mortalia:
puta ad fornicationem et ad homicidium:ſic ꝙ ad perfecte
deliberandum circa quodlibet eorū ſeorſum requireretur
dimidia hora:ita ꝙ nullus ſeorſum efficeretur mortalis niſi
in fine dimidie hore:tunc notum eſt ꝙ requiritur maius tem
pus ad perfecte deliberandum circa illa duo q̄ circa vnū ſo
lū:a deo ꝙ quēlibet ſeorſum poſſet reprimere ī dimidia hora
ex deliberatiōe p̄fecta:⁊ nō eſt poſſibile ꝙ p̄fecte deliberet in
dimidia hora. circa vtrūqꝫ: q: q̄libet illoꝝ ꝑ caſum requi=
rit dimidiam horam ad perfecte deliberandum vt reprimat
tunc omittat deliberare ⁊ reprimere. an in inſtanti terminā=
te illam medietatem hore peccauerit duobus peccatis. Nā
ſecundū Altiſſiodoren. motus illecebre eſt primo mortalis
in inſtanti terminante totum tempus in quo tenetur illum
reprime:re ſed quilibet iſtorum motuum in inſtanti terminā
te illam dimidiam horam eſſet mortale peccatum ſeorſum.
queſtio eſt vtrum vterqꝫ ſit mortale vel alter mortale ⁊ alter
non/non eſt dicendum ꝙ vterqꝫ. quia per caſum in dimidia
hora non eſt poſſibile neqꝫ tenetur circa vtrūqꝫ deliberare
ſub pena peccati mortalis/quia non poteſt:cum quilibet il=
lorum ſeorſum requirat totam mediam horam ad perfecte
deliberandum: ergo non poteſt in tempore ita deliberare
perfecte circa illa duo:ergo ſi non obligetur non eſt perfe=
cte mortalis:ergo non peccat omittendo. nec eſt dicendum

M.E.C.D. 2016

q vnus illorum eſt peccatum ꝛ alter non: q non videtur ma ior ratio de vno ꝙ̄ de alio/ cū quilibet ſi ſeorſum eſſet ꝛ omitteret deliberare ꝛ reprimere in inſtanti terminante illam mediam horam: eſſet mortale. ꝛ equaliter ſe habet omittendo circa illa duo: igitur videtur ꝙ peccat duplici peccato/ fornicationis videlicet ꝛ homicidij. ¶ Ad primū dico ꝙ per illud preceptum non mentiaris iocoſe/ non ſolum obligatur ad non mentiendum: ſed etiam ad aliquod poſitiuum habendum pro aliquo tempore. ſ. nolle mentiri pro tempore quo mouetur ad mentiendum/ ſicut aliquis obligatur aliquando circa precepta negatiua ad habendum actum poſitiuum/ puta ſi moueatur ad occidendum non ſolum tenetur nō velle occidere: ſed etiam habere nolle occidendi. Dico ergo ꝙ primus motus ſecundo primus ad mentiendum iocoſe eſt veniale. Contra. deliberatio imperfecta mutat id quod de ſe eſt mortale in veniale (quia illa ſunt de ſe mortalia: ſed venialia ex parte operis operantis) ergo a fortiori mutabit id quod eſt veniale in nō peccatum. quia certum eſt ꝙ plus remanet de culpa quādo remittit a mortali in veniale ꝙ̄ a veniali in non culpam. Dico ꝙ verum eſt ſed non mutabit veniale in non peccatum nam mentiri iocoſe deliberate ꝛ moueri ad mendacium differunt in ratione peccati etiam ſpecie: ita ꝙ apud non ponentes proportionem inter peccata differentia ſpecie nulla eſt proportio grauitatis vnius ad alterum: quia ſicut iam dictum eſt vnum habet ſolum malitiam omiſſionis ſcilicet negligentie reprimendi: ſed alterum habet malitiam tranſgreſſionis/ ideo ille due malitie differunt ſpecie et ſic improportionabiliter exceditur vnus ab altero. ¶ Ad aliud vbi eſt maior apparentia admitto totum caſum/ ꝛ dico ꝙ peccat mortaliter vtroqꝫ iſtorum duorum motuum in inſtanti terminante illam dimidiam horam/ quia non eſt maior ratio ꝙ peccet vno ꝙ̄ alio: ergo vtroqꝫ. Dico ſecundo ꝙ illi duo motus ſimul iuncti in inſtanti terminante illam dimidiam horam non faciūt maiorem grauitatem ꝙ̄ faceret vnicus ſeorſum. nam ſi fortes in illa dimidia hora deliberaret circa motum fornicationis ꝛ reprimeret: nō peccaret mortaliter ratione motus homicidij. Similiter ſi deliberaret circa motum homicidij ꝛ reprimeret non peccaret mortaliter ratione motus fornicationis: vterqꝫ ergo indifferenter eſt peccatum: ſed non eſt niſi vna grauitas: quia non omittit niſi vnica omiſſione cum teneatur ſolum vnum reprimere. [¶ Uidetur tamen ꝙ licet perfecte deliberet de homicidio ꝛ reprimat illud peccare mortaliter non reprimendo fornicationem poſtꝙ̄ conſenſus interpretatiuus in mortale ſufficit ad peccandum mortaliter ꝛ propterea videtur dicendum ꝙ tenetur reprimere vtrunqꝫ motum ſimul ꝙ̄tum poteſt in illa media/ ꝛ licet nō reprimat

Additio

M.E.C.D. 2016

vtrunqꝫ totaliter non peccat:quia facit quod in ſe eſt.Sed
tunc eſt queſtio quomodo peccat vtranqꝫ repreſſionē omit=
tendo/videtur ꝙ non peccet:quia non poteſt vtrunqꝫ ſimul
reprimere omnino ⁊ ad hoc tenebatur.dico ꝙ eodem modo
eſſet dicendum ſicut dicit auctor ꝙ vtroqꝫ modo peccaret ſed
grauitate vnius peccati.] ¶Simile eſt argumētum ſicut de
illo qui videt duos in extrema neceſſitate ⁊ cuilibet ſeorſum
ſubuenire poteſt:ſed non ambobus ſimul negligat ⁊ omittat
ſubuenire:queritur que omiſſio eſt peccatū vel illa qua omit
tit ſubuenire iſti puta platoni:vel illa qua omittit ſubuenire
alteri puta ſorti.non vtraqꝫ:quia non poteſt vtrunqꝫ/et non
eſt maior ratio de vna ꝙ̃ de altera.Dico ꝙ ē homicida vtri
uſqꝫ:⁊ vtraqꝫ omiſſio eſt peccatum:ſed homicidium illorum
duorum pauperum non eſt ſorti grauius ꝙ̃ vnum ſolum ſeor
ſum.⁊ ſic ille due omiſſiones non faciunt maiorem grauita=
tem ꝙ̃ vnica.Similiter dicendum in ꝓpoſito. [Contra non Additio.
eſt homicida alicuius illorum omiſſiue quia non tenebatur
vtriqꝫ ſubuenire.Dico ꝙ tenebatur vtriqꝫ ſubuenire ſub diſ=
iunctione:⁊ hoc ſufficit.Contra non magis occidit platonem
ꝙ̃ ſi dediſſet panem ſorti ſed ſi dediſſet panem ſorti non pec=
caſſet/igitur.]

¶De diuiſione peccati actualis in omiſſionem ⁊ cō=miſſionem. Cap.xxv.

Viſum eſt de diuiſione peccati actualis in ve=
niale ⁊ mortale.Conſequenter ponitur alia di=
uiſio peccati actualis in peccatum omiſſionis ⁊
commiſſionis(originale non dicitur neqꝫ omiſ=
ſio neqꝫ commiſſio)⁊ iſta diuiſio non datur ſolū
de mortali:quia eſt aliqua commiſſio venialis ⁊
aliqua omiſſio venialis.Primum patet de mendacio iocoſe.
Secundum patet/nam in iſto p̄cepto de non mentiri non ſo
lum ꝓhibetur actus mendacij:ſed etiam precipitur actus po
ſitiuus contrarius per regulam generalem.omne preceptū
negatiuum includit affirmatiuum:⁊ ſic aliquo tempore obli
gatur homo nolle mentiri iocoſe:quādo ſcilicet habet inci=
tatiuum vehemens ad mentiendum tenetur illud repri=
mere ſub pena peccati venialis.⁊ ſi non reprimat:tunc erit
omiſſio venialis.Sunt hic alique difficultates.Prima:vtrū
detur tranſgreſſio ſine omiſſione.Similiter/an detur omiſ=
ſio ſine trangreſſione et eſt apparentia de vtroqꝫ ꝙ non de=
tur tranſgreſſio ſine omiſſione:quia bene ſequitur iſte tranſ=
greditur:ergo habet actū quē teneť vitare et vltra hꝫ actū
quā teneť vitare ⁊ nō vitat:ergo omittit vitare:et ſic peccat Quid tranſ
pctō omiſſiōis.¶Pro ſolutiōe aduertēdū ē ꝙ trāſgreſſio nihil greſſio.
aliud eſt quē actus poſitiuus quē voluntas elicit ⁊ tenetur

M.E.C.D. 2016

pro tunc non elicere: quia ſcilicet prohibetur. vel ſic. Tranſ=
greſſio eſt actus libere elicitus contra preceptum negati=
q̄d omiſſio. uum. Et omiſſio nichil aliud eſt ꝙ̄ carentia actus poſitiui
quem pro tunc voluntas tenetur elicere: ⁊ ſic omiſſio eſt cō
tra preceptum affirmatiuum/ ⁊ tranſgreſſio contra nega=
tiuum. S. Bonauen. in .ii. ponit differentiam inter omiſſionē
⁊ negligētiam. nam omiſſio eſt carentia actus pͥcipalis qui
precipitur/ vt carentia dilectionis dei vel ꝓximi ⁊c. Negligē
tia vero eſt carētia alicuius circumſtātie que pro tunc debet
ineſſe actui principali: vt cum quis dicit horas: ⁊ habet inad=
uertētiam circa illa que dicit: vocatur negligētia. Iſtis ſup=
poſitis conſequēter ad Occham in tertio / dico tria. Primū:
ſtat eſſe tranſgreſſionem ſine omiſſione. Secūdum/ ſtat eſſe
omiſſionē ſine trāgreſſione. Tertiū/ ſtat ꝙ illa duo ſint ſimul
puta circa eādem materiam. Patet primum. ſortes nō tene=
tur ꝓ omni tempore amare proximum/ quia nō tenetur pro
ſemper/ ſit ꝓ hoc tempore preſenti: tunc ſtat ꝙ eliciat odium
proximi/ quo poſito ineſſe/ ſortes in hoc tempore trāſgredi=
tur/ quia elicit actum ꝯtra preceptum negatiuum: ad quem
nō eliciēdum ꝓ ſemper obligatur/ ⁊ ipſe in hoc tempore non
omittit. Patet: in hoc tempore nulla eſt carentia actus prin
cipalis quem teneatur ꝓ hoc tempore elicere: quia maxime
eſſet carentia amoris ꝓximi. ſed ꝓ hoc tempore ad illum eli
ciēdum nō tenetur. Igitur nulla eſt omiſſio ꝓ hoc tempore.
Et cum arguitur bene ſequitur ſortes tunc trāſgreditur. er=
go elicit actum quem pro nūc tenetur vitare. Reſpōdetur ꝙ
dupliciter poſſumus vitare aliquem actum. Uno modo nos
pure negatiue habendo: hoc eſt nullum actū eliciēdo. Alio
modo affirmatiue/ id eſt habēdo actum ꝯtrarium tali actui/
ſufficit in caſu pure negatiue ſe habere. Unde non ſequitur/
ſortes ꝓ hoc tempore teneť vitare hoc ⁊ non vitat: ergo pec
cat peccato omiſſionis quia ꝙuis omittat vitare: talis omiſ=
ſio vitādi nō eſt omiſſio ſed eſt tranſgreſſio capiendo vitare
primo modo: quia omiſſio vitādi eſt elicitio illius actus. ⁊ per
cōſequēs tranſgreſſio. Breuiter omittere vitare ē omittere.
[Unde Sco. in fine quarti in vltima. q. vbi querit de ꝓportio
ne pene damni dicit ꝙ quis cū elicit actum malum tenetur
elicere actum bonū: ſed hoc eſt difficile ſuſtinere ſecūdū eū:
Additio. cum ipſe ponat actus indifferentes ⁊ libertatem cōtraditio=
nis. [Probatur ꝙ nunꝙ̄ ꝯtingat peccare cōmiſſiue quin pec=
cet omiſſiue: quia maxime eſſet in caſu poſito in ꝓbatione ſꝫ
hoc nō quia odiēdo proximum ꝓ tempore ꝓ quo nō tenetur
diligere omittitur cōformitas ad iſtud dictamē: non eſt odiē
dus proximus: ſed ꝓ quolibet inſtāti homo tenetur ad con=
formitatē illius dictaminis ergo tūc peccat omiſſiue. Reſpō=
detur negando conſequentiam ſaltem ꝙ peccet omiſſiue nō

M.E.C.D. 2016

a[illegible]ſitur malitia/ quia illa omiſſio neceſſario ſequitur ad com
miſſionem ⁊ ſic nulla talis habet nouam malitiam ꝓpterea
michi videtur ꝓpoſitio oppoſita vera ꝙ nūꝗ̃ contingit pec=
care commiſſiue quin peccet etiam omiſſiue .] Secundum ꝓ
batur/ videlicet ꝙ poteſt dari peccatum omiſſionis ſine pec=
cato trãſgreſſionis . ſit ſortes q̄ nunꝗ̃ prius tranſgreſſus eſt
mandatum/ ⁊ nūc habeat iudicium verum practicum ꝙ pro
nunc ſit hoc faciendum ab eo/ certum eſt ꝙ non neceſſitatur
ab illo iudicio ad eliciendum actum. ergo ſtat ꝙ ſortes nullū
actum eliciat circa illam materiam. quo facto peccat omiſ=
ſione/ quia ꝓ tunc tenetur elicere. ergo eſt carentia actꝰ pn̄=
cipalis ꝓ tunc debiti: ⁊ tamē tunc nō peccat peccato trãſgreſ
ſionis. ergo ſtat ꝙ aliquo tempore ſit omiſſio: ⁊ tamē ꝓ tunc
nec añ vnꝗ̃ fuit trãſgreſſio. ¶ Ex quo ſequitur/ ꝙ eſt poſſibile
primum peccatum primi angeli ⁊ p̄mi parentis fuiſſe pecca=
tum omiſſionis. cuius oppoſitum videtur dicere ſan. Bona=
uen. quia ſtat ꝙ habuerunt iudicium verum practicum ꝙ ꝓ
aliquo tempore deus erat diligēdus ⁊ tamen añ confirmatio
nem nō elicuiſſet talem actum nullum oppoſitum eliciendo.
igitur. ¶ Tertium, dictum ꝓbatur/ ſit ſortes qui ꝓ hoc tempo
re tenetur ſubuenire corporaliter platoni/ eſt in ſua poteſta
te nolle ſubuenire ⁊ odire. iam peccat peccato tranſgreſſio=
nis: quia elicit actum quem tenet̄ non elicere. ſimiliter omit
tit quia eſt in ipſo carētia actus debiti ꝓ tunc. ergo iſta ſimul
ſtant. ſ. peccatum tranſgreſſionis ⁊ peccatum omiſſionis ī eo
dem. ¶ Difficultas/ an omiſſio ſuperaddat malitiam ad ip=
ſam trãſgreſſionem cum ipſa naturaliter ſequatur ad ipſam
trangreſſionem. dictū eſt ad hanc difficultatem in prima le=
ctione huius cōpilationis. Alia difficultas. quādo quis omit
tit: vtrum detur ſemper primum inſtans in quo omittit / vel
certum tempus in quo omittit. ¶ Pro ſolutione dicitur ꝙ du= Genꝰ actuū ē duplex.
plex eſt genus actuū. Quidam ſunt actus factibiles in inſtā=
ti: vt omnes actus interiores apud opinionem communio=
rem. Alij ſunt actus nō factibiles in inſtāti: vt ſunt actus exte
riores vt dicere horas. ire ad eccleſiam ⁊c. hoc requirit vnum
certum tempus. De primis aliqui ſūt imperatiui actuum nō
factibilium in inſtanti vt volitio que imperat dicere horas.
Quidam vero nō ſunt imperatiui alterius actus. ſed ſunt cir
ca aliquod obiectum abſolute nichil imperando: vt dilectio
dei/ nam illa non habet alterum actum ꝓ obiecto . De iſtis
actibus primi generis id eſt qui ſunt factibiles in inſtāti / nō
eſt difficultas quin macula pure omiſſionis cōtrahatur in in
ſtāti. Difficultas ergo remanet de operationibus nō factibi
libus in iſtāti: ſed in tempore vt eſt operatio dicendi horas /
⁊ ſuppono gratia exempli ꝙ requiratur dimidia hora ad dicē
dū illas/ ita ꝙ breuius tempus nō ſufficeret ad dicedū eo mo

M.E.C.D. 2016

do quo tenet aliquis dicere: ꝛ illa dimidia horā ſit. a. ꝛ omit-tat. an ſortes peccauerit peccato omiſſionis in inſtāti ichoatiuo/ vel i inſtāti termiatiuo: vel ꝯtinuatiuo/ vel i inſtāti in tēpore/ hoc eſt in illa dimidia hora/ ꝛ in nullo inſtāti illius. Nō videtur ꝙ in inſtanti inchoatiuo: quia nō tenetur pro illo inſtanti dicere. ergo omiſſio ꝑ illo inſtanti non eſt peccatum. ꝛ ſimiliter dicendum de alijs inſtantibus: ergo videtur ꝙ pro tali dimidia hora peccet omiſſiue. Dicos/ tenetur in inſtanti inchoatiuo habere velle dicendi formaliter imperatiuum ꝛ efficax: ꝛ tunc ſi habeat neceſſario neceſſitate conſequentie incipiet dicere horas. Contra/ ſi immediate poſt illud inſtās inchoatiuum incipiat dicere horas/ illas dicet in tali dimidia hora: ergo non omiſit in illo inſtanti incoatiuo: nec poteſt omittere vt videtur/ quia poſt illud inſtans poteſt inchoare ꝛ finire ante vltimum inſtās dimidie hore. Maior difficultas eſſet ſi daretur minimum tempus in quo nō poſſet talis operatio fieri puta i iſto nō poteſt/ ꝛ in quolibet maiori poſſet: ſit ſortes ad imaginationem ante meridiem tenetur dicere horas/ ꝛ dimidia hora non ſufficit quocunq; tempore dato/ ante inſtās inchoatiuum vltime dimidie hore non peccat peccato omiſſionis: quia poſt illud tempus poteſt inchoare ꝛ finire ante meridiem/ quia poſt illud inſtās ſequitur tempus maius ꝙ̄ dimidia hora/ ꝛ quodlibet tale ſufficit. Dicit Altiſſio. ꝙ primo omittit in inſtanti in quo eſt impoſſibilitatus ad dicendum ſcilicet in inſtanti inchoatiuo ſecunde dimidie hore: in illo primo cōtrahit culpam: ꝛ primo verum eſt dicere ꝙ eſt in peccato in iſtanti p̄mo in quo primo eſt impoſſibilitatus vt dicat horas. ideo ꝙ̄tum ad hoc ſcd̄m Altiſſio. ſi detur minimū tempus nō ſufficiens/ ita ꝙ quodlibet maius ſufficiet: tūc eſt in culpa omiſſionis inſtanti inchoāte illud minimū tēpus. Supponat ꝙ dimidia hora ſufficit: ꝛ nullū minus tempus: querit q̄n eſt in culpa omiſſiōis: dico ꝙ quādo talis opatio requirit certū tēpus in inſtāti ichoatiuo talis tēporis adhuc nō omittit: ſed ſemp poſt hoc omittet/ quia ꝑ q̄libet parte temporis obligat ad vnam partē illius operationis. ꝛ ſic omittet ſcd̄m ꝙ negliget ſucceſſiue/ ꝛ aggrauatur ſuū peccatū ſucceſſiue vſq; ad finem dimidie hore in qua totaliter terminat omiſſio.

Additio.

[Melius eſt dicere ꝙ datur minimū tempus in quo pōt dicere horas: quia dando maximū qḋ nō eſſet difficille reſpōdere quāte grauitatis eſſet omiſſio ſortis ſi diceret de horis ꝙ̄tum pōt in iſta dimidia hora. ꝛ videt ꝙ nihil omitteret q: ſit vnum verbū iſtud ſucceſſiue ꝓfertur: ergo requirit aliqḋ tēpus ad iſtud proferendum ꝛ vltra: ergo alterū nō fuit maximū tempus in quo nō potuit dicere horas: quia in aliquo maiore nō potuit. ꝛ propterea relinquenda eſt opinio Altiſſiodorenſis.

De grauitate omiſſionis. Ca. xxvj.

M.E.C.D. 2016

Ueritur penes quid attendit malitia omiſſio=
nis: ⁊ videtur ꝙ nō pōt dici niſi penes bonita=
tem actus cuius illa omiſſio eſt priuatio. ita ꝙ
omiſſio melioris actus eſt peior ꝙ̄ minoris / qꝛ
eſt priuatio melioris ⁊ omiſſio minoris boni
ſit minus mala ꝙ̄ alia ⁊c. ¶ Sed cōtra hoc
eſt forte argumentū. Sequitur ꝙ eſſet aliqua
omiſſio q̄ non eſſet alicuius determinate malitie ſi omiſſio ca
piat ſuā malitiā ꝓportionaliter ad bonitatem actus cuius ē
priuatio. Patet cōſequentia: ſorti datū eſt p̄ceptū ꝙ diligeret
deū ſuper oīa nihilominus nō eſt de aliquo certo gradu ei p̄=
ceptū puta ꝙ eliciat ī tanto gradu / vel in certo gradu tā intē
ſo / puta vt quattuor aut qnqꝫ notum eſt ꝙ dilectio dei ſuper
oīa eſt vna q̄litas habēs ptes nō extenſiuas: ſed intēſiuas ⁊
q̄libet pars illius eſt dilectio dei ſuper oīa ⁊ pars ꝙ̄tumcunqꝫ
remiſſa ſi eſſet ſola in voluntate / per illam partē homo adim
pleret preceptū Tunc arguitur ſic. ſit plato cui p̄ceptū eſt ꝙ
diligat dilectiōe intēſa vt quattuor / ⁊ omittat / illa omiſſio eſt
peior in duplo ꝙ̄ ſi eſſet p̄ceptū ei ſolū ꝙ diligere vt duo / quia
eſt priuatio melioris boni in duplo / ⁊ ſi eſſet preceptū ꝙ dilige
ret vt q̄ttuor omiſſio illius eſſet in quadruplo maior ꝙ̄ ſi eſſet
p̄ceptum vt ſolū diligeret dilectione vt vnū / quia priuatio ac
tus in quadruplo melioris / ⁊ ē in octuplo peior ꝙ̄ ſi eſſet ſolū
p̄ceptū vt diligeret dilectione vnius dimidij gradus intenſa
⁊ ſic conſequenter in infinitū procedēdo: ergo ſi penes hoc at
tendatur malitia omiſſiōis illa omiſſio in platone erit infinite
malitie / ⁊ in ſorte in infinitū minoris malitie: ſed conſequens
eſt falſū. nec valet dicere qđ cōiter dicit̄ ꝙ illa omiſſio ē alicu
ius determinate malitie: ſꝫ hoc nō nobis ꝯſtat / nec poſſumus
ſignare: ſed deꝰ ſcit. qꝛ hoc penitus nihil valet. Quātū ad hoc Pria ꝓpō.
ſit prima ꝓpō. Non attenditur malitia omiſſionis culpabilis
penes bonitatē actus ad quē obligat̄ omittēs: vt ſint ſortes
⁊ plato omittentes / non opꝫ ꝙ in eadem proportione mali=
tiarū omiſſionum omittāt in qua ꝓportione ſe hñt bonitates
actuū ad quos obligant̄. patet manifeſte ꝑ argumentū ſupra
factum. Et ſcđo ꝓbatur. quia eſt poſſibile ꝙ ad nullū actum
obliger determinate: ⁊ tantū omittā. [Contra hanc ꝓportio Additio.
nē arguit̄ ſic: iſte due regule topice maiꝰ malū maiori bono
opponit̄: ⁊ priuatio eſt tā mala ꝙ̄ bonus eſt habitus itelligunt̄
de malo priuatiuo in ordine ad bonum priuatū: ergo ī qua ꝓ
portione ſe habent bona priuata in tali proportione ſe habēt
mala priuantia: ⁊ vltra ergo ꝓpoſitio prima falſa / forte dices
ꝙ vtraqꝫ regula debet ſic itelligi maius malū maiori obliga=
tione ad bonū opponitur ⁊ ſilr̄ priuatio eſt tā mala ꝙ̄tum eſt
maior obligatio ad bonū priuatū ⁊ iſta credo vtrāqꝫ regulā
intelligēdam alias dicta extra nō haberent apparentiam.]

M.E.C.D. 2016

Sc̄da ꝓpō. ¶Secunda ꝓpoſitio. grauitas peccati omiſſionis debet attendi penes latitudinem obligationis qua obligatur aliquis ad actum ſicut dictum eſt/ omiſſio eſt cōtra preceptum affirmatiuum/ vltra dico datis duobus p̄ceptis affirmatiuis/ vno obligamur maiori obligatiōe q̄ altero vt magis obligamur diligere deum q̄ proximum/ ꝛ noſipſos q̄ proximum/ maiori obligatione obligamur ad vnū q̄ ad alterum/ nō in iſto ſenſu ꝙ magis obligemur deum diligere q̄ proximum maiori ꝛ intenſiori dilectione/ ſed magis obligamur. i. maiori latitudine obligationis ita ꝙ in obligatione eſt imaginanda intēſio ꝛ remiſſio ꝛ latitudo ſicut in albedine. hoc ſuppoſito dico ꝙ malitia omiſſionis eſt attēdenda penes latitudinem obligationum quibus obligātur omittētes ad actus omiſſos: ita ꝙ tales omiſſiones non ſunt ꝓportionande in malitia penes ꝓportionem bonitatem ipſorum actuum omiſſorum/ ſed penes ꝓportionem obligationum quibus obligantur omittētes ad actus omiſſos. vt ſortes dupliciter obligatur. ſ. diligere ſe/ ꝛ diligere ꝓximum. omittat. Dico ꝙ iſte due omiſſiones nō ſunt ꝯparāde nec attēdēde penes ſui dilectionem/ ꝛ ꝓximi: ſed ſolum penes obligationes quibus obligatur/ ita ꝙ ſi obligatio vna ſit in duplo maior q̄ alia: vel in ꝓportiōe ſeſquialtera aliq̄ alia: eadem ꝓportione omiſſio illius ad quod magis obligatur eſt grauior alia. ſ. in ꝓportiōe dupla/ vel ſeſquialtera. Ultra dico ꝙ ſtat ſortē teneri diligere deum vt q̄tuor/ ꝛ plato ſub nullo gradu dilectiōis: ꝛ tamē equaliter peccare omittēdo. Patet/ ſtat ꝙ nō maiori latitudine obligationis obligat vnum q̄ alterum/ quia in eius poteſtate eſt magis vel minus obligare. Si igitur obligationes ſint equales: pariter ꝛ omiſſiones erunt equales. Eſt alia difficultas magis logicalis q̄ theologica. quando aliquis peccat nullum actum committēdo: ꝓ quo ſupponit peccatum in illo: hoc eſt pro quo ſupponit peccatum omiſſionis. Dicūt nominales ꝙ ꝓ homine vel anima: quia dicunt terminum priuatiuum ſupponere ꝓ ſubiecto quod poteſt habere habitum priuatum: ꝛ ſic cōceditur ꝙ peccatum omiſſionis beatificabitur. Alij dicūt aliter ꝙ nichil eſt: ſed eſt pura priuatio: ita ꝙ omiſſio ꝓ nullo ſupponit: ſed eſt purum nichil. Et ſic patet de diuiſione peccati in peccatū ꝯmiſſiōis: ꝛ omiſſiōis ꝛ penes q̄d attēdit grauitas omiſſionis nō penes bonitatem actus omiſſi vel actus ad quem quis eſt obligatus: ſed eſt attēdēda penes latitudinem obligationis/ qua quis obligatur. ideo ſtat aliquem maius bonum omittere: et minus peccare: quia ſtat illum minus eſſe obligatum ad illud q̄ ad minus bonum. ꝛ ſic ſtat actū omiſſum eſſe meliorem ꝛ hominem minus obligatum: ſtat etiam omiſſiōes actuū eque bonorum eſſe inequaliter malas: quia ſtat vnum plus obligari ad actum q̄ alterum: ergo omiſſio

M.E.C.D. 2016

[illegible]ius erit peioꝛ ꝗ̃ alterius. ⁊ iſte modus dicendi eſt multum
[illegible]ilis. ¶ Conſequenter circa hanc diuiſionem queritˀ an poſ
ſit eſſe peccatum quamuis illud non ſit omiſſio actus debiti /
nec actus poſitiuus ꝓhibitus: ita ꝙ nec ſit peccatum omiſſio
nis nec commiſſionis / ⁊ loquoꝛ de actuali peccato ſecluden=
do oꝛiginale. Apparet ꝙ ſic: ſicut dictum eſt ſupꝛa de merito
et conatu voluntatis. Nam conatus voluntatis diſtinguitur
ab ipſo actu voluntatis: vt expreſſe tenet Diony. in ſecundo
quia actus voluntatis eſt a conatu ⁊ ex conatu / immo cona=
tus eſt natura pꝛioꝛ ꝗ̃ actus / et ipſe actus natura poſterioꝛ.
Tunc arguitur ſic. Si actus diſtinguitur a conatu libero vo=
luntatis et actus ipſe ſit natura poſterioꝛ conatu. ergo con=
tingit conatum eſſe et non eſſe actum ſeu contingit volunta=
tem conari ⁊ actum non pꝛoducere: quo facto ſi ſit conatus
ad actum malum ⁊ ſit liber erit peccatum: quamuis non ſe=
quatur actus: ⁊ tamen non erit omiſſio actus debiti quia ſup
pono ꝙ ꝓ tunc non teneatˀ ad aliquem actum nec erit actus
poſitiuus voluntatis: ergo contingit dare peccatum actua=
le quod non erit omiſſio: nec tranſgreſſio. ⁊ hoc videtur habe
re apparentiam: ꝗ̃uis non ſit ita de facto, vel ſaltem raro vi
detur hoc poſſibile: ſcilicet voluntatem peccare nec eliciēdo
actum nec omittendo. Nam contingit illam conari ⁊ non eli
cere actum: quia ipſa conante ad eliciendum actum ſtat deū
concurſum ſuſpendere ad pꝛoductionem actus: quo facto
voluntas non minus peccabit vel ſaltem peccabit: quia ſi li=
bere conatur ad actum malum peccat. ergo. Alia apparen
tia tenendo pꝛecipue ꝙ voluntas patitur reſiſtentiam in ſu=
is actibus / ⁊ poteſt neceſſitari: tunc volo ꝙ patiatur reſiſten=
tiam non tamen tantam quantam habet actiuitatem / vt ſit
actiuitatis p̄ciſe vt octo: ⁊ patiatur reſiſtentiam vt tria: tunc
voluntas ex ſua libertate poteſt conari ad actum eliciendū:
vt duo reſpectu cuius patitur reſiſtentiam vt tria. nam tota
latitudo actiuitatis voluntatis eſt in poteſtate ipſiuſmet vo=
luntatis: ideo ſtat ꝙ conetur vt duo p̄ciſe: quo facto volun=
tas conabitur ad actum malum libere ⁊ patitur reſiſtentiā
reſpectu actus qui eſſet malus ſi eliceretur: ⁊ nō eliciet: quia
minus conatur quando patitur reſiſtentiam. ergo non agit:
quia a ꝓpoꝛtione minoꝛis inequalitatis non fit actio. Datur
analogia: ſoꝛtes qui eſt actiuitatis vt octo ad eleuandum la
pidem qui eſt reſiſtentie vt ſex poteſt minus conari ad leuā=
dum lapidem ꝗ̃ requiratur: puta poteſt conari pꝛeciſe vt duo
vel tria ⁊ tunc non leuabit: ergo pariformiter ſi ſoꝛtes patia
tur reſiſtentiam ad elicitionem actus etiam interioꝛis: nō ta
men tantam quin poſſit illā ſuperare eſt i ſua poteſtate tam
parum de actiuitate apponere ꝙ illud non ſufficiet: ideo non
eliciet actum. ergo ſtat ꝙ peccabit non eliciendo actum: nec

M.E.C.D. 2016

Volũtas poteſt peccare nec omittē=do nec ꝯmittēdo.

omittendo. ⁊ iſta opinio pōt defenſari ⁊ aliq̄n defēſat in ſcho
la/ ſcꝫ ꝙ volũtas pōt peccare nec omittēdo nec ꝯmittēdo ſꝫ
apparentia eſt in oppoſitum. ſequitur ꝙ actus malus elicit⁹
non plus haberet de malitia intrinſeca q̄ꝫ actus imperatus.
Patet conſequentia: ſicut actus exterior neceſſitate natura=
li ſequitur ad actum interiorem efficaciter imperatiuum il=
lius/ non habet malitiam niſi malitiam actus interioris: ita
etiaꝫ ille actus interior elicitus neceſſitate naturali ſequitur
ad conatum voluntatis ſi non ponatur reſiſtentia. ergo ſi=
cut talis exterior non habet malitiam niſi malitiam act⁹ im=
perantis interioris: ita ille actus interior non habebit mali=
tiam niſi malitiam conatus voluntatis qui diſtinguitur rea=
liter ab illo/ ⁊ ſic iſta opinio fingeret nouuꝫ modum dicendi
contra omnes docto. videlicet ꝙ malitia non eſt in actu inte
riori malo primo ſed in conatu voluntatis libere producētis
talem actum. Item dicendum eſſet de bonitate ꝙ ſicut ope=
ratio exterior naturaliter ſequitur ad volitionem bonã effi=
caciter imperatiuam talis operatiōis exterius nec habet bo
nitatem niſi bonitatem illius interioris volitionis imperãtis/
eodem modo talis operatio interior bona neceſſario neceſ=
ſitate naturali ſequitur ad conatum voluntatis niſi ponatur
obex: ergo ſicut operatio exterior non habet propriam boni
tatem/ etiam talis interior non habebit niſi bonitatem ipſi⁹
conatus. et ſic ex hoc īfertur ꝙ aliq̄s pōt mereri ſine actu et
conſequi remiſſionem pctōꝝ ſine actu poſitiuo de lege. Pa
tet: ſicut contingit conari ad actum malum ⁊ illum non elice
re/ talis conatus erit peccatuꝫ: quia conatus eſt liber ad ma
lum: eodem modo contingit conari ad actum bonum/ ⁊ illuꝫ
non elicere: et ſit conatus ad contritionem/ tunc foret remiſ
ſio peccatorum ſine quocunq̄ꝫ actu poſitiuo/ et hoc eſt maxi
mum inconueniens quod poteſt inferri ex iſta opinione: ſcili
cet ꝙ actus interior elicitus non haberet propriam bonitatē
aut malitiam. ⁊ ſic ꝓ talibus actibus interioribus bonis non
eſſet merces immediate neq̄ꝫ punitio pro malis: cuius oppo
ſitum ſonant docto. ꝙ tam pena q̄ꝫ merces immediate reddi
tur ꝓ operibus interioribus: ⁊ tales haberent cōcedere ꝙ ꝓ
ſolo voluntatis conatu quis immediate puniretur vel p̄mia
retur: ergo ſi p̄nt iſta duo ſepari: ſcꝫ conatus et actus: opor=
tet neceſſario concedere conſequenter ꝙ vltra premium vel
ſuppliciũ debitum conatui nichil penitus debebitur actui in
teriori elicito. Propterea apparet probabilius ꝙ non poteſt
eſſe conatus ſine actu: nec eſt dabile peccatum actuale quin
illud ſit omiſſio vel commiſſio. Ad apparētiam partis oppo=
ſite: op̄atio diſtinguit̄ a conatu: imo eſt natura poſterior ip̄o:
q2 eſt ab ip̄o: ergo ꝯtingit conatũ eſſe ſine op̄atiōe volũtatis:
puta volitione vel nolitione. ꝯceſſo an̄cedente nego ꝯñam/ ⁊

M.E.C.D. 2016

batur vnum ſimile/ calor diſtinguit̄ ab igne agēte ſiue calefa‑ciente / ꝛ tñ non contingit ignē calefacere ſine calore. Simi‑liter tenendo motum diſtingui a mobili motus diſtinguit̄ a gra‑ui deſcendente: ergo contingit graue deſcendere ſine motu. Conſequentia non valet: eodē mō in ꝓpoſito operatio iterior diſtinguitur a conatu voluntatis (quia conatus voluntatis eſt voluntas agens) ergo contingit conatum eſſe in ſenſu cō‑poſito opatione non exiſtente/ conſequentia non valet / im‑mo eſt implicatio in terminis ꝙ ſit conatus voluntatis ſine actu quem producit / quia dicitur conatus inceptum producit. Quantum ad ſecundum / quando voluntas eſt actiuitatis vt octo. ꝛ conat̄ ꝑciſe vt duo ꝛ habet reſiſtentiā vt tria reſpectu volitionis producende. Dico ꝙ eſt implicatio ꝙ ſortes conet̄ producere actum interiorem vt duo ſolum ſtante. reſiſtentia illius vt tria / quia illa reſiſtentia vt tria impoſſibilitat volun‑tatem ne conet̄ preciſe vt duo: quia ſi conaretur ꝑciſe vt duo conaret̄ libere ad malū: vt nullum actum maluꝫ eliceret.

¶ De pctō ex ignorātia: paſſione: ꝛ certa malicia. Capitulum vigeſimumſeptimum.

Datur alia diuiſio pctōꝝ. Nam aliquod fit ex ignorantia: aliud ex paſſione: aliud ex certa ma‑litia. Dicitur eſſe ex ignorantia quando perpe‑tratur poſita ignorantia alicuius circunſtantie cuiuſquidem ignorantie ſi haberetur ſciētia vel noticia oppoſita illud peccatum non perpetra‑retur: vt ſortes occidit patrem quem credit inimicum / habet ignorantiam alicuius circunſtantie. puta ꝙ iſte ſit pater: ꝛ ſi haberet ſcientiam oppoſitam tali ignorantie nullo modo ꝑ‑petraret illud homicidium. Peccatum vero ex paſſione eſt il‑lud quod perpetrat̄ propter incitatiuum vel inclinationē ali‑cuius paſſionis preuie ꝛ inſurgentis quod alias. i. ſecluſa illa paſſione nō perpetraretur. paſſio aliquando totalit̄ diminuit culpa et pena. Unde quando totaliter aufert vſum rationis vt in furioſis ꝛ maniacis. [Arguitur ſic tantum impellit ha‑bitus ad ꝓſequendum quantum paſſio ꝛ eque naturaliter: er‑go ſi ꝓpter paſſionem excuſat̄ malitia peccati etiam ꝓpt̄ ha‑bitum debet excuſari: ꝛ tamen actus ex habitu eſt peccatum ex malitia: ergo peccatum ex malitia nō eſt grauius peccato ex paſſione. Forte dices diſcrimē eſſe qꝛ habitus acquirit̄ ex ſua culpa ſecus eſt de paſſione. Contra: ſtat paſſionem acqui‑ri ex culpa: ergo ſolutio nulla.] Aliud eſt peccatum ex mali‑tia: ꝛ circa hoc q̄rit̄ ꝓ nunc: an ſit aliqḋ pctm̄ vel poſſit eſſe ex certa malitia ad iſtum ſenſum ꝙ peccans feratur in actum vel malam operationem ſub ratione malitie ꝛ ſub rōne pec‑cati ita ꝙ vult hoc facere qꝛ malum: et vult hoc facere qꝛ pec

Alia pctōꝝ diuiſio.

Peccatum ex ignorātia

Paſſio aliq̄ñ diminuit a culpa ꝛ pena

Additio.

Pctm̄ ex certa malitia.

M.E.C.D. 2016

catum. Climeton ⁊ multi alij dicunt ꝙ aliquis poteſt pecca=
re ex certa malitia ad iſtum ſenſum ꝙ poteſt ferri in obiec[tum]
et velit illud facere ſub iſta ratione quia peccatum. ⁊ ni[tu]nt
hoc ſuadere multis rationibus/ p̄cipua tamen eſt iſta ꝙ iſtud
ſit pctm̄ q̄uis non poſſit a me apprehendi ſub rōne boni ho=
neſti/ ſed poteſt apprehendi ſub ratione boni vtilis ⁊ delecta
bilis. exemplum: poſſum apprehendere ꝙ ſi peccauero rōne
pcti ego ꝯſequar quod eſt michi vtile ⁊ delectabile/ ergo tūc
potero taliter ferri in illud obiectum ſub ratione peccati/ pu
ta volo facere quia peccatum eſt / notum eſt ꝙ feror in po=
tionem amaram ſub ratiōe amari/ quia talis amaritudo ap=
prehenditur ſub ratione boni vtilis/ quia propter ſanitatem:
ita ꝙ non ſolum volo potionem ſed potionem amaram: ergo
ſimiliter ſi formale peccati apprehendam ſub ratione vtili=
tatis / puta ꝙ eſt medium ad aliquod vtile/ poterit tunc volū
tas ferri in illud obiectum ſub ratione mali. ideo poteſt quis
peccare ex certa malitia ad iſtum ſenſum ꝙ vult peccare/ q̄r
peccatum eſt. Occham non faceret difficultatem vt patet ex
fine ſecundi eius/ concedit ꝙ voluntas poteſt ferri in obiectū
omnino apprehenſum ſub ratione mali. Et cum arguitur ꝙ
bonum eſt obiectum voluntatis vt communiter dicitur/ dicit
ꝙ bonum capit̄ tranſcēdēter. Nichilominus iſti doctores cō=
cedentes ꝙ voluntas non poteſt ferri in aliquod obiectū ni=
ſi ſub ratione boni: dicunt ꝙ poteſt ferri in peccatum ſub ra
tione peccati: quia pctm̄ inq̄ſtum peccatum poteſt app̄hendi
ſub ratione vtilis. ideo poteſt quis ferri in peccatum ſub ra=
tione pcti volendo illud: quia eſt peccatum/ ⁊ iſte eſt vnꝰ mo=
dus peccandi ex certa malitia. Conſeq̄nter dicunt communi
ter doctores ꝙ eſt vnus alius modus peccandi ex certa ma=
litia quando peccatur non ex ignorantia nec ex impulſu ali=
cuius paſſionis: immo p̄uenitur paſſio in peccando: ſed ſolū
Peccare ex certa mali= tia.
ex quadam inclinatione aut naturali aut per conſuetudi=
nem acquiſita: vt ſit fortes habituatus ad furtū: non habet
paſſionem ad hoc neq; ignorantiam ꝙ hec res ſit aliena ni=
chilominus ex habitu capit illam rem. dicit ſanctus Tho. ꝙ
hoc peccatum ꝓprie eſt ex certa malitia/ ſed peccatum eſt ex
maiori malitia: quando fertur in peccatum ſub ratione pec=
cati / ⁊ iſto modo peccauerunt angeli: quia non habebāt paſ
ſiones impellentes ad peccandum neq; ignorantiam. Cir=
ca primum membrū peccati ex malicia certa: eſt difficultas
tenendo ꝙ ſit poſſibile an ſi aliquis vellet peccare venialiter
ex certa malicia an eſſet mortale/ vt volēs mentiri iocoſe q̄r
peccatum eſt. et apparet ꝙ ſic per aucto. Augu. nō eſt aliqđ
veniale quin efficiatur mortale ſi placeat. et docto. precipue
hoc exponunt ſi placeat ſub ratione pcti (nam ſi placeret ve=
niale ratione recreationis/ vel aliomodo non eſſet mortale

M.E.C.D. 2016

oppoſitum tamen arguitur ſic. mentiri iocoſe habet ſolum
malitiam venialem: ergo ſi quis habeat complacentiam in
illa malitia cum illa volitio non habeat malitiam niſi ex ob
iecto illud obiectum in tali mēdatio quod eſt formale ſuper
quod fertur talis volitio eſt ſolum venialis: ergo videtur ꝙ
talis volitio ſit ſolum peccatum veniale. Quantum ad hoc
dico ꝙ vtrunq; poteſt probabiliter teneri. Unde Gerſon ex=
ponit auctoritatem Auguſti. dupliciter. nullum eſt veniale
ſupple ex parte operis operātis quin ſi placeat efficiat mor
tale. Secundo ſic. nullum eſt veniale quin ſi placeat ſupple
ſub ratione peccati efficiatur mortale. ⁊ tenet Roditon ꝙ ſi
quis feratur in peccatum ſub ratione peccati ꝙ eſt mortale/
et quicunq; fertur in quodcunq; obiectum ſub illa ratione/
quia tranſgreſſiuū legis dei / aut quia dei offenſiuum (quod
idem eſt) omnis talis volitio eſt mortalis/ et ſic omne pecca
tum ex certa malitia ſecundum primam acceptionem eſſet
mortale. Ad argumentum prius factum volitio eſt preciſe
mala ex obiecto / ſed obiectum ſuper quod fertur habet ſo=
lum malitiam venialem / vt velle mentiri iocoſe: quia venia=
liter offenſiuum dei: ergo talis volitio eſt ſolum mala venia
liter. Dico ꝙ ex obiecto formali habet malitiam mortalem.
et licet illi obiecto formali inſit ſolum malitia venialis: tamē
quicunq; fertur ſecundum illam rationē peccat mortaliter/
non ꝙ ratio formalis ſit i ſe mortalis/ ſed quia ſub pena pec=
cati mortalis eſt diſproportionata actui venialis. vt ſi ſorti ſit
prohibitum ambulare ſub pena peccati mortalis: tale obie
ctum continet malitiam mortalem ſolum ratione prohibi=
tionis. Similiter dico / quicunq; fertur in obiectum ſub ratio
ne offenſiui dei ſiue venialis ſiue mortalis/ peccat mortali=
ter etiam ex obiecto. Alij dicunt etiam probabiliter ꝙ ſolum
peccat venialiter ſicut poſſet velle temporaliter carere bea
titudine ſolum peccat venialiter / poſſet ſimiliter velle quod
eſt demeritorium talis pene ſolum venialiter. ſed primꝰ mo=
dus dicendi apparet michi probabilior / ſcilicet ꝙ quicunq;
fertur in obiectum ſub tali ratione quia dei offenſiuum/ pec
cat mortaliter. ⁊ ſic patet quid ſit peccare ex malitia / ex igno
rantia: vel paſſione. et quo modo dupliciter peccatur ex ma
litia: id eſt ex habitu ſine impulſu paſſionis aut ignorantia
agendorum. Nam habitus vocatur malitia: et iſto modo
peccare ex malitia contingit frequenter / et eſt peccatum in
ſpiritum ſanctum de quo in ſequenti capitulo.

¶ De peccato in ſpiritum ſanctum et ſpecie= bus eius.

Capitulum vigeſimumoctauum.

M.E.C.D. 2016

De peccato in ſpm̄ ſanctum.

Sex ſpecies pctī in ſpm̄ ſanctum.

Videndum eſt de alia diuiſione peccati in ſpiritū ſanctum: ⁊ cōmuniter a doc. aſſignantur ſex ſpecies: ſcilicet deſpatio / p̄ſumptio / impugnatio veritatis agnite / inuidentia fraterne gratie / impenitentia / ⁊ obſtinatio. Queritur an ſit peccatum in ſpiritum ſanctum, qđ nō ſit in patrem ⁊ filium. arguitur q̇ nō. quia offenditur quelibet perſonarum tali peccato. Oppoſitum arguitur / ex ſcriptura / dicitur ꝙ peccatum in patrē remittitur / ⁊ ſupponitur ꝙ quelibet perſonarū in diuinis eſt ſpiritusſanctus ſtando in rigore terminoꝝ: quia quelibet eſt ſpiritus. ⁊ nulla eſt corpꝰ. igitur cum quelibet ſit ſanctiſſima: quelibet eſt ſpiritusſanctus. nihilominus attribuitur ſpiritusſanctus vni perſonarum ſcilicet tertie per attributionem. Supponitur ſecundo ꝙ ſecundum diuerſitatē doc. etiam ſanctoꝝ ponitur triplex imaginatio de peccato in ſpiritum ſanctum. Hiero. ſimiliter ⁊ Chryſo. illud peccatuꝫ in ſcriptura vocāt in ſpiritum ſanctum quod eſt blaſphemia in ipſam diuinitatē.

Pctm̄ i ſpm̄ ſctm̄ capit dupliciter.

Pro cuius declaratione notandū ꝙ Chriſtus aliqua exercuit ſecundum humanitatē / aliqua vero ſecundum diuinitatem. Secundum humanitatē comedit ⁊ bibit ambulauit / cōuerſatus eſt cum peccatoribus / ſecūdū vero diuinitatē fecit miracula / ſanauit leproſos / cecos illuminauit / mortuos ſuſcitauit ⁊c. iudei aūt blaſphemauerunt ſecundum ea que operabatur ſecundum humanitatem quādo dicebant eum voracem / ⁊ vini potatorem / ⁊ talis blaſphemia vocatur peccatum in filium hominis. Aliquando vero commiſerunt blaſphemiam ſecundum ea que operabatur Chriſtus ſecundum diuinitatem quando dicebāt ꝙ in principe demoniorum eijciebat demonia / ⁊ illā blaſphemiā vocant peccatum in ſpiritum ſanctum. ⁊ ſecundum iſtum modum loquendi de pecato in ſpiritum ſanctuꝫ / ſpiritus ſanctus accipitur vt cōuenit cuilibet perſonarum in diuinis. ⁊ illud peccatum dicitur in ſpiritum ſanctuꝫ qđ eſt blaſphemia ſecundum aliquid qđ conuenit diuinati qđ eſt ꝓprium ſoli diuinitati: nam eijcere demonia eſt ꝓprium ſoli diuinitati. ⁊ ſic loquti ſunt illi docto. de peccato in ſpiritum ſanctum. ⁊ iſto modo capiēdo: aliquod peccatum in ſpiritūſanctū poteſt cōmitti ex infirmitate aut ex ignorantia: ⁊ ſic nō omne peccatū in ſpiritūſanctuꝫ eſt ex certa malitia. nam potuit ſtare q̇ aliqui rudes ⁊ ſimplices blaſphemauerunt in xp̄m ſcđm id qđ erat ꝓprium ſoli diuinitati ex ignorantia. ⁊ ſic nō omne eſt ex malitia. Aliter capiunt alij doc. peccatum in ſpiritū ſanctū. Sunt em̄ tres perſone in diuinis q̄ ſic ſe habent ꝙ aliqua attribuunť vni ⁊ non alteri: ⁊ ediuerſo vt patri fortitudo ⁊ potentia / filio ſapiētia / ſpirituiſancto bonitas. ⁊ pctm̄ ꝯmiſſum ꝯtra id qđ patri attribuitur dicitꝰ in patrē ꝑ attributionem: puta peccatū ꝯmiſſum

M.E.C.D. 2016

ex impotentia: ⁊ peccatum ꝯmiſſum ex ignorantia dicitur in filium: ⁊ ex certa malitia in ſpiritũſanctum. ⁊ ſic patet/ ꝙ dupliciter ꝯmittitur pctm̃ in ſpiritũſanctum. primo modo blaſphemando cõtra id qđ eſt ꝓprium ſoli diuinitati. ⁊ tũc ſpiritus ſanctus capit̃ vt eſt cõmune tribus pſonis. Secũdo modo qñ ꝯmittitur cõtra attributum ſpiritui ſancto puta ex malitia. Alio modo accepit Auguſt. ſolum ꝓ finali impenitentia: q̄ eſt contra remiſſionem peccatorum que attribuitur ſpiritui ſancto ſicut infuſio gratie: nam diffuſa eſt gratia in cordibus noſtris p ſpiritũſanctum. ideo finalis impenitentia vocatur in ſpiritũſanctum ſcđm Augu. iſto modo capiendo peccatũ ꝯtinuatum vſq; ad mortem: ita ꝙ peccatum in ſpiritũſanctũ eſt ſolũmodo circũſtantia peccati in quo quis pſeuerat vſq; ad mortem incluſiue: ⁊ apud iſtos ponentes ſex ſpecies pcti in ſpiritum ſanctum: vt eſt Tho. Durã. ⁊ fere omnes: peccatum p qđ ex cõtemptu remouetur illud qđ ꝯducit ad deſiſtendum a peccato ⁊ ad nõ peccandum: vel qđ eſt ordinatum ad remiſſionem peccati vocatur ĩ ſpiritũſanctum. Unde ex parte dei aſſignantur duo quia ex parte dei ꝓuocamur ad non peccãdum et deſiſtendum a peccato ex ꝓmiſſione bonorum p ſpem: ⁊ terrore penarum: que debent infligi ꝓ peccatis. iđ illud peccatum qđ de directo aufert ſpem ſicut eſt deſperatio dicitur in ſpiritũſanctum: ⁊ illud qđ aufert timorem ſicut p̃ſumptio dicitur in ſpiritũſanctum. p illa duo. ſ. deſperationẽ ⁊ p̃ſumptionem aufertur ſpes p̃miorũ ⁊ timor penarum. Similiter ex parte noſtri duo ſunt que retrahunt a peccato. ſ. veritas agnita ⁊ gratia incitans ⁊ mouens ad non peccandum. impugnatio igitur veritatis agnite que aufert ipſa ꝫ veritatem ꝗ̃tum eſt ex ſe eſt peccatum in ſpiritũſanctum. ſicut inuidentia fraterne gratie. illa duo ordinantur de per ſe vt iuuent ad non peccandum. ideo opoſita dicuntur in ſpiritũſanctuꝫ. Ex parte autem peccati duo ſunt que poſſunt retrahere a peccato. primum vilitas peccati. ſecundum/ breuitas illius delectationis peccati. contra primum eſt impenitentia: ⁊ capitur impenitentia nõ ſolum priuatiue: ſed etiam poſitiue ꝓ volitione non penitendi: vel nolitione peccandi. contra ſecundum eſt obſtinatio que firmat nos in peccato.

Ad peniten tiam duo re quirũtur.

¶ Ad penitentiam duo requiruntur. primũ eſt deteſtatio peccati. contra illud eſt nolle penitere. Secundũ eſt ꝓpoſitum non peccandi in futurum. contra illud eſt obſtinatio. ſecundum docto. in glo. ſuper Mattheum/ penitentia ex duobus oritur: ex timore/ ⁊ ſpe. penitentia vt ſit vera requirit cognitionem veritatis ⁊ gratiam. nam non eſt contritio ſine gratia. Illa peccata que de directo: ⁊ p ſe auferunt illa ſex que neceſſario requiruntur: vel tanq̃ cauſe/ vel tanq̃ cognitionis: vel tanq̃ de eſſentia penitentie: vocantur in ſpiritũſan=

M.E.C.D. 2016

ctum. Ideo iſto modo capiendo dicitur peccatum in ſpiritum ſanctum per quod aufertur aliquid quod eſt neceſſarium ad penitentiam vel tanq̃ cauſa: vel tanq̃ concomitans: vel tanq̃ de eſſentia penitentie. Et dicitur hoc peccatum q̄d fit ex certa malitia irremiſſibile: quia nõ habet in ſe cauſam excuſantem ſicut peccatum ex ignorantia vel paſſione commiſſum. vnde angeli ex ꝓpria malitia peccauerunt ſine ignorantia: aut impulſu: ſed p̄mi parẽtes ex tentatione. ideo peccatum eorum habuit aliquo modo cauſam excuſantem. Dicitur ergo peccatum in ſpiritum ſanctum irremiſſibile: quia non habet in ſe cauſam vnde debeat remitti. Dicitur etiam alio modo irremiſſibile: quia communiter eſt ex habitu: ⁊ habituati difficulter penitent/ qui vero peccant ex ignorantia ſuperueniente cognitione: vel qui ex paſſione recedente penitent. ſed qui ex ꝓpria electione abſq; impulſu paſſionis et ignorantia: recedẽte actu adhuc non penitent. dicitur ergo irremiſſibile: quia difficulter: ⁊ raro agitur penitentia de illo peccato ex certa malitia ⁊ electione commiſſo. Si capiatur peccatum in ſpiritum ſicut capit Auguſtinus tũc finalis impenitentia dicitur ſimpliciter irremiſſibilis: quia non poteſt remitti de lege. breuiter dico duo. Primum/ quodlibet peccatum in ſpiritum ſanctum poteſt remitti ⁊ quodlibet peccatũ poteſt eſſe peccatum in ſpiritum ſanctum: quia de quodlibet ante poſt mortem poteſt agi penitentia. Dico ſecundo q᷑ de lege poſita implicat iſtud eſſe peccatum in ſpiritum ſanctum ⁊ q᷑ remittatur: quia bene ſequitur/ remittitur: ergo nõ erit finalis impenitentia/ quia nõ poteſt remitti de lege ſine penitẽtia. ⁊ dicitur irremiſſibile. quia non ſtat q᷑ ſit in ſpiritum ſanctũ ⁊ q᷑ remittatur. Utrum nolle penitere de peccato veniali/ ⁊ eſſe obſtinatũ in veniali ſit peccatum in ſpiritum ſanctum. Dico q᷑ iſta difficultas ſtat ad nomẽ. Si requiratur ad hoc q᷑ ſit peccatum in ſpiritum ſanctum q᷑ ſit mortale: tunc illa non ſunt peccata in ſpiritum ſanctum/ cum ſint venialia.

¶De punitione peccatorum. Cap. xxix.

Poſitis peccatorum diuiſionibus finaliter reſtat videre de punitione peccatoꝝ. ⁊ primo an deus ſemper puniat quecunq; peccata citra condignum: ⁊ an ſit eadem ꝓportio penarum qualis eſt ꝓportio culparũ. ⁊ iſte ſunt due p̄cipue difficultates in hac materia. Quantum ad primũ eſt apparentia q᷑ non: ⁊ arguitur primo ſic. aliquando pena eſt peior q̄ culpa ſit mala: ergo deus non punit citra condignum immo ſupra condignum: antecedens patet: pena damni quã habent paruuli eſt carentia beatitudinis debite ineſſe: ſ; illa

M.E.C.D. 2016

eſt peior ꝙ̄ carentia iuſticie originalis debite ineſſe: quia bea
titudo eſt melior ꝙ̄ iuſticia originalis. ergo etiā carentia ſeu
priuatio beatitudinis eſt peior ꝙ̄ priuatio iuſticie originalis.
conſequentia tenet: quia vt in pluribus ſuppoſito debito pri
uatio melioris habitus eſt peior ꝙ̄ priuatio habitus minus
boni: ergo videtur ꝙ paruuli decedentes cum originali/ ſu=
pra condignum puniatur. Quātū ad ſecundam difficultatem
videlicet an ſit eadem ꝓportio penarum ⁊ culparum. appa=
ret ꝙ non/ ⁊ capio duos. ſ. ſortem ⁊ platonem. ſortes decedit
in duobus peccatis. ſ. in originali ⁊ mortali. ſ. ſimplici fornica
tione: ⁊ plato decedit p̄ciſe in vno mortali. ſ. ſimplici fornica=
tione eque graui cum fornicatiōe ſortis. iſto caſu ſortes de=
cedit in pluribus peccatis ꝙ̄ plato: ⁊ vnum iſtoꝝ peccatoꝝ
eſt eque graue ſicut peccatum platonis: ⁊ tamen ſortes non
plus punitur ꝙ̄ plato. Patet/ ſortes non plus punitur ꝙ̄ pla=
to pena damni immo equaliter: neqꝫ plus punit̄ ꝙ̄ plato pe=
na ſenſus (que pena ſenſus ſolum mortali correſpondet) er=
go ſimpliciter ſortes non plus punitur ꝙ̄ puniatur plato. er=
go non oportet ꝙ ſecundum proportionem peccatoꝝ in qui= In peccato
bus decedunt aliqui duo ſit proportio penarum quibus pu= actuali tria
niuntur. ¶ Pro ſolutione iſtarum difficultatum notandum ſunt cōſide=
ꝙ in peccato actuali tria ſunt conſideranda. Primum eſt ip= randa.
ſum peccatum quo actualiter peccatur ſiue ille actus pecca
ti. ſecundum eſt indignitas ad beatitudinem: ⁊ dignitas ad
penam aliquā ſeu obligatio ſeu reatus quod idem eſt/ qui
reatus conſequitur ipſum peccatum: ⁊ remanet in peccato
re tranſeunte actu peccati. ¶ Tertium eſt ipſa pena q̄ poſtea
infligitur ratione peccati p̄cedentis etiam poſterior ad mi=
nus natura ipſo reatu. ⁊ inter iſta eſt ordo talis ꝙ p̄mum eſt
peius ꝙ̄ ſecundum videlicet actus peccati vel peccatum ſiue
omiſſio ſiue commiſſio eſt peius ꝙ̄ indignitas ad vitam eter=
nam ⁊ ꝙ̄ dignitas ad penam ſiue ſenſus ſiue damni qua effi=
citur dignus. ⁊ illud ſecundum eſt pena primi: immo primum
eſt etiam pena ſuiipſius. patet/ quia primum. ſcilicet pecca
tum habet quandam malitiam in ſe ſecluſa etiam malitia
reatus/ ita ꝙ ſi ex illo actuali peccato (quod eſt poſſibile)
non ſequeretur talis reatus: adhuc illud primum eſſet ma=
lum in ſe/ ⁊ fugibile. ⁊ ſecundum. ſ. reatus ad eternam penā:
vel indignitas glīe future ſequitur ⁊ oritur p̄ciſe ex malitia
actus. ergo illud primum. ſ. malitia actualis peccati eſt fugi
bilius ꝙ̄ ſecundum. i. reatus ad penam eternam. quēadmo=
dum noticia p̄miſſarum eſt perfectior: ꝙ̄ noticia concluſiōis.
ita illud primum ad quod ſequitur aliud: eſt peius ⁊ fugibiliꝰ
ꝙ̄ ſecundum. Ultra eſt notandum ꝙ illud ſecundum eſt pe= Pena eſt du
na. Unde duplex eſt pena. ſ. pena dāni ⁊ pena ſenſus i actua= plex.
li peccato. p̄terea duplex eſt pena. ſ. contracta: ⁊ inflicta. pe=

M.E.C.D. 2016

Pena īflicta
Pena co n-
tracta.

na inflicta/ eſt illa quā deus infligit/ vel per ſe vel mediantibus demonibus ⁊ cauſis ſecundis. vt pena ſenſus quā patiuntur damnati. Sed pena contracta ſeu derelicta ſeu permiſſa (quod idem eſt) eſt illud quod ſequitur propter ablationem auxilij dei ſpecialis ſeu ꝓpter derelictionem: vel pmiſſionem a deo factam. Nam ratione peccati p̄cedentis deus aufert ſuum auxilium ſpeciale a creatura/ ⁊ permittit illam agere quicquid vult contra rectam rationem/ ⁊ illud peccatū perpetratum ratione ablationis auxilij ſpecialis vel derelictionis: ſeu illud bonum quod non agit quod alias ageret vocatur pena contracta ſeu derelicta ſeu permiſſa/ vt ſortes cadens in mortale: habet penam inflictam: ⁊ cum hoc deus eū derelinquit non ipſum adiuuando: ⁊ permittit eum exire in malas operationes: puta in odium ſui/ in murmurationem contra deum: in eſtimationem ꝙ iniuſte punitur: ⁊ nihil boni agit/ omiſſio illorum bonoꝝ eſt ſibi mala et actus ſunt pene contracte ⁊ non inflicte a deo. Cum ergo queritur: vtrū aliquis puniatur ſemper citra condignum. Dico primo: ꝙ pena inflicta ſemper punitur quis citra cōdignum immo nō poſſet deus de ſua potentia punire peccatum ad condignum pena inflicta. Patet: deus non poteſt facere ꝙ pena inflicta ſit peccatum ⁊ malum culpe: ſed ſolum malum penale. ſed ſic eſt ꝙ quocunq̄ malo pene inflicte quodcunq̄ malum culpe eſt in infinitum peius ⁊ fugibilius. ergo deus non poteſt facere ꝙ pena inflicta puniatur ad condignum immo ī infinitum minus citra condignum. nam implicat contradictionem ꝙ ſit pena inflicta ⁊ ſit peccatum: immo de neceſſitate: ſi eſt inflicta eſt tātum pena: ſed implicat contradictionē ꝙ inter duo ſit equalitas: ⁊ ꝙ vnum ſit culpa ⁊ aliud pena. immo quicūq̄ gradus culpe eſt in infinitum peior ꝗ̄ infinita pena/ ſicut quilibet gradus albedinis eſt in infinitum perfectior infinita nigredine: ſed inter actum peccati ⁊ illud quod eſt ſolum penale nulla eſt ꝓportio: immo vnum excedit aliud improportionabiliter. ideo non poteſt fieri ꝙ inter illa ſit equalitas. igit͛. Sed difficultas eſt vtrum ſit aliqua pena permiſſa: derelicta vel contracta: aliquando ita fugibilis ſicut peccatum cuius eſt pena. dico ꝙ ſic: ⁊ deus non eſt auctor talis pene: ſed ille qui peccat. ideo non eſt inconueniens peccatorem ꝓpter demeritum minoris peccati cadere in maius peccatum: ⁊ per conſequens non eſt inconueniens ꝙ pena contracta excedat illud peccatum cuius eſt pena. immo Diony. in fine quarti dicit ꝙ damnati grauius peccant in inferno ꝗ̄ fecerunt ī via/ nec eſt inconueniens ꝗ̄tum ad penam contractam ꝙ illa ſit peior ꝗ̄ culpa. cum ergo queritur an puniatur citra condignum/ dico ꝙ ſic pena inflica: ſed pena contracta aut pmiſſa non eſt inconueniēs ꝙ puniatur ad condignum immo ſupra

Quō intelligit͛ punitio contra condignum.

cõdignum. ita q̄ aliqua pena eius ſit fugibilior q̄ fuerit pec=
catum p̄cedens. ſed pena inflicta ſemper eſt minor q̄ fuerit
culpa. nam quicquid non eſt culpa q̄ṫūcunq̄ꝫ fuerit penale:
eſt in infinitum minus q̄ quecunq̄ꝫ culpa quãtūcūq̄ꝫ parua:

Regula.

hoc eſt ſi tota latitudo pene poneretur ex vna parte: ꝛ tota
latitudo culpe ex altera: tunc dico q̄ minimus gradus culpe
in infinitum excedit totam latitudinem pene ꝛ eſt in infinitū
fugibilior q̄ tota latitudo pene inflicte: ideo non poteſt cul=
pa q̄ṫum ad penam inflictam ad condignum puniri. ꝛ ſic ne
ceſſario ſemper punitur citra condignum. Sed contra hoc
arguit̄ ſic/ ſit ſortes q̇ peccato aliquo peccauit/ ꝑ tali pecca
to duplici pena punitur. ſ. pena damni: ꝛ pena ſenſus. Nam
pena damni qua punitur: eſt carentia beatitudinis. ꝛ illa eſt
ſorti peior q̄ ſua culpa ergo punitur ꝑ ſua culpa ſupra cõdi=
gnum. cõſequentia eſt certa. patet antecedens: aliquis act⁹
in hac via elicitus eſt eque bonus in ſuo genere ſicut ipſa cul
pa eſt mala in ſuo genere. quia poteſt elici actus contrarius
cum tanto conatu ſicut elicitur culpa. ſed ſic eſt q̄ beatitudo
quocūq̄ꝫ actu bono in hac vita elicito eſt melior: ergo eius ca
rentia erit peior q̄ ſit iſte actus malus in hac vita elicitus: vel
ſic/ ſtat actum eſſe ita bonum in genere bonitatis ſicut culpa
eſt mala in genere malitie. ſed beatitudo eſt melior elicienti
actum q̄ ſit ei actus bonus. ergo etiam carentia illius bea=
titudinis erit peior iſti q̄ ſit ſua culpa quã committit in hac
vita. Exẽplum. ſi ſortes qui ꝑ hac hora tenetur diligere pla
tonem/ ipſe non diligit. beatitudo quã haberet ꝑ actu dile=
ctionis eſſet ei melior q̄ actus dilectionis quo dilexiſſet pla=
tonem: ergo carentia dilectionis platonis que eſt ei culpa
eſt minor q̄ carentia viſionis dei que eſt beatitudo: ꝛ per con
ſequens punitur ſupra condignum. Pro ſolutione iam dictū
eſt. ꝛ dico iterum q̄ nunq̄ꝫ aliqua pena ſenſus eſt ita fugibilis
ſicut quecunq̄ꝫ culpa quãtumcunq̄ꝫ parua. Secundo dico q̄
nunq̄ꝫ pena damni que non eſt culpa/ eſt eque mala ſicut cul
pa. Unde ſtat aliquam priuationem eſſe culpam in damna=
to: ſed nunq̄ꝫ pura pena eſt ita fugibilis quãtūcunq̄ꝫ magna
ſicut minima culpa. Et ad argumentum/ ſortes ꝑ carentia di
lectionis platonis punietur carentia viſionis diuine que
erit ſibi peior q̄ culpa: nego quia carentia beatitudinis nūq̄ꝫ
eſt culpa. ꝛ ad probationem: beatitudo foret ſorti melior q̄ di
lectio platonis. ergo carentia beatitudinis eſt ſorti peior q̄
carentia dilectionis platonis: concedo antecedens. ꝛ diſtin=
go conſequens: vel ſi ille due carentie conſiderentur ſolum
per modū carentie: ꝛ iſto mõ nulla illarū eſt culpa: ſꝫ ſolū pena
ſꝫ ſi vna iſtarū cõſideret̄ in ratiõe culpe in q̄ṫū eſt carẽtia debi
ti ineſſe: dico q̄ illa ẽ peior q̄ ẽ carẽtia min⁹ boni. ſ. carẽtia dile

Pena ſenſ⁹ maxia non eſt ita fugi=bilis ſicut minima cul pa.

M.E.C.D. 2016

etionis platonis in ſorte in caſu poſito:⁊ licet ſit carentia mi=
noris boni reſpectu carentie beatitudinis:ſed quia illa ca=
rentia alicuius debiti ad quod debitum ille qui caret obliga
tur ſub pena peccati.⁊ carentia beatitudinis non eſt huiuſ=
modi carentia ſecundum ꝙ conſideratur ſub ratione debiti.
ideo alia carentia que eſt ſub ratione debiti eſt culpa : ⁊ per
conſequens peior:ſed in ꝙ̄tum carētia eſt minus mala: quia
minoris boni ē carētia ꝙ̄ carētia btitudis:⁊ in ꝙ̄tū culpa pu=
nitur.⁊ per conſequens habetur ſemp ꝙ pena inflicta eſt mi=
nor:neqꝫ tantū fugibilis ſicut culpa.Quantū ad aliud vtrum
videlicet deus ſemper ſeruet eandem proportionem pena=
rum quāta eſt culparum. Difficultas huius queſiti eſt de pe
na damni. vtrum vnus plus puniatur pena damni ꝙ̄ alter.
hoc conceſſo penes quid attenditur, maioritas pene damni
in vno:⁊ in altero. vel penes maiorem gloriam ad quā erant
ordinati vel penes culpam. Eſt apparentia ꝙ ſit maior pe=
na damni in vno ꝙ̄ in altero.nam paruuli non tantum puniū
tur pena damni:ſicut adulti:ergo eſt maior in vno ꝙ̄ in alte=
ro.Patet antecedens:ꝑcipua pars damnationis:⁊ precipua
pena eſt pena damni/⁊ pena damni eſt fugibilior ꝙ̄ pena ſen
ſus. ergo illi qui damnētur ex culpis proprijs plus puniunt
pena damni ꝙ̄ decedentes paruuli in ſolo originali. Quan=
tum ad hoc dico ꝙ vna pena damni eſt peior in vno ꝙ̄ in alio
Secundo dico ꝙ peioritas illius pene damni non eſt atten=
denda penes p̄mium quo alias fuit aliquis dignus qui puni=
tur. Primum ꝓbatum eſt de paruulis. Secūdum patet/ quia
priuatio beatitudinis in illo qui fuit dignus maiori p̄mio non
eſt peior ꝙ̄ in illo qui fuit dignus minori. patet. gētiles ⁊ par=
uuli nunꝙ̄ fuerunt digni beatitudine ergo malitia pene dam
ni non eſt attendenda penes bonitatem p̄mij quo alias fue=
runt digni. Exemplum/ ſit ſortes qui fuit in gratia maiori in
duplo ꝙ̄ plato/ nichilominus cadit a gratia ⁊ dignitate p̄mij
per ſimplicem fornicationem.⁊ plato per adulterium nō eſt
dicēdum ꝙ ſortes puniatur plus pena damni ꝙ̄ plato : quia
alias plus puniretur ꝓ minori culpa ꝙ̄ alius ꝓ maiori.⁊ ta=
men argumentum cōcluderet hoc efficaciter:ſi illa pena dā=
ni eſſet attendenda penes maius premium quo alias fuit di
gnus qui punitur. Dico tertio cū Diony. ꝙ malitia illius pe=
ne eſt attendenda penes cauſam ratione cuius eſt inflicta il
la pena vel carentia/ hoc eſt dictū:ſi alicui infligatur propter
maiorem culpam infligetur ei maior:⁊ eſt ei peior ꝙ̄ illi cui in
fligitur ꝓ minori culpa. Pena enim dicit ordinationē ad cul=
pam. Nam priuatio beatitudinis non eſt mihi pena: quia nō
priuor ꝓpter culpam. Similiter:ſi deus creaſſet hominem in
puris naturalibus: ⁊ nō conferret illi ſuaz beatitudinem ſeu
viſionem claram :nō eſſet illi pena talis priuatio. quia pena

An vnꝰ plꝰ puniat pena dāni ꝙ̄ alt᷑.

Pena reſpi

M.E.C.D. 2016

dicit respectum ad culpã ita ꝙ priuatio non eſt pena niſi pro pter culpam precedẽtẽ. ⁊ inde in paruulis illa priuatio beati tudinis eſt pena ipſis propter culpam precedentem. Unde quando illa eſt propter maiorem culpam eſt maior pena: ⁊ ſi propter maiorem culpam in duplo erit peior in duplo vt ſor tes decedit in peccato duplo ad peccatum platonis. tunc pri uatio beatitudinis eſt ſorti in duplo peior ꝙ̃ platoni. Reſolu torie habetur ꝙ pena dãni dicitur maior vel minor vel equa lis ex cauſa ꝓpter quam infligitur: ⁊ non ex debito ad maio rem vel minorem gloriam. [Eodem modo dicendum eſt de peccato omiſſionis ꝙ menſuratur penes cauſam ex qua ori tur. ſcilicet obligationem/ ſed queſtio tunc vnde oritur ma ioritas culpe/ dicitur ꝙ ex multis/ ex obiecto/ ex intenſione/ ex circunſtancijs/ ſed queſtio eſt de odio dei ⁊ ꝑtibus eius.] Et iſta pauca ſufficiant circa materias pertactas in genera li tam virtutum ꝙ̃ vitiorum.

cit culpam.

Additio.

¶ Moralium acutiſſimi doctoris theologi Magiſtri Jacobi Almain Finis. cum additionibus eiuſdẽ/ ⁊ Dauid crauſton non antehac impreſſis neq; in alijs appoſitis.

M.E.C.D. 2016

¶ Queſtio in veſperiis habita.

Poſt ingenioſa z q̄=
ſtionis deciſionē magiſtroꝝ noſtro
rū expectatiuā nec nō ornatā p̄ſtan
tiſſimi magiſtri noſtri terminoꝝ in
terpretis expoſitionē michi incūbit
ad q̄ſtionē ꝓpoſitam ꝓ viribus rñ=
dere. Preſuppoſitis igit̄ ꝓteſtatio
nibus ꝑ me alias factis pono tres
cōcluſiones.. ¶ Prima.

Dominiū naturale homini cō
ueniēs ex dono dei ſimpliciť
eſt inabdicabile q̄tū ad cunctā ſil'r z q̄tum ad certā speciem
cibi z potus in oī euētu cui poſt pc̄tm̄ cōueniens fuit ſuperad
dere dñium ciuile ꝓprietatis ſil'r z iuriſdictionis quo fungē=
tes executionē gladij materialis habēt a quo eccleſiaſtici iu
re diuino minime eximunť. ¶ Prima hu9 cōcluſiōis pars eſt
q̄ dñiū naturale hoībus ꝯpetit ex dono dei. Pro cuius ꝓbatio
ne ſupponiť q̄ dñiū naturale eſt facultas ſeu ptās ꝓpinqua
aſſumēdi res inferiores ad ſui ſuſtētationē ſcd̄m dictamē le=
gis naturalis. Lege em̄ naturali quilibet teneť ſe ꝯſeruare in
eſſe. Ex qua obligatiōe in quolibet oritur ptās res inferiores
ſumēdi in vſū ad ſui ꝯſeruationē: q̄ ptās dñium naturale vo=
cať/ cuius titulus ē neceſſitas. de quo dñio diciť. In neceſſita
te oīa ſunt cōia. Iſtud dñiū quoſcūq dños ſimul cōpatiť. Ad
iſtud dñiū apud quoſdā pertinet ptās alterū inuadētē occide
di ſeruato moderamine īculpate tutele. Huic dñio nullū ius
hūanū derogare pōt/ cū iuri inferiori nō abrogeť ius ſupioris.
Ex iſtis ſequūť aliq̄ correlaria. Primū ē. Nō obſtāte quacūq
appropriatōe facta ſorti ꝑ ius poſitiuū ſi illa res ſit neceſſaria
ad ꝯſeruationē ſortis ſil'r z platonis/ z plato eā prius occupa
uerit: licite pōt ea vti/ q2 ſecluſa appropatiōe facta ſorti ꝑ ius
poſitiuū plato ad hoc fuiſſet obligat9 iure nature. nec eſtimo
ꝓbabile qđ dicit armachan9 q̄ fuiſſet obligat9 dare dimidiū
ſorti q̄uis ſeq̄reť vtriuſq mors. Sz ius poſitiuū ꝑ qđ facta eſt
appropriatio ſorti iuri naturali nō derogat: igiť. Et huius ſē=
tētie eſt petr9 de palude diſt. xv. quarti vbi dicit melior eſt cō
ditio poſſidētis/ oppoſite. Sco. in diſtin. eadē. Scd̄m correla=
riū ꝯtra armachanū. Iſtud dñiū nō fundať in charitate Ab
ſurdū em̄ foret dicere quēlibet vtētē cibo z potu ī ſubleuatio
nē ſue neceſſitatis nouū incurrē crimē. alīs tanta requirereť
ꝓbatio ad ſumēdū potū aut cibū corꝑalem ſicut ad ſumendū

corpus venerabile xpi. Tertiū correlariū. Nō pōt aliquis ꝑ ſe[n]tētiā cuiuſcūq; iudicis ob quācūq; culpā hoc dn̄io ꝑuari/ ita q[uod] [...] ſubminiſtrato cibo ꝛ potu nō foret licitū ad ſui ꝯſeruationē. [...] correlariū eſt de mēte. s. thome ſcd̄a ſcd̄e queſtio. 69. arti. vltimo in ſolutiōe ſcd̄i argumēti: vbi ſic dicit. Nullus ita ꝯdēnat̄ q̄ inferet ſibi mortē. ſʒ q̄ ipſe patiat̄: ꝛ iō non tenet̄ facē illud vn̄ mors ſequat̄. ꝛ ſtati ſubiūgit. ſic etiā ſi aliq̄s ſit cō dēnat⁹ vt fame pereat nō peccat ſi cibū ſibi occulte ſubminiſtratū ſumat: q[uia] nō ſumere eēt ſeipſū occidere. Quartū correlariū. ꝯ ius naturale facit hn̄s ſuꝑfluū reſpectu nature: licet nō reſpectu ſtatus nō cōicans alteri quē cognoſcit pati indigētiā reſpectu nature. Iſtud correlariū videt̄ eſſe ꝯtra ſāctū Tho. ſcd̄a ſcd̄e q̄ſtione. 32. articu. 6. Sil'r in quarto ſententiarꝫ diſtinctio. 15. ꝛ ratio correlarij eſt q[uia] ſtatus q̄libet eſt de iure pure poſitiuo qd̄ iuri nature derogare nō pōt. huius ſentētie eſt durādus in q̄rto diſtictiōe. 15. Iſtis ꝑmiſſis ꝓbat̄ iſta ꝑma pars ꝑ illud qd̄ ſcribit̄. Gene. ꝑmo. Ecce dedi vobis oēm herbā afferentē ſemen ſuꝑ terrā ꝛ vniuerſa ligna q̄ habent in ſemetipis ſemē generis ſui/ vt ſint vobis in eſcā. Ex quo ſequit̄ correlarie q̄ deus hoiem hoc dn̄io ꝑuare pōt. Quicq̄d eī̄ dat deus ad extra mere ꝯtingēter dat: etiā ſi ꝑceperit per interiorē reuelationē/ Sampſoni vt euulſis colūnis faceret donum ruere q̄uis ad hoc ſeq̄ret̄ mors eius. eadē rōne ꝑcipere pōt ne comedat ꝛ bibat q̄uis ſequat̄ mors. Scd̄o ſequit̄ ꝓbabilitas opinionis durandi in tractatu de legib⁹ q̄ exiſtētib⁹ duob⁹ meliori ꝛ minus bono q̄bus pn̄s eſt ꝑciſe qd̄ ſufficit ad alterius ſuſtētationē dʒ min⁹ bon⁹ meliori cedere q̄uis illud induſtria min⁹ boni ſit acquiſitū q[uia] magis bonus hʒ magis de bonitate veri dn̄i ſupremi cū eū deus magis diligat etiā cum iſta inferiora ſint facta ꝓpter hoiem tanq̄ꝫ minus ꝑfecta ꝓpter magis perfectū erunt magis facta ꝓpter magis ꝑfectū hoiem q̄ꝫ ꝓpter minus perfectū. Et ꝯſequenter deducitur ꝓbabilitas opinionis ſancti Thome q̄ aliq̄s pōt ſibi ſubtrahere ſimpliciter neceſſariū ad ſui conſeruationē vt det magne perſone a qua dependet reſpubl. ciuilis aut eccleſiaſtica.

¶ Scd̄a pars q̄ eſt ſimpliciter inabdicabile ꝛ ſimiliter q̄tum ad certā ſpeciē in oī euentu nō licet homini ſeipſū interficere/ nec poſitiue omittendo ſcilicet id qd̄ eſt neceſſariū ad ſui ꝯſeruationē. ſed ſi abdicaret in omni euentu hoc dn̄ium q̄tū ad certā ſpeciē ſeipſū interficeret interpretatiue in aliquo caſu. ſ. ſi neceſſario indigeat cibo ꝛ nihil ſit illi pn̄s ꝑter illud comeſtibile. hui⁹ opinionis eſt dn̄s armachanus in ſuo. 2. libro de paupertate xpi cap. 23. Ex quo ſequit̄ carthuſiēſē poſſe comedē carnes ſi nihil ſit aliud pn̄s ꝛ ageat cibo ꝛ hoc deducit Panor. in ca. Si vo de iure iurādo. noli tn̄ negare ſi imineret ſcandalū debere potius mortē ſufferre iuxta illud pauli. Si

M.E.C.D. 2016

ſcandaliſauero fratrē meū nō comedā carnes ineternū. Se
cūdum correlariū eſt. Cōtra legē nature faciūt q̄ intanti va=
cant abſtinentie ꝙ eorum vitam notabiliter abbreuiāt.
¶ Tertia pars concluſionis eſt ꝙ ꝯueniēs fuit tā dn̄iū ciuile
ꝓprietatis q̄ꝫ iuriſdictiōis ſuperaddi. Pro cuius ꝓbatiōe que
libet cōmunitas aliquoꝝ adinuicem conuerſantiū eſt velut
vnū corpus cuius ſinguli alter alterius ſunt mēbra iuxta di=
ctum pauli ad romanos. 12. Secūdo ſupponendū eſt ꝙ in il=
la cōmunitate iure naturali eſt poteſtas quedā qua eos quo
rū vita eſt in perturbationem eiꝰ a corpore p̄ſcindere etiā per
mortem. ⁊ iſtud deducitur a priori ex ratione ſancti thome ſe
cūda ſecunde queſtione ſexageſima quarta. O'is pars ordi=
natur ad totum cuius eſt pars velut imperfectum ad pfectū.
⁊ ſi ſaluti totius corpis expediat abſciſio alicuius membri pu
ta quia eſt putriduum aut ceteroꝝ corruptiuum laudabili=
ter adſcinditur. Cum ergo quelibet perſona ſingularis com
paratur ad totam communitatē ſicut pars ad totū: ideo ſi
aliquis ſit pernicioſus cōmunitati ⁊ ipſius corruptiuus: lau=
dabiliter occidit a cōmunitate. Et ꝓbatur idem a poſteriori
quia cū ꝯmunitas det principi auctoritatem occidendi ſequi
tur ꝙ eſt p̄us in cōmunitate. ⁊ non ex datione cuiuſcunq̄ alte
rius / niſi dicatur dei. ergo in ea eſt illa poteſtas naturalis.
Prima conſequentia tenet per illud. Nemo dat quod nō ha=
bet. Et ſi dicatur. Curatus non p̄ſbiter dat ſuo vicario pote=
ſtatem abſoluendi quā nō habet. Iſtud negatur: ſed ſolū dat
iuriſditionē quam habet: Ex iſto ſequitur p̄mo correlarie ꝙ
poteſtas occidendi q̄tum ad inſtitutionē non eſt poſitiua q̄ꝫ
uis ſit poſitiua q̄tū ad communicationē certe perſone: vt pu
ta regi aut certis perſonis de cōmunitate paucis aut pluri
bus q̄ eā regnant ariſtocratice aut timochratice: quia cū hoc
p̄ceptū non occides ſit de iure naturali niſi eo ꝑ ius naturale
aliquis caſus exciperetur ꝑ ius poſitiuū: quodcūq̄ ſaltē hūa
nū excipi nō poſſet: cū hūana poteſtas vt ſingulis certū eſt ſu
per ius naturale nō exiſtit. de diuina autem inter docto. ⁊ du
biū. ¶ Scd̄m correlariū. Nulla cōitas tota pfecta hāc ptātem
a ſe abdicare pōt ſicut nec ſingularis hō ptātē quā habet ad
ꝯſeruādū ſe ineſſe. Tertiū correlariū. Princeps nō occidit au
ctoritate ꝓpria / nec illā ptātem pōt ſibi conferre reſpub. hic
dicit Guillermus parrhiſienſis qꝰ dn̄ium principū iuriſdictio
nis eſt ſolū miniſteriale in ordine ad cōmunitatē ſicut dn̄ium
ſacerdotis reſpectu remiſſionis pctōꝝ eſt ſolū miniſteriale in
ordine ad deū. Quartū correlariū. Non pōt renūciare cōitas
ptāti quā hꝫ ſuo ſuū p̄ncipē ab ea cōſtitutū qua ſcꝫ ptāte eū ſi
nō in edificationē ſꝫ deſtructiōeꝫ regat deponere pōt cū talis
ptās ſit naturalis. ⁊ iſtiꝰ ſentētie eſt glo. 23. q. ca. oñdit. vbi di
cit. populus hꝫ iuriſdictionē licet dicat lex ꝙ eā tranſtulit in

M.E.C.D. 2016

imp[illegible]ratorē. Nā ſi ciuitas vel pplˀs non haberet iuriſdictionē
qu[illegible] puniretur ꝓpter delictū iudicis. 2. 23. queſtio. ſecunda
capite [illegible]is. vbi dicit / ſic gens ⁊ ciuitas petenda eſt que vel
vindicare neglexerit qd̄ a ſuis improbe factū eſt vel reddere
quod ꝑ iniurias ablatū. eſt non enim punienda foret ciuitas.
niſi iuriſdictionē haberet ad ꝯpellendū.
Et iterū ſequit̄ ꝙ nō eſt dabilis in quocūq; caſu naturalit̄ mo-
narchia pure regalis capiēdo monarchiam pure regalē, put
viſus eſt capere quidam iſtis diebus qn̄ vnicus preeſt ⁊ nullis
ſubeſt, ſed apud philoſophū non ita capit̄ politia timocratica
ſicut iſte capiebat. Quintū correlariū. Falſiſſimū eſt illud ſco
ti q̄ſtione tria diſtinctiōis quindecime. ꝙ nō licet quēquā occi
dere auctoritate publica: niſi in caſibꝰ exceptis a deo iſto p̄ce
pto nō occides. Si intelligat de exēptiōe facta ꝑ ius poſitiuū
diuinum qualia erant iudicialia veteris teſtamenti prout vi-
det̄ pretendere: qꝛ tunc ante legem moyſi non licuiſſet quem
quam interficere / cum tunc nullū erat adhuc ius poſitiuum
et in lege euangelica non liceret quemquam inficere. ſaltē
ꝓ homicidio: qꝛ iudicialia antique legis ſunt reuocata ⁊ nul-
lus caſus videtur exceptus in lege euangelica niſi dicat̄ ho-
micidium fuiſſe exceptū Math. xxvj. vbi dicit̄. Omnes enim
qui gladium acceperint gladio peribunt. Si vero intelligat
de exemptis a deo ꝑ ius naturale non facio difficultatem: ſed
tūc nulla erit ius ꝓbatio ad ꝓbandū ꝙ ꝓ ſimplici furto non li
cet quēquam interficere. Iſtis ſuppoſitis ꝓbat̄ illa pars. Si
eñ res ſingulis cōicatis nō appropriarent̄ ſ; remanerēt ꝯmu
nes cultura eaꝝ negligeret̄: qꝛ qd̄ cōmune eſt negligit̄ ⁊ cor-
pore fortiores a debilioribꝰ cūcta auferrēt. ergo ꝯueniēs fuit
ſupaddere dn̄iū ꝓprietatis ciuile. De dominio iuriſdictiōis ꝓ-
bat̄: qꝛ cū ꝯmunitas regularit̄ facile cōgregari non poſſit pe-
nes quā reſidet naturalis auctoritas malos arcēdi ⁊ vnicuiq;
pticulari ſuppoſito ius dicendi ad pacificā cohabitationē / cō
gruū fuit vt eā delegaret alicui aut aliq̄bꝰ qui facile ꝯgregari
poſſent. Ultima ps eſt quam nō aſſertiue: ſed ſolum ꝓbabilit̄
⁊ inq̄rende veritatis gr̄a etiam cauſa conferentie cū doctiſſi-
mo viro magiſtro Roberto iacquinot in ſacra theologie fa-
cultate licētiato meritiſſimo necnō venerabilis collegii belua
cenſis vigilantiſſimo p̄mario ꝙ eccl̄iaſtici a iuriſdictiōe coa-
ctiua ciuili nō iure diuino eximunt̄. Et p̄mo ꝓbat̄ ex illo pauli
ad Roma. xiij. oīs aīa ptātibꝰ ſublimioribꝰ ſubdita ſit ⁊ ꝙ ꝑ po
teſtates ſcl̄ares intelligat p̄ncipes ſeculares / ex ſeq̄ntibꝰ ma
nifeſte appꝫ. Nā p̄ncipes nō ſunt timori boni opis ſed mali.
Et iterū / nō eñ ſine cauſa gladiū portat ⁊ ꝙ iſta ſubiectio non
ſit ſolū ad vitādū ſcādalū ptꝫ iterū ex ſeq̄ntibꝰ. Ideoq; neceſſi-
tate ſubditi eſtote nō ſolū ꝓpter irā ſed etiā ꝓpter conſcien-
tiā. Sc̄do ꝓbatur ⁊ apparenter et exemplo beatiſſimi pauli

actuũ.xxv. vbi refugiens iudiciũ coactiuũ ſacerdotũ dicit ad
tribunal ceſaris appello ibi opꝫ me iudicari iudeis nõ n[illegible]i.
ſi eñ nocui aut dignum morte aliquid feci nõ recuſo [illegible] et
iterũ ceſarẽ appello. vbi dicit gloſa interlinearis: quia [illegible] eſt lo=
cus iudicij. ergo refugiẽs iudiciũ ſacerdotum ꝯfeſſus eſt ſe iu
riſdictioni coactiue ceſaris fuiſſe ſubiectũ. ſed credendũ ẽ ne
apoſtolũ ficte dixiſſe a quo opꝫ me iudicari aut metu mortis q̃
iã ꝓ veritate mori elegerat ipſo texte dñ dixit. ergo eñ nõ ſo
lũ alligari ſꝫ ⁊ mori paratus ſum in hieruſalẽ ꝑpter nomẽ dñi
noſtri ieſu xpi. Multe ſunt alie auctoritates quas breuitatis
cauſa omitto ⁊ ꝓbo rõne. Si per hoc ꝙ hõ conſecraꝛ in ſacer
dotem (de ſimplici tonſurato nõ facio difficultatem) efficere=
reꝛ iure diuino nõ ſubiectus principi ſequereꝛ: ꝙ nullus veni
ret ordinãdus niſi ex licentia pncipis. ꝯñs eſt falſum ⁊ abſur
dum: patet ſeq̃la. añ ordinationẽ princeps habet aliquod ius
in iſtum hoiem quo etiã ipſo inuito ꝑuatur per ordinationeꝫ
ex parte oppoſita. ſed nullus iure ſuo niſi ex conſenſu ꝓprio
aut culpa ꝓ qua a ſuperiori priuari poteſt debet priuari. hinc
eſt ꝙ epiſcopus ordinans ſeruum deſpoticum ſine conſenſu
dñi / tenetur domino ad reſtitutionem. Scdo ſi iure diuino ſit
exẽptus eo ꝙ preſbiter: ergo per quãcũqꝫ degradationẽ non
põt fieri laico pncipi ſubiectus ⁊ per ꝯñs nec a laico iuſte iu=
dicari cum ad iuſtum iudicium ſubiecto requiratur. patet ſe
quela / cum iure diuino ſit exemptus ⁊ iure diuino prohibitꝰ
erit principi vſus gladij in ſacerdotẽ. ſed tota eccleſia ius di=
uinum immutare non poteſt: ergo non poteſt per quãcunqꝫ
degradationem aut ſententiam humanam ſubijci iudicio lai
co ſicut nec non ſacerdos fieri. Sñie oppoſite videꝛ eſſe Inno
centius tertius in ca. ſolite. de maioritate ⁊ obedientia dicẽs:
quod autem dꝛ ad vindictam malefactorum / laudeꝫ vero b[illegible]
norum: intelligendum non eſt ꝙ rex vel imperator ſuper bo
nos ⁊ malos gladij acceperit poteſtatẽ: ſed ſolum in eos qui
vtentes gladio eius iuriſdictioni ſunt ꝯmiſſi. Et eiuſdem ſen
tentie cum Innocentio eſt Panor. in eodem ca. vj. notabili.
Similiter vltimo ca. de foro ꝯpetenti vbi dicit ꝙ priuilegium
datũ eccleſiaſticis non fuit alicuiꝰ noui collatio. ſed tm̃modo
iuris declaratio. Idem tenet gloſa in ca. Si imperator. xcvi.
diſtinctione. vbi ſic dꝛ. anteqꝫ eſſet aliqua ꝯſtitutio / clerici nõ
erant de iuriſdictione laica. vnde oẽs ꝯſtitutiones que ema
narũt non ſunt niſi iuris declaratio. Et carlerius copioſum
tractatum edidit ꝯtra bohemos. Nichilominus guillemꝰ oc=
cham / marcilius de padua ⁊ Johannes de parrhiſius dicunt
hoc eſſe priuilegium datum: et fuit datum tẽpore iulij pmi ad
huc viuente conſtantino magno. vnde refert platina ipꝫ fuiſ
ſe primum qui prohibuit eccleſiaſticos litigare coram iudici
bus laicis. Notãdũ eſt tñ circa hanc partem ꝙ principes lai=

M.E.C.D. 2016

cinon poſſunt iã hoc puilegio eccleſiaſticos puare: qꝛ nullus poteſt alterum ob quamcunqꝫ culpã aliqua libertate ſibi ... ente niſi in eum habeat iuriſdictionem: cum priuatio talis ... ſit iuriſdictionis. ſed principes laici in eccleſiaſticos iam nullam habent iuriſdictionem ſaltem quãtum ad eorũ perſonam cum eam quam prius habuerunt a ſe abdicauerũt: ergo libertate donata eos priuare non poſſunt. Similiter eccleſiaſtici nunqꝫ principibus laicis fuerunt ſubiecti quãtum ea que eis iure diuino ꝯpetunt vt ſunt ſacramentorum adminiſtratio ⁊ decimarum ſuſceptio. hec materia ampliſſimum requireret tractatum. ¶ Secunda concluſio. Dominium eccleſiaſticum ſeu euangelicum a puro homine non eſt inſtituibile quo cuncti fideles arceri poſſunt nec aliquis eximi nõ poteſt: ſed infideles a regali immutabile in ariſtocraticum aut tymocraticum ex inſtitutione diuina nullam habet in temporalibus iuriſdictionem annexam. ¶ Prima pars concluſionis eſt/ qꝫ dominiuz euangelicum ſeu eccleſiaſticum ſupremũ non eſt ab homine puro nec hominibus inſtituibile. Pro cuius probatione ſupponitur hic qꝫ non loquimur de dominio quod habent eccleſiaſtici ſuper peccata in foro ſecreto et penitentiali: cuius actus non poteſt exerceri in inuitum. ſꝫ loquimur de dominio quod reſpicit forum exterius ⁊ publicum et eſt poteſtas a chriſto immediate inſtituta ad arcendum fideles ad viuendum ſecundum leges euangelicas pro conſecutione felicitatis eterne. ⁊ hec poteſtas poteſt exerceri in inuitum. Ad quos autem actus ſe extendat hec poteſtas/ tanta eſt apud doctores controuerſia vt nimis confuſa ſit materia: ita vt his tẽporibus. vt dicit Guillelmus occham ſumme neceſſarium foret qꝫ per ſapientes iuramentis ⁊ horribilibus comminationibus ad veritatẽ dicendam arctatos declararentur que ſpectant ad plenitudinem poteſtatis quam eccleſia noſcitur obtinere. quidam eñ eã ita ampliant forſitan adulationis cauſa: vt bñficia ⁊ priuilegia obtineãt vt oĩa abſorpta videaẽ principum poteſtas. Ceteri vero ex aduerſa parte forſan vt principibus adulentur eam tantuz arctãt vt principum ſecularium voluntati ſubijciant vt marcilius de padua dicens neminem poſſe excommunicari ab eccľiaſtico iudice: niſi ex principis ꝯſenſu vt videre eſt in ſuo libro qui defenſorũ pacis intitulaẽ. Aliqui eã extẽdũt vſqꝫ ad diſſolutionem mřimonũ rati ⁊ nõ ꝯſummati vt glo. in ca. qꝺ votũ. de voto ⁊ voti redemptiõe libro. vj. Similiter glo. in ca. ex publico de ꝯuerſiõe ꝯiugatorum. vbi ponit hanc propoſitionem meo iudicio periculoſiſſimam ⁊ condẽnandam/ qꝫ ſummus pontifex poſſet ſtatuere qꝫ per ſecundũ mřimoniũ rũpereẽ primuz. Euiſdem ſnĩe eſt Panormi. in eodez ca. Siľter magiſter thomas de vio caietan⁹ in opuſculis nuper ip̃reſſis. ſꝫ hoc eſt ꝯtra

M.E.C.D. 2016

verbū xp̄i Math. xix. quos deꝰ ꝯiunxit hō nō ſeparet niſi for[ni]
ca[ti]onis cauſa. hoc p̄terea eſt ꝯtra ſubſtantiā ſacramē[ti ma]=
trimonij qđ eſt vinculū indiſſolubile. nec veriſimile eſ[t] diſ=
ſolui poſſet ꝑ hominem quin ex ſacris litteris hoc [...]et com
periri ſicut de matrimonio inter fideles. altera ꝑtius ad fidē
ꝯuerſa. nec ſignificat matrimoniū iſtud ratum ⁊ non ꝯſumma
tum p̄ciſe vnionem dei ad animam: ſed etiam ad eccleſiam
que eſt īſeparabilis. Et ſi alleget aliquis ꝙ tale [m]atrimoniū
ex iure pure poſitiuo diſſoluitur per votum ſolēn[e] caſtitatis
ad minus ꝑ ingreſſum religionis: hoc negat de palude diſtin
ctione. xxviij. quarti. ſed ex iure diuino qđ ex traditione eccle
ſie habemus. Aliqui eam extendunt ad diſpenſandum ꝯtra
ius naturale. vt gloſa in cap. auctoritatem. xv. queſtione. vj.
Alij ꝯtra prohibitionem dei dicunt poſſe diſpenſari vt ange=
lus in ſumma ſuꝑ iſto termino papa: ſ; hoc in his que nō ſunt
primaria legis nature principia vt ſunt quidem gradus con=
ſanguinitatis a lege diuina ꝓhibiti. ⁊ allegat ex archidiaco=
no florentino factū martini quinti. Eiuſdem eſt ſententie Pa
normitanus cap. per venerabilē. qui filij ſunt legitimi. Et ꝙ
falſum ſit iſtud manifeſte patet. quia non poteſt ſubditus ali
cui legi in illam legem: nec inferior in legem ſuperioris qua=
lis eſt papa in ordine ad legem dei ⁊ legem nature. ⁊ mirum
eſt ꝙ tales eū ab illis legibus non abſoluant. Aliq vero hanc
ptātē ad auferēdos minores p̄latos ſine cauſa rōnabili ⁊ iu
ris ordine non ſeruato: ita ꝙ tunc tenet ſn̄ia ac ſi eſſet iuſta ⁊
eo facto quo placet ſummo pontifici depoſitus eſt ꝗuis iſta
faciendo peccet: vt petrus de palude tractatu ſuo de eccl'ia=
ſtica ptāte articulo. v. ⁊ articulo. vj. dicit vnum qđ eſt miran
dū ꝙ rex nō pōt deponere vaſſallū vt alterꝫ inſtituat / imo ſi de
ponat non tm̄ peccat ſed nichil facit. papa autem ſi deſtituat
magis bonum ſine cauſa ⁊ loco eiꝰ ponat minus bonum. licet
peccet tn̄ inſtitutio tenet. Si aūt minus bonū deſtituat vt po=
nat magis bonū tenet inſtitutio ⁊ non peccat / que ꝓfecto ſen
tentia eſt igne digna cum conſtet p̄latos ⁊ titularios ⁊ verū
ius habere quo nullus inuitus ſine cauſa rōnabili priuari po
teſt. iſta tn̄ poteſtate abſoluta viſus eſt vti ſanctiſſimus pater
modernus in prelatos nr̄os: vt infra patebit. Aliqui vero ad
infideles ea ꝓtendunt. Ita ꝙ per eam ad p̄cepta legis natu
re ſaltem ꝯpelli poſſint: vt Pano. in cap. nouit. de iudicijs. cu
ius oppoſitū ſatis habetur ex c. gau. de diuor. vbi dicit eos
queſtionibus canonicis minime arctari iuxta illud apoſtoli.
quid eniz ad nos de his que foris ſunt iudicare. Aliqñ ad pec
cata ſecretiſſima puta pc̄tā cordis extēdi ita qꝰ ꝓ eis hoīes li
gari excōicatiōe poſſint. vt glo. in clemētina de hereticis. ſed
hoc ē aduerſum ferme oībꝰ doctoribꝰ dicētibꝰ ea pc̄tā iudicio
dei reſeruata de pe. diſt. j. ca. cogitatiōis penā nemo patiatur

M.E.C.D. 2016

ab homine dicit glo. ſed bene a deo. ⁊ hoc patet per ca. man=
d[illegible]o. de ſimonia. ⁊ ca. Tua nos. ⁊ per parabolam ſaluatoris
M[illegible]ei. xiij. ꝓhibentur crimina eradicari ſub cenſura excō=
muni[illegible]ionis ſub nomine zizanie quando a frumento cogno
ſci non p[illegible]ſunt. ⁊ hoc non poteſt eccleſia apud durandum nō
ſolum propter defectum cognitionis ſed propter defectum
iuriſdictionis in quarto diſtinctione. xiij. Non videtur michi
inſuper hec poteſtas ad eos qui ſunt in purgatorio extendē
da/ cum vbicunqꝫ in euangelio fierent promiſſa aut collata
dictum ſit Quodcunqꝫ ligaueris ſuper terram/ aut quodcun
qꝫ ſolueris ſuper terram/ quecunqꝫ ligaueritis ſuper terraʒ/
et quecunqꝫ ſolueritis ſuper terram/ et nunq̄ de his que e vi
ta deceſſerunt facta eſt mentio. Et ex hoc ſequitur ꝙ nō poſ
ſunt anime in purgatorio exiſtentes a pena ſolui per indul=
gentiarum largitionem ſed bene per ſuffragia. et hoc opti=
me deducit carlerius in tractatu quem fecit de iſta mate=
ria. Alij vero hanc poteſtatem nimis reſtringere videntur.
dicunt enim eam non extendi niſi ad peccata commiſſa in re
bus pure ſpiritualibus iuncta contumacia vt puta que ſunt
euangelio propria vt puta peccata commiſſa contra articu
los/ ⁊ ſacramenta/ et non ad peccata que ſunt contra legem
nature. Et huius ſententie videtur eſſe Guillermus occham
circa finem ſui dialogi. et Johan. gerſon lectione quarta de
vita ſpirituali anime. verumtamen videtur michi ſatis con=
formiter ad textum euangelicum ad quecunqꝫ mortalia ma
nifeſta quibus iuncta eſt contumacia hanc poteſtatem ex=
tendi ita ꝙ per eam contumaces ligari poſſint. nam Mat=
thei. xviij. vbi inſtituta eſt hec poteſtas dicitur ſi peccauerit
in te frater tuus/ vbi non diſtinguit chriſtus de his peccatis
vel illis/ ſed vniuerſaliter de ſingulis peccatis mortalibus
loquitur: et ſtatim ſubiungit denunciandum eſſe eccleſie/
cum ad charitatem correctionem non vult emendari. Et ite
rum ſi eccleſiam non audierit venit excommunicandus. hu=
ius ſententie eſt durandus in tractatu quem egit de iſta ma=
teria vbi dicit iuriſdictionem eccleſiaſticam extendi ad om=
nes actiones chriſtianorum non ſolum clericorum: ſed etiaʒ
laicorum. maxime ſi per modum iniurie vel cuiuſcunqꝫ alte
rius peccata conſiderentur. Et ad hoc probandum/ ratio=
nem quam dicit irrefragabilem adducit. ſed plus cogit tex=
tus preallegatus q̄ eius ratio. Correlarie ſequitur ꝙ exten
ditur ad cogendum eum qui vendidit vltra iuſtum precium
q̄uis non dimidium iuſti precij vt reſtituat. Secundo ſequi=
tur ꝙ extenditur ad cogendum pure laicum vt ſoluat debi=
tum aut cedat bonis. Quis dubitat talem nolenteʒ ſoluere/
in fratrem ſuum peccare: ſeruandus erit igitur ꝓceſſus iſte
Matthei. xviij. in ipſum. Et iſtud correlarium ponit carleriꝰ

M.E.C.D. 2016

in tractatu contra certas perſonas male ſentientes de claui bus eccleſie ad archiepiſcopum biſonthineñ. Ueruntamen eccleſiaſticus non debet attentare vbi paratus eſt iudex laicus cogere: ne in grauamẽ principum videatur christianam poteſtatem inſtituiſſe. Sed quando deeſt laicus iudex: aut ſi non deſit non vult / aut ſi velit non poteſt: tunc ad poteſtatẽ eccleſiaſticam recurrendum eſt: de foro competẽti. ca. licet. Illud correlarium prius poſitum eſt de mente Panormita. in ca. In ciuitate. de vſuris: vbi poteſt cõpelli clericus ad reſtituendum id quod habet vltra iuſtum precium in foro contentioſo. Idem puto de laicis ſaltem in foro eccleſiaſtico. Et iſtud eſt bene notadum cum videatur expreſſe contra capitulum cum dilecti de emptione ⁊ venditione. ⁊ gloſa in eodẽ ca. ſed falſum eſt quod dicit gloſa in illo capi. ꝙ licitum eſt cõtrahentibus ſeſe citra dimidium iuſti precij decipere. nec iure canonico approbetur contractus ille ſed bene iure ciuili: cum non ſit veriſſimile ius canonicum conditum inſtinctu ſpiritus ſancti deceptionem doloſam approbare. Iſtis ſuppoſitis ꝓbatur prima pars. Poteſtas includeus aliquid quod excedit omnem facultatem humanam non poteſt inſtitui ab homine nec a communitate: ſ; poteſtas eccleſiaſtica aliquid includit omnem poteſtatem excedens: ſciliet poſſe relaxare penam debitam in purgatorio ⁊ poſſe aliquẽ excludere a ſuffragijs eccleſie. Similiter poſſe conſecrare ⁊ poſſe abſoluere a peccatis que ſingula humanam facultatem excedunt. et hoc argumento vtuntur doctores ad ꝓbandum ꝙ eccleſia non poteſt inſtituere ſacramentum. Et ex conſequenti ſequitur ꝙ non poteſt inſtituere aliquid quod ex vi operis operati remittat venialia peccata: ſicut imaginant aliqui de aqua benedicta. Secunda pars eſt ꝙ illa poteſtate cuncti fideles poſſunt arceri / ⁊ ꝙ ab illa nulli poſſunt eximi. que probatur ſatis ex dicis circa ꝓceſſum illum. Si peccauerit in te frater tuus ⁊ ex eo quod dictum eſt petro cũ promiſſa eſt ei hec poteſtas. Quodcunq; ligaueris ſuper terram ⁊c. Si enim eximeretur aliquis / falſa eſſet hec ꝓpoſitio. Inſuper cum illi poteſtati non ex inſtitutione humana: ſed diuina cuncti fideles ſubijciãtur: ⁊ quando aliquis ſubijcitur alicui auctoritate alicuius ⁊ non ex ꝓprio conſenſu: non poteſt ab illa ſubiectione eximi niſi auctoritate eius qui eum ſubiecit vel auctoritate ſui ſuperioris ſi habeat ſuperiorem. hinc eſt ꝙ contra obediẽtiam debitam eccleſie pſcribi non poteſt. Et multi imperatorum et regũ ex hac poteſtate fuerunt excõmunicati. vt Innocentius papa arcadiũ imperatorem: q2 cõſenſit vt Ioãnes chriſoſtomus pelleretur a ſede ſua excõmunicauit. ⁊ beatus Ambroſius licet ſanctus / nõ tamen vniuerſalis eccleſie epiſcopus theodoſiũ magnũ imperatorẽ excõmunicauit. vt ca.

M.E.C.D. 2016

duo ſunt.lxvi.diſtinctiōe.¶ Tertia pars eſt ꝙ illud dominiū
non eſt mutabile in ariſtocraticū aut thimocraticū: ſic ꝙ ſe=
cū[illegible] cōcilio vniuerſali pluribus ſuprema eccleſiaſtica pote=
ſtas cōmunicaretur ſiue in magno numero ſiue in pauco.et
iſta pars eſt glo.ij.queſtio.pⁱma in capi.non autem.Oppo=
ſitum ꝓbabile reputat guillelmus Occham tertia parte dia
logi.quod ſic ꝓbo:qꝛ ſi cōmunicetur pluribus aut cōmunicat̄
eis copulatim aut diuiſim.Si primum:ſit ita ergo ꝙ cōmuni
cetur duobus ⁊ nullus eorum eam ſeorſum habeat tunc vno
iſtorū capto cum ſupremā iuriſdictionem non obtineat pōt
illa poteſtate ligari ⁊ per cōſequens tunc in iſtis copulatim
nō reſidet.Si diuiſim:ergo nullus alteruꝫ poterit ligare aut
ſoluere cum par in parem nō habeat imperium ⁊ ſic falſifica
tur illa ꝓpoſitio quodcunqꝫ ligaueris.Huius ſententie glo.
in cap.non autem.vij.queſtione.j.⁊ armachanus libro ſepti
mo queſtionum armenorū.cap.xv.¶ Ultima pars eſt ꝙ ex
inſtitutione xp̄i nullam habet poteſtatē laicā annexā.Iſta ꝓ nota hic
poſitio patet auctoritate bernardi dicentis nō in poſſeſſioni=
bus ſed criminibus eſt poteſtas veſtra.Et ex ca.nouit.de iu= bernardus
dicijs vbi Innocētius ad p̄latos francie ſcribens non enim Innocētius
intendimus iudicare defendo cuius iudiciū ad regē ſpectat.
ſed decernere de peccato cuius ad nos pertinet ſine dubita=
tione cēſura quā in quēlibet exercere poſſumus ⁊ debemus.
Secundo ꝓbatur eadem ꝓpoſitio:de ratione poteſtatis lai= 2o
ce eſt penā ciuilem poſſe infligere vt ſunt mors/exiliū bono
rum priuatio.ſed nullā talē penā ex inſtitutione diuina infli=
gere poteſt eccleſiaſtica poteſtas:immo nec incarcerare vt
pleriſqꝫ doctoribus placet:ſed ad ſolā penā ſpiritualē exten=
ditur vt puta excōmunicationē.relique aūt pene quibꝰ vtit̄ ex
iure pure poſitiuo ſunt.Et ſi dicat aliquis ad poteſtatē eccle Con
ſiaſticam ſpectat ciuiles leges auferre:vt pꝫ vltimo de p̄ſcri
ptionibus vbi abrogatur lex permittēs p̄ſcriptionē fieri cū
mala fide.Breuiter dicitur,prout habetur in glo.in regula
poſſeſſor.de regulis iuris.lib.vi.qꝛ nullā legē ciuilem auferre
poteſt ſuprema poteſtate eccleſiaſtica fungens niſi illa con=
tineat pctm̄ quēadmodum erat lex illa p̄ſcriptionis:⁊ actus
ille nō eſt actus iuriſdictionis ciuilis ſed eccleſiaſtice ad quā
ſingula peccata cohibere ſpectat.⁊ ex iſta ꝓpoſitiōe infero
correlaria.Primū eſt.Si cōſtātinꝰ magnꝰ dederit ſummo pō=
tifici imperiū occidētale fuit vera datio ⁊ non ſolū debiti red
ditio.Dicitur notāter ſi dederit/cū in ſingulis capitulis.vbi
aſſeritur ipſum dediſſe ponat̄ palea vt patet in vtroqꝫ capitu
lo conſtantinus.lxvi.diſtinctiōe.⁊ mirū eſt ſi dediſſet quo mo
do hoc tacuiſſet platina bñ referūt de quarūdā eccleſiaꝝ ro=
me dotatione:ſed de iperio nihil.Secundū correlarium eſt.
Cōſtantinꝰ magnꝰ ꝯtradicēs populo occidētali nō potuit ad

M.E.C.D. 2016

ſummum pontificem trāſferre imperium: cum poteſtas que-
libet ciuilis ⁊ precipue ſuprema niſi tyrannidem appelles [illegible]
teſtatem ex libero conſenſu populi introducatur: nec c[illegible]n
ſus ex metu cadente in conſtantem virum ſufficeret. [illegible] nō
ſufficiat ad tranſlationem rei particularis: vt co[illegible]uniter
dicunt doctores. xiiij. diſtinctione quarti ſententi[illegible]rum q̄-
uis iuriſte nominatim gloſa. ⁊ Panor. in ca. abbas. de his
que vi metus ve cauſa fiunt. ſentiat oppoſitum: [illegible]cipie de
rebus in quibus competere poteſt actio ꝙ met⁹ cauſa. ⁊ per
hoc dicunt nō poſſe fieri corporis tranſlationem m[illegible]trimonia
lem cum nō competeret actio ꝙ metus cauſa: qꝛ quos deus
coniunxit homo non ſeparet. Sed ꝓbabilior eſt theologorū
opinio. ⁊ ex iſto iterum deduceret chriſtianiſſimū regnū gal-
lorum nunq̄ fuiſſe ſubiectum imperio romano. Nam mani-
feſtum eſt eos tyranniſſe intraſſe ⁊ populum nunq̄ poſtea li
bere conſenſiſſe in ſubiectionem. ſed ſi cōſenſerit hoc fuit ex
metu cadente in conſtantem virum. Et iterum ſequitur cor-
relarie chriſtianiſſimū regem francorum nunc nulli ſubeſſe
in temporalibus ⁊ hoc habetur in capitulo per venerabilem
qui filii ſunt legitimi. vbi dicitur rex francorum nullum in tē-
poralib⁹ recognoſcit ſuperiorem ⁊ q̄uis dicat glo. hoc eſt de
facto ⁊ non de iure. qꝛ de iure ſubiicitur imperatori: illa gloſa
deſtruit textum: cum ſtatim ſubiungatur. Et ideo ſine alteri
us iniuria noſtro iudicio ſubiicere potuit. Si enim iure alte-
rū haberet ſuperiorem vt puta imperatorem manifeſtum eſt
illi ſuperiori iniuriam factam eſſe ſe alteri ab eo ſubiiciendo.

¶ Tertia concluſio. Dominiū eccleſiaſticum ſupremū prius
tempore perfectione ⁊ maius extēſione in eccleſia q̄ in ſum-
mo pontifice exiſtit quo concilium generale ſine auctoritate
pape congregabile fungens eius quemlibet actum in quēli-
bet chriſti fidelem exercere poteſt.

¶ Prima pars huius concluſionis eſt ꝙ dominium eccleſia-
ſticum eſt prius tempore in eccleſia q̄ in ſummo pontifice.
Probatur ſic. Iſtud dominiuz fuit collatum eccleſie mathei
xviij. vbi data eſt primo poteſtas cognoſcendi de peccato in
foro exteriori cum illo precepto dic eccleſie. Fruſtra enim p̄-
ciperetur eccleſie denunciari niſi apud eam cognoſcendi re
ſideret auctoritas. Secundo eſt eccleſie poteſtas ſententiā-
di cognitione preuia: ⁊ non obtemperantes ſententie pena
mulctandi quod eſt ꝓprium iuriſdictioni choerciue quando
dictum eſt. Si non audierit eccleſiam ſit tibi ſicut ethnichus
⁊ publicanus. Et ꝙ de eccleſia ꝓut eſt plurium collectio intel
ligatur: patet. qꝛ ſtatim pluraliter ſubiungitur/ quecūq̄ ſol-
ueritis ⁊ quecunq̄ ligaueritis ⁊c. in quibus verbis etiā apud
doctores data eſt eccleſie auctoritas ſtatuendi conſtitutio-
nes ſententie late: non ſolum ſententie excommunicationis:

M.E.C.D. 2016

ſed ſuſpenſionis a fructibꝯ/immo ⁊ depoſitionis a titulo. Si=
[illegible]t multum ꝓbabile eſt iam eſſe canonem ſententie late in
he[illegible]icos/⁊illos qui poſt adeptum beneficium nō ꝓmouent
infra [illegible]rrū ⁊ hoc tenet de fontibus in quolibetis. Sed adhuc
tunc n[illegible]us erat inſtitutus ſummus pontifex: ſed p̄ciſe poſt
reſurrec[illegible]onem/ Joan. vltimo. cum dictum eſt petro. Paſce
oues meas. Etiam apud aduerſarios q̄uis ei prius fuiſſet ꝓ=
miſſa mat[illegible]ei. xvi. dabo tibi claues regni celorum ergo prius
fuit colla[illegible] eccleſie q̄ ſummo pontifici. Unde ſicut poteſtas
ciuilis co[illegible]rciua cuius finis eſt felicitas politica ſcꝫ ciuiliter
adinuic[illegible]m conuerſantium eſt prius tempore in corpore po=
litico q̄ in quocunqꝫ eius membro: ita chriſtus corpori eius
myſtico eccleſiaſticum poteſtatem contulit cuius finis eſt fe
licitas ſuperna/ q̄ cuicunqꝫ membro. Ex hoc infero ꝓbabili
ter correlarie. Et ſi chriſtus nullum poſt reſurrectionem eiꝰ
ſummū pontificem ſeu ſuum vicariū generalem inſtituiſſet:
eccleſia in gradu eque perfecto potuiſſet inſtituere. Probat
q̄uis nullum inſtituiſſet/ iam prius erat ſuprema eccleſiaſti=
ca poteſtas coerciua inſtituta ⁊ eccleſie communicata. ergo
etiam potuiſſet eam alicui ſuppoſito cōmittere/ ſicut ciuium
multitudo poteſtatem ſuo principi ꝯmittit. Secundo ꝓbatur
⁊ meo iudicio peremptorie: cum chriſtus inſtituit petrū ſum
mū pontificem Joan. vlti. nichil poteſtatis de nouo contulit
eccleſie/ ſed ſoli petro. nec vnq̄ poſtea legitur aliquid de no
uo contuliſſe: ⁊ tamen notiſſimū eſt q̄ petro mortuo/ in eccle
ſia fuit poteſtas inſtituendi aliquē ſummū pontificem. ergo
⁊ ante inſtitutionem petri ⁊ per conſequens ſi chriſtus nō in=
ſtituiſſet eccleſia potuiſſet inſtituere. ¶ Secunda pars eſt q̄
illa poteſtas eſt maior perfectione ⁊ extenſione in eccleſia q̄
in ſummo pōtifice. q̄ ſit maior perfectione. ꝓbatur/ ſic eſt in
eccleſia indeuiabiliter ita q̄ errare non poteſt in his q̄ ſunt
fidei ⁊ bonorum morū nec errare poteſt in ſentētiēdo. ita q̄
male ſententiret cum ſemper ei aſſiſtat ſpiritusſanctus veri=
tatis doctor ⁊ infallibilis director ⁊ nihil iudicat aut ſtatuit
niſi eius inſtinctu/ iuxta illud quod ſcriptum eſt actuum. xv.
Uiſum eſt ſpiritui ſancto ⁊ nobis. ſed in ſummo pontifice eſt
deuiabiliter: ergo eſt perfectior illa poteſtas in eccleſia q̄ in
ſummo pontifice. Ex iſta parte infertur correlarie q̄ deter=
minatis ꝑ ſummum pontificem non eſt neceſſario credendū
q̄uis non ſit oppoſitum publice dogmatiſandum niſi mani=
feſtū ſit ex ſacris litteris ex reuelatione aut determinatione
concilij determinātis aut per concilium neceſſario creden=
dum eſt propter hanc cauſam viſum eſt guillelmo Occham
in prima queſtione de poteſtate ſummi pontificis ca. ix. mul=
ta in decretalibus contineri que hereſim ſapiunt. ⁊ nitit̄ de=
ducere ex pluribus paſſibus. Primo ex ca. per venerabilem

M.E.C.D. 2016

qui filij ſunt legitimi . vbi dicitur deuterono. ſecunda lex inte-
pretatur ex vi vocabuli. cõprobatur vt ꝙ ibi decernitur in no-
uo teſtamento debeat obſeruari. ſed manifeſtum eſt iſta
in deutero. poni que obſeruanda in nouo teſtamẽtum aſſere
re hereticum eſt . Si dicat obſeruanda ſunt in ſenſu myſtico
ita ⁊ ea que ponũtur in leuitico ⁊ alijs libris: ⁊ ſic nullam po-
neret differentiam ⁊ pleriſq; alijs locis que tamen mallẽ hu
militer exponere ꝓpter reuerentiam. Secundo. eſt in eccle-
ſia in auferibiliter / in ſummo pontifice autem auferibiliter .
Probatur nunc ꝙ ſit maius extenſiue in eccleſia ꝗ̃ in ſummo
pontifice. Nam in eccleſia eſt ad inſtituendum ſummũ pon-
tificem aut eius inſtitutionem aliquibus cõmittendam ſicut
commiſit dñis cardinalibus / non autem ſic eſt in ſummo põ
tifice. Secundo eſt in eccleſia ad arctandum vſum poteſta-
tis in ſũmo põtifice: ſi vtatur nõ in edificationẽ eccleſie. iux-
ta illud ſaluatoris. Si ſcandalizauerit te oculus tuus erue eũ
a te / ꝗ̃tum ad vſum dicit glo. quemadmodum arctauit in mã
datis ⁊ reſeruationibus: ſed in ſummo põtifice non eſt ad ar-
ctandum vſum illius poteſtatis in ſequenti / cum par in parẽ
non hꝫ imperiũ. Tertio. eſt in eccleſia ſupra ſummum pontifi
cem non ſolum in materia fidei: ſed in ſingulis: vt tenet iohã
nes patriarcha Anthiochenus: in tractatu de iſta materia
quod etiam concedit glo. in ca. Si papa 40. diſtinctione: in
peccatis ſcandaliſantibus totam eccleſiam. Tertia pars eſt
ꝙ ꝯcilium generale congregabile ſine auctoritate pape iſta
poteſtate fungitur. Pro cuius partis ampliori declaratione
dico primo iure diuino ſũmo põtifici ꝯpetit auctoritas ordina
ria ⁊ regularis concilium generale ꝯuocandi ⁊ nulli alteri ſũ
mo pontifici iure diuino obligatur quilibet fidelis obtempe
rare ⁊ nulli alteri ergo iure diuino ſoli ſummo pontifici regu
lariter ⁊ ordinarie ſubijciuntur ceteri prelati vt ad eius pre-
ceptum teneantur pro vtilitate eccleſie ad certum conueni
re locum. de collegio autem cardinalium apud eos qui di-
cũt ꝙ ſunt de ſtatu herarchico ſuccedentes apoſtolis prout
aſſiſtebant xp̃o / ſimiliter ⁊ petro ante eorum diuiſionem ſa-
tis probabile eſt ꝙ illi collegio hec auctoritas iure diuino cõ
peteret cum duodecim apoſtoli ⁊ non ſolus. Petrus multitu
dinem diſcipulorum conuocauerunt: actuum ſexto. Ex quo
iterum ſequitur ꝙ non ſolum de ſtatu epiſcoporum qui apo-
ſtolis ſuccedunt ſunt vocandi ad ꝯcilium ad habendam vo-
cem deliberatiuam: ſed etiam de ſtatu curatorum qui ſucce-
dunt diſcipulis. Secundo dico cum ⁊ papa ⁊ collegium ita
obſtinati eſſent vt etiam regente neceſſitate nolint cõſilium
conuocare / non eſſe credendum a domino derelictam eccle
ſiam abſq; medio oportuno: vt ſe cõſeruet tueat̃ ⁊ protegat.
alias melius eẽt ordinata politia pure ciuiles ꝗ̃ eccleſiaſti-

M.E.C.D. 2016

ca cum eorum principibus negligentibus eius tuitionē poſ=ſit populus ab aduerſarijs ſe defendere. Unde in tali caſu m[illegible]dicio quelibet eccleſia particularis ad cuius noticiā peruenit congregandi concilium neceſſitas nec non eorum vel eius ad quem ordinarie ſpectat conuocare obſtinata malitia ceteris non preceptiue: ſed conſultiue illud manifeſtare debet nec non certum locum aut certa nominare ad quem vel que tutius pateat acceſſus ad inſtar oculi qui cum preuidet periculum corpori imminere: ceteris manifeſtat membris nec non locum oſtendit ad quem confugere poſſint ⁊ inſtrumenta quibus ſe protegant: ⁊ poſt iſtam manifeſtationē cetere eccleſie particulares non humano ſed diuino precepto ad locum aliquem tutum debent conuenire. Sicut poſtq̄ p expertum medicum alicui dictum eſt de aliquo cibo q̄ eſt neceſſarius ad eius ſuſtentationē non vt precepti medici: ſed vt precepti legis nature tenetur illud ſumere. Correlarie ſequitur quarundam prouinciarum prelatos de neceſſitate concilij ſufficienter inſtructos nec aliter laborantes pro pace eccleſie non eſſe in ꝯſcientia tutos. Dico tertio. ſi ſingule eccleſie particulares poſt hanc inſtitutionem ad certum conuenirent locum: apud illam collectionem eccleſie reſidet auctoritas immo a caſu conuenirent. vt dicit Jo. gerſon / quis dubitat apud collectionē apl'oꝝ qui a caſu ꝯuenerūt. vt dicit in trāſitu virginis tāta fuit auctoritas ſicut ſi petri p̄cepto cōueniſſent. Dico quarto probabiliter nichil temere aſſerēdo ſi poſt talem inſinuationē cauſe neceſſarie congregationis fiēde aliqne particulares eccleſie ceteris pernicioſe negligētibus apud aliquem certum locum conueniant: tota reſidet in eis auctoritas. Si enim nō poſſet dextera manus aut nollet per imaginationem corporis defenſioni vacare: nunquid apud ſiniſtrā reſidebit defendendi corpus poteſtas: ⁊ ſi neutra manuū velit aut poſſit in ceteris membris. Et hoc eſt ſatis conforme dicto xp̄i vbi duo vel tres fuerint congregati in nomine meo: in medio eorū ſum. ⁊ dicit in nomine meo ⁊ nō in nomine petri. ⁊ iſtud iterum probatur / nam poſſibile eſt ſummum pontificem cum vna eccleſia obſtinatum eſſe ⁊ nolle vacare eccleſie edificationi ſed potius deſtructioni. quo in caſu quis aſſerere auderet in parte reſidua poteſtatem non eſſe: vtinam zelus domus dei noſtri temporis prelatos cum regio propheta comederet ⁊ zelarent ſalutem chriſti fideliū pluſq̄ pecuniam. non different properare ad concilium piſanum aut quēuis alium locum tutum ⁊ occurrere effuſioni tāti ſanguinis chriſtiani / nec nō vt veriſimile eſt innumere animarum perditioni que eorum cuſtodie commiſſe ſunt vidēt eccleſiam gallicanam ad quemcunq̄ locum tutum paratiſſi

M.E.C.D. 2016

mam quis enim eis locum tutum Romam eſtimabit eſſe: cū
in eos tantum ſeuiat ſanctiſſimi patris animus vt quemu
penes romam iudicent concilium non expectato patri d
uentu non obſtante legitima appellatione interiect non
ſeruato iuris ordine in eos proceſſerint deponendo com=
municando vt iam eos intitulet olim lugdunenſem ſenonē
ſem epiſcopos ⁊ ſic de alijs/dicturus cum aduenerit patres
depoſiti ſunt. quid vobis videtur: quis dubitare poterit hec
tempora periculoſa magis ꝙ tempora ſchiſmatis cū capud
ac ſi eſſet in deſtructionem ſibi poteſtas data ⁊ non in edifi=
cationem in eos qui ſaluti corporis intendunt ſeuire videa=
tur ⁊ pro eo ꝙ bene arguunt plectere pena. ſed illas cenſu=
ras nullo modo eſſe timendas conſtat ex eo ꝙ dicunt do in
quarto: diſtinctione octaua/nominatim Durandus cum ſen
tentia manifeſtum errorem continet vt puta/ſi dicatur excō=
munico te quia credis in eum nullo modo eſt timēda nec ſer
uanda in ſecreto aut publico/ſed de his hactenus.

¶ Ultima pars eſt ꝙ ɔcilium generale oēs actus iuridictio
nis eccleſiaſtice in quemlibet xpi fidelem exercere poteſt. ꝙ
poſſit diſpenſare patet ex ca. pſbiter. 86. diſtin. ꝙ poſſit cano=
nes obligātes condere: ptz ex. 18. cap. acutum. ⁊ ca. ſi quis
de clericis. 12. q. 2. Qđ poſſit dare indulgentias. patet cū in=
dulgentie dētur ex theſauro eccleſie cuius papa miniſter eſt
Si em̄ miniſter ex theſauro dn̄i aliquid erogare poſſit: a for
tiori eccleſia dn̄a poterit. Qđ poſſit excōicare patet ex capi.
epi ⁊ placuit. 11. q. 3. ⁊. c. ois vtriuſqꝫ ſexꝰ de penitētijs ⁊ remiſ=
ſionibus. ¶ Circa iſtam partem dominus veſperiſatus ma=
giſter Ludouicus bel. poſuit ꝓpoſitionem mecū collatiuam
ꝙ ſummus pontifex poteſt excommunicari manens ſummꝰ
pontifex. cui ꝓpoſitioni nollem contradicere quia determi=
natum eſt per concillia antiquitus nunc per ſacrum conſiliū
piſanum reuocatum. ꝙ ſummus pontifex illi p̄cepto ſi pecca
uerit in te frater tuus ⁊c. ſubijcitur non ſolum actiue ſed paſ
ſiue. verūtamen eius ꝓpoſitio non eſt ita certa quin multo=
rum poteſtas concilliorꝫ zelatores maximi. de ea dubitaue=
runt non ꝓpter impotentiam cōcilij ſed rei contradictionē:
vt patet ex nicolao de cuſa. in libro ꝙ compilauit in ɔcilio ba
ſilienſi qui intitulatur de cōcordia eccleſiaſtica opus ꝑfecto
inſigne in quo p̄clariſſime de poteſtate conciliorꝫ ⁊ ſummi pō
tificis ⁊ regum ⁊ imperatoris diffinit ca. 18. ſecūdi tractatus
cum papatus in libera adminiſtrandi poteſtate conſiſtere vi
deatur. ⁊ nil aliud videatur eſſe ꝙ libera poteſtas ſup om̄es
ligandi ⁊ ſoluendi. ⁊ iohan. gerſon conſideratione habita de
ſtatu papali ſic dicit. Status papalis ꝙuis eximat papam a
legibus pure poſitiuis ciuilibus aut canonicis ſic ꝙ ſcđm eas

M.E.C.D. 2016

exerceri punitione non poteſt. ⁊ ꝙ loquimur de canonibus
g[illegible]lioꝝ concilioꝝ ſatis patet ex eadem conſideratione.
Et ad iſtud ꝓbandum adducam rationes que michi viden=
tur apparentiores relictis auctoritatibus que varie ſunt.
Primo ſi papa non poteſt ſepari a communione fideliū: er=
go non poteſt excōmunicari. conſequentia tenet: quia excō=
municatio [illegible]libet illam ſepationem importat. ⁊ ꝓbatur ante
cedens: quia cū quis excōicatur eiꝰ ſubditi licite cum eo pn̄t
cōmunicare vt in oībus doctoribus notū. ſed ſūmo pontificiq̄
libet fidelis eſt ſubiectus. ergo nullo mō poteſt ſepari a lici=
ta fidelium cōione. Et cōfirmatur iſta rō: quia iure diuino te=
netur quemlibet xp̄i fidelē paſcere ⁊ quilibet xp̄i fidelis ab eo
paſturā accipe: quia iure diuino eſt ei determinata cura cu=
iuſlibet fidelis qn̄ xp̄s dicit. paſce oues meas: ſed cōcilium ge
nerale a p̄cepto diuino ſoluere non poteſt. ſcd̄o. ſi ſummꝰ pō
tifex poſſet excōmunicari abſq̄ eius depoſitione a cōcilio: er
go poterit remanere ſūmus pontifex excōmunicatꝰ ꝯſilio diſ
ſoluto. ꝯſequentia tenet: quia poſt talē ſententiā poterit diſſol
ui abſq̄ depōne ⁊ abſolutione. ſed quero. quis tunc abſoluet:
⁊ apparet ꝙ nullus poterit ſoluere niſi in mortis articulo:
quia nullus poteſt abſoluere a cenſura lata ab homine vel
hominibus nominatim niſi ille qui tulit aut illi qui tulerunt.
Si a cōmunitate feratur vel ad eum aut eos ſuperiorꝝ tum ſe
cūdo abſolui a tali cenſura eſt actus iuriſdictionis fori exte=
rioris quem in papam nullus nec aliquod collegium preter
concilium generale habere dignoſcitur. hinc dicūt doc. etiā
gerſon ꝙ nulli poteſt ſe ſubmittere qui poſſit eum excōmuni
care licet poſſit ſe alicui ſubmittere qui poſſit a pctō ſoluere.
Tertio ſi ſummus pōtifex poſſit excommunicari a concilio:
ergo poterit incurrere ſententiam canonis ſententie late a
concilio ſicut eſt canon de ſemel confitendo in anno / ⁊ ſic eſ=
ſet excommunicatus ſummus pontifex ipſo facto ſi non con=
fiteretur ſemel in āno. hoc autem foret p̄iculoſiſſimum: quia
tunc quicunq̄ actus iuriſdictionis ſicut ſunt excommunica=
tiones / diſpenſationes / beneficiorum collationes eſſent nul=
li cum excommunicatus quilibet exercitio iuriſdictionis ca
reat. Preterea tunc non eſſet orandum ꝓ ſummo pontifice.
Similiter tunc caput eſſet a corpore ſeparatum ⁊ ſic nō eſſet
amplius caput. Et ad omnes canones conſiliorum conſtan=
tien̄. ⁊ baſilien̄. lateranen̄. in ſummum pontificem ſub pena
ſuſpenſionis. Reſpōdet Nicolaus decuſa / ꝙ ſunt intelligen=
di ſub pena ſuſpenſionis ab exercitio iuriſdictionis fori exte
rioris Et ad rationem / curatus manens curatus poteſt excō
mun icari. Reſpondetur. non eſt ſimile / qꝛ cuilibet curato ex
iure pure poſitiuo determinate ſunt iſte vel ille oues: ſed ſū=

M.E.C.D. 2016

mo pontifici iure diuino omnes xpi fideles determinate ſunt
oues. hinc ipſo remanente non poteſt earum communione
priuari.

¶ Finis.

M.E.C.D. 2016

Hic liber moralium Jacobi Almein theo
logi ſubtiliſſimi est ad uſum mei
fratris benedicti Calopa ordinis divi
Augustini quem gratis accepi anno
1537 20 Januarii

M.E.C.D. 2016

M.E.C.D. 2016

M.E.C.D. 2016

M.E.C.D.

M.E.C.D. 2016

M.E.C.D. 2016.

M.E.C.D. 2016

M.E.C.D. 2016

M.E.C.D. 2016